

Jaká byla česká zahraniční politika v roce 2013 a proč? Odpovědi na tyto otázky nabízí autorský kolektiv výzkumných pracovníků Ústavu mezinárodních vztahů a dalších spolupracujících institucí v knize *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*.

Od roku 2007 sleduje a analyzuje tým autorů a externích spolupracovníků ÚMV českou zahraniční politiku. V letošním vydání zůstal zachován hlavní konceptuální rámec, zaměřující se na politický kontext a aktéry české zahraniční politiky, hlavní agendu a události a zhodnocení výsledků zahraniční politiky. Po řadu let stejný konceptuální rámec přináší čtenářům možnost seznámit se s analýzou, založenou na ojediněle robustní a dlouhodobé datové základně. Rok 2013 byl v české zahraniční politice ovlivněn vratkým a turbulentním politickým zázemím, prezidentskými a předčasnými sněmovními volbami. V zájmu přinést co nejpřesnější odpovědi na otázku jak a proč česká zahraniční politika reaguje na vnitřní a vnější výzvy či sama přináší vlastní impulzy do mezinárodního prostředí, byl letos poprvé použit nový analytický přístup, kombinující zaměření na *politizaci* a *polarizaci* zahraničněpolitických témat a jejich vliv na zahraničněpolitické jednání České republiky.

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2013

MICHAL KOŘAN A KOL.

ANALÝZA ÚMV

Autorský kolektiv:

Bronislav Bechyňský
Vít Beneš
Veronika Bílková
Jan Blažek
Petra Cibulková
Ondřej Ditrych
Jan Eichler
Barbora Fialová
Rudolf Fürst
Vladimír Handl
Ondřej Horký-Hlucháň
Michaela Ježová

Zuzana Kasáková
Michal Kořan
Petra Kuchyňková
Lucia Najšlová
Vlastimil Nečas
Jana Peterková
Kateřina Rudincová
Lukáš Tichý
Eliška Tomalová
Petr Vilímek
Lenka Vochocová
Štěpánka Zemanová

Koordinátor: Michal Kořan

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V ROCE 2013

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V ROCE 2013

Analýza ÚMV

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA

INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2013

ANALÝZA ÚMV

Praha 2014

Ediční rada nakladatelství Ústavu mezinárodních vztahů

Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D. (Filozofická fakulta UK, Praha), Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D. (Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Praha), Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. (ÚMV, Praha), JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D. (Fakulta sociálních věd UK, Praha), Prof. PhDr. Michal Klíma, M.A., CSc. (Metropolitní univerzita Praha), PhDr. Michal Kořan, Ph.D. (ÚMV, Praha), Doc. Ing. Mgr. Petr Kratochvíl, Ph.D. (ÚMV, Praha), PhDr. Pavel Pšeja, Ph.D. (Fakulta sociálních studií MU, Brno), Mgr. Dan Marek, Ph.D., M.A. (Filozofická fakulta UP, Olomouc), Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc. (Fakulta sociálních věd UK, Praha).

Publikace je výstupem zpracovaným podle časového harmonogramu výzkumné činnosti ÚMV, který vychází z materiálu Dlouhodobý koncepční rozvoj ÚMV, v. v. i., na léta 2012–2018.

Publikace se těší podpoře Grantové agentury (Česká zahraniční politika a post-západní globální řád, registrační číslo: 14-274965).

Hlavní recenzent: Prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.
Recenzent dílčích kapitol: Ing. Petr Kypř

Tuto publikaci podpořila ČSOB.

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2013.

Analýza ÚMV

Vydal Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., v Praze roku 2014.

© Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha 2014

Vědecký redaktor: PhDr. Vladimír Trojánek

Obálka s použitím obrazu Petra Štengla *Imprese 19*: Jan Šavřda

Tisk: Petr Dvořák – Tiskárna, Dobříš

ISBN 978-80-87558-19-5

Obsah

Úvodem.....	9
-------------	---

ČÁST I: TVORBA A KONTEXT ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 1 Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2013	19
<i>Michal Kořan</i>	

Kapitola 2 Mediální kontext české zahraniční politiky	34
<i>Lenka Vochocová a Vlastimil Nečas</i>	

ČÁST II: EVROPSKÝ A BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 3 Evropský rozměr české zahraniční politiky	53
<i>Vít Beneš</i>	

Kapitola 4 Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky	81
<i>Ondřej Ditrych a Jan Eichler</i>	

ČÁST III: STŘEDOEVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 5 Spolková republika Německo v české zahraniční politice	97
<i>Vladimír Handl</i>	

Kapitola 6 Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice	116
<i>Michal Kořan</i>	

ČÁST IV: DVOUSTRANNÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY S VYBRANÝMI ZEMĚMI A REGIONY

Kapitola 7	
Spojené státy americké v české zahraniční politice	137
<i>Petr Vilímek</i>	
Kapitola 8	
Rusko v české zahraniční politice	154
<i>Petra Kuchyňková</i>	
Kapitola 9	
Ukrajina v české zahraniční politice	173
<i>Lucia Najšlová</i>	
Kapitola 10	
Balkánský rozměr české zahraniční politiky	189
<i>Tomáš Dopita</i>	
Kapitola 11	
Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice	201
<i>Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský</i>	
Kapitola 12	
Francie v české zahraniční politice	219
<i>Eliška Tomalová</i>	
Kapitola 13	
Velká Británie v české zahraniční politice	225
<i>Zuzana Kasáková a Barbora Fialová</i>	
Kapitola 14	
Dálný východ v české zahraniční politice	236
<i>Rudolf Fürst</i>	
Kapitola 15	
Subsaharská Afrika v české zahraniční politice	248
<i>Ondřej Horký-Hlucháň a Kateřina Rudincová</i>	

ČÁST V: MULTILATERÁLNÍ VZTAHY A OSTATNÍ TEMATICKÉ OBLASTI ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 16	
Multilaterální rozměr české zahraniční politiky	269
<i>Jan Blažek</i>	
Kapitola 17	
Hospodářský rozměr české zahraniční politiky	286
<i>Štěpánka Zemanová</i>	
Kapitola 18	
Energetika ve vnějších vztazích České republiky	303
<i>Lukáš Tichý</i>	
Kapitola 19	
Rozvojový rozměr české zahraniční politiky	327
<i>Ondřej Horký-Hlucháň</i>	
Kapitola 20	
Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky	350
<i>Veronika Bílková</i>	
Kapitola 21	
Kulturní rozměr české zahraniční politiky	367
<i>Jana Peterková a Eliška Tomalová</i>	
Seznam zkratk	379
Résumé	386
Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2013	391
O autorech	396

PŘÍLOHY

Přehled vyslání a přijetí zástupců Parlamentu České republiky a Ministerstva zahraničních věcí ČR v roce 2013	401
Přehled o diplomatických stycích České republiky k 31. 12. 2013	429
Vedoucí zastupitelských úřadů České republiky k 31. 12. 2013.....	440
Přehled o účasti České republiky v mírových misích.....	463
Účast České republiky v pozorovatelských misích OBSE a EU	465
Zástupci vyslaní MZV ČR do mezinárodních organizací v roce 2013.....	466
Laureáti ceny Gratias agit 2013	468
Organizační struktura MZV ČR.....	471

Úvodem

Ústav mezinárodních vztahů od roku 2007 kontinuálně sleduje českou zahraniční politiku, od té doby vydal sedm analytických monografií, které vždy odpovídají jednotlicímu analytickému rámci. Kniha je strukturována tak, že nejdříve je ve dvou kapitolách analyzován celkový domácí politický a mediální kontext české zahraniční politiky a identifikován vliv a zapojení jednotlivých hlavních aktérů české zahraniční politiky. Druhá část se zaměřuje na nejdůležitější tematické oblasti české zahraniční politiky – na české působení v Evropské unii a na českou bezpečnostní a obrannou politiku. Třetí část zachycuje hlavní trendy a dynamiku českého působení v bezprostředním regionu střední Evropy. Čtvrtá část mapuje jednotlivé významné bilaterální a regionální relace a pátá část analyzuje zapojení České republiky v dalších tematických a multilaterálních oblastech. Zároveň všechny kapitoly respektují jednotnou analytickou strukturu, kdy si každá kapitola opět nejprve všímá politického a konceptuálního kontextu jako základního vnitropolitického východiska pro zahraniční politiku. Ve druhé části pak všechny kapitoly popisují a analyzují konkrétní agendu a události za rok 2013 a jejich dopad a význam pro zahraniční politiku. Většina autorů také zahrnuje analýzu zapojení jednotlivých aktérů v jejich sledované oblasti a mediální pokrytí. Autorský tým klade důraz na kontinuitu jak v konceptuálním, tak i tematickém ohledu. Proto může analýza stavět na robustním empirickém základě a dále prohlubovat porozumění české zahraniční politice.

V roce 2014 dochází ke dvěma významným posunům. Zaprvé, mj. díky tříletému grantu Grantové agentury ČR, tým autorů obohatil konceptuální rámec o několik dalších analytických kategorií, které by do budoucna mohly umožnit prohloubit teoretické poznání tvorby zahraniční politiky (více viz níže). Zadruhé, díky prohloubené spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí ČR dochází k uskutečnění již delší dobu diskutované vize MZV nahradit pravidelně vydávanou *Zprávu o zahraniční politice ČR* novým výstupem, který zachová statistickou rovinu „zprávy“, ale rovněž se nebude vyhýbat rovině hodnotící a analytické. Na základě těchto diskusí se letos poprvé podařilo materializovat nový koncept, kdy analýza zahraniční politiky Ústavu mezinárodních vztahů poprvé zahrnuje statistickou a přehledovou část, zpracovanou Ministerstvem zahraničních věcí ČR, zároveň bude s podporou MZV připraveno i vydávání anglických verzí ročenky.

Co se týká celkového konceptuálního rámce, dochází tedy k několika změnám z hlediska hlavních otázek, které si klademe, stejně jako způsobu, jak výše uvedený koncept budeme naplňovat. Cílem těchto změn je nabídnout nový konceptuální rá-

mec pro vysvětlování zahraniční politiky malých a středně velkých států a také obecnější vysvětlení české zahraniční politiky jako takové.

Novou otázkou pro letošní analýzu zahraniční politikou je: *V jakých oblastech a proč provozovala ČR proaktivní, reaktivní či „žádnou“ politiku a s jakým úspěchem? V jakých oblastech docházelo k polarizaci a k politizaci tvorby zahraničněpolitické agendy a jaký vliv tyto faktory měly na zahraniční politiku?*

Jednotlivé koncepty zpracoval řešitelský tým projektu (Vít Beneš, Veronika Bílková, Mats Braun, Ondřej Ditrych, Vladimír Handl, Ondřej Horký-Hlucháň a Michal Kořan). Aplikace nového konceptu bude naplňována postupně, spolu s budováním empirické základny, proto v letošním roce spíše přinášíme prvotní analytické a empirické informace, na nichž v budoucích letech budeme dále stavět robustnější analýzu. Konečným cílem celé změny je odpovědět na základní otázku: *Jak a proč ČR reaguje na výzvy, přicházející z vnějšího regionálního – mezinárodního – globálního prostředí a jak se toto prostředí sama pokoušela ovlivnit?*

KATEGORIZACE ZPŮSOBŮ JEDNÁNÍ V ZAHRA NIČNÍ POLITICE

Autorský tým připravil základní matici možných způsobů zahraničněpolitického „jednání“:

	Ofenzivní	Neutrální	Spolupracující
Proaktivní jednání	VNUCOVÁNÍ VLASTNÍ POLITIKY	MEDIACE	VYTVÁŘENÍ SPOLEČNÉ POLITIKY
Nejednání	IGNORANCE	NEZÁJEM	ČERNÝ PASAŽÉR
Reaktivní jednání	AKTIVNÍ ODPOR PROTI VNĚJŠÍ POLITICE	ADAPTACE NA VNĚJŠÍ POLITIKU	ÚPLNÉ PŘIJETÍ VNĚJŠÍ POLITIKY

Na první ose rozlišujeme mezi proaktivním jednáním, „nejednáním“ a reaktivním jednáním v zahraniční politice. Na druhé ose rozlišujeme ofenzivní, neutrální a spolupracující zahraniční politiku podle postoje, který stát zaujímá vůči mezinárodnímu prostředí.

Aktivní – Nejednání – Reaktivní

Proaktivní zahraniční politika je iniciována vlastními představami o tom, jak by měla zahraniční politika vypadat. Představy o smyslu a účelu zahraniční politiky vycházejí z vnitrostátních, domácích zdrojů spíše než z vnějších podnětů či z vnějších očekávání. Rizikem proaktivní zahraniční politiky je podcenění a přehlížení vnějších limitů a příležitostí. Proaktivní politika může nejenom přehlízet vnější limitace a příležitosti, ale i vnější očekávání. Proaktivní zahraniční politika tak může zůstat nepochopena a aktér se tak může dostat do konfliktu s vnějšími očekáváními a rolí, kterou hraje v rámci širšího mezinárodního společenství.

Reaktivní zahraniční politika formuluje své cíle v reakci na identifikovatelnou strategii či politiku jiného aktéra. Vnější podněty jsou samotným spouštěčem pro formulaci zahraniční politiky, nikoliv jenom pozadím, na němž je zahraniční politika formulována. Samotná skutečnost, že ČR při formulaci své zahraniční politiky zohledňuje vnější prostředí (zájmy, strategie a priority jiných aktérů), nestačí k tomu, abychom mohli zahraniční politiku klasifikovat jako reaktivní. Každá zahraničněpolitická strategie (aktivní, pasivní i reaktivní) nějakým způsobem zohledňuje vnější prostředí. Pro reaktivní zahraniční politiku je typické, že se vztahuje ke konkrétní a jasně artikulované zahraničněpolitické strategii vnějšího aktéra.

Pro reaktivní zahraniční politiku je dále typické, že politické elity přisuzují velkou relevanci strategiím či politikám jiných aktérů, vůči kterým se buď negativně vymezují, nebo které přejímají. Reaktivní zahraniční politika bývá asociována s malými státy.

Reaktivní zahraniční politika může mít formu negativního vymezení se vůči politice a iniciativě vnějšího aktéra, či podobu neutrální adaptace nebo úplného přijetí vnější politiky (pozitivní reakce). V obecné teorii zahraniční politiky se mluví o adaptivním chování, v evropských studiích může být analogií proces evropeizace (*top-down*).

Nejednání v zahraniční politice je typické tím, že nereaguje na vnitřní, ani vnější podněty. Absenci vnitřních podnětů můžeme vysvětlit chybějícím konsenzem, nezájmem politických elit a/nebo veřejnosti o zahraniční politiku. Neaktivní zahraniční politika může být také důsledkem konfliktu mezi domácími představami o roli a smyslu zahraniční politiky státu a vnějšími očekáváními.

Domníváme se, že „neakce“ v zahraniční politice, tj. neschopnost zaujmout postoj v reakci na vnější podnět a neschopnost formulovat vlastní strategii, by měla být zkoumána jako svébytný fenomén. Analýza toho, co je v zahraniční politice ignorováno, je často přínosnější než zkoumání toho, co je artikulováno politiky a co je prováděno. Pasivita, neakce a ignorance zůstávají opomíjeným tématem v sociálních vědách obecně.

Ofenzivní – Neutrální – Spolupracující

Na druhé ose rozlišujeme ofenzivní, neutrální a spolupracující zahraniční politiku. *Ofenzivní politika* je charakteristická konfrontačním jednáním vůči vnějšku. Negativní vymezování se vůči vnějšku může být důsledkem aktivní snahy vnutit vnějšímu světu vlastní představu o určité politice. Ofenzivní politika může být i důsledkem negativní reakce na vnější podněty. Obecně řečeno, konfrontační politika usiluje o zachování vlastní politiky nebo dokonce o její prosazení (vnucení) vnějšímu světu.

Neutrální politika stojí na pomezí mezi ofenzivní a spolupracující politikou. Neutralitu zároveň nemůžeme zaměňovat s pasivitou. Neutralita se může projevovat ve své aktivní formě, kdy se stát aktivně podílí na utváření určité politiky, např. skrze mediaci. Neutralita může mít i pasivní podobu, kdy stát nemá vyartikulovanou pozici k určité politice a zároveň o ni nemá zájem. Neutralita může mít i reaktivní podobu,

kdy stát na vnější podněty reaguje neutrální adaptací – částečným přijetím vnějších podnětů (politik).

Spolupracující politika může opět přijít ve třech podobách: aktivní, pasivní a reaktivní. Aktivní spolupracující politika znamená, že stát vystupuje jako vůdce: aktivně navrhuje společné politiky. Impulzem pro aktivní spolupracující politiku jsou vnitrostátní podněty (spíše než reakce na vnější prostředí), ale stát svoji představu neprosazuje ofenzivně (vnucováním), ale spíše hledá a buduje koalice a širší podporu pro svoje návrhy. Pasivní spolupracující politika odpovídá pozici černého pasažéra. Černý pasažér je pasivní a neaktivní, nereaguje na vnější podněty a ani nevyvíjí vlastní aktivitu. Politika černého pasažéra je zároveň kooperativní – přestože aktér zůstává pasivní, uvědomuje si přínosy společné politiky. Jinak by se nevezl. Konečně reaktivní spolupracující politika má podobu úplného přijetí vnější politiky.

Z hlediska procesu tvorby zahraniční politiky lze normativně konstatovat, že nejlepší politikou je *aktivní – spolupracující* následována *mediací*, nejhorší pak je *ignorance* a *černý pasažér*, dle okolností a konkrétní agendy se pak mezi těmito póly nacházejí ostatní mody jednání.

POLITIZACE

Druhou hlavní otázkou je, jaké *faktory* přispívaly k zaujetí jedné z těchto pozic. Kromě vcelku pochopitelné dimenze *kapacit* pro vykonávání dané politiky, která je samozřejmou součástí každé analýzy, se budeme rovněž tázat, zda k některému z výše uvedených modů jednání přispívá *politizace* dané oblasti a *polarizace*.

Jednotící otázkou tedy je: 1) zda je celá oblast analýzy či její části politizována, nepolitizována či depolitizována; 2) zda dochází v dané oblasti analýzy k polarizaci politických názorů. Niže jsou připojeny konceptualizace hlavních termínů (politizace a polarizace).

Politizace

Termín politizace je navzdory častému užívání v politických vědách definován vcelku vágně, autorský tým se přiklonil k následující definici: „*Politizací rozumíme míru, do jaké je určité zahraničněpolitické téma součástí veřejné a politické debaty a součástí rozhodování v otevřených politických procesech.*“

Politické procesy pro naše účely zahrnují *kromě přítomnosti tématu ve veřejné sféře a médiích mj. i přítomnost tématu v předvolebních debatách a programech politických stran, v debatách v obou komorách parlamentu, zvláště pak v souvislosti s legislativním procesem, ve vládních prohlášeních, prostřednictvím průzkumů veřejného mínění apod.*, tedy ve všech kanálech demokratických rozhodovacích procesů, které v této publikaci tradičně sledujeme, od voličstva přes politické strany a zákonodárnou moc po moc výkonnou (popř. i soudní, pokud se ve vzácných případech dostanou zahraničněpolitické akty či normy až sem), ale *zároveň nevládní sektor, pokud ovšem vstupuje do ovlivňování politických procesů (advokační aktivity, protesty).* Tuto míru lze logicky operacionalizovat pouze relativně ve vztahu k dalším domácím

a/nebo zahraničním tématům, ale *absolutně* lze indikovat přítomnost tématu mezi danými aktéry.

POLARIZACE

Třetím konceptem je polarizace, kterou budeme sledovat jak v první části (politický a konceptuální zázemí ČZP), tak ale i v části, která se věnuje aktérům, kde se budeme tázat, zda dochází k polarizaci *institucionální* (typicky – parlament vs. MZV, MPO vs. MZV, MO vs. MZV, Úřad vlády ČR vs. MZV atd., či i na úrovni odborů, pokud se k takovému názoru či informacím dostaneme).

Důvody polarizace jsou jednak neinstitucionální (obsahové, politické), institucionální (způsob organizace a fungování stran a parlamentu) a kulturní (např. úroveň politické kultury v komunikaci a ve vztazích mezi poslanci různých stran). Polarizace elit dramaticky mění způsob, jak se formují názory veřejnosti. Stimuluje stranické zdůvodňování/logiku postojů, což následně vede k tomu, že se politické postoje řídí více stranickou příslušností, posiluje jistotu v postojích, nebere v úvahu věcné argumenty. Postoje politiků vytvářejí politické/ideové rámování témat a olivňují tak rozhodování dosud nerozhodné veřejnosti: když politická elita hovoří o tématech a spojuje je s vlastními úvahami, soustředí se pak veřejnost, když se o dané otázky rozhoduje, právě na tyto úvahy.

V zásadě pro účel analýzy považujeme téma za polarizované tehdy,

- kdy jde o konzistentní pozice rozhodujících politických aktérů (zejm. politických stran a jejich představitelů) a institucionálních aktérů (prezident, předseda vlády, ministři, ministerstva atd.), na nichž se aktéři sjednocují, s nimi se identifikují, při rozhodování se prosazuje princip vnitřní disciplíny (místo věcných argumentů, ale sounáležitost se stranou);
- kdy političtí/institucionální aktéři trvají nikoli na odlišných, ale protichůdných stanoviscích (pro nebo proti prohlubování EU), debata *de facto* neprobíhá a politika se zablokuje, popř. jde jedním směrem, který se po změně vlád zásadně změní (diskontinuita zahraniční politiky);
- kdy nejde o jednotlivosti, ale zásadní směr politiky (principiální vstřícnost k Rusku vs. protiruské postoje, nikoli míra podpory exportu do Ruska, nebo bezvívzového styku), popř. o zásadní jednotlivý akt (pro nebo proti radaru v Brdech, Fiskální pakt);
- kdy jde o časový úsek takového postoje, který trval alespoň po dobu námi sledovaného období (kalendářního roku), pokud možno ale déle.

VÝSLEDKY

V souladu s trendy, které dlouhodobě pozorujeme, většina autorů konstatuje *nízkou* či *nulovou míru politizace*. Toto platí pro celkový politický kontext, evropský a bez-

pečnostní rozměr (s výjimkou vyslání vojáků do výcvikové mise v Mali), pro středo-evropský rozměr, většinu regionálních relací (s výjimkou Ruska, východní Evropy v závěru roku a otázky Kosova) a zároveň i u všech tematických dimenzí, přičemž u hospodářské diplomacie dochází k depolitizaci předchozího politizovaného tématu a naopak v lidskoprávní agendě dochází k nárůstu politizace. Nedostatků politizace a jejích důsledků si více všímá první kapitola „kontext české zahraniční politiky“. K obdobným závěrům autoři dospívají i z hlediska *polarizace*. Vyšší polarizace byla identifikována v případě politiky lidských práv, v ekonomické diplomacii dochází k oslabování polarizace, stejně jako v rozvojové spolupráci, k polarizaci v závěru roku došlo v případě Ukrajiny a průběžně při vztazích s Bavorskem. Minimální polarizace byla identifikována také v případě celkového politického kontextu.

Co se týká typů jednání, autoři dospěli k následujícím závěrům. Unijní politiku celkově definovali jako *reaktivní*, s rysy politiky *černého pasažera*, což souvisí s vyčkávací strategií, která dominuje české evropské politice minimálně od vypuknutí krize v roce 2009. V bezpečnostní politice autor konstatuje posun od *obecně reaktivního* jednání k *adaptaci* jako stále reaktivnímu, nicméně pozitivněji, či konstruktivněji laděnému typu jednání. Ve vztahu k Německu došlo k posílení *aktivního* a zároveň *spolupracujícího* přístupu. S odchodem prezidenta Václava Klause z politické scény odstoupil do relativního ústraní důležitý institucionální aktér, který prováděl dlouhodobě aktivní politiku odporu vůči německé koncepci EU. Pádem vlády Petra Nečase zase odešel aktér, který realizoval podobnou linii, ale spíše formou nejednání – česká vláda se uchýlila pod jeho vedením k ignoraci návrhů SRN na institucionální vývoj EU a nepodílela se na něm. Úřednická vláda Jiřího Rusnoka oba přístupy odvrhla, vyhlásila postupnou adaptaci na německou koncepci řešení krize eurozóny a nově zvolený prezident Miloš Zeman se hlásil k federálnímu pojetí EU. Ve vztahu k ostatním sousedům ČR a k visegrádské spolupráci vykazovala Česká republika jednoznačně rysy *aktivní spolupracující* politiky, popř. *mediaci*, tj. nejlepší módy zahraničněpolitického jednání. Ve vztahu k USA došlo k procesu změny od snahy *reagovat* prostřednictvím adaptace na americkou zahraniční politiku (Afgánistán či některá témata v hospodářské agendě vzájemných vztahů) přes *proaktivní* jednání s cílem dosáhnout vytvoření společné politiky vyhovující zájmům ČR a současně USA (dostavba Temelína) až směrem k různým formám *nejednání*. Ve vztahu k Rusku autorka nalezla dvě tendence *proaktivního* jednání, na jedné straně v oblasti „tradiční“ lidskoprávní tematiky a na druhé straně „probuzeného zájmu“ o tzv. ekonomickou diplomacii. Symbolem první tendence jsou *ofenzivní* prvky diskurzu lidských práv i některých konkrétních kroků ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga. Druhou tendenci představuje ještě v dobách Nečasovy vlády vzrůstající volání po méně konfrontační politice vůči Rusku a snahy o proaktivní postup ve smyslu spolupráce, zejména v ekonomické oblasti. Po nástupu Rusnokovy vlády a za krátkodobého působení ministra zahraničních věcí Jana Kohouta se MZV snaží vést spíše neutrální politiku, charakterizovanou ovšem nikoli ignorancí či nezájmem, ale podmíněnou především absencí politického mandátu vlády, jejím dočasným, překlenovacím charakterem. Česká politika vůči zemím Balkánského poloostrova představovala v roce 2013 směs *proaktivního* přístupu ve věci euroatlantické integrace a *reaktivního vyrovnávání* se s bezprostřed-

ními podněty, které byly převážně ekonomického rázu. Další bilaterální či regionální vztahy se pohybovaly mezi *reaktivní politikou, přijímání vnější politiky a nezájmem*. Česká multilaterální politika (bez NATO a EU) vykazovala rysy *proaktivního a spolupracujícího* přístupu. V hospodářské dimenzi autorka konstatovala *adaptaci na vnější politiku* a zahraniční rozvojem spolupráci lze označit za reaktivní a zároveň neutrální součást české zahraniční politiky. Česko rozvojem politiky jako takovou nedmítá, zároveň však není *proaktivní* a jeho postoje na vyšší, zejména unijní úrovni, které by se jako proaktivní mohly zdát, jsou samy o sobě spíše reakcí na dosavadní zaměření většiny členských států, jež se postupem času upevnilo jako preference politiky společné. V oblasti energetické politiky došlo k oslabení *proaktivní* politiky po odstoupení premiéra P. Nečase. Naopak *adaptace* na vnější politiku ve vnějších energetických vztazích České republiky byla posílena během vlády J. Rusnoka. V lidskoprávní dimenzi narůstal posun od *proaktivní ofenzivní* k *proaktivní spolupracující*.

Až v následujících letech budeme mít k dispozici více empirického a analytického materiálu, díky němuž budeme schopni učinit závěry stran důvodů a dopadů jednotlivých modů jednání na zahraniční politiku. Již nyní však můžeme říci, že z hlediska modů jednání převažuje *reaktivní, nezájem* či *adaptace a přijetí vnější politiky*, zároveň jsme konstatovali převažující nízkou až *mizivou politizaci a polarizaci*. Obecně lze *nejednání* či *reaktivní jednání* očekávat v případech, že dané téma je příliš polarizované, a tudíž neexistuje prostor pro shodu pro aktivní jednání. V případě české politiky však tento argument neplatí a důvody českého pasivního přístupu tedy bude nutné hledat jinde. Na tuto odpověď však, věrme, přinesou odpovědi až další ročníky této publikace.

Řada publikací *Česká zahraniční politika v roce (...). Analýza ÚMV* si klade za cíl nejen obohatit teoretické a analytické porozumění české zahraniční politice, ale i, za obecnější cíl, prohloubit teoretické porozumění tvorbě zahraniční politiky jako takové. Dalším cílem je podpořit výzkumnou spolupráci mezi různými analytickými pracovišti v ČR a podpořit budování reflektivní analytické komunity. Na letošním vydání publikace se tak podíleli kromě kmenových autorů z ÚMV také externí spolupracovníci z Univerzity Karlovy, Institutu Europeum a z brněnské Masarykovy univerzity. Všem externím spolupracovníkům patří velký dík. Velké poděkování patří profesorovi Zdeňku Veselému z VŠE, který se ujal náročného úkolu hlavního recenzenta, úkolu, který vyžaduje značnou erudici i trpělivost s autorským týmem. Publikace také mnohému vděčí za pozorné čtení a cenné komentáře Petru Kyprovi z Ministerstva zahraničních věcí ČR. Jakékoli nepřesnosti, chyby či omyly jdou pochopitelně na vrub autorskému týmu. Kniha by nemohla vzniknout bez obětavé organizační i analytické pomoci Barbory Fialové z VŠE. Autorský tým dále velice těžil z nezištné pomoci mnoha odborných stážistů ÚMV a konkrétně pak ze spolupráce s Vladimírou Dostálovou z katedry Mezinárodních vztahů a evropských studií FSS MU v Brně. Publikace je v letošním roce poprvé obohacena o data a statistiky MZV ČR, za což patří díky mnohaleté podpoře projektu ze strany Kanceláře strategických analýz a plánování (KSAP) a později Odboru politického plánování (OPP) i dlouhodobé podpoře vedení MZV jako takového. Analýze v mnohém pomohl otevřený a nápomocný přístup mnoha pracovníků MZV, kteří poskytli jak cenné informace, tak i cenné reflexe

pro výsledné texty. V neposlední řadě náleží poděkování pracovníkům ÚMV (zejména edičnímu oddělení a knihovně) za obětavý a velice vstřícný profesionální přístup při vzniku publikace, jež vzhledem ke své povaze a obtížnému vzniku vyžaduje mimořádnou flexibilitu a pochopení při její kompletaci. Kniha byla vydána s laskavou podporou ČSOB, a. s., a Grantové agentury ČR.

Za autorský tým si dovoluji vyjádřit naději, že posílením ambicí letošní publikace dále přispějeme k prohloubení porozumění české zahraniční politice.

Michal Kořan s přispěním celého autorského týmu a Barbory Fialové

Literatura

- Bafumi, Joseph–Parent, Joseph (2012): International polarity and America's polarisation. *International Politics*, 49, s. 1–45.
- Beckmann, Matthew N.–Kumar, Vimal (2011): Opportunism in Polarization: Presidential Success in Senate Key Votes, 1953–2008. *Presidential Studies Quarterly*; Sep 2011; 41, No. 3, s. 488–503.
- Braun, Mats–Drulák, Petr (2010): Conclusions: National Interests in Foreign Policy. In: Drulák, Petr–Braun, Mats (eds.): *The Quest for the National Interest: A Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Calder, Kent E. (1988): Japanese Foreign Economic Policy Formation: Explaining the Reactive State. *World Politics*, Vol. 40, No. 4, s. 517–541.
- Drulák, Petr (2010): Závěrem: Český nezájem se prosazuje. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2009. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 354–361.
- Durman, J. N.–Peterson, E.–Slothuus, R. (2013): How Elite Partisan Polarization Affects Public Opinion Formation. *The American Political Science Review*, 107(1), s. 57–79.
- Farneti, Roberto (2012): Cleavage Lines in Global Politics. Left and Right, East and West, Earth and Heaven. *Journal of Political Ideologies*. Jun 2012, Vol. 17 Issue 2, s. 127–145.
- Hetherington, Marc J. (2009): Review Article: Putting Polarization in Perspective. *British Journal of Political Science*, Vol. 39, Issue 02, April, s. 413–448. Hey, Jeanne.K. (2003): *Small States in World Politics. Explaining Foreign Policy Behavior*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Radaelli, Claudio M. (2000): Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. *European Integration online Papers*, Vol. 4, No. 8. On-line: eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm.
- Rosenau, James N. (1970): Foreign Policy as Adaptive Behavior: Some Preliminary Notes for a Theoretical Model. *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3, s. 365–387. On-line: www.jstor.org/stable/421308.
- Smithson, Michael (1985): Toward a Social Theory of Ignorance. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, Vol. 15, No. 2, s. 151–172. On-line: dx.doi.org/10.1111/j.1468-5914.1985.tb00049.x.

Část I:

**Tvorba a kontext
české zahraniční politiky
v roce 2013**

Kapitola 1

Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2013

Michal Kořan

V souladu s inovovaným konceptuálním zázemím této publikace bude uvedena kapitola věnovaná politickému kontextu tvorby české zahraniční politiky poněkud netradičně, a sice velmi zjednodušeným a stručným shrnutím hlavních trendů ve světové politice, které považujeme za nejzávažnější výzvy pro českou zahraniční politiku. Důvodem této změny je, abychom českou zahraničněpolitickou realitu více uvedli do kontextu mezinárodní politiky a následně byli schopni lépe odpovědět na otázku jak, proč či zda vůbec politické zázemí české zahraniční politiky reaguje či přispívá k řešení těchto výzev.

Na globální úrovni v roce 2013 pokračoval trend „odzápádnění“ globálního vládnutí a přesouvání mezinárodněpolitických rozhodovacích procesů mimo tradiční multilaterální struktury, jak jsme je v různých inkarnacích znali od poloviny 20. století. Jinými slovy, stále více mezinárodněpolitického rozhodování se děje mimo rámec a dosah těch multilaterálních struktur, jež si západní svět vybudoval v době své relativní dominance po druhé světové válce. Tento proces se dotýká jak politické, tak hlavně i ekonomické dimenze světového řádu a jeho zvládnutí si vyžádá mnoho kreativity, odvahy a intelektuálního i politického nasazení. Neméně nasazení a kreativity si vyžádají globální výzvy environmentálního, sociálního a hospodářského charakteru. Z hlediska globální bezpečnosti jsme v přímém přenosu svědky hrozící proliferace zbraní hromadného ničení, navzdory obrovskému politickému kapitálu, jež americká administrativa i světové společenství v posledních více než čtyřech letech investovala do úsilí o opak. V bezpečnosti evropské jsme se v roce 2013 dále vyrovnávali se strategickým posunem americké pozornosti (a prostředků) mimo evropský kontinent. Jediná cesta, jak se s tím „popasovat“, spočívala v ochetě evropských zemí začít se více (i finančně a materiálně) soustředit na bezpečnost a obranu, hledat cesty, jak učinit Unii akceschopnější v zahraniční i bezpečnostní politice. Zároveň bylo americké strategické „převažování“ nově doprovázeno grandiózními myšlenkami na redefinování (čti: posílení) globální role atlantického prostoru; kořeny tohoto posílení

by mohly být zapuštěny již v rodící se dohodě o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP) mezi USA a EU. Evropa v roce 2013 hledala rozumnou cestu k evropské hospodářské obnově a stabilizaci a jak na této cestě bezbolestně strávit realitu vícerychlostní integrace. Pokud se to nepodaří, Evropa budoucnosti bude Evropou severozápadního centra a jihovýchodní periferie, se všemi politickými, hospodářskými a sociálními riziky, jež s sebou takové rozdělení nese. Zároveň EU obtížně hledala dostatek sebevědomí začít vyzářovat dostatek přitažlivosti a autority pro okolní prostředí. Obojí jsou nezbytné – byť nikoli dostatečné – podmínky k tomu, aby mohla EU nabídnout smysluplnou vizi zemím na východ a jihovýchod od své stávající hranice. Pokud takovou vizi nenabídne, hrozí možnost ještě jednoho rozdělení evropského kontinentu. Rozdělení geopolitického, mezi východem a západem, přičemž důsledky takového rozdělení by zahrnovaly zostření situace bezpečnosti.

V jaké formě do tohoto mezinárodního prostředí vstupovala česká politika? Vláda Petra Nečase vkročila do roku 2013 ve stavu již latentní koaliční krize. V tomto případě se politická krize bezprostředně dotýkala zahraniční politiky, neboť jedním z jejích projevů byla personální blamáž na rezortu obrany. Předseda vlády P. Nečas odvolal na konci prosince po osmi dnech z čela ministerstva předsedkyni koaliční strany LIDEM Kateřinu Peake, což s novou razancí obnovilo diskuse o konci koalice. Kromě koaliční krize zároveň došlo k dosud nepoznané situaci, kdy premiér nebyl plného čtvrt roku schopen obsadit post ministra obrany, tudíž tuto pozici až do 19. března vykonával sám. K turbulentnímu politickému prostředí notně přispěla i rozsáhlá a kontroverzní amnestie prezidenta Václava Klause a vrcholící kampaň před prezidentskými volbami, v nichž kandidoval i jeden ze členů vlády, Karel Schwarzenberg. Je případné, že v tomto prostředí z počátku roku zcela zapadlo zahraničněpoliticky vcelku významné rozhodnutí o nasazení příslušníků spojovacího modulu do operace NATO v Turecku v souvislosti se syrskou krizí, kdy česká vláda obratem zareagovala na urgentní požadavek ze strany Aliance. Zajímavou ilustrací zájmu o zahraniční politiku jsou ostatně tiskové konference po jednáních vlády, kdy zahraniční politika hraje většinou mizivou roli.

Problémy pronásledovaná vláda P. Nečase nakonec po bizarních událostech z června 2013 podala demisi a nastalo období jedné z nejtěžších krizí parlamentarismu v české novodobé historii. Šlo o krizi, kdy více než půl roku vládla vláda, která nezískala důvěru poslanecké sněmovny. Sněmovna krizi vyřešila tím, že se sama rozpustila a donutila prezidenta Zemana, jenž ke krizi parlamentarismu svým jednáním přispěl, aby vypsal nové volby a otevřel tak cestu k politické vládě, opřené o vůli sněmovny. Jak uvidíme níže, tento stav dále prohloubil negativní trendy v politickém zázemí i tvorbě české zahraniční politiky.

Česká politika tak ještě prohloubila svou sebezahleděnost, která ji v rostoucí míře definuje po několik posledních let. Na politické rovině nebyla vedena naprosto žádná reálná meritorní zahraničněpolitická diskuse a pokud ano, byla to diskuse s populistickým nádechem (otázka sudetských Němců a dekretů prezidenta Beneše před druhým kolem prezidentských voleb), jež se ani vzdáleně nedotýkala skutečných výzev, jímž Česká republika a Evropa čelí. Ticho stran zahraniční politiky se ještě prohlou-

bilo i ve srovnání s rokem 2012, který již byl v tomto ohledu ve srovnání s předchozími lety unikátní.

V následující části následuje analýza působení jednotlivých aktérů – vláda, parlament, prezident – na českou zahraniční politiku.

VLÁDA ČR

Vláda vstupuje do procesu tvorby české zahraniční politiky na třech úrovních:

1. *vláda jako tvůrce a garant procedurálního a konceptuálního nastavení tvorby zahraniční politiky;*
2. *vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky;*
3. *pomocí diplomacie předsedy a členů vlády.*

Vláda jako tvůrce a garant procedurálního nastavení tvorby zahraniční politiky

Možnost měnit „pravidla hry“, čili pravidla tvorby zahraniční politiky (strukturu), patří bezesporu k nejdůležitějším pravomocem vlády, byť struktura tvorby zahraniční politiky je ponejvíce určována legislativními akty (tj. legislativní složkou moci). Nejčastěji vláda proměňuje strukturu tvorby české zahraniční politiky (ČZP) pomocí změn jednacího řádu. K poslední výraznější změně jednacího řádu došlo v roce 2011, kdy byla zavedena funkce státního tajemníka pro evropské záležitosti na Úřadu vlády ČR. Toto rozhodnutí vyvolalo velký spor mezi tehdejším premiérem P. Nečasem a ministrem zahraničních věcí K. Schwarzenbergem. V průběhu následujících let se nicméně tento systém již usadil a v roce 2013 jej lze označit za stabilizovaný, byť na pracovní úrovni jistá vzájemná obezřetnost mezi oběma institucemi přetrvávala. V roce 2013 nedošlo k žádné změně struktury tvorby zahraniční politiky, vláda nicméně přijala několik legislativních a koncepčních aktů, které se struktury tvorby ČZP týkají.

Patrně nejdůležitějším procesem, ovlivňujícím strukturu tvorby ČZP, tak byla v roce 2013 pokračující snaha vlády zefektivnit členství České republiky v mezinárodních organizacích. Od roku 2011 se vláda pravidelně zabývá materiálem mapujícím členství ČR v mezinárodních organizacích. Je tomu tak poprvé v historii, kdy vláda usiluje o to mít přehled a určitou kontrolu nad celkovými závazky – a příležitostmi –, které z členství České republiky v multilaterálních fórech vyplývají. Toto úsilí částečně proměňuje proces tvorby ČZP, neboť na jeho základě došlo ke změnám v zodpovědnosti za některé mezinárodní organizace a hlavně vláda a MZV posílily svůj vliv na koordinaci celého českého členství v mezinárodních organizacích.

V květnu vláda po mnoha měsíčních průtahcích schválila vládní *Strategii působení ČR v EU* (více viz kapitola *Evropský rozměr české zahraniční politiky*). Závažné procedurální rozhodnutí bylo rozhodnutím o tom, zda tzv. irské záruky (*Protokol o obavách irského lidu týkajících se Lisabonské smlouvy*) mají být v českém parlamentu schvalovány prostou či ústavní většinou. Šlo o téma, které rozdělilo vládní koalici a odpovídalo polarizaci unijní problematiky provázející Nečasovu vládu po celé její funkční období. Vláda považovala přijetí tohoto rozhodnutí za precedentní krok, za-

kládající ústavní zvyklost,¹ což se také projevilo v konfliktnosti tématu – při prvním projednávání v březnu nebylo přijato žádné rozhodnutí, neboť vláda byla rozdělena. Rozhodnutí tedy bylo přijato až na pozdějších jednáních vlády.

Jedním z procedurálních kroků bylo přijetí *Koncepce mobilizace ozbrojených sil ČR a Koncepce aktivních záloh ozbrojených sil ČR* na konci ledna 2013², jež spolu s navazující legislativou upravovaly mobilizační postupy. Pro tzv. aktivní zálohy počítaly s principem dobrovolnosti. Vláda Jiřího Rusnoka schválila v srpnu *Strategii vztahu státu a obranného a bezpečnostního průmyslu ČR*, což je dokument, který navazuje na bezpečnostní strategii ČR a na obrannou strategii ČR a je poměrně významný, neboť nastavuje priority vlády v této citlivé a strategické oblasti. V říjnu vláda schválila změnu zákona o ozbrojených silách ČR, předložený ministrem obrany, a již v březnu jednomyslně přijala strategii ČR pro boj proti terorismu, kterou předkládal ministr vnitra.

Důležitým vstupem vlády do konceptuálního zázemí tvorby ČZP bylo přijetí *Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce*.³ O tomto dokumentu podrobně pojednává rozvojová kapitola v loňském vydání této publikace, zde pouze dodejme, že šlo o první dokument, který se explicitně zabývá multilaterálním rozsahem české rozvojové spolupráce. V květnu vláda rovněž jednomyslně schválila plán bilaterální rozvojové spolupráce a výhled jejího financování do roku 2016.

Vláda J. Rusnoka vstoupila do procesu tvorby ČZP významněji jen jednou, když v červenci ministři zahraničních věcí a průmyslu a obchodu podepsali spolupráci v oblasti ekonomické diplomacie (více viz kapitola *Hospodářský rozměr české zahraniční politiky*).

Vláda jako vykonavatel české zahraniční politiky

Většinu první poloviny roku, kdy vládl kabinet P. Nečase, se vláda při výkonu zahraniční politiky nezabývala zásadními a přelomovými tématy. Jednomyslně probíhalo odsouhlasení řady standardních mezinárodních smluv, zahraničních cest prezidenta, předsedy vlády a ministra zahraničních věcí, probíraly se aktuální informace z EU (včetně plnění legislativních závazků a – problematického – čerpání finančních prostředků z EU).

Do výkonu zahraniční politiky se nicméně negativně promítla hluboká politická a koaliční krize, stejně jako nekonsenzuální jednání mezi nově zvoleným prezidentem a vládou. V prvním případě nebyl předseda vlády po tři měsíce schopen obsadit post ministra obrany a tuto pozici zastával sám. V případě druhém prezident Zeman extenzivním výkladem ústavy po tři měsíce blokoval výměny velvyslanců, aby nakonec jeho záměry vykonala Rusnokova vláda (více viz níže).

Za standardních podmínek je jednou z nejvýznamnějších exekutivních složek vlády a jejího předsedy zastupování ČR na jednání Evropské rady a schvalování mandátů na tuto radu. V roce 2013 proběhla v únoru klíčová rada k unijnímu rozpočtu pro léta 2014–2020, P. Nečas hodnotil působení ČR na vyjednávání jako úspěšné.⁴ Pro květnovou radu bylo hlavním poselstvím vládního mandátu dobudování vnitřního trhu s energiemi.⁵ K nestandardní situaci došlo na konci června, kdy premiér v demisi Nečas nabídl již nově jmenovanému předsedovi vlády Rusnokovi účast na

Evropské radě na konci června, ten se ovšem omluvil s tím, že se bude věnovat sestavování nové vlády. Na červnové evropské radě pak P. Nečas zejména prosazoval regionálně sdílenou myšlenku, aby bylo možné použít evropské fondy pro odstraňování následků povodní z počátku června. Důležité rozhodnutí padlo na vládní úrovni v květnu, kdy vláda jednomyslně podpořila otevření pracovního trhu chorvatským pracovníkům po jejich vstupu do EU.

V obranné a bezpečnostní oblasti bylo významným počinem jednomyslné schválení účasti až padesáti osob na operaci EUTM v Malijské republice. Toto rozhodnutí bylo předjednáno s opoziční sociální demokracií a vzhledem ke svému významu vyvolalo i určitý zájem médií. Následně pak v poslanecké sněmovně proběhla vlastně jediná zahraničněpolitická debata za celý rok, která byla částečně polarizovaná, ale téma se rozhodně nestalo politizovaným a brzy zapadlo. Ve vyhrazeném modu se vláda na několika zasedáních věnovala otázce prodloužení pronájmu švédských stíhacích letounů Gripen. Vláda P. Nečase usilovala o co nejvstřícnější nabídku od švédské strany, došlo přitom k zajímavé situaci, kdy se premiér rozhodl převzít vyjednávací iniciativu od ministra obrany a začít vyjednávat přímo se švédským předsedou vlády. Jednání Nečasův kabinet nestihl dokončit, stihl však rozhodnout o vstupu strategického partnera do ČSA (Korejské aerolinie).

S výjimkou zmíněné „irské výhrady“ probíhalo hlasování o zahraničněpolitických otázkách dle dostupných dokumentů jednomyslně. V červnu zasáhla vládu jedna z nejbizarnějších krizí polistopadové historie, která vyústila v pád Nečasova kabinetu a v dlouhé období vlády bez důvěry poslanecké sněmovny. V roce 2013 tedy nebyla vládní zahraničněpolitická agenda politizována, s výjimkou sporu s prezidentem o velvyslance.

Klíčovým hybatelem událostí po pádu vlády se stal právě prezident Zeman, který jmenoval předsedou vlády J. Rusnoka. Ten následně poskládal novou vládu do velké míry z osobností názorově a politicky blízkých prezidentově Straně práv občanů – Zemanovci (s výjimkou např. ministrů obrany či zahraničních věcí). Rusnokova vláda schválila své programové prohlášení na počátku srpna.⁶ Prohlášení bylo obecně stručné, proto i v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky šlo o několik sporých deklarací. Vláda vycházela z konstatování, že „*je čas začít s nápravou naší reputace*“ v EU a NATO, přihlásila se k aktivní úloze při zabezpečování bezpečnosti a prosperity ČR a jejím ukotvení v euroatlantickém prostoru, přičemž hodlala „*podniknout kroky k hlubší integraci a posílení politické a ekonomické váhy*“ EU. V unijní oblasti se vláda chtěla zaměřit na ekonomické aspekty a zmiňuje adresně i visegrádskou spolupráci jako nástroj pro prosazování společných zájmů v EU. Dále se vláda zavázala k aktivnímu pojetí členství v OSN. Zajímavým momentem prohlášení je závazek, že vláda v zahraniční a evropské politice povede vnitropolitický dialog jak s oběma komorami Parlamentu ČR, tak i s prezidentem republiky. Relativně velká část je zasvěcena ekonomické diplomacii, jež se stala rozhodně jedním z pilířů zahraniční politiky přechodné vlády. Konkrétně vláda zmínila zájem otevírat nové trhy „*především v Číně, Rusku, Brazílii, Indii*“ a dalších zemích s růstovým potenciálem. Z pohledu mediální i politické kultury je výmluvné, že téměř všechny dotazy při tiskové konferenci, která následovala po přijetí vládního prohlášení, se týkaly personálních vý-

měn na jednotlivých rezortech či institucích, žádný z dotazů nesměřoval k programu samotnému.⁷

Vláda se v prohlášení zavázala k dialogu o zahraniční politice, nicméně není pochyb o tom, že to byl právě personální, politický i zájmový soulad s prezidentem Zemanem, který byl hnací silou v některých sporných zahraničněpolitických otázkách. Vláda bez důvěry sněmovny se na prvních svých zasedáních v červenci a v srpnu bez váhání pustila do jmenování velvyslanců, o něž usiloval M. Zeman a o které se přel s vládou P. Nečase a zejména ministrem K. Schwarzenbergem. Na tiskové konferenci 9. srpna, tedy v den, kdy vláda nezískala ve sněmovně důvěru, se premiér Rusnok zavázal nečinit rozhodnutí o velvyslancích, pokud si to situace nevynutí,⁸ ovšem schválení kontroverzních velvyslanců (Livie Klausová na Slovensko a Vladimír Remek do Ruska) proběhlo v tajnosti již na konci července. Navíc přímo před tiskovou konferencí, v níž se premiér zavázal nečinit rozhodnutí stran velvyslanců, se vláda právě velvyslanci zabývala a těsně po přijetí tohoto bodu podala formálně demisi. Pochopitelně, že tato časová souslednost, značná dávka pokrytectví i rychlost, s jakou vláda ke jmenování velvyslanců dospěla, vzbudila oprávněné podráždění na všech stranách politického spektra a rozhodně nepřispěla ke kultuře tvorby zahraniční politiky v ČR.

Vláda J. Rusnoka se také podobně stavěla ke strategickému rozhodnutí ohledně pronájmu švédských stíhaček Gripen, aby nakonec přece jen toto rozhodnutí ponechala pro politickou vládu s důvěrou sněmovny.

Z povahy zahraniční politiky ve zbytku roku byl patrný příklon k převážně ekonomickému pojetí zahraniční politiky a vláda vykonávala své svěřené exekutivní povinnosti (schvalování smluv a další každotýdenní agenda) v pracovním a běžném modu. Výjimku tvořilo projednání plánů obrany ČR a souhlas s vysláním letounu CASA a 13 vojáků do pozorovatelské mise MFO na Sinajském poloostrově. Opět došlo k zajímavé situaci, neboť v říjnu byla rozpuštěna sněmovna a vyslání ozbrojených sil tak odsouhlasil pouze Senát. Také větší míra účasti na misích OSN zapadala do ideových priorit prezidenta Zemana, kdy se již v srpnu 2013 vyslovil za vyslání českých vojáků na syrskou hranici na Golanské výšiny.⁹ Na počátku prosince schválila zapojení ČR do výzkumného centra pro kybernetickou bezpečnost NATO v Tallinnu. Z hlediska unijní agendy bylo důležité schválení mandátu pro říjnovou Evropskou radu, která se mj. zabývala otázkou zátěžových testů pro evropské banky, tedy otázkou důležitou pro český bankovní sektor.

Diplomacie předsedy vlády a členů¹⁰

V letech 2010–2012 byla diplomacie premiéra Nečase hodnocena kladně, jako kontinuální a zároveň reflektující politické priority jeho vlády. Právě vyváženost mezi vlastními politickými prioritami, jež se vždy nezbytně promítají do premiéřské diplomacie, a kontinuitou a respektem k dlouhodobým prioritám (spolu s aktivním přístupem k diplomacii) jsou důležitým kritériem pro hodnocení diplomacie předsedy vlády. Pozitivní hodnocení plně platí i pro poslední půlrok P. Nečase v čele vlády ČR. Premiér plnil své závazky vůči multilaterálním fóřům (zastupování ČR na Evropské radě) a podporoval dlouhodobé geografické priority ČR – konkrétně na fóřech Visegrádské skupiny, na rozsáhlých mezivládních konzultacích s Polskem či při oficiální

návštěvě v Bavorsku, která měla velký symbolický význam. Mezi význačnější diplomatické aktivity patřila bezpochyby cesta do Ruské federace v květnu (premiér rovněž v Praze přijal předsedkyni horní komory ruského parlamentu) a bilaterální setkání s japonským premiérem na okraji setkání V4 plus Japonsko. Premiér svou diplomacií reagoval i na aktuální otázky, když na okraji dubnové Evropské rady jednal se švédským premiérem o pronájmu gripenů a s bulharským premiérem o investicích energetické společnosti ČEZ. Mezi důležité lze řadit setkání P. Nečase s předsedou Evropské komise José Manuelem Barrosem na počátku dubna, kdy premiér Nečas zdůrazňoval téma rozpočtové zodpovědnosti a růstu konkurenceschopnosti jako základu pro budoucí hospodářský růst.¹¹ V dubnu se premiér rovněž v Praze setkal s předsedou Evropské rady Hermanem Van Rompuyem a diskutoval zejména o ekonomických tématech, zdůraznil zájem ČR na řešení problémů eurozóny a zopakoval zájem ČR na tom, aby bylo na květnové radě věnováno dostatek prostoru energetice.¹² Z běžnější diplomatické agendy lze zmínit přijetí tureckého premiéra při jeho návštěvě v Praze či cestu do Afghánistánu, kam cestoval v roli premiéra poťetí a s prezidentem Hamídem Karzáím probíral zejména ekonomická témata (možnosti české účasti na infrastrukturních projektech) a témata bezpečnosti.

Na diplomacii premiéra Rusnoka bylo hodně patrné, že jde o předsedu vlády v demisi bez důvěry poslanecké sněmovny či také skutečnost, že zahraniční politika nepatřila mezi jeho hlavní zájmy. Kromě závazků vůči multilaterálním platformám (Evropská rada, Valné shromáždění OSN, Visegrádská skupina, summit Východního partnerství) vykonal premiér od července do prosince 2013 jen několik málo zahraničních cest a přijal stejně nevelký počet zahraničních hostů. Diplomatické aktivity se v podstatě omezily na přijetí ukrajinského ministra zahraničních věcí, delegace makedonského parlamentu, jednání se saským premiérem a jednání s ministrem pro energetiku Spojených arabských emirátů. Stejně jako prezident Zeman a ministr zahraničních věcí Jan Kohout přijal premiér ruskou obhájkyni lidských práv Natalii Gorbanevskou. Tento výčet je téměř kompletní a rozhodně není dostatečný, neboť aktivní diplomacie předsedy vlády je základní složkou úspěšné zahraniční politiky. Politická situace v ČR se tak naplno negativně odrazila i v konkrétní diplomacii. Z této situace nelze vinit konkrétně či pouze předsedu vlády J. Rusnoka a také to neznamená, že by premiér Rusnok nevěnoval pozornost politicky motivovaným prioritám. Zahraničněpolitickou prioritou jeho vlády byla ekonomická diplomacie a konkrétně rozvoj vztahů s Čínou. Předseda vlády se tudíž na podzim setkal se generálním tajemníkem Sekretariátu pro spolupráci mezi Čínou a zeměmi střední a východní Evropy a vystoupil na Čínském investičním fóru či přijal čínského velvyslance. V rámci setkání Čína plus šestnáct zemí střední a východní Evropy v Bukurešti se setkal s předsedou čínské vlády, s nímž mj. jednal o obnovení obchodní komise a rovněž nabídl, aby se další summit této iniciativy uskutečnil v České republice.

Rok 2013 zajímavým způsobem ukázal, jak silně může osoba ministra zahraničních věcí významně měnit pojetí zahraniční politiky, vytvářené MZV. Ministr zahraničních věcí Nečasovy vlády K. Schwarzenberg svou diplomacií protežoval priority zaměřené na podporu integračních snah zemí východní a jihovýchodní Evropy i v kontextu podpory transformační politiky a lidských práv. V tomto ohledu bylo

hodně patrné zaměření na Gruzii (v roce 2013 přijal Schwarzenberg ministra zahraničních věcí této země a sám tam rovněž cestoval, v Praze přijal předsedu gruzínského parlamentu, také 1. náměstek ministra Jiří Schneider přijal státního tajemníka Gruzie), ale navštívil i Arménii a Moldavsko či přijal delegaci Krymských Tatarů a rumunského ministra zahraničních věcí. Diplomacie K. Schwarzenberga také odrážela regionální priority (účast na berlínském setkání Fondu budoucnosti) a setkávání Visegrádské skupiny, přijetí slovenského ministra zahraničních věcí (ze středoevropské diplomacie ministra poněkud nešťastně dlouhodobě vypadávalo Rakousko). Další prioritou byly vztahy s Izraelem, ministr Izrael navštívil a účastnil se jako hlavní řečník Globálního fóra amerického židovského výboru. Zároveň ale také podnikl cestu po arabských zemích (Egypt, Spojené arabské emiráty a Saúdská Arábie) či přijal palestinského ministra zahraničních věcí. V diplomatických aktivitách ministra Schwarzenberga měla pevné místo podpora disidentů, ministr přijal paní Aun Schan Su Ťij na její cestě do Prahy, setkal se s ázerbájdžánským právníkem a kritikem tamního režimu Intigamem Alijevem či s kubánskou disidentkou Yoani Sánchez.

Ministr zahraničních věcí Jan Kohout, který nastoupil do vedení rezortu v červenci, se osobně zasadil o malou revoluci, když provedl velmi proaktivní obrat k ekonomickému pojetí diplomacie. Důkazem budiž, že mezi jeho první aktivity patřilo jednání s prezidentem Svazu průmyslu a dopravy o ekonomické diplomacii, s prezidentem Asociace obranného průmyslu o podpoře exportu a podpis dohody o spolupráci ve prospěch české ekonomiky s ministrem obchodu a průmyslu. V srpnu pak ministr Kohout založil Radu ministra zahraničních věcí pro obchod a investice. Ekonomika a podpora hospodářských zájmů byla i hlavním tématem jednání při jeho cestě na Slovensko v srpnu, v prosinci představil dlouhodobé cíle pro ekonomickou diplomacii. Z hlediska dalších diplomatických aktivit je zajímavé, že J. Kohout kromě visegrádského rozměru nevěnoval příliš pozornosti sousedním zemím. Setkal se však s ministrem zahraničních věcí Ukrajiny, navštívil Srbsko, přijal státního tajemníka Černé Hory či místopředsedu vlády Thajska. Ministr Kohout ale především uskutečnil dvě větší zahraniční cesty – jednu do Afriky (jako první český ministr zahraničí navštívil Jižní Súdán a dále Rwandu, Ugandu a Ghanu) a jednu do Asie (zasedání ASEM, Bhútán, Dillí). Ani on ale nezapomněl na podporu bojovníků za svobodu. Na počátku října se setkal s Rosou Mariou Payá, dceru Oswalda Payá Sardiňase, jednoho z klíčových představitelů kubánského disentu, rovněž nabídl Aun Schan Su Ťij podporu pro její zemi a setkal se s Natálií Gorbaněvskou při její pražské návštěvě.

Je nutné zmínit, že mezi kabinetem P. Nečase a ekonomizujícími prioritami vlády J. Rusnoka existovala silná spojnice, jíž byly zahraniční aktivity ministra průmyslu a obchodu Nečasovy vlády (a místopředsedy ODS) Martina Kuby. Ministr Kuba se ukázal jako velice aktivní zejména při prosazování „východního“ vektoru české hospodářské diplomacie. V lednu vedl podnikatelskou misi po jihovýchodní Asii, v únoru se setkal se zástupci turecké vlády a podnikateli, dále jednal s velvyslancem Ruské federace, cestoval do Bangladéše, jednal se zástupci srilánské vlády, navštívil Kazachstán, na což navázalo česko-kazašské business fórum, uzavřel dohodu o hospodářské spolupráci s Egyptem, při premiéřské cestě do Ruska podporoval český byznys.

PARLAMENT ČR

Zapojení Parlamentu ČR do tvorby české zahraniční politiky je tak jako ve všech předchozích letech analyzováno na třech úrovních:

1. *role parlamentu v zahraniční politice vyplývající z postavení parlamentu, jeho komor a relevantních výborů v ústavním a politickém systému ČR;*
2. *parlament jako platforma pro diskusi a vyjednávání o zahraniční politice;*
3. *vliv parlamentu na úrovni výborů pro zahraniční politiku.*

Poslanecká sněmovna

V roce 2012 jsme konstatovali, že působení Poslanecké sněmovny PČR bylo dokladem velice slabého zájmu politické reprezentace o problematiku zahraniční politiky. V roce 2013 se sněmovna díky kombinaci politické a parlamentní krize, která vyústila v rozpuštění sněmovny na konci srpna, spolu s prohlubujícím se nezájmem většiny poslanců o zahraniční a unijní politiku, ještě dále vzdálila své roli proaktivního aktéra v zahraniční politice. V první polovině roku sněmovna automaticky, bez rozprav, schvalovala mezinárodní smlouvy, což je hlavní legislativní role parlamentu. Žádnou vlastní aktivitu v legislativní oblasti sněmovna nevyvinula (to ovšem činí jen velmi zřídka), ani se k usnesením k zahraniční politice nevyjadřovala (tak v minulosti několikrát učinila). Co se týká role sněmovny jako platformy pro politickou diskusi o zahraniční politice, selhávala ještě více než v minulých letech.

Jediná z větších diskusí byla vedena na půdě sněmovny při schvalování vládního návrhu vyslat české vojáky do výcvikové mise EU v Mali.¹³ Proti souhlasu hlasovala celá KSČM, část ČSSD a někteří poslanci nezařazení, blízcí straně LEV21 Jiřího Paroubka. Jako již tradičně, komunistická strana blokově hlasovala proti usnesením, která se týkala českých spojeneckých bezpečnostně-obranných závazků – např. proti přijetí informací o přeletech a průjezdech ozbrojených sil jiných států přes území ČR či o nasazení českých vojáků v zahraničí. Překvapivě nenastala žádná diskuse při schvalování protokolu o tzv. irské výjimce z *Lisabonské smlouvy* v polovině května. Zahraniční politika se na jednání sněmovny dostala ještě při květnové schůzi, kdy svou vizi zahraniční politiky představil na sněmovní půdě v rámci svého nástupního projevu prezident M. Zeman.

Ani interpelace na členy vlády neposkytly prostor pro diskusi o zahraniční politice. Mimo jiné i proto, že na většině interpelací nebyl přítomen předseda vlády Nečas, ani někteří jiní interpelovaní ministři, což je velice nešťastný rys vztahu exekutiva – legislativa. Zároveň ovšem poslanci příliš ve věci zahraniční politiky ani neinterpelovali, rozhodně ještě méně než v minulých letech. Jednou z robustnějších diskusí zaznamenala sněmovna při únorové schůzi, kdy byl opakovaně interpelován ministr zahraničních věcí kvůli intervenci v Mali. Několikrát se díky interpelacím objevilo na plenárním jednání téma polských potravin, kdy se poslanci ohrazovali proti způsobu, jakým ministr zemědělství jednal s polským partnerem (dodejme, že polské potraviny byly vděčným mediálním tématem a i objektem tlaku lobbistických skupin). Tento výčet skutečně pokrývá veškerou zahraničněpolitickou agendu dosluhující sněmovny, což

jen dokazuje tristní postavení této klíčové agendy – tváří v tvář výzvám, jež jsou zmiňovány v úvodu kapitoly – v dolní komoře parlamentu. Nová poslanecká sněmovna stihla v listopadu a prosinci jen potvrdit předsedy patřičných výborů (předsedou zahraničního výboru sněmovny se stal K. Schwarzenberg) a na prosincové schůzi pak kromě přijetí deklarace, uznávající zásluhy Nelsona Mandely, už jen schválení několika mezinárodních smluv.

Zahraníční výbor PSP¹⁴

V roce 2012 byla hodnocena funkce zahraničního sněmovního výboru jako nedostatečná, když se výbor v podstatě pouze soustředil na formální stvrzování smluv bez větší ambice se věnovat diskusi o zahraniční politice. V první polovině roku 2013, kdy se ještě scházel výbor později předčasně rozpuštěné sněmovny, se do velké míry opakovala situace z roku 2012. Určitým pozitivem bylo, že se jednání výboru pokaždé zúčastnil vysoký představitel MZV (1. náměstek J. Schneider) a že alespoň proběhla určitá meritorní diskuse na témata společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Rovněž pozitivně lze hodnotit, že na jednání zahraničního výboru na mimořádnou únorovou schůzi přišel ministr zahraničních věcí (v roce 2012 nebyl na výboru ani jednou), aby s poslanci diskutoval o tématu, které je tradičně velice zajímavé, a sice o problematice uzavírání zastupitelských úřadů. Konkrétně šlo o změnu statutu velvyslanectví v Nikósii na úroveň *chargé d'affaires*, kterou poslanci vzali na vědomí (jednání bylo nevěřejné).¹⁵ Jinak ovšem výbor zaprvé pochopitelně trpěl vládní a později i sněmovní krizí (od června do prosince se výbor vůbec nesešel) a také nezájmem většiny poslanců o zahraniční politiku. Sněmovní výbor nové poslanecké sněmovny se poprvé sešel na počátku prosince (zvolil si svého předsedu). V prosinci se výbor sešel ještě třikrát, poprvé, aby proběhla vcelku důsledná diskuse o rozpočtové kapitole MZV, podruhé, aby se narychlo vyjádřil k ujednání rozpočtu (i tady proběhla důsledná diskuse za přítomnosti náměstka ministra). Poslední prosincové setkání bylo svoláno kvůli rapidně se horšící situaci na Ukrajině předsedou výboru, schůze se účastnil první 1. náměstek ministra. Proběhla poměrně rozsáhlá a polarizovaná debata, jež předznamenala zvýšený zájem o zahraniční politiku na počátku roku 2014. Je předčasně hodnotit, zda byl (je) tento trend trvalý.

Senát

Tak jako v předešlých letech je nutné vyzdvihnout skutečnost, že na senátním plénu jsou pravidelně probírány pozice české vlády na Evropskou radu a o těchto pozicích je hlasováno. Přispívá to většímu důrazu Senátu na klíčová evropská témata, která v roce 2013 na sněmovním plénu nebyla vůbec diskutována. I díky tomu, že vláda P. Nečase čelila v Senátu většinové opozici, byla jednání o vládních pozicích politicky rozdělená. Jinak se však Senát soustředil v oblasti zahraniční politiky na nekonfliktní schvalování smluv probíhající bez velkých rozprav. Určitou rozpravu na sebe navázalo přijetí usnesení k aktuální situaci na Ukrajině na konci listopadu. Pověstí schvalování mezinárodních smluv bylo také náplní práce senátního výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, ani zde nedocházelo k větším meritorním diskusím.

Celkově lze roli Parlamentu ČR za rok 2013 zhodnotit tak, že činil pouze minimum nutného a jeho zájem o zahraniční politiku nadále zachoval uvadající trend. Od roku 2007, kdy tuto agendu sledujeme, je patrný úbytek politických osobností se silným zahraničněpolitickým názorem a zájmem o něm diskutovat. To se projevuje také ve snižující relevanci zahraničněpolitických výborů, která do roku 2010 alespoň částečně držela úroveň parlamentních diskusí. Mnoho z poslanců či senátorů, kteří měli zájem o zahraniční politiku a v parlamentu se angažovali, buď již nejsou politicky činní, nebo působí v Evropském parlamentu bez většího přesahu do českého politického života. Lze mít určité pochopení pro nezájem poslanců a senátorů o zahraniční politiku na plénu, není ale možné dlouhodobě ignorovat ani tolerovat mizející zaujetí těch politiků, kteří zasedají v parlamentních výborech k zahraničněpolitické agendě přímo určených. Jde o velmi nebezpečnou tendenci, jež částečně vysvětluje dva jevy, které negativně působily na českou zahraniční politiku v roce 2013 – její silnou exekutivizaci (tj. stále větší přesun výkonu i kontroly zahraniční politiky do rukou různých exekutivních institucí) a rostoucí ekonomizující pojetí zahraniční politiky, jež není v žádném případě schopno odpovídat na pestrou paletu zahraničněpolitických výzev, jímž Česká republika a Evropa čelí. K tomu na závěr ještě dodejme, že za těchto okolností si český parlament vůbec nepřipravuje podmínky pro využívání práva na aktivnější zasahování do unijního legislativního procesu, které mu od roku 2009 umožňuje *Lisabonská smlouva* a které bylo tolik ceněno při vyjednávání o této smlouvě.

PREZIDENT ČR

Václav Klaus ve zbývajících měsících ve svém úřadě nevybočil z rámce, který definoval jeho zahraničněpolitické působení ve všech předchozích letech. Potvrdil své letité geografické priority (navštívil Slovensko a přijal slovenského prezidenta, s nímž se vzájemně obdarovali státními vyznamenáními), setkal se s rakouským prezidentem v Alpách a uskutečnil návštěvu Německa, kde se setkal i s kancléřkou Angelou Merkelovou. Kromě toho se ještě zúčastnil setkání prezidentů ČR, SR a Polska, přijal tureckého prezidenta a vedl delegaci EU-CELAC v Santiagu de Chile. Při svých zahraničněpolitických vystoupeních rovněž obhajoval teze, které zde byly v minulosti mnohokrát probírány, s tím, že v několika vystoupeních tematizoval historickou česko-německou otázku, kdy se stavěl do role odcházejícího zastávce českých zájmů vůči sudetským Němcům.¹⁶ S tímto přístupem také částečně vstoupil do finišující volební kampaně, kdy se v lednu 2013 rozhodovalo mezi M. Zemanem, kterého prezident Klaus podpořil, a K. Schwarzenbergem.

Prezidentská kampaň, která předcházela historicky první přímé volbě českého prezidenta, byla doprovázena několika veřejnými diskusemi o zahraniční či unijní politice. Nebylo to nicméně téma, jež by prezidentskou kampaň jakkoli definovalo. Zahraničněpolitické téma se silněji projevilo právě až v závěru s otázkou vysídlení sudetských Němců a dekretů prezidenta republiky Edvarda Beneše, což je téma, o němž zevrubněji pojednává kapitola *Německo v české zahraniční politice*.

Vítězný kandidát Miloš Zeman ve své snaze oslovit voliče zahraniční politiku jako politické téma nepřeceňoval. V jeho „programových tezí“ nebylo zahraniční politice věnováno vůbec nic, z řešerše předvolebních diskusí, veřejně dostupných rozhovorů a prvních prohlášení a kroků v prezidentské funkci přesto bylo možné vysledovat několik rysů zahraničněpolitického smýšlení nastoupivšího prezidenta. Především je možné na základě zkušeností z roku 2013 tvrdit, že M. Zeman se aktivněji zapojoval do širšího spektra zahraničněpolitických otázek než V. Klaus. Rysem, který ale nejvíce odlišuje M. Zemana od svého předchůdce, je ochota omezit národní suverenitu výměnou za možnost „být v jádru“ multilaterálního dění. Česká republika se musí vzdát části své autonomie, aby získala větší vliv na dění v mezinárodních organizacích (EU a NATO), jež nás o tuto část autonomie připravují. Prezident Zeman tím navazuje na internacionalistické smýšlení sociální demokracie a přispívá k jeho federalistickému pojetí budoucnosti EU (společná evropská obrana, společná fiskální politika, včetně harmonizace daňových soustav, tedy body, vůči kterým se V. Klaus zcela zásadně vymezoval). Z období svého působení ve funkci premiéra (1998–2002) si Zeman přinesl jako hlavní úkol demokratických zemí nutnost bojovat proti mezinárodnímu terorismu, která jde ruku v ruce s odporem proti „evropskému appeasementu“. Tato teze se v průběhu roku 2013 transformovala až do podoby poměrně vyhroceného protiislámského smýšlení. Zároveň je nový český prezident velice silným zastáncem Státu Izrael. V roce 1998 se Zemanova vláda lvím dílem zasadila o resuscitaci české středoevropské politiky se zájmem o sousední země a ve své středoevropské politice pokračuje M. Zeman i jako prezident. V tom Zeman navázal i na svého předchůdce, stejně jako v ekonomizujícím pojetí zahraniční politiky a podpoře českého exportu, zejména na východních trzích (Čína, Rusko a středoasijská oblast).

Takto pojatým názorovým prioritám vcelku jasně odpovídá i prezidentská diplomacie za rok 2013. V dubnu prezident přijal předsedu Evropské komise (při této příležitosti nechal vyvěsit vlajku EU na Hradě a podepsal tzv. euroval) a později v témže měsíci rovněž předsedu Evropské rady. Na první zahraniční návštěvu cestoval M. Zeman na Slovensko, potom vykonal státní návštěvu Rakouska (v Zemanově středoevropské politice hraje Rakousko významnou roli, více viz středoevropská kapitola této publikace) a pracovní návštěvy Polska, Německa a Chorvatska, účastnil se summitu prezidentů zemí střední Evropy a summitu prezidentů V4. Co se týká „východního“ vektoru prezidentské politiky, prezident Zeman přijal předsedkyni Rady Federálního shromáždění Ruské federace, převzal záštitu nad Čínským investičním fórem, účastnil se konference *Perspektivy rozvoje hospodářské spolupráce České republiky s Ruskou federací a členy BRICS*, přijal velvyslance Čínské lidové republiky a generálního tajemníka Sekretariátu spolupráce mezi Čínou a střední a východní Evropou. Ředitel zahraničního odboru prezidentské kanceláře Hynek Kmoníček se setkal s předsedou Centra pro výzkum a rozvoj státní rady Čínské lidové republiky. Tyto iniciativy byly mj. vytvářeny proto, aby byl nastartován dialog s Čínou na nejvyšší úrovni, včetně možné cesty prezidenta Zemana do Číny v některém z dalších roků. Dále prezident Zeman přijal na společném obědě velvyslance USA a Izraele, zahájil Dny Izraele a v říjnu podnikl státní návštěvu Izraele. Kromě toho také přijal Aun Schan Su

Ťij a Natalii Gorbaněvskou. Je tedy patrné, že zahraničněpolitické aktivity prezidenta vcelku věrně kopírují deklarované politické priority.

Kámen úrazu ovšem spočívá ve způsobu, jakým se prezident Zeman v roce 2013 pustil do vnitřní dimenze tvorby zahraniční politiky. Při předvolební diskusi, pořádané v listopadu 2012 Asociací pro mezinárodní otázky, kandidát M. Zeman řekl, že prezident by neměl „poškozovat pověst ČR tím, že se dostává do konfliktu s vládou či parlamentem. Svě odlišné názory by měl tlumočit, a díky svým argumentům by měl umět přesvědčit partnery.“ Velice záhy po svém nástupu do úřadu však rozpoutal nebyvale ostrý spor o jmenování velvyslanců, který zablokoval výměnu na těchto důležitých postech na více než čtvrt roku – k tomu dodejme, že s výměnou velvyslanců se již čekalo delší dobu na odchod prezidenta Klause. Prezident Zeman odmítl jmenovat několik velvyslanců, navržených vládou (někteří z nich, jako např. designovaný velvyslanec ve Švýcarsku, již měli za sebou slyšení v zahraničním výboru sněmovny i uznání z hostitelské strany). Dostal se tak za hranu českých ústavních zvyklostí. Jedním z důvodů sporu byla snaha prosadit na dva významné velvyslanecké posty své nominanty – Vladimíra Remka (Rusko) a Livii Klausovou (Slovensko). Oba prezidentští kandidáti jej podpořili v prezidentské kampani. Politické nominace velvyslanců jsou v českém prostředí pravidlem. Není však pravidlem, aby spory o jejich jména byly tak obrovsky vyhocené. Jedním vysvětlením je osobní spor mezi nevybíravým prezidentem a neústupným ministrem zahraničních věcí. Musíme však hledat i podstatu obsahového a věcného sporu. O významu českého velvyslance v Moskvě není žádných pochyb. V případě slovenského velvyslanectví se nicméně v mediálních diskusích objevovaly názory, že na jeho osobě v případě česko-slovenské relace až příliš nezáleží. Opak je ovšem pravdou, vzhledem ke strategickému postavení Slovenska v surovinových dodávkách, vzhledem ke spolupráci v oblasti jaderné energetiky či vzhledem k vlastnickým přesunům ve slovenském plynárenství, v nichž české subjekty hrají významnou roli, spolu s asertivním zájmem Ruska o všechny tyto oblasti (více viz část věnující se středoevropskému rozměru české zahraniční politiky), jde o jeden z neuralgických bodů české ekonomické i zahraniční politiky. „Velvyslanecká krize“ byla vyřešena v souladu se zájmy prezidenta Zemana po nástupu jím protežovaná vlády J. Rusnoka. Celý spor a způsob jeho vyřešení je varující ze třech důvodů. Zaprvé, i s vědomím ohýbání ústavních zvyklostí prezidentem Klausem je patrné, že respekt k ústavním zvyklostem se za dvacet let samostatné České republiky nezlepšuje, naopak zhoršuje. Zadruhé, přímá volba prezidenta, s níž česká ústava původně nepočítala, významně vychýlila ústavní rovnováhu mezi jednotlivými ústavními činiteli. Za podmínek, kdy parlament je politicky slabý, jde o nebezpečný jev, který, jak jsme viděli, má přesah i do zahraniční politiky. Zatřetí, zahraniční politika se (pokolikáté již) stala rukojmím vnitropolitických sporů a ambicí. Výsledkem je, že spor o velvyslance byl veřejně i mediálně nejsledovanější „zahraničněpolitickou“ agendou roku 2013, tváří in tvář všem výzvám, jež jsou naznačeny na počátku kapitoly.

ZÁVĚR

Před vlastním závěrem je nutné předeslat, že závěrečné hodnocení se týká politického zázemí zahraniční politiky, nikoli vlastní diplomacie a výkonu zahraniční politiky v dílčích oblastech, které jsou předmětem analýzy jednotlivých kapitol. Z hlediska *politického zázemí* poskytl rok 2013 skličující obrázek. Propad politického zájmu o zahraniční politiku, který sledujeme přinejmenším od roku 2009, se nezastavil, spíše naopak. V roce 2013 nebyla vedena žádná meritorní politická debata o zahraničně-politických tématech, přitom počet mezinárodněpolitických výzev vyžadujících politicky obhájenou pozici jednoznačně narůstal. Jediná diskuse, která skutečně zasáhla politickou, veřejnou a mediální sféru, se odvíjela od vyhoceného sporu mezi vládou a prezidentem, jenž svým extenzivním výkladem ústavy zasáhl do procesu tvorby zahraniční politiky a zablokoval na několik měsíců důležitou rotaci na velvyslaneckých postech. Je to bohužel již typický obrázek české politiky, která se s pokračujícím odlivem osobností, aktivně se zabývajících zahraniční politikou, propadá do stále nebezpečnější sebezahleděnosti.

Rok 2013, stejně jako volební kampaň před podzimními předčasnými parlamentními volbami, ukázal, že úbytek politického zájmu o zahraniční politiku není přechodným jevem, ale strukturálním rysem české politiky. Nejde přitom jen o povzdech autora, jenž se zahraniční politikou přednostně zabývá, jde o rys do budoucna skutečně nebezpečný, a to přinejmenším ze dvou důvodů. Zaprvé, vyjdeme-li z předpokladu, že politická veřejnost ztrácí schopnost či snahu rozumět zahraničněpolitickým otázkám, dostává „exekutivizace“ politiky riskantní podobu. Při politické volatilitě a omezené parlamentní kontrole výkonu zahraniční politiky se může do budoucna stát, že omezený okruh vysoko postavených výkonných činitelů bude dělat zahraniční politiku nerespektující mantinely dané českou politickou reprezentací. Zároveň však politická veřejnost nebude schopna tomuto typu jednání čelit, neboť k tomu nebude disponovat dostatečnou expertní kapacitou. Zadruhé, další nebezpečí spočívá v tom, že politická reprezentace si ve stále menší míře uvědomuje, co je v sázce, tedy co je spjaté s výkonem zahraniční a bezpečnostní politiky. Tento trend může do budoucna znamenat, že krátkodobé politické, ekonomické či jakékoli dílčí cíle mohou převážit nad hledáním a naplňováním strategických dlouhodobých zájmů České republiky. Ve své polistopadové historii česká diplomacie zatím ve všech případech učinila to, co bylo nutné učinit v zájmu evropské integrace a kolektivní bezpečnosti. V mnoha případech byla tato rozhodnutí učiněna po kratším či delším váhání. Nicméně logika spolenectví vždy nakonec převážila. V mnoha případech přitom loajalita vůči „logice spolenectví“ stála mnoho vnitropolitického kapitálu (letecké útoky na Jugoslávii pro ČSSD či podpora *Lisabonské smlouvy* pro předsedu ODS Mirka Topolánka). Za okolností, kdy krátkodobé zisky mohou převážit nad dlouhodobým uvažováním, bychom mohli v blízké budoucnosti být svědky situací, kdy logika spolenectví přestane být respektovaným rámcem české zahraniční politiky a navíc nebude existovat politická síla, jež by působila jako nutný korektiv.

V roce 2013 si Česká republika připomněla 20 let samostatné existence. Namísto, aby s narůstajícím věkem sílila vyspělost politického systému, politická zodpovědnost

a respekt k pravidlům, jubilejní rok ukázal pravý opak. Všechny negativní jevy české politiky se naplno promítly i do zázemí politiky zahraniční. Tváří v tvář stále turbulentnějšímu mezinárodnímu vývoji je to závěr velice nepovzbudivý.

Poznámky

- ¹ Vláda ČR: Tisková konference po jednání vlády, 13. 3. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-vlady--13--brezna-2013--104287/.
- ² Usnesení Vlády ČR, 23. 1. 2013. On-line: [kormoran.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/69B1D8C48A3F24CFC1257B71002D9396/\\$FILE/51%20uv130123.0051.pdf](http://kormoran.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/69B1D8C48A3F24CFC1257B71002D9396/$FILE/51%20uv130123.0051.pdf).
- ³ Usnesení Vlády ČR, 6. 2. 2013. On-line: [kormoran.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/DC4C5400CE3F7A73C1257B12002F1635/\\$FILE/90%20uv130206.0090.pdf](http://kormoran.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/DC4C5400CE3F7A73C1257B12002F1635/$FILE/90%20uv130206.0090.pdf).
- ⁴ Vláda ČR: Tiskový brífink po zasedání Evropské rady, 8. 2. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskovy-brifink-premiera-petra-necase-po-jednani-evropske-rady--8--unora-2013-103423/.
- ⁵ Vláda ČR: Tisková konference po jednání vlády, 15. 5. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-vlady--15--kvetna-2013--106857/.
- ⁶ Vláda ČR: Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf.
- ⁷ Vláda ČR: Tisková konference, 2. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-mimoradnem-jednani-vlady--2--srpna-2013--109351/.
- ⁸ Vláda ČR: Tisková konference, 9. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-vlady--9--srpna-2013--109551/.
- ⁹ *Zeman podpořil vyslání vojáků na Golanské výšiny*. Aktualne.cz, 27. 8. 2013. On-line: zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/zeman-podporil-vyslani-vojaku-na-golanske-vysiny/r~f7b1b9680f2211e380cf002590604f2e/.
- ¹⁰ Pokud není uvedeno jinak, jsou data použita z bulletinu *Zahraniční politika České republiky*. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ¹¹ Vláda ČR: Tisková konference po setkání předsedy vlády Petra Nečase s předsedou Evropské komise José Manuelem Barrosem, 3. 4. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-setkani-predsedy-vlady-petra-necase-s-predsedom-evropske-komise-jose-manuelem-barrosem--3--dubna-2013-104851/.
- ¹² Vláda ČR: Tisková konference, 25. 4. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-premiera-petra-necase-s-predsedom-evropske-rady-hermanem-van-rompuyem--25--dubna-2013-105929/.
- ¹³ Poslanecká sněmovna: Stenografický záznam z jednání sněmovny, 19. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051278.htm.
- ¹⁴ Všechna data jsou použita ze stránek Poslanecké sněmovny PČR: www.psp.cz.
- ¹⁵ Poslanecká sněmovna: Zápis z jednání Zahraničního výboru PS PČR, 7. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=146705.
- ¹⁶ MZV ČR: Viz rozhovory a projevy prezidenta Klause zachycené v publikaci *Dokumenty zahraniční politiky* (leden–březen 2013). On-line: www.mzv.cz/public/36/7d/cf/983325_912601_dokumenty1_3_2013_final.pdf.

Kapitola 2

Mediální kontext české zahraniční politiky

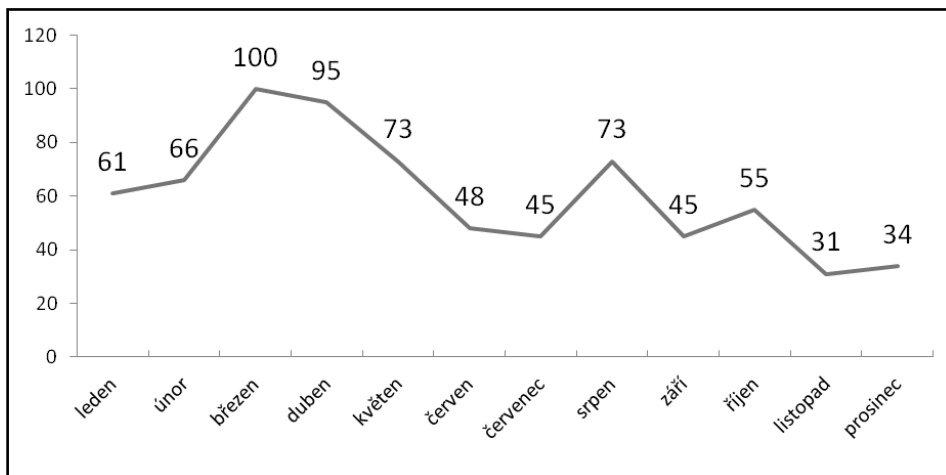
Lenka Vochocová a Vlastimil Nečas

V kapitole věnované analýze zpravodajství českých médií v roce 2013 navazujeme na výzkumy z minulých let, a to se stejným záměrem identifikovat a pojmenovat převažující charakteristiky zpravodajství o zahraničněpolitických událostech. Struktura kapitoly, metody zkoumání i způsob výběru analyzovaného materiálu zůstávají stejné jako v uplynulých letech a je tak dále doplňována souvislá řada poznatků shromážděných již od roku 2008. Díky kontinuálnímu sběru dat a analýze zpravodajství vzniká datová opora pro pojmenování trendů v zahraničněpolitickém zpravodajství českých médií. První část kapitoly se věnuje výsledkům kvantitativní analýzy zaměřené na identifikaci hlavních témat, přítomných aktérů a zemí, kterým byla v zahraničním zpravodajství věnována pozornost. Druhá část kapitoly představuje dvě případové studie zaměřené na rozbor mediálního pokrytí vyvěšení vlajky Evropské unie na Pražském hradě v dubnu 2013 a na téma tzv. Benešových dekretů, o kterých se diskutovalo v lednu roku 2013 v kontextu kampaní před volbou prezidenta České republiky. Cílem těchto dvou specifických analýz je identifikovat kontexty doprovázející mediální reflexi událostí a interpretační rámce, do nichž byly události zasazovány.

Výběrový soubor pro kvantitativní analýzu zahrnuje hlavní zpravodajské pořady tří celoplošných televizních stanic¹ v období od 1. 1. do 31. 12. 2013. Finální zkoumaný vzorek pak obsahuje pouze ty příspěvky, které tematicky spadají do okruhu zahraničněpolitického zpravodajství.² Ve výsledku bylo analyzováno celkem 726 příspěvků, z toho 389 z pořadu „Události“ (ČT), 175 z „Televizních novin“ (TV Nova) a 162 z pořadu „Zprávy“ (Prima TV).

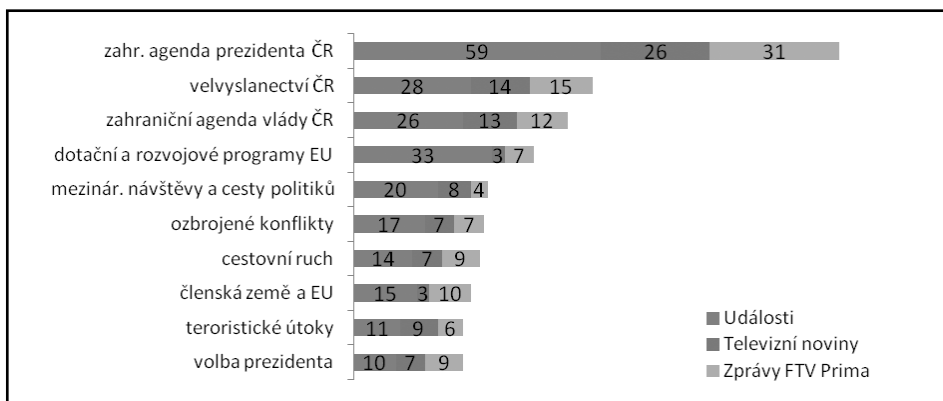
Nejvyšší pozornost zahraničněpolitické agendě věnovala sledovaná média v březnu a dubnu (zahraniční politika prezidenta Miloše Zemana – vyvěšení vlajky EU na Pražském hradě a personální obsazení velvyslanectví, útoky chemickými zbraněmi v Sýrii, bombový útok na Bostonském maratonu) a následně v srpnu (ozbrojený konflikt v Egyptě, útok chemickými zbraněmi v syrském Damašku) – viz Graf 1.

Graf 1:
Frekvence příspěvků ve sledovaných pořadech v roce 2013 (N = 726).

Z hlediska struktury sledovaných příspěvků dominovala zahraničnímu zpravodajství témata spojená s osobou M. Zemana. Zejména v souvislosti s nasměrováním zahraniční politiky prezidenta, s personálními změnami na místech velvyslanců a vztahy mezi prezidentem a vládou České republiky. Výraznější mediální pozornost upoutaly také problémy ČR při čerpání prostředků z dotačních programů EU – viz Graf 2.

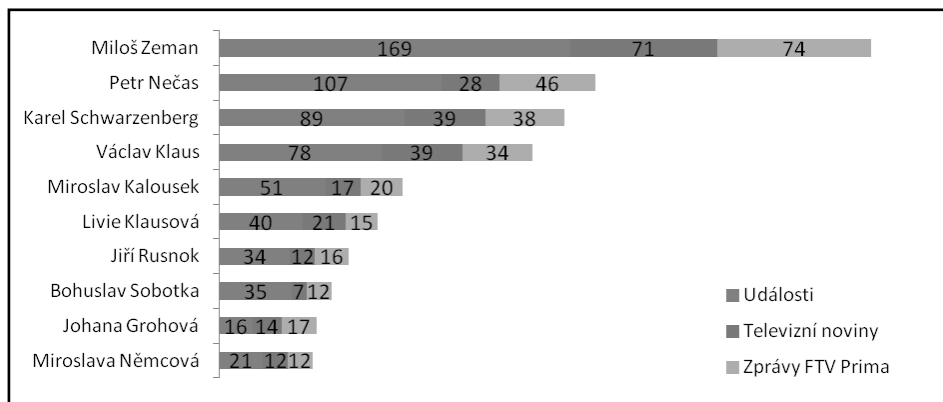
Graf 2:
Hlavní témata ve sledovaných pořadech v roce 2013 (počet výskytů)

Při rozboru aktérů přítomných ve sledovaných příspěvcích se samostatně věnujeme dvěma kategoriím – individuálním a institucionálním aktérům. Obě kategorie se v daném příspěvku mohou vyskytovat současně, protože ne vždy je zmiňovaná instituce (politická strana, ministerstvo, Evropská unie) identifikována s konkrétní osobou,

podobně jako přítomné osoby nejsou ve všech případech explicitně spojeny s institucí, kterou zastupují. Současně je v analýze zohledněna skutečnost, že v rámci jednoho příspěvku je obvykle zmíněno více aktérů. Proto uváděné souhrny výskytů aktérů ve zpravodajství výrazně převyšují počty příspěvků. Celkové pořadí individuálních aktérů kopíruje prioritní témata zpravodajství. Nejčastěji přítomným aktérem zahraničněpolitického zpravodajství v roce 2013 byl jednoznačně Miloš Zeman. V prvních měsících roku v roli prezidentského kandidáta a následně v roli prezidenta České republiky. Díky tomu se M. Zeman udržel na vrcholu mediální pozornosti v průběhu celého sledovaného období. Výrazněji byl ve zpravodajství přítomen také Petr Nečas (do 17. 6. 2013 předseda vlády ČR), Karel Schwarzenberg (zejména v souvislosti s kandidaturou na prezidenta ČR) a Václav Klaus – viz Graf 3.

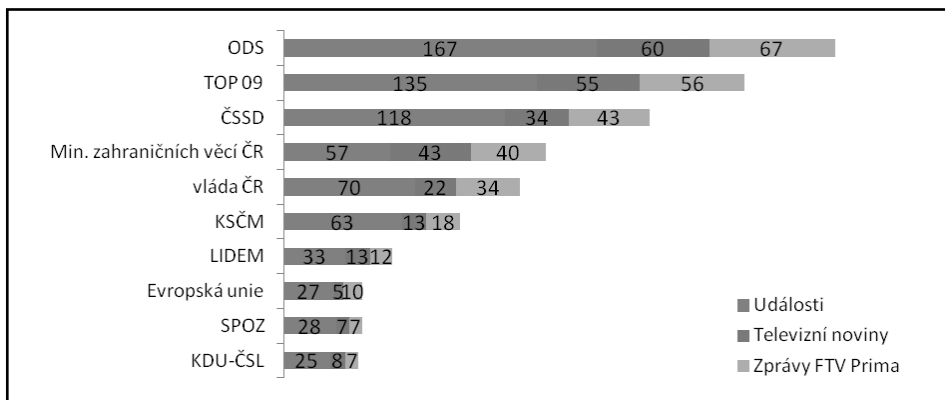
Graf 3:
Nejčastěji zmiňovaní individuální aktéři
ve sledovaných pořadech v roce 2013 (počet výskytů)

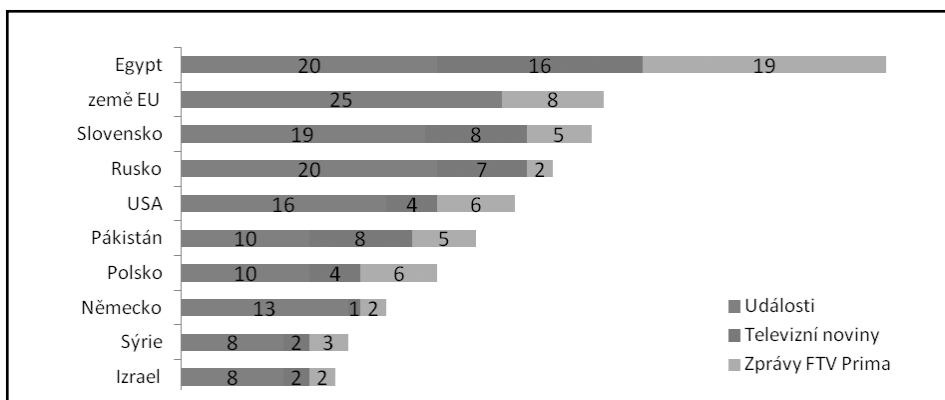
V kategorii institucionálních aktérů (Graf 4) je patrná dominance parlamentních politických stran, výjimkou jsou odkazy k vládě ČR a Ministerstvu zahraničních věcí ČR – v médiích zosobněně tiskovou mluvčí Johanou Grohovou. Z hlediska mediální reprezentace můžeme za specifickou označit pozici Evropské unie, která se dlouhodobě objevuje mezi nejčastějšími institucionálními aktéry českého zahraničního zpravodajství, ale i v tomto případě, podobně jako v předchozích letech, se mezi hlavními individuálními aktéry nevyskytuje žádný představitel EU. S jistou nadsázkou tak můžeme konstatovat, že pro diváka českého zpravodajství Evropská unie stále „nemá tvář“.

Poslední soubor výsledků kvantitativní analýzy zpravodajství je zaměřen na prioritní země, které se objevily ve sledovaných příspěvcích – Graf 5. V celkovém pořadí i v rámci jednotlivých sledovaných stanic zaujímá první místo Egypt, a to v souvislosti se zpravodajstvím o násilných konfliktech v roce 2013 (viz Graf 2). Relativně vysokou četnost v případě Slovenska vysvětlují vzájemné návštěvy prezidentů České republiky a Slovenska v prvním čtvrtletí loňského roku a první zahraniční cesta prezidenta Zemana na Slovensko v dubnu roku 2013.

Graf 4:
Nejčastěji zmiňovaní institucionální aktéři
ve sledovaných pořadech v roce 2013 (počet výskytů)

Graf 5: Hlavní zahraniční lokality
ve sledovaných pořadech v roce 2013 (počet výskytů)

V kvalitativní analýze jsme se stejně jako v předchozích letech zaměřili na vybrané obsahy tištěných médií vztahující se tentokrát ke dvěma událostem české zahraniční politiky, v nichž figuroval jako jeden z hlavních aktérů současný prezident M. Zeman. Ve druhé části svého textu shrnujeme výsledky kvalitativní analýzy textů referujících o sporu mezi prezidentskými kandidáty Zemanem a Schwarzenbergem ohledně tzv. Benešových dekretů a o vyvěšení vlajky Evropské unie na Pražském hradě prezidentem Zemanem. Obě případové studie jsou založeny na analýze relevantních článků publikovaných ve zpravodajských a komentářových rubrikách vybraných tištěných médií.³ Cílem případových studií je identifikovat mediální rámce, tedy specifické aspekty událostí, které média zdůrazňovala, popř. sledovat, s jakými dalšími tématy mé-

dia události spojovala (de Vreese, 2005; Entman, 2004; Johnson-Cartee, 2005; Reese–Gandy–Grant, 2001). Množství poznatků z komunikačního výzkumu potvrzuje, že masová média nemají schopnost říkat lidem, co si mají myslet, ale jsou poměrně úspěšná v nastolování témat. Dokáží tedy říkat lidem, o jakých tématech mají přemýšlet a také jak o nich mají přemýšlet. Jinými slovy, zpravodajská média ovlivňují veřejné mínění tím, že definují témata, jež lidé následně považují za důležitá, a současně jsou média schopna určovat specifické kontexty, ve kterých by se mělo o tématech diskutovat (McCombs, 2009).

V následujících dvou případových studiích se pokoušíme nalézt tyto specifické kontexty a interpretace, které provázely obě události, a ovlivňovaly tak směřování souvisejících diskusí.

VLAJKA EU NA PRAŽSKÉM HRADĚ

O rozhodnutí prezidenta Miloše Zemana vyvěsit krátce po svém nástupu do úřadu na Pražském hradě vlajku Evropské unie za účasti předsedy Evropské komise Josého Manuela Barrosa referovala média v několika typických rámcích. Klíčovou perspektivou, s níž různá média, resp. různí komentátoři nakládali odlišně, bylo srovnání vztahu M. Zemana a jeho předchůdce, V. Klause, k Evropské unii. Častou interpretací celé události bylo zdůraznění jejího symbolického rozměru, přičemž různé texty nabízely různá vysvětlení, co tento akt vlastně symbolizuje, a nechyběla ani diskuse ohledně toho, zda je vůbec vlajka oficiálním symbolem Evropské unie.⁴ Velmi silným rámcem byl opět, jako již tradičně u zahraničněpolitických témat v českém tisku, také rámec české národní suverenity, resp. vztahu České republiky k větším celkům (EU) nebo mocnostem. Média tematizovala také význam události pro vnitropolitické vztahy (zejména vzhledem k tomu, že M. Zeman nepřizval k ceremonálu vyvěšení vlajky české politické elity) a rámcovala vztah k Evropské unii jako oblast, v níž se střetává pohled prezidenta republiky a spíše euroskeptické vlády.

Vlajka EU jako žádoucí symbol, nebo omezení národní suverenity?

Pokud jde o význam sledované události, média ji dominantně interpretovala jako výrazně symbolický akt. Při zdůrazňování události jako pouhého symbolu bez hlubšího politického dopadu přitom texty citovaly prohlášení samotného prezidenta, resp. prezidentské kanceláře („*Zeman podpis dodatku vidí jen jako symbolickou věc.*“⁵). Proevropské komentáře naopak zdůrazňovaly, že význam prezidentova rozhodnutí je větší než jen symbolický – oceňovaly především, že vyvěšení vlajky symbolizuje „*konec euroskepticismu na Pražském hradě*“⁶, že jde o „*gesto rozchodu s protievropskou politikou Zemanova předchůdce*“⁷. Zatímco takové texty zdůrazňují význam vyvěšení vlajky jako symbolu prosperity, míru a příležitosti zprostředkovaných Evropskou unií, jako symbolu, že „*nejsme jen izolovaným ostrůvkem uprostřed Evropy*“⁸, prostor v médiích dostávají i názory, podle kterých je vlajka na Pražském hradě v lepším případě nevhodným vyjádřením osobního vztahu prezidenta k Unii, v horším případě symbolem „*peněžního kupčení mezi Prahou a Bruselem*“⁹.

Vyjádření „euroskeptiků“ na stránkách českých deníků a týdeníků aktualizují mezi oponenty jejich přístupu rámec eurodotací – média citují Barrosovo vyjádření, že Češi nemají důvod být euroskeptičtí, protože čerpají z EU nejvíce dotací ze všech států,¹⁰ upozorňují, že teď sice „*potížístý nejsme*“, ale mohli bychom se jimi stát v roce 2020, až se z příjemců dotací staneme jejich plátcí,¹¹ a také poukazují na dotace, které čerpají „*odmítači vlajky*“¹².

Z podnětu euroskeptických ohlasů na událost se jedním z jejích výrazných rámců v mediálním diskurzu staly také otázky české národní suverenity. Pro odpůrce vztyčení vlajky jde o situaci, kterou „*nelze interpretovat jinak než jako veřejné přihlášení se hlavy státu k principu omezené suverenity*“¹³. V reakci na taková vyjádření média zveřejnila texty, které se kriticky věnovaly tomu, jestli před vyvěšením vlajky byla vůbec Česká republika suverénním státem, popř. komentovaly omyl považující vlajku EU za symbol cizí mocnosti: „... *když někdo připomíná, že v historii už na Pražském hradě vlály vlajky jiných cizích mocností, nepochopil: EU je NAŠE mocnost.*“¹⁴ Především však tento rámec aktualizuje otázky vzrůstajícího českého nacionalismu a řada textů tematizuje i rozpor mezi Zemanovým proklamovaně vstřícným postojem vůči EU a jeho nacionalistickými projevy v nedávné minulosti, během prezidentské kampaně:

*„Ke zvolení prezidentem si /Miloš Zeman – pozn. aut./ pomohl rozdmýcháním nacionalistických démonů. Ty už přes deset let podřimovaly polozapomenuté kdesi v zatuchlých dějinných slujích této země. [...] Takže, cynicky řečeno, zrovna Zeman je tím pravým, kdo si má dnes na hradním nádvoří hrát na velkého Evropana. Budou tam vztyčovat symbol uskupení, jež původně vzniklo se záměrem sblížit národy starého kontinentu do té míry, aby tu už nikdy neúřadovali podobně zlí démoni jako právě ti, které si Zeman v lednu povolal do svých služeb.“*¹⁵

Významný prostor v médiích dostala euroskeptická vyjádření odpůrců vyvěšení vlajky EU, kteří při kritice aktu volili příměr k historickým traumatům českých zemí – ať už šlo o vyjádření Petra Hájka, který přirovnal Zemana k Emilu Háchovi,¹⁶ nebo o demonstranty před Pražským hradem, mezi nimiž média identifikovala stoupence Strany svobodných občanů:

*„Několik desítek lidí oddělených zátarasy od prostranství před branou do Pražského hradu včera hlasitě protestovalo proti vztyčení unijní vlajky. Nechyběla přirovnání s rokem 1968 či dokonce obsazením Prahy německými okupanty v roce 1939. [...] Nechyběla ani variace na známý protektorátní plakát Zachváti-li tě, zahyneš varující před postupem Rudé armády a údajným bolševickým nebezpečím. Zatímco na tehdejší verzi se nad Hradčany hrozivě skláněl rudý pařát se srpem a kladivem na předloktí, tentokrát to byl spár modrý se znakem EU.“*¹⁷

Na tyto paralely, které jsou v českých médiích již tradičním klišé v referování o zahraničněpolitických událostech, však reagovala řada textů, jež je kritizovaly jako nepřiměřené, jako „*urážení obětí nacismu*“¹⁸, jako „*zuřivost, která ovládla řadu spoluobčanů*“¹⁹. Jeden z textů se detailně věnoval subjektům, kterým vyvěšení vlajky posloužilo jako námět pro intenzivní publicitu na webu a které autor článku identifikoval jako „*českou pravici*“ v čele s Institutem Václava Klause.²⁰

V podobném duchu jako euroskeptici se svými historickými příklady volily i proevropské hlasy přístup, jenž bývá při referování o zahraničněpolitických událostech v českém tisku také velmi oblíbený – zdůrazňování toho, že Česká republika nemůže stát osamoceně a musí se „*tak jako tak [...] přichýlit k nějakému, tomu tam se dubisku*“²¹. Přimknutí se k Evropské unii tak reprezentuje volbu menšího zla pro zemi, které podle autorů těchto textů jinak hrozí, že se dostane pod vliv jiných větších celků – Ruska nebo Číny:

„[...] země v našem zeměpisném prostoru mají pouze dvě možnosti. Bud' se zapojí do evropského integračního projektu při vědomí všech nedodělků a chyb, které má. Anebo odejdou pod ruské velení do jiného velkého celku – euroasijského ekonomického prostoru, který Vladimir Putin buduje jako protiváhu EU.“²²

„Inspirovat se můžeme u našich sousedů na Slovensku a v Polsku. Robert Fico i Donald Tusk bezpochyby vnímají i geopolitický rozměr členství v Unii a jednotné evropské měny, což se u nás často pomíjí. Tento faktor se stává velmi důležitým v době, kdy Evropa musí na globální scéně soupeřit s Čínou a s dalšími rostoucími mocnostmi.“²³

Dva prezidenti, dva přístupy k Evropské unii: Miloš Zeman vs. Václav Klaus

Dominantním kontextem vyvěšení vlajky EU na Pražském hradě je dualita vztahu dvou prezidentů České republiky k Evropské unii. Většina textů vymezuje rozhodnutí Miloše Zemana jako průlom²⁴, milník, jako obrat hradní politiky vůči EU²⁵, a srovnává ho s euroskeptickým přístupem Václava Klause.²⁶ Zeman je v médiích prezentován jako ten, kdo „*smazal unijní resty svého předchůdce*“²⁷ nebo jako „*prezident smíření*“²⁸, a jeho rozhodnutí je vnímáno jako krok, kterým se vědomě odlišuje od Václava Klause:

„Miloš Zeman se tak na první pohled dramaticky odlišil od svého konzistentně euroskeptického předchůdce Václava Klause a dal přinejmenším do zahraničí najevo, že v evropských otázkách se může chovat jinak.“²⁹

V jednom z textů je událost přirovnávána dokonce k „*druhému vstupu do EU*“³⁰. Jeden z autorů neváhá do duality Zeman–Klaus obrazně vnést i osobu Václava Havla, když velmi kontroverzně konstatuje, že „*bruselská pravda a láska vítězí nad čímsi v podání Václava Klause*“³¹. V. Klause většina článků vykresluje jako příliš euroskeptického politika, od kterého „*nás*“ M. Zeman „*odstřihává*“³², některé z nich používají i označení jako „*vlajkový kverulant*“, „*dětina*“ či „*vlajkový truc*“, který Zemanovým rozhodnutím končí.³³ Výrazně v menšině jsou texty, které stojí za Klausovým rozhodnutím vlajku nevyvěsit³⁴, některé upozorňují na to, že mezi gestem, jakým je vyvěšení evropské vlajky („*vlajka na Hradě je ale pouhá fasáda*“), a politikou, kterou bude Zeman prosazovat, může být velký rozdíl³⁵, přesto ale vidí v Zemanově přístupu pozitivní odklon od politiky jeho předchůdce.

Zanedbatelným není ani rámeček, který upozorňuje na to, že Zeman a Klaus ve skutečnosti vůbec nejsou oponenty a že Klausovi Zemana v jeho kandidatuře na prezidenta podporovali – tématem se tak stává osobní vztah obou mužů a to, jakým způsobem do něj může Zemanovo rozhodnutí vyvěsit na Hradě vlajku EU zasáhnout.³⁶

Významnou perspektivou řady článků je i otázka Zemanovy motivace ke kroku, kterým se tak odlišuje od předchozího prezidenta. Do referování o události se tak promítají rámce prezidentských předvolebních slibů (vlajka je splněním jednoho z nich)³⁷, jeho potřeby upoutat pozornost médií po celé Evropě³⁸, ale také toho, že jeho krok není zcela nezištný: média na základě předchozích Zemanových prohlášení³⁹ předpokládají, že za svoji vstřícnost vůči EU bude prezident očekávat podporu pro projekt kanálu Dunaj–Odra–Labe:

*„Tento pozitivní vzkaz Evropské unii nebude zcela nezištný: Zeman by za to rád v Bruselu vyjednal finanční podporu jeho vysněnému miliardovému projektu kanálu Dunaj–Odra–Labe. Jeho výstavbou by mimo jiné chtěl ‚nakopnout‘ ekonomický růst v zemi.“*⁴⁰

Tématem je také to, do jaké míry je M. Zeman ve skutečnosti příznivcem Evropské unie. Texty zdůrazňují, že rozhodně není vůči EU nekritický („nelíbí se mu třeba povinné úsporné žárovky“⁴¹) a že jeho rozhodnutí týkající se vyvěšení vlajky neznamená, že „se teď z Česka stane země, která bude se vším z bruselského stolu souhlasit“⁴², jiné spekulují, zda není „ve skutečnosti [...] méně proevropský, než tvrdí“⁴³. Jeden z textů si dokonce klade vizionářskou otázku, jaké téma způsobí rozkol mezi prezidentem Zemanem a Evropskou komisí, jejichž vztah se nyní vzhledem k vyvěšení vlajky zdá téměř idylický – mohlo by prý jít o „pohled na Izrael, preventivní útok na Írán či názor na samostatný palestinský stát“⁴⁴.

Vyvěšení vlajky EU v kontextu vnitrostátní politiky

Jedním z významných způsobů, kterými média tuto událost rámcovala, byl důraz na rozhodnutí prezidentské kanceláře nepozvat na ceremoniál vyvěšení vlajky „české politické elity“. Některé z textů pojmenováním události (např. jako „Zemanova soukromého eurovečírku“⁴⁵) vyzdvihly silně personalizovaný rozměr akce, obecně média věnovala pozornost zejména tomu, že pozván nebyl ani ministr zahraničních věcí Schwarzenberg⁴⁶. Právě především skrze tuto skutečnost je událost rámcována také jako významná pro vztah mezi oběma prezidentskými kandidáty, resp. prezidentem a ministrem zahraničních věcí. Média dávají prostor Schwarzenbergovým vyjádřením, v nichž porovnává Zemanův přístup se zahraničními standardy:

*„To šéf diplomacie Karel Schwarzenberg (TOP 09) si povzdechne, ani k podpisu ho Hrad nepozval. ‚Jsou civilizované evropské země, kde resortní ministr při obdobných příležitostech samozřejmě vystupuje po boku hlavy státu,‘ rýpne si.“*⁴⁷

V jednom z rozhovorů dokonce Schwarzenberg vyjadřuje domněnku, že se prezident „pokouší zavádět moresy přibližující se prezidentskému systému“⁴⁸. Ojedinělou ale není ani perspektiva, podle níž je současný prezident pro ministra zahraničních věcí přijatelnějším partnerem, než byl Klaus, protože euroskeptika střídá eurofederalista.⁴⁹

Do rámcování sledovaného tématu vstupuje také tradiční dualita zahraniční politiky prosazované prezidentem a vládou – ačkoli je vyzdihován soulad (v politickém přístupu k Unii, nikoli ve formalitách provázejících událost – viz výše) mezi prezidentem a ministrem zahraničních věcí, texty upozorňují na euroskepticismus premiéra Petra Nečase a na jeho faktický vliv na českou zahraniční politiku:

„Vývěšení vlajky Evropské unie je vnímáno jako symbol konce euroskepticismu na Pražském hradě. Praktickou moc však stále drží v rukou vláda, jde tedy jen o gesto. [...] Role prezidenta je totiž jen formální a rozhodující pravomocí má vláda vedená euroskeptickým premiérem Petrem Nečasem.“⁵⁰

„Sama o sobě ovšem ta vlajka směrem k Unii samozřejmě nic pro Čechy neřeší. Reálně je vše v rukou vlády. Ta určuje, jak bude Česko klíčkovat mezi různými fiskálními útesy, propastmi a podobnými nástrahami nynější doby, s nimiž se členské státy Unie dnes nejvíce potýkají.“⁵¹

Je přitom pravděpodobné, že otázky významu ceremoniálu iniciovaného prezidentem Zemanem a důraz na jeho symboličnost a reálnou bezvýznamnost do mediálního diskurzu vnesli politici – média citovala jak předsedu ČSSD Bohumila Sobotku, který Zemanův krok ocenil („Věřím, že po volbách do Sněmovny se k této nové evropské politice připojí konečně i česká vláda“), tak reakci premiéra Nečase, podle kterého „[t]o, zda vlaje ta nebo ona vlajka, neznamena nějakou změnu české politiky“.⁵²

Na protichůdnost postojů prezidenta a předsedy vlády explicitně upozorňuje text, podle kterého i Zemanovo symbolické „vstřícné gesto“ reálně proměňuje vnímání České republiky zahraničím (v pozitivním smyslu) a který zdůrazňuje, že politika ČR vůči Evropské unii vlastně není politikou zahraniční, i když se tak premiér chová:

„Podle toho také vypadá naše politika. Nechováme se jako partner, který hledá s ostatními členy společně evropské domácnosti řešení jistě nemalých společných problémů.“⁵³

Jiný z komentářů naopak problematizuje i Zemanův koncept „naprostého splynutí Česka s EU“, který vnímá jako druhý extrém vedle Klausova konceptu „vystoupení Česka z EU“. Zřejmě je v textu však i kritika premiéra Nečase, „velikána třetí cesty“:

„Naštěstí tu ještě pár měsíců bude stát Petr Nečas jako velikán třetí cesty, hlásající koncept, že vlastně o nic nejde, takže si můžeme na své neurčitosti pevně stát.“⁵⁴

Jak je zřejmé z předchozí analýzy, je celá událost médií rámcována výrazně personalizovaně v duchu reprezentace politiky jako záležitosti jednotlivců a zaměření pozornosti médií na jednotlivé politiky jako na klíčové politické aktéry. Významnou mediální perspektivou je, jako tradičně, také polarizace – rámcování politiky jako konfliktu jednotlivců či opozičních pohledů (Karvonen, 2010; Mazzoleni, 2000; McAllister, 2007). V případě české zahraniční politiky je typickým mediálním rámcem konflikt mezi prezidentem, předsedou vlády a ministrem zahraničních věcí (Vochocová–Nečas, 2012; 2013), který je klíčový i v diskurzu týkajícím se vyvěšení vlajky EU na Pražském hradě.

BENEŠOVY DEKRETY JAKO TÉMA KAMPANĚ PŘED PREZIDENTSKÝMI VOLBAMI

Druhou událostí roku 2013 se zahraničněpolitickým rozměrem, kterou analyzujeme, je spor o tzv. Benešovy dekrety mezi prezidentskými kandidáty Zemanem a Schwarzenbergem. Samozřejmým hlavním kontextem tématu jsou tedy prezidentské volby – zajímavé je ovšem sledovat, jaké jiné rámce média při reflektování této části kam-

paně aktualizují a které z nich zdůrazňují, a také zda zůstávají neustranná v hodnocení obou kandidátů a jejich pozice ve sporu, nebo se k některému z nich přiklánějí.

Nacionalistická rozbuška a výpotek postbolševické demagogie

Dominantně média vysvětlují spor o Benešovy dekrety jako moment vyostření prezidentské kampaně⁵⁵, přičemž zdůrazňují zejména náhlý obrat k negativitě v kampani. Interpretují spor o dekrety jako konec „nadějí na rytířské finále prezidentské kampaně“⁵⁶, jako „rozbušku, která změnila korektní kampaň v otevřený boj“⁵⁷, či prostě jako „špinavou fázi kampaně“⁵⁸. Někteří autoři upozorňují, že téma Benešových dekretů ve druhém kole prezidentské volby „zvrhlo kampaň“ a vytlačilo ostatní témata.⁵⁹

Ve vztahu k mezinárodní reflexi aktualizace Benešových dekretů v prezidentské kampani zdůrazňují média především nepochopení – nechápavé jsou podle médií „pohledy evropského publika“⁶⁰, Rakušané se diví, že české voliče v dnešní době vůbec ještě zajímají Benešovy dekrety⁶¹. Některé články reflektují zahraniční reakce, které „chválí Schwarzenberga za odvahu“ rozvíjet téma Benešových dekretů v českém prostředí, ale upozorňují také na zneužitelnost tématu k politickému boji⁶². Jiné naopak dávají prostor upozorněním Zemanova tábora, že z rakouských a německých reakcí je patrné, že Schwarzenbergův výrok o dekretěch vítají.⁶³

Klíčovým kontextem zpravodajství i publicistiky k tématu je přitom specifický status Benešových dekretů v české minulosti i současnosti. Jsou vysvětlovány jako téma aktivizující pudové vášně a vylučující z principu jakoukoli racionální debatu⁶⁴, jako „test národní inteligence“, ukazující, zda mohou o výsledku prezidentských voleb opravdu rozhodnout 50 let staré události⁶⁵, jako periodické téma⁶⁶, kterého se politici „chytají, hlavně když jim teče do bot“⁶⁷, popř. je jejich působení přirovnáváno k účinku „mulet[y] na býka“⁶⁸. Jednoznačně jsou dekrety rámcovány jako neaktuální, jako součást minulosti, čemuž odpovídají i obrazné výrazy v textech, např. že „Zeman exhumoval Benešovy dekrety“⁶⁹ nebo že dekrety vyhloubily „prastarý příkop, který čím dál víc slábně, podobně jako nacionalismus“⁷⁰.

Samotný nacionalismus je přitom také jedním z ústředních rámců tématu – texty zmiňují, že dotaz na Benešovy dekrety vzkřísil český mýtus ohrožení národa a že „nacionalistická omezenost a komplexy provinciálnosti“ spojují různorodé části politického spektra proti Schwarzenbergovi⁷¹. Běžnými jsou útoky proti Zemanově „nacionalistické ofenzívě“⁷² nebo „nacionalistickým polopravdám a lžím“ šířeným podle některých autorů Zemanovými stoupenci.⁷³

Rozhořčené reakce považující vtažení Benešových dekretů do předvolební diskuse za politicky nekultivované však téma silně rámcují také perspektivou „komunistického odkazu“. Vedle poměrně neutrálních konstatování, že mezi Českou republikou a Německem dosud chyběla široká veřejná debata o dekretěch⁷⁴, jiná vyjádření zdůrazňují, že nacionalistická interpretace Benešových dekretů je důsledkem „běžn[é] interpretac[e] válečných a poválečných českých dějin, kterou komunisté zakotvili v učebnicích“⁷⁵, nastolení diskuse o dekretěch v prezidentské kampani považují za „výsostný výpotek postbolševické demagogie“⁷⁶, dekrety samotné pak označují za produkt sovětizace Československa po druhé světové válce⁷⁷ nebo za „tradičně

„komunistické“ téma⁷⁸. Je tedy zřejmé, že řada článků se pokouší proti rámcování K. Schwarzenberga jako „nepřítele národa“ nastolit v předvolebním diskurzu rámcování jeho oponenta M. Zemana jako člověka pevně zakotveného v socialistické minulosti země a v socialistickém myšlení.

Zemanova špinavá hra a neobratný Schwarzenberg

Hlavní důraz média kladou (s ohledem na předvolební kampaň) na rámec střetu kandidátů – Zemana a Schwarzenberga. Zeman dostává v médiích prostor pro vyjádření, že svého soka již nerespektuje a že odmítá relativizaci dekretů⁷⁹, Schwarzenberg zase pro upřesňování svého postoje (je si vědom, že historickou situaci vracet nelze, přesto ji považuje za ostudu) a vysvětlení, že odmítá kolektivní vinu a že bude říkat i nepopulární věci.⁸⁰

Analýza tištěných médií jasně ukazuje na inklinaci většiny redakcí, resp. komentátorů ke K. Schwarzenbergovi, což není příliš překvapivé vzhledem k tomu, že některé redakce otevřeně vyjádřily Schwarzenbergovi podporu. M. Zeman je kritizován jako muž šířící polopravdy a lži⁸¹, jsou zveřejňovány komentáře odsuzující jeho „ostudné a podlé hrátky“⁸², běžným je v souvislosti s jeho strategií označení jako „špinavá hra“⁸³. Zemanovu kampaň média označují za agresivní a negativní⁸⁴ a kandidát je podle nich „obrazem maloměstských nižších středních vrstev“ z Okresního města Karla Poláčka⁸⁵, člověkem, který „rozfoukává temné vášně“ a „neodolal vábení svěst debatu k předsudkům a emocím“⁸⁶.

Schwarzenberga naopak texty chválí za odvahu rozvést téma Benešových dekretů⁸⁷, jeho postoj označují za morální, oceňují, že nemanipuluje a konstatuje i nepopulární⁸⁸, texty se zamýšlejí nad tím, co bylo na jeho výpovědi tak kontroverzního, a upozorňují na to, že se jeho vyjádření o dekretech příliš nelišilo od podobně silných výroků těch, kteří ho nyní kritizují – Zemana či Klause. Rámec upozorňující na to, že oba prezidentští kandidáti mají ve skutečnosti na Benešovy dekrety velmi podobný názor, měl v mediálním diskurzu silnou pozici. Jediný z textů však odhalil, že tento argument do mediální agendy prosadil tým K. Schwarzenberga, který médiím rozesílal výroky obou Schwarzenbergových oponentů, Zemana i jeho podporovatele Klause⁸⁹.

Jednoznačná kritika Karla Schwarzenberga byla v tištěných médiích spíše výjimkou a nikdy se nevztahovala přímo k jeho názoru na dekrety – spíše oklikou některé texty naznačovaly, že jeho paralela s haagským tribunálem, před kterým by podle něj dnes za uplatňování dekretů skončil prezident Beneš, je nesmyslná⁹⁰. Hlavní výtky (od autorů, kteří jinak stojí zjevně spíše na Schwarzenbergově straně) tak směřují k tomu, že prezidentský kandidát podcenil svoji přípravu a že selhal především jeho tým.⁹¹ Schwarzenberg je často označován jako neobratný či přímo „nešika“⁹², je mu vytýkáno, že udělal chybu, když vůbec připustil Benešovy dekrety jako téma kampaně⁹³. Již před volbami média spekulují, že se jedná o „nacionalistickou past“, která možná Schwarzenbergovi prohraje volby⁹⁴, a přináší informace o tom, které skupiny obyvatel nebo kteří jednotlivci kvůli dekretům Schwarzenberga nebudou volit. Jsou mezi nimi veteráni a senioři⁹⁵, tématem pro média je ale zejména prohlášení dalších prezidentských kandidátů z prvního kola, Jana Fischera a Přemysla Sobotky, kteří se kvůli dekretům od Schwarzenberga odklonili.⁹⁶ Po volbách je pak jedním z nevy-

znamnějších rámců interpretace Benešových dekretů jako rozhodujícího momentu, ve kterém Schwarzenberg ztratil naději na vítězství. Média píší o tom, že daroval Zemanovi vítězství⁹⁷, a zmiňují volební výsledky, které interpretují tak, že „v *Sudetech Benešovy dekrety zabraly*“⁹⁸. Jeden z textů informuje, že premiér P. Nečas dal nakonec Schwarzenbergovi hlas, přestože s ohledem na jeho vyjádření o dekretech jen nerad a „*se skřípěním zubů*“, jelikož kandidát „*dělal vše pro to, aby o můj /Nečasův – pozn. aut./ hlas přišel*“⁹⁹.

Z hlediska mediální „sebereflexe“ jsou zajímavé zejména výroky, podle kterých si média nechala Zemanem „[d]okonale vnuti[t] naprosto neaktuální, ale supercitlivé téma“¹⁰⁰ a podle nich samotná média přispěla k prohře K. Schwarzenberga prostorem, který věnovala vyhrocenému tématu:

*„Novináři sice zpětně mohou psát o vyhrocené až hysterické debatě o Benešových dekretech, ale nebylo to přesně to drama, které médiím předtím scházelo? Drama, o kterém si novináři mohou myslet, že bylo věcně nesmyslné a prázdné, ale reakce části společnosti ukázala něco jiného, na což zase zpětně nemohla nereagovat média. A když Miloš Zeman v první povolebním rozhovoru v sobotu v ČT uvedl, že média mu pomohla vyhrát volby, tak měl pravdu. I když to nebylo proto, jak je přesvědčen Zeman, že by média svým ‚nechutným, manipulativním a vlezlým‘ nadříváním Schwarzenbergovi vehnala některé voliče do Zemanovy náruče. Ne, bylo to jednoduše proto, že Zeman měl ‚lepší‘ negativní kampaň, po které nenasytná a stále hladovější mediální hydra vděčně chlamstla.“*¹⁰¹

Neopomenutelným rámcem je však po volbách také odmítání ústřední a rozhodující role Benešových dekretů v prezidentské volbě. Řada autorů vyjadřuje názor, že Schwarzenberg neprohrál kvůli dekretům, ale kvůli tomu, že neoslovil chudé, je spojován s nepopulární Nečasovou vládou¹⁰² a nebyl schopen přiblížit se běžným denním starostem voličů¹⁰³. Někteří ho kritizují za to, že nenastolil žádné vlastní téma a dal prostor Zemanovi, který jen „*vyplnil vakuum*“¹⁰⁴. Spíše marginálním, přesto však zmiňovaným rámcem je tedy také „*vyprázdněnost politického marketingu kolem Karla Schwarzenberga*“¹⁰⁵.

Hybatel Klaus a vzkříšení „Klauzemana“

Častým jevem přítomným v mediální reflexi zahraničněpolitických témat je zdůrazňování významu prezidenta Václava Klause, a to i u témat, která se ho přímo netýkají. V případě Benešových dekretů jako vyhrocené fáze prezidentské kampaně dostal Klaus prostor především jako „*dávny spojenc Miloše Zemana*“, který „*vstoupil do hry*“, „*vytáhl strašidlo nacionalismu*“¹⁰⁶ a otevřeně Zemana podpořil, a to spolu s dalšími rodinnými příslušníky. Média citují Klausova vyjádření, že se „*jako Čech cítí ohrožen*“¹⁰⁷ nebo že nemůže Schwarzenbergovi prominout jeho výrok¹⁰⁸, a identifikují ho jako aktéra, který „*hrál prim ve vlasteneckých výpadech*“¹⁰⁹ s celou svojí rodinou. V té souvislosti média upozorňují především na vyjádření Livie Klausové, že si nepřeje, aby první dámou byla žena, která mluví jen německy /Schwarzenbergova manželka – pozn. aut./ . Převážně kritické ohlasy na Klausovu podporu Zemana spekulují také o tom, co je vlastně cílem bývalého prezidenta¹¹⁰, a jeden z textů označuje Klausovu podporu Zemana za „*medvědí službu*“, vzhledem k tomu, že V. Klaus

není mezi Zemanovými voliči příliš oblíben.¹¹¹ S ohledem na spojenectví Miloše Zemana a Václava Klause ve věci Benešových dekretů média aktualizují velmi často rámec tzv. „opoziční smlouvy“ uzavřené mezi ČSSD a ODS (vedenými oběma zmíněnými muži) v roce 1998. Někteří autoři aktualizují také neologismus (či spíše okazionalismus) Klauzeman jako symbolické propojení obou aktérů v jediném jméně:

„Dnes tedy sudetskou kartu na Schwarzenberga vytahují Zeman s Klausem společně. Zřejmě v obavě, že jeho vítězství by zabránilo vzkříšení jakési obdoby Klauzemana z let 1998 až 2002.“¹¹²

Je však zřejmé, že rámec paradoxní Zemanovy a Klausovy spolupráce a připomínku „oposmlouvy“¹¹³ do mediálního diskurzu vnesl K. Schwarzenberg jako určitý protiútok.¹¹⁴ Média citují či parafrázuji jeho vyjádření, že Klaus a Zeman tvoří mocenskou skupinu, „*přestože po léta tvrdili, jak spolu svádí nepřekonatelný boj pravice s levicí*“¹¹⁵. Tento jeho krok ale jeden z textů označuje za kontraproduktivní s poukazem na to, že v prvním kole prezidentské volby byli hlavní oporou Schwarzenberga voliči ODS. Poukazuje také na určité pokrytectví K. Schwarzenberga, protože „*toho léta '98 šlo od jisté fáze už jen o to, kdo s vítězem voleb Zemanem ulehne do postele dřív, a [...] kdyby to nestihl nejprve Klaus, tábor, na jehož půdorysu dnes zhruba řečeno stojí ten Schwarzenbergův, by ho předhlonil*“.¹¹⁶

ZÁVĚR

Výsledky analýzy zpravodajských a publicistických obsahů věnujících se zahraničněpolitickým tématům potvrzují závěry studií z předchozích let. Zahraniční zpravodajství českých televizí je výrazně selektivní s ohledem na výběr událostí a osob či institucí, které mají možnost vyjadřovat se k medializovaným tématům. Výraznou dlouhodobou charakteristikou je také domestikace zahraničních témat: zpravodajství akcentuje lokální (národní) rozměr událostí a prostor ve zpravodajství dostávají téměř výhradně čeští aktéři, zejména zástupci parlamentních stran.

Výsledky kvalitativní analýzy vybraných událostí naznačují, že český tisk při referování o mezinárodních tématech používá podobné narativy, schémata a významové zkratky a opakovaně akcentuje téma národní suverenity České republiky v souvislosti s členstvím v mezinárodních společenstvích. Silným tématem v mediálním diskurzu k oběma sledovaným událostem se stal také vzrůstající nacionalismus jako součást české politiky nebo politických strategií. Pro sledované zpravodajství je charakteristická také personalizace a emocionalizace politických témat, přesněji tendence vykreslovat politická jednání jako souboje či střety mezi jednotlivci – nejčastěji vrcholnými politiky¹¹⁷.

Seznam použité literatury

- Entman, Robert M. (2004): *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Johnson-Cartee, Karen S. (2005): *News Narratives and News Framing: Constructing Political Reality*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Karvonen, Lauri (2010): *The Personalization of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press.
- Mazzoleni, Gianpietro (2000): A return to civic and political engagement prompted by personalized political leadership? *Political Communication*, 17(1), s. 325–328.
- McAllister, Ian (2007): The personalization of politics. In: *The Oxford Handbooks of Political Science: The Oxford Handbook of Political Behaviour*. Ed. Dalton, Russel J.–Klingemann, Hans Dieter. Oxford: Oxford University Press, s. 571–588.
- McCombs, Maxwell (2009): *Agenda Setting. Nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.
- Nečas, Vlastimil (2009): Mediální kontext české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Nečas, Vlastimil–Vochocová, Lenka (2010): „Media context of the Czech foreign policy“. In: Kořan, Michal (ed.): *Czech foreign policy in 2007–2009*. Prague: Institute of International Relations, s. 40–59.
- Reese, Stephen D.–Gandy, Oscar H.–Grant, August E. (2001): *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. London: Taylor & Francis Group.
- Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2012): Mediální kontext české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 40–63.
- Vreese, Claes Holger de (2005): *Framing Europe*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Poznámky

- ¹ Pořady Události (Česká televize), Televizní noviny (TV Nova) a Zprávy (Prima FTV).
- ² Příspěvky k zahraničněpolitickým událostem, Evropské unii či mezinárodním organizacím (jichž je Česká republika členem, např. NATO, OSN, V4 atd.) a pokud byl příspěvek vztažen k České republice.
- ³ V případových studiích byly využity texty ze zpravodajských a publicistických rubrik deníků *Mladá fronta DNES*, *Lidové noviny*, *Hospodářské noviny* a *Právo* a týdeníků *Ekonom*, *Respekt* a *Týden*. V případě tematizace tzv. Benešových dekretů byl použit lexikální filtr ve tvaru: *benešov* dekret** AND *prezident**, v období 10. 1. 2013–31. 1. 2013. Texty k události vyvěšení vlajky EU byly vybrány na základě filtru ve tvaru: *vlajk* EU AND Barros**, v období 1. 2. 2013–31. 5. 2013.
- ⁴ (-mk): Glosy 8. 4. 2013. Týden, Názory a komentáře, s. 61.
- ⁵ Kabátová, Michaela: *Přijíždí Barroso. Pražský hrad se dočká vlajky EU*. *Lidové noviny*, 2. 4. 2013, s. 5.
- ⁶ Brož, Jan: *Dvanáct hvězd nad Prahou, dál odolává britská královna*. *Mladá fronta DNES*, 3. 4. 2013, s. 3.
- ⁷ Balabán, Miloš: *Potřebujeme nejen vlajku EU na Hradě*. *Právo*, 2. 4. 2013, s. 6. Podobně také Pehe, Jiří: *Zeman mění postoj Česka k Unii*. *Právo*, 23. 4. 2013, s. 6.
- ⁸ Svoboda, Pavel: *Vlajka EU na Pražském hradě*. *Lidové noviny*, 8. 4. 2013, s. 14.
- ⁹ Schnur, Petr: *Vlajka Unie na Hrad nepatří*. *Právo*, 8. 2. 2013, s. 6.

- ¹⁰ Koubová, Kateřina–Brož, Jan: *Češi, od Unie máte nejvíce peněz, připomněl Barroso*. Mladá fronta DNES, 4. 4. 2013, s. 2.
- ¹¹ Marjanovič, Teodor: *Vlajka na Hradě*. Mladá fronta DNES, 8. 4. 2013, s. 12.
- ¹² Mitrofanov, Alexandr: *V aréně*. Právo, 5. 4. 2013, s. 6.
- ¹³ Tamtéž.
- ¹⁴ Pavel Svoboda: *Vlajka EU na Pražském hradě*, op. cit.
- ¹⁵ Marjanovič, Teodor: *Vlajka na Hradě*, op. cit. Podobně také viz Hudec, Miroslav: *Odmítači vlajky EU urážejí oběti nacismu*. Lidové noviny, 16. 4. 2013, s. 11, nebo „*Prezident nebude mít snadnou pozici. Nacionalistická nálada u nás stoupá. Ostatně i jeho samotného napomohla instalovat do prezidentského úřadu, protože kdo ví, jak by to s jeho kandidaturou dopadlo, kdyby nebylo hysterické kampaně namířené proti „cizákoví“, který za pomoci landsmanšaftu usiluje o likvidaci Benešových dekretů.*“ Neff, Ondřej: *Pod hvězdnatou vlajkou*. Lidové noviny, 4. 4. 2013, s. 12.
- ¹⁶ (jov, los): *Na Hradě dnes zavlaže symbol EU*. Právo, 3. 4. 2013, s. 2.
- ¹⁷ (los): *Je tu nový protektorát, vykřikovali odpůrci Evropské unie*. Právo, 4. 4. 2013, s. 2.
- ¹⁸ Hudec, Miroslav: *Odmítači vlajky EU urážejí oběti nacismu*, op. cit.
- ¹⁹ Mitrofanov, Alexandr: *V aréně*, op. cit.
- ²⁰ (tin): *Česká pravice se rozrůstá. Ale jen na webu*. Právo, 5. 4. 2013, s. 2.
- ²¹ (Dopisy redakci): *K dubisku západnímu*. Lidové noviny, 6. 4. 2013, s. 12. Podobně také: Mitrofanov, Alexandr: *Pro báby, děcka a chlapy*. Právo, 4. 4. 2013, s. 6.
- ²² Tamtéž.
- ²³ Balabán, Miloš: *Potřebujeme nejen vlajku EU na Hradě*, op. cit.
- ²⁴ Kabátová, Michaela: *Přijíždí Barroso. Pražský hrad se dočká vlajky EU*, op. cit.
- ²⁵ Brož, Jan: *Zeman s Barrosem vyvěsili vlajku EU*. Mladá fronta DNES, 4. 4. 2013, s. 1, podobně také viz Brož, Jan: *Dvanáct hvězd nad Prahou, dál odolává britská královna*, op. cit.
- ²⁶ Podobně Ověčáček, Jiří: *V březnu vyvěsíme s Barrosem vlajku EU, prozradil Zeman*. Právo, 23. 2. 2013, s. 2.
- ²⁷ Kálal, Jan: *Nad Hradem zavláhl kruh hvězd*. Lidové noviny, 4. 4. 2013, s. 3.
- ²⁸ Kabátová, Michaela: *Přijíždí Barroso. Pražský hrad se dočká vlajky EU*, op. cit.
- ²⁹ Surmanová, Kateřina–Ehl, Martin: *Zeman dostal diplomacii pod tlak, pomáhá mu zkušený diplomat*. Hospodářské noviny, 4. 4. 2013, s. 2. Podobně také viz 24 HODIN. HN, 2. 4. 2013, s. 2.
- ³⁰ Koubová, Kateřina: *Zeman mění kurz. Evropě vstříc*. Mladá fronta DNES, 3. 4. 2013, s. 1.
- ³¹ Mitrofanov, Alexandr: *Sloupek*. Právo, 4. 2. 2013, s. 6.
- ³² Koubová, Kateřina: *Zeman nás odstřihává od Klause*. Mladá fronta DNES, 3. 4. 2013, s. 2.
- ³³ Marjanovič, Teodor: *Vlajka na Hradě*, op. cit.
- ³⁴ Bednář, Miloslav: *Vlajka EU nemá vlát nikde. Unie není stát*. Mladá fronta DNES, 2. 4. 2013, s. 10.
- ³⁵ Mitrofanov, Alexandr: *Sloupek*, op. cit.
- ³⁶ Sůra, Jan: *Až bude vlajka EU na Hradě, přijede Barroso*. Mladá fronta DNES, 4. 2. 2013, s. 2, Svobodová, Michaela: *Děkování v Lánech. Jdu ze slušnosti, říká Klaus*. Mladá fronta DNES, 26. 4. 2013, s. 2.
- ³⁷ Brož, Jan: *Zeman s Barrosem vyvěsili vlajku EU*, op. cit.
- ³⁸ Páral, Pavel: *Zeman asi ví*. Mladá fronta DNES, 4. 4. 2013, s. 14.
- ³⁹ „*Řeč ale přišla na výstavbu kanálu Dunaj–Odra–Labe, kterou Zeman propaguje. V lednu prohlásil, že oplátkou za vyvěšení vlajky EU na Hradě by rád vyjednal finance z Bruselu na výstavbu tohoto vodního díla.*“ Ověčáček, Jiří: *Zemanovi bude radit slušovický Čuba*. Právo, 20. 2. 2013, s. 2.
- ⁴⁰ Kubík, Jiří: *Nový Zeman*. Mladá fronta DNES, 8. 3. 2013, s. 1.
- ⁴¹ Ověčáček, Jiří: *Zeman podepsal Klausem zavržený euroval*. Právo, 4. 4. 2013, s. 2.
- ⁴² Brož, Jan: *Zeman s Barrosem vyvěsili vlajku EU*, op. cit., s. 1.
- ⁴³ Pehe, Jiří: *Evropská unie jsme i my, vlajka je i naše*. Právo, 6. 4. 2013, s. 6.
- ⁴⁴ Brož, Jan: *S Klausem je rozdělil Brusel. Bude to u Zemana Izrael?* Mladá fronta DNES, 3. 4. 2013, s. 2.
- ⁴⁵ Kálal, Jan: *Zemanův soukromý eurovečerek*. Lidové noviny, 3. 4. 2013, s. 1.
- ⁴⁶ *Modrožlutý Hrad*. Lidové noviny, 4. 4. 2013, s. 1.

- ⁴⁷ Kálal, Jan: *Nad Hradem zavlál kruh hvězd*, op. cit. Podobně také: „*Nejsme na Západě, kde to má svá pravidla, rýpl si kniže.*“ Brož, Jan: *Zeman s Barrosem vyvěsili vlajku EU*, op. cit.
- ⁴⁸ Danda, Oldřich: *Schwarzenberg: Musím se ozvat, když se Zeman pokouší zavádět moresy prezidentského systému*. Právo, 6. 4. 2013, s. 7.
- ⁴⁹ *Schwarzenberg a Zeman ladili noty, probírali i Remka*. Právo, 9. 2. 2013, s. 1.
- ⁵⁰ Brož, Jan: *Dvanáct hvězd nad Prahou, dál odolává britská královna*, op. cit. Podobně také: „*Miloš Zeman otočil kormidlem hradní evropské politiky. Ta vládní zůstává po věřejšku beze změn kromě přátelštějšího ducha.*“ Koubová, Kateřina–Brož, Jan: *Češi, od Unie máte nejvíce peněz, připomněl Barroso*, op. cit., s. 2.
- ⁵¹ Marjanovič, Teodor: *Vlajka na Hradě*, op. cit.
- ⁵² Jiří Ovcáček: *Zeman podepsal Klausem zavržený euroval*, op. cit.
- ⁵³ Pehe, Jiří: *Evropská unie jsme i my, vlajka je i naše*, op. cit.
- ⁵⁴ Neff, Ondřej: *Pod hvězdnatou vlajkou*, op. cit.
- ⁵⁵ *Prezidentská kampaň se vyostřuje. Záminkou je Schwarzenbergův výrok o Benešových dekretech*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 2.
- ⁵⁶ Šabata, Petr: *Editorial*. Hospodářské noviny, 25. 1. 2013, s. 1.
- ⁵⁷ Brož, Jan: *Benešovy dekrety vyhotily kampaň*. Mladá fronta DNES, 21. 1. 2013, s. 3.
- ⁵⁸ Honzejek, Petr–Kamberský, Petr: *Kampaň vstoupila do své špinavé fáze*. Hospodářské noviny, 22. 1. 2013, s. 1.
- ⁵⁹ Königová, Marie: *Kampaň se zvrhla v hádku o dekrety*. Právo, 21. 1. 2013, s. 1.
- ⁶⁰ Jelínek, Lukáš: *Kampaň ukazuje z kandidátů to horší*. Právo, 22. 1. 2013, s. 6.
- ⁶¹ Brož, Jan: *Vídeň se diví: Dekrety? To voliče zajímá?* Mladá fronta DNES, 24. 1. 2013, s. 5.
- ⁶² Kerles, Marek: *Chválí Schwarzenberga za odvalu*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 2.
- ⁶³ Königová, Marie: *Kampaň se zvrhla v hádku o dekrety*, op. cit.
- ⁶⁴ Holec, Petr: *Punk is dead*. Reflex, 31. 1. 2013, s. 16. Podobně také viz Křeč, Luboš: *Přímá volba se osvědčila*. Hospodářské noviny, 28. 1. 2013, s. 9.
- ⁶⁵ Leschtina, Jiří: *Tanec sudetského džina*. Hospodářské noviny, 21. 1. 2013, s. 8.
- ⁶⁶ Mates, Pavel: *Zase ty dekrety...* Právo, 22. 1. 2013, s. 6.
- ⁶⁷ Leschtina, Jiří: *Tanec sudetského džina*, op. cit.
- ⁶⁸ Petráček, Zbyněk: *Benešova spirála*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 1.
- ⁶⁹ Balšínek, Dalibor: *V koprodukcí s StB*. Lidové noviny, 26. 1. 2013, s. 1.
- ⁷⁰ Rovenský, Jan: *Prezident všech? Napoví první gesto*. Právo, 25. 1. 2013, s. 2.
- ⁷¹ Steigerwald, Karel: *Naše a cizí*. Mladá fronta DNES, 21. 1. 2013, s. 14.
- ⁷² Pehe, Jiří: *Zemanův skluz*. Právo, 21. 1. 2013, s. 7.
- ⁷³ Šabata, Petr: *Editorial*, op. cit.
- ⁷⁴ Jeschke, Felix: *Dekrety pohledem Sudetáka*. Lidové noviny, 22. 1. 2013, s. 11. Velmi podobně také: Šustrová, Petruška: *Dělení*. Lidové noviny, 25. 1. 2013, s. 24.
- ⁷⁵ Jeschke, Felix: *Dekrety pohledem Sudetáka*, op. cit.
- ⁷⁶ Stropnický, Martin: *Šmejdi rejdí*. Mladá fronta DNES, 23. 1. 2013, s. 10.
- ⁷⁷ Placák, Petr: *Klaus a Zeman ponižují celou českou společnost*. Lidové noviny, 24. 1. 2013, s. 12.
- ⁷⁸ Pehe, Jiří: *Stranickým vítězem přímé volby je KSČM*. Právo, 28. 1. 2013, s. 6.
- ⁷⁹ Tamtéž a podobně také: *Zeman a Schwarzenberg se do sebe v debatě poprvé pustili*. Právo, 18. 1. 2013, s. 1.
- ⁸⁰ Danda, Oldřich: *Schwarzenberg: Vlády se nezřikám, ale jako prezident budu hájit slabší*. Právo, 19. 1. 2013, s. 8.
- ⁸¹ Viktor, Antonín: *Zeman stavěl řadu útoků na lži, Schwarzenberg mluvil z cesty*. Mladá fronta DNES, 24. 1. 2013, s. 2; Šabata, Petr: *Editorial*, op. cit.; Křivka, Vladimír–Kálal, Jan: *Zemanova kampaň. Lež střídá další lež*. Lidové noviny, 24. 1. 2013, s. 1.
- ⁸² Wagnerová, Eliška: *Bude prezidentem všech*. Hospodářské noviny, 23. 1. 2013, s. 9.
- ⁸³ Kamberský, Petr: *Tři dobré volební zprávy*. Hospodářské noviny, 28. 1. 2013, s. 12.
- ⁸⁴ Zlámalová, Lenka: *Zeman je zpět*. Lidové noviny, 28. 1. 2013, s. 1.
- ⁸⁵ Balík, Stanislav: *Schwarzenberg a dekrety*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 10.

- ⁸⁶ Pehe, Jiří: *Zemanův skluz*, op. cit.
- ⁸⁷ Balík, Stanislav: *Schwarzenberg a dekrety*, op. cit.
- ⁸⁸ Dolejší, Václav: *Dva muži pro Hrad*. Mladá fronta DNES, 21. 1. 2013, s. 1.
- ⁸⁹ Königová, Marie: *Kampaň se zvrhla v hádku o dekrety*, op. cit.
- ⁹⁰ Jeschke, Felix: *Dekrety pohledem Sudetáka*, op. cit.
- ⁹¹ *Agrese vítězí, zní poučení z volby*. Lidové noviny, 28. 1. 2013, s. 9. Podobně viz Eliášová, Kateřina: *Schwarzenberg nahrál soupeři neobratným výrokem*. Hospodářské noviny, 22. 1. 2013, s. 2.
- ⁹² Křivka, Vladimír–Kálal, Jan: *Zemanova kampaň. Lež střídá další lež*, op. cit.
- ⁹³ Königová, Marie: *Kampaň se zvrhla v hádku o dekrety*, op. cit.
- ⁹⁴ Křivka, Vladimír: *Schwarzenberg uvízl v nacionalistické pasti*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 1.
- ⁹⁵ *Veteráni stojí za Zemanem*. Lidové noviny, 23. 1. 2013, s. 3.
- ⁹⁶ Honzejek, Petr–Petr Kamberský, Petr: *Kampaň vstoupila do své špinavé fáze*, op. cit.
- ⁹⁷ Kamberský, Petr: *Tři dobré volební zprávy*, op. cit.
- ⁹⁸ Eliášová, Kateřina: *Proč vyhrál Miloš Zeman? Největší slabinou byla Karlova řeč*. Hospodářské noviny, 28. 1. 2013, s. 6. Podobně také viz Ohlasy na volbu prezidenta. Lidové noviny, 29. 1. 2013, s. 2.
- ⁹⁹ *Nečas se skřipěním zubů volil Schwarzenberga*. Právo, 26. 1. 2013, s. 2.
- ¹⁰⁰ Fendrych, Martin: *Zemanova pětiletka*. Týden, 28. 1. 2013, s. 18.
- ¹⁰¹ Anýž, Daniel: *Jak a proč média pomohla Zemanovi na Hrad*. Hospodářské noviny, 28. 1. 2013, s. 13.
- ¹⁰² Musil, Michal: *Schwarzenbergovi příznivci, prosím, teď už se uklidněte*. Mladá fronta DNES, 29. 1. 2013, s. 10.
- ¹⁰³ Weiss, Martin: *Co také Schwarzenbergův štáb nikdy nenapadlo*. Lidové noviny, 28. 1. 2013, s. 11.
- ¹⁰⁴ Weiss, Martin: *Vakuum se zaplňuje snadno*. Lidové noviny, 29. 1. 2013, s. 11.
- ¹⁰⁵ Hanley, Sean: *Prezidentské zrcadlo české demokracie*. Hospodářské noviny, 30. 1. 2013, s. 11.
- ¹⁰⁶ Neff, Ondřej: *Sen a realita*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 24.
- ¹⁰⁷ *Zeman má v závěru kampaně na transparentním účtu mnohem méně peněz než Schwarzenberg*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 3.
- ¹⁰⁸ Měříčka, Aleš: *Mrzí mě, že si Miloš neodpustí ty cigarety*. Hospodářské noviny, 21. 1. 2013, s. 5.
- ¹⁰⁹ Křivka, Vladimír: *Schwarzenberg uvízl v nacionalistické pasti*, op. cit.
- ¹¹⁰ Tamtéž.
- ¹¹¹ Viktora, Antonín: *Dělá Klaus medvědí službu? Zemanovi voliči ho nemusí*. Mladá fronta DNES, 22. 1. 2013, s. 1.
- ¹¹² Leschtina, Jiří: *Tanec sudetského džina*, op. cit.
- ¹¹³ Kaiser, Daniel: *Rituál a alergie*. Lidové noviny, 21. 1. 2013, s. 1. Podobně také: Wagnerová, Eliška: *Bude prezidentem všech*, op. cit.
- ¹¹⁴ Kaiser, Daniel: *Rituál a alergie*, op. cit.
- ¹¹⁵ Měříčka, Aleš: *Mrzí mě, že si Miloš neodpustí ty cigarety*, op. cit.
- ¹¹⁶ Kaiser, Daniel: *Rituál a alergie*, op. cit.
- ¹¹⁷ Nečas, 2009; Nečas–Vochocová, 2011; Vochocová–Nečas, 2012.

Část II:

**Evropský a bezpečnostní rozměr
české zahraniční politiky**

Kapitola 3

Evropský rozměr české zahraniční politiky*

Vít Beneš

V této kapitole se věnujeme evropskému rozměru české zahraniční politiky v roce 2013. Shrňme ideová východiska české politiky v EU, vládní agendu i příspěvky jednotlivých aktérů k formulaci evropské politiky ČR. Hned na úvod však musíme zmínit důležitý počín z hlediska koncepční báze české politiky vůči EU: vydání *Strategie působení ČR v EU*.¹ Strategie byla schválena vládou 15. 5. 2013 s podtitulem *Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu*. Její zpracování probíhalo v gesci Úřadu vlády ČR už od roku 2010 a sama strategie byla dlouho očekávaná. Vypracování koncepce působení ČR v EU měla vláda premiéra Petra Nečase ve svém programovém prohlášení a vznik samostatné strategie působení ČR v EU předpokládala *Koncepce zahraniční politiky ČR v EU* vydaná v roce 2011. Pro připomenutí uvádíme, že posledním strategickým dokumentem v oblasti evropské politiky ČR byla *Koncepce směřování České republiky v rámci Evropské unie na léta 2004 až 2013*,² vypracovaná vládou Vladimíra Špidly (ČSSD).

Členství ČR v EU je ve Strategii vnímáno skrze „*hodnotové ukotvení v prostředí dlouhodobé demokratické stability*“ a po ekonomické stránce skrze „*např. odbourávání překážek obchodu, investic a spolupráce mezi státy*“. Tato dikce v zásadě odpovídá předchozím strategickým materiálům týkajícím se EU. Za jeden z nejhmatatelnějších výsledků dosavadní vzájemné spolupráce vláda dlouhodobě považuje vnitřní trh. Současně je „*dokončení a ochrana vnitřního trhu a rovných podmínek hospodářské soutěže*“ vnímáno jako „*správná cesta*“ k obnovení zdravého hospodářského růstu a stability v EU a v eurozóně. Tomu odpovídá vymezení prioritních oblastí zájmu ČR. Na prvním místě je zmíněna podpora rozvoje vnitřního trhu, následuje efektivní využití politiky soudržnosti (tomuto tématu byla v roce 2013 v ČR věnována velká pozornost), včetně propojení s cíli strategie Evropa 2020. Na třetím místě je zmíněna perspektiva přijetí společné měny (viz níže) a „*další sektorové priority*“ (prostor svobody, bezpečnosti a práva, rozšíření EU a politika sousedství, SZBP a společná obchodní politika).

Strategie působení ČR v EU vzbudila určité rozpaky. Velký důraz je kladen na ekonomické otázky, naopak klíčové otázky institucionálních reforem jsou potlačeny. Ve strategii chybí diskuse o obecných otázkách směřování EU a role České republiky v ní.³ Strategii chybí časové horizonty a jasná provázanost cílů, nástrojů a aktérů.⁴ V neposlední řadě je kritizován i způsob jejího vzniku – strategie nebyla konzultována s opozicí. Podle vyjádření jejích tvůrců to ovšem není chyba, ale odpovídá to charakteru dokumentu – strategie byla koncipována jako dokument shrnující vládní pozice.⁵ Bohužel byla sepsána až téměř tři roky po přijetí programového prohlášení a vláda, jejíž pozice měla strategie shrnovat, zmíněnou strategii přežila o pouhé dva měsíce. Strategie tedy nesloužila jako podklad pro vládní politiku, v lepším případě bude využita jako podklad pro další diskusi s opozicí a veřejností, v horším případě bude po volbách odložena „do šuplíku“.

Rok 2013 byl také rokem nástupu prvního přímo voleného prezidenta do úřadu a rokem pádu Nečasovy vlády. První přímé volby prezidenta ČR probíhaly v lednu 2013. Zvítězil v nich Miloš Zeman (premiér vlády ČR z let 1998–2002, bývalý dlouholetý předseda České strany sociálně-demokratické a později předseda Strany práv občanů – Zemanovci), který se ujal úřadu 8. 3. 2013. V červnu podala demisi vláda premiéra Nečase. Poté prezident Zeman jmenoval vládu premiéra Jiřího Rusnoka, která však nezískala důvěru parlamentu, a v říjnu pak proběhly předčasné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Volba levicového a proevropského prezidenta, nástup úřednické vlády a předčasné volby, ve kterých utrpěla porážku euroskeptická ODS, vyvolaly očekávání změny celkového směřování evropské politiky ČR.

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Pokus odpůrců eura o politizaci

V roce 2013 jsme zaznamenali výrazné posuny na české politické scéně. Na začátku roku 2013 proběhly první přímé volby prezidenta. K 7. březnu skončil mandát prezidenta Václava Klause, který si vytyčil boj proti Evropské unii jako klíčové téma své politické kariéry. Novým prezidentem se stal M. Zeman, jenž se označuje za eurofederalistu (blíže viz příslušná část této kapitoly).

K výrazným posunům došlo i na stranicko-politické scéně. Do července 2013 vládl kabinet premiéra Nečase, ve kterém byla nejsilnějším koaličním partnerem Občanská demokratická strana, dalšími koaličními partnery byla TOP 09 a LIDEM (Liberalní demokraté, kteří vznikli v roce 2012 odchodem části poslanců Věcí veřejných). Co se týče ODS, její ideový profil ve vztahu k EU zůstal v zásadě nezměněn oproti předchozím letům. Premiér a předseda ODS Nečas vystupoval jako rozhodný zastávce jednotného vnitřního trhu, odmítal myšlenku finanční daně právě z obavy z dopadů na vnitřní trh.⁶ Představitelé ODS tvrdě kritizovali „centrální plánování a sociálně-inženýrské projekty“ v EU, zároveň odmítali nálepku „protievropská strana“, sama strana se označuje jako eurorealistická či antifederalistická.⁷

ODS i nadále podporovala úsporná rozpočtová opatření na evropské i národní úrovni jako cestu z ekonomické krize. Na unijní úrovni ODS prosazovala „*úsporný a vyrovnaný*“ Víceletý finanční rámec EU pro roky 2014–2020⁸ a kritizovala „*nezodpovědně hospodářící státy*“, zároveň však vystupovala proti „*centrálnímu dohledu*“ Evropské komise nad hospodařením členských států. Podle ní je nepřijatelné, aby EK posuzovala a rozhodovala o proporcích národních rozpočtů ještě před tím, než taková rozhodnutí projdou politickou debatou poslanců národních parlamentů.⁹ Postoj ODS k ekonomické krizi v eurozóně a EU by se dal vyjádřit sloganem „*Krizi integrace nelze léčit další integrací*“.¹⁰ Představitelé ODS konstantně kritizovali to, co považují za nežádoucí posilování nadnárodních institucí (Evropského parlamentu a Evropské komise). Například v červenci premiér Nečas vyjádřil svůj nesouhlas s kritickým usnesením Evropského parlamentu ohledně stavu dodržování lidských práv v Maďarsku.¹¹ Nečas jednak nepochybuje o demokratičnosti Maďarska, zároveň však vyjádřil znepokojení nad vměšováním se Evropského parlamentu do vnitřních věcí jednotlivých členských států – podle něj jde o nebezpečný precedens.¹²

V roce 2013 byla ODS hlavním tahounem politizace otázky přijetí eura v ČR. ODS i nadále trvá na tom, že o otázce přijetí eura by měli občané rozhodnout v referendu. Podobně jako v předcházejících letech argumentuje tím, že „*bychom vstupovali do úplně jiné eurozóny, než jaká existovala v době před deseti lety*“.¹³ Je zřejmé, že ODS je proti přijetí eura a že by v takovém referendu doporučila hlasovat proti jeho přijetí. ODS dlouhodobě vystupuje proti euru a na začátku roku 2014 dokonce spustila petici proti přijetí eura v ČR.¹⁴

Rostoucí polarizace mezi eurorealisty a euroskeptiky

V roce 2013 jsme byli svědky (další) personální a ideové polarizace mezi ODS na jedné straně a jejím bývalým předsedou V. Klausem. Už od počátku roku se ODS pokoušela získat Klause jako lídra pro kandidátku do voleb do Evropského parlamentu, které měly proběhnout v roce 2014. Europoslanec za ODS J. Zahradil se jednak obával tříštění euroskeptických hlasů, pokud by Klaus kandidoval za jiný subjekt, jednak by to podle něj byla příležitost k „*restartu vzájemných vztahů*“ mezi Klausem a ODS.¹⁵ V podzimních volbách do Poslanecké sněmovny V. Klaus podpořil konkurenční volební blok Hlavu vzhůru. V září potom inicioval euroskeptický manifest „*Demokraté v Evropě, vzbud'ťme se!*“,¹⁶ který kromě jeho českých následovníků podepsal i Nigel Farage, poslanec Evropského parlamentu a předseda britské euroskeptické strany United Kingdom Independence Party (UKIP). V. Klaus považuje britské konzervativce za málo eurokritické a partnera vidí spíš ve straně UKIP N. Farage.¹⁷ Připomínáme, že britská Konzervativní strana, se kterou ODS v roce 2009 v Evropském parlamentu založila politickou skupinu Evropsští konzervativci a reformisté (ECR) a evropskou politickou stranu Aliance evropských konzervativců a reformistů (AECR), je konkurentem a kritikem strany UKIP. Britský europoslanec Martin Callanan (předseda skupiny ECR v EP) a český europoslanec Jan Zahradil (předseda AECE) reagovali na Klausův manifest prohlášením, ve kterém vyjádřili připravenost na případnou spolupráci s českým exprezidentem, současně zdůraznili, že „*jak ECR, tak AECE jsou jedinými relevantními politickými uskupeními, která mohou*

v *dlohodobé perspektivě prosadit reformní kurz v EU*.¹⁸ V. Klaus ale sblížení s ODS a možnost kandidovat do Evropského parlamentu odmítl. Definitivně se tak potvrdila polarizace mezi ODS a jejím bývalým předsedou.¹⁹

Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu 2013 znamenaly výraznou porážku etablované euroskeptické/eurorealistické ODS. Přestože se do parlamentu nedostalo euroskeptické hnutí Hlavu vzhůru podporované V. Klausem, své zastoupení získala populistická a euroskeptická strana Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (dále jen Úsvit). Z programu se dozvíme, že strana chce „*sebevědomý suverénní český stát*“, který by nebyl „*provincií EU*“, požaduje referendum o každém předání státní suverenity na orgány EU, avšak podporuje EU jako „*volný trh zboží, služeb a práce*“.²⁰ Postoj Úsvitu k integraci lze označit jako odmítavě-schizofrenický.²¹

Nepolitická evropská politika hnutí ANO

Skutečným vítězem podzimních voleb bylo politické hnutí ANO 2011, které se umístilo na druhém místě za Českou stranou sociálně demokratickou. V oblasti zahraniční a evropské politiky je hlavní ambicí hnutí ANO obnovení „*důstojného mezinárodního postavení ČR*“, která by měla být v prvé řadě „*důvěryhodným partnerem*“.²² Evropská unie je pro hnutí „*nesmírně důležitá jako strategický ekonomický partner*“, zároveň se však chce „*konstruktivně vymezovat vůči nesmyslné byrokracii*“. Rezortní program se omezuje na „*efektivnější využití veškerých evropských dotací*“.²³ Přestože hnutí ANO prosazuje aktivní postoj k evropské integraci, jeho postoje k dlouhodobému směřování evropské integrace i aktuálním otázkám zůstávaly v roce 2013 vágní a nejasné. Předseda hnutí Andrej Babiš se dostatečně neorientuje v evropských tématech, podle jeho vyjádření se bude schopen rozhodovat skrze úředníky, kterým důvěřuje. Z jeho vyjádření nicméně vyplývá, že podporuje rozhodnutí bývalého premiéra Nečase nepodepsat Fiskální pakt. Přijetí eura považuje za nevýhodné pro Českou republiku, stejně tak další sjednocování na evropské úrovni, např. v oblasti daní a kontroly národních rozpočtů.²⁴ Celkově hnutí ANO chybí jasný ideový profil v evropských otázkách. Předseda hnutí A. Babiš byl nakonec donucen formulovat svůj názor na některé otázky, zároveň však dává jasně najevo, že plně důvěřuje stranickým expertům a dokonce i úředníkům. ANO bylo ukázkovým příkladem nepolitizace evropské problematiky a přesunutí agendy do rukou buď stranických expertů, nebo rovnou úředníků.

Depolitizace evropských témat na straně ČSSD

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) ve vztahu k EU setrvává na svých ideových pozicích. ČSSD podporuje další fiskální a ekonomickou integraci EU. Například Evropský stabilizační mechanismus považuje za účinný nástroj pomoci ohroženým ekonomikám eurozóny. ČSSD podporuje v rámci celé EU zavedení daně z finančních transakcí, která by měla být přímým příjmem do rozpočtu EU.²⁵ ESM i další pokrok při koordinaci hospodářské politiky i harmonizaci daní považuje za nezbytné a žádoucí kroky v další integraci zemí eurozóny, „*mezi které by v budoucnu měla přijít Eura vstoupit i naše země*“.²⁶

Podobně jako v případě hnutí ANO i ČSSD je motivována ambicí „*posílit naši pozici v rámci Evropské unie*“. Odmítá údajnou „*politiku izolace*“ předchozí Nečasovy

vlády a prosazuje „*realistickou a sebevědomou obhajobu národních zájmů na půdě Evropy*“.²⁷ Představitelé ČSSD kritizovali přechod od celounijních řešení k řešení na mezivládní úrovni a odmítli model dvourychlostní integrace, zvláště pokud by Česká republika nebyla v hlavním proudu. „*Z geopolitických důvodů*“ by se ČR měla takového scénáře vyvarovat.²⁸

Rétorika ČR jako „*odpovědného člena EU*“ hraje klíčovou roli v argumentaci představitelů ČSSD. Podle nich ČR stojí před volbou, „*jestli se bude dál posouvat k periférii EU, nebo se naučí přijímat zodpovědnost, akceptuje své závazky v plné míře a zařadí se do rozhodování o evropské budoucnosti*“.²⁹ Co se týče institucionálních otázek, podle prezidentského kandidáta za ČSSD Jiřího Dienstbiera je třeba posílit pravomoci Evropského parlamentu tak, „*aby se jednalo o opravdové legislativní těleso*“. Podle ČSSD je evropský parlament „*okastrován*“ o zásadní parlamentní kompetenci – iniciovat legislativu.³⁰ Přestože v rozhovorech a na konferencích někteří představitelé ČSSD dávají najevo na české poměry radikální federalistické postoje, v programových dokumentech nic takového nenajdeme. Volební program pro podzimní volby se v sekci „*Aktivní členství v Evropské unii*“ omezil na standardní apel na „*zlepšení čerpání prostředků z fondů EU*“, a na opatrné „*připravování ČR ke vstupu do eurozóny*“.³¹

Oproti prezidentovi Zemanovi, ČSSD zaujímal vůči otázce přijetí eura opatrnější postoj, mj. s ohledem na negativní postoje veřejnosti. Oficiální politikou ČSSD je „*příprava*“ a „*plnění podmínek*“ pro přijetí eura. Samotné přijetí eura přesahuje horizont volebního období. Podle jednotlivých představitelů je v zájmu ČR přijmout euro, ovšem až poté, co „*se nějaký způsobem vyřeší slabiny eurozóny*“.³² Podle Jana Mládky z ČSSD je potřeba nejprve vyřešit, kdo zaplatí staré veřejné i soukromé dluhy v některých členských státech eurozóny. „*Nicméně tyto problémy budou nejdéle za 5 let vyřešeny a členství ČR pak může být znovu na stole*“.³³ Hlavním argumentem zastánců členství ČR v eurozóně z ČSSD je ekonomická provázanost ČR s jádrem eurozóny, zejména pak s Německem.³⁴ Čeští politici se s ohledem na minulou zkušenost i na zkušenost okolních zemí většinou vyhýbají stanovování dat možného přijetí eura v ČR.³⁵ Nicméně J. Mládek nakonec určité datum předložil – za reálný termín vstupu ČR do eurozóny považuje roky 2019–2021.³⁶

ČSSD, či spíše její jednotliví představitelé, zaujímají na rozdíl od hnutí ANO k Evropské unii jasný ideový (politický) postoj. Zdá se však, že ve svém politickém programu vědomě potlačili evropská témata. Důvodem může být obava, že by jí příliš proevropský či eurofederalistický postoj mohl uškodit ve volbách.

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

V následující části představíme vládní agendu a politiku ve vztahu k Evropské unii v roce 2013. Stejně jako během posledních pár let dominovaly evropské agendě ekonomické otázky související s ekonomickým vládnutím v eurozóně – prohlubování integrace eurozóny (prohloubená a skutečná hospodářská a měnová unie) s cílem zabránit

opakování dluhové krize. Během roku 2013 se EU věnovala bankovní unii. Byla schválena unijní legislativa formalizující vznik prvního pilíře bankovní unie (jednotný mechanismus dohledu) a zároveň bylo dosaženo dohody o podobě druhého pilíře bankovní unie (jednotný mechanismus pro řešení problémů bank). V listopadu proběhl klíčový summit Východního partnerství ve Vilniusu. Východní partnerství je dlouhodobě klíčový zájem ČR v EU, nicméně summit ve Vilniusu můžeme naopak označit za vrchol krize Východního partnerství. Během roku začala také diskuse o interinstitucionální dohodě mezi Evropským parlamentem a Radou. V této souvislosti neformální setkání GAC řešilo i otázku politizaci Evropské komise díky volbám do Evropského parlamentu. Šlo o otázku, kterou Rada a i čeští zastupitelé byli donuceni řešit kvůli asertivnímu vystupování EP v předvečer voleb do Evropského parlamentu (květen 2014).

Bankovní unie

V předchozí ročence o české zahraniční politice jsme psali o tom, že Nečasova vláda vnímala jako *klíčový problém*, že bankovní unie má dopady i na ČR, aniž by se země k projektu připojila. Během roku 2012 se v české vládě diskutovalo, jestli by ČR měla projekt vetovat. Česká strana viděla problém v tom, že většina tuzemských bank jsou dcery bank v eurozóně. Proto se předpokládalo, že bankovní unie by mohla mít negativní dopady na české banky, i v případě, že do bankovní unie ČR nevstoupí. Na konec se ovšem česká vláda spokojila se zárukami, že případná transformace českých bank z dceřiných společností (pod dohledem ČNB) na pobočky (pod dohledem ECB) by byla možná pouze se souhlasem ČNB.³⁷

Pozice ČR vůči bankovní unii zůstávala v roce 2013 v zásadě nezměněna. Česká republika deklaruje zájem na dlouhodobé stabilitě finančního trhu, a to nejen v členských státech eurozóny, ale v celé EU. Co se týče jednotného mechanismu dohledu (*Single Supervisory Mechanism*, SSM), česká vláda důsledně hájí autonomii národních regulátorů států stojících mimo eurozónu (resp. mimo bankovní unii). ECB by neměla zasahovat do jejich činnosti a mandát ECB v oblasti finanční stability by měl být omezen pouze na státy participující na bankovní unii.³⁸ Domácí regulátor v zemi mimo eurozónu (ČNB) by měl podle vlády „*tahat za delší konec*“ než ECB.³⁹ Odevzdání značné části pravomocí na celoevropskou úroveň se obává zejména ČNB. Pravomoci národních institucí států stojících mimo eurozónu / bankovní unii ale nehájila pouze vláda premiéra Nečase, ale i úřednický kabinet, který se ujal vlády v druhé polovině roku. Premiér Rusnok, který se účastnil prosincové Evropské rady, zdůraznil, že „*primárně hlídáme, aby nedošlo k oslabení možnosti našeho dohledu na náš národní finanční trh. Současně nechceme blokovat postup eurozóny ve směru k bankovní unii, protože se domníváme, že z hlediska eurozóny je to postup v zásadě správný a asi jediný možný, jak uskupení stabilizovat a vytvořit ho mnohem odolnější a robustnější.*“⁴⁰

Česká vláda si uvědomovala, že zavedení SSM bude mít dopady na celou EU, včetně ČR, kde naprostou většinu bankovního sektoru tvoří dceřiné společnosti mateřských společností ze zemí eurozóny a všechny tyto mateřské společnosti patří mezi tzv. systémově významné banky, jež budou podléhat centrálnímu dohledu Evropské centrální banky. Přesto i v březnu 2013 ministr financí zastával názor, že ČR nemá dů-

vody, proč by se měla k SSM připojit.⁴¹ Podle českých představitelů (ČNB), smyslem bankovní unie je zachování eurozóny, státy platící jinými měnami (tedy i ČR) bankovní unii nepotřebují.⁴² Hlavním argumentem, proč české vlády neusilovaly o vstup ČR do bankovní unie, byl dobrý stav českého bankovníctví. „*Český finanční sektor je v EU mimořádně specifický tím, že je likvidní a dobře kapitalizovaný a (...) je číslým věřitelem finančního sektoru eurozóny.*“

Integritu celounijního trhu s finančními službami by měla zajišťovat Evropská bankovní autorita (*European Banking Authority*, EBA), která má na starosti tvorbu jednotného souboru pravidel a zajišťování harmonizace dohledových postupů napříč EU. Česká republika se spolu s dalšími ne-eurozónovými státy (Velká Británie) obávala, že v rámci EBA bude přehlasována státy bankovní unie, které by tvořily jednotný blok. Proto trvala na tom, že podmínkou pro přijetí rozhodnutí v rámci EBA bude dvojitý oddělený hlasování. Podle tohoto mechanismu je EU formálně rozdělena na dva samostatně hlasující bloky (státy eurozóny a státy mimo eurozónu). K přijetí rozhodnutí je třeba většiny v obou těchto blocích. Ministr financí se domnívá, že oddělený dvojitý hlasování zajišťuje stejný hlas zemím mimo eurozónu, jako v eurozóně. Vláda se obává „dvourychlostního“ finančního trhu v důsledku spuštění bankovní unie v eurozóně, a proto podporuje oddělený systém dvojího hlasování (nejenom v EBA, ale i v ECB).⁴³

Ve vztahu k bankovní unii ČR očividně volí vyčkávací taktiku, i z tohoto důvodu nelze očekávat připojení se k rodící se bankovní unii před přijetím eura. Prvním argumentem vlády je způsob projednávání. Vláda i ostatní aktéři čekají, až bude na stole komplexnější návrh bankovní unie a potažmo i dalších nástrojů tzv. „*prohloubené a skutečné hospodářské a měnové unie*“. Mezi českými politiky a stejně tak mezi experty z oblasti ekonomie a politologie je poměrně velká shoda v tom, že ČR nemá důvod do bankovní unie spěchat.⁴⁴ Česká republika by nejraději projednávala celou bankovní unii v rámci jednoho balíku. ČNB i ministr financí Kalousek kritizovali tzv. „*salámovou metodu*“.⁴⁵ „*Proto ta zvýšená obezřetnost.*“⁴⁶ Stejnou pozici zaujal i premiér J. Rusnok, který se podobně jako předchozí Nečasova vláda domníval, že Česká republika by ještě mohla s členstvím počkat. Rusnok by s členstvím v bankovní unii „*neváhal ani chvíli, kdybychom byli členy eurozóny. Myslím ale, že nijak neoslabí naši pozici, pokud bychom si nechali čas na rozmyšlenou – možná nějaké testovací období.*“⁴⁷ Druhým důvodem je nejasnost ohledně způsobu sdílení nákladů na případnou záchranu bank. Vláda a zvláště pak ČNB nejsou ochotny diskutovat o návrzích na jednotlivé prvky bankovní unie, dokud se nebude diskutovat o penězích. Tedy otázka, kdo zaplatí rekapitalizaci bankovního sektoru eurozóny, popř. restrukturalizaci krachujících bank.⁴⁸

Standardní součástí vládního argumentáře byla i obava z morálního hazardu. Vláda zůstává skeptická k jakýmkoliv nástrojům, jež by mohly fakticky snížit ochotu vlád k provádění strukturálních reforem nebo fakticky motivovat k jejich odkládání. Mezi takové rizikové nástroje podle vlády patří i rekapitalizace bankovního sektoru z evropských mechanismů, krytých prostředky z veřejného sektoru.⁴⁹ Obavy z morálního hazardu se v české argumentaci logicky objevily i v souvislosti s druhým prvkem bankovní unie – s jednotným rezolučním mechanismem.

Jednání o jednotném mechanismu pro řešení problémů bank (*Single Resolution Mechanism*, SRM, v češtině občas i jednotný rezoluční mechanismus) byla dokončena během roku 2013. Cílem SRM bylo vytvořit společný nástroj (záchranný fond), který by bylo možné v případě potřeby použít na financování záchrany bank. Tento fond by měl být v průběhu deseti let naplněn samotnými bankami, což by mělo vést k přerušení začarovaného kruhu mezi bankovními krizemi a dluhovými krizemi státních rozpočtů.⁵⁰ Příkladem budiž Irsko, jehož státní finance se dostaly do neřešitelných problémů poté, co Irsko z veřejných zdrojů sanovalo svůj bankovní sektor. Česká republika obecně podpořila princip tzv. *bail in*, kdy se na záchraně podílí nejdříve akcionáři banky, věřitelé banky a bankami vytvořený fond spíše než veřejné prostředky.

Podle odsouhlaseného plánu by měly nejdříve vzniknout „národní obálky“, které budou postupně v průběhu 10 let sloučeny do společného fondu. Jednotný rezoluční mechanismus bude implementován pomocí sekundární legislativy (nařízení),⁵¹ jež bude ovšem doplněna o separátní mezivládní smlouvu.⁵² Vedle smlouvy o ustavení Evropského stabilizačního mechanismu (plus jedna revize této smlouvy), Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii (tzv. Fiskální pakt) tak jde o další mezivládní smlouvu sjednanou mimo rámec primárního práva.

Prohloubená a skutečná hospodářská a měnová unie

Strategie působení ČR v EU vlády premiéra Nečase byla zpracována na pozadí finanční, ekonomické a v některých státech i dluhové krize EU a eurozóny, hned na prvních řádcích se zmiňuje o perspektivách hospodářské a měnové unie. Vláda považovala za důležité vymezit se vůči návrhu „*prohloubené a skutečné hospodářské a měnové unie*“, přestože ČR stále není plnohodnotným členem HMU a vláda ani nespécifikovala, zda a kdy se jím ČR stane.

Vláda trvá na důsledném dodržování platných pravidel, zároveň však požaduje „*diferencovaný přístup, pro členské státy eurozóny platí přísnější pravidla než pro ostatní členské státy EU*“. Vláda se tak otevřeně přihlásila k modelu diferencované integrace, kdy je EU rozdělena na dvě základní skupiny států (členové a nečlenové eurozóny), každá s různou úrovní práv a povinností. Česká republika současně zdůrazňuje, že nová opatření zaváděná v rámci eurozóny nesmí omezit pravomoc států stojících mimo eurozónu v dotčených oblastech.

K samotným návrhům a opatřením směřujícím k „*prohloubené a skutečné hospodářské a měnové unii*“ se vláda stavěla skepticky, podle ní je třeba nejdřív využít potenciál dosavadních nástrojů (zejména vnitřní trh či evropský semestr). Uvažovaná opatření⁵³ jsou nerealistická a příliš kontroverzní a především ČR „*není nakloněna diskutovat ani činit závazky dnes o krocích přijatelných až v dlouhodobé perspektivě*“.⁵⁴ Diskuse o dalších opatřeních by se měla odložit až do doby, kdy bude známo složení nového Evropského parlamentu a Komise. Tento postoj odráží vyčkávací strategii, kterou ČR na obecné úrovni zaujímá.

Česká republika současně odmítá jakékoli kroky, „*kteřé by vedly směrem ke sdílení dluhů a případnému společnému vydávání dluhopisů či pokladničních poukázek*“, a nepodporuje „*centrální evropský rozpočet*“ financovaný z (nových) vlastních zdrojů. Stejně tak nepodporuje vznik nového finančního instrumentu (nástroj kon-

vergence a konkurenceschopnosti, *Convergence and Competitiveness Instrument*).⁵⁵ V pozadí opět stojí obava z morálního hazardu. Poněkud překvapivě ale ČR podporuje vznik nástroje na „odstraňování negativních asymetrických šoků na jednotlivé státy měnové unie způsobených jednotnou měnovou politikou ECB“. Musíme konstatovat, že v tomto Česká republika znovuobjevuje kolo. Takový nástroj už dávno existuje – jmenuje se kohezní politika. Stojí za to připomenout, že původním smyslem regionální a později kohezní politiky byla konvergence a ekonomická koheze, jinými slovy předcházení a zmírňování „negativních asymetrických šoků“ způsobených zaváděním jednotného vnitřního trhu (regionální politika) a později pak společné měny (kohezní politika).⁵⁶

Vláda premiéra Rusnoka ve svém programovém prohlášení hodlala „podpořit kroky k hlubší integraci a k posílení politické a ekonomické váhy Evropské unie ve světě“.⁵⁷ Hlubší integrace se týkala koordinace hospodářské a fiskální politiky, vláda se ale přihlásila i k dalšímu „rozvoji Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie“.⁵⁸ Podpora snah eurozóny směrem k hlubší integraci neznamenala výraznější obrat od předchozí středopravé vlády. Rusnokova vláda pokračovala v dosavadní politice, kdy se vláda premiéra Nečase sice nechtěla připojit k eurozónovým politikám, nicméně podporovala snahy o prohloubení integrace mezi státy eurozóny.

Sama otázka přijetí eura byla v roce 2013 mimo vládní agendu. Při formulaci vládní pozice vycházela vláda premiéra Nečase z toho, že ČR „stojí mimo eurozónu, ovšem je s eurozónou silně hospodářsky provázaná“. Současně má ČR závazek někdy v budoucnosti přijmout euro. Předpokladem pro takový krok byly podle evropské strategie Nečasovy vlády vnitropolitická a společenská diskuse a „jasný signál veřejnosti, že je připravena na další stupeň integrace“. Úřednická (prezidentská) vláda premiéra Rusnoka otevřeně deklarovala, že nebude rozhodovat v citlivých otázkách, jako je připojení se ČR k Fiskálnímu paktu. Nicméně ke konci svého mandátu začal premiér Rusnok vystupovat otevřeněji ve prospěch přijetí eura v ČR. V souvislosti s intervencemi ČNB ve prospěch oslabení kurzu koruny poznamenal, že „ČNB zbouřala mýtus silné koruny“. Podle něj ČR jako malá země „nemá jinou alternativu, než se stát členem eurozóny“.⁵⁹

Východní partnerství

Východní partnerství patří mezi priority české zahraniční politiky. Na MZV pracují na agendě Východního partnerství zejména diplomaté z Odboru severní a východní Evropy. Česká republika má také zvláštního velvyslance pro Východní partnerství, kterým je Petr Mareš. Jako první s myšlenkou Východního partnerství přišla Česká republika ještě v roce 2006, teprve později se iniciativy chopily Polsko a Švédsko.⁶⁰ Formálně projekt Východního partnerství odstartovala ČR během svého předsednictví Rady. Mezi českou politickou elitou panuje shoda v tom, že Česká republika by měla aktivně podporovat projekt Východního partnerství, zejména z toho důvodu, že můžeme „z rozvoje vztahů s východními partnery výrazně profitovat“.⁶¹

Na konci listopadu proběhl ve Vilniusu summit k Východnímu partnerství. Hlavním bodem agendy měl být podpis asociační dohody s Ukrajinou. Vývoj na Ukrajině

sledoval zvláštní tým Evropského parlamentu pod vedením Pata Coxe a Alexandra Kwaśniewského. Ti sice konstatovali, že Ukrajina udělala několik kroků správným směrem, ale v symbolicky důležité otázce propuštění Julije Tymošenkové se před Vilniusem nic nestalo.⁶² Těsně před summitem ale prezident Viktor Janukovič odmítl asociační dohodu podepsat. Asociační dohody s Evropskou unií nakonec ve Vilniusu parafovali pouze představitelé Gruzie a Moldavska (k podpisu smluv by mělo dojít během roku 2014).

Česká republika patřila mezi členské státy EU, které i po summitu zdůrazňovaly, že „*evropská nabídka Ukrajině, tedy možnost prohloubit vzájemné vztahy podepsáním asociační dohody, stále platí*“.⁶³ Nicméně bylo patrné, že možnosti Evropská unie ovlivnit politickou situaci Ukrajiny jsou omezené. Předpoklad konceptu Východního partnerství byl, že Ukrajina bude fungovat jako vzor, který potáhne ostatní státy napřed. Vývoj po summitu ve Vilniusu ovšem ukázal, jak rychle se situace může měnit. Janukovyčovo odmítnutí podpisu asociační dohody s EU vyvolalo masové demonstrace a jeho dramatický pád. Česká diplomacie sleduje vývoj ve všech státech partnerství. Během roku 2013 byl zejména vývoj v Moldavsku a Gruzii považován za pozitivní, i když v obou státech jsou problémy a rizika. Arménie také udělala některé kroky v konkrétních oblastech, Ázerbájdžán a Bělorusko zatím nadále nemají zájem o až tak blízkou spolupráci. Český diplomat zhodnotil, že Moldavsko za rok 2013 je premiantem v skupině států Východního partnerství: „*V tuhle chvíli je skutečně Moldavsko, pokud můžu použít to slovo premiant, protože má velmi dobrou perspektivu, nebo nejlepší perspektivu z těchto zemí, například co se týče bezvívového styku, pracuje právě na asociační dohodě a dohodě o zóně volného obchodu.*“⁶⁴

Institucionální otázky a demokratická legitimita EU

V srpnu začala diskuse o vztazích mezi Evropským parlamentem a Radou. Rada obecně vidí jako problém snahu Evropského parlamentu posilovat svoji pozici nad rámec toho, co stanovuje primární právo Evropské unie. Rada se např. nepřipojila k poslední meziinstitucionální dohodě mezi Evropským parlamentem a Evropskou komisí, protože nebyla spokojená s důsledkem tehdejšího jednání. Probíhala i diskuse o tom, jak zvýšit volební účast ve volbách do Evropského parlamentu. V tomto kontextu usnesení Evropského parlamentu, ve kterém naléhavě vyzýval evropské politické strany, aby nominovaly kandidáty na předsednictví Komise,⁶⁵ narazilo na odpor ze strany Rady. I česká pozice v tomto jednání byla negativní k posilování moci Evropského parlamentu takovým způsobem. Česká vláda argumentovala, že by se měl dodržovat postup, jak byl dojednán v *Lisabonské smlouvě*. ČR trvá na „*zachování rovnováhy*“ mezi hlavními institucemi Evropské unie.

Vláda premiéra Nečase považovala ve své evropské strategii dosavadní smluvní rámec EU za dostatečný a plně funkční, o případných změnách byla ochotná diskutovat pouze, pokud by se ukázaly jako „*zcela nezbytné pro udržitelnost integrace*“. Podle této vlády by v případě zásadních institucionálních změn měl být přesun dalších pravomocí z ČR na EU potvrzován referendem.⁶⁶

Co se týče demokratické legitimacy EU, vláda premiéra Nečase zdůrazňovala roli národních parlamentů pro zajištění demokracie v rámci rozhodovacího procesu Ev-

ropské unie. Podle *Strategie působení ČR v EU* by v případě pravomocí, jež byly svěřeny EU, měla být parlamentní kontrola vykonávána Evropským parlamentem a v rámci principu kontroly subsidiarity národními parlamenty. V případě pravomocí, které Evropské unii svěřeny nebyly, nadále přísluší demokratická kontrola pouze národním parlamentům.⁶⁷ Česká republika se staví velmi rezervovaně k plánům na vytvoření „skutečně evropské politické sféry“.⁶⁸

Vláda ČR ve své strategii prohlásila, že EU by se neměla dělit na dva bloky – státy v eurozóně a státy mimo eurozónu. Podle ní je v zájmu ČR „posilovat variabilitu hloubek integrace“, aby nedocházelo ke štěpení EU do dvou skupin pouze na základě jednoho kritéria (měnového), ale aby zde existovalo „více okruhů užší spolupráce spojujících členské i nečlenské státy měnové unie“.⁶⁹ Praxe české evropské politiky ovšem odpovídala modelu dvouúrovňové / dvourychlostní integrace a ne modelu variabilní integrace. Čeští představitelé opakovaně podpořili myšlenku tzv. hlasování dvojí většinou v Evropské bankovní autoritě, která formalizuje rozdělení EU do dvou hlasovacích bloků podle členství/nečlenství v eurozóně. Český postoj k bankovní unii také odpovídal modelu dvouúrovňové integrace. Vláda premiéra Rusnoka se přiklonila k názoru, že bankovní unie má smysl, až pokud by ČR vstoupila do eurozóny. Pregnantně se vyjádřili představitelé ČNB, podle kterých je bankovní unie nástrojem na záchranu eura, tudíž nevidí důvod, proč by do ní měly vstupovat země bez eura. V praxi tak evropská politika ČR neodpovídá modelu „variabilní integrace“. Poměrně často bylo výchozím bodem české evropské politiky rozdělení EU na státy mimo eurozónu vs. státy eurozóny. Bankovní unie, fiskální unie a další opatření byly poměrně silně asociovány s eurozónou.

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Premiér a Úřad vlády ČR

V červnu 2013 podala demisi vláda P. Nečase. Následně 10. července prezident jmenoval „prezidentskou“ vládu premiéra J. Rusnoka. Na rozdíl od předchozích úřednických vlád tento kabinet nebyl výsledkem politického kompromisu parlamentních stran, ale výrazem vůle prezidenta, který se zaštiťoval čerstvým mandátem z prvních přímých voleb. Výsledkem byla krize ve vztazích mezi prezidentem a parlamentem týkající se výkladu prezidentských pravomocí. Rusnokova vláda nezískala důvěru parlamentu, nicméně dovládla až do konce roku v demisi, měla úřednický charakter, navíc na rozdíl od předchozích úřednických vlád nevznikla na základě dohody parlamentních stran, ale z vůle prezidenta. Nezískala důvěru a její mandát byl tedy značně omezený. Premiér Rusnok proto neměl příliš prostoru k zásadním rozhodnutím týkajícím se případného dodatečného podepsání Fiskálního paktu nebo postoje k vznikající bankovní unii – o těchto otázkách by měla rozhodnout až nová vláda vzešlá z voleb.⁷⁰ Během vlády Rusnokova kabinetu jsme byli svědky určité depolitizace rozhodování v evropských otázkách a do určité míry i depolitizace debaty o euru (viz Rusnokovy argumenty zachycené v předchozím textu).

Rusnokův postoj k evropským otázkám byl pragmatický. Hodlal se soustředit na „jednání o předmětném návrhu, čili o samé věcné podstatě problému“, místo toho, aby ČR podávala nějaké stížnosti na proceduru, kterou státy při řešení problému využily.⁷¹ Přestože vláda neměla mandát k výraznějšímu obratu v evropské politice, symbolickým krokem bylo přehodnocení podpory britské žaloby proti zavedení posílené spolupráce u daně z finančních transakcí.⁷² Předchozí Nečasova vláda se k této žalobě hodlala připojit.⁷³ Důležitým tématem Rusnokovy vlády bylo i čerpání prostředků fondů EU v rámci politiky soudržnosti (viz část této kapitoly věnovaná krajům).

Hned na začátku svého působení v premiéřské pozici Rusnok deklaroval, že jeho vláda bude „vůči EU vstřícnější“, ve svém programovém prohlášení si dala za cíl „nápravu naší reputace v těchto spojeneckých uskupeních“ (míněna EU a NATO). Česká republika by se měla opět stát „důvěryhodným a uznávaným členem mezinárodního společenství“ – toto téma po pádu Nečasovy vlády poměrně rezonovalo v politických prohlášeních a dokumentech (viz subkapitola východiska a politický kontext).⁷⁴

Ministerstvo zahraničních věcí ČR

S nástupem Rusnokovy vlády se do jisté míry narovnaly doposud napjaté meziosobní a meziinstitucionální vztahy mezi premiérem (Úřadem vlády ČR) a ministrem zahraničních věcí (MZV). Na straně úřadu vlády k žádným personálním změnám nedošlo. Na pozici státního tajemníka pro evropské záležitosti i nadále působil Vojtěch Belling. Naopak ke změnám došlo na ministerstvu zahraničních věcí. Nový ministr Jan Kohout, který zastával post ministra zahraničních věcí už v letech 2009–2010, zrušil post státního tajemníka pro EU na MZV. Náměstek Jiří Schneider, který tuto pozici zastával, i nadále zůstal na své pozici náměstka.⁷⁵ Skončila tak dva roky trvající institucionální polarizace, kdy mělo Česko hned dva státní tajemníky pro EU⁷⁶ a koordinace evropské politiky od té doby zůstává na úřadu vlády. Ministr Kohout svoje rozhodnutí odůvodnil argumentem, že „všechny velké problémy na evropských radách se řešily až u premiérů, a proto by i na Úřadu vlády měl být člověk, který evropskou politiku jednotlivých rezortů bude koordinovat“.⁷⁷ Na ministerstvu zahraničních věcí provedl Kohout ještě několik dalších, poměrně výrazných personálních změn.⁷⁸

Prezident

V kampani k první přímé volbě prezidenta republiky nehrála evropská problematika výraznější roli. Nicméně některá prohlášení nám umožnila nahlédnout do preferencí jednotlivých kandidátů. Ve druhém kole prezidentské volby se střetli Karel Schwarzenberg, který během svého působení v pozici ministra zahraničních věcí prosazoval proevropskou politiku včetně přistoupení k Fiskálnímu paktu, a Miloš Zeman. Schwarzenberg prezentoval Českou republiku jako pevnou součást Evropy. Zeman, který nakonec ve volbě zvítězil, se ve své kampani soustředil na domácí témata a kritiku dosavadních středopravých vlád a k evropským otázkám se téměř vůbec nevy-slovoval.⁷⁹ Prezentoval se jako zástupce „normálních lidí“, český kandidát, který hájí české zájmy a nepoklonkuje mocným, ani EU.⁸⁰ Součástí jeho sebe prezentace „kandidáta normálních lidí“ byla i kritika údajných „evropských nařízení“ k jednotnému typu záchodů, úsporným žáróvkám apod.⁸¹

Nový český prezident se ale zároveň prezentoval jako eurofederalista s tím, že pod eurofederalismem rozumí „*úsilí o společnou zahraniční a obrannou politiku Evropské unie a rozumnou harmonizaci ekonomických pravidel*“, nikoliv „*superstát*“, centralizaci a zasahování do pravomocí, které patří na národní úrovni.⁸² Co se týče zmíněných ekonomických pravidel, podle Zemana by mohla ČR přijmout euro do pěti let, zároveň by podle něj měla EU mít jednotnou evropskou hospodářskou politiku, kontrolu národních rozpočtů a společnou daňovou politiku.⁸³ Co se týče vnějších vztahů EU, za klíčový úkol EU Zeman považuje boj proti terorismu, „*včetně islámského*“. Nesouhlasí se vstupem Turecka do EU. Naopak v „*horizontu přibližně dvaceti let*“ považuje za možný dokonce vstup Ruska do EU. Přestože se ve většině (deklarovaných) postojů liší od bývalého prezidenta Klause, se svým předchůdcem se shodne v kritice multikulturalismu.

Zvolení nového prezidenta bylo příslibem narovnání vztahu mezi vládou a prezidentem a odstranění dosavadní dvojkolejnosti zahraniční politiky, která byla zřetelná právě v oblasti evropské politiky (viz ratifikace *Lisabonské smlouvy*). Ještě v době, kdy vládl kabinet premiéra Nečase, Zeman deklaroval, že bude respektovat zahraniční politiku vlády.⁸⁴ Označuje se za eurofederalistu, nicméně neprojevil větší zájem vstupovat do veřejné a mediální debaty, jak to dělal jeho předchůdce.

Jak už jsme se zmínili výše, volba nového prezidenta vyvolala očekávání radikální změny v evropské politice českého prezidenta.⁸⁵ Prezident Zeman hned na počátku svého úřadování vyšel těmto očekáváním alespoň symbolicky vstříc. Krátce po svém zvolení pozval do Prahy předsedu Evropské komise José Manuela Barrosa, aby spolu vztyčili na Pražském hradě vlajku EU (ex-prezident Klaus ostentativně odmítal vlajku vztyčit). Zeman už během kampaně avizoval, že v případě svého zvolení podepíše dodatek k *Lisabonské smlouvě* týkající se Evropského stabilizačního mechanismu.

Poslanecká sněmovna

Evropskou agendu v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR má na starosti Výbor pro evropské záležitosti. Do srpnového rozpuštění Sněmovny mu předsedal Jan Bauer (ODS). Po říjnových volbách byl novým předsedou výboru zvolen Ondřej Benešik (KDU-ČSL). V Senátu má předběžnou kontrolu evropské legislativní činnosti na starosti Výbor pro záležitosti EU (pod Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost spadá agenda SZBP a EBOP).⁸⁶ V roce 2013 předsedal senátnímu evropskému výboru Miroslav Krejča (nestraní). Zatímco v případě Sněmovny rozhoduje v evropských otázkách samotný Výbor pro evropské záležitosti, v případě Senátu je k rozhodnutí potřeba hlasování na plénu.

Parlament v roce 2013 projednával celou řadu aktů a dokumentů EU, v této části zmíníme stanoviska obou komor týkajících se zásadnějších otázek podoby evropské integrace a směřování EU. V únoru projednávaly obě komory sdělení Komise týkající se návrhu prohloubené a skutečné hospodářské a měnové unie. Sněmovna podpořila rámcovou pozici vlády a vyzvala ji k prosazení myšlenky variabilní integrace. Podle poslanců by opatření směřující ke stabilizaci ekonomické situace v eurozóně neměla být zbytečně uplatňována i vůči státům stojícím mimo eurozónu – pokud by to hrozilo, byla by ČR „*nucena použít veto*“.⁸⁷ K ozdravení eurozóny, které Sněmovna

podporuje, je potřeba použít pouze ta opatření, jež jsou „*nezbytně nutná*“. Postoje sněmovny v těchto otázkách kopírovaly a podporovaly stanovisko vlády. Koordinace hospodářských politik *ex ante* by neměla zasahovat do vnitrostátních rozhodovacích procesů, poslanci se stavěli skepticky i k navrhovanému nástroji pro konvergenci a konkurenceschopnost.⁸⁸

Co se týče institucionálních otázek evropské integrace, podle poslanců by měly být „*zohledněny (respektovány)*“ ústavní pravomoci národních parlamentů v oblasti hospodářské a zejména rozpočtové politiky, která je podle nich jádrem suverénní státnosti. Sněmovna současně nepovažuje za přínosné případné zapojení Evropského parlamentu do navrhovaných postupů.⁸⁹ Obě komory parlamentu dlouhodobě zdůrazňují význam „*parlamentní diplomacie*“ a aktivně participují na zasedáních COSAC (Konference parlamentních výborů pro evropské záležitosti). V dubnu se v Prachaticích konalo tradiční setkání výborů pro evropské záležitosti parlamentů zemí Visegrádské čtyřky.⁹⁰ Sněmovna dokonce doporučuje rychlé vytvoření obdobné mezi-parlamentní rozpočtové konference mezi všemi členskými zeměmi Evropské unie a Evropským parlamentem (současně kritizovala návrhy na vytvoření takové konference pouze smluvními stranami fiskální smlouvy).⁹¹

V roce 2013 Sněmovna přijala jedno odůvodněné stanovisko z důvodu porušení principu subsidiarity (tzv. mechanismus včasného varování podle čl. 7 Protokolu č. 2 *Lisabonské smlouvy* o používání zásad subsidiarity a proporcionality). Stanovisko se týkalo návrhu tzv. tabákové směrnice,⁹² podle sněmovny by přijímání opatření v oblasti ochrany zdraví mělo respektovat rozdíly mezi členskými státy.⁹³ Podle Senátu k porušení principu subsidiarity v tomto případě nedošlo. V případě tohoto návrhu počet stanovisek národních parlamentů o porušení principu subsidiarity nepřekročil práh potřebný pro aktivaci tzv. žluté karty. Pro úplnost dodejme, že vláda ČR ve své rámcové pozici k tabákové směrnici kritizovala návrh zvětšit plochy zdravotních varování a regulaci složek tabákových výrobků (příchutě). Podle vlády některá ustanovení směrnice znesnadňují fungování vnitřního trhu, zároveň rozsah pravomocí předdávaných EK je příliš široký.⁹⁴

Senát

Senát si každoročně zpracovává předběžné vyhodnocení dopadu svých usnesení na postoje vlády k evropské legislativě.⁹⁵ V roce 2013 přijal Senát celkem 67 usnesení k legislativním aktům a komunikačním dokumentům EU. Tato usnesení by měla ve svých podkladech a při vyjednávání zohlednit vláda ČR, zároveň jsou usnesení v rámci politického dialogu předávána Evropské komisi, která by na ně měla zaslat reakci. Senát v rámci projednávání evropské agendy využívá jak možnost ovlivnit evropskou legislativu v předlegislativní fázi (politický dialog s Komisí), tak skrze svůj vliv na vládu ČR. Ve svém vyhodnocení Senát konstatoval relativní soulad pozic Senátu s pozicemi vlády (vládní pozice je shrnuta v části *Agenda*).⁹⁶ A to přesto, že v první polovině roku vládla středopravá vláda vedená P. Nečasem (ODS), přitom v Senátu dominovala levice.

Senát se mj. postavil negativně k dotacím na podporu obnovitelných zdrojů energie,⁹⁷ podpořil dokončení vnitřního trhu s energiemi.⁹⁸ Na rozdíl od pravicové vlády

premiéra Nečase Senát v obecné rovině podpořil zavedení daně z finančních transakcí.⁹⁹ V celé řadě dalších klíčových otázek se ale s vládou shodl. Senát se postavil obezřetně k návrhům Komise na prohloubenou a skutečnou hospodářskou a měnovou unii. Varoval před unáhlenými kroky „*pod tlakem dopadů hospodářské krize*“ a zdůraznil „*nezastupitelnou úlohu vnitrostátních parlamentů při rozhodování o hospodářské a zejména rozpočtové politice členských států*“. Mezivládní formy spolupráce mimo rámec práva EU považuje Senát za „krajní řešení“, preferovaný je postup stanovený primárním právem.¹⁰⁰ Senát se přiklonil k vládě i v otázce bankovní unie. Sice konstatoval zájem na „*stabilitě finančního systému*“ (vzhledem k provázanosti české ekonomiky s eurozónou), zároveň se však obává narušení jednotného trhu s finančními službami v EU a trvá na své dosavadní pozici, že by měly být zachovány rozhodovací pravomoci národním orgánům dohledu. Senátu se nelíbí ani dosavadní praxe postupného vyjednávání jednotlivých prvků bankovní unie (jednotného mechanismu dohledu, jednotného mechanismu pro řešení problémů a plánovaného evropského fondu pojištění vkladů), nejrady by všechny prvky bankovní unie (ale i opatření v rámci hospodářské a měnové unie) projednával paralelně a najednou.¹⁰¹

Senát, který je třetí nejaktivnější komorou v Evropské unii při připomínkách k návrhům evropských předpisů,¹⁰² přijal v roce 2013 hned dvě odůvodněná stanoviska o rozporu se zásadou subsidiarity. První kritické stanovisko se týkalo návrhu nařízení Rady o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce,¹⁰³ druhé stanovisko pak navrhovaných změn ve fungování agentury Eurojust.¹⁰⁴ V případě Úřadu evropského veřejného žalobce se sešel dostatečný počet stanovisek národních parlamentů o rozporu se zásadou subsidiarity na to, aby byla aktivována tzv. žlutá karta. Jde o poměrně výjimečnou událost, od vstupu *Lisabonské smlouvy* v platnost se tak stalo teprve podruhé.¹⁰⁵ Úřad veřejného žalobce měl chránit finanční zájmy EU (vyšetřovat a stíhat trestné činy poškozujících rozpočet EU),¹⁰⁶ nicméně podle Senátu zřízení Úřadu nevyřeší příčiny nedostatečnosti a nejednotnosti postihu trestné činnosti.

Česká národní banka

Jak jsme se zmínili v části věnované agendě, i v roce 2013 se ČNB poměrně výrazným způsobem podílela na formování vládní politiky v otázkách bankovní unie a dalšího prohlubování hospodářské a měnové unie. Česká národní banka podporovala vznik bankovní unie v eurozóně s tím, že „*eurozóna si musí primárně pomoci sama*“. Snažila se „*eliminovat rizika vtažení institucí našeho finančního sektoru do krize eurozóny*“ a důsledně hájila svoje pravomoci jakožto národního regulátora. Současně byla ČNB hlasitým oponentem participace ČR na bankovní unii. Důrazně obhajovala vyčkávací taktiku. Podle ní je příliš brzo na to, abychom posoudili, jestli je to dobrý projekt, na kterém stojí za to participovat. „*Teprve poté, co bude realizován celý projekt [bankovní unie] se všemi svými nohami [jednotný dohled, jednotný mechanismus na řešení krizí, jednotné pojištění vkladů], můžeme seriózně odpovědět na tuto otázku*“.¹⁰⁷ Podle ČNB je cílem bankovní unie zachování eura, tudíž země bez eura nemají důvod do bankovní unie vstupovat.

V neposlední řadě, podle ČNB je český finanční sektor „*mimořádně specifický*“, v dobré kondici (likvidní a dobře kapitalizovaný).¹⁰⁸ To je pro ČNB důvodem pro ne-

účasť na bankovní unii. Výše zmíněné faktory vedly ČNB k zaujetí protekcionistického postoje ve vztahu k českému finančnímu sektoru. ČNB hájí své pravomoci jakožto národního regulátora jednak z principiálních důvodů, jednak aby chránila český bankovní sektor před „*vtažením do krize eurozóny*“ (např. převedením dceřinné společnosti na pobočku) a tedy před odlivem kapitálu z ČR do eurozóny.

Představitelé českého bankovního sektoru sdílí s ČNB pozitivní hodnocení zdraví českého finančního sektoru. Podle očekávání se staví proti tomu, aby české banky přispívaly do záchranného fondu vznikajícího v rámci jednotného mechanismu pro řešení problémů.¹⁰⁹ Nicméně kritizují představu ČNB, že nevstoupením do bankovní unie zabráníme případnému odlivu kapitálu do mateřských bank. Například hlavní ekonom UniCredit Bank připomněl, že české bankovníctví operuje v „*jednotném ekonomickém prostoru EU*“. Pokud se mateřská banka rozhodne převést svoji dceřinou společnost na pobočku, žádná instituce v rámci EU jí v tom nemůže zabránit. „*V konečné instanci je to otázka svobodného podnikání.*“¹¹⁰

Za zmínku stojí i to, že ČNB příliš nevěří přerušení začarovaného kruhu mezi bankami a státem. Jak je vidět z výstupů guvernéra, ČNB předpokládá, že v případě krachu banky by došlo nejenom k aktivizaci fondu pojištění vkladů, ale i pomoci ze strany státu (českého daňového poplatníka).¹¹¹

Odbory a zaměstnavatelé

Volba levicového prezidenta, který ostře kritizoval tehdejší středopravicovou vládu premiéra Nečase, následný pád této vlády (červen 2013) a předčasné volby do Poslanecké sněmovny otevřely českým odborům nové možnosti. V srpnu 2013 vydala Českomoravská komora odborových svazů materiál *Požadavky ČMKOS na budoucí vládu k překonání sociální a ekonomické krize v ČR*. Jde vlastně o období stranických programů, ve kterém ČMKOS shrnula svoje programové priority a požadavky. Z tohoto materiálu je zřejmé, že dokonce i české odbory se hlásí k „*dotváření jednotného trhu*“. Odbory současně požadují změnu přístupu České republiky k Evropské unii a vrácení ČR do hlavního proudu evropské integrace. Tento požadavek vychází z předpokladu, že „*překonání krize je možné jen společným úsilím s ostatními evropskými zeměmi a úzkým propojením České republiky s Evropskou unií a jejími protikrizovými opatřeními*“. Tradičním tématem odborů je nesouhlas s „*vynětím*“ ČR z působnosti Listiny základních práv EU. Odbory v roce 2013 udržovaly úzké kontakty se svým celoevropským protějškem – Evropskou odborovou konfederací. S generální tajemnicí EOK se dokonce při její červnové návštěvě ČR setkal i prezident Zeman.¹¹²

Evropské problematice se pravidelně věnují i zástupci zaměstnavatelů, především pak Svaz průmyslu a dopravy ČR. Svaz průmyslu a dopravy se ve své agendě zaměřuje na liberalizaci vnitřního trhu, snižování administrativní zátěže pro podnikání, na problematiku veřejné podpory pro podnikatelský sektor, konkurenceschopnosti. V roce 2013 se Svaz zapojil do veřejných konzultací Evropské komise k legislativním materiálům týkajícím se veřejné podpory podnikatelského sektoru a státní podpory výzkumu, vývoje a inovací.¹¹³ Svaz průmyslu a dopravy např. poměrně ostře kritizoval návrh Komise na pravidla regionální podpory pro léta 2014–2020. Vadilo mu zejména omezení intenzity regionální veřejné podpory, diskriminace velkých podniků

a administrativní náročnost celého procesu.¹¹⁴ Celoevropským protějškem je pro české zaměstnavatele panevropské sdružení BusinessEurope. Svaz průmyslu a dopravy se pravidelně účastní aktivit tohoto sdružení.

Hlavním kanálem, kterým mohou odbory a zaměstnavatelé ovlivňovat evropskou politiku vlády, je tzv. tripartita (Rada hospodářské a sociální dohody). V rámci tripartity funguje i pracovní tým pro EU pod vedením státního tajemníka pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR. Pracovní tým pravidelně diskutuje přípravu na zasedání Evropské rady,¹¹⁵ v jeho agendě zaujímá důležitou roli i Národní program reformem,¹¹⁶ který vláda zpracovává v rámci koordinace hospodářských politik Evropské unie (Strategie Evropa 2020) a který je předkládán v rámci tzv. Evropského semestru. Plenární schůze tripartity se podle očekávání průběžně věnovaly i otázce čerpání z evropských fondů.¹¹⁷

Kraje

V roce 2013 bylo i nadále hlavním tématem evropské politiky krajů čerpání z evropských fondů. Podotýkáme, že otázka čerpání peněz z evropských fondů je tématem nejenom pro české kraje a regiony, ale jedním z nejčastějších témat, o kterém se v souvislosti s Evropskou unií diskutovalo v českých médiích. Pozornost přitahovala zejména otázka nedostatečného čerpání evropských fondů a korupce, jež je s čerpáním spojená. Podle některých údajů měla ČR v roce 2013 vyčerpání pouhou třetinu prostředků alokovaných za programové období 2007 až 2013 (možnost čerpání až do konce roku 2015).¹¹⁸ Téma efektivního a dostatečného čerpání evropských fondů se stala refrémem většiny politických stran v předvečer podzimních předčasných parlamentních voleb (viz výše). Korupční kauzy¹¹⁹ dokonce vyústily v pozastavení celého ROP Severozápad (srpen 2012),¹²⁰ současně Evropská komise uvalila plošnou sankci za schválené projekty v tomto ROP ve výši 10 % dotace a dalších 12,4 % z dotace pro už proplacené projekty (celkem tedy tzv. korekce činila cca 2,6 mld. Kč).¹²¹

Otázka úhrady korekcí (pokut) za Regionální operační programy a otázka vládního spolufinancování evropských projektů se stala předmětem sporu mezi vládou a kraji.¹²² Ke zlomu ve vztazích mezi vládou a kraji došlo až v okamžiku nástupu Rusnokova kabinetu, který vyšel vstříc požadavkům krajů. Už v dubnu 2013 vznikla nová Rada pro fondy Společného strategického rámce.¹²³ Tuto pracovní skupinu vlády a zástupců krajů chtěl premiér Rusnok využít k urychlení čerpání prostředků z evropských fondů a dořešení otázky úhrady korekcí (pokut) za ROP. Premiér Rusnok kritizoval nedostatečnou kontrolu čerpání evropských peněz patřící pod ministerstvo financí a uznal, že kraje nejsou schopny korekce uhradit samy. Rozhodnutí minulé vlády premiéra Nečase zrušit krajům kofinancování pro operační program označil za „*politický trest*“ vůči levicovým krajům.¹²⁴

V důsledku úsporných opatření omezovaly kraje v roce 2013 svoje zastoupení v Bruselu.¹²⁵ Svoji stálou kancelář z ekonomických důvodů zrušil Pardubický kraj.¹²⁶ Z celkového počtu 14 krajů (vč. hl. m. Prahy) mělo k březnu 2013 stálé zastoupení v Bruselu pouze osm krajů (nejsilnější zastoupení má Praha se svým Pražským domem), dva kraje (Jihočeský a Vysočina) udržovaly nestálé zastoupení a čtyři kraje (Karlovarský, Pardubický, Moravskoslezský a Zlínský) v uplynulých letech svoje za-

stoupení zrušily.¹²⁷ Krajská zastoupení nejvíce prosazují své zájmy ve třech oblastech politik: doprava, regionální rozvoj a strukturální fondy, důležitý je i sběr informací o aktuálních výzvěch k projektům a programech finanční podpory.¹²⁸

ZÁVĚR

Pro českou evropskou politiku je typické reaktivní jednání. Dobře to můžeme vidět na postoji ČR k bankovní unii a k tématu „prohloubené a skutečné“ hospodářské měnové unie, kdy ČR zaujala vyčkávací pozici. Podle vyjádření českých představitelů se ČR nepřipojí k bankovní unii do doby, než bude na stole komplexní návrh, jak by měla bankovní unie vypadat. ČNB dokonce čeká na implementaci bankovní unie (všech jejích plánovaných prvků), teprve potom může ČR seriózně odpovědět na otázku, jestli je to dobrý projekt, na kterém stojí za to participovat.

Přestože můžeme evropskou politiku definovat jako reaktivní, je třeba rozlišovat mezi jednotlivými vnitrostátními aktéry. Míra jejich aktivity a způsob zapojování do evropské agendy souvisí s jejich postavením v procesu tvorby a konzumace evropské legislativy. Poměrně aktivní je český parlament (zejména jeho horní komora), který se snaží ovlivnit evropský legislativní proces dvěma způsoby: skrze tzv. politický dialog s Komisí (předlegislativní fáze) a skrze kontrolu a vliv na pozice, které vláda ČR zastává v Radě. Přestože stále mluvíme o reakci na vnější podněty (připomínky k legislativním aktům a komunikačním dokumentům EU), český parlament se zapojuje do rané fáze procesu tvorby evropské legislativy. Podobně se samozřejmě zapojuje i sama vláda ČR, jež se podílí na politických jednáních, která pak vyústí v závěry Rady a legislativní návrhy Komise. Následuje Česká národní banka. Ta se podílí na formování vládní evropské politiky podobným způsobem jako jednotlivá ministerstva. Na rozdíl od vlády ČR ale nemají zástupci ČNB přímý přístup na diplomatická, politická vyjednávání na evropské úrovni (Rada EU). ČNB je sice na evropské úrovni přítomna např. skrze Evropský systém centrálních bank (a jeho výbory) nebo skrze Evropskou bankovní autoritu, nicméně klíčová (politická) jednání o podobě unijní legislativy se vedou jinde – v Radě EU a Evropské radě (resp. v jejich eurozónových ekvivalentech, Euroskupině a na eurosummitech). Tomu odpovídá pozice ČNB, která je jednoznačně reaktivní a zároveň defenzivní. ČNB reagovala na návrh bankovní unie, přičemž se postavila proti členství ČR v bankovní unii. České banky působí v rámci jednotného evropského ekonomického prostoru, kde platí volný pohyb kapitálu, volný pohyb (poskytování) bankovních a finančních služeb, což nevyhnutelně vede ke sporu o pravomoci evropského (ECB) a národního regulátora (ČNB). V tomto sporu zaujala ČNB poměrně konfrontační pozici. Na úplném konci procesu tvorby unijní legislativy se nachází ti aktéři, kteří „konzumují“ unijní politiky a kteří často ani nemají kapacity ovlivňovat proces tvorby evropského práva. Typickým příkladem jsou kraje, jejichž prvořadým zájmem je úspěšné „čerpání“ finančních prostředků z evropských fondů. Aktéry bezprostředně zapojené do evropského legislativního procesu nemůžeme obvinít z ignorance a nezájmu. Český Senát patří k neaktivnějším komorám evropských parlamentů. Proces přípravy pozičních

dokumentů i strategických materiálů na nižších úrovních běží. Problém ovšem spočívá v tom, že tato expertní rozhodnutí a debaty málokdy prosáknou z úrovně vládních úředníků, V-EU a evropských výborů parlamentu do širší veřejné a politické debaty a do stranických předvolebních kampaní.

Reaktivní charakter české veřejné a politické debaty souvisí s vyčkávací strategií, která dominuje české evropské politice minimálně od vypuknutí krize v roce 2009. Pokud se v ČR otevře politická debata na evropské téma, jde většinou o téma, které je na evropské úrovni pasé. Příklad? Těžko můžeme očekávat, že se české politické elity (a ne jenom vládní úředníci a diplomaté) aktivně a iniciativně zapojí do vyjednávání o podobě bankovní unie, když české domácí politické debatě o EU dominuje (bude dominovat) téma ratifikace Fiskálního paktu, který je na evropské úrovni uzavřenou věcí. Díky vyčkávací strategii je česká politická debata (pokud vůbec probíhá) opožděná oproti debatě na evropské úrovni a debatám v jiných státech EU (zejména v eurozóně).

Reaktivní charakter české evropské politiky vyplývá i z ideových východisek politických stran. Euroskeptická část politického spektra si dala za cíl (reaktivní) odpor vůči „zvnějšku vnucované“ politice. To je typické zejména pro nově příchozí populistické a euroskeptické strany (Úsvit Tomio Okamury). Etablovani euroskeptičtí aktéři jsou o poznání aktivnější. Dobrým příkladem aktivní, byť konfrontační strategie byla iniciace euroskeptického manifestu „Demokraté v Evropě, vzbud'me se!“ V. Klausem.

Vítězem podzimních voleb do Sněmovny se stala ČSSD, která ve svém programu a kampani hodně potlačila evropská témata. Snad kromě zmínky o dani z finančních transakcí, jež by podle ČSSD měla být vlastním zdrojem unijního rozpočtu, se ČSSD vyhnula všem důležitým a politicky citlivým otázkám evropské integrace a českého směřování v ní. Těžko říct, zda jde o politický kalkul (vyhnout se citlivým otázkám ve spíše euroskeptické české společnosti), nebo o strategii nezájmu. Faktem zůstává, že strana nepolitizovala evropskou agendu a vystupovala nekonfrontačně, snad kromě obvyklého recitálu o tom, že nás vláda premiéra Nečase v EU izolovala. V jednotlivých tématech evropské agendy (viz výše) nedocházelo k polarizaci, což nejlépe ilustruje bezproblémová kohabitace středopravé vlády premiéra Nečase a levicového Senátu. Senát v naprosté většině otázek podpořil vládu, samotný Senát konstatoval relativní soulad pozic Senátu s pozicemi vlády. Rusnokova vláda se přiklonila k pragmatismu v evropské politice, což nakonec znamenalo kontinuitu ve většině unijní agendy. Na evropské úrovni a v klíčových politických rozhodnutích pokračovala pasivita, tentokrát z důvodu chybějící nelegitimity úřednické vlády.¹²⁹ Politická debata se v roce 2013 z velké části soustředila na otázku čerpání evropských fondů. Přestože jde o důležité téma, čerpání evropských fondů je otázkou implementace evropské politiky, nikoliv tvorby evropské politiky.

Po podzimních volbách se uprostřed politického spektra usadilo hnutí ANO A. Babiše. Hnutí vzniklo jako protestní platforma, a i proto mu chybí zřetelný ideový profil, což se projevuje i v oblasti evropské politiky. Postoje hnutí ANO k dlouhodobému směřování evropské integrace i aktuálním otázkám zůstávaly v roce 2013 vágní a nejasné. ANO bylo v roce 2013 typickým příkladem pasivní, byť spíše spolupracující strategie (viz Babišova starost o renomé a důvěryhodnost ČR v EU). ANO nijak ne-

politizovalo evropská témata. V určitém okamžiku dokonce Babiš přenesl odpovědnost za evropskou politiku na úředníky, kterým prý v tomto ohledu plně důvěřuje. Samotní úředníci ovšem nebyli příliš nadšeni z toho, že na ně politické elity přenášejí stále větší odpovědnost. V prosinci si tehdejší státní tajemník Belling veřejně postěžoval, že politici příliš mnoho otázek nechávají rozhodovat státní správou, ačkoli jde o výsostně politická témata.¹³⁰

Způsob, jakým Česká republika přistupuje ke strukturální / kohezní politice, někdy odpovídá strategii černého pasažéra. K evropským fondům, v rámci kterých byl pro ČR alokován určitý objem finančních prostředků, ČR stále v politickém a veřejném diskurzu přistupuje jako k „cizím“ prostředkům. Česká republika je má přiděleny, proto je třeba je vyčerpat. Čerpání evropských fondů je bohužel příliš často chápáno jako cíl sám o sobě, což je vidět v programových dokumentech politických stran (viz část ideová východiska). Přitom evropské fondy jsou pouze prostředkem k dosažení cílů (viz cíle strukturální politiky), má proto smysl ptát se na to, zda jsou vynakládány efektivně. Je ale třeba přiznat, že v této otázce dochází k určitému posunu, o čemž svědčí větší asertivita při vyšetřování trestné činnosti spojené se zneužíváním evropských fondů.

S černým pasažérem souvisí i tzv. morální hazard. Česká republika často argumentovala obavou z tzv. morálního hazardu. Morální hazard vzniká, když je aktér motivován k nebezpečnému chování tím, že se cítí v bezpečí před jeho negativními důsledky. Například podle premiéra Nečase je morální hazard „*momentálně jedno z největších nebezpečí, které nám hrozí*“.¹³¹ Podle mnohých českých politiků a vládních představitelů hrozí morální hazard při špatném nastavení bankovní unie, záchranných mechanismů (Evropský stabilizační mechanismus) nebo nástroje pro konvergenci a konkurenceschopnost. Bohužel se zapomíná na to, že k morálnímu hazardu vybízí i sama strukturální politika. Představa balíku peněz, který „je třeba vyčerpat“, vybízí v lepším případě k neefektivnímu čerpání, v horším případě ke korupci.

Rok 2013 byl rokem velkých očekávání změny kurzu evropské politiky ČR. V březnu skončil mandát prezidenta Klause, jehož negativní postoje k Evropské unii ovlivnily nejenom postoj (části) české veřejnosti a politické scény k EU, ale i to, jakým způsobem je ČR vnímána zvnějšku. Přestože jsme v roce 2013 nezaznamenali žádnou výraznější snahu změnit způsob, jakým je EU vnímána v České republice, podstatná část české politické scény měla ambici změnit způsob, jakým je ČR vnímána ve zbytku EU. Reputace ČR, její důvěryhodnost v rámci EU se staly důležitou ingrediencí programového prohlášení Rusnokovy úřednické / prezidentské vlády i programových priorit před podzimními volbami. Bohužel, rétorika „*ČR jako důvěryhodného partnera v EU*“ někdy maskovala neschopnost (ANO) nebo neochotu (ČSSD) politických stran artikulovat a politizovat evropská témata. Jako první avizoval změnu evropské politiky ČR nově zvolený prezident Zeman, který symbolicky vyvěsil na Hradě vlajku EU. V jednotlivých bodech evropské agendy však panovala kontinuita a z parlamentních debat je zřejmá absence polarizace.

Poznámky

- * Tento článek vznikl s podporou Grantové agentury ČR „Česká politika v EU ve světle teorie rolí“ (P408/12/P905). Na vypracování části *Agenda a události* se podílel Mats Braun.
- ¹ Vláda ČR: *Strategie působení ČR v EU. Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu*, 15. 5. 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-pusobeni-CR-v-EU.pdf.
 - ² Beneš, Vít–Karlas, Jan (2008): Evropský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
 - ³ *Strategie ČR k EU sklízí od některých politologů kritiku*. EurActiv.cz, 7. 6. 2013. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/strategie-pusobeni-cr-v-eu-sklizi-kritiku-od-odborniku-010881.
 - ⁴ *Strategie působení ČR v EU: Kupředu ni krok*. Evropské hodnoty, 1. 7. 2013. On-line: www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/04/Ne%C4%8Dasova-Strategie-p%C5%AFsoben%C3%AD-%C4%8CR-v-EU-kup%C5%99edu-ni-krok-1.pdf; *Kam nás povede Rusnokova vláda v Evropě? Nikam*. Evropské hodnoty, 10. 7. 2013. On-line: evropskehodnoty.blog.ihned.cz/c1-60214840-kam-nas-povede-rusnokova-vlada-v-evrope-nikam.
 - ⁵ *Jak (ne) analyzovat vládní Strategii*. Euroskop, 31. 5. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/46/22476/clanek/jak-ne-analyzovat-vladni-strategii/>.
 - ⁶ Vláda ČR: *Premiér: Podporujeme jednotný trh Evropské unie*, 3. 4. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/necas-podporujeme-jednotny-trh-evropske-unie-104852/.
 - ⁷ *ODS: Nejsme protievropští, jenom důkladněji argumentujeme*. EurActiv.cz, 27. 9. 2013. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/ods-nejsme-protievropsti-jenom-dukladneji-argumentujeme-volby-2013-eu-011143.
 - ⁸ *Evroposlanci ODS: EU má první úsporný rozpočet v historii. Končí i diskriminace českých zemědělců*. ODS, Štrasburk, 20. 11. 2013. On-line: odseu.eu/clanek/europoslanci-ods-eu-ma-prvni-usporny-rozpocet-v-historii-konci-i-diskriminace-ceskych-zemedelcu.
 - ⁹ Strejček, Ivo: *My vám napíšeme rozpočet a vy zaplatíte cizí dluhy, vzkazuje Brusel státům*. ODS, 12. 3. 2013. On-line: odseu.eu/clanek/ivo-strejcek-my-vam-napiseme-rozpocet-a-vy-zaplatite-cizi-dluhy-vzkazuje-brusel-statum.
 - ¹⁰ Zahradil, Jan: *Krizi integrace nelze léčit další integrací*. ODS, Štrasburk, 17. 4. 2013. On-line: odseu.eu/clanek/jan-zahradil-krizi-integrace-nelze-lecit-dalsi-integraci.
 - ¹¹ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 3. července 2013 o stavu dodržování základních práv: normy a postupy v Maďarsku (v souladu s usnesením Evropského parlamentu ze dne 16. února 2012) (2012/2130(INI))*. Evropský parlament, 3. 7. 2013. On-line: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0315+0+DOC+XML+V0//CS.
 - ¹² *Nečas kritizuje Evropský parlament, zaskočila ho zpráva o Maďarsku*. Lidovky.cz, 8. 7. 2013. On-line: www.lidovky.cz/necas-kritizuje-evropsky-parlament-zaskocila-ho-zprava-o-madarsku-1dy-zpravy-svet.aspx?c=A130708_170511_in_zahranici_kys.
 - ¹³ Zahradil, Jan: *Konec koruny musejí schválit občané v referendu*. ODS, 20. 12. 2013. On-line: odseu.eu/clanek/jan-zahradil-konec-koruny-museji-schvalit-obcane-v-referendu.
 - ¹⁴ *ODS spustila petici pro českou korunu*. ODS, 28. 3. 2014. On-line: www.ods.cz/clanek/6898-ods-spustila-petici-pro-ceskou-korunu.
 - ¹⁵ Zahradil, Jan: *Klaus na eurokandidátce ODS by restartoval svůj vztah ke straně*. iDNES.cz, 21. 3. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/zahradil-by-kandidaturu-klausa-do-europarlamentu-uvital-pe5-domaci.aspx?c=A130321_103732_domaci_jj; Zahradil, Jan: *Pokud Klaus míří do Evropského parlamentu, měl by kandidovat jako jednička ODS*. iHNED.cz, 21. 3. 2013. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-59549940-zahradil-pokud-to-klaus-mysli-vazne-mel-by-kandidovat-jako-jednicka-ods.

- ¹⁶ *Václav Klaus inicioval manifest „Demokraté v Evropě, vzbud'me se!“*. Klaus.cz, 8. 9. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3436.
- ¹⁷ *Zahradil: klausovec, který se znelibil Klausovi*. Echo24.cz, 22. 5. 2013. On-line: echo24.cz/a/iJFQJ/zahradil-klausovec-ktery-se-znelibil-klausovi.
- ¹⁸ *Společné prohlášení Jana Zahradila a Martina Callanana k manifestu Václava Klause*. Aliance evropských konzervativců a reformistů skupina Evropských konzervativců a reformistů v EP, 11. 9. 2013. On-line: odseu.eu/clanek/spolecne-prohlaseni-jana-zahradila-a-martina-callanana-k-manifestu-vaclava-klause.
- ¹⁹ *Zahradil, Jan: S Klausem už ODS nepůjde*. Reflex, 7. 11. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/6109-s-klausem-uz-ods-nepujde; *Hájek, Petr: Zástupce bruselského lidu Jan Zahradil káže lidu českému a moravskému*. ParlamentníListy.cz, 30. 9. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Petr-Hajek-Zastupce-bruselskeho-lidu-Jan-Zahradil-kaze-lidu-ceskemu-a-moravskemu-287500.
- ²⁰ *Program hnutí*. Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, 17. 4. 2013. On-line: www.hnutiusvit.cz/program-hnuti/.
- ²¹ *Chalániová, Daniela: Evropská unie: Co nám nabízejí politické strany?* Evropské hodnoty, 16. 10. 2013. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-61001910-evropska-unie-co-nam-nabizeji-politicke-strany.
- ²² *ANO: Programová východiska aneb ANO České republiky*. ParlamentníListy.cz, 7. 9. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/ANO-2011-Programova-vychodiska-aneb-ANO-Ceske-republice-284790.
- ²³ *Resortní program*. ANO 2011. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/.
- ²⁴ *Rozhovor: Andrej Babiš (ANO 2011) – Evropská vize pro Českou republiku*. Evropské hodnoty, 30. 9. 2013. On-line: www.evropskehodnoty.cz/akce/rozhovor-andrej-babis-evropska-vize-proceskou-republiku/.
- ²⁵ *Prosadíme dobře fungující stát. Volební program ČSSD*. ČSSD, 16. 9. 2013. On-line: www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf, s. 17.
- ²⁶ *ČSSD vítá fakt, že prezident Zeman podepsal dodatek lisabonské smlouvy*. Zahraniční komise ČSSD, 5. 4. 2013. On-line: www.zkcssd.cz/cz/evropska-unie/cr-v-eu/cssd-vita-fakt-dodatek-lisabonske-smlouvy.html.
- ²⁷ Tamtéž.
- ²⁸ *Dienstbier, Jiří: ČR potřebuje evropskou integraci*. EurActiv.cz, 14. 12. 2012. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/jiri-dienstbier-cr-potrebuje-evropskou-integraci-010473.
- ²⁹ *ČSSD: Debata o EU by se neměla omezit jen na získávání evropských peněz*. EurActiv.cz, 27. 9. 2013. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/cssd-debata-o-eu-by-se-nemela-omezit-jen-na-ziskavani-evropskych-penez-volby-2013-011141; *ČSSD: Prosadíme dobře fungující stát. Volební program ČSSD*, op. cit.
- ³⁰ *Jak se ČSSD staví k návrhům na prohloubení evropské integrace?* Deník Referendum, 15. 9. 2013. On-line: denikreferendum.cz/clanek/16223-jak-se-cssd-stavi-k-navrhum-na-prohloubeni-evropske-integrace.
- ³¹ *ČSSD: Prosadíme dobře fungující stát*, op. cit.
- ³² *Je v zájmu naší země přijmout euro*. Hospodářské noviny, 23. 9. 2013. On-line: www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/j-mladek-je-v-zajmu-nasi-zeme-prijmout-euro/.
- ³³ Tamtéž.
- ³⁴ *ČR nezavede euro dřív než v roce 2019, říká Mládek (ČSSD)*. ČTK, 26. 9. 2013. On-line: www.patria.cz/zpravodajstvi/2443168/cr-nezavede-euro-driv-nez-v-roce-2019-rika-mladek-cssd.html.
- ³⁵ *Přehled: Kdo chce euro a kdo ne?* Evropské hodnoty, 24. 10. 2013. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-61066530-prehled-kdo-chce-euro-a-kdo-ne.
- ³⁶ *ODS o termínu pro přijetí eura mlčí, ČSSD navrhuje rok 2021*. ČT24, 23. 9. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/243210-ods-o-terminu-pro-prijeti-eura-mlci-cssd-navrhuje-rok-2021/.

- ³⁷ Viz Beneš, Vít–Mats Braun (2013): Evropský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ³⁸ Poslanecká sněmovna ČR: 253. usnesení výboru pro evropské záležitosti z 36. schůze konané dne 15. listopadu 2012, 15. 11. 2012. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=137097; Singer, Miroslav: *Bankovní unie a ČR očima ČNB a NB aktuální vývoj bankovního sektoru*. 150. Žofínské fórum, Praha, 7. 5. 2013. On-line: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20130507_zofin.pdf.
- ³⁹ Senát ČR: *Stenozáznam z 1. dne 5. schůze. Balíček k ustavení bankovní unie*, 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=8&IS=4967&D=13.03.2013#b13714.
- ⁴⁰ *Bankovní unii nepotopíme, říká Rusnok*. EurActiv.cz, 19. 12. 2013. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/rusnok-bankovni-unii-nepotopime-chceme-ale-chronit-zajmy-cr-011398.
- ⁴¹ Senát ČR: *Stenozáznam z 1. dne 5. schůze. Balíček k ustavení bankovní unie*, op. cit.
- ⁴² Singer, Miroslav: *Bankovní unie a ČR očima ČNB a NB aktuální vývoj bankovního sektoru*, op. cit.
- ⁴³ Senát ČR: *Stenozáznam z 1. dne 5. schůze. Balíček k ustavení bankovní unie*, op. cit.
- ⁴⁴ *Česká republika by se měla stát přidruženým členem bankovní unie*. Glopolis, 11. 4. 2013. On-line: glopolis.org/cs/clanky/tz-ceska-republika-se-mela-stat-pridruzenym-clenem-bankovni-unie/.
- ⁴⁵ Hampl, Mojmir: *Další kus integračního salámu*. Lidové noviny, 27. 6. 2012. On-line: www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2012/cl_12_120627_hampl_ln.html.
- ⁴⁶ Senát ČR: *Stenozáznam z 1. dne 5. schůze. Balíček k ustavení bankovní unie*, op. cit.
- ⁴⁷ *Očima expertů: Máme vstoupit do bankovní unie?* peníze.cz, 17. 1. 2014. On-line: www.penize.cz/ucty-karty/280022-ocima-expertu-mame-vstoupit-do-bankovni-unie.
- ⁴⁸ Hampl, Mojmir: *Should non-euro area countries welcome the banking union?* Europolis Conference, Technische Universität, Berlin, 5. 4. 2013. On-line: https://www.cnb.cz/en/public/media_service/conferences/speeches/hampl_20130405_berlin.html; *EU se hádá, kdo zaplatí kostlivce v bankovních skříních*. Týden, 24. 10. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/byznys/svet/eu-se-hada-kdo-zaplati-kostlivce-v-bankovnich-skrinich_286727.html.
- ⁴⁹ Vláda ČR: *Strategie působení ČR v EU. Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu*, op. cit.
- ⁵⁰ Dědek, Oldřich: *Rodí se jednotný mechanismus pro řešení bankovních krizí v eurozóně*. Ministerstvo financí ČR, 27. 8. 2013. On-line: www.zavedenieura.cz/cs/narodni-koordinacni-skupina/tiskove-centrum/aktuality/2013/rodi-se-jednotny-mechanismus-pro-reseni-1789.
- ⁵¹ *Nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví jednotná pravidla a jednotný postup pro řešení problémů úvěrových institucí a některých investičních podniků v rámci jednotného mechanismu pro řešení problémů a jednotného fondu pro řešení problémů bank a mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 (COM(2013) 520 final)*. Brusel, 10. 7. 2013. On-line: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0520:FIN:CS:PDF.
- ⁵² *EU se dohodla na vzniku fondu pro pomoc bankám v eurozóně*. Euroskop.cz, 19. 12. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/46/23359/clanek/eu-se-dohodla-na-vzniku-fondu-pro-pomoc-bankam-v-eurozone/>.
- ⁵³ *Sdělení Komise – Návrh prohloubené a skutečně hospodářské a měnové unie: zahájení evropské diskuse, KOM(2012) 777 v konečném znění*. Evropská komise, 28. 11. 2012. On-line: eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0777 & from=CS.
- ⁵⁴ Poslanecká sněmovna: 302. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 43. schůze konané dne 28. února 2013 ke sdělení Komise Návrh prohloubené a skutečně hospodářské a měnové unie: zahájení evropské diskuse /kód dokumentu 16988/12, KOM(2012) 777 v konečném znění/, 28. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=146997.
- ⁵⁵ Poslanecká sněmovna: 328. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 46. schůze konané dne 30. května 2013, 30. 5. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=79107.
- ⁵⁶ Tondl, Gabriele (1995): *Can EU's Cohesion Policy Achieve Convergence?* IEF Working Paper Nr. 9. On-line: epub.wu.ac.at/1536/1/document.pdf; Borrás, Susana–Johansen, Helle (2001): *Cohesion*

- Policy in the Political Economy of the European Union*. Cooperation and Conflict, Vol. 36, No. 1, s. 39–60. On-line: cac.sagepub.com/content/36/1/39.short.
- ⁵⁷ Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka. Vláda ČR, 2. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf.
- ⁵⁸ Tamtéž.
- ⁵⁹ Rusnok: ČNB zbourala mýtus silné koruny, euro je pro nás nutnost. iDNES.cz, 20. 12. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/rusnok-o-eurozone-a-bankovni-unii-dll-ekonomika.aspx?c=A131219_215339_ekonomika_vez.
- ⁶⁰ Česká iniciativa v projektu Východní partnerství. ČRo 6, 4. 2. 2013. On-line: www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/ceska-iniciativa-v-projektu-vychodni-partnerstvi--1171095.
- ⁶¹ MZV ČR: Ministr Kohout: Východní partnerství je naší dlouhodobou prioritou, 28. 11. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_11_28_ministr_kohout_vychodni_partnerstvi_je_nasi_dlouhodobou_prioritou.html.
- ⁶² Lebduška, Michal (2013): *Výjednávání o podpisu asociční dohody. Otevře Ukrajina ve Vilniusu dveře do Evropy?* AMO – Briefing Paper 5/2013. On-line: www.amo.cz/editor/image/produkty1_soubory/amocz-bp-2013-05.pdf.
- ⁶³ Ministr Kohout: ČR k Ukrajině nemlčí. EU musí být jednotná. EurActiv.cz, 5. 12. 2013. On-line: www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/ministr-kohout-cr-je-v-ukrajine-aktivni-eu-musi-byt-jednotna-kyjev-janukovyc-azarov-demonstrace-stropnicky-zaoralek-011353.
- ⁶⁴ Česká iniciativa v projektu Východní partnerství, op. cit.
- ⁶⁵ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 22. listopadu 2012 o volbách do Evropského parlamentu v roce 2014 (2012/2829(RSP)). Evropský parlament, 22. 11. 2012. On-line: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0462+0+DOC+XML+V0//CS.
- ⁶⁶ Vláda ČR: *Strategie působení ČR v EU. Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu*, op. cit.
- ⁶⁷ Tamtéž.
- ⁶⁸ Poslanecká sněmovna: 302. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 43. schůze konané dne 28. února 2013 ke sdělení Komise Návrh prohloubené a skutečně hospodářské a měnové unie: zahájení evropské diskuse /kód dokumentu 16988/12, KOM(2012) 777 v konečném znění/, op. cit.
- ⁶⁹ Tamtéž.
- ⁷⁰ Rusnok: EU nemůže čekat, až vyřešíme vlastní spory. Aktuálně.cz, 26. 8. 2013. On-line: zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/rusnok-eu-nemuze-cekat-az-vyresime-vlastni-spory/r~714f42740e2c11e3bb31002590604f2e/.
- ⁷¹ Rusnok: Současná vláda bude vůči EU vstřícnější. EurActiv.cz, 26. 8. 2013. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/rusnok-soucasna-vlada-bude-vuci-eu-vstricnejsi-011064.
- ⁷² Projev premiéra Rusnoka na poradě vedoucích zastupitelských úřadů. Euroskop.cz, 26. 8. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/47/23055/clanek/projev-premiera-rusnoka-na-porade-vedoucich-zastupitelskych-uradu/>.
- ⁷³ Poslanecká sněmovna: 318. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 45. schůze konané dne 23. května 2013 k návrhu směrnice Rady, kterou se provádí posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí /kód dokumentu 6442/13, KOM(2013) 71 v konečném znění/, 23. 5. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=175089.
- ⁷⁴ Vláda ČR: Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka, 2. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf.
- ⁷⁵ Agendu EU bude řídit Úřad vlády. E15, 5. 8. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/agendu-eu-bude-ridit-urad-vlady-1011277.
- ⁷⁶ Beneš, Vít–Braun, Mats (2011): Evropský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2010: Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ⁷⁷ Agendu EU bude řídit Úřad vlády, op. cit.
- ⁷⁸ Kohout pokračuje v rošádách na ministerstvu. ČT24, 19. 7. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/235312-kohout-pokracuje-v-rosadach-na-ministerstvu/.
- ⁷⁹ První přímé prezidentské volby poznamenaly emocionální kampaň. EurActiv.cz, 6. 2. 2013. On-line:

- www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/ceske-prezidentske-volby-poznamenaly-emocionalni-kampane-010588.
- ⁸⁰ Červinková, Monika–Kulhavá, Lucie (2013): *Karel Schwarzenberg a Miloš Zeman: Pozitivní a negativní kampaň k prezidentským volbám*. Naše společnost, Vol. 2013, No. 2, s. 20. On-line: cvvm.soc.cas.cz/en/media/com_form2content/documents/c3/a6937/f11/Schwarzenberg%20a%20Zeman_Pozitivni%20a%20negativni%20kampan%20k%20prezidentskym%20volbam.pdf.
- ⁸¹ Dostál, Vít–Eberle, Jakub–Kuzvart, Jan (2013): *Sto dnů Miloše Zemana v zahraniční politice*. AMO Briefing Paper 3/2013. On-line: www.amo.cz/editor/image/produkty1_soubory/amoczbp-2013-03.pdf.
- ⁸² Zeman, Miloš: *Evropská unie by neměla řešit kvóty pro ženy či úsporné žárovky*. deník.cz, 19. 4. 2013. On-line: www.denik.cz/z_domova/milos-zeman-evropska-unie-by-nemela-resit-kvoty-pro-zeny-ci-uspodne-zarovky-2013.html.
- ⁸³ Zeman, Miloš: *Jsmo eurofederalisté. Tím je řečeno vše*. EurActiv.cz, 25. 5. 2010. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/milos-zeman-jsmo-eurofederaliste-tim-je-receno-vs-e-007524; *Debata: Grilování Miloše Zemana*. Evropské hodnoty, 1. 1. 2013. On-line: www.evropskehodnoty.cz/akce/debata-grilovani-milose-zemana-2/.
- ⁸⁴ *Zeman nepůjde v zahraniční politice proti vládě, ubezpečuje Kmoníček*. iDNES.cz, 28. 4. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/zeman-bude-podle-kmonicka-respektovat-vladni-zahranicni-politiku-1cd/domaci.aspx?c=A130428_141948_domaci_jj; Zeman není Klaus. Zahraniční politika nebude dvojkolejná, ujistil v ČTKmoníček. ParlamentniListy.cz, 28. 4. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zeman-neni-Klaus-Zahranicni-politika-nebude-dvojkolejna-ujistil-v-CT-Kmonicek-270362.
- ⁸⁵ Kalan, Dariusz: *Bye-bye Mr Klaus! Bye-bye euroscepticism?* EUobserver, 25. 1. 2013. On-line: euobserver.com/opinion/118860; *Czechs elect pro-European Miloš Zeman for president*. EurActiv.com, 28. 1. 2013. On-line: www.euractiv.com/elections/social-democrat-milos-zeman-elec-news-517386.
- ⁸⁶ *Senát a EU*. Euroskop.cz. On-line: <https://www.euroskop.cz/8967/sekce/senat-a-eu/>.
- ⁸⁷ Poslanecká sněmovna: *302. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 43. schůze konané dne 28. února 2013 ke sdělení Komise Návrh prohloubené a skutečně hospodářské a měnové unie: zahájení evropské diskuse /kód dokumentu 16988/12, KOM(2012) 777 v konečném znění/, op. cit.*
- ⁸⁸ Poslanecká sněmovna: *328. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 46. schůze konané dne 30. května 2013, op. cit.*
- ⁸⁹ Tamtéž.
- ⁹⁰ Poslanecká sněmovna: *287. usnesení výboru pro evropské záležitosti z 41. schůze konané dne 24. ledna 2013 k uspořádání setkání výborů pro evropské záležitosti parlamentů zemí Visegrádské čtyřky v České republice, 24. 1. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=140073*.
- ⁹¹ Poslanecká sněmovna: *303. usnesení výboru pro evropské záležitosti ze 43. schůze konané dne 28. února 2013 k informaci o probíhající diskusi o posílení demokratické legitimacy a odpovědnosti ve vztahu k užší měnové a hospodářské unii na úrovni národních parlamentů členských států EU a v Evropském parlamentu, 28. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=147001*.
- ⁹² *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje tabákových a souvisejících výrobků (COM(2012) 788 final)*. On-line: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0788:FIN:CS:PDF.
- ⁹³ Poslanecká sněmovna: *Odůvodněné stanovisko Poslanecké sněmovny České republiky ohledně návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje tabákových a souvisejících výrobků (COM(2012)0788 – C7-0420/2012 – 2012/0366(COD)), 8. 2. 2013. On-line: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-504.386+01+DOC+PDF+V0//CS & language=CS*.
- ⁹⁴ Vláda ČR: *Rámcová pozice ČR. Návrh směrnice Evropského parlamentu a rady o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje*

- tabákových výrobků a souvisejících výrobků*, 21. 1. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=141984.
- ⁹⁵ Senát: *Studie dopadů usnesení Senátu na postoje vlády 2013*, 4. 4. 2014. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/web/dopady_usneseni.
- ⁹⁶ Tamtéž.
- ⁹⁷ Senát: *118. usnesení Senátu z 5. schůze, konané dne 13. března 2013 ke sdělení Komise Evropského parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Obnovitelná energie: významný činitel na evropském trhu s energií /senátní tisk č. K 171/08/*, 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/67725/57017.
- ⁹⁸ Senát: *245. usnesení Senátu z 11. schůze, konané dne 21. června 2013 ke sdělení Komise Evropského parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Zajistit fungování vnitřního trhu s energií /senátní tisk č. K 005/09/*, 21. 6. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/68983/58016.
- ⁹⁹ Senát: *241. usnesení Senátu z 11. schůze, konané dne 21. června 2013 k návrhu směrnice Rady, kterou se provádí posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí /senátní tisk č. N 032/09/*, 21. 6. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/68978/58011.
- ¹⁰⁰ Senát: *230. usnesení Senátu z 11. schůze, konané dne 20. června 2013 ke sdělení Komise Návrh prohloubené a skutečné hospodářské a měnové unie: zahájení evropské diskuse /senátní tisk č. K 11/09/*, 20. 6. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/68941/57976; *231. usnesení Senátu z 11. schůze, konané dne 20. června 2013 ke koordinaci hospodářských reforem v EU /senátní tisky č. K 54/09 a K 55/09/*, 20. 6. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/68942/57977.
- ¹⁰¹ Senát: *115. usnesení Senátu z 5. schůze, konané dne 13. března 2013 k balíčku k ustavení bankovní unie /senátní tisky č. N 189/08, N 190/08 a K 192/08/*, 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/67720/57012.
- ¹⁰² *Senát a EU*, op. cit.
- ¹⁰³ Senát: *345. usnesení Senátu ze 14. schůze, konané dne 9. října 2013 k návrhu nařízení Rady o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce /senátní tisk č. N 82/09/*, 9. 10. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/70198/58963.
- ¹⁰⁴ Senát: *346. usnesení Senátu ze 14. schůze, konané dne 9. října 2013 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o Agentuře Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (Eurojust) /senátní tisk č. N 83/09/*, 9. 10. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/70199/58964.
- ¹⁰⁵ *Evropský žalobce dostal žlutou kartu*. Euroskop.cz, 7. 11. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/46/23187/clanek/evropsky-zalobce-dostal-zlutou-kartu/>; Senát: *O čem se mluví: Stručný týdenní výběr událostí EU*. Kancelář Senátu PČR, Oddělení pro EU, 1. 11. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/70376/59111.
- ¹⁰⁶ Tetourová, Eva–Škvorová, Markéta (2013): *Projekt evropského veřejného žalobce*. Parlamentní Institut, Studie č. 5. 340. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=91751.
- ¹⁰⁷ Hampl, Mojmir: *Should non-euro area countries welcome the banking union?*, op. cit.
- ¹⁰⁸ *Bankovní unie se přiblížila, Česku ještě nehrozí*. E15, 19. 12. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/bankovni-unie-se-priblizila-cesku-jeste-nehrozi-1048351.
- ¹⁰⁹ Štěpánek, Pavel (2013): *Resolution fund, the deposit guarantee scheme and more*. Příspěvek na konferenci Eurozone and the Banking Union, 14. 3. 2014. On-line: www.dokumenty-iir.cz/EventsFiles/2014/Pavel_Stepanek.pdf.
- ¹¹⁰ Sobíšek, Pavel: *Bankovní unie ovlivní české banky, klienti to ale nepocítí*. EurActiv.cz, 19. 12. 2013. On-line: www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/interview/pavel-sobisek-bankovni-unie-by-klienty-bank-ovlivnit-nemela-011395.
- ¹¹¹ Singer, Miroslav: *Bankovní unie a ČR očima ČNB a NB aktuální vývoj bankovního sektoru*. 150. Žofínské fórum, Praha, 7. 5. 2013. On-line: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20130507_zofin.pdf.

- ¹¹² Zeman podpořil návrh na jednotnou evropskou daň pro firmy 25 procent. iDNES.cz, 10. 6. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/zeman-podporil-vyssi-dane-firmam-i-rust-minimalni-mzdy-pgz-/ekonomika.aspx?c=A130610_150921_ekonomika_kop.
- ¹¹³ Přípomínky Svazu průmyslu a dopravy České republiky k návrhu Rámce Společenství pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací. Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 13. 2. 2014. On-line: ec.europa.eu/competition/consultations/2013_state_aid_rdi/confederation_industry_czech_republic_spcr.pdf; *Stanovisko k materiálu Evaluation in the field of State aid – Draft Methodological Guidance Paper*. Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 23. 1. 2014. On-line: ec.europa.eu/competition/consultations/2013_state_aid_modernisation/cz_spcr_cs.pdf.
- ¹¹⁴ *Position paper on „draft guidelines on regional State aid for 2014–2020“*. Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 14. 3. 2013. On-line: ec.europa.eu/competition/consultations/2013_regional_aid_guidelines/sp_cs.pdf.
- ¹¹⁵ Vláda ČR: *Pracovní tým tripartity pro EU se zabýval přípravou prosincové Evropské rady*, 18. 12. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/pracovni-tym-tripartity-pro-eu-se-zabyval-pripravou-prosincove-evropske-rady-114695/.
- ¹¹⁶ Vláda ČR: *Národní program reformem České republiky 2013*. Úřad vlády České republiky, 24. 4. 2013. On-line: ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_czech_cs.pdf; *Na Úřadu vlády se sešel pracovní tým tripartity k diskusi o evropských tématech*, 2. 4. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/na-uradu-vlady-se-sesel-pracovni-tym-tripartity-k-diskusi-o-evropskych-tematech-104847/.
- ¹¹⁷ *Záznamy z jednání Plenárních schůzí RHSD ČR*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. On-line: www.mpsv.cz/cs/6857.
- ¹¹⁸ *Česko patří v čerpání evropských dotací mezi nejhorskí*. Novinky.cz, 5. 8. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/309615-cesko-patri-v-cerpani-evropskych-dotaci-mezi-nejhorsimi.html; *Analýza čerpání evropských fondů a krizové plány*. Ministerstvo pro místní rozvoj – Národní orgán pro koordinaci, únor 2014. On-line: www.asocr.cz/addons/107%20RHSD/Analyza_cerpani_evropskych_fondu_a_krizove_plany.pdf.
- ¹¹⁹ *Fraud and Corruption Risks Related to EU Funds Implementation*. Transparency International Czech Republic, září 2013. On-line: www.transparency.cz/doc/EU_funds_watch_Report_Czech_Republic.pdf.
- ¹²⁰ *Chyby v dotacích neberou konce, Brusel dal stopku ROPu Severovýchod*. ČT24, 14. 8. 2012. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/192107-chyby-v-dotacich-neberou-konce-brusel-dal-stopku-ropu-severovychod/.
- ¹²¹ *Nakorekce EK by mohla jít miliarda z Národního fondu, navrhl Kalousek*. Novinky.cz, 8. 7. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/307178-na-korekce-ek-by-mohla-jit-miliarda-z-narodniho-fondu-navrhl-kalousek.html.
- ¹²² *Kraje jsou ochotné zaplatit polovinu z 2,5 miliardy do ROP SZ*. vz24.cz, 26. 2. 2013. On-line: www.vz24.cz/clanky/kraje-jsou-ochotne-zaplatit-polovinu-z-2-5-miliardy-do-rop-sz/; *Na korekce EK by mohla jít miliarda z Národního fondu, navrhl Kalousek*, op. cit.; *Zodpovědnost za chyby v dotacích mají kraje, zopakoval MF*. vz24.cz, 26. 3. 2013. On-line: www.vz24.cz/clanky/zodpovednost-za-chyby-v-dotacich-maji-kraje-zopakoval-mf/; *Hejtmani chtějí s vládou řešit korekce a úlohu krajů v dalším programovacím období*. Parlamentní magazín, 18. 7. 2013. On-line: www.parlamentnimagazin.cz/hejtmani-chteji-s-vladou-resit-korekce-a-ulohu-kraju-v-dalsim-programovacim-obdobi/.
- ¹²³ *Okoordinaci fondů EU se bude v období 2014+ starat nová nadřezortní rada*. EurActiv.cz, 6. 6. 2013. On-line: www.euractiv.cz/regionalni-rozvoj/clanek/o-koordinaci-fondu-eu-se-bude-v-obdobi-2014-starat-nova-nadrezortni-rada-kopicova-dotace-010876; *Pracovní skupiny k budoucnosti kohezní politiky*. Ministerstvo pro místní rozvoj. On-line: www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Pracovni-skupiny.
- ¹²⁴ *Rusnok: Čerpání peněz EU nesmí být trestem*. E15, 19. 7. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/domaci-politika/rusnok-cerpani-penez-eu-nesmi-byt-trestem-1007834; Vláda ČR: *Tisková konference po jednání vlády s Asociací krajů ČR*, 19. 7. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/

tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-vlady-s-asociaci-kraju-cr--19--cervence-2013--108991/.

- ¹²⁵ *Kraj šetří, kde jen může. Na svém zastoupení v Bruselu uspořil miliony.* iDNES.cz, 23. 7. 2013. On-line: liberec.idnes.cz/evropska-unie-dotace-brusel-puta-d4z-/liberec-zpravy.aspx?c=A130723_083159_liberec-zpravy_ddt.
- ¹²⁶ *Pardubický kraj už nebude mít v Bruselu stálého pracovníka.* vz24.cz, 12. 1. 2013. On-line: www.vz24.cz/clanky/pardubicky-kraj-uz-nejbude-mit-v-bruselu-staleho-pracovnika/.
- ¹²⁷ Teschnarová, Martina (2013): *Regiony v evropské aréně rozhodování: případová studie zastoupení krajů České republiky* (diplomová práce). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 57–58. On-line: theses.cz/id/s8lm3r/TESCHNAROVA_MARTINA_DP.pdf.
- ¹²⁸ Tamtéž, s. 64.
- ¹²⁹ *Zahraníční politika za Rusnokovy vlády: Pád do irelevance? Česká pozice,* 17. 12. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/zahranicni-politika-za-rusnokovy-vlady-pad-do-irelevance-pzs-/tema.aspx?c=A131211_230441_pozice_137678.
- ¹³⁰ *Český státní tajemník pro EU: Produkt našeho nezájmu o Evropu.* Česká pozice, 12. 12. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/cesky-statni-tajemnik-pro-eu-produkt-naseho-nejzajmu-o-evropu-pti-/tema.aspx?c=A131211_113418_pozice_138120.
- ¹³¹ *Vláda ČR: Projev předsedy vlády ČR na národním fóru o budoucnosti EU,* 25. 4. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/projev-predsedy-vlady-cr-na-narodnim-foru-k-budoucnosti-eu--25--dubna-2013-105975/.

Kapitola 4

Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky

Ondřej Ditrych a Jan Eichler

Ve sledovaném období neprošla česká bezpečnostní a obranná politika žádnou dramatickou změnou paradigmatu srovnatelnou např. s dopadem krize na Ukrajině. Zároveň nelze hovořit o její strnulosti. Významným (mikro)paradigmatickým posunem byl zejména obnovený zájem o společnou obrannou a bezpečnostní politiku EU (CSDP), jenž se materializoval v konkrétních krocích, zejména vojenskou účastí na misi EUTM Mali. Česká republika rovněž přivítala pokračující směřování Severoatlantické aliance k posilování kapacit územní obrany, resp. obrany populací a kritické infrastruktury členských států NATO na úkor *crisis management* v předvečer ukončení mise ISAF v Afghánistánu a aktivně se účastnila mj. aliančního cvičení *Steadfast Jazz*. Z hlediska kapacit bylo nejvýznamnějším tématem roku prodloužení pronájmu nadzvukových letounů JAS-39 Gripen. V souladu s dříve přijatými koncepčními dokumenty si tak ČR zachová v příští dekádě a půl nadzvukové letectvo k obraně vlastního vzdušného prostoru a pro nasazení do *air policing* a popř. i dalších misí NATO.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: POLITICKÝ KONTEXT A VÝCHODISKA

V důsledku aféry šéfky kabinetu premiéra Jany Nagyové, v níž svou roli sehráli i bývalý a současný ředitel Vojenského zpravodajství (viz níže), se 25.–26. října konaly předčasné parlamentní volby. Dle očekávání nebyla bezpečnostní a obranná politika tématem, na kterou by politické strany soustředily výraznější pozornost – až na výjimky zaujímají priority v této doméně ve volebních programech malý prostor, obyčejně na konci daného dokumentu –, ani tématem významně kontroverzním. Všechny strany, které se dostaly do Poslanecké sněmovny, až na očekávatelnou výjimku KSČM, stavějící se i v jiných bezpečnostních a obranných otázkách proti *mainstreamu*, tak např. vyjadřovaly podporu aktivnímu členství v NATO a EU. Tuto pre-

ferenci nicméně pojímaly rozdílně. ČSSD stavěla v kapitole věnované bezpečnosti NATO za druhé místo po EU. Naproti tomu ANO vedle důrazu na „věrohodnost“ českého působení v NATO a posilování transatlantické vazby vyjádřila podporu budování *obraných* schopností (a zdá se, že mezi těmito dvěma cíli narozdíl od tradice českého atlanticismu neshledávala rozpor). Program TOP 09 potom hovořil o rozvíjení euroatlantických vztahů dokonce jako „zásadní podmínky bezpečnosti Evropy i celého světa“. ODS namísto toho zdůraznila nutnost *udržení* transatlantické vazby (a implicitně ji tím sekuritizuje) a stran NATO zvláště zmínila podporu společných cvičení zvyšujících připravenost spojeneckých sil k územní obraně. KDU-ČSL, podobně jako ODS, slíbila rozvoj transatlantických vztahů na pozadí omezení vojenské přítomnosti USA v Evropě (teprve v tomto kontextu lidovci slibují podpořit budování společných vojenských kapacit v rámci EU).

Kromě vztahu k NATO, EU a popř. OSN se v programech politických stran často objevovalo i téma stavu AČR a obranného rozpočtu. ANO slibovalo zastavit „*degradaci*“ armády. ČSSD hovořila současně o *rozvoji* a *udržení* schopnosti AČR a zvláště v této souvislosti vypíchla zajištění ochrany vzdušného prostoru. Implicitně tak vyjádřila podporu zachování kapacity nadzvukového letectva. O té hovořil konkrétně program ODS, který zároveň sliboval postupný nárůst výdajů na obranu tak, aby během následujícího období rozpočet vzrostl ze současných 42 mld. Kč na 50 mld. Kč. TOP 09 slibovala naproti tomu pouze *stabilizaci* rozpočtu a stanovení výdajů na úrovni, která zajistí „*faktickou a měřitelnou úroveň schopností*“ (aniž by naznačila, co je tím konkrétněji míněno). Věnovala se rovněž organizaci AČR, která podle ní vykazovala řadu nedostatků včetně „*nevhodné autonomie jednotlivých částí*“.

Jak bylo uvedeno výše, ze stran, které se proboujaly do Poslanecké sněmovny, výrazněji vystupovala pouze KSČM, jež se chtěla zasadit o „*překonání agresivních bezpečnostních bloků a prosazování modernější, kolektivní celoevropské organizace bezpečnosti*“. Svým způsobem unikátním byl volební program hnutí Úsvit, jež obraně a bezpečnosti nevěnovalo jediné slovo s výjimkou sekuritizace migrace. Tu vedle terorismu (v důsledku „*hlubokých rozporů uvnitř muslimské společnosti*“) a spolu s proliferací definoval jako hrozbu i volební program ANO.

Zmínku si nakonec zaslouží i strany, které se do Poslanecké sněmovny nedostaly, neboť i ony měly příležitost během předvolební kampaně vstoupit do politické diskuse a artikulovat své pozice. Zelení ve svém programu jako jediná kandidující strana zmínili úsilí o zničení všech jaderných zbraní (tj. naprosté jaderné odzbrojení) a omezení a zpřísnění exportu zbraní. Podobně jako KSČM se rovněž jednoznačně vymezili proti možnosti výstavby vojenských základen na území ČR. Pro Svobodné (SSO) byla Severoatlantická aliance „*filosofickým východiskem*“ úvah o bezpečnosti a obraně a NATO stavěli do zřetelného protikladu s EU zejména na základě odlišného rozhodovacího procesu: zatímco v Alianci se rozhoduje konsenzem (což vyhovuje vnímání hrozeb Svobodných, kde na prvním místě stojí ohrožení státní svrchovanosti), v EU existuje „*majorizace a různá kvóra pro blokační minority vycházející z budování nevráživé rovnováhy a vyvažování*“. Zároveň Svobodní vystoupili proti vytváření „*alternativních nebo duplicitních struktur* [evropské bezpečnostní a obranné politiky]“, jejichž cílem je podle nich podryvat autoritu NATO. Neoliberalní ukotvení

Svobodných se odrazilo i v oblasti obranné politiky, kde pro každé nasazení ozbrojených sil prosazovali analýzu rizika (jak počátečního, tak po skončení operace). Piráti (Česká pirátská strana), další strana, která se přiblížila pětiprocentní zákonné kvótě, se narodil od Svobodných obraně a bezpečnosti nevěnovali vůbec. Jinak tomu bylo u SPOZ (Zemanovci), která nechala svůj volební program silně inspirovat diskurzem prezidenta Zemana. Hlavní hrozbou, společnou „*všem civilizačním státům*“, je tak pro SPOZ mezinárodní terorismus, což tvůrci české zahraniční a obranné politiky nechápou a namísto toho stále hledají vnějšího protivníka mezi státy, „*keré by mohly být spojenci či partnery*“, tj. v Rusku. NATO by podle SPOZ mělo s Ruskem spolupracovat mj. na výstavbě systému protiraketové obrany. Poměrně kuriózní byl také jejich návrh, aby z důvodu úspor došlo ke sloučení ministerstva obrany a Generálního štábu AČR. Nakonec, jako jediná z výše zmíněných stran, slíbila SPOZ posilovat regionální spolupráci ve formátu V4 v oblasti obrany (společné nákupy, propojení výrokových kapacit, podpora regionálního obranného průmyslu).

Vláda, která z předčasných parlamentních voleb vznikla, zahájila svou působnost až v roce 2014 a její vládní prohlášení a kroky budou proto předmětem budoucí analýzy. K roku předešlému lze nicméně doplnit, že ani v praktických otázkách mimo kontext předvolební kampaně nelze hovořit o výraznější politizaci. Téma obranného rozpočtu se – mimo předvolební deklarace – dostalo na skutečné výsledky až v souvislosti s krizí na Ukrajině. Naopak (mikro)paradigmatická změna spočívající v obnoveném zájmu o účast v misích Společné bezpečnosti a obranné politiky (CSDP) byla zahájena již dříve na pozadí soustředění pozornosti Spojených států amerických na oblast východní Asie a Tichomoří (*pivot to Asia*) a nevyvolala žádnou výraznější rezistenci (proti vyslání kontingentu do mise EUTM Mali, viz níže, např. protestovala v Poslanecké sněmovně pouze KSČM). Lze říci, že tato změna byla proto jednak *reaktivní*, jednak vede k řešení, které je z hlediska převažujícího atlantistického segmentu aktérů bezpečnosti a obranné politiky vnímáno jako spíše *suboptimální* a jeho udržitelnost tak mj. závisí na reakci NATO (a mezi členskými státy především USA) na vývoj na Ukrajině a vyhodnocení hrozeb, jež ruská (neo)imperiální politika pro Alianci představuje. Důležitou podmínkou pro myšlenkový posun, který obnovený zájem o CSDP a realizaci konkrétních opatření – jako právě účast na misi v Mali – umožnil, byla zároveň shoda všech klíčových aktérů bezpečnosti a obranné politiky, jež bylo docíleno až s odchodem Alexandra Vondry z pozice ministra obrany v listopadu 2012. Vondra považoval EU v oblasti zahraniční a obranné politiky za „*papírového tygra*“, byť se rétoricky, a poněkud zhrzeně, přihlásil k myšlence evropské obrany již bezprostředně po oznámení revidovaného plánu americké protiraketové obrany (EPAA) v roce 2009.¹

V roce 2013 nebyly v oblasti obrany a bezpečnosti přijaty žádné zásadní koncepční dokumenty a referenčním rámcem tak zůstávaly jak stávající strategie připravené MZV ČR (*Bezpečnostní strategie*) a MO ČR (*Obranná strategie*), tak zejména *Bílá kniha o obraně*. Byl však připraven *Dlouhodobý výhled pro obranu (2030)* jako výsledek snah o doplnění obranného plánování o dlouhodobou perspektivu, který čekal již pouze na schválení ministrem obrany. Skrze dvojici seminářů byli do procesu přípravy *Výhledu* zapojeni vedle MO a různých složek AČR také externí experti z české

a zahraniční bezpečnostní komunity. Od tohoto koncepčního materiálu se zároveň odvíjely přípravy *Koncepce výstavby AČR*. Vzhledem k téměř půlroční působnosti úřednické vlády (a později krizi na Ukrajině) se nicméně práce na tomto dokumentu zpozdují a podle současných odhadů by měl být hotov a schválen vládou až v druhé polovině roku 2014. Poněkud nelogicky – na pozadí probíhajících příprav obecnějších dokumentů – byla v roce 2013 připravena a českou vládou schválena *Koncepce rozvoje dopravního a vrtulníkového letectva s výhledem do roku 2025*. Podle tehdejšího ministra obrany Vlastimila Picka nicméně „*koncepce [vycházela] ze závěrů Bílé knihy o obraně a analýzy našich možností i mezinárodních závazků... Realizace navrhovaných kroků bude samozřejmě závislá na budoucích rozpočtových možnostech resortu obrany.*“² To se bude týkat zejména předpokládaného nahrazení stávajících strojů Mi-24/35 lehkými víceúčelovými vrtulníky poté, co v roce 2016 skončí jejich životnost.

Chápeme-li v souladu s konceptuálním rámcem publikace politizaci jako „míru, do jaké je určité zahraničněpolitické téma součástí veřejné a politické debaty a rozhodování v otevřených politických procesech“, nelze, přes konání parlamentních voleb – události, při které se vždy zřetelněji vyjevují relevantní političtí aktéři – o výraznější politizaci české zahraniční a obranné politiky hovořit. Drtivá většina stran, které pronikly do Poslanecké sněmovny nebo se zisku mandátu alespoň přiblížily, sice k této doméně zaujala postoj, s odlišnou mírou konkrétnosti, relevance a srozumitelnosti, zároveň se ale na jejím základě nijak zásadněji nestavěla do opozice vůči ostatním (s výjimkou KSČM). Proto nelze hovořit ani o vyšší míře polarizace. Mezi hlavními politickými stranami panovala shoda na trvajícím významu transatlantické vazby a rozdílné pozice lze identifikovat zejména ve vztahu k tomu, do jaké míry je tato vazba vnímána jako ohrožená a zdali je nadřazována nebo kladena vedle (či za) projektu evropské bezpečnostní a obranné politiky, či zda je podpora tomuto projektu chápána jako reakce na proměnu americké strategie.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Zahraniční mise: Nová kapitola české účasti v CSDP

Vysílání jednotek AČR do zahraničí probíhalo v roce 2013 podle dvouletého plánu schváleného Poslaneckou sněmovnou a Senátem PČR na návrh vlády ČR. Do mise ISAF tento plán předpokládal vyslání až 539 osob, v Afghánistánu mělo vedle toho působit až 20 vojáků z 601. skupiny speciálních sil zajišťujících ostrahu ZÚ Kábul. Další zahraniční mise měly být obsazeny následovně: 10 vojáků v KFOR (Kosovo), tři vojáci v EU ALTHEA (Bosna a Hercegovina), tři vojáci na velitelství EU-NAVFOR Atalanta (pobřežní vody Somálska) v britském Northwoodu a rovněž tři vojáci v misi OSN MFO (Sinajský poloostrov). Až 766 vojáků bylo podle tohoto plánu vyhrazeno pro NATO Response Force (NRF). Plán předpokládal nakonec i (nerealizovanou) možnost nasazení v Systému pohotovostního ujednání OSN (UNSA).³

Dle údajů poskytnutých MZV nepřekročila česká účast v misi ISAF 360 osob. Česká účast v KFOR do poloviny roku ve výši stanovené plánem, poté poklesla na

osm osob. V misi ALTHEA působili dva čeští vojáci a v HQ Northwood (ATALANTA) tři. V misi MFO působili tři čeští vojáci, česká účast byla ale na základě samostatného mandátu ze října 2013 navýšena o letoun CASA C-295M s obslužným personálem (k nasazení došlo poté, co byl z mise stažen americký dopravní letoun). Na základě samostatného mandátu schváleného vládou a oběma komorami PČR působil od dubna přes tři desítky vojáků AČR při misi EUTM v Mali (mandát předpokládal vyslání až 50 osob). Nakonec, v prvních měsících roku působili čtyři čeští příslušníci, specialisté tzv. nasaditelného spojovacího modulu (DCM), jako obsluha protiraketového systému v misi Severoatlantické aliance pod hlavičkou NATINADS v Turecku.⁴

Kromě nasazení AČR přispěla ČR i do řady civilních misí EU, OBSE a OSN. Z misí EU šlo o EULEX Kosovo (největší účast vzhledem k vyslání 30 policistů vedle odborníků z MZV a Ministerstva spravedlnosti ČR), EUMM Gruzie, EUPOL Afghánistán, EUPOL COPPS (Palestinská samospráva), EUBAM Moldavsko, EUCAP NESTOR (Africký roh). Mise OBSE posílala ČR svou účastí v Černé hoře, Náhorním Karabachu, Bosně a Hercegovině, Moldavsku, Kosovu a Arménii (s výjimkou tříčlenného zastoupení v Bosně a Hercegovině šlo o vyslání vždy jednoho experta MZV). V misích OSN působila v Demokratické republice Kongo (MONUSCO), Afghánistánu (UNAMA) a Kosovu (UNMIK).

Účast na misi EUTM Mali byla v roce 2013 nejhmatatelnějším projevem aktivnějšího přístupu České republiky ke společné bezpečnostní a obranné politice EU. Nasazení, které v prvních dvou rotacích pokryli vojáci ze 4. brigády rychlého nasazení a 7. mechanizované brigády v Hranicích, spočívalo v ochraně velitelství EUTM v Bamaku, zajišťování doprovodu velitele a štábu mise a částečně ve výcviku malijské armády. Podmínkami vyslání českých jednotek byla především výše zmíněná (mikro)-paradigmatická změna – „návrat do CSDP“ – ale rovněž i vyhodnocení eskalujícího konfliktu v Mali jako relevantní bezpečnostní hrozby z hlediska bezpečnostních strategií ČR a EU. Šlo zde zejména o riziko, že se severní část Mali promění v *safe haven* teroristických skupin, které by mohly vyhledávat své cíle i v Evropě, a skupin tvořící širší síť al-Káidy (AQIM). Z praktického hlediska přišla nakonec vhod i možnost napravit pošramocené vztahy s Francií, v důsledku vyřazení společnosti Areva z tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, s jejímiž jednotkami AČR v Mali spolupracovala. Dle vyjádření relevantních aktérů však nasazení AČR v Mali nemusí předznamenávat obecnější trend aktivnějšího působení na africkém kontinentě. Česká republika nebyla přímo oslovena v procesu *force generation* pro misi EUFOR v Středoafričské republice schválené v prosinci 2013 (Francie, stojící v čele tohoto procesu, mise EUFOR má svým způsobem sloužit jako podpora francouzské vojenské přítomnosti skrze operaci *Sangaris* zahájené 5. prosince, se ze země V4 obrátila zvláště na Polsko). Rovněž se zdá, že relevantní aktéři vítají možnost zapojení do misí CSDP jen tam, kde je toto nasazení vyhodnoceno jako příspěvek k naplňování cílů Bezpečnostní strategie (2012), což podle jejich interpretace otevírá možnost nasazení popř. jen v severoafričském pásu nestability (někdy konceptualizovaném jako „nový Balkán“)⁵ a nikoliv již např. v subsaharské Africe.

Po svém uvedení do úřadu prezidenta (8. března) začal Miloš Zeman aktivně prosazovat i vyšší účast ČR do misí OSN. Další aktéři bezpečnostní politiky, ze-

jména MZV a MO, zde spatřovali existující potenciál, zejména na pozadí stahování AČR z Afghánistánu (viz níže). Prezidentova preference, aby se ČR zapojila do mise UNDOF (Golanské výšiny), se nicméně v důsledku jejího kapacitního naplnění ukázala jako nerealistická. Zvažována byla účast na misi MINUSMA (Mali), pro kterou byly již identifikovány kapacity, jimiž by AČR mohla přispět, ale ani k tomuto nasazení nakonec nedošlo. Mezi MZV a MO se zdál obecně panovat soulad v tom, že základními kritérii pro nasazení by měl být 1) silný mandát mezinárodního společenství, 2) zajištěná logistika mise, 3) účast spojenců, na spolupráci s nimiž má ČR zájem, tj. zejména s těmi akceschopnějšími v NATO, a 4) plnění dostatečně „zajímavých“ úkolů. Za překážku realizace nasazení v misích OSN dle těchto kritérií potom byl považován nedostatek *know-how* při prosazování české účasti a včasných informací o plánovacím procesu v centrále OSN (*Department of Peacekeeping Operations*, DPKO).⁶

V roce 2013 pokračovala účast ČR na misi ISAF v Afghánistánu, do níž byly vyslány v pořadí devátý a desátý kontingent, u vědomí jejího ukončení v roce následujícím. Česká republika předpokládala trvajícím omezené nasazení v rámci následné mise *Resolute Support*, jejíž vyslání však závisí na podpisu bilaterální bezpečnostní dohody (BSA) mezi Afghánistánem a USA. Dle hodnocení zástupce NGŠ genmj. Aleše Opaty byla účast v misi ISAF přínosem v několika směrech: AČR se díky ní zdokonalila v plánování, ve výcviku, získala nenahraditelné zkušenosti z vedení asymetrické války v 21. století, výrazně se zvýšila znalost anglického jazyka a byla posílena prestiž ozbrojených sil ČR v rámci NATO a tím pádem i sebevědomí profesionálních vojáků.⁷ Již v únoru 2013 byla vedle toho ukončena činnost českého provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) v provincii Lógar. Od zahájení svého působení v roce 2008 zde čeští civilní experti a vojáci realizovali 248 projektů zaměřených na oblast bezpečnosti, administrativy, infrastruktury, zemědělství, správy vodních zdrojů, vzdělávání, zdravotnictví a sdělovacích prostředků. Největším implementovaným projektem byla přitom výstavba střední školy zemědělské s kapacitou 500 studentů (zemědělství je v Lógaru hlavním zdrojem obživy).⁸

NATO: Nový důraz na územní obranu

Příprava na pozvolné stažení (*redeployment*) z Afghánistánu se v NATO odehrávala na pozadí koncepční změny spočívající v poklesu důrazu na expediční operace a přechod do „post-expediční“ fáze kladoucí zvýšený význam na obranu vlastního území, společnosti a kritické infrastruktury, operacionalizované mj. skrze iniciativy jako *Connected Force Initiative* (CFI) zaměřené na operační připravenost (namísto nasazení). Česká republika, která se spolu s dalšími zeměmi střední a východní Evropy profilovala dlouhodoběji v aliančních debatách jako *regionalizer*,⁹ tuto proměnu uvítala, podobně jako její první významnější projevy, mezi kterými je možno vyzdvihnout zejména cvičení *Steadfast Jazz*, jehož *live phase* se odehrála na přelomu října a listopadu. (Byť nutno zdůraznit, že jak NATO, tak vojenští i političtí představitelé ČR veřejně zdůrazňovali, že protivník ve virtuálním výcvikovém prostředí „Skolkan“ nepředstavuje Ruskou federaci.) Kapacity AČR, které byly do cvičení nasazeny jako součást mnohonárodnostního praporu NRF, se sestávaly z letounů JAS-39 Gripen

a L-159 z 21. základny taktického letectva v Čáslavi (odkud k plnění úkolů rovněž vzlétaly) a z příslušníků 31. brigády radiální, chemické a biologické ochrany z Liberce. Čeští chemici v rámci cvičení předvedli dekontaminaci slovenských obrněných vozidel Aligátor. Z politického hlediska se nicméně přinejmenším někteří aktéři české obranné a bezpečnostní politiky zdáli zklamáni jednak omezenou velikostí celého cvičení, jednak nízkou americkou účastí.¹⁰ Do rámce CFI byla zasazena mnohostranná spolupráce v oblasti výcviku nejen v NATO, ale i V4.

Česká republika byla i v roce 2013 zapojena do několika projektů *Smart Defence*. Vedoucím partnerem byla přitom v projektu Mnohonárodního střediska leteckého výcviku (MATC), projektu schváleném na summitu NATO v Chicagu (2012), jehož se účastní Chorvatsko, Maďarsko a Spojené státy americké. (Původně se na přípravách podílelo i Slovensko, na jaře 2014 od něj však náhle a pro českou stranu nečekaně odstoupilo.) V únoru 2013 byl pro projekt v Bruselu podepsán *letter of intent* vyjadřující politickou vůli účastníků projektu k zahájení prací. Česká strana si na projektu cení zejména účasti USA – „...o významu projektu svědčí i fakt, že jde o první projekt *Smart Defence*, do kterého se zapojily Spojené státy“, uvedl např. u příležitosti podpisu velvyslanec při NATO Jiří Šedivý,¹¹ a aktéři české bezpečnostní a obranné politiky si chválili míru pozornosti, jaké se projekt těšil při bilaterálních schůzkách.¹² Dle předpokladu by na summitu NATO ve Walesu v září 2014 mělo být podepsáno *memorandum of understanding*, jímž bude středisko formálně zřízeno.

EU: Evropská rada o obraně

Vyšší zájem o CSDP se projevil i v přístupu k přípravám na Evropskou radu věnovanou bezpečnosti, která se konala v prosinci 2013. Česká republika během těchto příprav, při kterých spolusponzorovala několik *non-papers*, tematizovala zejména potřebu reformy *battlegroups* (vedoucí ke zvýšení jejich nasaditelnosti skrze vyšší míru kvality alokovaných kapacit, secvičení, ale rovněž potenciálně společné financování, neboť finanční břemena dopadající na členské státy mající *battlegroup* ve stavu pohotovosti byly dosud jedním z významných faktorů bránících jejich využití i tam, kde se zřetelně nabízelo, např. u výše zmíněné operace EUFOR Středoafrikářská republika); posílení neformální spolupráce mezi NATO a EU (a osvojení aliančních *best practices* Evropskou unií); a procedurální aspekty (pravidelná zasedání Evropské rady ve dvouletých intervalech nebo utužení spolupráce v této tematické oblasti mezi Radou EU a Evropskou komisí). Rovněž usilovala o jasnou definici regionálních a tematických priorit pro míse, aby jejich vysílání nebylo ovlivňováno *ad hoc* zájmy konkrétních členských států. Tyto cíle se podařilo prosadit zatím jen velmi dílčím způsobem, nicméně česká diplomacie chápe reformu CSDP jako probíhající proces.¹³ V otázce revize Evropské bezpečnostní strategie potom naopak zastávala spíše postoj, že je lépe vyčkat na dobu po evropských volbách (a tím pádem i obměnu na postu vysokého představitele EU pro zahraniční vztahy). Vzhledem k rostoucímu napětí mezi členskými státy a Catherine Ashton ve sledovaném období v tomto případě česká pozice nikterak nevybočovala z řady. Z hlediska zapojení aktérů české bezpečnostní a obranné politiky lze zmínit MZV v tematické oblasti zvýšení viditelnosti CSDP; MO (a v sekundární roli MZV nebo ministerstvo vnitra) v oblasti kapa-

cit; a MZV (zvláště odbor SZBP), MO a ministerstvo průmyslu a obchodu v oblasti společného obranného trhu.

Stran misí CSDP stojí za zmínku, že ČR prosazovala co nejmenší změny v debatě o revizi mandátu EULEX Kosovo, tedy zachování stávající (rozsáhlé) role mise v kosovském soudnictví a nikoliv její umenšení prezentované coby důkaz úspěšného procesu budování státu v Kosovu. Rovněž vystupovala proti změně mandátu monitorovací mise EUMM Gruzie (byť je tento mandát v důsledku neochoty abcházské strany umožnit vstup mise na své území mimo zvláštní případy naplňován v současnosti pouze částečně) a význam, který misi přikládá, doložila i navýšením své účasti. Naopak usilovala o zrušení mise EUBAM Rafah, která je od nástupu Hamásu k moci v pásmu Gazy suspendována.

Akvizice: Pronájem gripenů

Z hlediska kapacit AČR bylo nejvýznamnějším tématem roku 2013 prodloužení pronájmu nadzvukových stíhacích letounů JAS-39 Gripen. Byť základní podmínky dohody zveřejnil tehdejší ministr obrany V. Píček již v září, rozhodnutí bylo ponecháno na politické vládě, která nakonec pronájem schválila až 12. 3. 2014. Podle přijatého dodatku ke smlouvě za pronájem 14 letounů do roku 2027 s dvouletou opcí zaplatí ČR přibližně 1,7 mld. Kč ročně (cena je tak dle MO přibližně o třetinu nižší než podle dosavadních podmínek pronájmu, ale může fluktuovat, neboť ČR na sebe přejala kurzovní riziko a pronájem bude platit ve švédských korunách). Dodatek obsahuje i závazek modernizovat komunikační senzorkové vybavení letounů (čímž se zvýší možnost jejich nasaditelnosti v operacích NATO) nebo umožnit jejich nasazení proti pozemním cílům. Jednání o obnovení pronájmu se švédskou stranou náleželo do gesce MO, kde ho měl po větší část roku na starosti tehdejší první náměstek Daniel Koštoval. (Nebyl do něj tedy výrazněji zapojen např. Národní úřad pro vyzbrojování a odehrávalo se i bez většího povědomí MZV, pro které byla překvapením např. listopadová návštěva náměstka Koštovala ve Švédsku, o níž se dozvědělo až poté, co dopravní letoun AČR, kterým cestoval, sjel na stockholmském letišti Arlanda z přistávací dráhy. Naopak značný zájem o otázku pronájmu měl Úřad vlády ČR v době, kdy byl premiérem Petr Nečas.) Přestože v politické a veřejné debatě se čas od času objevovaly pochybnosti o potřebě nadzvukového letectva, tzv. „nulová varianta“ nebyla relevantními aktéry české obranné politiky zvažována, podobně jako varianta pronájmu jiných nadzvukových letounů – v této souvislosti přicházely v úvahu zejména americké stroje F-16 nebo F-18. Přestože od jejich pořízení si české atlantistické špičky v jisté době slibovaly posílení vazby na USA, nepřišla z Washingtonu, resp. amerického velvyslanectví v Praze, žádná konkrétní nabídka. Stroje jsou vedle toho oproti gripenům výrazně starší a vybudování infrastruktury nutné k jejich provozu, podobně jako výcvik pilotů, by znamenaly pro ČR další značné náklady.

Naopak nebyl podepsán kontrakt na prodej letounů L-159 (s jejichž prodejem má ČR dlouhodobě problémy) s Irákem, který na podzim roku 2012, v době vlastní vrcholící kampaně do Senátu ČR, ohlásil tehdejší ministr obrany A. Vondra. Podle jeho slov mělo jít o 28 těchto podzvukových bitevníků v ceně 19,2 mld. Kč. (Sdělovací

prostředky nicméně mylně usuzovaly, a ze strany ministra nebyly opraveny, že jde o zakonzervované letouny, byť irácká delegace stála o zcela nové stroje.)

Kauza Vojenského zpravodajství

Důvěrou veřejnosti ve Vojenské zpravodajství otřásla v roce 2013 aféra šéfky kabinetu premiéra J. Nagyové. Po zásahu Policie ČR (ÚOOZ) na Úřadu vlády ČR (13. června), který nakonec vyústil až v demisi vlády a vypsání nových, předčasných voleb, byli totiž zatčeni bývalý vlivný ředitel VZ genpor. v záloze Ondřej Páleník (v té době působící jako ředitel Správy státních hmotných rezerv), jeho současný ředitel genmjr. Milan Kovanda a ředitel vnější kontroly plk. Jan Pohůnek (ministr obrany V. Pícek postavil 17. června druhé dva jmenované mimo službu). Trojice byla obviněna ze zneužití pravomoci veřejné osoby v souvislosti se sledováním tehdejší manželky premiéra Radky Nečasové, jež si měla objednat právě J. Nagyová. Byť kauza vzhledem k významnému zásahu do chodu země nemohla uniknout pozornosti zahraničních pozorovatelů, včetně zpravodajské komunity, a nemohla tak rovněž neovlivnit zahraniční reputaci VZ, na existujících vazbách a spolupráci se patrně výrazněji neprojevila.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Z hlediska aktérů podílejících se na tvorbě bezpečnostní a obranné politiky nedošlo oproti minulým letům k zásadním změnám. Lze tak hovořit o „obvyklých podezřelých“. V první řadě šlo o vládu (včetně Úřadu vlády ČR) a ministerstva, zejména Ministerstva obrany ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR, ale rovněž Ministerstva vnitra ČR (otázky spojené s kyberbezpečností nebo vysíláním příslušníků policie ČR do civilních misí EU), Ministerstva spravedlnosti ČR (rovněž stran vysílání civilních expertů, v tomto případě soudců či státních zástupců) nebo Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (v jednání o vzniku evropského obranného trhu jako jednoho z klíčových témat prosincové Evropské rady věnované obraně). Vojenské aspekty této politiky realizovala AČR. Na dalších nepolitických aspektech spolupracovaly rovněž zpravodajské služby (ÚZSI, BIS, VZ) a další státní instituce (např. NBÚ). Na politické artikulaci se nakonec podílela rovněž Poslanecká sněmovna a Senát PČR (i v roli dohlížející) a úřad prezidenta ČR. Koordinační úlohu mezi složkami výkonné moci podílejícími se na realizaci bezpečnostní a obranné politiky plnil nadále Výbor pro koordinaci zahraniční politiky (VKZBP) jako stálý pracovní orgán Bezpečnostní rady státu.

Vyjádření k tématům obrany a bezpečnosti nově zvoleného prezidenta M. Zemana se vzdalovala od politicky korektního *mainstreamu*. Podle Zemana byl nejvýznamnější světovou hrozbou, které mezinárodní společenství čelí, terorismus. Takto jednoznačné nadřazení mezinárodního terorismu jako bezpečnostní hrozby nad všemi ostatními bylo samo o sobě vymezením proti duchu stávajících českých, eurounijních i aliančních dokumentů (kde samozřejmě terorismus svou roli sehrává). V Zemanově

diskurzu byla navíc hrozba terorismu chápána civilizačně a orientalisticky byla spojována s islámem, který, chápán jako „anti-civilizace“, se potažmo stává v jeho výrocích bezpečnostní hrozbou *sám o sobě*. Podle této interpretační mřížky Zeman svérázně četl český příspěvek do mise ISAF jako příspěvek k světovému boji proti terorismu, vyzýval k vybudování evropské armády jako nástroje tohoto boje či vyjadřoval svou bezvýhradnou podporu izraelské politice. Navzdory těmto svébytným „intervencím“ nelze říci, že by vnesly mezi institucionální aktéry české bezpečnostní a obranné politiky vyšší míru polarizace. Naopak, na širším paradigmatickém posunu spočívajícím v novém důrazu na CSDP se tito aktéři, vycházející z podobných ideových východisek (reakce na americký *pivot to Asia*), shodovali.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Veřejná diskuse o zajišťování bezpečnosti ČR se v roce 2013 zaměřovala na několik klíčových námětů. Byly jimi účast AČR na zahraničních misích a na cvičeních NATO, dále pak modernizace vojenského letectva a vybraných systémů pozemního vojska nebo možnost odprodeje letounů L-159. Neobyčejně velkou pozornost upoutala také aféra genpor. Páleníka. V rámci misí se největší pozornost soustředila na Mali. Česká účast na operaci v Mali byla celkově hodnocena velice pozitivně, přičemž bylo oceňováno několik následujících skutečností. Zaprvé to byl jasný mandát RB OSN daný několika rezolucemi Rady bezpečnosti OSN z roku 2012, zejména pak rezolucemi č. 2071 a 2085, jež vyzývaly všechny členské státy OSN, aby ozbrojeným silám státu Mali poskytly nezbytnou pomoc a podporu a pomohly jim v jejich úsilí o uhájení celistvosti země a odrazení hrozby, kterou představuje AQIM a hnutí na ni napojená. Navíc generální tajemník OSN Pan Ki-Mun 22. 1. 2013 vyjádřil podporu rozhodnutí rozmístit vojska v Mali jako odpověď na znepokojivý postup extremistických skupin dále na jih Mali. Významnou úlohu sehrálo také to, že svoji podporu vojenskému zásahu vedenému francouzskými ozbrojenými silami vyjádřily i další významné mezinárodní organizace, zejména pak Africká unie, Sdružení západoafrických států (ECOWAS) a také EU a NATO. Zadržet, vojenské jednotky členských států EU, včetně AČR, byly do Mali vyslány na základě výslovné žádosti malijské vlády, přičemž cílem zásahu bylo poskytnout účinnou pomoc proti agresivním jednotkám teroristických organizací, které se chtěly zmocnit celého státu Mali a přeměnit jej v novou základnu teroristických hnutí. Zatřetí bylo oceňováno, že nešlo o misi okupačního charakteru, ale o misi zaměřenou na podporu legální vlády. Konkrétně nasazení AČR se uskutečnilo v rámci výcvikové mise EU s cílem podpořit místní vládě oddané síly ve vedení ozbrojeného boje, zlepšit jejich taktiku i dovybavit je zbraněmi v jejich boji proti povstalcům. A nakonec začtvrté, ve sdělovacích prostředcích byla zdůrazněna i skutečnost, že do Mali byli vysláni zkušení vojáci, kteří předtím působili v zahraničních operacích v Afghánistánu, Kosovu nebo v Bosně a Hercegovině.

Pozornost sdělovacích prostředků byla upřena rovněž na cvičení NATO *Steadfast Jazz*. Při hodnocení tohoto cvičení byl zdůrazňován zejména jeho význam z hle-

diska bojové přípravy AČR. Média tak např. obšírně informovala o hodnoceních tehdejšího ministra obrany Vlastimila Picka a náčelníka generálního štábu genpor. Petra Pavla, že cvičení se stalo prvním krokem na cestě rozsáhlejších nácíků obrany vlastního území (v kontrastu s předchozím důrazem na *crisis management*). Ministr Pícek v rozhovoru pro sdělovací prostředky zdůraznil, že hlavním smyslem cvičení *Steadfast Jazz* byla příprava aliančních ozbrojených sil také na to, aby byly schopny společně čelit napadení některého z členských států. Toto cvičení tedy mělo přímou souvislost s čl. 5 *Washingtonské smlouvy*, který vyjadřuje závazek kolektivní obrany.¹⁴ Na základě toho bylo chápáno především jako akce, jež měla ujistit zejména nové členské země, že NATO zůstává efektivní aliancí kolektivní obrany připravenou bránit všechny své členy. Nedílně s tím bylo cvičení chápáno i jako jednoznačné vyjádření alianční solidarity a odhodlanosti reagovat na celé spektrum možných krizí. Dále se v mediálním pokrytí zdůrazňovalo, že do budoucna proto díky cvičením, jako je *Steadfast Jazz*, zůstane Aliance v dobré kondici a že Česká republika je odhodlána i nadále k tomuto cíli co nejaktivněji přispívat. Generál Pavel v rozhovoru pro sdělovací prostředky připojil, že v souvislosti s postupným stahováním jednotek z Afghánistánu se bude zásadně měnit celý výcvik AČR. Mnohem více než na asymetrické operace se AČR bude zaměřovat na obranu našeho území a v této souvislosti podobu cvičení kvitoval a uvedl, že cílem AČR bude v následujících letech ještě výraznější zapojování se do aliančních aktivit tohoto typu.¹⁵

Pokud jde o modernizaci vojenského letectva, velice významnou a rozsáhle komentovanou událostí se stala návštěva, kterou na konci měsíce srpna 2013 vykonali tehdejší premiér Rusnok a ministr obrany Pícek na letišti v Čáslavi. Ukázala totiž, jakým směrem se v té době ubíralo uvažování a rozhodování nejvyšších politických činitelů ČR o budoucnosti nadzvukového letectva. Návštěva měla dvě hlavní poslání: pozitivní a negativní. V rámci prvního poslání byl premiér nejprve seznámen se zázemím a infrastrukturou, která byla na základně pro provoz gripenů vybudovaná. To se pak odrazilo v premiérově silném prohlášení, „že je rád, že jsou piloti velmi spokojeni s technikou, kterou používají, a že myslí, že po všech stránkách, tedy jak po těch taktických a bojových, tak i provozně ekonomických se jeví tento letoun pro naši armádu jako optimální“.¹⁶ Zároveň s tím však byly během čáslavské návštěvy premiéru Rusnokovi vylíčeny rizikové faktory, jež by pravděpodobně byly spojeny s přechodem na jiný typ nadzvukového letounu. Návštěva již tedy připravovala veřejnost na to, že se chystalo obnovení pronájmu švédských strojů a že otázkou byla už jen cena tohoto pronájmu. Touto cestou byla veřejnost srozuměna s tím, že hlavním cílem návštěvy letecké základny bylo vyjednat co nejlepší podmínky ve třech hlavních směrech, kterými byly: fixní cena pronájmu letadel, délka pronájmu a fixní cena komplexní logistické podpory.

Další diskutovanou událostí byla modernizace vojenského letectva, jehož stav tvoří necelá padesátka strojů Mi-24/35 ve výzbroji 221. vrtulníkové letky z 22. základny letectva v Náměšti nad Oslavou. První tři modernizované stroje, u nichž byla upravena především avionika, komunikační systémy, systémy vlastní ochrany a balistické ochrany, byly v letech 2009–2011 nasazeny k plnění úkolů v Afghánistánu. Do roku 2013 potom bylo modernizováno dalších pět strojů. V roce 2013 se diskuto-

valo i o modernizaci polských víceúčelových vrtulníků W-3A Sokol, které se výborně osvědčily jak v rámci letecké záchranné služby, tak i při plnění úkolů SAR, a proto jsou velice vhodné do misí typu Afghánistán, Mali a dalších zemí.

Při diskusích o modernizaci pozemního vojska se hovořilo a psalo především o tom, že dělostřelectvo v AČR se ocitlo na důležité křižovatce, a proto bude nutné v nejbližších letech modernizovat beznadějně zastaralou dělostřeleckou techniku. Proces modernizace by měl směřovat nejen k výměně letitých dělostřeleckých systémů a minometů, ale také k nákupu nové přesně naváděné munice, nových elektronických systémů palebné podpory a také k modernizaci průzkumných prostředků. Psalo se i o nezbytnosti modernizace samohybných houfnic, přičemž se v tomto segmentu vzhledem k nedostatku peněz jako nejschůdnější řešení jevila modernizace stávajících systémů s tím, že hlavní pozornost by měla být zaměřena na modernizaci řídicího systému palby.

Velkým námětem se pro všechny sdělovací prostředky stalo červnové zatčení současného a bývalého ředitele VZ. Pozornost sdělovacích prostředků se zaměřovala především na to, že úkoly k tomuto sledování zadávala vrchní ředitelka kabinetu premiéra J. Nagyová, která také od generála Páleníka přebírala i poznatky a vyhodnocení celého sledování. Mnohá média kauzu hodnotila jako velice vážné systémové selhání. Zároveň s tím byly připomínány minulé kauzy, jež byly s gen. Páleníkem spojeny. První z nich byl nákup vozidel Dingo, která AČR pořídila za cenu o plnou třetinu vyšší než předtím rakouská armáda. Zároveň s tím byl připomenut připravovaný kontrakt na nákup vozidel Jackal v hodnotě 100 mil. Kč, jež nakonec zastavil někdejší ministr obrany Vondra. Pozornosti médií neušly ani další okolnosti obou kontraktů. Především šlo o to, že výběrová řízení v obou případech byla neveřejná. Navíc u všech těchto nákupů hráli vedle Páleníka klíčovou úlohu další dva významní činitelé, a to Martin Barták (bývalý ministr obrany a náměstek ministra obrany) a Michal Smrž, majitel zbrojařské firmy MPI. Bylo také upozorňováno na to, že Barták a Smrž byli společně obviněni v případě korupce spojené s nákupem vozidel Tatra pro AČR. Vzetí do vazby generála Páleníka tak znovu otevřelo Pandorařinu schránku velice podezřelých okolností při přípravě smluv pro nákup zbraňových systémů pro AČR.

V neposlední řadě se v souvislosti se zatčením gen. Páleníka znovu přetřásaly další podezřelé případy, do kterých měl být zapojen jako ředitel VZ. Byly to především vynucené odchody šesti generálmajorů (2010), kteří byli považováni za jeho možné konkurenty při rozhodování o budoucím náčelníkovi generálního štábu AČR, profesní likvidace Jaroslava Štefce, někdejšího ředitele sekce nákupů při MO ČR, a také někdejšího pilota Karla Daňhela. Nakonec, aféra Páleník/Nagyová znovu otevřela mediální diskusi nejen o akvizičních zakázkách při modernizaci AČR, ale také o celkovém působení VZ a zejména pak o nezbytnosti jeho politické kontroly.

ZÁVĚR

Krise na Ukrajině se výrazně otiskne do budoucího směřování české bezpečnostní a obranné politiky, mj. aktualizací koncepčních dokumentů, samozřejmě na pozadí

reakce EU a NATO. Závěry týkající se typů jednání, které českou politiku charakterizovalo v období zde pokrývaném, jsou proto nutně umístěny do určitého historického kontextu, jehož základní kontury se v roce 2014 z hlediska vnímání relevantních aktérů této politiky významně proměnily, což do budoucna otevírá nemalý potenciál politizace a polarizace v oblasti bezpečnostní a obranné politiky, jež ve sledovaném období nebyly bez ohledu na tematickou oblast ve výraznější podobě zaznamenány. S touto výhradou lze stran typů jednání uzavřít, že v předešlém roce pokračoval posun od obecně reaktivního jednání spočívajícího v přijetí vnější politiky (USA), který charakterizoval českou bezpečnostní a obrannou politiku v letech předcházejících. Přijímání politiky vnějších aktérů se zdá být pro malé státy sice běžné, v českém prostředí, resp. v atlantické komunitě dominující tvorbě bezpečnostní a obranné politiky, dosahovalo výjimečné intenzity a také se – po nástupu prezidenta Baracka Obamy do Bílého domu – vyznačovalo jistou disonancí vycházející ze souběžného obviňování nové americké administrativy z *appeasementu* vůči Rusku, udělováním lekcí z politického realismu a trucování. Nyní lze na obecné rovině sledovat posun k *adaptaci* jako stále reaktivnímu, nicméně pozitivněji, či konstruktivněji laděnému typu jednání. Tato adaptace se promítla do aktivnějšího prosazování regionalizační perspektivy NATO (s obnoveným důrazem na územní obranu). Nešlo však o emancipaci od americké pozice jako spíše o výsledek otevření prostoru pro zřetelnější artikulaci zájmu, jež byla dříve tlumena (zároveň však vládlo mezi některými aktéry české bezpečnostní a obranné politiky zklamání z toho, že ani po selhání americké politiky resetu a paradigmatického posunu NATO do post-expediční fáze nedělají USA pro obranu střední a východní Evropy dost). Ještě výrazněji byla hmatatelná v deklarovaném obnoveném zájmu o CSDP. Přestože šlo o znatelný posun od předchozího vztahu ke společné obranné a bezpečnostní politice, lavírující mezi reakcí ve smyslu aktivního odporu (zejména proti *obrnému* aspektu CSDP) a nejednání s ofenzivními prvky, na pozadí spíše nuceného přispívání, udržitelnost tohoto trendu i ve světle řetězce událostí spuštěných ruskou okupací Krymu nelze považovat za jistou.

Poznámky

- ¹ „Je prostě fakt, že zvláštní vztahy s Amerikou narazily na svoje limity a byla by chyba si to ještě rozházet se spojenci v Evropě. Kdo nám pak zbude? Rusové v Karlových Varech.“ Lidové noviny, 20. 9. 2009.
- ² MO ČR: Tiskové prohlášení, 27. 11. 2013.
- ³ Viz usnesení Vlády ČR ze dne 16. května 2012 č. 349, usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 12. června 2012 č. 1174 a usnesení Senátu Parlamentu ČR ze dne 13. června 2012 č. 630.
- ⁴ Tito vojáci byli vysláni na základě plánu působení sil, který předpokládal vyslání až 40 osob působících ve strukturách NATO a EU do operací těchto organizací. Informaci o jejich nasazení vzala vláda na vědomí 9. ledna.
- ⁵ Rozhovor s vysokým úředníkem MO ČR, 30. 5. 2014.
- ⁶ Rozhovor s vysokým úředníkem MZV ČR, 7. 5. 2014.
- ⁷ Rozhovor se spoluautorem kapitoly, 26. 11. 2013.
- ⁸ MZV ČR: Tiskové prohlášení ZÚ Afghánistán, 4. 2. 2013.

- ⁹ Viz Hynek, Nik–Ditrych, Ondřej (2012): Ostmitteleuropa in der NATO: Das neue strategische Konzept, die Raketenabwehr und der Krieg in Afghanistan. *Osteuropa 2*.
- ¹⁰ Rozhovor s vysokým úředníkem MO ČR, 30. 5. 2014.
- ¹¹ MO ČR: Tiskové prohlášení, 21. 2. 2013.
- ¹² Rozhovor s vysokým úředníkem MO ČR, 30. 5. 2014.
- ¹³ Rozhovor s vysokým úředníkem MZV ČR, 7. 5. 2014.
- ¹⁴ *iDnes.cz*, 16. 11. 2013.
- ¹⁵ *Army.cz*, 23. 5. 2013. On-line: www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/generalporucik-petr-pavel-navstivil-veletrh-idet-2013-84282/.
- ¹⁶ *Army.cz*, 26. 8. 2013. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/hlidaji-nebe-uz-osm-let--a-to-365-dni-v-roce--dozvedel-se-premier--88209/.

Část III:

**Středoevropský rozměr
české zahraniční politiky**

Kapitola 5

Spolková republika Německo v české zahraniční politice¹

Vladimír Handl

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vnitropolitický vývoj ovlivnil vzájemné vztahy více nežli kdy dříve: nejprve české prezidentské volby, poté pád české vlády a nástup vlády úřednické a nakonec německé a pak i české volby parlamentní – všechny tyto události nově formovaly nejvyšší patra politiky v ČR a do jisté míry i v SRN. Ovšem jestliže změna koalice v Německu neznamena změnu zahraniční politiky ani vzájemných vztahů, v české politice nová vláda a nový prezident přinesli zásadní obrat ve vztahu k EU a podstatnou změnu ve vztazích s Německem. Paralelně, do značné míry nezávisle na politice a tedy kontinuálně, se dále dynamicky rozvíjely decentralizované vztahy ve všech oblastech a na všech úrovních, zvláště intenzivně v příhraničních krajích.²

Východiska

V Německu vyvolaly značný společenský zájem především české prezidentské volby, protože byly vnímány jako volba mezi pragmatickou, zájmovou politikou (zastupovanou Milošem Zemanem) a pokračováním „nepolitické politiky“ Václava Havla v osobě Karla Schwarzenberga; v každém případě se od nového prezidenta očekávalo ukončení politiky odporu vůči evropské integraci.³ V Německu byl rozšířen názor, že zvolením M. Zemana Češi propásli šanci na zásadní změnu stylu své politiky.⁴ Očekávání od nového prezidenta byla proto přinejmenším rozpačitá, objevily se požadavky nezvat jej kvůli „protiněmecké kampani“ na nástupní návštěvu. Bernd Posselt kritizoval jeho volební klání za údajný „*antiněmecký rasismus*“, který do něj ovšem podle něj vnášela rodina Václava Klause – nikoli tedy sám Zeman, vůči němuž se Posselt vyjadřoval s pragmatickým a účelovým optimismem.⁵ Německý prezident Joachim Gauck prezidenta Zemana do Německa okamžitě pozval – šlo o symbolický akt, za nějž se velmi zasazovalo české velvyslanectví v Berlíně.⁶

Pádem vlády Petra Nečase 17. června Česká republika v Německu získala image nepochopitelného partnera. Tento dojem byl výsledkem charakteru vládní krize a sebeustrukce jejího premiéra. Česko bylo vnímáno jako „banánová republika“, jako vzor morální bída postkomunistických států s tendencí k chaosu.⁷ Neméně nepochopitelný byl pak pro Německo následný postup prezidenta Zemana: tím, že prezident ustavil vlastní vládu Jiřího Rusnoka, jež nedostala parlamentní důvěru, setrvala ve funkci nicméně až do rozpuštění sněmovny a vypsání nových parlamentních voleb, se česká politika z německého pohledu dostala do sféry politické manipulace.⁸

Situace v ČR v druhé polovině roku tak byla vnímána jako poněkud zvláštní provizorium; zásadnější problém pro vzájemné vztahy tím ale nevznikl, protože samo Německo žilo přípravou parlamentních voleb a následně formováním nové spolkové vlády. Stabilizační efekt měla skutečnost, že se vláda J. Rusnoka přihlásila k cíli obnovit důvěru spojenců v politiku ČR (jak v NATO, tak EU) a usilovat o prohlubování evropského integračního procesu.⁹ Zároveň německá politika oceňovala, že si Česká republika udržovala disciplinovanou fiskální politiku. Zejména ve srovnání s vývojem v Maďarsku tak byla ČR, přes výše uvedené peripetie, vnímána jako převážně stabilní aktér, který by mohl pomáhat stabilizovat evropský střed.

V české společnosti a politice vyvolaly velký zájem volby do Německého spolkového sněmu, konané 21. září, které skončily vítězstvím CDU-CSU a vznikem velké koalice s SPD (25,7 % hlasů). Česká politická scéna na volby reagovala očekávaně pozitivně: Premiér Rusnok blahopřál kancléřce Merkelové k „*obdivuhodnému úspěchu*“ (CDU-CSU získaly 41,5 %) a uvedl, že „*vztahy mezi našimi zeměmi jsou na nejvyšší úrovni v jejich moderních dějinách a že můžeme společně usilovat o úspěšnou budoucnost Evropy*“.¹⁰ Nepřímým vítězem voleb je Alternative für Deutschland (AfD), která se sice do parlamentu těsně nedostala (4,7 % hlasů), oslovila ale voliče (zejména konzervativní až ultrakonzervativní) svým eurokritickým postojem, kulturním konzervatismem, anti-imigračními postoji; prezident Václav Klaus vyslovil straně uznání a vyjádřil naději, že bude úspěšná ve volbách do EP v roce 2014.¹¹

Miloš Zeman viděl ve volbách potvrzení „*správnosti cesty, po níž německá kancléřka Angela Merkelová v posledních letech svou zemi vede*“.¹² Podobně se vyjádřila většina ostatních politických představitelů, uvítán byl i vznik velké koalice. Jen KSČM vnímala vstup SPD do velké koalice jako zradu programu strany (teoreticky poprvé vznikla možnost levicové koalice SPD–Zelení–Die Linke).¹³

Politické sféra

Politizace – polarizace

Typických témat politizace (a tedy kontinuální přítomnosti v debatě a politických rozhodovacích procesech) bylo relativně málo: českou politiku nadále charakterizoval především nezáměr o zahraničněpolitické otázky a pokračující technokratizace zahraniční politiky, kdy její chod zajišťuje stále profesionálnější aparát. Existovala témata, která měla konfliktní potenciál, zachovala si nicméně technokraticko-expertní rozměr a vyhnula se ve vztahu k Německu polarizaci. Jako příklad lze uvést energetiku: ještě v roce 2011 jsme se obávali, že odchod Německa od jaderné energetiky hrozí vážnou

zátěží vzájemných vztahů. Ve skutečnosti se jak česká, tak německá politika snažily téma řešit jako věčný, nikoli politický problém. O přiznané odlišnosti koncepcí energetického rozvoje se diskutovalo klidně, se snahou najít pro Českou republiku (a výstavbu Temelína) pozitivní řešení.¹⁴ Výstavba jaderných elektráren, politizované, ne-li polarizované téma české vnitrostátní debaty, se díky tomu – pokud jde o český vztah k Německu – politizaci a tím spíše polarizaci v zásadě vyhnulo.

Silně politizovaná témata, která přerůstala ve vztazích mezi institucemi/ústavními činiteli v polarizaci, byla hlavně dvě: oživení dlouhodobého rozdělení scény v otázkách minulosti a ve vztahu k EU. Ani jedno téma ve své polarizované podobě ovšem nedominovalo česko-německým vztahům, ale spíše česko-české debatě. Polarizaci přitom často zosobňovali jednotliví vedoucí političtí aktéři spíše než politické strany; výsledkem této „heroizace politiky“ (soustředění na hlavní, mediálně přítomné aktéry) v české konstelaci, kdy společenský diskurz ovládaly dominantní osobnosti, navyklé na autoritativní vedení spíše než na kompromis, byla trvale přítomná tendence k polarizaci politiky.

Polarizace vztahu k minulosti se nejlépe projevila v posuzování významu cesty premiéra Nečase do Mnichova: na jedné straně stál V. Klaus; i když se k návštěvě osobně na veřejnosti nevyjádřil, naznačovalo jeho opozici k aktivitám premiéra vůči Bavorsku to, že ani v roce 2010, ani 2011 nepřijal předsedu vlády Bavorska Horsta Seehofera během jeho návštěv v Praze; přitom v zásadě přijímal premiéry jiných spolkových zemí, pravidelně pak premiéry Saska. Návštěvu odmítla rovněž KSČM: Podle Vojtěcha Filipa šlo ze strany Petra Nečase o „*poníženecký postoj*“, jenž měl dokazovat, že „*není schopen vykonávat funkci předsedy vlády suverénního státu Evropské unie*“. V. Filip se navíc vrátil k překonanému argumentu, že „*návštěva spolkové země náleží podle Ústavy ČR spíše hejtmanům sousedících krajů*“.¹⁵ Návštěva ukázala, „*jak hluboko Petr Nečas poškozuje zájmy naší vlasti a komu slouží*“.¹⁶

Rovněž v prezidentské kampani zazněly nekompatibilní přístupy k otázkám minulosti. V. Klaus se postavil za M. Zemana do té míry, že obvinil jeho protikandidáta, Karla Schwarzenberga, že vnesl do debaty téma dekretů prezidenta Beneše.¹⁷ Téma přitom v televizní debatě otevřel Zeman. Právě historické otázky, zejména morální a právně-politický vztah k odsunu a dekretům prezidenta Beneše, rozdělily politickou scénu (a ještě více společnost) nečekaně výrazně: předvolební debaty mezi oběma kandidáty se mohly stát symbolem polarizace, kdy žádný dialog neprobíhal a výměna se omezila na jednostranné osočování a nálepkování K. Schwarzenberga.

V obecnější rovině se objevovalo téma minulosti i ve volebních programech. Již tradičně vztah k minulosti pojímala KSČM. Volební program 2013 odmítal „*jakékoli vměšování zahraničních nátlakových skupin, včetně spolků vznášejících požadavky odsunutých Němců, do vnitřních záležitostí ČR, jakož i zpochybňování dekretů prezidenta Beneše*“. Zjevně šlo především o vztah s Německem (nikoli o obecný princip, jak se ukázal postoj KSČM v roce 2014 k anexi Krymu Ruskem), když program požadoval „*uplatnění principu nedotknutelnosti státních hranic, odmítnutí separatistických snah porušujících uspořádání Evropy po 2. světové válce*“.

KDU-ČSL otázku minulosti považovala v souladu s deklarací 1997 za uzavřenou, její představitelé se vyjadřovali pozitivně ke snahám dále uvolnit vztahy ces-

tou vstřícných gest – jako např. uznání odvahy mnichovského kardinála Reinharda Marxe, který na 75. výročí mnichovské dohody přijel do Česka a vyslovil politování nad jejími následky.¹⁸ Strana vnímala Německo jako zajímavou laboratoř ekonomického úspěchu. Daniel Herman prohlásil, že je Německo pro KDU-ČSL „*určitě inspirace*“.¹⁹ Otázky minulosti neměly místo v programu ČSSD ani ODS, postoj M. Zemana v nich ale do jisté míry rezonoval. Ani TOP 09 se k tématu v programu nevyslovovala, sdílela nicméně pozice svého předsedy K. Schwarzenberga.

SPOZ zmínila, že se zahraniční i bezpečnostní politika České republiky „*musí opírat o historické zkušenosti, nezvratnost výsledků 2. světové války*“, tuto zkušenost ale chtěla realizovat tím, že „*zůstaneme osudově spojeni s USA, Německem a dalšími mocnostmi Evropské unie a NATO*“.²⁰

Pohled na minulost česko-německých vztahů tak politiku a společnost polarizoval, projevy této polarizace nicméně vyžadovaly určitou politickou mobilizaci shora (viz prezidentské volby), jinak zůstávala latentní a více méně skrytá.

Podstatně významnější byla polarizace v otázkách EU: trval stav roku 2012, kdy jsme v ročence uvedli, že se premiér Nečas (a ještě důrazněji prezident Klaus) distancoval od institucionálních otázek německého konceptu řešení krize eurozóny. Premiér Nečas svou politikou opt-outu z institucionálního prohlubování prosadil také odstup od německého konceptu evropské politiky v řešení krize eurozóny. V kontaktu s německými politiky ale zdůrazňoval zejména význam výborných hospodářských vztahů.²¹ Volební program ODS uvedl, že „*Německo je nejenom našim největším odbytištěm výrobků, ale také partnerem prosazujícím rozšiřování volného trhu a zdrženlivou fiskální politiku na evropské úrovni*“.²² Jan Bauer, místopředseda poslaneckého klubu ODS a předseda parlamentního výboru pro otázku EU, nepřímou vyzval předsedu strany a premiéra Nečase k otevřenější podpoře přístupu Německa ke krizi eurozóny, když uvedl, že „*vůbec největší hodnotou a pojistkou pro Evropu je právě bohaté a demokratické Německo*“, a proto by se „*proti nemístným reminiscencím na druhou světovou válku a na podporu Německa měli postavit evropští politici, kteří nejsou přímými aktéry řešení dluhové krize a kteří mají tu výhodu, že stojí doposud stranou, protože jejich země nejsou přespříliš zadlužené a nehrozí jim, že záchranou eura příliš zchudnou*“.²³ ODS v celku následovala britský model chování; naproti tomu většina ostatních politických stran orientovala ČR na středovou pozici, navazovala na pozici Německa a popř. spatřovala vzor v polském evropském aktivismu.

Polarizace neumožnila dosáhnout konsenzu ani v rámci vládní koalice, natož v rámci parlamentu. Pád vlády P. Nečase a nástup vlády J. Rusnoka znamenaly změnu kurzu a tedy projev diskontinuity, navazující na koncepci evropské politiky sociálně-demokratických vlád. Po své linii razantní obrat v přístupu k EU provedl prezident Zeman, který trval na své obecné podpoře federalismu.²⁴

Hnutí ANO se k EU vztahovalo pozitivně, chtělo upevnit členství ČR v EU a zdůrazňovalo zájmovou orientaci (např. v dočerpání a účelném využití evropských fondů); s Německem se chystalo rozvíjet „*dobrou sousedskou politiku*“.²⁵ KDU-ČSL se k EU stavěla podobně, ve všech politických sektorech pro ni EU představovala pozitivní referenční bod. Německo není zmíněno, motto celého programu ale znělo „*Chcete se mít jako v Německu? Volte jako v Německu!*“²⁶ tedy slogan, který se před

volbami snažila (v jiné formě) uplatnit i část ODS. Pavel Bělobrádek podpořil politiku Německa na záchranu eura, když prohlásil, že „*momentálně nejúspěšnější zemí EU při řešení krize je Německo, kde se uplatňují umírněně středopravicové recepty CDU-CSU. Jsou to recepty odpovědné jak ke státním financím a trhu práce, tak solidární k rodinám s dětmi, zdravotně postiženým a seniorům. Toto je i náš přístup.*“²⁷

Existovaly ovšem jednotlivé otázky, v nichž skutečně dlouhodobě zaujímaly politické strany (a instituce) nesmiřitelně protichůdná stanoviska, týkaly se nicméně Německa jen okrajově. Mezi takto polarizované otázky patřila tzv. „Klausova výjimka“ a tedy požadavek neplatnosti Listiny základních práv a svobod Evropské unie pro ČR, kterou V. Klaus zdůvodňoval obavou ze zpochybnění platnosti dekretů prezidenta Beneše. Jediná parlamentní strana, jejíž poslanci výjimku v EP nakonec aktivně prosazovali, byli poslanci ODS.

TOP 09 vystupovala velmi proevropsky a Německo bylo vnímáno v mnohém jako vzor.²⁸ Strana se, podobně jako ODS, hlásila k německé interpretaci eurokrize a léčbě eurozóny, jasně viděla ČR a Německo jako zastávce stejné hospodářské kultury: „*Různé země volily různé metody. Byly země, které byly přesvědčeny, že když si budou půjčovat na dluh a budou se s penězi snažit oživit ekonomiku, že je to správné řešení. Byly země, které si nejprve položily otázku, kde jsou příčiny krize. A protože si správně odpověděly, že příčinou krize je žití na dluh, tak nechťly odstraňovat důsledky přiléváním oleje do ohně a snažily se řešit příčiny. To jsme byli my, Rakousko, Německo.*“²⁹ Naopak prorůstová opatření a s nimi spojené zadlužení Německa byla vnímána jako problematická.³⁰

Proevropskou pozici zaujímal SPOZ a vyslovovala se pro „*posilování federálních prvků v Unii*“.³¹ Česká republika by se vůči Německu a Francii „*neměla vymezovat*“ a měla by přistoupit k Fiskálnímu paktu a bankovní unii.³²

Německá politika v Evropě tak byla pozitivním referenčním bodem pro většinu parlamentních sil a polarizace se týkala jen pozic prezidenta Klause a premiéra Nečase k institucionálním krokům řešení eurokrize, které Německo prosazovalo (Fiskální pakt, bankovní unie).

Agenda

Kontakty

Mezi vrcholné politické kontakty patřila nástupní návštěva prezidenta M. Zemana 26.–27. června v Berlíně, kde se setkal jak s prezidentem J. Gauckem, tak s kancléřkou A. Merkelovou a pronesl projev o Evropě na Humboldtově univerzitě. Návštěva byla vnímána oběma stranami jako velmi úspěšná, pozitivní dojem ostatně zanechala i „rozlučková“ oficiální návštěva prezidenta Klause (9. ledna), který Německo při té příležitosti označil za „*nejdůležitějšího obchodního partnera, investora a spojence*“.³³

Nejdůležitější událostí stykové agendy byla nicméně návštěva na zemské, nikoli federální úrovni: Cesta premiéra Nečase do Mnichova znamenala kvalitativní skok v česko-bavorských vztazích a byla velice dobře přijata kancléřkou Merkelovou a vůbec německou společností. Z německé strany byl nejvyšším představitelem, který Prahu navštívil, vicekancléř a ministr hospodářství Phillip Rösler (7. května). Před tím

se (14. února) pokračování tzv. Hofského dialogu ministrů vnitra zúčastnili v Praze Hans-Peter Friedrich (federální ministr vnitra SRN), Joachim Hermann (ministr vnitra Bavorska) a Markus Ulbig (ministr vnitra Saska). Českou republiku navštívila řada ministrů zemských vlád, na úrovni předsedy zemské vlády se konala již tradiční návštěva Stanislawy Tillicha, premiéra Saska (20.–21. října).

Z české strany SRN kromě obou prezidentů navštívil místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg (Berlín, 13.–14. května), ministři zdravotnictví Leoš Heger a Daniel Bahr se sešli 4. dubna ve Weidenu a 10.–11. dubna Sasko navštívil ministr školství Petr Fiala. Jinak z hlediska kontaktů na vysoké úrovni představoval rok 2013 spíše jakousi „přestávku“ po veleúspěšném roce 2012; pád české vlády a volby jak v ČR, tak i SRN nebyly pro vysokou stykovou agendu příznivé. Premiér Rusnok a ministři jeho vlády se setkávali s německými protějšky téměř výhradně na multilaterálních fórech, bilaterální návštěvy se prakticky nekonaly, výjimku představovala schůzka ministra vnitra v demisi Martina Peciny se třemi výše uvedenými německými ministry vnitra v Bayreuthu 27. srpna.

Omezené styky na vysoké politické úrovni ovšem měly pozitivní vedlejší efekt: německé vládní instituce měly v mezidobí očekávání voleb a formování vlády čas na intenzivnější kontakty na pracovní úrovni, a proběhlo proto více konzultací na pracovní úrovni než v roce 2012.

V obecnější rovině platí, že česká strana dlouhodobě projevovala zájem reflektovat vzájemnou blízkost a intenzitu vztahů v povýšení konzultačního mechanismu na úroveň mezivládních konzultací, jež udržuje Německo se svými strategickými partnery (ve střední Evropě pouze s Polskem). Taková možnost se ovšem jevila jako málo reálná už díky přetížené stykové agendě německé vlády; někteří čeští experti a diplomaté jako perspektivní řešení viděli pořádání tematických česko-německých konferencí na úrovni předsedů vlád a příslušných ministrů.

Jednání o prodeji Lobkovického paláce se zastavilo na ceně, kterou německé straně předložila Praha; otvírala se perspektiva, že české velvyslanectví bude hledat ekonomičtější budovu, která by nespotřebovala většinu jeho každoročního rozpočtu.

Evropská unie

Vztah k Evropské unii se v průběhu roku dynamicky vyvíjel. Prezident Klaus se během své rozlučkové návštěvy snažil kancléřku Merkelovou přesvědčit, aby nesměrovala EU k další integraci, již sám tradičně odmítá, a věnoval ji za tímto účelem svou knihu.³⁴ K jeho postojům se hlásili představitelé vznikající německé euroskeptické strany Alternative für Deutschland.³⁵ Naopak, prezident Zeman se ve svém projevu na Humboldtově univerzitě vyslovil pro společnou armádu a společnou hospodářskou politiku EU.³⁶

V praktické oblasti Nečasova vláda, na rozdíl od Německa, nepodpořila posílenou spolupráci v rámci EU, která by zahrnovala zavedení daně z finančních transakcí (opoziční ČSSD se za plán postavila). Ministr zahraničních věcí Schwarzenberg vyjádřil skepsi vůči ochotě Německa podpořit v EU zrušení vízové povinnosti pro ruské státní představitele.³⁷ Vláda podporovala i perspektivní členství Turecka v EU a přijetí Rumunska a Bulharska do schengenského prostoru. Naopak spolu s Německem

se vláda postavila proti návrhu Evropské komise, aby ve vedení velkých firem měly ženy zastoupení 40 %.

S pádem vlády P. Nečase podstatně vzrostla kompatibilita české a německé evropské politiky v otázkách institucionální výstavby Unie. Německá koncepce řešení problémů eurozóny se nadále orientovala na prosazování rozpočtové disciplíny a zvyšování konkurenceschopnosti národních ekonomik – politiku, kterou sdílela jak vláda premiéra Nečase, tak úřednická vláda J. Rusnoka a vítězové voleb – opoziční ČSSD a hnutí ANO. Koaliční smlouva CDU-CSU a FDP zahrnula i levicovou agendu, zastupovanou v ČR zejména ČSSD – závazek podporovat v rámci EU investice do hospodářského růstu, zaměstnanosti a boji proti nezaměstnanosti mladistvých. Vítězné strany českých voleb v zásadě sdílely i prioritu německé strategie – vytvoření bankovní unie, větší odpovědnost bank a jejich klientů za případné ztráty a zároveň zachování rozpočtové suverenity národních států. Vláda J. Rusnoka tak zahájila posun směrem k EU, což německá politika kvitovala s pozitivním očekáváním.

Východní partnerství bylo nadále hlavním tématem vzájemných konzultací v zahraničněpolitické oblasti; nepodařilo se nicméně definovat žádný konkrétní projekt, na němž by obě strany mohly systematicky spolupracovat.

Ekonomika

Agenda české politiky v hospodářské oblasti byla tradičně rozsáhlá a byla oblastí převážně proaktivního působení ČR. Nedotaženost řady témat a procesů byla spojena spíše s nedostatky institucionální kapacity nežli s politizací a polarizací tématu. Německo bylo hlavním hospodářským partnerem a podílelo se na českém exportu 31 % a na importu 26 %. Český vývoz přitom v roce 2013 vzrostl o 2,5 % a český dovoz o 2,8 %, přebytek obchodní bilance se zvýšil o 4,3 mld. Kč na 270,9 mld. Kč.³⁸ Například podíl německých potravin na českých potravinových dovozech stoupl na úkor Polska na 25 %.³⁹ Přímé německé investice tvořily více než 20 % celkových zahraničních investic v ČR. Němečtí investoři přitom investovali nejen do výrobních závodů, ale také do oblasti výzkumu, vývoje, inovací a rozvoje technologií. Systém investičních pobídek ČR proto zahrnul i investice do technologických center.⁴⁰

Premiér Rusnok označil ve vztahu k Sasku za priority v oblasti dopravy dostavbu dálnice D8, budování železničního koridoru na Drážďany (koridor IV.) a zlepšení splavnosti Labe.⁴¹ Pokračovaly práce na dobudování železničního koridoru III. (Mosty u Jablunkova, st. hr.–Ostrava hlavní nádraží–Přerov–Praha–Plzeň–Cheb, st. hr.), dokončení se předpokládalo kolem roku 2020. Plzeňský kraj spolu s Horní Falcí začaly po přerušení opět připravovat vysokorychlostní železniční koridor Praha–Plzeň–Domažlice–Řezno–Mnichov.⁴²

Z hlediska německých investorů ustupovala ČR (podle některých průzkumů poprvé po osmi letech) přitažlivosti Polska – hlavní nedostatky ČR byly již tradičně spatřovány v chybějící odborné pracovní síle, nedostatečně pružné reformě vzdělávání či nedostatečně transparentním procesu veřejných zakázek a v korupci.⁴³ Projevovaly se samozřejmě i odlišnosti zájmové: německá strana usilovala o modernizaci silnice R34 na Pasov, kdežto česká strana tuto stavbu za prioritu nepovažovala. Nadále pokračovala debata o výstavbě vodní cesty na Labi. V této oblasti česká strana čekala na vy-

pracování Komplexní koncepce SRN (spolku a zemí) řešení otázek spojených s Labem; očekávalo se, že ČR bude k jednání přizvána. Přípravovala se rovněž smlouva upravující rozvoj vodní dopravy na Labi. Měla navázat na dokument z první republiky a zajistit zlepšení průchodnosti řeky pro nákladní lodě, upravit možnosti budování protipovodňových ochranných prvků a nastavit budoucí podobu využívání českého území v hamburském přístavu. Zlepšení průchodnosti řeky ovšem předpokládá dokončení roky připravovaného plavebního stupně v Děčíně a vybagrování říčního dna v Německu. Obojí naráželo na odpor ekologických iniciativ, které se obávají, že zahloubení Labe vysuší okolní lesní porosty a že Děčínský jez naruší průchod řeky pro tažné ryby.⁴⁴

Slabinou českého ekonomického působení v Německu je, že čeští exportéři a investoři byli nadále v Německu málo přítomní. Firmu zde mělo registrováno pouze 140 podniků.⁴⁵ Škoda Transportation nicméně založila v Mnichově dečřinou společnost Škoda Transportation Deutschland GmbH. Potvrdila tím snahu orientovat se nejen na tradiční východní, ale i na západní trhy.⁴⁶ Andrej Babiš zakoupil největší průmyslovou pekárnu Německa (Golden Toast, Lieken Urkorn) a rozšířil tak svou přítomnost v Německu.⁴⁷

Německo sloužilo v řadě oblastí jako inspirace: např. skutečnost, že stavi kilometr dálnice o čtvrtinu levněji nežli Česká republika, vedla NKÚ a německý Spolkový účetní dvůr (*Bundesrechnungshof*, BRH) k analýze příčin: ukázalo se, že Německo dává přednost otevřeným zadávacím řízením, dále že zakázky rozděluje a tím umožňuje konkurenci více firem a konečně nemá přemrštěné požadavky na referenci dodavatelů, které v ČR omezují počet účastníků soutěže – a zvyšují cenu.⁴⁸

Pracovní trh Německa byl pro Čechy přitažlivý; za dva roky od ukončení přechodného období pro volný pohyb osob se do Německa za práci vypravilo 10 000 osob, celkový počet Čechů, pracujících v Německu, tak dosáhl 27 156 osob; německé hospodářství by ovšem potřebovalo podstatně větší příliv pracujících cizinců, zejména ve zdravotnických, pečovatelských službách, v technických profesích či hoteliérství.⁴⁹

Energie

Česká republika vystupovala aktivně v otázkách energetické politiky. Vstupovala zejména do jednání o přetocích energie do české sítě a hledala možnosti diverzifikovat dodávky. Během roku se dvakrát v Berlíně a jednou v Praze sešla pracovní skupina „Unplanned Flows“ (přetoky elektrické energie), vždy za účasti zvláštního velvyslance Václava Bartušky a náměstka MPO Pavla Šolce. Velvyslanectví v Berlíně k tématu energetické politiky zorganizovalo 16. října konferenci, během níž se projevil posun v přístupu německé politiky: reagovala poprvé pozitivně na zájem české strany nejen jednat o přetocích elektřiny, ale o německém odchodu od jaderné energie vůbec. Podle českých expertů německá strana projevila skutečný zájem, byla zastoupena na vysoké úrovni a pozice obou zemí se očividně sblížily.⁵⁰ ČEPS rozhodl o instalaci transformátorů s řízeným posuvem fáze (*Phase Shifting Transformer*, PST) na česko-německém profilu do roku 2016⁵¹, koordinoval se svým protějškem, německou firmou 50hertz, otázky umístění a provozu.⁵² 50hertz se zavázala vystavět do roku 2015 tzv. *Thüringer Strombrücke* (Durynský energetický most); energie z větr-

ných elektráren, která způsobuje přetoky nejvíce, by tak měla být převedena po německém území ze severu do Bavorska. Nadále sice nevznikl energetický trh EU, situaci ale pomáhalo propojení sítí. Česká strana vycházela z toho, že Německo bude v průběhu odchodu od jaderné energie potřebovat externí záložní zdroje, v ČR tedy zejména elektřinu vyráběnou v Temelíně. Otázka bezpečnosti Temelína, popř. jeho dostavby, nebyla zásadním předmětem česko-německých jednání: i odborný posudek, který si nechala vypracovat strana Zelených, vyzněl do prázdna, když jej odmítla nejen česká strana, ale i německý ministr životního prostředí Peter Altmeier, který prohlásil, že „*nevidí žádný bezpečnostně-technický důvod ke zpochybnění postupu dozorových úřadů na české straně*“.⁵³

V lednu byl do provozu uveden 166 km dlouhý plynovod Gazela, který dopravuje plyn z plynovodu Nord Stream a propojuje plynovody Opal na severu Německa a Megal na jihu. Na čtyřech místech je propojen s českou přepravní soustavou a má strategickou roli v případě přerušení dodávek plynu z Ruska přes Ukrajinu.⁵⁴ Pokračovala opatrná expanze silných českých energetických firem: Energetický a průmyslový holding (EPH) odkoupil od německé E.ON její 40% podíl ve slovenské společnosti NAFTA, která se zabývá uskladňováním plynu a těžbou ropy.⁵⁵ Česká firma EP Energy (součást EPH) koupila německou elektrárnu Buschhaus, kterou bude zásobovat uhlím z vlastního dolu Mibrag v Německu. Celkový výkon elektráren EP Energy v Německu se tak zvýšil na 900 megawattů.⁵⁶

Vojenská spolupráce

Pokračovala setkání státního tajemníka MO Daniela Koštovala se státním tajemníkem MO SRN, Christianem Schmidtem, zahájená ještě v roce 2012. Předmětem jednání byla otázka posílení spolupráce ve vojensko-bezpečnostní oblasti.⁵⁷ Velký potenciál spolupráce spatřovaly obě strany zejména ve společných cvičeních, diskutovalo se o možných společných projektech v rámci EU a NATO. Českou stranu motivovala i mezinárodní situace – reorientace USA na Dálný východ, s ukrajinskou krizí rostl tlak na spolupráci v rámci Aliance i EU. O nový start vojenské spolupráce se pokoušelo Německo s Francií, probíhala diskuse o větší angažovanosti Německa, již zahájil Spolkový prezident J. Gauck. Motivem spolupráce byla rovněž snaha o *pooling and sharing*, podobným směrem má působit rovněž německá „*Enable and Enhance Initiative*“ (prosinec 2013). Česká politika dávala najevo, že nemá obavy z postupného vrůstání Německa do vůdčí role, naopak, že tento proces podporuje a chce se na něm bilaterálně i v multilaterálním rámci podílet.⁵⁸ Ministr obrany Thomas de Maizièr vystoupil již v roce 2012 s koncepcí *Anlehnungsmacht*, páteřní mocnosti, jež v rámci NATO získala podporu jako tzv. *framework nations concept*. Česká politika se ke konceptu stavěla pozitivně, byl předmětem bilaterálních konzultací, obě strany hledaly možnosti, jak jej naplnit konkrétními projekty. „*Nám se věc... v zásadě líbí, my chceme být součástí multinationálních jednotek*“, vyjádřil se náměstek Koštoval.⁵⁹ Česká republika se v oblasti obrany celkově chovala jako aktivní aktér, který vystupuje s otevřenou, perspektivně orientovanou agendou, není ale schopen na spolupráci vydělit odpovídající zdroje.

Ochrana životního prostředí

Spolehlivě fungovaly mechanismy a instituce spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí. Česká republika vystupovala proaktivně a byla zaměřena na praktickou spolupráci. 11. ledna proběhlo v Berlíně 12. zasedání Česko-německé společné komise pro životní prostředí, jehož se zúčastnili také představitelé Saska a Bavorska. Tématem byla spolupráce při vývoji technologií pro využívání obnovitelných zdrojů energie, ochrana ovzduší (komise konstatovala dobrou spolupráci, např. v oblasti Krušných hor) a odpadové hospodářství.⁶⁰ Vláda se nechala inspirovat zkušeností ochrany životního prostředí německých měst a schválila nařízení o nízkoemisních zónách v městech s velkým objemem dopravy.⁶¹

Během povodně v červnu česká a saská strana úzce spolupracovaly, spolu s Bavorskem se koordinovaly při čerpání prostředků z Evropského fondu solidarity.⁶² Činnost Pracovní skupiny Labe hodnotil ministr Tomáš Podivínský velmi pozitivně; uvedl, že škody, které pro Sasko znamenala povodeň roku 2013, byly díky spolupráci o dvě třetiny nižší nežli v roce 2002. Odmítl naopak tvrzení některých saských politiků, že se na české straně do Labe několikrát do roka vypouštějí jedovaté látky.⁶³

Vnitro

Vztahy v oblasti vnitřní bezpečnosti potvrdily, že zde česká politika hraje roli aktivního spolupracujícího aktéra. Výjimku z toho pravidla představovala reakce prezidenta Klause na postoj saského ministra vnitra M. Ulbiga, který vyjádřil obavu z dopadů amnestie, již koncem roku 2012 vyhlásil prezident Klaus, na bezpečnost v příhraničním regionu; V. Klaus tyto obavy označil za „*absurdní, legrační, dětské a opravdu nedůstojné, abychom se o tom vážně bavili*“.⁶⁴ Aktivní spolupracující role se naopak projevovala zejména při řešení kritické situace v oblasti drog. Vláda v lednu rozhodla o založení české pracovní skupiny na vysoké úrovni, na nižší úrovni již fungovalo pracovních skupin několik.⁶⁵ Intenzivně pokračoval tzv. Hofský dialog mezi ministry vnitra ČR, SRN, Bavorska a Saska, založený v roce 2012 jako společná platforma pro jednání o boji proti kriminalitě, zejména distribuci krystalického metamfetaminu (tzv. pervitinu, v Německu známém jako „Crystal“), již provádějí především státní příslušníci Vietnamu ve velkých tržnicích poblíž česko-německých hranic. Jestliže v roce 2012 zadržela německá policie a celníci 23 kg pervitinu, za první pololetí 2013 to bylo již 38 kg.⁶⁵ Německá strana se domnívala, že jedním z důvodů je údajně příliš liberální drogová politika ČR, kdy osobní držení malého množství drogy (do dvou gramů) pro osobní potřebu bylo hodnoceno pouze jako přestupek (v Německu je toto množství na úrovni půl gramu). 14. února se v Praze Hofský dialog konal za přítomnosti ministrů vnitra Jana Kubiceho, Hanse-Petera Friedricha (federální ministr vnitra SRN), Joachima Hermanna (ministr vnitra Bavorska) a Markuse Ulbiga (ministr vnitra Saska). Ministr Kubice uznal, že dovoz pervitinu dosáhl „*epidemických rozměrů*“ a problémy, jež způsobuje zejména v Německu, jsou „*alarmující*“. Ministr slíbil, že ministerstvo vnitra připraví změnu příslušného nařízení vlády.⁶⁶ Dále vznikla pracovní skupina „Crystal“, v níž zástupci policie a celní správy obou zemí začali uskutečňovat rozsáhlý soubor opatření k zintenzivnění vzájemné spolupráce a komunikace.⁶⁷ Na hranicích působily společné po-

licejní hlídky, zaváděla se tzv. zrcadlová pátrání, kdy se podněty vyšetřují na obou stranách; opatření ovšem vyžaduje přizpůsobení některých podmínek zákona.⁶⁸ V září německá strana vytvořila tři týmy zvané SoKo Crystal (Norimberk, Weiden, Drážďany) a uváděla, že problém pervitinu přivedl bavorskou policii na hranici jejích sil.⁶⁹ Vznikla rovněž pracovní skupina Plzeňského kraje pro koordinaci společného postupu orgánů státní správy, v níž mají zastoupení i zástupci bavorské a spolkové policie.⁷⁰ Kraj se rovněž rozhodl vybudovat za podpory EU kamerový systém „Klidné pohraničí“, napojený na služebnu české policie i na společné policejní pracoviště ve Schwandorfu; cílem je omezit prodej a transport drog v pohraničí.⁷¹ Přípravovalo se jednání o nové dohodě o policejní spolupráci po vzoru podobné dohody, platné ve vztazích mezi SRN a Rakouskem od roku 2005 a připravované i mezi Německem a Polskem. Mimořádný úspěch zaznamenala v říjnu policie ČR, když zlikvidovala v Čechách čtyři velkovarny pervitinu.⁷² Koncem roku česká a německá policie zadržela distributory drog v Hřensku, na Děčínsku a také v Aši.⁷³ Bylo rozhodnuto, že projekt prevence v boji proti užívání drog podpoří finančně i Česko-německý fond budoucnosti.

Pokud jde o oblast ochrany před katastrofami, podepsali ministři vnitra ČR, Bavorska a Saska 27. srpna ujednání, jež zpřesňuje pravidla pro vzájemnou spolupráci v případě živelních pohrom nebo velkých havárií. Podepsána byla rovněž *Rámcová smlouva mezi ČR a SRN o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby* (4. dubna), která umožní, aby v akutním případě mohli k pacientovi vyjet záchranaři, kteří k němu mají ze své základny nejbližší, a to nehledě na existenci hranice. Ratifikace proběhla v dubnu 2014.

Kultura, školství

Česká kulturní politika patří mezi aktiva působení ČR v Německu. Pokračovaly každoroční akce s přispěním Ministerstva kultury ČR, nejstabilnější byla ovšem již tradičně podpora Česko-německého fondu budoucnosti. Mezi takové akce patřily např. tradiční Dny české kultury v Drážďanech. Příkladem rostoucí aktivity byla mnohostranná činnost Českého centra v Berlíně⁷⁴, které od roku 2012 působí v budově českého velvyslanectví a vybuďovalo zde profesionální galerii. Centrum se soustředilo na podporu a prezentaci současného špičkového umění a designu, organizovalo kurátorské cesty německých partnerů a novinářů do ČR, angažovalo se v prezentaci české divadelní a filmové tvorby. České spisovatele podporovalo pořádáním autorských čtení, jejich prezentací na hlavních knižních veletrzích ve Frankfurtu nad Mohanem a v Lipsku či křty německých vydání českých knih. České centrum rovněž organizovalo výuku českého jazyka (v roce 2013 asi 70 studentů). Česká centra jsou členem EUNIC (*European Union National Institutes for Culture*), přičemž činnost ČC v Berlíně byla co do rozsahu aktivit srovnatelná s činností tradičních kulturních institutů mnohem větších zemí, členů EUNIC. Menší České centrum působilo v Mnichově, kde je rovněž vlastní galerijní prostor, tematicky se činnost zaměřovala ale více na otázky historického porozumění a usmíření. Malé České centrum působilo rovněž v rámci Českého domu v Düsseldorfu a soustřeďovalo se na agenturní činnost. České centrum v Praze naopak pořádalo např. výstavu německého designu od konce 19. století.

V říjnu v Praze proběhl festival německojazyčného filmu Filmfest, počátkem listopadu pak tradiční a populární Pražský divadelní festival německého jazyka.

Intenzivní byla již tradičně spolupráce v oblasti školství a výzkumu; aktivně a autonomně se přitom angažovaly univerzity. Česká strana nadále neměla dořešenu otázku duálního vzdělávání, Německo v této oblasti působí jako model, který by ČR mohla následovat. V Německu působilo pět „Českých škol bez hranic“, vzdělávacích zařízení pro doplňkovou výuku českého jazyka a reálií; školy měly podporu českých ministerstev, ČC i nevládních organizací. Rozvíjela se nadále řada česko-německých projektů, zejména v příhraničních oblastech. V Novém Boru byla např. díky projektu, financovanému z prostředků Cíl 3, opravena školka, v níž se budou pravidelně setkávat děti z obou stran hranice.⁷⁵

Minulost

Prezidentská volba potvrdila, že otázkami minulosti lze nadále v politickém zápase mobilizovat podstatnou část voličstva (viz výše). Kampaň i veřejná debata, která zahrnuje i přímé očerňování a pomluvy, představovala radikální polarizaci české společnosti a politické scény; česko-německé vztahy nicméně zasáhla jen zprostředkovaně. Německá strana byla manipulací otázkami minulosti ve volbách zaskočena, klíčovou událostí nicméně byla návštěva premiéra Nečase v Mnichově, která zahrnuje několik významných symbolických aktů: jednak návštěva koncentračního tábora Dachau (zúčastnil se i B. Posselt, mluvčí Sudetoněmeckého krajanského sdružení). Hlavním bodem ovšem bylo historicky první vystoupení českého premiéra v bavorském zemském sněmu. P. Nečas použil svou řeč jako výrazné politické a morální gesto, podanou ruku bavorské a německé veřejnosti a politice tím, že se obsáhle věnoval historickému propojení Čech a Bavorska, uznal historickou úlohu Bavorska ve vývoji Čech a zopakoval formuli z Česko-německé deklarace roku 1997: „*Litujeme, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter přisuzování viny.*“⁷⁶

Témata minulosti samozřejmě zůstávala ve společenském a politickém prostoru a záleží na přístupu veřejných činitelů obou stran. Bude velmi záležet na tom, kdo nahradí zvolna odcházející generaci vedoucích představitelů. Čeští diplomaté poukazovali na to, že se předsedou Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Bavorsku stal Steffen Hörstel, představitel nové generace (40 let), narozený již po válce v Durynsku, jenž patří k pravicovému kraji sdružení.⁷⁷ Jistá očekávání i v těchto kruzích vyvolalo vyjádření D. Hermana, budoucího ministra kultury ČR, jenž se vyslovil pro oživení „české zemské kultury“ a kultury střední Evropy ve spolupráci se sousedy – Rakouskem, Bavorskem, Saskem, Polskem a Slovenskem.

Z dalších událostí je nutné zaznamenat, že Cheb konečně získal možnost prodat nemovitost, kterou vlastní v Německu. Utržené prostředky (80 000 EUR) vložil do nadace, která má financovat projekty na obou stranách hranice.⁷⁸ Pokračovaly snahy angažované veřejnosti pracovat na obnově německých památek v pohraničí.⁷⁹

Patnácté výročí fungování oslavil Česko-německý fond budoucnosti, jedna z nejeftivnějších (politicky i administrativně) institucí v ČR. Poprvé je v koaliční smlouvě

německé federální vlády zmíněna Česká republika, koalice CDU-CSU a SPD se zavazuje zajistit Česko-německému fondu budoucnosti perspektivu i po roce 2017, kdy končí jeho dosavadní financování. Fond v roce 2013 rozhodl o financování zhruba 600 bilaterálních projektů spolupráce.

Regionální

Klíčovou událostí byla návštěva premiéra Nečase v Mnichově. Se svým protějškem, předsedou vlády Bavorska H. Seehoferem, se dohodl na každoročních setkáních na úrovni předsedů vlády, ale i dalších ministrů, vzniknout by měla také společná parlamentní skupina. Česká strana navrhla uspořádání česko-bavorská zemské výstavy.⁸⁰

Na úrovni předsedy zemské vlády proběhla návštěva saského premiéra S. Tillicha 21. října. Přijel na pozvání premiéra v demisi Rusnoka a jednání se soustředila na přeshraniční spolupráci, dopravní a energetickou infrastrukturu a vztahy v oblasti kultury a vzdělávání.⁸¹ Proběhlo 21. zasedání Česko-bavorské (5.–6. listopadu) a Česko-saské pracovní skupiny pro přeshraniční spolupráci (10.–11. září), které koordinovaly připravované akce mezi oběma stranami ve všech oblastech. Smlouvu o užší příhraniční spolupráci podepsali zástupci Ústeckého kraje a Svobodného státu Sasko; mezi témata společného zájmu patří rozvoj turistiky a průmyslu, ale také zdravotnictví, sociální oblasti a ochrany životního prostředí, dále pak spolupráce při žádostech o financování z EU.⁸²

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Změna vlády nepřinesla nové rozložení kompetencí ve vztahu k Německu. Problematiká byla polarizace ve vztazích ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga a premiéra P. Nečase, pokud jde o institucionální otázky vývoje EU, jež prosazovala německá politika. Premiér Nečas a státní tajemník pro EU Vojtěch Belling svou politikou skutečně vyčlenili ČR z „hlavního proudu“ evropské integrace a tedy se distancovali od německého přístupu; vyšli tak vstříc pozici prezidenta Klause, naopak neakceptovali postoj MZV.

Druhá hlavní oblast polarizace české politiky byla méně podstatná: Prezident Klaus a jeho kancelář byli skeptičtí vůči politice usmiřovacích gest s Německem a zjevně neschvalovali návštěvu premiéra Nečase v Bavorsku: Petr Hájek, prezidentův vicekancléř, označil bavorský projev premiéra za „šokující a tragický a otevírá v kombinaci s lisabonskou smlouvou a věrolomně neratifikovaným ‚Klausovým dodatkem‘ doširoka dveře k majetkovým nárokům odsunutých Němců“.⁸³ Naopak ministr Schwarzenberg premiérovi, s nímž se v některých jiných kauzách rozcházel, poblahopřál a označil jej za „opravdu veliký průlom“, který odstranil veškeré překážky ve vztazích s Bavorskem.⁸⁴ Svého vrcholu dosáhla polarizace ve vztazích mezi K. Schwarzenbergem a prezidentem Klausem a jeho nástupcem prezidentem Zemanem v průběhu druhého kola přímé volby prezidenta: zpochybnění morální integrity

ministra zahraničních věcí Schwarzenberga podkopávalo jeho postavení a důvěryhodnost jako ústavního činitele.

Možnost rozvíjet vlastní úroveň vztahů s německými partnery uskutečňovali aktivně i aktéři paradiplomacie, tedy autonomní aktéři pod úrovní státu, jako jsou kraje, NKÚ či Ústavní soud ČR atd. Ve všech případech šlo o kooperativní postoje, vycházející ze společných zájmů nebo snahy využít inspiraci německé politické praxe.

Poslanecká sněmovna ani Senát se přímo vztahy s Německem nezabývaly. Nepřímo se ovšem Německo objevovalo v kontextu jednání o evropské integraci a např. při jednání o Vládním návrhu ústavního zákona o rozpočtové odpovědnosti.⁸⁵ K pozici ČR při jednání o finančním rámci EU na léta 2014–2020 uvedl premiér Nečas v Senátu „*jestli jsme stáli někomu po boku, tak to bylo Německo. Měli jsme německou, velmi blízko pozici ohledně celkové výše rozpočtu.*“⁸⁶

Své místo měla i minulost česko-německých vztahů: Výroky K. Schwarzenberga ohledně role prezidenta Beneše a platnosti dekretů, jež vydal, odsoudil poslanec Jiří Paroubek.⁸⁷ Při jednání o zákonu o rozpočtové odpovědnosti poukazoval poslanec Paroubek na vyšší ceny potravin v ČR ve srovnání s Německem, ale i Polskem.⁸⁸ 19. června se Parlament věnoval ratifikaci Rámcové smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby.⁸⁹ V Senátu se při projednávání návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o statutu a financování evropských politických stran a evropských politických nadací senátor Jiří Dienstbier odvolával na pozitivní model a význam německých stranických nadací.⁹⁰ Německo bylo zmiňováno při srovnání hospodárnosti při zadávání veřejných zakázek.⁹¹ Senátor Jaroslav Zeman charakterizoval pozici Německa v otázce jaderné energetiky jako středovou – mezi blokem projaderných a protijaderných zemí.⁹² Německo bylo v senátních debatách opakovaně uváděno jako příklad dobře fungující a spravované země.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

V českých médiích se věrně zrcadlila věcná atmosféra vztahů s Německem. Prezidentská volba, která se soustředila mj. na tzv. Benešovy dekrety, byla prezentována jako vyostřená vnitropolitická debata, prakticky nebyla dávana do souvislosti vztahů s Německem.

Hlavním tématem, jemuž se média věnovala poměrně obšírně, byly volby do Spolkového sněmu a následné vytváření vládní velké koalice a jejího programu. Internetové *Evropské noviny* vnímaly průběh volební kampaně jako nedramatický, hospodářskou a politickou situaci jako stabilní až „*nudnou*“.⁹³ ČT24 ve svých pořadech zrcadlila převládající pozitivní očekávání, zejména pokud jde o vliv na vývoj české ekonomiky.⁹⁴ Volební úspěch A. Merkelové byl vnímán všeobecně jako přesvědčivý; *Haló noviny* ovšem kriticky hodnotily očekávaný příklon SPD k velké koalici s CDU–CSU, přestože poprvé vznikla teoretická možnost utvořit levicovou koalici SPD–Zelení–Die Linke.⁹⁵ Středovou, neideologickou a mediátorskou roli A. Merkelové při

řešení sociálně-ekonomických problémů vyzdvihoval *Respekt*.⁹⁶ Na praktická témata voleb poukázal v tisku velvyslanec Rudolf Jindrák.⁹⁷ Mezi důsledky voleb, o kterých se diskutovalo v praktické rovině, byla otázka zpoplatnění dálnic.⁹⁸

Již tradičně bylo Německo vnímáno jako hlavní hospodářský partner České republiky.⁹⁹ Dominantní přitom byl evropský kontext a otázka eura.¹⁰⁰

Kromě tohoto klíčového tématu zachytila česká média i německou diskusi o údajné protizidovské předpojatosti šéfredaktora *Der Freitag*, Jakoba Augsteina.¹⁰¹ Značnou pozornost vyvolala kontroverze kolem odposlechu německých politiků, v prvé řadě kancléřky Merkelové, ze strany americké NSA.¹⁰² Česká média tradičně sledovala i německou diskusi o extrémní pravici v SRN.¹⁰³ Trvalým tématem se již dávno stal německý odchod od jaderné energie a jeho problémy i šance.¹⁰⁴ Trvale přítomna byla témata vnitřní bezpečnosti, zejména přeshraniční kriminality a především krádeží a pašování pervitinu do Německa.¹⁰⁵

ZÁVĚR

Česká politika ve srovnání s rokem 2012 posílila svůj aktivní a zároveň spolupracující přístup k německému sousedovi: stejně jako v předešlém roce rozvíjeli čeští institucionální a političtí aktéři aktivně spolupráci v jednotlivých politických sektorech a podporovali Německo v prosazování fiskální disciplíny v EU. Navíc ovšem nastalo postupné blížení s německou politikou i v otázkách institucionální výstavby evropské politiky, kde někteří čeští aktéři dříve aktivně oponovali německému politickému konceptu: s odchodem prezidenta Klause z politické scény odstoupil do relativního ústraní důležitý institucionální aktér, který prováděl dlouhodobě aktivní politiku odporu vůči německé koncepci EU. Pádem vlády P. Nečase zase odešel aktér, který na jedné straně odvážně rozvinul bilaterální vztahy s Bavorskem a Německem vůbec, na straně druhé ale v EU realizoval podobnou linii, jako prezident Klaus, ovšem spíše formou „nejednání“ – česká vláda se uchýlila pod jeho vedením k ignoraci návrhů SRN na institucionální vývoj EU a nepodílela se na něm. Úřednická vláda J. Rusnoka oba přístupy odvrhla, vyhlásila postupnou adaptaci na německou koncepci řešení krize eurozóny a nově zvolený prezident M. Zeman se hlásil k federálnímu pojetí EU.

Politzace přístupu k Německu byla omezená: převládal politický nezájem a tedy dominance administrativního aparátu, technokratické řešení a práce expertů (viz dynamicky se rozvíjející spolupráce v oblasti ekonomiky, vnitřní bezpečnosti, kultury atd.). Vnitropoliticky politizované téma představovala česká a německá energetika; politika vlád P. Nečase i J. Rusnoka nicméně nedopustila, aby došlo k polarizaci tématu ve vztazích s německým sousedem, naopak rozvíjela institucionalizovaný dialog o řešení přetoků energie a podporovala propojení infrastruktury produktovodů.

Polarizace proběhla v již zmiňovaném tématu evropské politiky: příklon k britskému modelu evropské politiky ze strany premiéra Nečase českou politiku vůči německému konceptu vývoje EU antagonizoval; vztah k Německu v této oblasti tak trpěl diskontinuitou, která se projevila po nástupu úřednické vlády a ještě více naplno v roce 2014 nástupem vlády Bohuslava Sobotky. Druhý příklad polarizace byl méně

podstatný, protože zásadně neměnil českou politiku vůči Německu: protichůdné přístupy k otázce normalizace vztahů s Bavorskem a instrumentalizace otázek minulosti v prezidentské volební kampani přímo zahraniční politiku neovlivnily a zůstaly součástí vnitropolitické debaty.

Poznámky

- ¹ Autor děkuje za podněty a připomínky odpovědným pracovníkům vládních institucí a diplomatům MZV ČR, s nimiž vedl individuální rozhovory a bez nichž by tento příspěvek nemohl být sepsán. Jde o tyto osoby (uvádí se v abecedním pořadí, bez udání funkcí): Jiří Čištecký, Jan Bruner, Eva Dvořáková, Petr Hošťálek, Rudolf Jindrák, Dora Svobodová, Monika Štěpánová. Již tradičně zvláštní poděkování patří Zastupitelskému úřadu ČR v Berlíně a velvyslanci Rudolfu Jindrákovi za vytvoření optimálních podmínek při práci na textu. Autor rovněž děkuje za připomínky recenzentovi z MZV ČR. Publikovaný text je samozřejmě zcela v odpovědnosti autora a vyjadřuje názory, které se nemusejí shodovat s postoji uvedených osob a institucí.
- ² Lang, Kai-Olaf (2013): *Tschechien vor der Stichwahl um das Präsidentenamt*. Kurz gesagt, 6. 1. 2013, Stiftung Wissenschaft und Politik. On-line: www.swp-berlin.org/de/publikationen/kurz-gesagt/tschechien-vor-der-stichwahl-um-das-praesidentenamt.html; Biermann, Wolf (2012): *Der Genosse Fürst, mein liebster Klassenfeind*. Die Zeit, 5. 12. 2012. On-line: www.zeit.de/politik/ausland/2012-12/karel-schwarzenberg-marion-doenhoff-preis-biermann-laudatio.
- ³ Schewarda, Jennifer (2013): *Tschechien wählt den Provinzialismus. Mit der Wahl Miloš Zemans zum Präsidenten vergibt Tschechien die Chance auf einen politischen Stilwechsel*. DGAPstandpunkt, č. 3, leden.
- ⁴ *V Mnichově po volbě Zemana znělo zklamání i víra ve spolupráci*. ČTK, 29. 1. 2013.
- ⁵ Rozhovor na téma česko-německých vztahů na ZÚ ČR v SRN, 24. 4. 2013.
- ⁶ *Berliner Zeitung: ČR je jako banánová republika a potřebuje změnu*. ČTK, 18. 6. 2013; *Bavorský deník: Česká politika je vzorovým příkladem morální bíd*. ČTK, 19. 6. 2013; *Frankfurter Rundschau: ČR se propadá do chaosu, situace je výbušná*. ČTK, 18. 7. 2013.
- ⁷ *Přímo volený prezident nemá být druhou vládou, slyšel Zeman v SRN*. ČTK, 26. 6. 2013.
- ⁸ *Král Miloš I. je opojený mocí, píší o Zemanovi Němci a Rakušané*. ČTK, 8. 8. 2013.
- ⁹ *Vláda ČR: Programové prohlášení vlády ČR*, 2. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/programove-prohlaseni-vlady-cr-109326/.
- ¹⁰ Text dopisu viz tisková zpráva vlády, 23. 9. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-poblahopral-kanclerce-merkelove-k-volebnimu-uspechu-111335/.
- ¹¹ Klaus, Václav (2013): *Zápisky z cesty do Mexika (a ze zastavení v Bonnu)*, 2. 12. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3486.
- ¹² *Zeman: Německé volby jsou potvrzením správnosti cesty Merkelové*. ČTK, 25. 9. 2013.
- ¹³ *Ohlasy: V Německu se čeká vznik velké koalice, pomůže to s krizí*. ČTK, 23. 9. 2013.
- ¹⁴ Bauer, Jan (2013a): *Německé plány dostavbě Temelína nesvědčí*, 27. 3. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4362-nemecke-plany-dostavbe-temelina-nesvedci.
- ¹⁵ *Vyjádření poslance V. Filipa (KSCM) k vystupování premiéra Petra Nečase během jeho návštěvy Bavorska*, 21. 2. 2013. Zahraniční politika České republiky. Dokumenty I–III/2013, s. 28–29.
- ¹⁶ Filip, Vojtěch (2013): *Nejen ostuda, ale arogance ministerského předsedy*. Haló noviny, 24. 5. 2013. On-line: www.halonoviny.cz/articles/view/6305644.
- ¹⁷ *Rozhovor prezidenta republiky pro Passauer Neue Presse a Deník*, 22. 2. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3310.
- ¹⁸ Svoboda, Pavel (2013): *Kus chlapa z Mnichova*. 29. 9. 2013. On-line: www.kdu.cz/Zpravy/Medialni-vystupy/2013/Kus-chlapa-z-Mnichova.aspx.
- ¹⁹ *Viz Lidovci nadbíhají bezradným voličům a nabízejí i nestraníky*. Právo, 6. 9. 2013. On-line: www.kdu.cz/Zpravy/Napsali-o-nas/2013/Lidovci-nadbihaji-bezradnym-volicum-a-nabizeji-i-n.aspx.

- ²⁰ *Program 300: Potřeba změny. Program SPO.* On-line: www.spoz2013.cz/upload/program300-spo.pdf.
- ²¹ Nečas, Petr (2013): *Naše vztahy s Německem jsou pozitivní*, 7. 5. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4691-nase-vztahy-s-nemeckem-jsou-pozitivni.
- ²² *Volím pravici. Volební program ODS 2013.* On-line: www.ods.cz/volby2013/volebni-program.
- ²³ Bauer, Jan (2013b): *Zapomněli, že sedíme na sudu s prachem?*, 26. 3. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4389-zapomneli-ze-sedime-na-sudu-s-prachem.
- ²⁴ *Projev prezidenta republiky na Humboldtově univerzitě v Berlíně*, 27. 6. 2013. On-line: www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-na-humboldtove-univerzite-v-berline.htm.
- ²⁵ *Politické hnutí ANO. Volební program 2013. Resortní program.* On-line: www.anobudelip.cz/cs/onas/program/volby-2013/resortni-program/.
- ²⁶ *Volební program KDU-ČSL 2013–2017.* On-line: volby.kdu.cz/getmedia/0bb4631e-0fb2-478e-9d17-eea3ffd840df/KDU-CSL---Volebni-program-2013-2017.pdf.aspx.
- ²⁷ Appl, Filip (2013): *KDU-ČSL? Eurooptimisté s výhradami*, 27. 9. 2013. On-line: www.kdu.cz/Zpravy/Napsali-o-nas/2013/KDU-CSL--Eurooptimiste-s-vyhradami.aspx.
- ²⁸ Úvodní projev předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga na 3. sněmu TOP 09. On-line: www.top09.cz/co-delame/celostatni-snemy/snem-2013/projevy/schwarzenberg-opravy-uspech-v-politice-prinasi-jen-drobna-prace-14629.html.
- ²⁹ *Kalousek: Úsporná opatření bych radši dělal rychleji a důsledněji.* Rozhovor s 1. místopředsedou TOP 09 Miroslavem Kalouskem, 15. 10. 2013. On-line: www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/kalousek-usporna-opatreni-bych-radsi-delal-rychleji-a-dusledneji-14221.html.
- ³⁰ *Farský: Na Slovensku si už dávají velký pozor, aby zakázky zveřejněny byly. Jinak jim hrozí postihy.* Rozhovor s lídrem na Liberecku Janem Farským, 12. 10. 2013. On-line: www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/farsky-na-slovensku-si-uz-davaji-velky-pozor-aby-zakazky-zverejneny-byly-jinak-jim-hrozi-postihy-14189.html.
- ³¹ *Program 300: Potřeba změny. Program SPO.* On-line: www.spoz2013.cz/upload/program300-spo.pdf.
- ³² Adamec, Miloš (2013): *Rozhodování o českém rozpočtu předejme do Bruselu*, 16. 11. 2013. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-61073980-spoz-rozhodovani-o-ceskem-rozpocetu-predejme-do-bruselu.
- ³³ *Der Grußwort des Präsidenten anlässlich des Mittagssessens gegeben von dem Bundespräsidenten Joachim Gauck.* Deutsche Seiten, 9. 1. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3276.
- ³⁴ *Klaus na rozloučenou přesvědčoval Merkelovou, ať změní kurz EU.* ČTK, 9. 1. 2013.
- ³⁵ *Němečtí odpůrci eura se hlásí ke Klausovi, spolupráci nevylučují.* ČTK, 18. 3. 2013.
- ³⁶ *Projev prezidenta republiky na Humboldtově univerzitě v Berlíně*, op. cit.
- ³⁷ *Schwarzenbergovi se nelíbí změna postoje Německa k ruským vizům.* ČTK, 11. 3. 2013.
- ³⁸ MPO ČR: *Hlavní vývojové tendence české ekonomiky v roce 2013 a výhled na rok 2014*, s. 12. On-line: www.mpo.cz/dokument148881.html.
- ³⁹ *ČSÚ: Německé potraviny na pultech obchodů střídají ty polské.* ČTK, 22. 10. 2013.
- ⁴⁰ Nečas, Petr (2013): *Naše vztahy s Německem jsou pozitivní*, op. cit.
- ⁴¹ MZV ČR: *Premiér jednal se saským protějškem*, 21. 10. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 56–57.
- ⁴² *Česko i Bavorsko znovu připravují koridor Praha–Řezno–Mnichov.* ČTK, 5. 11. 2013.
- ⁴³ *Němečtí investoři: ČR už není v regionu jedničkou, Polsko je lepší.* ČTK, 5. 6. 2013.
- ⁴⁴ *Bratský: Splavněním Labe se má nová vláda zabývat hned po zvolení.* ČTK, 9. 9. 2013.
- ⁴⁵ *Zahrnutý jsou české společnosti s podílem nad 50,1 %, s alespoň třemi zaměstnanci.*
- ⁴⁶ *Škoda Transportation pokračuje v expanzi na německý trh. Plzeň/Mnichov*, 20. 11. 2013. On-line: www.skoda.cz/cs/press-room/tiskove-zpravy/skoda-transportation-pokracuje-v-expanzi-na-nemecky-trh/.

- 47 *Agrofert-Chef expandiert in Deutschland: „Ich bin ja nicht Gott“.* Handelsblatt, 24. 5. 2013. On-line: www.handelsblatt.com/unternehmen/mittelstand/agrofert-chef-expandiert-in-deutschland-ich-bin-ja-nicht-gott/8381818.html.
- 48 *NKÚ: Zadávání zakázek by prospělo například zadávání po částech.* ČTK, 7. 11. 2013.
- 49 *Do SRN šly po otevření trhu práce tisíce Čechů, Němcům to nestačí.* ČTK, 11. 7. 2013.
- 50 *Rozhovory na ZÚ ČR v Berlíně,* 24. 4. 2014.
- 51 *Plán rozvoje přenosové soustavy České republiky.* ČEPS, 15. 11. 2013. On-line: www.ceps.cz/cze/cinnosti/technicka-infrastruktura/documents/rozvoj%20ps/2013/plán%20rozvoje%20přenosové%20soustavy%20České%20republiky%202014%20-%202023.pdf.
- 52 *Německo stojí o užší spolupráci s ČR při řešení přetoků elektřiny.* ČTK, 17. 10. 2013.
- 53 *ČEZ i SÚJB odmítají německou kritiku bezpečnosti Temelína.* ČTK, 9. 9. 2013.
- 54 *Provoz 166 km dlouhého plynovodu Gazela byl zahájen.* ČTK, 14. 1. 2013.
- 55 *EPH odkoupil podíl firmy E.ON ve slovenské společnosti NAFTA.* ČTK, 31. 12. 2013.
- 56 *Česká firma EP Energy koupila německou elektrárnu Buschhaus.* ČTK, 18. 9. 2013.
- 57 *První náměstek ministra obrany Daniel Košťoval jednal se státním tajemníkem MO Německa,* 10. 4. 2013. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/prvni-namestek-ministra-obrany-daniel-kostoval-jednal-se-statnim-tajemnikem-mo-nemecka-82000/.
- 58 *Rozhovor na MO ČR,* 8. 4. 2014.
- 59 *Němci chtějí, aby malé země v NATO víc spolupracovaly s velkými.* ČTK, 22. 10. 2013.
- 60 *V Berlíně zasedala Česko-německá společná komise pro životní prostředí.* Tisková zpráva MŽP ČR, 15. 1. 2013. On-line: www.mzp.cz/cz/news_130115_komise.
- 61 *Návrh nařízení vlády o nízkoemisních zónách jde do vlády.* Tisková zpráva MŽP ČR. On-line: www.mzp.cz/cz/nizkoemisni_zony_navrh_novinky.
- 62 *Nečas mluvil se saským premiérem o povodni a čerpání peněz EU.* ČTK, 4. 6. 2013.
- 63 *Labe Čechy a Němce nedělí, ale spojuje!* 10. 9. 2013. On-line: www.mzp.cz/cz/news_130910_labe.
- 64 *Klaus: Obavy Němců z kriminality po amnestii v ČR jsou absurdní.* ČTK, 9. 1. 2013.
- 65 *Vláda chce řešit horšící se drogovou situaci u hranic s Německem.* ČTK, 30. 1. 2013.
- 66 *Německý soud udělil Čechům mnohaleté tresty za pašování pervitinu.* ČTK, 9. 12. 2013.
- 67 *Konstruktiver Dialog.* Prager Zeitung, 22. 2. 2013. On-line: www.pragerzeitung.cz/index.php/home/politik/15674-konstruktiver-dialog.
- 68 *Česko-německé jednání o spolupráci při potírání příhraniční trestné činnosti, MV ČR,* 14. 2. 2013. On-line: www.mvcr.cz/clanek/cesko-nemecke-jednani-o-spolupraci-pri-potirani-prihranicni-tr-estne-cinnosti.aspx?q=cHJuPTE%3d.
- 69 *ČR chce zrychlit vyhošťování cizinců odsouzených kvůli drogám.* ČTK, 14. 2. 2013.
- 70 *Němci nasazují na boj s českým pervitinem speciální týmy.* ČTK, 9. 9. 2013.
- 71 *Policisté a státní orgány se spojily proti drogám v pohraničí.* ČTK, 18. 2. 2013.
- 72 *Plzeňský kraj dá 40 milionů Kč na kamery v příhraničí, pomůže EU.* ČTK, 14. 11. 2013.
- 72 *Policie podezírá šest lidí z výroby desítek kg pervitinu denně.* ČTK, 21. 10. 2013.
- 73 *Policie odhalila distributory drog, prodávali je do Německa.* ČTK, 18. 12. 2013; *Policisté odhalili gang, který prodával v Aši drogy do Německa.* ČTK, 20. 12. 2013.
- 74 *On-line: berlin.czechcentres.cz/es/.* Ředitelkou Českého centra je od ledna 2013 Monika Štěpánová.
- 75 *V Novém Boru opravili školku, jezdit do ní budou i německé děti.* ČTK, 24. 9. 2013.
- 76 *Nečas, Petr (2013): Projev předsedy vlády před poslanci Bavorského zemského sněmu.* 21. 2. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4068-projev-predsedy-vlady-pred-poslanci-bavorskeho-zemskeho-snemu#.USXzyKXtTFk.
- 77 *Viz jeho dřívější aktivity ve vedení školicího střediska Sudetoněmeckého krajanského družení v Heiligenhofu. Sudetendeutsches Bildungszentrum: Bund förderte Seminare von Rechtsnationalen,* 5. 11. 2011. On-line: www.spiegel.de/politik/deutschland/sudetendeutsches-bildungszentrum-bund-foerderte-seminare-von-rechtsnationalen-a-793298.html.
- 78 *Cheb může konečně prodat domy v lese, který má v Německu.* ČTK, 4. 2. 2013.
- 79 *Viz např. Spolek nadšenců na Svitavsku obnoví tři zaniklé kaple.* ČTK, 9. 2. 2013.
- 80 *Premiéři Česka a Bavorska se chtějí scházet každý rok.* ČTK, 20. 2. 2013.

- ⁸¹ *Premiér jednal se saským protějškem*. 21. 10. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 56–57.
- ⁸² *Německé Sasko a Ústecký kraj se dohodly na užší spolupráci*. ČTK, 20. 2. 2013.
- ⁸³ *Nečas: KSČM ho kritizuje, Schwarzenberg chválí*. Týden, 21. 2. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/necas-kscm-ho-kritizuje-schwarzenberg-chvali_262083.html.
- ⁸⁴ Tamtéž.
- ⁸⁵ Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení poslance Davida Šeicha k Vládnímu návrhu ústavního zákona o rozpočtové odpovědnosti, 6. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051045.htm.
- ⁸⁶ Senát PČR: Vystoupení premiéra Nečase s informací vlády České republiky o výsledcích jednání Evropské rady, která se konala ve dnech 7.–8. února 2013, 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno & O=9 & IS=4967 & D=13. 03. 2013#b13706.
- ⁸⁷ Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení Jiří Paroubka během ústních interpelací, 7. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051102.htm.
- ⁸⁸ Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení Jiřího Paroubka v PSP ČR, 11. 6. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/054schuz/s054024.htm.
- ⁸⁹ Poslanecká sněmovna PČR: Vládní návrh přestavil v PSP ČR ministr zdravotnictví Leoš Heger, 19. 6. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/054schuz/s054100.htm.
- ⁹⁰ Senát PČR: Vystoupení Jiřího Dienstbier 30. 1. 2013 v Senátu. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno & O=8 & IS=4934 & D=30. 01. 2013#b13532.
- ⁹¹ Senát PČR: Vystoupení Miloslava Kaly, Elišky Wagnerové a Miloslava Horníka, 30. 1. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=8&IS=4934&D=30.01.2013#b13536.
- ⁹² Senát PČR: Vystoupení senátora Jaroslava Zemana 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno & O=8 & IS=4967 & D=13. 03. 2013#b13711.
- ⁹³ Appl, Filip (2013): *Střední Evropa zažívá volební podzim*. Evropské noviny, 27. 9. 2013, s. 4.
- ⁹⁴ *Na výsledky napjatě čekají české firmy*. ČT24, Ekonomika ČT24, 2. 9. 2013.
- ⁹⁵ Grossmann, Victor (2013): *Zisky a ztráty v německých volbách*. Haló noviny, 29. 9. 2013. On-line: www.halonoviny.cz/articles/view/9503210.
- ⁹⁶ Lindner, Tomáš–Tabery, Erik (2013): *Pravice, která vítězí*. Respekt, Komentáře – Německo, 30. 9. 2013, s. 17.
- ⁹⁷ Břešťan, Robert (2013): Rozhovor s velvyslancem Rudolfem Jindrákem: *Volby rozhodnou složenky za elektřinu*. Ekonom, 5. 9. 2013, s. 42.
- ⁹⁸ Polák, Pavel (2013): *Budou německé dálnice zpoplatněny pro cizince?*. Radiožurnál, 23. 10. 2013.
- ⁹⁹ Fingerland, Jan (2013): *Německá ekonomika je důležitá pro celou Evropu*. ČRo 6, 18. 1. 2013.
- ¹⁰⁰ *Němečtí politici: Pokud vznikne „nord-euro“, at' i s Českem*. Ekonom, 5. 9. 2013, s. 12.
- ¹⁰¹ Lindner, Tomáš (2013): *Nebezpečná slova*. Respekt, 14. 1. 2013.
- ¹⁰² Dolanský, Lukáš (2013): *Odposlouchávaná kancléřka?*. ČT24, Události, komentáře, 24. 10. 2013.
- ¹⁰³ Viz např. Hvižd'ala, Karel – ČRo 6, *Názory a argumenty*, 16. 1. 2013; též viz příspěvek *Nebezpečí rasismu v sousedním Německu*. Tamtéž, 19. 1. 2013.
- ¹⁰⁴ Augustová, Marcela (2013): *Vesnice ohrožené kvůli uhlí*. ČT1, Události, 7. 4. 2013.
- ¹⁰⁵ Polák, Pavel (2013): *Zasahují české a německé úřady účinně proti pašerákům tvrdých drog?*. Radiožurnál, 24. 1. 2013.

Kapitola 6

Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE, POLSKO, SLOVENSKO A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2013 v české středoevropské politice zachoval některé trendy ze všech předchozích analyzovaných let (od roku 2007) a zároveň nerozptýlil obavy, které byly naznačeny specificky v loňském textu. Mezi trendy, které zůstaly zachovány, patřilo posílení významu visegrádské spolupráce pro region i pro českou zahraniční politiku. Zároveň dlouhodobě neexistuje téměř žádná politická diskuse o prostoru střední Evropy a jejím potenciálu či přínosu pro naši zahraniční politiku – česká středoevropská politika je realizována v jakémsi modu exekutivního „autopilota“, kdy nové myšlenky a iniciativy vznikají na exekutivní – rezortní – úrovni, bez přesahu na úroveň politickou. Určitou změnu zaznamenaly vztahy s Rakouskem, kdy se nastoupivší prezident Miloš Zeman ze své pozice začal v roce 2013 aktivně zapojovat do této relace. Navázal na prezidenta Václava Klause, který rovněž hleděl ze své pozice posilovat bilaterální vazbu na Rakousko, ovšem i díky stranické blízkosti M. Zemana a jeho rakouského partnera Heinze Fischera byla prezidentská relace aktivnější než v předchozích letech. V souvislosti s tím také prezident Zeman aktivněji vstoupil do veřejného prostoru s tezí rozšíření V4 o Slovinsko a Rakousko. Je to teze, jíž se držel i v úřadu premiéra (1998–2002), která byla dalšími visegrádskými partnery v minulosti vždy, z dobrých důvodů, zdvořile odmítána a ani v českém politickém prostředí v roce 2013 výrazněji nerezonovala.

Co se týká negativních trendů, v loňském textu bylo na tomto místě uvedeno: „Česká středoevropská politika nabývá na významu s tím, jak na ni rovněž působily změny zahraničněbezpečnostní strategie USA a s tím související pokles americké an-

gažovanosti v Evropě, stejně jako vnitropolitický vývoj v Rusku a reakce na ruské ambice v postsovětském prostoru. Vývoj v těchto oblastech přinášel rizika posílení vícerychlostních tendencí v EU a jejich negativní dopad na elementární shodu Visegrádské skupiny. K tomu připočtíme pokračující ztrátu síly, evropských hodnot pro východní a jihovýchodní sousedství EU spolu se snižující se ochotou/schopností EU zde působit. Oba trendy zvýrazňovaly hrozbu dvojité periferizace střední Evropy: jak v rámci EU, tak i geopoliticky mezi ‚západem‘ a ‚východem‘. Za klíčovou otázku pak bylo považováno, ‚zda tyto podmínky přispějí k destabilizaci středoevropského regionu, či přinejmenším budou působit odstředivě na doposud rostoucí shodu a kohezi, nebo naopak bude tato situace pojímána jako příležitost k posílení středoevropské koheze‘.⁴¹ Rok 2013 na tuto otázku neodpověděl, neboť do velké míry středoevropská politika odpovídala již zaběhnutým kolejím, ovšem v závěru roku došlo k rychle eskalující se destabilizaci ve východním sousedství středoevropského regionu. Kyjevské veřejné protesty, které začaly po rozhodnutí ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče nepodepsat asociační dohodu s EU, byly počátkem širší krize, jež naplno propukla až na počátku roku 2014. Právě eskalace napětí v bezprostředním východním sousedství EU a V4 samé se ukáže jako důležitý test zahraničněpolitické koheze celé skupiny. Ve středoevropském regionu byla také v průběhu roku 2013 zvýrazněna relativně nová štěpná linie, a to odlišný přístup visegrádských zemí k budování svých obranných kapacit. V závěru roku docházelo v regionu ke větší tematizaci problémů s výdaji na obranu, a to i v souvislosti s postupným utlumováním vojenské přítomnosti v Afghánistánu a přenosu pozornosti více směrem ke vnitřnímu vývoji v obranné dimenzi. Rozdíly panují především v tom, že Polsko jako jediné vydává na obranu stanovený podíl svého HDP (2 %), zatímco v České republice, ale zejména na Slovensku a Maďarsku panuje silná politická nechuť k navyšování obranných výdajů. Politizace tohoto tématu může do budoucna přinést větší koordinaci postojů, ale stejně tak i naopak posílení odstředivých sil. Přímo v roce 2013 tyto rozdíly neznamenal pokles visegrádského zájmu o obrannou a bezpečnostní spolupráci, právě naopak, probíhaly práce na řadě důležitých dokumentů a aktivitách (viz níže).

S částečnou (či přinejmenším dočasnou) konsolidací hospodářských a finančních potíží EU a eurozóny v průběhu roku 2013 oslabil tlak na vnitřní inkohereci EU. Tím byly oslabeny odstředivé tendence v unijní problematice mezi jednotlivými státy V4, byť rozdíly pochopitelně nevymizely. To mělo i pozitivní dopad na visegrádskou shodu ve vnitrounijních otázkách – konkrétně se to např. projevilo v úspěšné koordinaci na nejvyšší úrovni při závěrečném schvalování unijního rozpočtového rámce pro léta 2014–2020 či v oblasti energetiky.

O české středoevropské politice se nevedla diskuse v parlamentu, ani na vládní úrovni. Téma střední Evropy nezasáhlo do prezidentských voleb (s výjimkou historické otázky sudetských Němců, o nichž zpravuje předchozí kapitola věnovaná Německu) ani do podzimních voleb parlamentních. Téma střední Evropy tedy nebylo politizováno, zahraniční politika vůči tomuto regionu se odehrávala na rovině exekutivy (pomineme-li parlamentní diplomacii) a nedocházelo ani k polarizaci mezi jednotlivými aktéry.

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Rok 2013 ve visegrádské spolupráci byl do velké míry udáván polským visegrádským předsednictvím (do června 2013) a navazujícím předsednictvím maďarským (do července 2014). Polské priority byly konzultovány i s českým předsednictvím (2011–2012) a příliš se nelišily. Polský program² jednak reagoval na vrcholící finanční a hospodářskou, ale částečně i evropskou „identitární“ krizi, a jednak usiloval o konsolidaci pokroků dosažených v minulosti, zejména u vnitřní koheze a propojenosti střední Evropy, stejně jako vlivu V4 na proces rozšiřování EU. Pochopitelně rovněž finišovala jednání o unijním víceletém rozpočtovém rámci. Visegrádská spolupráce byla před tím, než Evropská rada schválila unijní rozpočtový rámec pro léta 2014–2020, o poznání efektivnější než při posledním schvalování (2005–2006). Koordinace postojů k unijnímu rozpočtu byla přesto extrémně obtížná, neboť každá visegrádská země usilovala o odlišné priority. Díky existujícím mechanismům (videokonference, sdílení informací, setkávání před klíčovými unijními summity a radami) se však podařilo vybudovat sdílené pozice zejména v otázce kohezní politiky a v otázce přímých plateb. Podařilo se to i díky tomu, že se Česká republika nakonec přiklonila na stranu „přátel koheze“, přes svůj úsporný postoj k unijnímu rozpočtu obecně.

Polské předsednictví³ připravilo pro první měsíce roku 2013 velmi ambiciózní program schůzek na nejvyšší úrovni ve formátu V4 plus s důrazem na zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Ke konci února se v Gdaňsku setkali ministři zahraničních věcí V4, severovýchodních a pobaltských států. Setkání mělo spíše konzultační než exekutivní charakter a zaměřilo se na evropskou ekonomiku (jednotný trh a energetiku), dopravní infrastrukturu, Východní partnerství, vcelku překvapivě se objevil i kritický tón vůči stavu lidských práv v Rusku a ministři se shodli na obdobném pohledu vůči evropské bezpečnosti. Jednání nepřineslo konkrétní závazky či plány, ale ilustrovalo vcelku širokou shodu na uvedených tématech a došlo k dohodě, že jde o formát, který může být do budoucna užitečný.⁴ Na počátku března se konal summit předsedů vlád V4 za účasti německé kancléřky Angely Merkelové a francouzského prezidenta Francois Hollande. Šlo o velice ojedinělý formát, který zrcadlil evropské ambice polské zahraniční politiky, mj. (či zejména) v oblasti společné obranné politiky, v nichž oba přizvané státy hrají klíčovou roli. Důraz na obrannou a bezpečnostní politiku se projevil i tím, že ve stejné dny, jako premiérský summit, se odehrálo jednání ministrů obrany V4, Německa a Francie, které vyústilo ve společné prohlášení, zasazující se o hlubší spolupráci v tomto formátu na poli SBOP a NATO.⁵ Toto zaměření dávalo smysl i s ohledem na prosincový unijní summit, zasvěcený právě SBOP. Výsledkem premiérského setkání V4 s Německem a Francií nebyla společná deklarace zúčastněných státníků, prohlášení polského předsednictví⁶ naznačuje spíše obecnou shodu na nutnosti posílit SBOP a NATO. Mezi konkrétnější závěry pak patřil závazek více se zaměřit na koncept bojových skupin a na lepší využívání existujících regionálních mechanismů (tzv. výmarský trojúhelník a V4) pro budování obranných kapacit. Pochopitelně je otázkou, jak tuto shodu využít pro další konkrétní iniciativy a zda by se tyto konzultace podařilo později zužitkovat před samotnou prosincovou radou k SBOP. Druhým velkým tématem byla hospodářská a měnová unie, kde po-

chopitelně přetrvávají značné rozdíly mezi všemi zeměmi, které se jednání účastnily. Shoda panovala tedy na vcelku nekonfliktním tématu konkurenceschopnosti jako základu pro růst. Z hlediska mezinárodního profilu Visegrádské skupiny a pochopitelně i tehdejšího předsednického Polska šlo o významnou událost, demonstrující zejména důležitý případný zájem Francie o prostor střední Evropy. Na summitu však nebyla např. projednávána otázka východní politiky, kde by „socializace“ Francie byla nejpotřebnější a diskuse tedy zůstala spíše na povšechné úrovni.

Obranná a bezpečnostní spolupráce byla také námětem neformálního summitu předsedů vlád V4 v polovině října 2013. Premiéři se shodli na nutnosti nalézt společné stanovisko pro prosincovou Evropskou radu k SBOP a na potřebě užší spolupráce v oblasti budování obranných kapacit. Obecně platí, že rok 2013 z pohledu visegrádské spolupráce zaznamenal největší dynamiku patrně právě v oblasti obranné a bezpečnostní spolupráce. Ministerští předsedové přijali velice ambiciózní deklaraci⁷, jež narýsovala konkrétní posun v řadě projektových i politických dimenzí. Spolupráce v obraně a bezpečnosti se opírá o zvýšenou dynamiku po roce 2009. V roce 2010 byly země V4 poprvé schopny reálné koordinace postojů při přípravě nového strategického konceptu NATO a v roce 2012 toto úspěšně zopakovaly při koordinaci postojů před summitem NATO v Chicagu. Od roku 2010 také stále více rezonuje právě evropská dimenze bezpečnosti, stejně jako zájem o konkrétní projekty ve zbrojní a armádní spolupráci. Určitým středobodem obranné spolupráce je pochopitelně koncept visegrádské bojové skupiny, která je stále plánována na rok 2016. Rozpočtové tlaky i bezpečnostní vývoj mezinárodního prostředí však nadále působily dostředivě na státy regionu a vedly k rozšiřování ambicí i rozsahu aktivit.

Výhonkem těchto tendencí byla i zmíněná premiéřská deklarace, první svého druhu v oblasti obrany a bezpečnosti. Jejím primárním cílem bylo konkretizovat a zacílit existující iniciativy na tomto poli a rovněž vyjádřit společné stanovisko před očekávanou prosincovou radou k SBOP. Deklarace mj. zahrnuje stanovisko, že regionální kooperace může napomoci k řešení nedostatků v oblasti obrany jednotlivých států. Toto je poměrně kontroverzní výrok, neboť existuje silný názor, prosazující se zejména v Polsku, ale i v ČR, že regionální spolupráce naopak nesmí být „výmluvou“ pro oslabování národního úsilí o budování obranných kapacit. Deklarace pochopitelně zmiňuje visegrádskou bojovou skupinu jako úhelný kámen spolupráce. Bojové uskupení bude složeno z hlavních bojových sil a leteckých kapacit (Polsko), zdravotnického modulu a logistického modulu (ČR), ženijního modulu (Maďarsko) a modulu chemické a biologické ochrany (Slovensko). Uskupení má celkově tvořit 3100 osob (1300–1600 Polsko, 950 ČR, 400 Slovensko a 345 Maďarsko). Rozdělení konkrétní zodpovědnosti a počtu vojáků patřilo mezi největší problémy při vyjednávání o realizaci visegrádské bojové skupiny. V nejbližší době ještě bude muset V4 vyřešit tři základní otázky: zajištění operačního velitelství, případné pozvání nečlenských zemí EU k výstavbě bojového uskupení a zahájení plánování certifikačního cvičení. Existuje velký zájem na tom, aby visegrádská bojová skupina sloužila jako určitý model i pro budoucí podobná uskupení, zaprvé tím, že půjde o kontinuální projekt (konkrétně existují myšlenky na opakované vyčleňování visegrádského bojového uskupení v intervalu 3 až 5 let s cílem neztratit nabyté zkušenosti), a také v tom,

že do budoucna existuje ambice ve V4BG spojit evropskou a atlantickou obrannou dimenzi.⁸

Visegrádská bojová skupina ale není a nemůže být pojmána jako jediný či do budoucna hlavní projekt visegrádské obranné spolupráce. Premiérská deklarace proto především zavazuje ministry obrany k následujícím úkolům: navrhnout dlouhodobou vizi pro obrannou spolupráci (k tomu došlo na jaře 2014); uskutečňovat každoroční cvičení visegrádských armád, a to ve spolupráci a souladu s EU a NATO; nalézt prostor pro zlepšenou spolupráci v obranném plánování. Společná cvičení a společné obranné plánování by výrazně napomohly zaprvé kýžené interoperabilitě a zadruhé, za ideálních podmínek, by mohly vést až ke sdílení obranných kapacit, což je nejlepší cesta k posílení regionální obrany při racionálně vynakládaných výdajích na obranu. Regionální rozvoj schopností rovněž pokračuje v rámci existujících projektů, kromě jiného v oblasti chemické, biologické, jaderné a radiologické ochrany (CBRN) a logistiky. Země V4 dlouhodobě usilují o navázání hlubší spolupráce mezi obrannými průmysly a ve výzkumu a vývoji obranných a bezpečnostních technologií.

Pohled za deklaratorní rovinu visegrádské spolupráce pochopitelně odhaluje existující limity. Například v rámci iniciativy EU *Pooling & Sharing* země V4 nejsou v žádném společném projektu a v iniciativě NATO *Smart Defence* pouze ve dvou.⁹ Pokrok ztěžují dílčí lobbistické zájmy, ale také přetrvávající neschopnost sladit obranné a akviziční plány visegrádských zemí. I proto je důležité započít důsledně s postupnou harmonizací obranného a akvizičního plánování. Druhý významný limit je politického charakteru – visegrádské země mají odlišné ambice v obranné politice a tyto rozdíly jsou dány odlišnými politickými preferencemi. Na jedné straně stojí Polsko, jehož rozhodnutí investovat do obrany zdaleka přesahuje politické rozhodnutí ostatních tří partnerů, zcela na opačném pólu pak stojí Maďarsko, jež otevřeně deklaruje neochotu navyšovat obranné prostředky. Česká republika je blíže k Polsku, Slovensko k Maďarsku. Tyto rozdíly pochopitelně nepřispívají ke vzájemné důvěře a k ochotě se skutečně pustit do společného budování a sdílení kapacit. Pro budoucnost regionální obrany a bezpečnosti je to velice nepříznivá zpráva a závěr roku 2013 a počátek roku 2014 tyto rozdíly ještě obnažil.

Na politické rovině se nicméně i v roce 2013 dařilo vytvářet společné pozice k důležitým agendám v rámci EU i NATO. Kromě výše popsaného premiérského dokumentu přijaly země V4 na dubnovém setkání ministrů zahraničních věcí v Bratislavě společnou deklaraci, která se stavěla za revizi současného SBOP a byla cílena na posílení zájmu o prosincovou radu tomuto tématu zasvěcenou. V červnu ministři obrany na okraji jednání při NATO vydali prohlášení, v němž mj. vyzývají členské státy, aby se více zaměřily na kolektivní obranu, a dále se dohodli konzultovat své pozice před každým významnějším setkáním NATO a EU.

Rok 2013 ukázal elementární shodu k základním otázkám bezpečnosti i obrany v evropském i transatlantickém prostoru a také ukázal na pokračující evropeizaci bezpečnostní agendy v rámci Visegrádu, tj. snahu zaměřovat se právě na evropskou agendu, která až zhruba do roku 2009 byla upozaděna.

V polovině května proběhlo v Krakově tradiční „východoevropské“ setkání ministrů zahraničních věcí. Jak se již stalo pravidlem, kromě ministrů zahraničních věcí

V4 a zemí Východního partnerství se jej účastnili zástupci obou unijních předsednických zemí za rok 2013 (Irsko a Litva) a evropský komisař pro rozšíření. Závěrečná deklarace ministrů zahraničních věcí vyznívá ve srovnání s podobnými dokumenty z roku 2011 a 2012 příznivěji. Deklarace z téhož setkání v roce 2010, kterého se ovšem účastnilo Německo, vyznívala poměrně kriticky vůči zemím Východního partnerství. Deklarace z roku 2012, na níž se podílely pobaltské země, se zase stavěla kriticky vůči EU, která by měla převzít větší iniciativu směrem k zemím na východ od EU. Oproti tomu společná deklarace z roku 2013 vyznívá ve všech ohledech pozitivně.¹⁰ Ministři mj.: zdůraznili, že Východní partnerství se ukázalo jako efektivní nástroj pro podporu a zprostředkování demokratické transformace; země Východního partnerství vykazují dostatečnou vůli po změnách a dosahují pokroku; pochválili nárůst prostředků pro Východní partnerství v budoucím rozpočtu EU; přivítali zásadní pokrok při vyjednávání asociačních dohod s Gruzii, Moldavskem a Arménií a dohodě o obchodní dohodě s Ukrajinou; v neposlední řadě jmenovitě pochválili Evropskou komisi a Evropskou službu vnější akce (které byly rok před tím podrobeny kritice) při implementaci Východního partnerství. Tato změna tónu reflektovala celkově proměněnou situaci v roce 2013. Při přípravě vilniuského summitu Východního partnerství se ukazovalo, že dosavadní přístup selhával a bylo nutné vyburcovat politickou vůli v EU i na východ od ní. Byl patrný i značný optimismus stran pokroku na podzimním summitu a Východního partnerství obecně (např. ve srovnání s jižní dimenzí Evropské politiky sousedství). Navzdory všem snahám a pozitivnímu přístupu však skončila tato očekávání na rozhodnutí Arménie i Ukrajiny nepodepsat asociační dohodu, resp. DCFTA. Pro rok 2014 bude obrovsky obtížné a politicky náročné revidovat postoj k východní Evropě ve světle nejnovějších událostí, v každém případě platí, že Visegrádská skupina musí zachovat tuto dimenzi jako jednu ze svých hlavních priorit, neboť i přes svůj omezený potenciál dokázala trvale zvyšovat důvěru v evropský projekt v očích východoevropských partnerů. Zároveň má rozvinuté kapacity a mechanismy pro zprostředkování evropských ambicí dále na východ a udržuje si v očích východoevropských zemí značný kredit.

Dalším tradičním zahraničněpolitickým vektorem V4 je podpora integračních ambicí západního Balkánu. Netradičně se ministři zahraničních věcí setkali ještě na samém konci polského předsednictví 26. června v Budapešti, u příležitosti vstupu Chorvatska do EU. V deklaraci¹¹ ministři připomněli, že V4 byla dlouhodobě trvalým podporovatelem a zastáncem chorvatských snah o přistoupení a je nutné za podporu tohoto procesu jednoznačně přiznat zásluhu. V širším kontextu západního Balkánu je situace o mnoho složitější. Za účelem demonstrace podpory západobalkánských integračních snah se každoročně ministři zahraničních věcí V4 setkávají s ministry zemí západního Balkánu. Setkání proběhlo na samém konci října, tedy již za maďarského předsednictví V4 v Budapešti. Na ministerský summit byli rovněž pozváni zástupci předsednické země EU Litvy, komisař pro rozšíření Štefan Füle a mimořádně i ministři zahraničních věcí Turecka a Rakouska. Ministři se ve společné deklaraci¹² zavázali k podpoře politiky otevřených dveří NATO a integrace zemí západního Balkánu do EU. Evropská komise podporuje započetí přístupových rozhovorů se Srbskem a poskytnutí kandidátského statusu Albánii (kde ovšem ČR bojuje s ochranou in-

vestic energetické firmy ČEZ) a Srbsku a jednání o Stabilizační a asociační dohodě s Kosovem. Visegrádská skupina rovněž přivítala „rozšiřovací balíček“ Evropské komise, který nabízí budoucí strategii pro rozšíření EU o země západního Balkánu. I při vědomí přetrvávajících problémů (zejm. Makedonie a Bosna a Hercegovina) nelze o roce 2013 hovořit jako o skutečně zásadním pokroku. V roce 2013 se rovněž výrazněji neposunula idea „balkánského fondu“, modelovaného dle fondu Visegrádského, o němž se hovoří již několik let. Přesto se prokázalo, že každoroční setkání ve formátu V4 plus, kterému předchází několik jednání na pracovní úrovni (např. setkání politických ředitelů MZV v Albánii, resp. v Makedonii, obojí v listopadu), přináší výsledky, a to ve dvou směrech. Zaprvé v cenném vzájemném informování „třemi směry“ – země V4, Evropská komise a západní Balkán a zadruhé v cenné symbolické demonstraci trvalého zájmu zemí střední Evropy o transformaci a integraci západního Balkánu.

Vnitro-visegrádská koheze se v posledních letech dostává do popředí zájmu všech předsednických zemí. Jde o nesmírně důležitý cíl skupiny, neboť vnitroregionální „propustnost“ a integrace je klíčem k hospodářskému i celkově makroregionálnímu rozvoji. Stejně jako v ostatních případech předchází politická vůle a úsilí konkrétním výsledkům, tím spíše v tak komplexní oblasti, jakým je makroregionální rozvoj. Jedním z hlavních nástrojů pochopitelně zůstává Mezinárodní visegrádský fond, kterému byly v roce 2013 opět navýšeny prostředky a který si získává zcela bezprecedentní postavení také u zahraničních partnerů a donorů. Za polského předsednictví se rovněž podařilo doplnit dokument ke společnému plánování územního rozvoje (účastní se jej V4 plus Bulharsko a Rumunsko), což je další z nezbytných kroků pro celoregionální rozvoj. Dopravní infrastruktura je klíčem k regionální propustnosti a navíc ji nelze řešit odděleně od dalších regionů i zemí. I proto se v Krakově v dubnu konalo setkání ministrů dopravy ve formátu V4 plus zástupci všech sedmi dalších nových členů EU, včetně Chorvatska. Dalším klíčem k propojování regionu je energetika, o níž, i ve visegrádské dimenzi, pojednává zvláštní kapitola této knihy. Zde pouze zdůrazněme důležitou solidaritu v podpoře jaderné energie, k níž se podstatní evropští hráči obrací zády, a přijetí memoranda o porozumění o plynovém propojení regionu. Do budoucna bude zejména nutné vypracovat dlouhodobou vizi i ryze hospodářského propojování regionu a celoregionální přeshraniční spolupráce, které by doplnily iniciativy, vedoucí k vnitro-visegrádské propustnosti a kohezi. V době rostoucí mezinárodněpolitické nestability a nárůstu xenofobních, populistických a nacionalistických tendencí jde o jeden z naprosto základních úkolů pro V4 do budoucna.

Visegrádská skupina se v posledních letech stala vyhledávaným partnerem pro třetí země, o setkávání ve formátu „V4 plus“ je zájem. Pro tyto formáty existují tradiční partneři (pobaltské země, Rumunsko, Bulharsko, Slovinsko), v letech 2011–2013 byla posílena spolupráce s Japonskem či Izraelem. Cenná je pravidelná účast zástupců Evropské komise a předsednických zemí a potřebné bude posílit vztahy s Německem. Určitým problémem se však může stát proliferace setkávání v tomto formátu, kdy samotná forma setkání předchází obsah. Svým způsobem k této proliferaci nakročilo již polské předsednictví (např. rozsáhlé setkání V4 plus pobaltské a severské země) a tento trend ještě posílil za maďarského předsednictví (setkání V4 plus

balkánské země plus Turecko a Rakousko i se zástupcem USA). Kromě toho se objevují noví potenciální partneři (Egypt či Mexiko), u nichž rovněž není zatím zřejmá přidaná hodnota. Jde zejména o to, aby se visegrádská platforma do budoucna nestala zneužívaným fórem pro vrcholné politiky zemí V4, kteří využívají přítomnosti zajímavých evropských či světových státníků pro vlastní prezentaci, bez jasného meritorního rámce daných setkání.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Polsko v roce 2013 rozvíjelo svou sebevědomou pozici v mezinárodním kontextu, zatímco Česká republika i díky červnové vládní krizi a následnému vládnutí „prezidentského“ přechodného kabinetu Jiřího Rusnoka neučinila žádný pokrok ke stabilizaci svého mezinárodněpolitického postavení. Dále se tak posílila bilaterální asymetrie, jež je podtrhována i rostoucím rozdílem ve výdajích na obranné kapacity – ČR se částečně v očích některých polských činitelů může dostat do pozice „černého pasažéra“ evropské a transatlantické obrany. Toto jsou faktory, které mohou přispět až k rozvolnění tohoto strategického regionálního vztahu. Nadále však platí, že Polsko patří po boku Německa a Visegrádské skupiny k jedné z hlavních kotev české zahraniční i unijní politiky a do budoucna je nutné ve prospěch tohoto ukotvení pracovat, neboť průběh roku 2013 neukázal, že by mělo dojít ke zhoršení vzájemné relace, přesto ve větší míře než dříve rezonovala spíše problematičtější témata (medializace kvality polských potravin, již zmíněné podhodnocení českých obranných výdajů). V roce 2013 byla rovněž slabá bilaterální diplomacie na úrovni ministrů zahraničních věcí (v říjnu např. zrušil na poslední chvíli plánovanou cestu do Prahy polský ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski), přičemž pravidelné každoroční setkávání ministrů bylo předvídáno např. i v memorandu o spolupráci mezi ministerstvy zahraničních věcí z roku 2010.¹³

Česko-polská relace tak zejména těžila z výborných styků na pracovní úrovni a ze skutečnosti, že obě země pevně sdílejí obdobné regionální, unijní a bezpečnostní priority, stejně jako pohled na energetiku, evropské sousedství a regionální infrastrukturní propojování. Tato elementární shoda i rostoucí potřeba širší mezivládní konzultace vyústila v historicky druhé společné mezivládní konzultace (první proběhly v roce 2011). Druhé mezivládní konzultace se uskutečnily v polovině května ve Varšavě. Jednání premiérů doprovázela jednání rezortních ministrů, event. náměstků ministrů obrany, dopravy, zemědělství, ministrů pro místní rozvoj, financí, vnitra, průmyslu a obchodu a životního prostředí. Na premiérské úrovni se mj. diskutovalo právě i o záležitosti s polskými potravinami, která byla v průběhu roku silně medializována. Na společném postupu a spolupráci mezi potravinovými inspektory a na užší výměně informací se již před vrcholným setkáním (6. května) dohodli ministři zemědělství obou zemí.¹⁴ Situace, kdy dochází k medializaci a tematizaci potenciálně veřejně populárního tématu, vždy hrozí tím, že se na podobné záležitosti pokusí někdo získat politické body, v tomto případě se však podařilo přetavit hrozící problém do posílení koordinace a spolupráce. Mezi další česko-polská témata tradičně patří energetika. Obě

země sdílejí zájem na co největším posílení kapacity severojižního propojení, které by napomohlo diverzifikaci přepravních tras plynu, pochopitelně za podmínek zajištění dostatečně silných investorů.¹⁵ Polsko od roku 2012 postupně liberalizuje a dereguluje svůj trh s plynem, což by do budoucna rovněž posílilo možnosti energetického propojování obou zemí.

V loňském vydání této kapitoly byla poměrně zevrubně probírána otázka působení PKN Orlen (ovládá český holding Unipetrol) na českém trhu s ropnými produkty. Jde o záležitost, která se pravidelně objevuje na bilaterálních jednáních. V roce 2012 nedošlo k dohodě mezi PKN Orlen a ruskými dodavateli o cenách ropy, následkem čehož byla většina ropy do ČR dodávána ropovody IKL a TAL, dodávky prostřednictvím ropovodu Družba poklesly na historické minimum. V té souvislosti byla také omezena petrochemická výroba v českých rafinériích. Oba trendy byly českou vládou vnímány jako potenciální ohrožení české energetické bezpečnosti. Současně s tím si polská strana stěžovala na nerovnoprávné zacházení při stanovování tarifů za přepravu a atmosféru jičtily také plány českého ministerstva průmyslu a obchodu na sloučení společností ČEPRO a MERO, do nichž naopak chtěl PKN Orlen majetkově vstoupit. Vzhledem k citlivé povaze celé problematiky není příliš informací veřejně dostupných. V roce 2013 nicméně došlo k částečnému vyřešení problému s dodávkami ropy. Firma Unipetrol (PKN Orlen) odkoupila za zhruba půl miliardy Kč od britsko-nizozemské společnosti Shell 16,3 % akcionářského podílu v České rafinérské (provozující rafinérie v Kralupech nad Vltavou a Litvínově). Unipetrol tak zvýšil svůj podíl ve (ztrátové) České rafinérské na 67,5 %.¹⁶ Zároveň PKN v červnu 2013 vyjednal s ruským Rosněftem tříletou dohodu na dodávky ropy přes ropovod Družba a v návaznosti na zvýšení podílu v České rafinérské probíhala jednání o dalším navýšení. V každém případě tím celá „hra“ o český petrochemický průmysl a jeho tranzit ani zdaleka není u konce a další dějství lze očekávat v následujících letech. Zejména jde o vcelku grandiózní plány na propojení celého petrochemického řetězce (státem vlastněné ČEPRO, MERO a PKN Orlenem vlastněný Unipetrol s prodávající Českou rafinérskou). V této transakci budou soupeřit velice silné hospodářské zájmy, včetně např. skupiny J&T, celá otázka tak má závažné hospodářsko-politické pozadí. Důležité přitom je, že i v tomto odvětví dochází k odlivu investorů mimo středoevropský region a k posilování přítomnosti výhradně regionální či „východní“.

V roce 2013 pokračovala dlouhodobá sága úsilí českých investičních či energetických společností o strategickou akvizici v Polsku. Konkrétně šlo o zájem ČEZ o akvizici kontrolního podílu na třetí největší polské energetické společnosti Energa. Poprvé se o společnost Energa ČEZ ucházel již v roce 2010, kdy podal nabídku. Polská vláda, vlastník společnosti Energa, nakonec pro rok 2013 upřednostnila nejprve nabídku minoritního podílu akcií prostřednictvím varšavské burzy a o kontrolním podílu se chce rozhodnout až v následujících letech.¹⁷

Česko-polská bezpečnostní, obranná a zbrojní spolupráce navázala na intenzitu z roku 2012, nadále platí, že většina aktivit je orientována na širší regionální (visegrádskou) platformu (visegrádská Battle group a dlouhodobější vize visegrádské obranné a zbrojní spolupráce). V minulých letech jsme na tomto místě vždy spíše poskytovali výčet neúspěšných projektů. V minulém roce bylo uvedeno, že došlo k po-

sílení politického i pracovního dialogu, což by mohlo do budoucna napomoci překonávat (reálné) překážky a deficity v této oblasti a postavit tak národní obranu více na konceptu sdílení a společného regionálního rozvoje obranných kapacit, což se za současných podmínek jeví jako jediná možná cesta.¹⁸ I pro rok 2013 platí, že se dosud nepodařilo realizovat skutečně významný bilaterální projekt např. v oblasti společných akvizic či společného projektu. Například navzdory politickému lobbyingu premiéra Nečase za podzvukové letouny L-159 v tendru vyhlášeném polským ministerstvem obrany se firma Aero Vodochody do finálního výběrového řízení ani nedostala.¹⁹ O výraznější úspěch se v průběhu roku 2013 nadále ucházel výrobce vozidel Tatra, kromě toho již ve zbrojní spolupráci došlo jen na menší projekty (např. generální oprava polských houfnic českou firmou STV Group²⁰).

Oproti minulým letům ale došlo ke konkretizaci diskuse a jejímu posunu na pracovní úroveň. V polovině roku 2013 byly vytvořeny čtyři pracovní skupiny, obranná spolupráce byla také podpořena setkáváním ve formátu „2 plus 2“, tj. náměstci ministrů obrany a zahraničních věcí, v září 2013 se uskutečnila dobře zastoupená II. česko-polská konference obranného průmyslu. V každém případě je nutné usilovat o to, aby v co nejbližší době došlo na uskutečnění konkrétního projektu v této oblasti. Politická vůle tomu v roce 2013 přála, podařilo se etablovat i mechanismy (pracovní skupiny), které by tuto politickou vůli mohly přetavit do reality. Do budoucna se nabízejí zejména oblasti společného plánování protivzdušné obrany, cvičení, kybernetické bezpečnosti, protiraketové obrany a ve výzkumu a vývoji. Zároveň je nutné dodat, že je bezpodmínečně nutné, aby Česká republika přinejmenším zastavila dlouhodobý propad výdajů na obranu, v opačném případě bude stále obtížnější cokoli regionálním partnerům důvěryhodně nabízet. Oproti zbrojní a armádní spolupráci, která je stále ještě ve své křehké počáteční fázi, obranný a bezpečnostní dialog s polskou stranou probíhá řadu let na dobré úrovni a obě země se v roce 2013 shodly na většině základních priorit, včetně významu česko-polské spolupráce pro bezpečnostní a obrannou dimenzi celé Visegrádské skupiny.²¹

Prezident M. Zeman a následně i jím podporovaná vláda J. Rusnoka se zasazovali ve druhé půli roku 2013 o tematizaci a politizaci hospodářské dimenze zahraniční politiky, což mělo svůj dopad i na česko-polskou relaci. Polsko si prezident Zeman vybral jako svou třetí zahraniční destinaci, do Varšavy cestoval na oficiální návštěvu na konci května 2013. U této příležitosti se setkal se všemi nejvyššími polskými ústavními činiteli a zároveň se účastnil spolu s polským prezidentem konference a setkání podnikatelů zaměřených na propojování dopravní infrastruktury (včetně ideje propojení Odra–Labe–Dunaj) a investice do energetické infrastruktury, tedy témata, která prezident Zeman aktivně při svých regionálních cestách otevírá.²² Pro regionální i hospodářský rozvoj je ovšem nezbytné především strategicky a dlouhodobě zapojit přeshraniční oblasti obou zemí, které nadále trpí nedostatkem kvalitního dopravního infrastrukturního napojení. Po dlouho očekávaném prvním dálničním propojení s polskou stranou u Ostravy v roce 2012 bude nyní důležité sledovat, zda se podaří prosadit projekt dostavby S3 a R11 a také jeho financování z prostředků *Connecting Europe Facility*. Obě strany ale naráží na obtíže způsobené odlišným harmonogramem prací.²³

Rok 2013 v česko-polské relaci ukázal, že existují a jsou posilovány vhodné konzultační a kooperační mechanismy (včetně robustních mezivládních konzultací), stejně tak, že obě země sdílejí základní pohledy a priority v zahraniční a bezpečnostní politice. Polsko je pro Českou republiku spolu s Německem zcela zásadním partnerem. O to více je nutné mít na paměti, že rok 2013 rovněž ukázal, že strategičnost relace není samozřejmostí, naopak, je třeba věnovat vzájemnému vztahu oboustranné politické a diplomatické *úsilí*, aby nadále mohl působit jako těžiště středoevropské regionální politiky.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

V lednu 2013 obě země vstoupily do třetí dekády od rozdělení společné federace. Po ochlazení v devadesátých letech přišla renesance česko-slovenských vztahů v období před vstupem do EU a později před slovenským vstupem do NATO. Po vstupu do EU postrádala česko-slovenská vazba výraznější bilaterální dynamiku, pouze v letech 2006–2009, kdy v ČR vládl středopravý kabinet Mirka Topolánka a na Slovensku levicově-národovecká vláda Roberta Fica, byly patrné silnější zahraničněpolitické rozdíly. V roce 2010 pak došlo k citelnému oživení, kdy se poprvé setkaly politické a ideové profily tehdejších (středopravých) vlád. Při srovnání vývoje bilaterální relace od roku 2007, kdy tato publikace vyšla poprvé, je jasně patrné, že od roku 2010 došlo ke skutečnému posílení konkrétní, pragmatické a projektové spolupráce a léta 2012 a 2013 znamenala zejména v obranné spolupráci určitý přelom. Rok 2013 se v několika ohledech nesl ve znamení kontinuity s tímto trendem. Zprvce jednoznačně potvrdil celkovou blízkost obou zemí, jež se přenesla jak do kvality i kvantity stykové agendy, tak i do otevřenosti vzájemného dialogu, která nebyla významněji zasažena faktem, že vlády obou zemí vzešly z odlišných politických táborů. Zadruhé byl posilován význam rezortní spolupráce a v hospodářské oblasti význam energetiky. Zatřetí pokračuje multilateralizace a evropeizace česko-slovenského vztahu, kdy hlavní náplní bilaterální relace jsou témata multilaterální (unijní a visegrádská).

V roce 2013 se v obráceném gardu opakovala situace z roku 2011, kdy se velká část česko-slovenské agendy odvíjela od příprav historicky prvního společného zasedání vlád, aby bylo nakonec o rok posunuto kvůli pádu vlády premiérky Ivety Radičové. Podobně bylo plánované druhé společné zasedání vlád na podzim 2013, kvůli vládní krizi a pádu vlády P. Nečase na počátku léta 2013 však bylo odloženo na rok 2014. Na nedostatek nejvyšších bilaterálních politických kontaktů si však rozhodně nebylo možné stěžovat. Naopak, rok 2013 byl specifický tím, že na Slovensko v krátkém rozmezí tří měsíců cestovali dva čeští prezidenti – končící prezident V. Klaus na konci února a nastupující prezident M. Zeman na počátku dubna a slovenský prezident Ivan Gašparovič v březnu navštívil Brno. Frekvence návštěv na nejvyšší úrovni symbolicky potvrdila výjimečnost česko-slovenských vztahů (V. Klaus cestoval za dobu obou prezidentských mandátů na Slovensko celkem čtrnáctkrát). Český prezident při své poslední cestě neskryval své tradiční výhrady vůči některým aspektům EU, v čemž se se slovenským postojem příliš neshodoval, ale tyto odlišnosti se nesly v ro-

vině otevřeného a rozumějícího dialogu. Navíc nešlo o nový rys, neshody např. v pohledu na evropskou společnou měnu se projeví i při setkání premiéra Fica s českým prezidentem v Praze v roce 2012. Specifičnost prezidentské relace se odrazila i v tom, že V. Klaus se se svým slovenským protějškem na počátku března v Brně vzájemně vyznamenali Řádem bílého lva, resp. Řádem bílého dvojkríže.²⁴ Zajímavostí dubnové návštěvy prezidenta Zemana (při které se sešel i s předsedou slovenské vlády R. Ficem) byla skutečnost, že s ním cestoval předseda Asociace krajů a jihomoravský hejtman Michal Hašek. Zároveň se prezidentské setkání zaměřilo i na některé konkrétnější projekty, jako jsou např. dopravní či energetické propojování.²⁵ 1. 1. 2013 se v rámci speciálního diskusního pořadu *Otázky Václava Moravce* sešel v Brně ve vile Tugendhat P. Nečas s R. Ficem. Oba premiéři se pak ještě setkali u příležitosti 8. jaderného fóra v Praze na konci května. Slovenský premiér pak v listopadu navštívil Prahu, při setkání mj. zazněla myšlenka na oživení značky „Made in Czechoslovakia“²⁶ a byla podepsána nová dohoda o vzájemném uznávání vysokoškolských diplomů.

Jak bylo již naznačeno, většina bilaterálních jednání se nesla spíše v konzultačním duchu a odvíjela se od témat multilaterálních (EU, Východní partnerství, NATO) či regionálních (V4). Bilaterální témata byla zejména hospodářské povahy, přičemž posílení hospodářsky laděného zahraničněpolitického smýšlení se ještě zvýraznilo s nástupem nového prezidenta M. Zemana a později i „jeho“ vlády s ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Od roku 2007 se z česko-slovenské iniciativy koná Evropské jaderné fórum, v roce 2013 proběhlo na konci května v Praze. Hlavními tématy byly: 1) *Zelená kniha 2030* (konzultační dokument, jímž EK otevírá veřejnou diskusi o dalších krocích a cílech klimaticko-energetické politiky po roce 2020, tedy téma, na němž v EU zdaleka nepanuje shoda), 2) investice do nízkouhlíkové energetiky a 3) jaderná bezpečnost. Jednání se opět účastnil evropský komisař pro energetiku Günther Oettinger. Zejména po jaderné katastrofě v japonské Fukušimě představuje Jaderné fórum významnou platformu, která umožňuje zviditelňovat jadernou energetiku v příznivějších barvách, což odpovídá zájmům jak České republiky, tak i Slovenska. Jaderná energetika pojila obě země blíže i v konkrétních projektech – od roku 2009 se česká energetická společnost ČEZ připravovala na to, že bude hlavním dodavatelem dostavby nového jaderného bloku jaderné elektrárny Jaslovské Bohunice. Pro tyto účely byla vytvořena akciová společnost JESS, v níž držela 51 % slovenská společnost JAVYS a 49 % ČEZ. Již v průběhu roku 2012 se však objevily informace o tom, že o český podíl má zájem ruská společnost Rosatom (která mj. soutěžila i ve výběrovém řízení na dostavbu JE Temelín a měla zájem dodat reaktor také do slovenské elektrárny Mochovce). K důležitému posunu došlo hned v polovině ledna 2013, kdy ČEZ, JAVYS a Rosatom podepsaly dohodu, umožňující vstup ruského partnera do projektu na dostavbu Jaslovských Bohunic.²⁷ Ruská společnost však vyžaduje garantovanou minimální cenu výkupu elektrické energie a na tomto požadavku se jednání se slovenskou vládou zdrhla, až do konce roku 2013 nebyla tato otázka vyřešena. Druhým významným energetickým projektem byla akvizice 49 % Slovenského plynárenského průmyslu českou společností Energetický průmyslový holding EPH od energetických gigantů E.ON (Německo) a GDF Suez (Francie) na přelomu roku 2012 a 2013. Akvizici od počátku

provázely spekulace, že EPH, v té době vlastněné Danielem Křetínským, Petrem Kellnerem a finanční skupinou J&T, usiluje o koupi vlastnického podílu v SPP s cílem později přenechat svůj podíl některé z ruských plynárenských společností,²⁸ což EPH od počátku odmítal²⁹ a v průběhu roku 2013 v tomto směru nebyly známé žádné kroky. V každém případě však platí, že rok 2013 potvrdil odliv západoevropských firem ze strategických energetických odvětví v regionu střední Evropy a tím i potenciální větší otevřenost tohoto prostoru vlivu ruskému, o čemž jsme psali v minulém vydání této kapitoly. Dosud nekončícím „příběhem“ je propojení českého a slovenského nákladního železničního dopravce, o němž se jedná již od roku 2006, ovšem ani v roce 2013 nedošlo k dohodě, nicméně tato otázka byla součástí nejvyšších politických jednání. Podobně tak byla při bilaterálních jednáních vždy přítomna otázka dálničního a dalšího infrastrukturního propojení obou zemí.

Léta 2012 a 2013 znamenala určitý pozitivní obrat v obranné spolupráci. Česko-slovenská obranná spolupráce zaznamenala silný impuls v roce 2010, kdy nastoupily stejnobarevné vlády P. Nečase a I. Radičové. Ambiciózní plány (jako např. i koordinace obranných auditů a tvorby strategických dokumentů) sice v mnohém nebyly realizovány, v každém případě se však od té doby posunula česko-slovenská obranná spolupráce na nejvyšší úroveň z hlediska regionu a patrně i celkově. Kromě toho byly vybudovány a posíleny rezortní i armádní vazby a téma obranné spolupráce bylo více politizováno a stalo se nedílnou, ba jednou z nejvýznamnějších součástí bilaterální relace. Na podzim 2012 bylo na společném zasedání vlád podepsáno rozsáhlé a detailní memorandum, které se týkalo mnoha oblastí, s důrazem na logistiku, výcvik, vzdělávání, plánování, zvládání krizových situací, zajištění a obranu vzdušného prostoru a společné akvizice (více viz loňské vydání této kapitoly). Memorandum mj. předpokládalo uzavření mezivládní dohody o rozvoji spolupráce v oblasti obrany, které bylo podepsáno 20. září ministry obrany Vlastimilem Pickem a Martinem Glváčem v Ostravě. Mezivládní dohoda dále specifikuje oblasti, na něž je možné se do budoucna (realisticky) zaměřit. Konkrétně jde o obranné plánování, vojenské vzdělávání, výzbrojování, logistiku a vojenské zdravotnictví, vojenské operace, cvičení a rozvoj ozbrojených sil. Spolupráci ve všech uvedených oblastech odborně zajišťuje osm pracovních skupin, z nichž většina byla zřízena již v roce 2012, v roce 2013 přibyla skupina legislativně-právní a skupina pro spolupráci státních podniků a organizací.

Zvláštní pozornost je v dohodě věnována rozvoji spolupráce státních podniků zaměřených na obranný průmysl. Dohoda upravuje oblasti spolupráce těchto podniků a zároveň upravuje činnosti smluvních stran, které umožní vytvářet lepší podmínky pro fungování těchto podniků.³⁰ Obě země také dlouhodobě deklarují zájem o společné akvizice obranných kapacit, což bylo v historii velice častým syžetem a zároveň dosud nerealizovaným záměrem. Důvodů je celá řada – odlišné akviziční cykly a postupy, potřeba dlouhodobého plánování, rozdílná úroveň stávajících obranných kapacit a obecné podfinancování obranného sektoru v obou zemích i dílčí lobbistické zájmy. Přitom právě ve společných akvizicích je možné spatřovat základ silné budoucí spolupráce i zefektivnění prostředků na zajištění regionální obrany. Nejslibněji se zatím vyvíjí idea společného pořízení letištních radiolokátorů, která byla odsouhlasena a probíhá v rámci mezivládní dohody. Podobně se připravuje i spolupráce při pořizo-

vání mobilních radarů protivzdušné obrany, na něž by byla navázána i sdílená logistická podpora, údržba a výcvik. Oba projekty přirozeně vyvolávají značný zájem zbrojovek a generují značný lobbistický tlak českých, slovenských i dalších společností.

V roce 2013 se nejdále posunula spolupráce ve společném výcviku. Nejviditelnějším bodem tohoto úsilí bylo společně organizované logistické cvičení *Capable Logistician* v červnu 2013 ve slovenské Sliachi. Šlo o jedno z nejrozsáhlejších logistických cvičení vůbec, do kterého se pod řízením Mnohonárodního centra pro koordinaci logistiky se sídlem v Praze zapojilo 1750 vojáků a logistických odborníků s pozemní i leteckou technikou a odborní pozorovatelé z celkem 35 států světa (členských i nečlenských zemí NATO).³¹ Dalším výrazným posunem je konkretizace spolupráce v ochraně vzdušného prostoru, která by v budoucnu mohla směřovat až do společné integrované česko-slovenské ochrany. Zároveň česká strana podporuje myšlenku, že by slovenské vzdušné síly přezbrojily z dosluhujících ruských strojů MIG-29 na švédské stíhací letouny JAS-39 Gripen, kterými ČR disponuje.³²

Obvykle se v rámci česko-slovenského vztahu kapitola věnuje i maďarské otázce. Ve slovensko-maďarských vztazích nebylo v roce 2013 patrné výraznější napětí, spíše naopak došlo na uklidnění a jediným výraznějším „maďarským“ tématem byla odpověď slovenské vlády petičnímu výboru Evropského parlamentu, který řešil maďarskou petici, namířenou proti usnesení Slovenské národní rady o neměnnosti dekretů prezidenta republiky E. Beneše. Obě strany vnímají historickou agendu a problematiku „dekretů“ dlouhodobě shodně.

O česko-slovenských vztazích se v minulosti hovořilo jako o „nadstandardních“, což mělo ztělesňovat jejich výjimečnost ve srovnání s jakoukoli jinou bilaterální relací. Zároveň platilo, že navzdory geografické, kulturní a historické blízkosti se nedařilo výjimečnost vztahů přetavit do strategičtější podoby. Po roce 2010 toto částečně přestává platit a i s vědomím omezené váhy obou zemí v evropské a světové politice rok 2013 ukázal, že se daří – zejména v obranné a zbrojní spolupráci – připravovat půdu pro skutečně strategickou blízkost obou zemí.

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE

Česko-rakouské vztahy jsou zhruba od roku 2009 normalizované, čas od času zjištěné spornými otázkami jaderné energetiky či minulostní tematiky. V roce 2011 bylo v této kapitole uvedeno, že „*ČR a Rakousko jednoduše nepociťují potřebu bližší kooperace v téměř žádné z možných zahraničněpolitických agend a... neexistují silná (pozitivní) bilaterální témata... takže nezbyvá než se těšit z relativně klidné politické roviny, kdy se oběma vládám více méně daří držet sporné otázky mimo veřejnou a politickou bilaterální diskusi.*“ Toto stále víceméně platí, ovšem již rok 2012 částečně předznamenal obrat k lepšímu, neboť přinejmenším byla započata hlubší reflexe tohoto neuspokojivého stavu a také první pokusy o reálnou diskusi, jak tento stav změnit. Ze zadání ministerstva zahraničních věcí a ve spolupráci s rakouským velvyslancevím v Praze byly pak i v průběhu roku 2013 hledány mechanismy, jak definovat společná témata ke spolupráci. Na české straně se touto aktivitou zabýval profesor

Otto Pick. Tuto snahu částečně znesnadňoval fakt, že navzdory úsilí z počátku prvního ministerského mandátu K. Schwarzenberga (rok 2007) se nepodařilo vybudovat pevnější vazbu na ministerské úrovni s ministerským protějškem Michaellem Spindeleggerem. Negativně se na relaci také odráželo to, že český ministr zahraničních věcí, který dlouhodobě žil v Rakousku a byl účasten tamního politického života, neváhal i v době svého ministerského působení živě komentovat vnitropolitické dění v Rakousku v tamních médiích, což jistě nepřispělo k jeho oblibě u mnoha rakouských politiků. Podobně byla v letech 2012 i 2013 patrná abnormální absence kontaktů na úrovni šéfů vlád. Zatímco s ostatními sousedy probíhá velice čilá každoroční komunikace na premiérské úrovni, či dokonce i společná vládní zasedání, v případě Rakouska se od února 2011 bilaterálně předsedové vlád nesešli. K tomu ovšem také dodejme, že vzhledem k odlišné zahraničněpolitické profilaci Rakouska (zejména jeho neutrální status, který se ovšem projevuje i v odlišných akcentech např. politiky vůči Rusku) se širší zahraničněpolitická shoda hledá přeci jen obtížněji. Naopak, odlišná politická profilace nebyla překážkou pro relaci na úrovni hlav států, tedy ze strany V. Klause a ještě více v roce 2013 M. Zemana, který se skutečně aktivně pustil do „renesance“ vztahů s jižním sousedem ČR. V. Klaus se s rakouským prezidentem sešel měsíc před skončením svého mandátu v únoru v Alpách, hned v dubnu pak cestoval do Vídně M. Zeman, který se s prezidentem H. Fischerem ještě znovu sešel v říjnu v Českém Krumlově. V souladu se svým pojetím zahraniční politiky zdůrazňoval prezident Zeman ekonomická témata a dopravní propojení.

Na pracovní úrovni bylo důležité setkání I. náměstka ministra zahraničních věcí Jiřího Schneidera se státním tajemníkem Reinholdem Lopatkou, kde byla podepsána dohoda mezi vládou ČR a vládou Rakouské republiky o vzájemném zastupování ve vydávání schengenských víz. Na této schůzce byla rovněž i definována možná témata budoucí spolupráce. Tradičním tématem česko-rakouského vztahu je dopravní propojení, jak ve směru Brno–Vídeň, tak České Budějovice–Linz. Objevily se však i nové ideje, jako např. zřízení diskusní platformy/fóra, rozšíření parlamentních kontaktů, výraznější spolupráce s V4, rozšíření spolupráce mezi ministerstvy (secondment, kolokace, rozšíření vzájemného zastupování ve vydávání víz), využití potenciálu v oblasti vědy a výzkumu, rozvoj spolupráce v oblasti obrany, rozvoj partnerství měst a obcí či společná podpora malých a středních podniků.³³ Všechny tyto projekty mají velký potenciál oživit obezřetný česko-rakouský vztah, ovšem je potřeba splnit dvě nezbytné podmínky: zajistit pro tuto iniciativu dostatečnou podporu na nejvyšší politické úrovni a zejména pracovat na posílení důvěry mezi aktéry jak v politické, tak v pracovní oblasti.

EKONOMICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE STŘEDNÍ EVROPĚ³⁴

I v roce 2013 působily na středoevropské vztahy dva trendy – posilování sofistikovaného a všestranného hospodářského propojování a zároveň dozvuky hospodářské a finanční krize. V první polovině roku 2013 tak např. došlo k výraznějšímu poklesu vzájemné obchodní výměny s Rakouskem. Obrat vzájemného obchodu klesl oproti

předchozímu roku o 4,7 %. Vývoz se v první polovině roku snížil meziročně o téměř 4 % a dovoz dokonce o 8,5 %. Přesto si Rakousko udrželo pozici šestého největšího obchodního partnera pro ČR. V případě Rakouska jinak nedošlo k dalším změnám z hlediska struktury vývozu a dovozu, ani k významnějším investičním aktivitám, Rakousko nadále zůstává po Nizozemsku a Německu třetím největším investorem v ČR.

Polsko v roce 2013 zůstalo na pozici třetího největšího obchodního partnera. Česko-polská obchodní výměna v roce 2013 oproti předchozímu roku byla vyšší o 0,1 % a dosáhla 15,3 mld. EUR. Objem českého exportu do Polska klesl o 2,4 % a činil 7265,4 mil. EUR a objem importu vzrostl o 3,0 % a dosáhl 8051,1 mil. EUR. Český deficit obchodní výměny s Polskem vzrostl o 112 % a činil 785,6 mil. EUR. Největší deficit zahraničního obchodu s Polskem v roce 2013 zaznamenala Česká republika ve skupině potravin a živých zvířat (-496,8 mil. EUR), což mohlo přispět i k negativně cílené kampani proti polským potravinovým výrobkům v médiích. Naopak přebytek bylo dosaženo u strojů a dopravních prostředků (+472,2 mil. EUR). Zintenzivnění spolupráce lze do budoucna očekávat při výstavbě dálnic a opravě silnic, železničních tratí, energetických zdrojů, při regulaci vodních toků (především Odry), dodávkách ekologických zařízení a účasti na dalších strategických stavbách v obou zemích. Je možno předvídat užší spolupráci mezi českými a polskými dopravci. Polsko je a zůstane velmi atraktivní zemí pro české investice. Významná je účast českých podniků na dodávkách pro veřejný sektor. Stále více našich dodavatelů zboží a služeb se účastní výběrových řízení zejména v odvětvích silniční, železniční a městské infrastruktury, ve vojenských dodávkách i jinde.

Slovensko je pro ČR druhým největším obchodním partnerem z hlediska exportu a čtvrtým největším obchodním partnerem z hlediska importu. Obchodní obrat se Slovenskem stejně jako v případě Rakouska v roce 2013 poklesl o necelá tři procenta, z pohledu ČR je důležité, že ovšem došlo zejména k propadu dovozu ze Slovenska, zatímco vývoz do SR v roce 2013 narostl. Rok 2013 tak nepřinesl významné změny v hospodářské dimenzi (s výjimkou přesunů v energetice, viz výše), pouze potvrdil, že léta kontinuálního růstu obchodní výměny, která jsme zažívali před rokem 2008, jsou stále ještě v nenávratnu.

MEDIÁLNÍ KONTEXT ČESKÉ STŘEDOEVRÓPSKÉ POLITIKY

V souvislosti s rozvojem elektronických médií a dalších informačních kanálů (zejména Twitter a blogy) došlo v posledních několika letech ke zvýšení dostupnosti informací o střední Evropě i o české zahraniční politice vůči tomuto regionu. Toto zlepšení má za následek zvýšené zpravodajské pokrytí tohoto tématu. Značné pozornosti se dostává na specializovaných webech či tištěných médiích hospodářské a energetické rovině regionálních vztahů. Z deníků se střední Evropě nadále nejvíce věnují *Hospodářské noviny* a rovněž *Lidové noviny*, byť každý z deníků přináší odlišné pohledy. Rok 2013 se vyjímal tím, že daleko více se do popředí zájmu dostala otázka polských potravin (zejména *Mladá fronta DNES*), která se až blížila negativní kampani proti nim. Naopak, z minulosti známá „rakouská“ témata (zejména spory o JE

Temelín či tzv. Benešovy dekrety) se v médiích neobjevovala. Česká média si v roce 2013 ve zvýšené míře všimala znepokojivých politických tendencí v Maďarsku, až na výjimky však nebyl maďarský vnitropolitický vývoj nikterak tematizován na politické úrovni.

ZÁVĚR

Česká zahraniční politika vůči regionu střední Evropy i v roce 2013 vykazovala rysy jedné z nejlépe propracovaných a fungujících dimenzí české diplomacie. Z hlediska typů jednání byla jednoznačně proaktivní a kooperativní, pouze s výjimkou Rakouska, kdy se česká politika nadále nacházela na úrovni neutrálního nezájmu, byť došlo k určitým impulzům, které by mohly tento modus jednání zvrátit. K tomuto typu jednání docházelo bez politizace a také bez polarizace – jak na úrovni politické, tak na úrovni jednotlivých aktérů a institucí. Rok 2013 ukázal, že dobrou cestou k posílení bilaterálních vztahů jsou společná zasedání vlád či vládní konzultace. Visegrádská skupina byla v roce 2013 i s přispěním České republiky nadále velice aktivní při hledání odpovědi na zásadní zahraničněpolitické a bezpečnostněpolitické výzvy v Evropě a ve světě, k nejhmatatelnějšímu pokroku došlo na poli obranné spolupráce. V loňském závěru této kapitoly se pravilo, že „*i za podmínek, které spíše mohly nahrávat rozklížení středoevropského prostoru a jeho destabilizaci, došlo naopak k větší integraci a díky ní byla V4 schopna přispět k celoevropské diskusi o hlavních výzvách budoucnosti*“. Byl to tedy závěr spíše optimistický a průběh roku 2013 tento argument do velké míry může zopakovat. Nicméně ve zvýšené míře než v roce 2012 se vyjevily některé varující signály. Zaprvé jde o politickou nestabilitu v České republice a o některé nedemokratické a populistické tendence v Maďarsku. Zadruhé jde o posílení rozdílů v pohledu na budoucnost budování obranných kapacit mezi jednotlivými státy, které jsou dány politicky (jednak politickou nechutí více investovat do obranných kapacit a jednak odlišné vnímání hrozeb). Tyto rozdíly se mohou transformovat i do závažnějších zahraničněpolitických odlišností, jež by již mohly seriózně ohrozit zahraničněpolitickou kohezi Visegrádské skupiny. I proto je nutné se do budoucna co nejvíce zaměřit na vnitroregionální rozvoj a kohezi, které mohou posílit regionální stabilitu i za podmínek, kdy turbulence v okolním mezinárodním prostředí (Ukrajina, arabský svět) nabírají na intenzitě.

Poznámky

- ¹ Kořan, Michal (2013): Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 107–108.
- ² *2012/2013 Polish Presidency: Visegrad 4 Integration and Cohesion*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/2012-2013-polish.

- ³ *Report of the Polish Presidency of the Visegrad Group July 2012–June 2013.* On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ⁴ *Meeting of foreign ministers of the Visegrad, Nordic and Baltic states.* Visegrad group, 20. 2. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/meeting-of-foreign.
- ⁵ *Meeting of Defence Ministers of V4 countries, France and Germany.* On-line: www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/europe/visegrad_group/polish_presidency_of_the_visegrad_group1/meeting_of_defence_ministers_of_v4_countries__france_and_germany;jsessionid=2B33F23971787DCE01C60207EC660CD8.cms2.
- ⁶ *Press statement of the Polish Presidency in the Visegrad Group.* On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/press-statement-of-the.
- ⁷ *Budapest Joint Statement of the Visegrad Group Heads of Government on Strengthening the V4 Security and Defense Cooperation,* 14. 10. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/budapest-joint-statement.
- ⁸ MO ČR: *Obranná spolupráce V4.* Tematický informační materiál Ministerstva obrany, listopad 2013. On-line: [www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=175829 & down=yes](http://www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=175829&down=yes).
- ⁹ Tamtéž.
- ¹⁰ *Joint Statement on the Eastern Partnership of the Foreign Ministers of the Visegrad Group, Ireland and Lithuania.* On-line: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2013/joint-statement-on-the>.
- ¹¹ *Joint Declaration of the Foreign Ministers on the Occasion of the Croatian Accession to the EU,* 26. 6. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/joint-declaration-of-the.
- ¹² *Joint Statement of Ministers on Western Balkan,* 31. 10. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/joint-statement-of-the-131107.
- ¹³ *Memorandum on Co-operation between the MFA of the Republic of Poland and the MFA of the Czech Republic,* 21. 5. 2010. On-line: www.mzv.cz/ceskopolske_forum/cz/prodlouzeni_cinnosti_cesko_polskeho_fora.html.
- ¹⁴ MZV ČR: *Nová etapa v oblasti kvality a bezpečnosti potravin.* České vevyslanectví ve Varšavě, 6. 5. 2013. On-line: www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/nova_etapa_spoluprace_v_oblasti_kvality.html.
- ¹⁵ *Česká republika nabízí Polsku letouny L-159, Nečas jednal i o kontrole potravin.* Novinky.cz, 13. 5. 2013. On-line: www.novinky.cz/domaci/301774-ceska-republika-nabizi-polsku-letouny-l-159-ncas-jednal-i-o-kontrole-potravin.html.
- ¹⁶ *Shell prodal Unipetrolu svůj podíl v české rafinérské.* Česká pozice/Lidovky, 8. 11. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/shell-prodal-unipetrolu-svuj-podil-v-ceske-rafinerske-za-pul-miliardy-koron-1v3-/tema.aspx?c=A131107_130725_pozice_137356.
- ¹⁷ *ČEZ: Zajímáme se o polské elektrárny Energa.* E15.cz, 24. 5. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cez-zajimame-se-o-polske-elektrarny-energa-991276.
- ¹⁸ Kořan, Michal (2013): *Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice,* op. cit, s. 117.
- ¹⁹ *Nové cvičné letouny pro Polsko bez L-159 Alca.* Armádní noviny, 12. 8. 2013. On-line: www.armadninoviny.cz/nove-cvicne-letouny-pro-polsko-bez-l-159-alca.html.
- ²⁰ MZV ČR: *Houfnice ShKH vz. 77 Dana opraví česká firma STV Group.* Velvyslanectví ČR ve Varšavě, 20. 6. 2013. On-line: www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/houfnice_shkh_vz_77_dana_opravi_ceska.html.
- ²¹ MO ČR: *V Praze jednali představitelé České republiky a Polska,* 13. 1. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/v-praze-jednali-predstavitel-ceske-republiky-a-polska-93275/.
- ²² MZV ČR: *O rozvoji česko-polských hospodářských vztahů.* Velvyslanectví ČR ve Varšavě, 30. 5. 2013. On-line: www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/stav_a_perspektivy_rozvoje_cesko.html.
- ²³ *Propojení Česka a Polska je prioritou.* Město Trutnov, tisková zpráva, 27. 1. 2014. On-line: www.trutnov.cz/mesto-trutnov/propojeni-ceska-a-polska-je-prioritou.

- ²⁴ Klaus a Gašparovič se vzájemně vyznamenali za rozvoj česko-slovenských vztahů. ČRo, 6. 3. 2013. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/1184094.
- ²⁵ Prezident Zeman na Slovensku vyzval ke zlepšení hospodářské spolupráce. ČRo. 4. 4. 2013. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/prezident-zeman-na-slovensku-vyzval-ke-zlepseni-hospodarske-spoluprace--1195864.
- ²⁶ Vratme se ke značce Made in Czechoslovakia, navrhuji Rusnok a Fico. ČT24, 20. 11. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/252651-vratme-se-ke-znacce-made-in-czechoslovakia-navrhuj-rusnok-a-fico/.
- ²⁷ Rosatom se může vedle ČEZ podílet na dostavbě Jaslovských Bohunic. Patria Online, 16. 1. 2013. On-line: www.patria.cz/zpravodajstvi/2243597/rosatom-se-muze-vedle-cez-podilet-na-dostavbe-jaslovskych-bohunic.html.
- ²⁸ Například Does EPH have a deal with the Russians? If not, SPP buy looks dubious. Česká pozice, 16. 8. 2011. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/does-eph-have-a-deal-with-the-russians-if-not-spp-buy-looks-dubious-1cp-/tema.aspx?c=A110816_103821_pozice_32870.
- ²⁹ Czech EPH says not buying Slovak gas firm for Russians. Česká pozice, 16. 8. 2011. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/czech-eph-says-not-buying-slovak-gas-firm-for-russians-ppq-/tema.aspx?c=A110829_125622_pozice_34045.
- ³⁰ MO ČR: září 2013. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/nova-mezi-vladni-dohoda-umozni-prohloubeni-cesko-slovenske-spoluprace-89521/.
- ³¹ MO ČR: červen 2013. On-line: www.acr.army.cz/vycvik-a-nasazeni/vycvik-vojsk/2013/capable-logistician-2013-84550/.
- ³² MO ČR: Teze vystoupení ministra obrany na 166. Žofínském fóru, 29. 5. 2014. On-line: [www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=188271 & down=yes](http://www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=188271&down=yes).
- ³³ Informace MZV, 31. 5. 2013.
- ³⁴ Tato část kapitoly je celé zpracována a částečně doslovně přejata na základě informací z portálu Businessinfo.cz, ze sekce teritoriální, popř. z dat Českého statistického úřadu. On-line: www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme.html.

Část IV:

**Dvoustranné vztahy
České republiky s vybranými
zeměmi a regiony**

Kapitola 7

Spojené státy americké v české zahraniční politice

Petr Vilímek

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V kapitole věnované vztahům ČR se Spojenými státy za rok 2012 Ondřej Ditrych konstatoval, že se dvoustranné vztahy vyznačovaly množstvím a různorodostí témat, která však byla oběma stranami řazena do společného kognitivního rámce. Oproti minulosti na ně přitom z české strany bylo pohlíženo bez přehnaných očekávání, které nicméně snižovalo riziko významného zklamání a následného zásadního otřesu.¹ Toto tvrzení můžeme bez problému použít i pro charakteristiku vzájemných vztahů během roku 2013, přičemž podobně jako v roce 2012 platilo, že rámec vzájemných vztahů se opíral o tři hlavní pilíře – bezpečnostní, ekonomický a o spolupráci v oblasti šíření lidských práv a norem demokratického právního státu. Klíčoví aktéři podílející se na tvorbě české zahraniční politiky vůči USA se přitom dokázali kompetentně vyrovnat i s hlubokou politickou krizí v ČR, jakkoliv jejich role byla usnadněna převažujícími prvky kontinuity v americké zahraniční politice v prvním roce druhého funkčního období Baracka Obamy. Současně se ale nabízí otázka, zda turbulentní vnitřní vývoj v ČR vrcholící politickým a korupčním skandálem, který smetl Nečasovu koaliční vládu a přes epizodu s poloúřednickou vládou Jiřího Rusnoka a jejím neúspěšným pokusem o získání důvěry (který nicméně nezabránil tomu, aby tento kabinet vzniklý z iniciativy prezidenta Miloše Zemana ve funkci fakticky nepůsobil až do vytvoření Sobotkovy koaliční vlády) vedl až k předčasným parlamentním volbám v říjnu 2012, v dlouhodobé perspektivě zásadně nezmění budoucí diskurz o české zahraniční politice vůči USA.

Výsledek voleb znamenal prohloubení dezintegračních trendů v českém politickém systému, jejichž hlavní obětí se nyní stala ODS, strana, která po více než dvacet let tvořila jeden ze dvou hlavních pólů českého stranicko-politického spektra a současně v oblasti zahraniční politiky nejvíce reprezentovala ideový proud atlantismu²

dávající přednost vztahům s USA a NATO a naopak zaujímající spíše skeptický postoj ke kontinentálním mocnostem a EU. V důsledku volebního debaklu ODS se nejsilnější pravicovou stranou stala TOP 09, která však ani zdaleka nedokázala vyrovnat volební výsledky z dřívějších let a která navíc v rámci zahraničněpolitického ideového diskurzu reprezentuje spíše internacionalistický proud. Vzhledem ke slabému volebnímu výsledku ČSSD se faktickým vítězem voleb stalo politicky ideově málo vyhraněné hnutí ANO podnikatele Andreje Babiše, na které krystalizace hlubších zahraničněpolitických postojů teprve čeká. Výsledky voleb tak učinily mnohem reálnějším scénář, kdy by se v dlouhodobé perspektivě mohl diskurz v oblasti debaty o zahraniční politice posunout k debatě internacionalistů a kontinentalistů či dokonce směrem k dominanci jednoho z těchto dvou proudů, což by se pravděpodobně neobešlo ani bez posunu ve vnímání role USA v české zahraniční politice.³

Jistou ironií pak je, že navzdory potenciálně závažným dlouhodobým důsledkům politického vývoje v roce 2013 pro českou zahraniční politiku ve vztahu k USA, hrály USA a jejich zahraniční politika v rámci volební kampaně naprosto zanedbatelnou roli. Minimální relevanci americké zahraniční politiky a současných česko-amerických vztahů nejlépe dosvědčují části volebních programů hlavních politických stran věnující se zahraniční politice. Ani v jednom z nich nebyl např. vztahům s USA věnován samostatný odstavec a v zásadě se k nim vztahovala jen jedna či dvě věty, které si napříč dokumenty byly poměrně podobné. TOP 09 tak ve svém programu hovořila o „*důležitosti udržování a rozvíjení euroatlantických vztahů jako zásadní podmínky bezpečnosti Evropy i celého světa*“,⁴ zatímco rezortní program hnutí ANO v části zahraniční politika transatlantické vztahy vůbec nezminil a v části věnované politice bezpečnostní hovořil jen o „*spojencích v euroatlantické komunitě*“.⁵ Ve volebním programu ČSSD se objevilo jen konstatování o „*posilování vzájemně prospěšného spojení mezi USA a Evropou v bezpečnostní oblasti*“,⁶ zatímco program KDU-ČSL vedle „*podpory rozvoje transatlantických vztahů*“ zmínil také „*omezování vojenské přítomnosti USA v Evropě*“, což stranu vedlo „*k podpoře budování společných vojenských kapacit v rámci EU*“.⁷ Největší prostor popisů vztahů s USA věnovala ODS, která hovořila o „*podpoře udržení transatlantické vazby a posilování vztahů mezi EU a USA nejen v oblasti obrany, ale i hospodářské spolupráce*“. Program ODS rovněž konstatoval, že „*posilování euroatlantické vazby znamená posilování svobody a je také východiskem ke konkrétním návrhům v bezpečnostní a ekonomické spolupráci*“.⁸ Speciální důležitost pak program kladl na návrh na vytvoření transatlantické zóny volného obchodu, kterému je vedle ekonomických přínosů přisuzován i „*významný politický dopad, zejména posílení transatlantických vztahů a vnitřní soudržnosti euroamerické civilizace*“.⁹ Výjimku představoval program KSČM, který sice USA přímo nezmiňoval, ale vedle požadavku na „*zrušení NATO jako dlouhodobého cíle či minimálně vystoupení ČR z jeho vojenských struktur*“, se nepřímou politikou USA vymezil tezí o „*odmítnutí snah, aby pod záminkou boje proti terorismu docházelo k omezování občanských a lidských práv, rozvoji zbrojení a ke zhoršování životních podmínek lidí*“.¹⁰

Nízkou intenzitu české politické debaty o americké zahraniční politice a česko-amerických vztazích, která charakterizovala poslední parlamentní volby, je třeba

samozejmě posuzovat v kontextu dlouhodobého vývoje postojů široké veřejnosti v těchto otázkách. Jak potvrdilo i dosud poslední šetření Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM), naprostá většina českých občanů hodnotila vztahy s USA jako velmi/převážně dobré (celkem 86 % v roce 2013), což jen potvrdilo dlouhodobý trend pozitivního hodnocení těchto vztahů českou veřejností.¹¹ Druhý trend pozorovatelný v rámci opakovaných výzkumů veřejného mínění se týká opětovného růstu spíše pozitivního hodnocení americké zahraniční politiky a jejích cílů českou veřejností. V šetření uskutečněném v listopadu 2012 souhlasily více než dvě třetiny respondentů (69 %) s tvrzením, že USA ve své zahraniční politice usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa a jen o něco menší množství respondentů (66 %) kladně odpovědělo na otázku, zda Spojené státy ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, míru a lidských práv.¹² Jen 22 % občanů naopak souhlasilo s tvrzením, že současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět a velmi vyrovnaný poměr byl mezi těmi, kdo zastávají názor, že jednání USA nebere ohledy na mínění světového společenství (44 %), a odpůrci tohoto tvrzení (40 %).¹³ Současně si ale česká veřejnost zachovává dlouhodobě negativní postoj k právu USA použít vojenské síly ve vztahu k nedemokratickým režimům (25 %) a velká většina respondentů také soudí, že USA v zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy.¹⁴ Podle hodnocení výzkumu se dal celkový postoj k americké politice označit za jednoznačně či převážně pozitivní u 41 % Čechů, zatímco ještě v roce 2009 tomu tak bylo jen v případě 34 % respondentů a o šest let dříve dokonce jen 25 % dotázaných. Celkové procento Čechů, kteří americkou zahraniční politiku hodnotili převážně či jednoznačně negativně, pak kleslo z 53 % v roce 2006 a 40 % v roce 2009 na pouhých 25 % v roce 2012.¹⁵ Na rozdíl od vnímání česko-amerických vztahů lze při hodnocení americké zahraniční politiky pozorovat přetrvávající rozdíly v závislosti na sebezřazení respondentů na pravo-levé politické škále, když u voličů pravicových stran (ODS a TOP 09) jednoznačně převažovalo pozitivní hodnocení, zatímco v případě voličů KSČM byl kritický postoj častější než podíl pozitivních ohlasů. I v případě komunistických voličů se ale dal zaznamenat výrazný pokles podílu respondentů s jednoznačně negativním pohledem a v případě stoupců ČSSD došlo ve srovnání s minulými šetřeními ke zvratu ve prospěch převisu pozitivního hodnocení nad negativním (42 % : 27 %).¹⁶

Vzhledem k nastíněným trendům ve vývoji veřejného mínění v těchto otázkách není překvapivé, že hlavní političtí aktéři měli během roku 2013 jen malý zájem na politizaci témat spojených s americkou zahraniční politikou či bilaterálními vztahy obou zemí. Případný politický zisk z takového chování by byl jen zanedbatelný, a to zvláště v prostředí, které bylo s ohledem na politicko-korupční skandály, zjištěné sociální vztahy a s ohledem na nepříznivou ekonomickou situaci ČR „*plně lákavějších cílů*“.¹⁷ Výše uvedená tvrzení nelze samozřejmě ztotožňovat s absencí politických vyjádření ze strany českých představitelů k tématům spojeným s americkou zahraniční politikou v roce 2013, velmi často však tato diskuse byla nesrovnatelně méně intenzivní než v některých jiných západoevropských zemích.

Příkladem může být odhalení rozsahu americké špionáže v Evropě, které se díky dokumentům poskytnutým bývalým počítačovým technikem tajných služeb Edwar-

dem Snowdenem stalo jedním z hlavních evropských mediálních témat roku 2013 a v některých zemích (např. Německo) i významným politickým tématem. V ČR se sice politická vyjádření k této problematice také objevovala, radikální postoje však zaznívaly spíše jen od představitelů neparlamentních politických stran. Příkladem může být výzva Pirátské strany, která ministerstvo vnitra vyzvala k nabídnutí azylu v ČR Edwardu Snowdenovi a současně požádala ministra vnitra v demisi Jaroslava Kubiceho k odmítnutí sledovacích praktik USA.¹⁸ Typičtější však byla umírněná stanoviska. Například ministr zahraničních věcí v demisi Karel Schwarzenberg dal po prvotním zveřejnění najevo, že česká diplomacie má málo informací k tomu, aby podnikla nějaké kroky. Schwarzenberg pak osobně soudil, že tato aféra neohrozí diplomatické vztahy obou zemí. „*Zatím si nemáme na co stěžovat. Nikdo nevníkl na naše teritorium, nikdo nepřekročil naše hranice s nepřátelskými úmysly, nikdo nás nepřepadl,*“ dodal Schwarzenberg.¹⁹ Obavy z ochladnutí vztahů mezi Evropou a USA naopak vyjádřil europoslanec ČSSD Libor Rouček. Celkově však ani jeho postoj nebyl příliš radikální, když např. spíše smířlivě konstatoval, „*že je třeba, aby se naši američtí partneři vyjádřili, zda něco takového skutečně probíhalo. Tohle mezi přáteli a spojenci nelze dělat.*“²⁰

Mnohem intenzivněji komentovaný byl ze strany českých politických představitelů možný vojenský zásah v Sýrii, který Obamova administrativa zvažovala po použití chemických zbraní ze strany Asadova režimu, a s tím související případné nasazení českých jednotek v Sýrii. V této otázce nicméně napříč politickým spektrem panovala shoda reflektující negativní postoj k vojenskému zásahu a preferenci diplomatického řešení stupňující se krize. Například K. Schwarzenberg vyjádřil obavy, že „*vojenský zásah nic nevyřeší*“.²¹ Podle Schwarzenberga jsou sice „*metody Bašára Asada otřesné, nikdo ale neví, jaký by byl výsledek zásahu, kdo by se chopil moci. (...) Není vyloučeno, že by vraždění po zásahu nabylo ještě obudnějších rozměrů než dnes.*“²² Svůj skeptický postoj vyjádřila ústy stínového ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka také ČSSD. Zaorálek vyjádřil obavy, že „*případná vojenská intervence může celou věc ještě více zkomplikovat a způsobit další růst násilí a krveprolití*“.²³ ČSSD podle něj jednoznačně upřednostňovala diplomatické řešení a případnou podporu ze strany ČSSD vojenskému zásahu pak strana podmiňovala souhlasem ze strany Rady bezpečnosti OSN a souladem s mezinárodním právem.²⁴ Negativní postoj k vojenskému zásahu opakovaně vyjádřili představitelé české vlády na čele s premiérem Rusnokem, podobně se k problematice postavil i prezident Miloš Zeman či blízký spolupracovník bývalého prezidenta Václava Klause Jiří Weigl.²⁵

S ohledem na výše uvedené lze v případě veřejných debat, které v ČR v průběhu roku 2013 proběhly, hovořit o minimální míře politizace spojené s tématy týkajícími se americké zahraniční politiky a česko-amerických vztahů. Tato témata se v rámci veřejného politického diskurzu objevovala jen sporadicky a větší pozornost jim nebyla věnována ani v rámci programových dokumentů politických stran pro předčasné volby na podzim roku 2013. Když už se nějaké takové téma objevilo, postoje politických představitelů spíše směřovaly k nějaké formě konsenzu. Navzdory dlouhodobě existujícím ideovým rozdílům v oblasti zahraniční politiky mezi jednotlivými politickými stranami se v roce 2013 dalo také jen stěží hovořit o polarizaci elit v této oblasti.

Výsledek voleb naopak otevřel možnost trendu směřujícího spíše opačným směrem v důsledku výrazného oslabení politických sil nejvíce spjatých s ideovým proudem atlantismu a vzestupu ideově vágně ukotvených politických uskupení. Současně by ale bylo chybou se domnívat, že v delší časové perspektivě je proces politizace vyloučený, neboť už jen přetrvávající rozdíly, pokud jde o hodnocení některých aspektů americké zahraniční politiky širokou veřejností, zejména pak mezi pravíci a levíci, vytvářejí prostor pro případnou politizaci některých možných budoucích kroků české zahraniční politiky ve vztahu ke Spojeným státům (např. v případě dalšího nasazení vojenských jednotek AČR v rámci vojenských operací vedených Spojenými státy).

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Nestabilní politická situace v ČR se neprojevila výraznějším poklesem intenzity vzájemných interakcí na vysoké úrovni oproti předcházejícím létům. Z americké strany došlo k nejvýznamnější oficiální návštěvě v červnu, kdy do Prahy přijel první náměstek ministra energetiky Daniel Poneman, aby zde společně s velvyslancem Normanem Eisenem a českým ministrem školství, mládeže a tělovýchovy Petrem Fialou podepsal memorandum o založení střediska pro civilní vojenskou spolupráci při pražské ČVUT.²⁶ Už na konci ledna se v Praze objevil zvláštní vyslanec USA pro Blízký východ David Hale. Během dvoudenní návštěvy (28.–29. ledna) se setkal s českými představiteli vedenými ministrem zahraničních věcí Schwarzenbergem. Tématy jednání byla zejména problematika blízkovýchodního mírového procesu a bezpečnostní situace v regionu.²⁷ Jako řečník se třetího ročníku konference The Prague Agenda (6. září) zúčastnila náměstkyně amerického ministra zahraničních věcí Rose Gottemoeller.

Ještě výrazně aktivnější byla z hlediska oficiálních cest do USA česká strana. V únoru se do USA spolu se skupinou českých podnikatelů vypravil ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba. Během pětidenní pracovní cesty (25. února–1. března) vedl jednání s ministrem energetiky Stevenem Chu, ministryní obchodu Rebeccou Blank a dalšími vysokými představiteli Obamovy administrativy. Setkal se také s členy amerického Senátu Williamem Caseyem a senátorem a bývalým republikánským kandidátem na prezidenta Johnem McCainem. Vedle Washingtonu pak česká delegace navštívila města Chicago a Charlotte či stavbu nových bloků jaderné elektrárny v lokalitě V.C. Summer v Jižní Karolině.²⁸ Na přelomu dubna a května (28. dubna–1. května) se uskutečnila pracovní cesta prvního náměstka ministra obrany Daniela Koštovala do USA, kde se spolu se zástupcem náčelníka generálního štábu AČR generálmajorem Bohuslavem Dvořákem účastnil zasedání v rámci High-Level Defense Group mezi obrannými rezorty obou zemí.²⁹ Ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg navštívil USA počátkem června (1.–3. června) a během své pracovní cesty jednal např. s předsedou rady ekonomických poradců B. Obamy Alanem Kruegerem či delegací amerických senátorů vedených předsedou Zahraničního výboru Robertem Menendezem. Setkal se také s představiteli některých významných amerických think-tanků a jako jeden z řečníků vystoupil na výročním Globálním fóru Amerického židovského vý-

boru (*American Jewish Committee, AJC*).³⁰ S cílem podpořit rozvoj vzájemných ekonomických vztahů navštívil ministr zahraničních věcí J. Kohout v září americký stát Georgia, kde se kromě setkání s představiteli místních politických a ekonomických elit také zúčastnil otevření tamní pobočky české firmy Alba-metal/ALBAform. Ve dnech 26. až 29. září do USA odcestovala vládní delegace v čele s premiérem Jiřím Rusnokem, kde se její členové zúčastnili 68. Valného shromáždění OSN. Vedle aktivit na půdě OSN, jejichž vyvrcholením byly premiérovy projevy v rámci všeobecné rozpravy a následně i na konferenci OSN k jadernému odzbrojení, využil Rusnok cestu i k setkání s českými krajany v New Yorku a k účasti na 5. výročí znovuotevření Českého domu.³¹ Premiéra na cestě doprovázeli ministři zahraničních věcí a obrany Jan Kohout a Vlastimil Pícek. J. Kohout se vedle řady jiných jednání zúčastnil Transatlantické večeře pořádané svým americkým rezortním kolegou Johnem Kerryem, V. Pícek zase pracovní cestu využil i k návštěvě Austinu v Texasu, kde absolvoval jednání s veliteli národních gard států Texas a Nebraska.³² 6. až 21. října pobývala senátní delegace vedená předsedou Senátu Milanem Štěchem a doprovázená skupinou českých podnikatelů v Pittsburghu. Oficiálně bylo hlavním cílem cesty připomenutí 95. výročí od podpisu Pittsburghské deklarace, cestu ale delegace využila i k setkání s významnými pensylvánskými politiky v čele se senátorem Williamem Caseyem a k jednáním o spolupráci v hospodářské oblasti a k navázání kontaktů mezi českými a místními podnikateli. Součástí těchto setkání přitom bylo i jednání s vedením společnosti Westinghouse ucházející se o zakázku na dostavbu jaderné elektrárny Temelín (JETE).³³ Jako poslední lze zmínit pracovní cestu (1.–4. října) 1. náměstka ministra zahraničních věcí Jiřího Schneidera do USA, během níž český diplomat absolvoval jednání s vysokými představitelkami Obamovy administrativy odpovědnými za evropskou agendu (Victorií Nuland a Karen Donfried) a na půdě známého amerického think-tanku Center for European Policy Analysis vystoupil v rámci panelové diskuse k transatlantickým vztahům. Společně s dalšími českými osobnostmi se také účastnil slavnostního ceremoniálu pojmenování veřejného prostranství Georgetownské univerzity po bývalém prezidentu Václavu Havlovi.³⁴

Bezpečnostní vztahy

V rámci bezpečnostních vztahů byla podobně jako v uplynulém roce důležitým tématem pokračující přítomnost českých jednotek v Afghánistánu. Mandát pro nasazení českých jednotek v rámci mise ISAF pro léta 2013–2014 byl z podnětu vlády Parlamentem ČR přijat už v červnu 2012 a během roku 2013 proběhly naplánované rotace jednotek zapojených do této mise. Česká republika dlouhodobě vnímá misi v Afghánistánu zejména jako prostředek utužení vazby na USA a v této souvislosti svůj postup v Afghánistánu upravuje s ohledem na postup USA.³⁵ Čeští vojáci by tak na misi v Afghánistánu měli vojensky působit až do sklonku roku 2014, přičemž výhledově ČR počítá i s účastí na další misi po roce 2014, která by měla být zaměřena na výcvik a pomoc afghánské armádě. Koncept nového angažmá byl na jednání ministrů obrany NATO v Bruselu schválen počátkem června 2013. České ministerstvo obrany přitom naznačilo, že český příspěvek by v takovém případě činil několik desítek vojáků podílejících se na výcviku afghánských sil.³⁶ V rámci pokračující spolupráce pak česká

armáda během července obdržela jako dar z amerického grantového programu určeného pro boj s terorismem osm robotů ke zneškodňování výbušnin určených pro nasazení v rámci mise v Afghánistánu.

Spolupráce s USA se nicméně rozvíjela i v některých dalších oblastech bezpečnostního pilíře vzájemných vztahů. V únoru 2013 podepsali zástupci ministrů obrany ČR, USA, Chorvatska a Slovenska společnou deklaraci k plánovanému Mnohonárodnímu středisku leteckého výcviku zařazeného do prvního pilíře projektů tzv. chytré obrany (*Smart Defense*) NATO. Podpis deklarace představoval další pokrok v jednáních, jež začala již v roce 2011. Deklarace konstatovala, že přibližně do poloviny roku 2014 by mělo být připraveno Memorandum o porozumění, kterým bude MATC formálně zřízeno.³⁷ V návaznosti na to se rozběhla pracovní jednání expertů, z nichž první se uskutečnilo již v březnu 2013 v ČR. Čeští představitelé v průběhu roku 2013 také několikrát verbálně podpořili agendu prezidenta Obamy v oblasti kontroly zbrojení, ať už v reakci na Obamův berlínský projev nastiňující plány na další redukci amerických jaderných zbraní, tak i při jednáních v rámci OSN. V září 2013 pak v Praze proběhl již třetí ročník konference Prague Agenda, jejíž myšlenka se zrodila v reakci na projev amerického prezidenta o vizi světa bez jaderných zbraní, který v Praze přednesl v roce 2009 při podpisu smlouvy New START s Ruskem.

Na pomezí hospodářských a bezpečnostních vztahů spadala problematika prodeje nadbytečných vojenských letounů L-159A ze zásob letectva AČR. V listopadu oznámilo ministerstvo obrany, že v této otázce probíhají jednání s americkou společností Draken International patřící mezi přední poskytovatele leteckých služeb pro ozbrojené síly USA.³⁸ Vládou ČR byl tento prodej schválen na zasedání 2. 1. 2014. Počítá se přitom s prodejem až 28 nadbytečných letounů, přičemž celková cena obchodu by měla v závislosti na technickém stavu prodávaných strojů být mezi 435–516 mil. Kč. Čeští představitelé v této souvislosti vyjádřili naději, že vzhledem k renomé amerického partnera tento úspěch zvýší obchodní potenciál prodeje letounů L-159 možným uživatelům ve Střední a Jižní Americe.³⁹

Energetika a ekonomické vztahy

Pokud jde o ekonomickou agendu, téměř všechna její významná témata za rok 2013 byla v popředí česko-amerických vztahů již minimálně v předcházejícím roce (a některá ještě déle). Podobně jako o rok dříve přitom ekonomické agendě dominovala problematika Temelína, neboť právě v roce 2013 mělo dojít k vyhlášení vítěze výběrového řízení na dostavbu jaderné elektrárny, jehož účastníkem byla i společnost Westinghouse. Dostavba Temelína byla proto předmětem řady vzájemných schůzek mezi představiteli obou zemí, vedle těch již uvedených (viz cesty Kubovy či Štěchovy delegace do USA či jednání ministra zahraničních věcí Schwarzenberga s americkými senátory během jeho červnové pracovní cesty do USA) lze zmínit např. jednání, které o této otázce proběhlo mezi ministry zahraničních věcí obou zemí J. Kerrym a K. Schwarzenbergem v rámci ministerské schůzky Severoatlantické aliance v Bruselu.⁴⁰ Navzdory veřejným prohlášením ze strany představitelů Nečasovy vlády, že tendr je zcela transparentní a vítězem se stane nejlepší nabídka, se i v roce 2013 objevovaly náznaky, že při rozhodování nebude brána v potaz čistě ekonomická výhodnost

jednotlivých nabídek, ale např. i možné bezpečnostně-politické důsledky. Příznačný je v tomto směru rozhovor s vládním zmocněncem pro dostavbu Temelína Václavem Bartuškou, v němž bylo naznačeno, že Rusko používá energetiku jako geopolitickou zbraň. Bartuška konstatoval, že „*propad dodávek ropy k nám v době, kdy Rusové velmi usilují o Temelín, je prostě zvláštní*“.⁴¹ S ohledem na tyto a podobné signály se po vyřazení francouzské společnosti Areva v říjnu 2012 jevila v soutěži mezi dvěma zbývajícími účastníky, Westinghousem a rusko-českým konsorciem MIR.1200, jako favorit americká společnost. Její pozici potvrdilo i vyhodnocení předběžných nabídek obou soupeřů společností ČEZ.⁴² Z americké strany se v tomto období objevily snahy dále posílit postavení Westinghouse v tendru a neutralizovat ruskou nabídku spolufinancování projektu dostavby Temelína. Příkladem byla návštěva šéfa americké Export-Import Bank Freda Hochberga, jenž v Praze představil možnost poskytnutí dlouhodobé a nízkonákladové půjčky ve výši 40–50 % celkové zakázky, kterou by skupině ČEZ na dostavbu mohla poskytnout jeho instituce společně s japonskými exportními agenturami.⁴³ Zvrat ve vývoji situace ohledně dostavby Temelína přišel na konci května, kdy ministr financí Miroslav Kalousek v rozhovoru pro *Hospodářské noviny* vyjádřil pochyby o efektivitě dostavby Temelína, a to jak z důvodů nízké ceny elektřiny, tak i kvůli příliš drahým nabídkám ze strany obou uchazečů.⁴⁴ Jeho názor byl v rozporu s dosavadním oficiálním postojem vlády i podporou dostavbě ze strany šéfa TOP 09 a ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga. Reflektoval nicméně dlouhodobý spíše negativní postoj ministerstva financí k poskytnutí garancí na cenu elektřiny ze strany vlády, jenž nyní začal získávat na relevanci ve vztahu k poklesu cen elektřiny na energetickém trhu a rostoucímu skepticizmu části nezávislých expertů k rentabilitě dostavby. Pád Nečasovy vlády a následné vytvoření úřednické vlády vedené J. Rusnokem signalizoval odklad rozhodnutí o vítězi výběrového řízení. Nový premiér dal jednoznačně najevo, že jeho vláda rozhodnutí o Temelínu neučiní a přenechá jej až na vládní reprezentaci vzešlou z podzimních parlamentních voleb. Odsunutí rozhodnutí o vítězi tendru až na rok 2014 následně potvrdila i společnost ČEZ, přičemž na konci roku 2013 už bylo zřejmé, že nová politická reprezentace vzešlá z voleb je spíše neochotná poskytnout nutné garance cen elektřiny.⁴⁵ Signály o možném zrušení tendru se množily a po odmítnutí nové Sobotkovy vlády poskytnout státní garance na dostavbu JETE, společnost ČEZ tendr v dubnu 2014 skutečně zrušila.⁴⁶

Dalším aktuálním tématem energetické agendy v rámci česko-amerických vztahů byla spolupráce v oblasti civilní energetiky. Z uskutečněných kroků je třeba vedle již zmíněného podpisu memoranda o zřízení centra pro civilní jadernou spolupráci při pražské ČVUT zmínit také dodávku asi 75 kg solného chladiva z americké národní laboratoře v Oak Ridge v Tennessee jadernému centru v Řeži za účelem průmyslového výzkumu v oblasti technologie vysokoteplotních reaktorů chlazených solemi. Jednání mezi ČR a Spojenými státy o spolupráci v oblasti civilní energetiky pokračovala i ve zbytku roku 2013 a jejich nejnovějším výstupem se stala dohoda o spolupráci v civilním výzkumu a vývoji v oblasti jaderné energetiky, kterou na konci března 2014 podepsal během své pracovní cesty do ČR ministr energetiky USA Ernest Moniz s českým ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem.⁴⁷ Kromě tendru na dostavbu Temelína je třeba za druhé současné klíčové téma hospodářské agendy

v rámci česko-amerických vztahů považovat Transatlantickou dohodu o obchodu a investicích (*Transatlantic Trade and Investment Partnership*, TTIP). Jednání o této dohodě, jejímž cílem má být liberalizace vzájemného obchodu a investic, začala mezi EU a USA v červenci 2013. Předběžné analýzy naznačily, že uzavření dohody by mohlo do roku 2027 zvýšit HDP EU o 0,5 % a celkový vývoz EU do USA by díky dohodě mohl vzrůst až o 28 %.⁴⁸ Nejvíce by sice z dohody měly těžit ty evropské státy, které s USA již dnes intenzivně obchodují, a dále státy tzv. Jižního křídla EU, zajišťující by však měla být i pro ČR, neboť nadprůměrný nárůst vývozu se očekává v některých segmentech, kde má ČR již dnes solidní exportní potenciál (např. vývoz automobilů). Téma dohody se objevilo v programu schůzek mezi představiteli ČR a USA a z iniciativy ministerstva průmyslu a obchodu začal v roce 2013 aktivně působit expertní tým pro dohodu s USA, do něhož byli vedle představitelů státních institucí zapojeni také členové obchodních asociací. MPO jako hlavní českou prioritu v rámci jednání uvedlo odstranění komplikovaných administrativních a netarifních překážek v podobě odlišností systémů technických standardů, certifikací, homologací a regulačních systémů obecně. Za citlivé bylo naopak označeno zejména téma obchodu se zemědělskými produkty.⁴⁹ Z české strany byla jednání o TTIP současně vnímána jako možnost upravit nevýhodné podmínky, na které ČR přistoupila v rámci dohody o investicích s USA z roku 1991.⁵⁰ Vzhledem k tomu, že dlouhotrvající dvoustranná jednání mezi oběma zeměmi o změně této dohody shodu nepřinesla, česká strana se rozhodla další dvoustranná jednání dočasně odložit a vyčkat, jakým způsobem bude problematika investic řešena v rámci TTIP.⁵¹

Dalším důležitým tématem hospodářské agendy byla během uplynulého roku problematika podpisu dohody o zlepšení dodržování daňových předpisů v mezinárodním měřítku a implementaci FATCA (*Foreign Account Tax Compliance Act*). Tento zákon byl Spojenými státy v roce 2010 přijat s cílem zabránit americkým občanům vyhýbat se zdanění příjmů prostřednictvím jejich převodu do zahraničních finančních institucí a investic do zahraničních aktiv. Pokud by v této oblasti Česká republika neměla dohodu s USA, českým finančním institucím by hrozilo, že jakákoliv americká platba, která by spadala do režimu FATCA, by byla předmětem 30% srážkové daně. Hlavním aktérem z české strany se v této oblasti stalo ministerstvo financí, které v souladu s usnesením vlády z prosince 2012 připravilo směrnici pro expertní jednání pro jednání o Dohodě FATCA. Na konci května 2013 pak ČR v notě adresované USA oznámila úmysl zahájit jednání, která mezi expertními týmy ministerstev financí obou zemí fakticky začala již v červnu.⁵² Během roku 2013 sice ještě k uzavření dohody nedošlo, ale vzájemná jednání pokročila natolik, že už počátkem dubna 2014 zařadilo americké ministerstvo financí ČR na seznam jurisdikcí, které jsou pro účely uplatňování srážkové daně považovány za ty, s nimiž je již dohoda k implementaci FATCA sjednána.⁵³

Pokud šlo o vzájemný obchod, už v roce 2012 zařadila česká vláda v rámci zveřejněné Exportní strategie Spojené státy mezi dvanáct prioritních zemí a činnost pro zlepšení podmínek pro nárůst exportu zahájil také nově zřízený pracovní tým. Jeho práce pokračovala v průběhu roku 2013 a v souladu s Exportní strategií byl rovněž doplněn a aktualizován akční plán pro USA. Pro zlepšení informovanosti českých ex-

portérů byly rovněž aktualizovány interaktivní profily všech dvanácti prioritních zemí obsahující podrobné informace o podmínkách obchodu a podnikání, jednotlivé akční plány, reference na vedoucí expertních týmů a odkazy na další informační zdroje. Snaha pomoci českým exportérům pak patřila k nejdůležitějším cílům hned několika pracovních cest českých delegací do USA. Celkový vývoz do USA dosáhl za rok 2013 výše 3526 mil. USD, zatímco dovoz do ČR měl hodnotu 3034,7 mil. USD. Už třetí rok tak pokračoval trend aktivní obchodní bilance, která za sledovaný rok dosáhla výše 491,4 mil. USD.⁵⁴ USA byly pro ČR třináctým největším obchodním partnerem a obchod s nimi představoval zhruba 2 % celkového zahraničního obchodu ČR. USA byly v roce 2013 devátým nejdůležitějším přímým zahraničním investorem v ČR, když se na celkových přímých zahraničních investicích podílely zhruba ve výši 5 % (celková hodnota amerických investic dosáhla přibližně 91,6 mld. USD).⁵⁵

Lidská práva a kulturní diplomacie

V oblasti vzájemné spolupráce při šíření lidských práv a demokratických hodnot bylo v roce 2013, podobně jako rok předtím, nejdůležitější českou aktivitou zajišťování konzulárního zastupování USA v Sýrii. Téma ochrany lidských práv však rezonovalo i při některých pracovních cestách českých představitelů v USA. Například během již zmíněné červnové cesty Karla Schwarzenberga do USA se český ministr setkal také se zástupci organizací sledujících dodržování lidských práv, s nimiž diskutoval o jejich zkušenosti ze situace v Rusku a dalších státech východní Evropy. Při setkání se členy amerického Senátu se v rámci jednání zase objevila problematika podpory disidentů na Kubě.

V rámci kulturní oblasti pokračovaly akce zaměřené na uctění památky na sklonku roku 2012 zesnulého bývalého prezidenta Václava Havla. Nejdůležitějším takovým projektem bylo slavnostní odhalení památníku bývalého prezidenta v areálu Georgetownské univerzity ve Washingtonu vytvořeného českým architektem Bořkem Šípkem. Kromě bývalé první dámy Dagmar Havlové či 1. náměstkyně ministra zahraničních věcí J. Schneiderové se akce zúčastnily mnohé další osobnosti kulturního a intelektuálního života obou zemí. Součástí akce byla také přednáška Tomáše Halíka a následná diskuse za účasti bývalé americké ministryně zahraničních věcí Madeleine Albright či někdejšího studentského aktivisty a ředitele humanitární organizace Člověk v tísni Šimona Pánka.⁵⁶ Odhalení památníku proběhlo v rámci Festivalu vzájemné inspirace (The Mutual Inspirations Festival), jehož čtvrtý ročník plný nejrůznějších filmových projekcí, divadelních představení, koncertů a seminářů byl věnován právě osobnosti a dílu bývalého prezidenta.⁵⁷ Jako součást senátní delegace k připomenutí 95. výročí Pittsburghské dohody v říjnu do USA zavítal Festival spisovatelů Praha, aby zde pomohl zviditelnit významné současné české autory (mj. za účasti Edy Kriesové, Martiny Vopěnky, ekonoma Tomáše Sedláčka a jako hosta Edgara L. Doctorowa).⁵⁸ Nakonec můžeme zmínit oslavy sedmdesátých pátých narozenin českého režiséra Jiřího Menzela, které uspořádala ambasáda ve Washingtonu. V průběhu celého roku proběhl cyklus filmových projekcí jeho děl, vyvrcholením oslav pak byl týden kulturních akcí v září za účasti samotného oslavence.⁵⁹

Hodnocení české politiky

Pokud máme zhodnotit české jednání v zahraniční politice vůči USA ve vztahu k diskutované agendě a klíčovým událostem, je třeba uvést, že minimálně z hlediska frekvence pracovních cest a setkání s americkými představiteli byla česká zahraniční politika velmi aktivní. Tato aktivita by však neměla být vykládána ve smyslu, že česká politika ve vztahu k USA byla dominantně proaktivní. Pokud se blíže podíváme na jednotlivé oblasti spolupráce, v řadě případů se setkáme s reaktivním jednáním zaměřeným na adaptaci se na vnější politiku USA. V oblasti hospodářských vztahů je takovým příkladem jednání o dohodě FATCA, kde ČR byla nucena reagovat na změny v oblasti daňové legislativy USA. Jako dlouhodobě spíše reaktivní adaptaci na americkou zahraniční politiku by se dala považovat i česká politika ohledně mise v Afghánistánu. Zde ČR do značné míry kopíruje politiku USA, nicméně z hlediska cílů obou zemí lze pozorovat rozdíly, kdy ČR vnímá svůj příspěvek především jako prostředek utužení vazeb s USA. Naopak problematika dostavby JETE by se pravděpodobně dala klasifikovat jako příklad proaktivního jednání (plán dostavby jaderné elektrárny směřujícího ke spolupráci a finálně k pak k vytvoření společné politiky (v podobě nato-lik dobrých nabídek ze strany USA v rámci výběrového řízení, aby mohla být zvolena českými představiteli preferovaná varianta vítězství firmy Westinghouse). Velmi zajímavý je pak případ jednání o TTIP. Česká republika si jednoznačně uvědomuje potenciální ekonomický přínos dohody a minimálně část politických představitelů velmi vysoko hodnotí její politický a strategický přínos (jako vyjádření euroatlantického prostoru společných hodnot a pojetí demokracie).⁶⁰ ČR se jednání na expertní úrovni samozřejmě účastní, avšak v mnoha ohledech se její pozice přibližuje pozici černého pasažéra. Její vliv na průběh a výsledek jednání bude pravděpodobně velmi omezený, přičemž s podpisem této dohody spojili čeští představitelé také vyřešení problému neuspokojivé dohody o vzájemných investicích s USA. Lze pak rovněž argumentovat, že v rámci české politiky vůči USA najdeme i další případy nejednání, a to v podobě nezájmu o řešení určité problematiky. Zde by se dala zařadit např. česká reakce v podobě převažujícího politického nezájmu o problém americké elektronické špionáže v Evropě.

IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VŮČI USA

Zatímco v některých jiných oblastech zahraniční (a domácí) politiky působil prezident M. Zeman někdy až dojmem „neřízené střely“, v oblasti česko-amerických vztahů jeho jednání charakterizovala spíše uměřenost. Opětovnou nominací V. Picka ministrem obrany a výběrem diplomata J. Kohouta do funkce ministra zahraničních věcí pak navíc přispěl k zachování vysoké úrovně personální i obsahové kontinuity české zahraniční politiky vůči USA. Zemanův postup během politické krize v ČR nejvíce ovlivnil česko-americké vztahy tím, že jím vybraná vláda J. Rusnoka přenechala rozhodnutí o vítězi tendru na dostavbu JETE až na vládu vzešlou z podzimních předčasných voleb.⁶¹ Zde je však třeba upozornit, že s ohledem na absenci politického mandátu ze strany Poslanecké sněmovny, předvolební kampaň a již dříve signalizované

pochybnosti některých aktérů (zejména ministerstva financí) ohledně ekonomické výhodnosti dostavby, mohla Rusnokova vláda jen stěží postupovat jinak. Pokud jde o roli vlád v rámci česko-amerických vztahů v průběhu roku 2013, s ohledem na vlekou politickou krizi hrály jinak jako celek oproti minulým letům spíše omezenější roli. Utváření české zahraniční politiky tak i nadále leželo především na bedrech jednotlivých ministerstev, mezi nimiž tradičně hrála klíčovou roli zejména Ministerstvo zahraničních věcí ČR a Ministerstvo obrany ČR. Mezi organizačními složkami MVZ byly důležité zejména ZÚ ve Washingtonu a generální konzuláty v New Yorku, Los Angeles a Chicagu. V rámci centrály ministerstva je pak třeba zmínit zejména odbor amerických států, sekci NMI, odbor bezpečnostní politiky, odbor bezpečnostní politiky, velvyslance se zvláštním zmocněním pro energetickou politiku, zmocněnce pro vědu a technologie či newyorskou pobočku Českých center. Zejména ekonomickou část agendy vzájemných vztahů spoluutvářeli v rámci MZV také zvláštní zmocněnci – zejména zmocněnec pro otázky energetické bezpečnosti V. Bartuška a ministrem Kohoutem do funkce zmocněnce pro vyjednání dohody o volném obchodu mezi EU a USA jmenovaná Veronika Kuchyňová-Šmigolová. Při tvorbě agendy hospodářských vztahů hrála významnou roli také ekonomická ministerstva, zejména pak Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a Ministerstvo financí ČR, částečně i Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. I díky politické krizi a předčasným volbám byla velmi nevýznamná role Poslanecké sněmovny, kterou alespoň trochu vyvážila cesta senátní delegace do USA. Do práce v rámci uskutečňování agendy ekonomických vztahů se zapojily mnohé státní příspěvkové organizace (CzechTrade, CzechInvest a CzechTourism), ale také různí veřejní a nestátní aktéři. Například Hospodářská komora organizovala podnikatelskou část podzimní senátní delegace do USA, některé české vědecké a výzkumné instituce zase sehrály pozitivní roli v oblasti civilní jaderné spolupráce (ČVUT, Akademie věd).

ČESKÁ ZAHRAJNIČNÍ POLITIKA VŮČI USA V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

V mediálním a veřejném prostoru dominovala podobně jako předcházející rok dostavba JETE, přičemž z mediálních analýz vyplývá, že celkový zájem o tuto problematiku vrcholil v první polovině roku 2013.⁶² Jako jedno z hlavních témat byla přitom JETE zmiňována v souvislosti s téměř každou z pracovních návštěv, které čeští či američtí představitelé uskutečnili. Ve druhé polovině roku nicméně došlo k výraznému poklesu celkového počtu informací a v rámci zveřejněných zpráv a analýz se čím dál častěji objevovaly pochybnosti o smysluplnosti dostavby. Velká pozornost byla v mediálním a veřejném prostoru poskytnuta také odhalením Edwarda Snowdena o rozsahu americké špionáže v Evropě. Nelze si zde přitom nevšimnout rozdílu v zájmu médií o tuto problematiku, který kontrastoval s opatrnými či smířlivými vyjádřeními a převládající nečinností ze strany českých politických představitelů. K dalším diskutovaným tématům patřila např., účast českých vojáků po boku USA a dalších spojenců v rámci mise ISAF v Afghánistánu, ale také zveřejnění *Zprávy amerického*

ministerstva zahraničí o stavu lidských práv v ČR za rok 2012 (zejména s ohledem na situaci romské komunity).⁶³ Naopak malého mediálního pokrytí se dočkala jiná ekonomická témata v rámci vzájemných vztahů. Některé politické kroky českých vlád pak byly středem zájmu médií zejména s cílem zvýšit čtenost skrze spíše lacinou kritiku (viz mediální prezentace cesty české vládní delegace na jednání OSN, jíž v mediálním líčení dominovalo téma „přehnané početnosti“ delegace).⁶⁴

ZÁVĚR

Podobně jako v roce 2013 se vzájemné vztahy ČR s USA vyznačovaly množstvím a různorodostí témat, přičemž skutečnost, že hluboká politická krize v ČR je bezprostředně ovlivnila jen v omezené míře, může sloužit jako doklad jisté „robustnosti“ nově nastoleného referenčního rámce dominovaného vzájemnou spoluprací v oblasti bezpečnostní, hospodářské a lidskoprávní. Zajímavým aspektem českého zahraničněpolitického „jednání“ přitom byla rozdílnost politiky, kterou ČR sledovala v jednotlivých tématech vzájemných vztahů. Od snahy reagovat prostřednictvím adaptace na americkou zahraniční politiku (Afghánistán či některá témata v hospodářské agendě vzájemných vztahů) přes proaktivní jednání s cílem dosáhnout vytvoření společné politiky vyhovující zájmům ČR a současně USA (dostavba Temelína) až směrem k různým formám nejednání. Navzdory hluboké vnitropolitické krizi a konání předčasných voleb přitom byla témata spojená s americkou zahraniční politikou a česko-americkými vztahy charakterizovaná jen velmi mírným stupněm politizace a spíše než o polarizaci elit by se s ohledem na výsledky voleb dalo hovořit o opačném trendu. Právě proměna stranicko-politického systému po předčasných volbách by však v dlouhodobé perspektivě mohla představovat výzvu dosavadnímu směřování česko-amerických vztahů, neboť významné oslabení hlavních reprezentantů ideového proudu atlantismu by společně se vzestupem ideově nevyhraněných uskupení mohlo vést k proměně diskurzu a v návaznosti na to i následného hodnocení role americké zahraniční politiky. Výzvu zcela jiného typu by pak mohl představovat zahraničněpolitický vývoj ve východní Evropě (dění na Ukrajině a ruská politika v regionu), který v první polovině roku 2014 zpochybnil alespoň některé strukturální determinanty, o něž se opírá velká strategie Obamovy administrativy.

Poznámky

- ¹ Citováno podle Ditrych, Ondřej (2013): Spojené státy v české zahraniční politice In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 143.
- ² Jakkoliv se fakticky malá část ODS dlouhodobě přiklání spíše k internacionalistickému ideovému proudu.
- ³ V jehož rámci by došlo ke snížení důrazu kladeného na bezpečnostní rozměr transatlantické vazby ve prospěch posílení spolupráce v politické a ekonomické dimenzi.

- ⁴ TOP 09 (2013): *Víme, kam jdeme – Volební program TOP 09*. On-line: www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2013/9-zahranicni-a-obrana-politika-13783.html.
- ⁵ ANO (2013): *Resortní program*. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program.
- ⁶ ČSSD (2013): *Volební program ČSSD*, s. 32. On-line: www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf.
- ⁷ KDU-ČSL (2013): *Volební program KDU-ČSL 2013–2017*, s. 11. On-line: volby.kdu.cz/getmedia/0bb4631e-0fb2-478e-9d17-eea3ffd840df/KDU-CSL---Volebni-program-2013-2017.pdf.aspx.
- ⁸ ODS (2013): *Volební program*, s. 26. On-line: www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf.
- ⁹ Tamtéž, s. 29.
- ¹⁰ KSČM (2013): *Program pro budoucnost*, s. 9. On-line: www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program.
- ¹¹ V rámci výzkumů CVVM realizovaných v období let 2008–2013 byly vzájemné vztahy vnímány nejméně pozitivně v roce 2009, avšak i tomto roce hodnotilo vzájemné vztahy jako velmi či převážně dobré 82 % respondentů. CVVM (2013): *Občané o vztazích s některými zeměmi – prosinec 2013*. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7167/f3/pm140124.pdf.
- ¹² CVVM (2012): *Postoj Čechů k zahraniční politice a roli USA ve světě – listopad 2012*, s. 1–5. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6925/f3/pm121210b.pdf.
- ¹³ Tamtéž, s. 1–2.
- ¹⁴ Tamtéž.
- ¹⁵ Tamtéž, s. 3.
- ¹⁶ Tamtéž, s. 4. Vzhledem k tomu, že CVVM uskutečňuje šetření postojů veřejnosti k americké zahraniční politice jednou za tři roky, čísla z roku 2013 nejsou známá. Lze se nicméně domnívat, že některé události a kauzy spojené s americkou zahraniční politikou v roce 2013 (zejména špiónážní aféry spjaté s činností americké NSA či Obamovou administrativou původně zvažovaný vojenský zásah proti Sýrii) mohly vést k určitému snížení podpory americké zahraniční politiky u české veřejnosti. S ohledem na dlouhodobé trendy ve vývoji veřejného mínění je ale pravděpodobné, že případný pokles pozitivního hodnocení americké zahraniční politiky bude mít dočasný charakter a bez dalších vnějších faktorů by měl výrazněji ovlivňovat postoje veřejnosti v následujících letech jen ve velmi omezené míře.
- ¹⁷ I v oblasti zahraniční politiky se nabízela potenciálně vhodnější témata k politizaci jako např. vztahy s Ruskem či postoj k EU a jejím různým politikám.
- ¹⁸ Pirátská strana (2013): *Výzva k reakci na špiónovací program PRISM a pronásledování Edwarda Snowdena*, 4. 7. 2013. On-line: www.pirati.cz/_media/rp/rp-13-2013_azyl_snowden.pdf.
- ¹⁹ *Přísně tajné dokumenty Edwarda Snowdena: Američané špehovali kanceláře EU v USA i Bruselu*. iHNED.cz, 30. 6. 2013. On-line: zpravy.ihned.cz/svet-usa/c1-60163050-tajna-americka-sluzba-odposlouchavala-eu.
- ²⁰ *Nemohu vyloučit, že tajné služby USA sledují i mě, říká europoslanec Libor Rouček*. iHNED.cz, 30. 6. 2013. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-60164210-americka-spionaz-evropy-muze-prospet-cine-a-rusku-rika-europoslanec-roucek.
- ²¹ *Vyjádření předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga k situaci v Sýrii*, 1. 9. 2013. On-line: www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/schwarzenberg-vojensky-zasah-v-syrii-nic-nevyresi-13663.html.
- ²² Tamtéž.
- ²³ *ČSSD upřednostňuje diplomatické řešení eskalující situace v Sýrii*. Lubomír Zaorálek, 29. 8. 2013. On-line: www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/cssd-uprednostnuje-diplomaticke-reseni-eskalujici-situace-v-syrii.
- ²⁴ Tamtéž.
- ²⁵ *Úder v Sýrii by nic nevyřešil, shodují se Rusnok se Zemanem*. Novinky.cz, 29. 8. 2013. On-line: www.novinky.cz/domaci/311933-uder-v-syrii-by-nic-nevyresil-shoduji-se-rusnok-se-zemanem.html; *Česko se k zásahu v Sýrii staví rezervovaně, podporuje mírové řešení*. iDNES.cz, 28. 8. 2013. On-

- line: zpravy.idnes.cz/ceska-mise-golanske-vysiny-ddi-/domaci.aspx?c=A130828_171438_domaci_brm.
- ²⁶ MZV ČR: *Ministr P. Fiala podepsal s USA Memorandum o porozumění*. Zahraniční politika České republiky. Data IV–VI/2013, s. 128. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ²⁷ MZV ČR: *Ministr K. Schwarzenberg se setkal s Davidem Halem*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2013, s. 89. On-line: www.mzv.cz/public/25/71/e3/983327_912602_data1_3_2013_final.pdf.
- ²⁸ MZV ČR: *Ministr M. Kuba byl na pracovní cestě v USA*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2013, s. 65–66. On-line: www.mzv.cz/public/25/71/e3/983327_912602_data1_3_2013_final.pdf.
- ²⁹ MO ČR: *Pracovní cesta prvního náměstka ministra obrany do USA*. On-line: www.army.cz/scripts/modules/diary/action.php?id=2246.
- ³⁰ MZV ČR: *Ministr Schwarzenberg jednal v americkém Senátu a s poradcem Baracka Obamy*, 4. 6. 2013. On-line: [www.mzv.cz/washington/cz/politicke_vztahy/novinky/ministr_schwarzenberg_jednal_v_americkem\\$1325.html?action=setMonth & year=2013 & month=6 & day=1](http://www.mzv.cz/washington/cz/politicke_vztahy/novinky/ministr_schwarzenberg_jednal_v_americkem$1325.html?action=setMonth & year=2013 & month=6 & day=1).
- ³¹ Podrobněji k premiérově cestě MZV ČR: *Premiér se zúčastnil Valného shromáždění OSN*. Zahraniční politika České republiky. Data VII–IX/2013, s. 68–71. On-line www.mzv.cz/bulletinZP.
- ³² MZV ČR: *Ministr J. Kohout na návštěvě v USA*. Zahraniční politika České republiky. Data VII–IX/2013, s. 93. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ³³ Senát PČR: *95. výročí vzniku Československa si předseda Senátu připomene v místě vzniku Pittsburghské dohody*, 18. 10. 2013. On-line: www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1651.
- ³⁴ MZV ČR: *Náměstek Schneider v USA*, 30. 9. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/kalendar_akci/x2013_10_01_namestek_schneider_navstivi_usa.htm.
- ³⁵ K tomu také Ditrych, Ondřej (2013): *Spojené státy v české zahraniční politice*, op. cit., s. 137–138.
- ³⁶ *Vojáci NATO neopustí Afghánistán úplně, v nové misi ale nebudou bojovat*. iDNES.cz, 6. 6. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/nato-chysta-novou-misi-v-afghanistanu-dxp-/zpr_nato.aspx?c=A130606_090318_zpr_nato_inc.
- ³⁷ MO ČR: *Podpis deklarace k mnohonárodnímu středisku leteckého výcviku (MATC)*, 21. 2. 2103: On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/podpis-deklarace-k-mnohonarodnimu-stredisku-leteckeho-vycviku-matc-80042/.
- ³⁸ MO ČR: *Tisková konference ministra obrany*, 29. 11. 2013). On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/zavazna-temata-na-tiskove-konferenci-ministra-obrany-92197/.
- ³⁹ MO ČR: *Vláda schválila prodej letounu L-159, prodloužení pronájmu Gripenů přerušila*, 2. 1. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-prodej-letounu-l-159-prodlouzeni-pronajmu-gripenu-prerusila-93121/.
- ⁴⁰ *Američané se dle Schwarzenberga dál zajímají o dostavbu Temelína*. Parlamentní listy, 23. 4. 3013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Americane-se-dle-Schwarzenberga-dal-zajimaji-o-dostavbu-Temelina-269890?beta=enter.
- ⁴¹ *Viz Bud' bude Temelín, nebo kouřící komíny*. Rozhovor s Václavem Bartuškou. Česká pozice, 1. 4. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/vaclav-bartuska-bud-bude-temelin-nebo-kourici-kominy-f9x-/tema.aspx?c=A130225_131417_pozice_98765.
- ⁴² *Westinghouse předběžně vítězí v temelínském tendru*. Česká pozice, 5. 3. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/westinghouse-predbezne-vitezi-v-temelinskem-tendru-f9t-/tema.aspx?c=A130302_154222_pozice_100618.
- ⁴³ *Šéf americké Ex-Im Bank: Spojíme síly s Japonci a můžeme financovat Temelín*. Rozhovor s Fredem Hochbergem. Česká pozice, 19. 6. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/sef-americke-ex-im-bank-spojime-sily-s-japonci-a-muzeme-financovat-temelin-1lo-/tema.aspx?c=A130812_220300_pozice_134878.
- ⁴⁴ *Největší státní zakázka u ledu? Dostavba Temelína může být prodělečná, říká Kalousek*. iHNED.cz, 24. 5. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-cesko/c1-59933580-temelin-muze-byt-prodelecnny-pripousti-kalousek.

- 45 ČEZ zruší soutěž na dostavbu Temelína, vyplývá z ankety Ekonomu mezi poslanci. iHNED.cz, 15. 1. 2014. On-line: byznys.ihned.cz/c1-61564380-cez-zrusi-soutez-na-dostavbu-temelina-vyplyva-z-ankety-ekonomu-mezi-poslanci.
- 46 ČEZ zrušil tendr na dostavbu dvou bloků Temelína. ČT, 10. 4. 2103. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/269255-cez-zrusil-tendr-na-dostavbu-dvou-bloku-temelina/.
- 47 Česko a USA budou spolupracovat v oblasti jaderné energetiky. Lidové noviny, 26. 3. 2014. On-line: www.lidovky.cz/cesko-a-usa-budou-spolupracovat-v-oblasti-jaderne-energetiky-p5y-/veda.aspx?c=A140325_170649_In_veda_ebr.
- 48 MPO ČR: *Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi EU a USA (TTIP)*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=1.
- 49 Tamtéž.
- 50 K tomu podrobněji Ditrych, Ondřej (2013): Spojené státy v české zahraniční politice, op. cit., s. 140.
- 51 Z vyjádření ministra průmyslu a obchodu Ivana Mláčka vyplývá, že s tímto postojem se na počátku roku 2014 ztotožnila také nová Sobotkova vláda. Viz *Česko podporuje smlouvu o volném obchodu mezi EU a USA*. Novinky.cz, 9. 5. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/335706-cesko-podporuje-uzavreni-smlouvy-o-volnem-obchodu-mezi-eu-a-usa.html.
- 52 Podrobněji k harmonogramu a cílům jednání viz MF ČR: *Shrnutí hlavních kroků Ministerstva financí, které směřují k podepsání dohody FATCA*. On-line: www.mfcr.cz/cs/legislativa/mezinarodni-vymena-info-v-danove-oblasti/fatca-cr-usa/2013/shrnuti-hlavnich-kroku-ministerstva-fina-18085.
- 53 US Department of Treasury: *FATCA – Archive*. On-line: www.treasury.gov/resource-center/tax-policy/treaties/Pages/FATCA-Archive.aspx.
- 54 Podle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu ČR a Českého statistického úřadu uveřejněných na portálu BusinessInfo.cz ke dni 28. 3. 2014. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-staty-americke-obchodni-a-ekonomicka-18551.html.
- 55 Tamtéž.
- 56 MZV ČR: *Místo Václava Havla ve Washingtonu DC*, 7. 10. 2013. On-line: www.mzv.cz/washington/cz/kultura/novinky/ve_washingtonu_dc_byl.html; *Washington poctil Havla památníkem*. ČT, 3. 10. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/244494-washington-poctil-havla-pamatnikem/.
- 57 Podrobnější informace o festivalu a jeho programu viz on-line: www.mutualinspirations.org/archive/2013/about-the-festival/.
- 58 Senát PČR: *95. výročí vzniku Československa si předseda Senátu připomene v místě vzniku Pittsburské dohody*, 18. 10. 2013). On-line: www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1651.
- 59 MZV ČR: *Oscar-Winning Director Heads to DC*, 12. 8. 2013. On-line: www.mzv.cz/washington/en/culture_events/news/oscar_winning_director_heads_to_dc.html.
- 60 Jako příklad takového postoje lze uvést např. vyjádření ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga k rozhodnutí zahájit jednání mezi EU a USA o TTIP. Schwarzenberg, Karel (2013): *Šance pro ekonomiku i atlantické spojení*. Hospodářské noviny, 18. 2. 2013. On-line: www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/schwarzenberg-sance-pro-ekonomiku-i-atlanticke-spojencvi-12219.html.
- 61 Ministr zahraničních věcí Jan Kohout se také rozhodl pozastavit projekt stavby nového velvyslanectví, o jehož zahájení rozhodla Nečasova vláda v dubnu 2012, a rozhodnutí o investici přenechat až na vládu vzešlou z nových voleb. Viz *Nová česká ambasáda v USA hned tak stát nebude*, 12. 8. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/237840-nova-ceska-ambasada-v-usa-hned-tak-stat-nebude/.
- 62 Juptner, Jan (2013): *Dostavba Temelína. Nejistota roste*. Analýza NEWTON Media a.s., 11. 9. 2013. On-line: www.mediainfo.cz/clanky/dostavba-temelina-nejistota-roste/.
- 63 K tomu např.: *Diplomacie USA: Zhruba třetina českých Romů žije ve „vyloučených lokalitách“*. ČT, 20. 4. 2013: On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/223618-diplomacie-usa-zhruba-tretina-ceskych-romu-zije-ve-vyloucenych-lokalitach/; *Diplomacie USA ve výroční zprávě kritizuje*

situaci českých Romů. Parlamentní listy, 20. 4. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Diplomacie-USA-ve-vyrocní-zprave-kritizuje-situaci-ceskych-Romu-269581.

- ⁶⁴ Například na internetovém portálu deníku *Mladá fronta DNES* dominovalo téma počtu a složení účastníků delegace hned dvěma ze čtyř článků věnujících se premiérově cestě do USA. Viz *Rusnok na jednání OSN letěl i s rodinou, na letišti vzešlo Čechy 8 aut*. iDNES.cz, 30. 9. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/rusnok-si-na-jednani-osn-zaletel-i-s-rodinou-na-letiste-ho-vezlo-8-aut-1ga-/zahranicni.aspx?c=A130930_153913_zahranicni_dam; *Ne osm, ale jen čtyři limuzíny vezly Rusnoka na OSN, brání se Úřad vlády*. iDNES.cz, 1. 10. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/rusnokova-cesta-do-usa-0ba-/domaci.aspx?c=A131001_121325_domaci_jj.

Kapitola 8

Rusko v české zahraniční politice

Petra Kuchyňková

RUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Východiska

Českou zahraniční politiku vůči Rusku mělo v roce 2013 potenciál ovlivnit hned několik událostí týkajících se vnitřního vývoje v české politice, z nichž některé byly očekávané (výměna na postu hlavy státu po prvních přímých prezidentských volbách) a jiné nikoliv (pád vlády Petra Nečase, jmenování úřednické vlády Jiřího Rusnoka, konání předčasných parlamentních voleb). Výsledek prezidentských voleb přinesl navzdory personální obměně spíše kontinuitu dosavadního působení tohoto aktéra české zahraniční politiky (tedy prezidenta) v agendě a do značné míry i v rétorice ve vztahu k Rusku. Pád Nečasovy vlády a změny na postech jednotlivých ministrů, včetně ministerstva zahraničních věcí, s nástupem vlády úřednické, na jejímž složení se významně podílel nový prezident Zeman, naopak ukazovaly na možné posuny, nejen v této politice, byť nakonec v řadě agend nedošlo k dramatickým změnám vzhledem k dočasnosti působení nové vlády i absenci jejího politického mandátu.

Jako další katalyzátor působily samotné události ve východní Evropě reprezentované politikou Ruska v rámci postsovětského prostoru. Zde pochopitelně spolupůsobil také faktor členství ČR v EU a tím pádem i události v rámci východní dimenze unijní sousedské politiky, které se týkaly především podzimu a konce roku 2013 (postupná gradace událostí na Ukrajině). I v kontextu těchto změn, které se odehrály v širším geopolitickém prostředí, tak zároveň působí analýza událostí roku 2013 ve vztahu k tomuto vektoru české zahraniční politiky do určité míry neukončeným dojemem. Jen těžko se lze ubránit jejímu vnímání jako jakési přede hry poměrně dramatických událostí prvních měsíců roku 2014, které částečně ovlivnily také další vývoj unijní a též české politiky vůči Rusku.

Dění ve východní Evropě a události související s východní dimenzí vnější politiky EU (blížící se summit Východního partnerství ve Vilniusu, na kterém se očekával podpis Asociační dohody a dohody týkající se zóny volného obchodu s Ukraji-

nou) ostatně částečně ovlivňovaly českou politiku vůči tomuto regionu již v druhé polovině roku 2013. Východní Evropa byla dlouhodobě vnímána jako prostor geopolitických zájmů Ruské federace a vnímány byly (prostřednictvím mediálních informací o postupu ruské strany) také ekonomické tlaky vyvíjené z ruské strany vůči Ukrajině¹ i některým jiným zemím připravujícím parafování příslušných dohod s EU (Moldavsko). Ještě před vilniuským summitem někteří analytici předpovídali stupňující se snahu RF blokovat jejich podpis či následnou ratifikaci a využívat potenciálně i takových nástrojů, jako je podpora proruských sil na územích typu Podněsterské republiky, moldavské Gagauzie, Krymu či východní Ukrajiny.² Přes očekávání oficiálně vyjadřovaná ve vztahu k summitu Východního partnerství se ostatně i v českých diplomatických kruzích³ vyskytovala upozornění na to, že existují důvody, pro které by Janukovyčova vláda mohla před podpisem příslušných dohod couvnout, a to i z důvodu ruského tlaku a angažmá. Po propuknutí protestů na kyjevském Majdanu již signály z Krymu volající po ochraně před „západní invazí“⁴ poměrně jasně naznačovaly, že nezůstane jen u tohoto angažmá a celá situace se může vyvinout mnohem závažnějším směrem.

V souvislosti s vývojem vnější politiky Putinova Ruska v roce 2013 stojí za zmínku fakt, že již počátkem roku došlo ke zveřejnění novelizované *Koncepce ruské zahraniční politiky*.⁵ Odráží se v ní důraz na regionální integrační projekty v euroasijském prostoru, zejména v ekonomické oblasti, což souvisí s postupným budováním projektu Euroasijského svazu (či unie), k němuž by dle dohody podepsané prezidenty Ruska, Běloruska a Kazachstánu mělo dojít do konce roku 2015. Struktura je budována na bázi jednotného ekonomického prostoru sjednocujícího prozatím Rusko, Bělorusko a Kazachstán a formálně operujícího od ledna 2012. Po stránce institucionální i z hlediska obsahu integrace jako částečný vzor slouží EU (např. ustavení Euroasijské ekonomické komise jako regulujícího orgánu s adekvátním úřednickým aparátem a sídlem v Moskvě a dalších struktur po vzoru EU, směřování k měnové unii, včetně inspirace maastrichtskými konvergenčními kritérii, volnému pohybu zboží, služeb a kapitálu, harmonizace potřebných legislativních norem, a to i v oblastech, jako je energetická či dopravní politika apod.).⁶

Nová koncepce ruské zahraniční politiky zdůrazňuje též snahu o posilování role RF v globálních ekonomických a obchodních vztazích a diplomatickou podporu ruských ekonomických zájmů. Zkušenost z mezinárodní finanční krize podle ní potvrzuje oslabující schopnost Západu dominovat světové ekonomice, ale i politice, a nastává posun světového mocenského a rozvojového potenciálu, především do asijsko-pacifické oblasti. Vznikající Euroasijská unie by potom měla tvořit důležitou spojnicí mezi Evropou a asijsko-pacifickým regionem.

Koncepční dokumenty v oblasti zahraniční politiky je třeba chápat především jako určitý soubor obecnějších tendencí zahraničněpolitického směřování formulovaný diplomatickým jazykem. Z nové ruské zahraničněpolitické koncepce nicméně bylo možné vyčíst důležitost přičítanou integraci iniciované Ruskem v jeho blízkém okolí, vzrůstající význam přikládány asijsko-pacifickému směru a snahu, aby Rusko vzešlo z událostí souvisejících s finanční krizí a ekonomickou recesí, která zasáhla v příslušné době i jej samotné, posílené, či alespoň ne výrazně oslabené. Zá-

padní rozměr ruské zahraniční politiky je také akcentován, a to především v evropské dimenzi.

Mělo jít i o určitý vzkaz navenek i dovnitř, že Putinovo Rusko chce být v případných změnách geoekonomické mapy světa jedním z aktivních účastníků a přispěvatelů, nikoli objektem. V tomto kontextu se přitom do značné míry odehrávaly i některé kroky ruské zahraniční politiky zejména ve vztahu k někdejšímu postsovětskému prostoru již v roce 2013, před vypuknutím událostí na Ukrajině. V případě střední Evropy bylo pak možné v této době pozorovat též snahy Ruska o sbližování se státy, které o to z různých (vnitropolitických, ekonomických) důvodů aktivně stály (viz Maďarsko a pozice premiéra Orbána).

Politická sféra: otázka polarizace

V průběhu roku 2013 byly i na české straně viditelné snahy o vylepšování vztahů s Ruskem, nejen v ekonomické rovině (tady je to součást dlouhodobějšího trendu projevující se důrazem na posilování českého exportu do této země, který byl patrný i v dobách, kdy politická dimenze vztahů vykazovala některé problémy, např. v dobách kauzy plánovaného budování americké protiraketové obrany ve střední Evropě v letech 2007–2008), ale také v politické rovině. To bylo možné pozorovat i v průběhu návštěvy tehdejšího premiéra Nečase v Rusku, která se uskutečnila na konci května 2013. Bývalý premiér Nečas ostatně již na podzim 2012 svým projevem proneseným na Mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně⁷ vyjádřil nesouhlas s kritickými komentáři zaznívajícíchmi mj. na adresu vnitřního vývoje politického režimu v Rusku po opětovném nástupu Vladimira Putina do prezidentské funkce, např. v souvislosti s kauzou skupiny Pussy Riot z úst někdejšího ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

Nesouhlas předsedy vlády s určitými kritickými až ofenzivními prvky obsaženými ve vyjádřeních ministra Schwarzenberga, naznačoval nejen skutečnost, že téma tzv. ekonomické diplomacie vs. lidskoprávní tematika v rámci politiky ve vztahu k Rusku je v té době předmětem určité polarizace. Spíše než o skutečný spor institucí (MZV vs. Úřad vlády ČR či MZV vs. MPO) ale šlo o výsledek politických sporů v rámci tehdejší vládnoucí koalice, ačkoli polarizace tématu ve vztahu MZV a MPO sekundárně odrážela i určité institucionální spory týkající se odpovědnosti za ekonomickou agendu v rámci české diplomacie jako takové (viz dále). Vyjádření premiéra Nečase z podzimu 2012 nicméně naznačovala již tehdy větší důraz na obecně méně konfrontační politiku vůči Rusku a více proaktivní postup v oblasti ekonomické dimenze zahraniční politiky ve vztahu k RF, který je nutné vnímat také v kontextu vývoje ekonomické situace ČR.

Tato tendence posílila poté, co došlo v létě 2013 k pádu Nečasovy vlády a dočasnému nástupu úřednického kabinetu J. Rusnoka, v němž mj. K. Schwarzenberga na ministerském postu vystřídal Jan Kohout. Je ovšem nutno zdůraznit, že tato přechodná vláda neměla čas ani potřebný mandát pro vypracování nových strategií, její role byla (i vzhledem k absenci mandátu od Poslanecké sněmovny) udržovací, do doby konání říjnových předčasných parlamentních voleb. Politika MZV byla v této době i ze strany samotného ministerstva charakterizovaná jako neutrální, zdůrazňována byla snaha po-

krývat rovnoměrně různé druhy zahraničněpolitických zájmů ČR, vyhýbat se přílišnému akcentu pouze na některé z nich, působit standardně a nevyvolávat přílišnou pozornost vyjádřeními či kroky, jež by mohly být vnímány kontroverzně.⁸

Ani v zahraniční politice vůči Rusku proto nebylo možné očekávat vytvoření nějaké silné, určující strategie v tomto období, na jejímž základě bychom mohli usuzovat na významné změny tendencí v zahraniční politice. V rétorické rovině bylo možné ze strany MZV vnímat změnu v důrazu na problematiku lidských práv, a to především proto, že tato agenda byla tak výrazně charakteristická pro Kohoutova předchůdce Schwarzenberga, a to i v oblasti politiky vůči Rusku. Přesto se zde nový ministr snažil navazovat v některých ohledech i na práci svého předchůdce, jak o tom může svědčit např. setkání s Natálií Gorbaněvskou, ženou, která v roce 1968 protestovala proti okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy a byla za to po významnou část svého života pronásledována. Setkání se uskutečnilo několik měsíců před její smrtí.⁹

Určité snahy o vylepšení politických vztahů s RF, další posílení ekonomické dimenze vzájemných relací a více proaktivní politiku v tomto směru lze pozorovat také v souvislosti s přípravami návštěvy ruského ministra zahraničních věcí Sergeje Lavrova v ČR. Návštěva měla být signifikantní již z toho důvodu, že k podobné cestě ruského ministra zahraničních věcí do ČR nedošlo od roku 2001, kdy republiku v této funkci navštívil Igor Ivanov. Oficiální setkání na úrovni ministrů zahraničních věcí mezi ČR a RF potom proběhlo ještě v roce 2003, kdy Moskvu navštívil Cyril Svoboda. Od té doby ovšem k podobnému oficiálnímu bilaterálnímu setkání na této úrovni nedošlo. Stojí proto za zmínku, že po nástupu ministra Kohouta bylo plánováno toto setkání v Praze, o které v návaznosti na květnovou návštěvu českého premiéra v Rusku projevila zájem také ruská strana.¹⁰

Otázka politizace a téma zahraniční politiky ve vztahu k RF v českém politickém diskurzu

V roce 2013 lze jmenovat některá témata, jejichž kontroverzní charakter se výrazněji projevoval i ve veřejném či mediálním prostoru a mohli bychom je označit za témata do určité míry politizovaná. Náležela k nim např. pozornost věnovaná podpoře nového prezidenta Miloše Zemana jmenování Vladimíra Remka jako nového velvyslance v Rusku (viz dále). Téma Ruska v budoucí české zahraniční politice se mohlo stát také důležitým tématem kampaně předcházející první přímé volbě prezidenta, již vzhledem k tomu, že se do druhého kola volby probojovali Schwarzenberg a Zeman. Téma bylo přítomno zejména v kampani předcházející prvnímu kolu prezidentské volby, kdy se právě politizace obecnějšího tématu lidská práva vs. „ekonomická diplomacie“ odrážela také v tématu budoucího zahraničněpolitického směřování ČR ve vztahu k zemím, jako je Rusko (na jedné straně potenciálně důležitý ekonomický a obchodní partner, na druhé straně země s nedemokratickým režimem).

Karel Schwarzenberg se v posledních letech stal ve veřejném a politickém prostoru určitým nositelem takového diskurzu vůči Rusku, jenž byl v minulosti spojován s osobou někdejšího prezidenta Václava Havla, a média ho také takto portrétovala, zejména v době kampaně předcházející prezidentské volbě. Pikantní na tom samozřejmě byla skutečnost, že Schwarzenberg současně reprezentoval jednoho z hlav-

ních aktérů české zahraniční politiky, což mohlo do určité míry zkreslovat i její hodnocení v oblasti týkající se Ruska v tomto období. Do kampaně nezhřídkava vstupovaly kroky, které Schwarzenberg učinil ve vztahu k Rusku v rámci své funkce ministra a naopak, vyjádření osobního názoru k některým kauzám (Pussy Riot, dostavba JE Temelín apod.) umocňovalo vyznění některých oficiálních kroků v zahraniční politice. Sám K. Schwarzenberg přitom v kampani často zdůrazňoval, že konzistentní podpora lidských práv a sledování ekonomických zájmů se v zahraniční politice nikterak nevylučují.¹¹

Miloš Zeman naopak vstupoval do kampaně již i s pověstí někdejšího předsedy vlády, který se v době, kdy zastával funkci českého premiéra, zasazoval o vylepšení politických vztahů mezi ČR a Ruskem, které zejména v druhé polovině devadesátých let byly poměrně chladné. I v průběhu samotné kampaně často zdůrazňoval potřebu zaměřit českou zahraniční politiku na korektní vztahy s Ruskem jakožto důležitou velmocí v politickém i ekonomickém smyslu. Zeman často zdůrazňoval nutnost rozšířit zejména ekonomickou spolupráci ČR mimo Evropu, odkazoval přitom ale nejen na Rusko, častěji hovořil i o důležitosti spolupráce se všemi zeměmi tzv. skupiny BRICS i s některými dalšími státy (Indonésie, Vietnam, Mexiko apod.). Budoucí prezident také v předvolební kampani v souvislosti s otázkami týkajícími se dostavby JE Temelín odmítal vyřazování Ruska z geopolitických důvodů.¹² Přesto ale nakonec toto téma nehrálo rozhodující roli v prezidentské kampani, k politizaci došlo (především v průběhu krátké kampaně předcházející druhému kolu prezidentské volby) u jiných témat odkazujících na citlivé kapitoly české historie 20. století (česko-německé vztahy, sudetoněmecká otázka).

Samotný výsledek prezidentské volby přivítala i ruská strana, prezident Putin zaslal Zemanovi blahopřejný telegram, ve kterém vyjádřil naději na upevnění přátelských vztahů a další rozvoj konstruktivní spolupráce.¹³ Některá média či političtí komentátoři v souvislosti se Zemanovým vítězstvím ale upozorňovali na možná rizika, což souviselo i s poměrně konfrontačním stylem vedení kampaně před druhým kolem prezidentské volby, vypjatou atmosférou na české politické a mediální scéně a potažmo i ve společnosti, která byla ostatně charakteristická pro celý poměrně neklidný rok 2013. Hovořilo se o „lukoilizaci“ české politiky, tedy hrozbě implementace zájmů silných ruských společností, především v oblasti energetiky, do české politiky prostřednictvím některých osob Zemanovi blízkých (Miroslav Šlouf, místopředseda SPOZ Martin Nejedlý spjatý s firmou Lukoil, podnikatel Zdeněk Zbytek aj.).¹⁴ Nového prezidenta však v českém i zahraničním tisku provázela i pověst politika, který by se mohl snažit zároveň vylepšit též pozici ČR ve vztahu k EU a v paměti byl i Zemanův postoj k politice Bushových USA v souvislosti s bojem proti terorismu (zejména Afghánistán).

Téma české zahraniční politiky ve vztahu k Rusku se objevovalo i ve vyjádřeních dalších kandidátů na prezidentskou funkci, ale vzhledem k tomu, že kampaň za účasti všech kandidátů probíhala převážně ještě v posledních měsících roku 2012, není pro tuto analýzu natolik podstatná, byť přispívá k ilustraci českého politického diskurzu ve vztahu k Rusku. Pád Nečasovy vlády a skutečnost, že úřednická vláda J. Rusnoka nezískala v srpnovém hlasování důvěru PSP ČR, přiblížily konání předčasných parla-

mentních voleb, k nimž došlo v říjnu 2013. Témata Ruska a česko-ruských vztahů se v rámci kampaně objevovala částečně v kontextu podzimního dění ve východní Evropě, ale můžeme zde spatřovat i určitou politizaci těchto témat v souvislosti s vnitropolitickým vývojem v ČR (výsledek prezidentských voleb, role prezidenta Zemana při sestavování Rusnokovy vlády, kandidatura SPOZ, která se v kampani prezentovala jako „Zemanova strana“ atd.).

Z politických stran, jež se dostaly do Poslanecké sněmovny a následně utvořily vládní koalici, žádná ve svých volebních programech explicitně nehovořila o vztazích s Ruskem a politice vůči Rusku, včetně „nováčka“ v podobě hnutí ANO. Implicitně se k němu vyjadřoval volební program ČSSD, v němž se hovoří o expanzi českých firem vedle unijních trhů také do zemí, v nichž by měly naděje na vysoké zisky a vysokou přidanou hodnotu. Explicitně jsou mezi nimi zmíněny země BRICS, tedy i Rusko.¹⁵

Přímo toto téma nezmiňoval ani program opoziční KSČM, nicméně v části nazvané „Ano světu, ne zbráním“ zaznívají v příslušném programu požadavky typu zrušení NATO (či alespoň vystoupení ČR z jeho vojenských struktur) a prosazování kolektivní celoevropské organizace bezpečnosti, tedy cíle shodující se do značné míry jak s cíli dlouhodobých zahraničně- a bezpečnostněpolitických koncepcí Ruska, tak i s některými požadavky radikálnějších proudů na ruské politické scéně.¹⁶ Naopak zcela konkrétně o potřebě spolupráce s Ruskem hovořil program strany SPOZ (Program 300: Potřeba změny), a to v bezpečnostní oblasti, při výstavbě evropského systému protiraketové obrany, což by se dle SPOZ mělo stát součástí přirozeného rámce pro orientaci ČR v bezpečnostní oblasti. Zde je ovšem třeba podotknout, že program SPOZ na rozdíl od programu KSČM hovořil současně i o podpoře členství ČR v NATO. V ekonomické oblasti podobně jako v případě ČSSD program SPOZ žádal aktivně proniknout na trhy zemí BRICS, včetně Ruska, a to i přímo za pomoci zahraniční politiky státu.¹⁷

Z pravicových stran, které se dostaly do Poslanecké sněmovny, ale po volbách skončily v opozici, se tématu Ruska krátce, ale explicitně věnoval v části týkající se zahraniční a obranné politiky volební program TOP 09. Program zdůrazňoval na jedné straně to, že Rusko je pro ČR významným ekonomickým partnerem, kterému musí být věnována pozornost v diplomatické i v obchodně ekonomické oblasti. Na druhé straně upozorňoval na autoritativní rysy tamního politického režimu a s tím související nejasné právní prostředí. Česká diplomacie proto musí této skutečnosti věnovat pozornost a neměla by zůstat slepá ani vůči snahám ruských občanů o posílení demokracie v zemi, což lze interpretovat i jako výzvu k podpoře disidentských snah v Rusku apod.¹⁸ Program tedy do značné míry korespondoval s tím, jak se k příslušnému tématu v prezidentské kampani stavěl K. Schwarzenberg. Ve volební kampani TOP 09 se potom v souvislosti s vnitropolitickým vývojem v ČR po volbě nového prezidenta objevovala témata jako kritika „putinizace“ české politiky, tedy diskurz využívající kritiku reality vývoje politického systému v samotném Rusku současně jako metaforu pro boj na české stranicko-politické scéně.¹⁹

ODS ve svém volebním programu zmiňovala Rusko v souvislosti s obrannou politikou (poukaz na růst vlivu i vojenské síly států BRIC).²⁰ Pro ODS byl v posledních letech typický většinově pragmatičtější postoj k Rusku jako důležitému partnerovi

v ekonomické sféře, nezbytnému především pro další rozvoj českých podnikatelských aktivit,²¹ postoj, který ještě podtrhl diskurz předsedy ODS a premiéra Nečase v krátkém období po již zmíněném projevu na brněnském veletrhu na podzim 2012 do pádu vlády v létě 2013. Poté ODS přestává hrát přímou roli v utváření zahraniční politiky ČR a oslabuje se také diskurz této strany ve vztahu k příslušnému tématu, ve prospěch důležitějších témat (především řešení vnitrostranické situace).

Také tento rozbor týkající se kampaní předcházejících přímé prezidentské volbě a předčasným parlamentním volbám ilustruje, jak se vyvíjel diskurz týkající se Ruska a politiky vůči Rusku i případná politizace těchto témat. V souvislosti s jeho vývojem nelze opomenout ani bývalého prezidenta Václava Klause a jeho nezanedbatelný vliv v této oblasti. Navzdory odchodu z postu prezidenta zůstal Klaus prostřednictvím svého institutu aktivní součástí politického života a vyjadřoval se také k otázkám týkajícím se vývoje ve východní Evropě. Projevila se zde přitom právě proměna kapacity spojená s rozdílným výkonem funkcí u obou osobností, které do značné míry své postoje k současnému Rusku sdílejí. Zatímco u prezidenta Zemana veřejná vystoupení a rétoriku nyní částečně modifikuje prezidentský úřad, snaha nevystupovat navenek v rozporu s politikou vlády a udržovat kontinuitu české zahraniční politiky, veřejné vystupování a prezentace názorů bývalého prezidenta Klause odrážejí daleko více skutečnost, že Klaus již vystupuje jakožto soukromá osoba, nikoli jako oficiální reprezentant státu. Projevovalo se to také v agendě související s východní Evropou, a to v první polovině roku 2014 ještě více nežli v průběhu roku 2013.

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRAIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

V roce 2013 uběhlo 20 let od oficiálního navázání diplomatických styků mezi nově vzniklou Českou republikou a Ruskou federací. České MZV při té příležitosti vydalo již 1. 1. 2013 tiskovou zprávu, v níž konstatovalo vysokou úroveň, jíž v předcházejících 20 letech vztahy obou zemí dosáhly. Česká republika dle prohlášení MZV vnímá Rusko jako důležitého partnera, s nímž chce rozšiřovat a prohlubovat spolupráci založenou na vzájemném respektu. Díkce diplomatického prohlášení se přirozeně jen velmi zlehka dotýká skutečnosti, že v minulosti mezi oběma zeměmi existovala i kontroverzní témata, důraz je ale položen na to, že i o těchto tématech dokázaly obě strany otevřeně diskutovat. Zaujme jeho velmi pozitivní vyznění do budoucna, v jehož rámci prohlášení zdůrazňuje, že ve vzájemných vztazích existuje řada velkých a dosud nevyužitých příležitostí, na jejichž rozvoj by se česká diplomacie chtěla v budoucnosti zaměřit. Vyjadřuje přitom naději, že hlavní charakteristikou česko-ruských vztahů do budoucna zůstane otevřený a přátelský dialog.²²

I některé události roku 2013 ve vzájemných diplomatických vztazích se nesly v tomto duchu. K nejdůležitějším náležela již zmiňovaná návštěva premiéra Nečase v Rusku. Nečasova návštěva v Moskvě byla z hlediska vzájemných vztahů považována za úspěšnou, pozitivně ji vnímala a komentovala i ruská média. Signifikantní byla tato návštěva především svým rozsahem, premiér kromě Moskvy navštívil také

Petrohrad, Jekatěrinburg a předolympijskou Soči. Návštěvu doprovázela dvě letadla s českými podnikateli (podnikatelskou misi vyslal český Svaz průmyslu a dopravy) a v jejím průběhu byla uzavřena řada dohod. Šlo např. o dohodu v oblasti energetiky, jejímž cílem bylo alespoň dočasně předejít krizovým situacím ohledně dodávek ropy ropovodem Družba, jako tomu bylo např. v roce 2012.²³ Týden po premiérově cestě navštívil Rusko také tehdejší ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba, který následně mohl dokončit jednání o technických parametrech řešení ropného problému.

Ještě předtím, v březnu 2013, navštívila ČR předsedkyně horní komory ruského parlamentu Rady federace Valentina Matvijenková a jednala s předsedou Senátu Milanem Štěchem. Předmětem jednání bylo opět i téma energetiky, především výběrové řízení na dostavbu JE Temelín, a také otázka víz. Matvijenková v souvislosti s nabídkou rusko-českého konsorcia MIR.1200 tradičně zdůrazňovala nové možnosti rusko-české spolupráce v jaderné energetice a apelovala na férový průběh soutěže, o čemž ji ubezpečoval i předseda českého Senátu. V případě víz potom akcentovala významný podíl Rusů na turismu v ČR (je přitom příznačná disproporce mezi počtem návštěvníků z Ruska, kteří ročně přijedou do ČR, na jedné straně a naopak českých turistů přijíždějících do Ruska na straně druhé) a apelovala na českou podporu ruské pozice dlouhodobě žádající zrušení vízového styku mezi EU a RF. V této otázce nacházela podporu i u předsedy českého Senátu.²⁴

Zde je třeba podotknout, že ČR v oblasti podmínek pro vydávání víz náleží v rámci EU spíše mezi flexibilnější státy. V Rusku existují outsourcovaná pracoviště, která zajišťují vydávání českých víz. To umožňuje předcházet známým frontám stojícím před ambasádami, což neplatí pro řadu členských států EU. K obrazu ČR jakožto „troublemakera“ v oblasti vízové politiky často přispívá i tlak cestovních kanceláří či podnikatelských kruhů, jež mají zájem na tom, aby v této oblasti došlo k dalším zjednodušením, navzdory skutečnosti, že občanům Ruska jsou každoročně udělovány českou stranou statisíce schengenských víz.²⁵ Podmínky pro udělování víz jsou navíc i do určité míry reciproční otázkou.²⁶ Budoucnost této problematiky je v současnosti otevřená poté, co došlo v prvním čtvrtletí roku 2014 k pozastavení jednání o nové bilaterální dohodě mezi EU a RF, což komplikuje i další jednání o usnadnění vízového styku mezi EU a Ruskem.

Důležitým tématem česko-ruských diplomatických vztahů se stala již zmiňovaná otázka obsazení postu českého velvyslance v Rusku. Nový prezident Zeman svoji podporu Vladimíru Remkovi deklaroval ještě předtím, než se ujal funkce, a tato skutečnost nebyla překvapením, vzhledem k tomu, že již v době, kdy Zeman zastával funkci českého premiéra, V. Remek působil ve funkci obchodního rady českého velvyslanectví v Moskvě. V souvislosti s jeho osobou média na jedné straně zmiňovala možná pozitiva spojená s jeho působením na funkci velvyslance vzhledem k tomu, jak je bývalý československý kosmonaut v Rusku stále přijímán. Na druhé straně ale připomínala také jeho vystupování ve funkci europoslance ve vztahu k agendě unijní i české zahraniční politiky, kdy se tyto postoje nezdávka rozcházejí nejen s politikou realizovanou ve vztahu k východní Evropě ze strany MZV, ale také tehdejší vládou jako celkem (např. kritický postoj k unijnímu programu Východního partnerství, kri-

tika předsudků ve vztahu k Rusku v oblasti energetické bezpečnosti či přílišného zdůrazňování porušování lidských práv v Rusku).²⁷

Tehdejší ministr Schwarzenberg se netajil názorem, že na příslušném postu by rád viděl jiného kandidáta. Značně rezervovaný postoj k Zemanově nominaci velvyslanců Schwarzenberg ovšem komentoval především jako kompetenční spor (nový prezident si pro sebe dle této kritiky *de facto* vyhrazoval právo jmenovat velvyslance, namísto vlády, která tak činí na návrh MZV, podpis prezidenta je totiž nutnou podmínkou pro vycestování diplomata jakožto jmenovaného velvyslance do příslušné země).²⁸ Nešlo přitom pouze o obsazení postu českého velvyslance v Rusku. Prezident Zeman krátce po své inauguraci dal během schůzky s tehdejším ministrem Schwarzenbergem najevo, že chce mít vliv také na obsazení dalších velvyslaneckých postů, mediálně „ostře“ sledovanou kauzou se tedy stala i otázka Zemanovy podpory pro jmenování manželky někdejšího českého prezidenta Klause na post velvyslankyně na Slovensku. Schwarzenberg tuto možnost odmítal jako politickou nominaci, nový prezident jí naopak podmiňoval vlastní akceptací jmen prosazovaných vládou na další velvyslanecké posty a skutečně z jeho strany došlo k odmítnutí několika navrhovaných osob, většinou diplomatů, s jejichž nominací již předtím vyjadřoval nesouhlas i jeho předchůdce Klaus („ve hře“ tak byly i některé další velvyslanecké posty, např. v Rakousku).²⁹

Jmenování nových velvyslanců potom usnadnil pád Nečasovy vlády a nástup úřednické vlády. Ministr Kohout od počátku dával najevo větší pragmatismus v politice vůči zemím, jako jsou Rusko či Čína (v porovnání se svým předchůdcem), i skutečnost, že jako ministr bez politického mandátu nebude s představou prezidenta o obsazení velvyslaneckých postů výrazněji polemizovat.³⁰ K podpisu pověřovací listiny V. Remka nakonec došlo po předčasných volbách, v listopadu 2013. Ruská strana jeho nominaci schválila v říjnu 2013.³¹

V samotné agendě česko-ruských vztahů se v roce 2013 převážně nevyskytovala významně sporná témata, i když některé kontroverzní otázky zde přítomné byly, např. se znovu po delší době objevilo téma vypořádání ruského dluhu vůči ČR. Dále je třeba zmínit případ, který si vyžádal z české strany zásah na diplomatické úrovni, když ruské policejní složky zasáhly vůči demonstrantům, kteří si na Rudém náměstí připomínali výročí srpnové okupace z roku 1968 a byli za tento projev nesouhlasu s tehdejšími událostmi zatčeni. Česká strana neponechala tento incident bez povšimnutí, ruský velvyslanec byl předvolán na MZV. Česká republika žádala o vysvětlení a také prostřednictvím tiskového prohlášení MZV vyjadřovala naději, že vůči příslušným osobám nebudou uplatňována další administrativní opatření.³²

V druhé polovině roku 2013 a zejména v jeho posledním čtvrtletí se již do české zahraniční politiky vůči regionu východní Evropy (včetně Ruska) promítají i probíhající události související zejména s Ukrajinou. Bezprostřední obavy ohledně postupu Ruska nebyly v té době akcentovány, bylo by ale přehnané považovat to přímo za znak pasivity zahraniční politiky v této oblasti či ignorace určitých podnětů a skutečností. Dlužno říci, že tehdejší unijní i alianční politika se ve vztahu k východní Evropě mainstreamově vyznačovala poměrně nízkou mírou předvídativosti s ohledem na vývoj situace na Ukrajině i ruského postupu, EU se v té době soustředila především na praktické aspekty týkající se asociační dohody a podobný postup sledovala také ČR. Po

summitu ve Vilniusu pak následovalo hledání důvodů, proč nastala zmíněná situace, snaha vsříebat ji a zorientovat se vzhledem k budoucímu vývoji.³³ Podobný postup je ale možné pozorovat i na úrovni unijní politiky. Zahraniční politika ČR, kterou je v této oblasti nutné vnímat jako nikoli proaktivní, ale spíše reaktivní, byla tedy určována také širším kontextem zahraniční politiky EU.

Ještě jedna událost si zaslouží být zmíněna v souvislosti s děním v Rusku v závěru roku 2013, a to blížící se olympijské hry v Soči, které s sebou nesly také významná bezpečnostní rizika. V samém závěru prosince 2013 došlo v ruském Volgogradu ke dvěma teroristickým útokům, které si vyžádaly oběti na životech. MZV ČR při té příležitosti vydalo prohlášení jednoznačně odsuzující útoky a kondolenci představitelům RF zaslali také další čeští ústavní činitelé.³⁴

Hospodářské a obchodní vztahy

Rok 2013 pro rozvoj ruské ekonomiky nezačal příliš slibně. V 1. čtvrtletí došlo ke zpomalení meziročního růstu HDP, který oproti stejnému období roku 2012 rostl jen o 1,1 %, což vedlo ruskou vládu ke snížení prognózy růstu HDP z původně předpokládaných 3,6 % na 2,4 %. Objevovaly se obavy, že by již rok 2013 mohl přinést vlivem některých vnitřních problémů (stagnace průmyslové výroby v RF, která byla patrná již v roce 2012, ale také pokles zájmu po „konvenčním“ ruském zemním plynu a některé kroky ruské vlády vedené snahou naplnit velkorosý sociální program příslibený voličům, roli ale sehrálo i tehdejší posilování ruského rublu) určité zpomalení ruské ekonomiky.

Tyto skutečnosti se ale ještě významněji nepromítly do údajů o vzájemných obchodních vztazích. Po rekordních údajích z roku 2012, které se týkaly růstu českého exportu do RF, došlo v roce 2013 jen k velmi mírnému poklesu cca o 1 desetinu procenta oproti roku 2012. Celkem český vývoz do RF dosáhl 116,215 mld. Kč. I nadále se ale obchodní bilance ve vztahu k RF z pochopitelných důvodů (vysoký podíl dovozu palivoenergetických surovin, tedy ropy a zemního plynu z RF) vyznačuje vysokým pasivním saldem (ve výši cca 39,2 mld. Kč). Celkově dovoz z RF do ČR dosáhl v roce 2013 výše 155,367 mld. Kč, což je nepatrný nárůst oproti roku 2012. Celkový obrát v zahraničním obchodu mezi RF a ČR se oproti roku 2012 mírně snížil (o cca 2 desetiny procenta) a dosáhl výše 271,582 mld. Kč.³⁵ Nadále přitom platí, že největší podíl českého vývozu do RF tvoří stroje a přepravní zařízení (více než 70 %).³⁶ Pro následující rok 2014 je naopak očekáván pokles, pokud jde o celkový obrát vzájemného obchodu související především se zpomalením celé ruské ekonomiky, a to i v souvislosti s aktuálními politickými faktory.

Dalším důležitým tématem hospodářských vztahů ČR a RF je otázka českých příležitostí na ruském trhu. Ruský trh náleží z hlediska českých firem mezi trhy perspektivní, což souvisí i s tím, jaký druh produktů a technologií poptává (s ohledem na to, co může česká strana nabídnout). Z hlediska technologií a investic jde zejména o oblasti strojírenství, dopravní infrastrukturu, energetiku (včetně energetiky jaderné), zájem byl v poslední době na ruském trhu také např. o technologie pro zpracování a čištění vody, odpadů využívaných na komunální úrovni apod.). U příležitosti návštěvy premiéra Nečase se v květnu 2013 v Rusku uskutečnila také česko-ruská konference

o obchodní spolupráci, na které zástupci českých podniků podepsali několik dohod o společných projektech zejména v oblasti strojírenství a energetiky (např. využívání CNG) v hodnotě několika miliard Kč.

Tradiční zájem je v Rusku o dopravní prostředky (příkladem může být kontrakt na dodávku souprav pro petrohradské metro, na kterých se podílí plzeňská Škoda Transportation, vývoz nejen osobních, ale i nákladních automobilů apod.), produkty českého potravinářského průmyslu či o využití českých technologií pro modernizaci ruských průmyslových závodů. Příkladem může být dlouhodobé zapojení skupiny Alta, která se v roce 2013 pustila v Rusku do modernizace Ašinského metalurgického závodu či výstavby cihelny. Další kontrakty měla v Rusku realizovat společnost ČKD Group.³⁷

V úvahu je ale třeba vzít i některé problémy či možné výzvy, které souvisejí s etablováním zahraničních firem na tomto trhu a jeho specifiky (pronikání na ruský trh není snadné a bývá spojeno např. se značnou byrokratickou zátěží i některými riziky). Výjimkou nejsou ani problémy plánovaných či již uskutečňovaných českých investic v ruském prostředí. Jako příklad může být uveden rozsáhlý projekt stavby železnice na Urale, na jejíž realizaci se měla podílet řada českých firem v čele s OHL ŽS (např. Třinecké železárny, Vítkovice apod.). Oproti původnímu plánu ovšem realizace projektu, do kterého měly vložit finanční prostředky i pojišťovací společnost EGAP a Česká exportní banka (ČEB), nabrala značné zpoždění.

Rusko mimochodem patří k zemím, kde se v rámci podpory českých investic často využívá právě půjček a záruk agentury EGAP a ČEB poskytovaných např. místním podnikům na nákup českých technologií. Řada kontraktů v RF je kryta tímto způsobem a informace o problémech s těmito úvěry se objevily v roce 2013 i v českých médiích. Příkladem mohou být půjčky ČEB některým ruským společnostem na nákup českých technologií, typicky ve sklářském průmyslu. V nedávné minulosti se tak stalo např. v souvislosti s vývozem sklářské technologie společnosti Sklostroj Turnov do Ruska, kdy se ruští partneři zavázali postavit novou sklárnu vybavenou mj. právě českými technologiemi, na jejichž nákup jim poskytla půjčku ČEB. Ruská sklárna ovšem půjčku nesplácela a akcie, jimiž se ruští partneři zaručili, se ukázaly jako téměř bezcenné. Hrozilo proto, že pojišťovna EGAP bude v této souvislosti muset vyplatit ČEB a některým ruským bankám pojistné plnění ve výši až 6 mld. Kč. Pohledávku se nakonec za 70 % její hodnoty podařilo prodat UniCredit Bank a zmírnit tak podstatným způsobem hrozící ztrátu.³⁸ Podobně se ČEB koncem roku 2013 pokoušela prodat i další balík pohledávek týkajících se podpory exportu ve sklářském průmyslu.³⁹

Perspektiva dalšího posílení ekonomických vztahů s RF, zejména vztahů obchodních byla spojována se vstupem RF do WTO, především v souvislosti s očekávaným snížením celního zatížení dovozu do RF. Ochranná opatření ruského trhu bývají pro dovozce problémem, příkladem mohou být poplatky za recyklaci dovážených automobilů či antidumpingová opatření uvalená ruskou stranou na ochranu především svých výrobců nákladních automobilů, jejichž účinky pocítili i západní výrobci (Mercedes, Volkswagen). V případě ČR bylo Rusko dle údajů z roku 2013 na třetím místě mezi státy, do nichž směřovalo nejvíce exportu z českého automobilového průmyslu.⁴⁰ V tomto případě bylo možné využít zásahu ze strany WTO, ne vždy však jde o použi-

telný prostředek (např. v případě ruských požadavků na záruky celního dluhu jdoucí i nad rámec mezinárodních konvencí o nákladní automobilové dopravě se téma řešilo v průběhu roku 2013 jak na bilaterální úrovni, tak na úrovni EU, přičemž zvýšení celních záruk se podařilo ve výsledku oddálit pouze o rok).

Česká republika v průběhu roku 2013 pochopitelně sledovala také vývoj v rámci jednotného ekonomického prostoru Ruska, Běloruska a Kazachstánu. Jednání o dalším prohloubení ekonomické integrace probíhala jak na úrovni technické, tak na úrovni politické, přičemž již na podzim 2013 bylo zřejmé, že se celní unie rozroste o dalšího člena, Arménii, která tak z ekonomických i bezpečnostních důvodů dala přednost začlenění do vznikající Eurasijské unie před přípravou asociační dohody s EU. Opět se to neobešlo bez určitého tlaku z ruské strany.⁴¹

Tradičně významným tématem česko-ruských vztahů v politicko-ekonomické oblasti je energetika. V lednu 2013 byl slavnostně spuštěn provoz plynovodu Gazela, který umožňuje ČR dovážet ruský plyn transportovaný plynovodem Nord Stream, prostřednictvím německé přípojky OPAL. Plynovod měří 166 km a je schopen denně přepravovat až 56 m³ plynu. Výstavba plynovodu probíhala za spolupráce ruské firmy Strojtransgaz a belgicko-rakouského konsorcia Denis Alpin, na subdodávkách se ale podílely také české firmy.⁴² Pro ČR to znamená diverzifikaci trasy pro dovoz ruského plynu, což významně snižuje riziko přerušení dodávek v případě potenciálního sporu mezi Ruskem a Ukrajinou, podobného situaci na počátku roku 2009. Podle některých zpráv by v případě Gazely dokonce do budoucna mělo jít o hlavní trasu pro dopravu plynu do ČR.⁴³ Přirozeně se tím ale neoslabuje podíl ruských dodávek plynu na celkovém dovozu této komodity. V letech 2012–2013 představovalo důležité dílčí téma také prozatímní řešení problému s dodávkami ropy ropovodem Družba (viz výše).

Další významnou otázkou v této oblasti již několik let po sobě zůstávala budoucnost tendru na dostavbu JE Temelín. V souvislosti s nástupem vlády J. Rusnoka podporované prezidentem Zemanem média spekovala o možné koincidenci obou procesů, a objevovala se proto varování před tím, aby k rozhodnutí o výsledku výběrového řízení nedošlo za úřednické vlády, která navíc (jak se později ukázalo) nebude disponovat ani politickým mandátem. Je však třeba poukázat i na to, že možnost verdiktu o dostavbě Temelína ještě za Rusnokovy vlády zpochybňovaly i někteří lidé z okolí prezidenta Zemana (např. prezidentův poradce Jaromír Schling). Ačkoli v průběhu roku 2013 výběrové řízení ještě pokračovalo, objevovaly se již i signály o tom, že vyloučena není ani varianta, k níž nakonec na počátku roku 2014 došlo, tedy zrušení tendru (existující pochybnosti o hospodárnosti celého projektu apod).⁴⁴ Ruská strana přitom v rámci tendru nadále argumentovala tím, že vítězství rusko-českého konsorcia bude znamenat především přínos pro české firmy, o čemž měla svědčit i jednání mezi společností Rosatom a českými firmami o dlouhodobější spolupráci ohledně dodávek pro výstavbu reaktorů. Čeští dodavatelé se ostatně podíleli v roce 2013 i na stavbách jaderných elektráren v Rusku a Rosatom signalizoval zájem o další spolupráci, které měl napomoci i získání zakázky na dostavbu Temelína. Ruská strana si tak byla vědoma své poměrně komfortní pozice v příslušném tendru, přičemž postavení ruského Atomstrojexportu v rámci střední Evropy ještě upevnil získání zakázky na dostavbu maďarské JE Paks.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Klíčovým aktérem v zahraniční politice je vláda, již zmíněné vnitropolitické události tedy pochopitelně zanechaly svůj vliv, ačkoli v případě zahraniční politiky vůči Rusku nepřinesly radikální změny, pokud se týká celkové pozice vůči tomuto aktérovi. Změny bylo možné pozorovat spíše v mezirezortní rovině. Ještě před pádem Nečasovy vlády byla patrná snaha zejména na straně MPO a také ze strany premiéra aktivně napomáhat a posilovat především ekonomickou rovinu vztahů se zeměmi patřícími z hlediska ČR mezi prioritní státy v oblasti obchodní politiky, nejen vůči Rusku.

Ministerstvo zahraničních věcí ještě v době působení předcházejícího ministra Schwarzenberga pokračovalo v publikaci prohlášení vyjadřujících znepokojení nad některými konkrétními kauzami týkajícími se vnitropolitického vývoje v Rusku (viz případ Sergeje Magnitského, u kterého ruské úřady nejen upustily od vyšetřování jeho smrti ve vězení, ale dokonce byl vůči právníkovi *post mortem* zahájen soudní proces za daňové podvody⁴⁵). Bylo by ale chybou redukovat aktivitu MZV v oblasti zahraniční politiky vůči Rusku pouze na lidskoprávní dimenzi, a to i během úřadování ministra Schwarzenberga, kdy se na ministerstvu např. uskutečnilo diskusní fórum nazvané „Aktuální situace na ruském trhu – nové výzvy a možnosti“. Rusko zde bylo přímo označeno za klíčového obchodního partnera ČR a hlavní exportní destinaci ČR mimo EU, MZV navíc pořádalo tuto akci spolu s MPO.⁴⁶ V červenci 2013 se potom na MZV, opět i za účasti zástupců MPO a podnikatelského sektoru, uskutečnil seminář o ruském členství ve WTO a přístupových jednáních, které RF v té době vedla s OECD.⁴⁷ V březnu 2013 se potom uskutečnily pravidelné konzultace náměstka Jiřího Schneidera v Moskvě, kde se setkal se svým protějškem Vladimírem Titovem. Předmětem konzultace byl opět důraz na ekonomickou dimenzi vztahů (konstatování úspěšně se rozvíjející hospodářské spolupráce, české zakázky v Rusku, investiční příležitosti apod.), ale také na oblast vzdělávání a kultury a přirozeně i aktuální mezinárodní otázky.⁴⁸

S příchodem Rusnokovy vlády bylo možné v případě MZV vnímat změnu aktivní kritiky v souvislosti s vývojem politického režimu v Rusku. Tuto skutečnost ale bylo možné spojovat i s osobností nového ministra Kohouta, který je dlouholetým kariéřním diplomatem, a pokoušel se proto vyvarovat radikálních slov i kroků ze strany ministerstva, zejména vzhledem k úřednickému charakteru vlády. Určitou institucionální polarizaci ale oslabilo po pádu Nečasovy vlády také memorandum o spolupráci podepsané mezi MZV a MPO, které mělo řešit právě již zmíněné kompetenční spory týkající se tzv. ekonomické diplomacie, jež se nedařilo dovést do konce za Nečasovy vlády. Krátké memorandum představuje do určité míry symbolický krok jakéhosi usmíření prostřednictvím adaptace modelu, který je standardem v řadě dalších evropských zemí. Zástupci státních agentur, jakými jsou CzechTrade či CzechInvest, by na základě tohoto memoranda neměli (ve smyslu Vídeňské konvence) působit přímo při ambasádách, ale měli by být plně zapojeni při tvorbě makroekonomických, ale i zahraničněpolitických strategií apod. V případě Úřadu vlády ČR a MZV se ná-

zorové a ideové rozdíly postupně obrousily především v souvislosti s ukončením dalšího zdroje institucionální, ale i neinstitucionální (obsahové) polarizace, která se týkala profilace ČR v evropských otázkách a odpovědnosti za tuto agendu. Po oslabení těchto rozdílů se otevřela cesta ke spolupráci i v dalších oblastech.⁴⁹

Ministerstvo průmyslu a obchodu tradičně představuje dalšího důležitého vládního aktéra v této agendě, a to nejen pokud jde o vztahy na centrální vládní úrovni. Kontakty probíhají i na regionální úrovni. V dubnu 2013 tak navštívil ČR prezident Tatarstánu a setkal se právě s tehdejšími ministrem průmyslu a obchodu Martinem Kubou. Šlo o reciproční návštěvu, ministr Kuba spolu s delegací českých podnikatelů navštívil Tatarstán v roce 2012. V Tatarstánu jakožto jednom z nejbohatších průmyslových regionů RF jde především o ekonomickou spolupráci, o kterou tento region jeví dlouhodobý zájem, české firmy zde podnikají např. v oblasti výroby pneumatik, v zemědělství, energetice, farmaceutickém průmyslu či strojírenství, přičemž právě o společných projektech v této oblasti se během návštěvy jednalo především (ČR již v minulosti do tohoto regionu dodala např. tramvaje a další dopravní prostředky).⁵⁰

V minulých letech se stal poměrně aktivním aktérem v oblasti bilaterálních česko-ruských vztahů také prezident. Ještě před určitými změnami, které následovaly v první polovině roku 2014 po anexi Krymu a dalších událostech na Ukrajině, vyjádření nového prezidenta Zemana vůči Rusku nevybočovala z kontinuální rétoriky zdůrazňující důležitost této země jakožto především ekonomického partnera pro ČR, s nímž je třeba udržovat korektní vztahy a pokud možno jej neprovokovat příliš kritickými vyjádřeními. Ekonomický význam ruského partnera pro ČR zdůraznil prezident v průběhu roku 2013 několikrát. Vyjádřil se tak např. na tradiční květnové recepci pořádané ruským velvyslanectvím v Praze u příležitosti výročí konce druhé světové války, kde v projevu předneseném v ruském jazyce podpořil vyšší míru ruských investic v ČR a také budoucí nárůst českých investic v Rusku.⁵¹ Tento diskurz byl ostatně od nového prezidenta očekávatelný i na základě jeho profilace v průběhu kampaně předcházející prezidentské volbě (viz výše).

Mezi aktéry aktivními v agendě týkající se zahraniční politiky ČR vůči RF nelze zapomenout ani na Parlament ČR. V Senátu proběhlo na jaře 2013 vedle březnového setkání s předsedkyní Rady federace Matvijenkovou také další přijetí zástupců této horní komory ruského parlamentu, a to v květnu 2013. Šlo o návštěvu delegace Výboru Rady federace pro ústavní legislativu, soudní a právní otázky a rozvoj občanské společnosti. Senát PČR byl aktivní také ve vztazích na regionální úrovni. V říjnu 2013 jej navštívila ministryně školství Permského kraje Raisa A. Kassinová. V červnu 2013 se naopak 1. místopředsedkyně Senátu Alena Gajdůšková zúčastnila v Rusku mezinárodní konference na téma „Žena – tvůrčí osobnost třetího tisíciletí“ a ve stejném měsíci navštívila Rusko také delegace Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny PČR. Na půdě Senátu se také v srpnu 2013 uskutečnila vernisáž výstavy „Československé legie v Rusku 1914–1920“, kterou Kancelář Senátu pořádala ve spolupráci s Československou obcí legionářskou,⁵² a v květnu 2013 Senát spolu s Evropským hnutím uspořádal konferenci s názvem „Perspektivy spolupráce EU s Ruskou federací“.⁵³

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

V mediálním prostoru byla témata týkající se Ruska a česko-ruských vztahů v průběhu roku 2013 nejčastěji zmiňována v politickém kontextu, významným a frekventovaným tématem byla také ekonomika (téma pokrývané především časopisy). Podobně jako v předchozích letech tomu bylo méně často v kontextu bezpečnostním, přičemž opět jako v roce 2012 platí to, že významný podíl na mediálních výstupech spjatých s bezpečnostní problematikou ve vztahu k česko-ruským vztahům mají výstupy týkající se bezpečnosti energetické, což souviselo také s důležitým tématem dostavby JE Temelín.

V politické či ekonomické dimenzi frekvence informování českých médií o tématech týkající se ČR i Ruska, popř. Ruska v souvislosti s ČR, rostla v souvislosti s volbami, a to nejprve s volbami prezidentskými na počátku roku v lednu, kdy se toto téma objevovalo zejména v souvislosti se Zemanem jako prezidentským kandidátem. Dalším frekventovaným obdobím byl březen, kdy média a publicisté komentovali vliv, jaký zvolení M. Zemana může mít na zahraniční politiku ČR, včetně vztahů s Ruskem. Zvýšený zájem o téma česko-ruských politických a ekonomických vztahů média projevovala také v květnu a červnu, a to v souvislosti s návštěvou premiéra Nečase v Rusku a s částečným návratem tématu „obchod vs. lidská práva“.

Další vrchol představoval říjen, kdy jednak obecně narůstal zájem médií o témata politiky, ekonomiky a také zahraniční politiky ČR v souvislosti s vrcholící koncentrovanou kampaní před předčasnými volbami. Dále také média v souvislosti s již zmiňovaným tématem (budoucí) profilace ČR v zahraniční politice (v souvislosti s očekávanou změnou politické orientace vlády po volbách) komentovala některé konkrétní výroky. Šlo především o výrok tehdejšího stínového ministra financí z ČSSD Jana Mládky na konferenci Zlaté koruny, v němž podpořil ekonomickou expanzi ČR mimo EU a varoval mj. před přehnanou kritikou režimu v Rusku, jež podle něho postrádá sebereflexi a připravuje ČR o desetitisíce pracovních míst.⁵⁴ Během podzimu a na závěr roku rostla pochopitelně také frekvence informování o událostech ve východní Evropě. Tyto informace se ale týkaly Ruské federace především v souvislosti s děním na Ukrajině, vztahy RF a EU, popř. v souvislostech projektu „Euroasijské unie“, a dále také v souvislosti s blížící se olympiádou v Soči a tamní bezpečnostní situací (též v kontextu prosincových teroristických útoků), nikoli bezprostředně v souvislosti s ČR.

Jako obvykle se tématu Ruska a česko-ruských vztahů nejvíce věnoval celostátní tisk a také časopisy zaměřené na politiku a ekonomiku, a to především v již zmíněných ekonomických souvislostech. Méně často se otázkami spjatými s Ruskem a česko-ruskými vztahy zabývala televize, která se věnovala zejména politické dimenzi (hojně komentována byla především sporná otázka jmenování nových velvyslanců)⁵⁵ a nejméně rozhlas. Rusko a česko-ruské vztahy byly v průběhu roku 2013 v českých médiích často zmiňovány v souvislosti s Evropskou unií, a to především s ohledem na směřování české zahraniční a obchodní politiky po zvolení M. Zemana prezidentem a také v souvislosti s předčasnými volbami, méně pak v souvislosti s udá-

lostmi na Ukrajině, již vzhledem k vyčkávacímu postoji, který česká strana bezprostředně po událostech zaujala.⁵⁶ V podobných souvislostech byla medializována také otázka vztahů Rusko–NATO, Rusko–ČR a ČR–NATO.

ZÁVĚR

Z analýzy událostí, které se odehrávaly v agendě české zahraniční politiky vůči Rusku, vyplývá, že v roce 2013 pokračovala tato agenda ve více méně kontinuálním trendu, který potvrzoval, že v česko-ruských vztazích se z dlouhodobého hlediska nevyskytovaly závažnější problémy a vzrůstající důraz byl kladen na ekonomickou sféru těchto vztahů. Zájem o české produkty, technologie a služby na ruské straně, podmíněný ovšem i zájmem o ruské investice v ČR (především v souvislosti s dostavbou JE Temelín), vytvářel základ pro další vývoj vzájemných vztahů i prostor pro určitou konzistentní zahraničněpolitickou strategii vůči Rusku. Rok 2013 byl ale také rokem změn, z nichž řada těch významnějších ještě neměla čas se v právě v tomto roce projevit. Na post prezidenta nastoupila další výrazná postava polistopadového vývoje v ČR, jejíž postoj k zahraniční politice ČR charakterizoval jeden z publicistů jako postoj „*putinovského atlantisty*“.⁵⁷ Nový prezident ve svých zahraničněpolitických postojích kombinoval vstřícný postoj k EU i USA s pragmatickým postojem k Rusku a zdůrazněním jeho významu jako ekonomického partnera ČR. Tento postoj naznačoval (alespoň v této oblasti) kontinuitu s předcházejícím obdobím V. Klause, události ve východní Evropě, k nimž došlo na konci roku 2013 a především v roce 2014, ale částečně postavily tyto dvě tendence proti sobě.

Rok 2013 přinesl také pád Nečasovy vlády za ne zcela obvyklých okolností, nástup vlády úřednické a předčasné volby, jež překreslily mapu politického rozložení sil v ČR. Změna vlády přinesla oslabení některých polarizujících tendencí a témat. V první polovině roku 2013 je ještě možné pozorovat dvě tendence proaktivního jednání české zahraniční politiky (též ve vztahu k RF), na jedné straně v oblasti „tradiční“ lidskoprávní tematiky a na druhé straně „probuzeného zájmu“ o tzv. ekonomickou diplomacii. Symbolem první tendence jsou kritické až ofenzivní prvky diskurzu i některých konkrétních kroků bývalého ministra Schwarzenberga a současně jednoho z „horkých“ kandidátů na post českého prezidenta. Druhou tendenci představuje ještě v dobách Nečasovy vlády vzrůstající volání po méně konfrontační politice vůči Rusku a snahy o proaktivní postup ve smyslu spolupráce, zejména v ekonomické oblasti. Po nástupu Rusnokovy vlády a za krátkodobého působení ministra zahraničních věcí Kohouta se MZV snaží vést spíše neutrální politiku, charakterizovanou ovšem nikoli ignorancí či nezájmem, ale podmíněnou především absencí politického mandátu vlády, jejím dočasným, překlenovacím charakterem. V druhé polovině roku 2013 potom zahraniční politiku ČR vůči východní Evropě (včetně Ruska) formuje na jedné straně běh událostí, na druhé straně i sledování oficiální linie unijní společné zahraniční politiky, kterou ČR v podstatě přejímá (i když hlasy upozorňující na úskalí dalšího vývoje se objevují) a která určuje její reaktivní charakter v před- i postvilniuském období.

Po předčasných volbách a po nástupu nové vlády v roce 2014 přicházejí na klíčové posty nové osoby. V diskurzu, který se týká české politiky vůči Rusku, se začínají odrážet také na jedné straně dlouhodobé pozice a názory konkrétních osobností odpovědných za tvorbu vnější politiky ČR, bez ohledu na jejich politickou příslušnost (viz např. určité názorové rozdělení v ČSSD, která převzala odpovědnost jak za rezort MZV v osobě ministra Zaorálka, tak za rezort MPO v osobě Jana Mládky), a na druhé straně snaha udržet pokud možno jednotnou tvář české zahraniční politiky. Téma zahraniční politiky ČR vůči Rusku navíc získávalo nový kontext. To je však již poněkud jiný příběh, jakkoli se mu nelze vyhnout vzhledem k tomu, že zmíněné události neoddelitelně patří k sobě.

Jak bylo výše zdůrazněno, významným faktorem jsou i externí vlivy, na které ČR musí v rámci své politiky vůči východní Evropě reagovat. Reaktivní charakter české politiky vůči Ruské federaci se ostatně projevuje (snad ještě výrazněji) v prvních měsících roku 2014. V současné době není zcela jasné, jakým směrem bude dále Rusko směřovat, ať již v politicko-bezpečnostní, tak i v ekonomické rovině. Nejistý politický vývoj v oblasti zvyšuje rizika investic a odchod kapitálu se již začíná projevovat poklesem, což bude v průběhu roku 2014 znát i na vývoji obchodních vztahů mezi ČR a Ruskem. Na rok 2014 bylo plánováno několik návštěv, včetně cesty ruského ministra zahraničních věcí Lavrova do ČR, ale také některých českých představitelů (např. předsedy českého Senátu) v Rusku. Vzhledem k rusko-ukrajinskému konfliktu však byly tyto návštěvy odloženy a budoucnost diplomatických vztahů bude záviset na celkové konstelaci situace ve východní Evropě. O tendencích české zahraniční politiky v této oblasti lze nicméně konstatovat, že se snaží sledovat společný postup EU jak ve vztazích s Ruskem, tak obecně v rámci východní Evropy, ale zároveň nepoškodit příliš své vlastní vztahy s Ruskem. To se následně odráží i ve vývoji rétoriky vládních představitelů (spolu s přirozenou reflexí určitých rozdílných nuancí v jejich postoji k celé situaci), a to opět v kontextu událostí roku 2014 ještě silněji nežli v roce předcházejícím.

Poznámky

- ¹ Viz např. Soukup, Ondřej (2013): *Kyjev se brání tlaku Ruska kvůli dohodě s EU*. Hospodářské noviny, 26. 9. 2013; Šimečka, Martin M. (2013): *Ruská lekce*. Respekt, 30. 9. 2013; Šimečka, Martin M. (2013): *Bitva o Kyjev*. Respekt, 25. 11. 2013.
- ² Viz např. Wierzbowska-Miazga, Agata (2013): *Russia goes on the offensive ahead of the Eastern Partnership summit in Vilnius*. OSW Commentary, 1. 10. 2013. On-line: www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2013-10-01/russia-goes-offensive-ahead-eastern-partnership-summit-vilnius.
- ³ Rozhovor s pracovníkem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 15. 5. 2014.
- ⁴ Procházková, Petra (2013): *Ukrajinský východ žádá pomoc od Ruska*. Lidové noviny, 4. 12. 2013.
- ⁵ **Концепция внешней политики Российской Федерации**. Утверждена Президентом Российской Федерации В. В. Путиным 12 февраля 2013 г. On-line: www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/c32577ca0017434944257b160051bf7f?OpenDocument.

- ⁶ Viz např. Wiśniewska, Iwona (2013): *Eurasian Integration. Russia's attempt at the economic unification of the post-soviet area*. OSW Studies, Number 44, Warsaw, July 2013. On-line: www.osw.waw.pl/sites/default/files/prace_44_eurasian-integration_net.pdf.
- ⁷ *Českému exportu podle Necase škodí falešné adorování Pussy Riot i módní dalajlamismus*. iHned.cz, 10. 9. 2012. On-line: byznys.ihned.cz/c1-57422060-ceskemu-exportu-podle-necase-skodi-falesne-adorovani-pussy-riot-i-modni-dalajlamismus.
- ⁸ Rozhovor s pracovníkem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 15. 5. 2014.
- ⁹ *Ministr Kohout se setkal s Natálií Gorbanevskou*. MZV ČR, 24. 10. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_10_24_ministr_kohout_se_setkal_s_natalii_gorbanevskou.html.
- ¹⁰ Rozhovor s pracovníkem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 15. 5. 2014.
- ¹¹ Eliášová, Kateřina–Měřička, Aleš (2013): *Putine, mazej na místo! Voliči rozhodnou i o postoji k Rusku*. Hospodářské noviny, 8. 1. 2013.
- ¹² Pravec, Josef–Břešťan, Robert–Němec, Jan–Tramba, David (2013): *Republika podle Miloše Zemana*. Ekonom, 11. 7. 2013.
- ¹³ Janouch, Roman (2013): *Ve světě se Zemana nebojí*. Haló noviny, 29. 1. 2013.
- ¹⁴ Klíma, Michal (2013): *Přímá volba prezidenta oslabila naši demokracii?*. Hospodářské noviny, 7. 2. 2013.
- ¹⁵ *Volební program ČSSD pro volby 2013*. On-line: www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf.
- ¹⁶ *KSČM: Volební program 2013–2017: Program pro budoucnost. S lidmi pro lidi*. On-line: www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program.
- ¹⁷ *SPoZ: Program 300: Potřeba změny*. On-line: www.spoz2013.cz/upload/program300-spo.pdf.
- ¹⁸ *TOP 09: Volby 2013 do Poslanecké sněmovny: Víme, kam jdeme*. On-line: www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf.
- ¹⁹ Jelínek, Lukáš (2013): *Bulky na naše nosy*. Právo, 7. 9. 2013.
- ²⁰ *ODS: Volební program Volím pravici*. On-line: www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf.
- ²¹ Eliášová, Kateřina–Měřička, Aleš (2013), op. cit.
- ²² MZV ČR: *Prohlášení MZV ČR k 20. výročí navázání diplomatických styků mezi Českou republikou a Ruskou federací*, 1. 1. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/en/issues_and_press/archive/statements/x2012/x2012_12_28_statement_of_mfa_of_the.html.
- ²³ Rozhovor s pracovníkem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 15. 5. 2014.
- ²⁴ *Šéfka ruské horní komory v Praze: Temelín nám otevře nové horizonty*. Právo, 19. 3. 2013.
- ²⁵ Informace pracovníka MZV ČR, 25. 6. 2014.
- ²⁶ Rozhovor s pracovníkem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 15. 5. 2014.
- ²⁷ Anýž, Daniel (2013): *Remek se do Moskvy vrátí jako domů*. Hospodářské noviny, 20. 2. 2013.
- ²⁸ *Otázky Václava Moravce: Spor o jmenování velvyslanců*. ČT, 26. 5. 2013.
- ²⁹ Viz např. Surmanová, Kateřina–Ehl, Martin (2013): *Zeman dostal diplomacii pod tlak, pomáhá mu zkušný diplomat*. Právo, 4. 4. 2013.
- ³⁰ Pravec, Josef–Břešťan, Robert–Němec, Jan–Tramba, David (2013), op. cit.
- ³¹ *Události, komentáře: Vladimír Remek je novým velvyslancem v Rusku*. ČT24, 13. 11. 2013.
- ³² MZV ČR: *Prohlášení MZV k události na Rudém náměstí*, 26. 8. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/en/issues_and_press/archive/statements/x2013/x2013_08_26_statement_of_the_ministry_of.html.
- ³³ Tamtéž.
- ³⁴ MZV ČR: *Prohlášení MZV k teroristickým útokům ve Volgogradu*, 30. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_12_30_prohlaseni_mzv_cr_k_teroristickym.html.
- ³⁵ MPO ČR: *Hlavní vývojové tendence české ekonomiky v roce 2013 a výhled na rok 2014*, duben 2014. On-line: www.mpo.cz/dokument148881.html.

- ³⁶ *Interaktivní exportní profil prioritních zemí: Ruská federace: Vztah k České republice*, Businessinfo.cz. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-prioritnich-zemi-ruska-federace-19841.html#!&chapter=2.
- ³⁷ Korbel, Petr: *Firmy plánují novou expanzi do Ruska*. Ekonom, 7. 2. 2013.
- ³⁸ *Banka půjčila sklářům v Rusku, teď hasí problém*. Mladá fronta DNES, 2. 4. 2013.
- ³⁹ Žižka, Jan (2013): *Stát prodává pohledávky v Rusku*. Lidové noviny, 16. 12. 2013.
- ⁴⁰ *Ekonomika: Rusko-česká spolupráce*. ČT24, 17. 4. 2013.
- ⁴¹ Viz např. Emerson, Michael–Kostanyan, Hrant (2013): *Putin's grand design to destroy the EU's Eastern Partnership and replace it with a disastrous neighbourhood policy of his own*. EU Foreign Policy, CEPS Commentaries, 17 September 2013.
- ⁴² *Gazela je jedním z posledních plynovodů, které platí firma. Je to příliš riskantní*. Rozhovor s Petrem Lukáčem. iHNED.cz, 14. 1. 2013. On-line: www.net4gas.cz/cs/media/tiskove-zpravy/TKL-rozhovor_pro_HN-CZE-14_1_2013.pdf.
- ⁴³ *Plynovodů v Česku přibývá*. E15, 22. 3. 2013.
- ⁴⁴ Například *Radioforum: Potřebujeme dostavět jadernou elektrárnu Temelín?* ČRo Plus, 16. 7. 2013.
- ⁴⁵ MZV ČR: *Prohlášení MZV k případu Sergeje Magnitského*, 22. 3. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_03_22_prohlaseni_mzv_k_pripadu_sergeje.html.
- ⁴⁶ MZV ČR: *Náměstek Dub zahájil diskusní fórum „Aktuální situace na ruském trhu – nové výzvy a možnosti“*, 18. 4. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_04_18_namestek_dub_zahajil_diskusni_forum_aktualni_situace_na_ruskem_trhu.html.
- ⁴⁷ MZV ČR: *Náměstek Dub zahájil seminář ke členství Ruska ve WTO a OECD*, MZV ČR, 12. 7. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_07_12_namestek_dub_zahajil_seminar_ke_clenstvi_ruska_ve_wto_a_oecd.html.
- ⁴⁸ MZV ČR: *Konzultace náměstka Schneidera v Moskvě*, 18. 3. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/kalendar_akci/x2013_03_21_namestek_schneider_v_rusku.html.
- ⁴⁹ Rozhovor s pracovníkem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 15. 5. 2014.
- ⁵⁰ *Prezident Tatarstánu jedná v ČR o obchodu*. ČT 24, 15. 4. 2013.
- ⁵¹ *Zeman ruský zadoufal ve vyšší ruské investice v Česku*. Hospodářské noviny, 10. 5. 2013.
- ⁵² Vernisáž výstavy Československé legie v Rusku 1914–1920, Senát PČR, 29. 8. 2013. On-line: www.senat.cz/cinnost/galerie.php?aid=13921.
- ⁵³ Přepis Konference „Perspektivy spolupráce EU s Ruskou federací“ z 26. 5. 2011, Senát PČR. On-line: www.senat.cz/cinnost/konference_seminare/perspektivy_spoluprace_eu_s_rf/index.php?ke_dni=1.2.2011&O=9.
- ⁵⁴ *Mládek: Přehnaná kritika poměrů v Rusku a Číně nám škodí*. tyden.cz, 15. 10. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/mladek-prehnana-kritika-pomeru-v-rusku-a-cine-nam-skodi_285831.html#.U56-3xBRa9Y.
- ⁵⁵ Například *Otázky Václava Moravce*. ČT 1, 26. 5. 2013.
- ⁵⁶ Švec, Michael: *Kyjev otočil: přiblížení s Unii nyní nechce*. Právo, 22. 11. 2013.
- ⁵⁷ Anýž, Daniel: *Putinovský atlantista Zeman*. iHNED.cz, 22. 3. 2013. On-line: dialog.ihned.cz/komentare/c1-59557440-daniel-anyz-putinovsky-atlantista-zeman.

Kapitola 9

Ukrajina v české zahraniční politice

Lucia Najšlová

UKRAJINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Země Východního partnerství včetně Ukrajiny patří k deklarovaným prioritám české zahraniční politiky, na úrovni Evropské unie ale ČR nepatří ve východní politice k rozhodujícím hráčům.

Celkově česká politika balancovala na pomezí reakce a spolupráce. Česká republika se zapojovala do vytváření společné evropské politiky, nepřicházela však s vlastní agendou. Omezenost expertních kapacit a nedostatek politické vůle přispěly ke stavu, kdy ČR do velké míry jen reagovala na vnější podněty. Proaktivně se ČR stavěla zejména k podpoře obchodní výměny s Ukrajinou, kterou vnímala jako jednu z cest jak diverzifikovat svoji závislost na trhu EU. I když tedy ČR patří k iniciátorům Východního partnerství, politiky EU k šesti zemím východní Evropy mezi EU a Ruskem, její aktivity nebyly poháněny větší vizí a cílem, než je podpora vlastních podnikatelských subjektů, a docházelo k rozporům mezi zájmem a nasazením diplomatů a nezájmem politických stran.

Ve všech minulých vydáních této publikace byla na tomto místě kapitola věnovaná celému regionu východní Evropy. Vzhledem k dramatickým událostem na Ukrajině v závěru roku 2013 a zejména v první polovině roku 2014 jsme se však v tomto vydání rozhodli zaměřit se výhradně na Ukrajinu, s cílem předložit co nejdůslednější a nejhlubší analýzu.

Na vývoji vztahů s Ukrajinou se odrazila i neochota, resp. neschopnost ukrajinského vedení přijímat politická rozhodnutí, která by řešila nejzásadnější problémy země. Česká republika se tak k dalšímu směřování Ukrajiny stavěla způsobem – „všechno závisí na Ukrajině“, nelobbovala ani za případné členství Ukrajiny v Unii, ani ho nevylučovala. Na slabém českém příspěvku k podpoře ukrajinské transformace se podepsal i fakt, že expertní kapacity ČR jsou omezené a vůle politiků nekoresponduje s vůlí diplomatů, kteří by ve vztahu k Ukrajině rádi viděli zásadnější posuny.

Politické strany zahraniční politice věnují dlouhodobě minimální pozornost. I když je Ukrajina a její „*euroatlantická integrace*“⁴¹ deklarovanou prioritou české zahraniční politiky, politické strany mají s ukrajinskými protějšky jenom minimální kontakt. Rok 2013 byl pro zahraniční politiku zvlášť složitý, jelikož v červnu padla vláda Petra Nečase a až do konce roku stála v čele ČR dočasná vláda jmenovaná prezidentem, se slabou oporou v parlamentu.

Ukrajina se dostala do popředí české politické a veřejné diskuse až v posledním měsíci roku 2013. Prioritou české diplomacie směrem k Ukrajině se v roce 2013 stal listopadový summit ve Vilniusu, od něhož se očekával podpis Asociační smlouvy s Evropskou unií a vstup do zóny volného obchodu (DCFTA). Po rozhodnutí ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče nepodepsat asociační smlouvu s EU došlo na Ukrajině k politické mobilizaci, která přerostla v násilné potlačení odpůrců vlády jednotkami Berkut. Česká diplomacie formulovala svůj postoj k dění na Ukrajině opatrně a s časovým odstupem. Koncem roku 2013 se veřejná diskuse v ČR polarizovala – došlo ke střetům připomínajícím studenou válku mezi stoupenci Ruska a Evropské unie. Stav veřejné diskuse je výsledkem dlouhodobého nezájmu o zahraničněpolitické dění obecně, a charakter evropské integrace a místo ČR v EU zvláště. V diskusi o Ukrajině se objevilo jenom minimum zmínek o odpovědnosti ČR za vývoj v jejím sousedství a o potřebě aktivně přispívat k formování politiky EU k východní Evropě. Je možné tak mluvit o tom, že ČR rezignovala na možnost ovlivnit vnější prostředí a soustředila se zejména na úzce definovaný a krátkodobý obchodní zájem.

Analýza politického a konceptuálního zázemí

Kategorizace způsobů jednání ČR s Ukrajinou závisí na aktérovi, jehož hodnotíme, a také na tom, zda sledujeme bilaterální rovinu, anebo vztahy EU–Ukrajina. Většina politických stran o zahraniční politiku zájem nejeví, což je možné doložit zejména tím, že neexistují odborné stranické struktury, prioritizace zahraničněpolitických témat ve volebních kampaních je limitovaná a chybí iniciace veřejné diskuse o zahraničněpolitických tématech. Aktivity diplomacie (ministerstva zahraničních věcí) se však pohybují na pomezí proaktivní spolupráce a jednání usilujícího o vytváření společné politiky a reaktivního jednání – úplného přijetí vnější politiky. V diplomatických dokumentech se často zdůrazňuje, že ČR stála u zrodu Východního partnerství, jehož první summit se uskutečnil v Praze. Na jednáních EU patří ČR ke skupině zemí snažících se o pokračování této politiky, a zejména po Arabském jaru usilovala o to, aby zájem o východní sousedství Unie neupadl v době, kdy se pozornost (zejména jižních členských států) soustřeďovala na severní Afriku a Blízký východ. Ale do vztahů s Ukrajinou investovala ČR jenom minimální prostředky a na evropské úrovni neotevírala otázku perspektivního členství Ukrajiny v EU.

Vzhledem k nízkému zájmu politických stran o zahraniční politiku obecně je těžké hovořit o politizaci nebo polarizaci vztahů s Ukrajinou. Až do zimy 2013 se Ukrajina a vztahy s ní objevovaly v politických diskusích jen zřídka. Když se Ukrajina na pořadu dne objeví, dochází ke střetům ve dvou rovinách. Prvním je spor mezi představiteli stran o tom, zda dát přednost obchodním zájmům, nebo lidským právům. Druhým je spor, k němuž dochází zejména mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Minis-

terstvem vnitra ČR v otázkách liberalizace vízového režimu, přičemž v roce 2013 nedošlo v této otázce k zásadnímu vývoji.² V obou případech jde o dlouhodobější a širší spory, přesahující rámec roku 2013 a vztahující se k více zemím.

Spor, který se často označuje jako dichotomie obchodních zájmů a lidských práv, rezonuje v české zahraniční politice dlouhodobě a napříč politickým spektrem. Pro ilustraci – v roce 2012 diskutovala česká odborná veřejnost o projevu premiéra Nečase (ODS) na brněnském strojírenském veletrhu, na němž premiér prohlásil: „*Musíme za bránit některým módním politickým projevům, které objektivně řečeno mají dopad do našeho exportu.*“³ Jmenovitě kritizoval „*vzývání dalajlámy*“ a podporu ruské skupiny Pussy Riot. Koncem devadesátých let se v ČR diskutovalo o Rádiu Svobodná Evropa, kdy stanice začala vysílat do Íránu a Iráku a představitelé vlády vyjádřili obavy nad dopady vysílání na českou ekonomiku. Objevil se i návrh z dílny ČSSD, aby USA odškodnily ČR za ekonomické ztráty.⁴

Nutno však podotknout, že konceptualizace tohoto sporu jako sporu mezi obchodními zájmy a obhajobou lidských práv je trochu nepřesná, protože obchodní zájmy se s podporou lidských práv nemusejí nutně vylučovat. Přesnější je o ní uvažovat jako o střetu bezprostředních krátkodobých zájmů a dlouhodobé vize. Je přirozené, že zájmem vlády je podporovat obchodní výměnu, zajišťovat trhy pro odbyt českých podniků a zaměstnanost v ČR. Otázkou však je, v jakém režimu má tato obchodní výměna probíhat a zda je akceptovatelné, aby ČR rozvíjela obchodní vztahy se státy, jejichž legislativní prostředí je vzdálené právu Evropské unie a dodržování lidských práv je problematické. Toto téma nabývá na důležitosti právě při diskusi o východní Evropě, které EU nabídla částečnou integraci do svých struktur. Česká republika se opakovaně zavázala při tomto procesu spolupracovat, vycházejíc i z vlastní zkušenosti. Východní Evropa byla přímo zmíněna v programovém vyhlášení Nečasovy vlády⁵ a východoevropské země včetně Ukrajiny patří k prioritním zemím Programu transformační spolupráce MZV ČR, jehož cílem je v jejich konkrétním případě sdílet českou transformační zkušenost a podporovat integraci do euroatlantického prostoru.⁶

Neshody v této otázce jsou patrný spíše ve vyjádřeních politické elity, je-li vnějšími událostmi nucena reagovat, ne v základních dokumentech zahraniční politiky. V klíčových zahraničněpolitických dokumentech platných pro rok 2013 je spíš rozdíl v akcentech, nedochází k otevřenému sporu mezi prosazováním lidských práv a obchodních zájmů. V programovém vyhlášení vlády P. Nečase z dubna 2010 je patrná snaha vyvážit obě dimenze zahraniční politiky, přičemž lidská práva jsou zmiňována již v rámci prvořadého cíle: „*Prvořadým cílem zahraniční politiky vlády je zajištění bezpečnosti a prosperity České republiky a jejich občanů a úsilí o stabilní mezinárodní systém založený na míru, bezpečnosti, udržitelném rozvoji a lidských právech.*“⁷

Nečasova vláda si v zahraniční politice kladla tři priority – transatlantické vztahy, vztahy se zeměmi východní Evropy a západního Balkánu a celosvětovou podporu lidských práv. V programovém prohlášení vlády Jiřího Rusnoka přijatém v červenci 2013 je však patrný podstatně větší důraz na obchodní diplomacii. V definici hlavního cíle zahraniční politiky lidská práva chybí: „*Jádrem zahraniční politiky České republiky zůstává její aktivní úloha při zabezpečování bezpečnosti a prosperity naší země a její pevné ukotvení v euroatlantickém prostoru. Ve vztahu k Evropské unii*

*vláda podpoří kroky k hlubší integraci a k posílení politické a ekonomické váhy Evropské unie ve světě.*⁸

Lidská práva se explicitně nezmiňují ani v dalších částech zahraničněpolitických priorit, chybí i výslovná zmínka o východní Evropě. Rusko je přitom zmiňováno explicitně, v části o obchodní diplomacii, kde se vláda zavazuje podnikat aktivnější kroky na podporu českých firem a „*to především v Číně, Rusku, Brazílii, Indii a dalších zemích s vysokým ekonomickým potenciálem*“.⁹

I když se obě vlády hlásily k potřebě angažovat se v otázkách evropské integrace, v obou programových prohlášeních chyběl jasný postoj k budoucnosti vztahů Východního sousedství Evropská unie, přičemž zmínka o největším státu východní Evropy, Ukrajině, chyběla úplně. Stejně opominání Ukrajiny je patrné i v *Koncepci zahraniční politiky České republiky*, kterou přijala vláda P. Nečase v červenci 2011. Koncepce pojednává poněkud obecně o zemích východní Evropy, přičemž Východní partnerství považuje za „*užitečnou ideu*“¹⁰ a o euroatlantické integraci regionu nepojednává vůbec. V rámci transformační politiky, kterou realizuje MZV ČR, nedošlo při výměně vlád k žádným zásadním změnám. Ukrajina tedy nebyla v ČR předmětem politického zápasu a diskuse, jež se o ní rozvinula koncem roka 2013 a zejména začátkem roku 2014, což plně zapadá do již existujícího rámce váhání mezi krátkodobým ekonomickým zájmem a dlouhodobou (chybějící) vizí.

UKRAJINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Agenda vztahů ČR a Ukrajiny se jako v předešlých letech odvíjela ve dvou rovinách – bilaterálních vztahů, u nichž byl kladen důraz na obchodní výměnu, a vztahů Ukrajiny a Evropské unie, jejichž vrcholem mělo být plánované podepsání asociační smlouvy na listopadovém summitu ve Vilniusu. Na bilaterální rovině došlo k posílení spolupráce na vícero úrovních, na úrovni vztahů s EU se proces dočasně zastavil.

České bilaterální agendě s Ukrajinou dominovaly otázky obchodních vztahů. Ukrajina je jednou z dvanácti prioritních zemí *Exportní strategie ČR*, kterou přijala Nečasova vláda v roce 2012.¹¹ Cílem strategie bylo diverzifikovat český export, z něhož směřuje na trhy EU více než 80 %. Mělo tak jít o ochranu před „*euroamerickou krizí*“¹², navzdory deklaracím o sounáležitosti k euroatlantickému společenství a odhodlání podílet se jako plnohodnotný člen EU na řešení společných problémů se vláda rozhodla zachraňovat primárně českou ekonomiku. Kromě obchodních vztahů podpořila ČR několik drobných rozvojových projektů a projektů spolupráce s občanskou společností. Tyto projekty měly posílit připravenost Ukrajiny na hlubší integraci s EU.

Rámcem pro vztahy Evropské unie a Ukrajiny se od roku 1998 stala Dohoda o partnerství a spolupráci (*Partnership and Cooperation Agreement, PCA*).¹³ Tato dohoda zavazovala obě strany k respektování politických a ekonomických svobod – přesněji, Ukrajina se zavázala pokračovat v ekonomických reformách směrem od centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní. EU se zavázala poskytovat Ukra-

jině „technickou pomoc“ a podporovat transformaci k demokracii a tržní ekonomice. PCA měla být nástrojem k sblížení a intenzivnějšímu politickému dialogu mezi EU a Ukrajinou, zohledňuje se v ní ale rovněž zájem Ukrajiny rozvíjet vztahy se státy SNS. Jelikož Ukrajina je tranzitní zemí pro dodávky ruského plynu a ropy, zájmem EU bylo zejména zvýšit svou energetickou bezpečnost a podpořit vstup Ukrajiny do otevřeného systému mezinárodního obchodu, tedy podpořit její ekonomickou liberalizaci.

Vztahy EU–Ukrajina se dále prohloubily v roce 2004 po spuštění Evropské politiky sousedství, ve které EU nabídla státům ve svém jižním a východním sousedství částečnou integraci do svých struktur. Sousedská politika měla v zásadě kopírovat proces rozšiřování, avšak s upozorněním, že Unie nenabízí členství, ale jen finanční a expertní podporu při reformách a liberalizaci vízového styku. V letech 2007–2011 probíhala jednání o nové asociační smlouvě, která už počítala se vstupem Ukrajiny do DCFTA (*Deep and Comprehensive Free Trade Area* – komplexní zóny volného obchodu s EU), jež byla parafována v prosinci 2012. V průběhu těchto rokování se změnil formát spolupráce – v roce 2009 spustila EU na pražském summitu politiku Východní partnerství, jež mělo posílit dosavadní nástroje sousedské politiky. Rok 2013 byl pro vztahy EU–Ukrajina dalším milníkem, jak bude zmíněno níže.

Začátkem roku ČR završila jeden z kroků směřujících ke snížení energetické závislosti na vztazích Ukrajiny a Ruska. V lednu 2013 byl na Tachovsku spuštěn plynovod Gazela, který propojuje ČR s plynovodem Nord Stream, a umožňuje tak odebírat ruský plyn bez Ukrajiny jako tranzitní země.¹⁴ Plynovod, který vede z Mostecka na Tachovsko a jehož stavba byla zahájena v říjnu 2011, by měl ročně přepravit zhruba 3,5násobek spotřeby ČR.¹⁵ Dostavba plynovodu získala prioritu i s ohledem na krizi v roce 2009, kdy Rusko dočasně pozastavilo dodávky plynu přes ukrajinské území. I když tato krize měla nejzásadnější dopady na země jihovýchodní Evropy, dotkla se i České republiky a v jejím důsledku více států EU podniklo opatření k diverzifikaci dodávek plynu.¹⁶

V průběhu roku došlo k několika bilaterálním návštěvám, jejichž předmětem byly zejména obchodní vztahy a reformy probíhající na Ukrajině. Českou republiku navštívil generální prokurátor Ukrajiny,¹⁷ který se sešel s ministryní spravedlnosti. Ukrajinského ministra zahraničních věcí Leonida Kožaru v září přijali prezident, premiér a předseda Senátu. V říjnu skupina senátorů Stálé komise pro rozvoj venkova Senátu ČR navštívila Zakarpatí, které na regionální úrovni už několik let spolupracuje s krajem Vysočina a Pardubickým krajem.¹⁸ Frekvence kontaktů na vládní a parlamentní úrovni tak příliš nekorresponduje s deklarovaným významem Východního partnerství pro ČR. V roce, který měl být klíčový pro další vztahy EU a Ukrajiny, nedošlo k žádnému posílení kontaktů na politické úrovni, ani k žádné zásadní investici do expertní podpory ukrajinské transformace ze strany ČR. Ta by byla žádaná zejména v ekonomické oblasti, ČR však ekonomickou diplomacii chápala úzce – jako podporu vlastního exportu.

K vrcholné diplomatické události došlo v říjnu, kdy Ukrajinu navštívil prezident Miloš Zeman na pozvání prezidenta Janukovyče. Na státní návštěvě se věnoval bila-

terální agendě s důrazem na posílení obchodních vazeb a s prezidentem Janukovyčem rokoval také o vztazích Ukrajiny a EU. V tomto kontextu je pozoruhodné, že věstník MZV *Zahraniční politika ČR*¹⁹ ani tiskové zprávy prezidentské kanceláře²⁰ se o dvou nejpodstatnějších částech agendy téměř nezmiňují a zaměřují se zejména na turistické a slavnostní části prezidentovy cesty, třeba návštěvu klášterního komplexu nebo přivítání „chlebem a solí“ v Doněcku. Z dokumentů zveřejněných MZV a Kanceláří prezidenta ČR nevyplývá, že by prezident s ukrajinskými partnery (měsíc před summitem ve Vilniusu) mluvil o asociační smlouvě Ukrajiny s EU, v dokumentech nenajdeme ani zmínku o kontraktech, jež byly podepsány v průběhu prezidentovy cesty. Před cestou zveřejnilo informaci o svých prioritách zastupitelství ČR v Kyjevě a na svých webových stránkách následně zveřejnilo společné prohlášení obou prezidentů.²¹ Oba státníci v něm potvrzují svou podporu pro podepsání asociační smlouvy mezi Ukrajinou a Evropskou unií na chystaném summitu ve Vilniusu, který označili jako klíčový. Rovněž vyjádřili zájem na posilování obchodních vazeb mezi Ukrajinou a ČR. Podrobnější informace o ekonomické dimenzi cesty a o rokováních o vztahu Ukrajina–EU přinesla pouze média – společnost ALTA, která se zaměřuje na obráběcí stroje a technologická zařízení pro těžký průmysl, podepsala kontrakt ve výši 1,5 mld. EUR a Česká exportní banka sjednala kontrakt ve výši 5,5 mil. EUR.²²

K další bilaterální agendě prezidentské návštěvy patřilo podepsání smluv „o zamezení dvojímu zdanění, navrácení nelegálních migrantů, péči o válečné hroby a certifikaci výrobků obranného průmyslu“.²³ Prezident Zeman také požádal prezidenta Janukovyče o spolupráci při hledání budovy pro český zastupitelský úřad.

Pokud jde o evropskou agendu, ředitel zahraničního odboru prezidentské kanceláře se pro ČTK před cestou vyjádřil: „*Po politické stránce bude kromě bilaterálních vztahů důležitá i otázka Východního partnerství a ukrajinských evropských aspirací před klíčovým summitem ve Vilniusu.*“²⁴ Prezident v Kyjevě jednal také o situaci vězněné bývalé premiérky Julie Tymošenkové, přičemž se vyjádřil, že nepředpokládá, že Ukrajina její situaci do summitu ve Vilniusu vyřeší: „*Chtěl bych říci, že pravděpodobnost se se stoprocentní jistotou pohybuje v intervalu nula až sto procent.*“²⁵

Začátkem prosince 2013 zveřejnil Odbor lidských práv MZV výsledky výběrového řízení programu Transformace na rok 2014. Pro Ukrajinu byly schváleny projekty tří organizací v celkové výši 4 851 700 Kč – Člověk v tísni (Posílení občanského aktivismu), Asociace pro mezinárodní otázky (Rozvoj alternativního vzdělávání pro ukrajinské učitele a budoucí učitele ve spolupráci s neziskovým sektorem a vysokými školami) a Transparency International (Transparentnost veřejných zakázek a Open Government Partnership).²⁶

I když česká diplomacie a politické elity dlouhodobě zdůrazňují význam české polistopadové zkušenosti pro transformaci východní Evropy, do praktické politiky se dosud promítla jen část této zkušenosti. Projekty podpořené z programu Transformace MZV ČR se věnovaly zejména posilování občanské společnosti, vzdělávání a lidským právům. Ukrajina nepatří k prioritám české rozvojové spolupráce²⁷ a menší projekty, jež se s podporou České rozvojové agentury (ČRA) realizovaly, se týkají spíše marginálních sektorů ukrajinské ekonomiky (např. lesnictví).²⁸ Ve spolu-

práci s Ukrajinou se tak česká zkušenost se socio-ekonomickou transformací dosud projevila jen minimálně. Právě ekonomika a důsledky evropské integrace na zaměstnanost a životní úroveň jsou klíčovými tématy v dnešní ukrajinské debatě o dlouhodobém směřování země.²⁹

Krátce před vilniuským summitem oznámil 21. listopadu prezident Janukovyč své rozhodnutí nepodepsat asociační smlouvu. V projevu ve Vilniusu mluvil o zájmu podepsat asociační smlouvu s EU v „*blízké budoucnosti*“ a své rozhodnutí odůvodnil potřebou vynaložit větší úsilí na zmírňování dopadů integrace do EU na ukrajinskou ekonomiku.³⁰ Janukovyč požádal představitele EU a mezinárodních finančních institucí o spolupráci v pěti oblastech – od EU požadoval makrofinanční pomoc pro konkrétní sektory ukrajinské ekonomiky a revizi omezení pro ukrajinský export; rovněž požádal členské státy Unie, aby „*zrevidovaly svou pozici ohledně nerozumných dopravních tepen pro zemní plyn obcházejících Ukrajinu*“. Mezinárodní měnový fond a Světovou banku požádal o obnovení jednání za „*akceptovatelných podmínek*“, EU, MMF a SB by se rovněž podle prezidenta měly zasadit za modernizaci ukrajinské plynové soustavy a přičinit se o energetickou nezávislost Ukrajiny. V posledním bodě Janukovyč požádal o to, aby mu představitelé Západu pomohli v jednáních s Ruskem: „*Další významnou částí této práce by měl být koordinovaný plán akcí zaměřený na eliminaci rozporů a urovnání sporů v obchodně-ekonomické spolupráci s Ruskem a dalšími členy Celní unie, souvisejících se spuštěním zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a Evropskou unií.*“

Česká vláda ukrajinské podmínky odmítla – premiér J. Rusnok je označil za nepřijatelné: „*My nejednáme o asociační dohodě s Ruskem.*“³¹ Nicméně, premiér konstatoval, že na českém postoji k Ukrajině se rozhodnutím premiéra Janukovyče nic nemění a ČR bude nadále podporovat ukrajinské přibližování k EU. Rusnok zároveň vyjádřil zájem vlády zorganizovat v Praze konferenci, která by „*agendu Východního partnerství udržovala v chodu na pokud možno nejvyšší úrovni*“.³² Konference proběhla na jaře 2014 i přes výměnu vlád – a šlo o jednu z aktivit, ze kterých je patrna snaha MZV ČR budovat v rámci svých možností kontinuitu zahraniční politiky a vytvářet prostor pro diskusi politické sféry, diplomacie a odborné veřejnosti.

Kyjevské náměstí (*Majdan Nezalezhnosti*) se zaplňovalo demonstranty už ode dne, kdy prezident Janukovyč oznámil rozhodnutí nepodepsat asociační dohodu. Brutální zásahy speciálních jednotek Berkut proti demonstrantům začaly 29. listopadu, česká diplomacie je však několik dní nekomentovala, 5. prosince ministr zahraničních věcí Jan Kohout vystoupil v OBSE s projevem, ve kterém vyzval představitele ukrajinské vlády a opozice „*ke zdrženlivosti, konstruktivnímu přístupu a hledání politického řešení skrze dialog*“.³³ V další výzvě ukrajinské vládě (13. 12. 2013) v Kyjevě ministr Kohout vyzval k propuštění zadržovaných demonstrantů a zdůraznil, že „*Česká republika vždy podporovala evropskou orientaci Ukrajiny a prohlubování vztahů země s Evropskou unií*“.³⁴ V čase prohlubující se krize už bylo v ČR po předčasném parlamentních volbách a Rusnokova vláda se i vzhledem ke svému připravovanému odchodu nevěnovala koncepční agendě a uvažování o dalším vývoji Východního partnerství, politické strany byly pohlceny domácí agendou a sestavováním nové vlády.

UKRAJINA V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Klíčovými aktéry ve vztazích s Ukrajinou byly Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a podnikatelské subjekty, pro politické strany jde o marginální agendu. Vzhledem k faktu, že liberalizace víz je jednou z priorit zahraniční politiky směrem k Ukrajině a jedním ze zásadních požadavků Ukrajiny na EU, je důležitým aktérem i Ministerstvo vnitra ČR. Vztahy s Ukrajinou jsou tak hlavně byrokraticko-technického a obchodního rázu, k jejich větší politizaci došlo až v období, které nespadá do záběru této publikace (ruská anexe Krymu a nepokoje na východní Ukrajině na jaře 2014). Na MZV vztahy s Ukrajinou spadají především do agendy Evropské sekce (zejména Odboru států severní a východní Evropy), ukrajinskou agendou se zabývá také Sekce bezpečnostně-multilaterální (Odbor společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a Odbor lidských práv a transformační politiky) a Sekce ekonomická, pod kterou spadá také komunikace s Českou rozvojovou agenturou. Do podpory kulturní a obchodní výměny jsou zapojeny také České centrum v Kyjevě, CzechTrade a CzechTourism.

Pro Ukrajinu představuje ČR devátého největšího dovozce,³⁵ pro ČR je však Ukrajina zatím malým exportním trhem – v roce 2013 směřovalo do Ukrajiny jedno procento českého exportu.³⁶ Ve srovnání s obchodní výměnou s Ruskem je Ukrajina zanedbatelným ekonomickým partnerem³⁷ a tato skutečnost se podílela na rétorice českých stran na jaře 2014 ve sporu o sankce vůči Rusku.

Aktérem s rozvíjejícím se potenciálem pro česko-ukrajinskou bilaterální spolupráci jsou kraje. Ukrajinský velvyslanec Boris Zajčuk loni navštívil většinu z nich (Moravskoslezský, Olomoucký, Plzeňský, Pardubický, Středočeský, Královohradecký, Moravskoslezský, Olomoucký, Vysočina, Liberecký, Ústecký) a jednal o probíhající či chystané spolupráci na regionální úrovni. Pro ilustraci: Moravskoslezský kraj podepsal Memorandum o spolupráci s Doněckem v roce 2011, Vysočina a Zakarpátí spolupracují od roku 2007 – v únoru delegace představitelů ukrajinského Zakarpátí navštívila Kraj Vysočina a předmětem jednání byla spolupráce ve školství a odpadovém hospodářství.³⁸ I když se spolupráce Česka a Ukrajiny rozvíjí už několik let, není zatím k dispozici komplexnější analýza této spolupráce a nejsou k dispozici data, z nichž by bylo možno usoudit, že by měla zásadnější dopad na priority politických stran a veřejné mínění (zejména pokud jde o otázku hlubší integrace EU a Ukrajiny).

Problematickou je právě rovina politických stran. České politické strany nepřisuzují v komunikaci se svými voliči zahraniční politice podstatné místo, v tomto kontextu je nutno chápat i vztah s Ukrajinou. V předvolebních programech do voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2013 se žádá z parlamentních stran o Východním partnerství obecně ani o Ukrajině konkrétně nezmiňovala. „Východní Evropa“ se objevila pouze v programu TOP 09. Pozoruhodné je, že i když strany v programech vyjadřují představy o evropské integraci, východní sousedství v těchto představách absentuje. Není jasné, z čeho odvozovala vláda legitimitu při vyjádření podpory pro podepsání asociační smlouvy a DCFTA s Ukrajinou, resp. tato situace výrazně snižuje důvěryhodnost prohlášení členů vlády, kteří vyjádřili podporu tomuto procesu. V případě, že

by Ukrajina asociační smlouvu podepsala, částečně by se integrovala do evropského trhu. Jistou kontinuitu politiky ČR k Ukrajině tedy garantuje jenom rezort diplomacie, volení zástupci se k práci na integraci východní Evropy do EU většinou nechtějí zavazovat a nenastolují toto téma v komunikaci se svými voliči.

Tabulka 1: Postoje parlamentních stran k Ukrajině na základě volebních programů do parlamentních voleb 2013

Strana	Přímá zmínka o Ukrajině, východní Evropě, Východním partnerství	Specifikace budoucnosti vztahů EU–Ukrajina
ANO ³⁹	ne	ne
ČSSD ⁴⁰	ne	ne
KDU-ČSL ⁴¹	ne	ne
KSČM ⁴²	ne	ne
ODS ⁴³	ne	ne
TOP 09 ⁴⁴	„východní Evropa“	ne
Úsvit ⁴⁵	ne	ne

Limitovaný zájem o východní Evropu se promítl i do aktivit V4. Veřejná prohlášení V4 se Ukrajině v roce 2013 věnovala jen okrajově. I když ČR spolu s Polskem lobbovaly za aktivnější politiku, ne vždy se jim podařilo přesvědčit své slovenské a maďarské protějšky.⁴⁶ Ministři V4 na setkání s baltskými a severskými protějšky v Gdaňsku vyzvali v únoru 2013 Ukrajinu, aby demonstrovala „*odhodlané kroky a hmatatelný pokrok*“ (*determined action and tangible progress*)⁴⁷ v přípravě na podepsání asociační smlouvy ve Vilniusu. Ukrajina (ani Východní partnerství) však nebyly tématem březnového setkání premiérů V4 s německou kancléřkou a francouzským prezidentem.⁴⁸ Setkání se přitom zaměřovalo na budoucnost vnitřního trhu a bezpečnosti Evropské unie – obě oblasti jsou pro vztahy s Ukrajinou klíčové. Zmínka o Ukrajině a Východním partnerství chyběla i v dubnovém prohlášení ministrů zahraničních věcí na téma posílení Společné bezpečnostní a obranné politiky EU.⁴⁹ Východní partnerství (nikoli konkrétně Ukrajina) bylo zmíněno jako jedna ze společných priorit, v nichž lze rozvíjet vzájemnou spolupráci na summitu premiérů V4 a Japonska v červnu 2013.⁵⁰ Na summitu premiérů v říjnu 2013 v Budapešti byla zveřejněna dvě prohlášení – ke společné bezpečnostní a obranné politice a Mezinárodnímu visegrádskému fondu. V prvním se opět Východní partnerství nezmiňovalo vůbec, tématem druhého prohlášení bylo navýšení prostředků pro MVF, který V4 vnímá kromě jiného jako nástroj spolupráce „*mezi občany a institucemi V4 a jiných zemí, zejména Východního partnerství a Západního Balkánu*“.⁵¹ V roce 2013 byla Ukrajina samostatně předmětem jenom jedné deklarace – společného prohlášení ministrů zahranič-

ních věcí z října 2013, v němž podepsaní ministři vyjádřili podporu asociační smlouvě a projevíli zájem o urychlení vízové liberalizace.⁵² V roce 2013 bylo Východní partnerství ve společných vyhlášeních zmíněno už jenom jednou – ve zprávě ze setkání ministrů zahraničních věcí V4 a Japonska 13. listopadu.⁵³

Za nejdůležitější je možné považovat skutečnost, že v roce, který měl být pro Ukrajinu a EU klíčový, se mezi V4 a představiteli Ukrajiny neuskutečnila žádná schůzka na vysoké úrovni. Limity spolupráce V4 v otázce vztahů Ukrajiny a Evropské unie je možné ještě lépe vidět na neexistenci veřejných pozic pro sektorový dialog. V4 nevydala žádný dokument o setkání ministrů průmyslu, životního prostředí ani dalších rezortů, jež odpovídají za agendu klíčovou pro ukrajinskou integraci. Lze tak konstatovat, že deklarovaná visegrádská spolupráce se v roce 2013 projevila zejména ve shodě na potřebě podporovat občanskou společnost na Ukrajině, poskytovat stipendia ukrajinským studentům a podporovat asociaci s Ukrajinou v Radě EU. Pokud však jde o konkrétní a veřejnou podporu kroků, které musí Ukrajina před podepsáním asociace podniknout, V4 nenašla společnou řeč.

Limity při politické spolupráci V4 v otázce ukrajinské integrace do EU mají více zdrojů a lze je kromě jiného vysvětlit i rozdílně definovanými zájmy vůči Rusku. Rovněž je nutno zopakovat, že samo ukrajinské vedení se nestavělo k spolupráci s V4 a k reformám vlastní země velmi vsťíčně. I při daných politických limitech by finanční nástroj – Mezinárodní visegrádský fond (MVF) – mohl plnit relevantnější úlohu, než je tomu dnes. Prostředky alokované na spolupráci se zeměmi Východního partnerství jsou rozdrobeny do množství drobných projektů, kterých dopad může být jen omezený. Rovněž většina těchto projektů pokrývá jenom omezené náklady na jejich klíčovou složku – lidské zdroje, a proto jen stěží můžeme očekávat jejich kontinuitu. Skutečnost, že projekty z MVF nepokrývají náklady na zaměstnance, sama o sobě naznačuje, že jsou myšleny jako převážně *ad hoc* nebo vedlejší aktivity institucí, které je provozují.

ČESKÁ ZAHRA NIČNÍ POLITIKA VŮČI UKRAJINĚ VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Až do období politické mobilizace koncem listopadu 2013 nepatřila Ukrajina k významnějším tématům veřejné diskuse ani mediálního pokrytí. Výše zmiňovaný nezáměr politických stran iniciovat diskusi na zahraničněpolitická témata byl v roce 2013 posilněn nestandardní domácí politickou situací. Od pádu vlády P. Nečase v červnu 2013 dominovala české veřejné diskusi domácí témata víc než obvykle a v kampani do říjnových voleb do Poslanecké sněmovny zahraniční politika téměř nerezonovala.

Výsledkem dlouhodobého politického nezájmu je i nízká investice ČR do budování expertizy v otázkách, které jsou definovány jako dlouhodobá priorita zahraniční politiky. I když české univerzity, výzkumné instituty a think-tanky organizují veřejné diskuse k dění na Ukrajině, produkuje k tomuto tématu jenom minimum původního výzkumu. Ke klíčovému tématu, k dopadům asociační smlouvy a DCFTA na ukrajinskou ekonomiku, neexistuje žádná původní domácí studie. Tuto situaci je

nutno chápat v širším kontextu financování společenských věd a aplikovaného výzkumu v ČR. Domácí zdroje na financování aplikovaného výzkumu v ČR téměř neexistují – výjimkou jsou drobné granty Technické agentury ČR (TAČR). Pokud jde o základní vědecký výzkum, jediným zdrojem je vysoce kompetitivní Grantová agentura ČR (GAČR). České univerzity se sice začínají zapojovat do výzkumných projektů financovaných z rámcových programů Evropské unie, avšak jejich úspěšnost v získávání větších balíků prostředků na výzkum dosud stále brzdí více faktorů. Tím nejpodstatnějším je, že doposud žádná politická reprezentace nepovažovala za svou prioritu investovat prostředky do společenských věd, které v průběhu předlistopadového režimu obzvláště utrpěly. Při limitované investici do budování odborných kapacit je jen stěží možné očekávat, že akademická a think-tanková sféra bude schopna vyvažovat mlčení politické sféry a že bude schopna zadávat zahraničněpolitickou agendu a ovlivňovat veřejné mínění.

Ministerstvo zahraničních věcí iniciovalo v roce 2013 několik kulatých stolů, jejichž cílem bylo podpořit intenzivnější diskusi o východní politice mezi představiteli diplomacie, odborné veřejnosti a politických stran. Průběžné informování širší veřejnosti o zahraničněpolitických aktivitách představitelů státu má stále mezery. Státní instituce zveřejňují jenom minimum informací, při zrealizovaných státních návštěvách nejsou k dispozici veřejně dostupné informace o podnikatelích, kteří se cesty účastnili, o tom, jak byli vybráni a zda došlo k navázání kontaktů, popř. podpisu kontraktů. Vzhledem k faktu, že korupce patří k tématům, na něž je česká veřejnost mimořádně citlivá, je otázkou, proč v této oblasti zatím nedošlo k větší transparentnosti a lepšímu zveřejňování přehledných a snadno dostupných informací.⁵⁴

Pokud jde o postoje české veřejnosti k budoucnosti vztahů mezi Ukrajinou a Evropskou unií, vodítkem mohou být data z pravidelného průzkumu Eurobarometr. Výsledky průzkumů je však potřeba vnímat s ohledem na absentující veřejnou diskusi o zahraniční politice ČR a EU obecně a východní Evropě zvláště. Podpora případné ukrajinské integrace do EU se v ČR bezprostředně po jejím vstupu do Unie (2004 a 2005) blížila spíše postojům starých členských států – byla nižší než v Polsku nebo na Slovensku.⁵⁵ Podle posledního průzkumu Eurobarometru (z roku 2009), který se zaměřoval na postoje k rozšiřování,⁵⁶ by pro většinu českých respondentů v rozhodování o případném dalším rozšiřování Unie převážily ekonomické otázky (důležité pro 54,5 %) téměř stejně jako „otázky svobody a demokratických hodnot“ (52,4 %), přičemž svoboda a demokracie byly ve středoevropských zemích důležité průměrně pro 40,1 % respondentů. I když je tedy ekonomika důležitá, není pro českou veřejnost jediným rozhodujícím kritériem při uvažování o zahraniční politice. Politická elita se zatím na těchto postojích nepokoušela stavět.

Váhavá podpora případného ukrajinského vstupu koresponduje i s postoji Čechů k Ukrajincům žijícím v ČR. Ukrajinci představují v ČR největší skupinu cizinců (112,5 tisíc z celkového počtu 435,9 tisíc v roce 2012).⁵⁷ Žijí především v Praze, ve Středočeském a Jihomoravském kraji, většina přišla do ČR z ekonomických důvodů. Přes vysokou úroveň vzdělání (SŠ, VŠ) vykonávají většinou pomocné práce za nízké finanční ohodnocení. Průzkumy veřejného mínění ukazují, že Češi k nim nechovají mnoho sympatií. Podle průzkumu CVVM z března 2013⁵⁸ jsou Ukrajinci „sympatičtí

nebo spíše sympatičtí“ pro 13 % Čechů a „spíše nesympatičtí“ nebo „nesympatičtí“ pro 52 %. Třetina (34 %) nemá názor, Ukrajinci nejsou „ani sympatičtí, ani nesympatičtí“, z čeho je možné vyvodit, že Češi Ukrajince neznají nebo s nimi nepřicházejí do kontaktu. K méně oblíbeným národnostem než Ukrajinci patří Albánci, Rumuni a Romové. Tuto informaci nutno vnímat v kontextu celkového postoje Čechů k cizincům a hodnocení jejich přínosu pro ČR – v roce 2013 představovali pro 58 % Čechů cizinci „problém“⁵⁹. I když se toto hodnocení za posledních deset let zmírnilo (v roce 2003 představovali cizinci „problém“ pro 73 % Čechů),⁶⁰ Češi vnímají přítomnost cizinců stále citlivě, zejména z hlediska jejich konkurence jako levné pracovní síly. Rovněž v postojích k rozšiřování (a zahraniční politice obecně) a k cizincům doma se odráží i přetrvávající vnímání ekonomických otázek a finanční krize jako primárních témat v osobním rozhodování i témat, kterým by se měla věnovat evropská politika.⁶¹ Nutno dodat, že když situace na Ukrajině na jaře 2014 eskalovala, Češi sice projevíli s Ukrajinou solidaritu, jenom 14 % respondentů se však vyjádřilo pro to, aby se ČR angažovala v řešení konfliktů s Ruskem.⁶²

ZÁVĚR

Sama skutečnost, že Ukrajina jako největší země východní Evropy dlouhodobě nezískala v české zahraniční politice prioritu, problematizuje odhodlání ČR přispět k zásadním reformám v regionu a k jeho hlubší integraci do Evropské unie. Tato skutečnost je o to závažnější, že Rusko, které dlouhodobě zpochybňovalo legitimitu Evropské politiky sousedství a Východního partnerství a považovalo je za zásah do své sféry vlivu,⁶³ dalo několikrát svými vyjádřeními i činy jasně najevo, že za obzvlášť důležitou považuje právě Ukrajinu.⁶⁴

Další moment, který je možné v české zahraniční politice směrem k Ukrajině považovat za problematický, je, že není věnována dostatečná pozornost socio-ekonomickým nákladům transformace. Pod ekonomickou diplomacií se rozuměla zejména podpora českého exportu, její součástí však už nebyl hlubší zájem o to, jaké dopady může mít integrace do trhu EU a jak co nejlépe zmírnit potenciální negativní důsledky (nezaměstnanost, nárůst cen, atd.). Tento nedostatek není specifický jenom pro českou politiku – tuto dimenzi podcenily i další země, které Východní partnerství ve své zahraniční politice prezentovaly jako svou prioritu. Tato dimenze absentovala i v celkové politice EU k východnímu sousedství. Pokud však má ČR spolu s dalšími novými členskými zeměmi EU skutečnou ambici přispět k hlubší integraci východní Evropy do EU a argumentuje přitom svou vlastní transformační zkušeností,⁶⁵ neměla by tato dimenze v zahraniční politice chybět. Její dosavadní absence je jenom dalším potvrzením toho, že ČR do velké míry rezignovala na možnost aktivně spoluvytvářet evropskou politiku a spokojila se s rolí aktéra, jenž sice spolupracuje, ale nepřináší nové zásadní impulzy.

Politická a veřejná diskuse, která se o ukrajinské krizi začala koncem roku 2013 rozbíhat, ale plně se rozproudila až začátkem roku 2014, při eskalaci napětí mezi Ukrajinou a Ruskem zároveň poukazuje na to, že ani za deset let v EU se mnozí poli-

tičtí aktéři a představitelé širší veřejnosti necítí být plnoprávními členy EU ve smyslu, že by považovali za nutné přebírat na sebe i závazky plynoucí z členství. Potvrzuje to jednak nízký zájem české veřejnosti o to, aby se ČR na Ukrajině více angažovala, jednak otevřené zpochybňování opodstatněnosti sankcí vůči Rusku jako nástroje omezení ruského vměšování do ukrajinské politiky a argumentace, že prioritní musí být zájmy české ekonomiky. Toto uvažování opět potvrzuje, že v politice k východní Evropě chybí v českých politických stranách vize. Podpora Východního partnerství v roce 2013 tak byla v zásadě politikou, na které pracovala zejména česká diplomacie (MZV), přičemž její snaha zapojit do procesu volené politické elity se nesetkala s větší odezvou. Ani v roce 2013 tedy političtí aktéři neiniciovali diskusi o budoucnosti vztahů EU–východní Evropa a výrazněji nereagovali na pokusy diplomacie, potažmo nevládní sféry diskutovat o formování dlouhodobější vize a přípravě nástrojů na její dosažení.

Poznámky

- ¹ MZV ČR: *Velvyslanectví ČR na Ukrajině*. On-line: www.mzv.cz/kiev/cz/vzajemne_vztahy/ceska_podpora_ukrajine/index.html.
- ² Klíčové diskuse k tématu probíhaly v roce 2012 a MZV ČR a MV ČR dospěly ke konsenzu.
- ³ *Českému exportu podle Nečase škodí falešné adorování Pussy Riot i módní dalajlamismus*. iDNES.cz, 10. 9. 2012. On-line: byznys.ihned.cz/c1-57422060-ceskemu-exportu-podle-necase-skodi-falesne-adorovani-pussy-riot-i-modni-dalajlamismus.
- ⁴ *Jednání o náhradě škod za vysílání RFE RL zatím odložena*. iDNES.cz, 2. 2. 1999. On-line: zpravy.idnes.cz/jednani-o-nahrade-skod-za-vysilani-rfe-zatim-odložena-p01-/domaci.aspx?c=990129_214016_domaci_ond.
- ⁵ Vláda ČR: Programové vyhlášení vlády ČR, 4. 8. 2010. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseeni_vlady.pdf.
- ⁶ MZV ČR: *Koncepce transformační politiky a Popis Programu transformační spolupráce České republiky*, 26. 4. 2005. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/koncepce_transformacni_spoluprace.html.
- ⁷ Vláda ČR: Programové vyhlášení vlády ČR, 4. 8. 2010. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseeni_vlady.pdf.
- ⁸ Vláda ČR: Programové prohlášení vlády, 10. 7. 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseeni-vlady-20130802.pdf.
- ⁹ Tamtéž.
- ¹⁰ MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, 20. 7. 2011. On-line: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.
- ¹¹ Úřad vlády ČR a MPO ČR: *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*. On-line: www.mpo.cz/dokument103015.html.
- ¹² Tamtéž.
- ¹³ *Partnership and Cooperation Agreement Between the European Communities and their Member States and Ukraine*. On-line: trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/october/tradoc_111612.pdf.
- ¹⁴ *Plynovod Gazela startuje, posílí energetickou bezpečnost země*. Ceskatelevize.cz, 14. 1. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/210865-plynovod-gazela-startuje-posili-energetickou-bezpecnost-zeme/.
- ¹⁵ MZV ČR: *Zahranicní politika České republiky*. Data I–III/2013, s. 135. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.

- ¹⁶ EC: The January 2009 Gas Disruption to the EU: An Assessment, COM (2009) 363, 16. 7. 2009. On-line: ec.europa.eu/energy/strategies/2009/doc/sec_2009_0977.pdf.
- ¹⁷ MZV ČR: *Ministryně spravedlnosti přijala generálního prokurátora Ukrajiny*. Zahraniční politika České republiky. Data VII–IX/2013, s. 52. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ¹⁸ MZV ČR: *Senátoři se setkali s předsedou Zakarpatské oblasti Ukrajiny*. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 33. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ¹⁹ MZV ČR: *Oficiální návštěva prezidenta republiky na Ukrajině*, 22. 10. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 23. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ²⁰ Kancelář prezidenta republiky ČR: *Druhý den prezidenta republiky na Ukrajině*, 21. 10. 2013. On-line: www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/7929.shtml; *Třetí den prezidenta republiky na Ukrajině*, 22. 10. 2013. On-line: www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/7930.shtml. K prvnímu dni pracovní cesty nevydala kancelář prezidenta žádnou tiskovou zprávu.
- ²¹ MZV ČR: *Společné prohlášení prezidenta České republiky Miloše Zemana a prezidenta Ukrajiny Viktora Janukovyče*, 21. 10. 2013. On-line: www.mzv.cz/kyiv/cz/vzajemne_vztahy/spolecne_prohlaseni_prezidenta_ceske/index.htm.
- ²² *Zeman na Ukrajině zajímal hlavně podpis smluv. Doněcké firmy pokáral*. iDNES.cz, 23. 10. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/alta-podepsala-v-donecku-smlouvy-za-1-5-miliardy-flk-eko-zahranicni.aspx?c=A131023_115450_eko-zahranicni_neh.
- ²³ *Zeman si přeje, aby Ukrajina podepsala přístupovou dohodu s EU*. Českénoviny.cz, 21. 10. 2014. On-line: www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeman-si-preje-aby-ukrajina-podepsala-pristupovou-dohodu-s-eu/997965.
- ²⁴ *Zeman letí na Ukrajinu jednat o Tymošenkové a podpořit obchod*. E15, 20. 10. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/zeman-leti-na-ukrajinu-jednat-o-tymosenkove-a-podporit-obchod=1030400#utm_medium=selfpromo & utm_source=e15 & utm_campaign=copylin.
- ²⁵ *Zeman si přeje, aby Ukrajina podepsala přístupovou dohodu s EU*, op. cit.
- ²⁶ MZV ČR: *Výsledky výběrového dotačního řízení Programu TRANS na rok 2014*, 9. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/static/7741MZV/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/vyberova_rizeni/vyberove_rizeni_na_rok_2014/vysledky_vyberoveho_dotacniho_rizeni.html.
- ²⁷ MZV ČR: *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce 2010–2017*, 2010. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html.
- ²⁸ Česká rozvojová agentura: *Rozvojové projekty*, 2014. On-line: www.czda.cz/rozvojova-spoluprace/rozvojova-spoluprace-cr-zrs/bilateralni-spoluprace/rozvojove-projekty.htm; World Bank: *Integrating Environment into Agriculture and Forestry Progress and Prospects in Eastern Europe and Central Asia*, 2007. On-line: www.worldbank.org/eca/pubs/envint/Volume%2011/English/Review%20UKR-final.pdf.
- ²⁹ Kratochvíl, Petr–Fjodorov, Jurij–Najšlová, Lucia–Svoboda, Karel (2014): *Ukrajinská krize: Dopady a rizika pro Českou republiku*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. On-line: www.dokumenty-iir.cz/News/Ukrajina.pdf.
- ³⁰ *Janukovyč's speech at Eastern Partnership Summit*. Kyiv Post, 29. 11. 2013. On-line: <https://www.kyivpost.com/opinion/op-ed/president-viktor-yanukovychs-speech-at-eastern-partnership-summit-332645.html>. (Poznámka: Kyiv Post přebíral transkript projevu přímo ze stránky ukrajinského prezidenta. Na samotné stránce projev již není dostupný: president.gov.ua/en/news/29616.html.)
- ³¹ *Ukrajina do EU chce, ale zadarmo to nebude, prohlásil Janukovyč*. Lidové noviny, 29. 11. 2013. On-line: www.lidovky.cz/ukrajina-do-eu-chce-ale-zadarmo-to-nebude-prohlasil-janukovyč-p5s/zpravy-svet.aspx?c=A131129_155452_in_zahranici_msl.

- ³² *Přetahovaná o Kyjev. Bruselští varují Kreml kvůli Ukrajině. Rusnok zdrženlivější.* Tyden.cz, 29. 11. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/bruselsti-varuji-kreml-kvuli-ukrajine-rusnok-zdrzenlivejsi_290501.html#U3Szzi_E87A.
- ³³ MZV ČR: *Premiér P. Nečas a zástupci Ústeckého kraje se zúčastnili otevření plynovodu Gazela*, 14. 1. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 122–123. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ³⁴ MZV ČR: *Ministr J. Kohout během rozhovoru s ukrajinským protějškem vyzval k dialogu vlády s demonstranty*, 13. 12. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 141. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ³⁵ Czechtrade.cz: *Ukrajina – informace z teritoria*, 2013. On-line: www.czechtrade.cz/czechtrade-svet/evropa/ukrajina/.
- ³⁶ Kratochvíl, Petr–Fjodorov, Jurij–Najšlová, Lucia–Svoboda, Karel (2014), op. cit.
- ³⁷ *Dobry exportní rok.* Biznisinfo.cz, 18. 4. 2014. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/dobry-exportni-rok-49711.html.
- ³⁸ MZV ČR: *Zástupci Zakarpatí navštívili Kraj Vysočina*, 12. 2. 2013. In: Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2013, s. 142. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ³⁹ ANO (2013): *Rezortní program*. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/.
- ⁴⁰ ČSSD (2013): *Volební program ČSSD*. Volby do Poslanecké sněmovny 2013. On-line: www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf.
- ⁴¹ KDU-ČSL (2013): *Volební program KDU ČSL pro volby do Poslanecké sněmovny 2013*. On-line: www.kdu.cz/Dokumenty/Volebni-program-KDU-CSL.aspx.
- ⁴² KSČM (2013): *Volební program 2013–2017*. On-line: www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program.
- ⁴³ ODS (2013): *Volební program ODS*. On-line: www.ods.cz/volby2013/volebni-priority.
- ⁴⁴ TOP 09 (2013): *Volební program TOP 09 pro volby do Poslanecké sněmovny 2013*. On-line: www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2013/.
- ⁴⁵ Úsvit přímé demokracie (2013): *Program hnutí*. On-line: www.hnutiusvit.cz/program-hnuti/.
- ⁴⁶ Rozhovory s představiteli MZV ČR, březen a duben 2014.
- ⁴⁷ Visegrad Group: *Co-Chair's Statement. Meeting of Foreign Ministers of the Visegrad, Nordic and Baltic States*, 13. 2. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/meeting-of-foreign.
- ⁴⁸ Visegrad Group: *V4 Prime Ministers Meet President of France and the German Chancellor*, 6. 3. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/v4-prime-ministers-meet.
- ⁴⁹ Visegrad Group: *Declaration of the Visegrad Group Foreign Ministers: For a More Effective and Stronger Security and Defence Policy*, 19. 4. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/declaration-of-the-130419.
- ⁵⁰ Visegrad Group: *Visegrad Group Plus Japan Joint Statement: Partnership Based on Common Values for the 21st Century*, 17. 6. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/visegrad-group-plus.
- ⁵¹ Visegrad Group: *Summit of V4 Heads of Government in Budapest*, 15. 10. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/summit-of-v4-heads-of.
- ⁵² Visegrad Group: *Společné prohlášení ministrů zahraničních věcí ČR, Polska, Maďarska a Slovenska*, 2. 10. 2013.
- ⁵³ Visegrad Group: *V4 Plus Japan Foreign Ministerial Meeting*, 13. 11. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/v4-japan-foreign.
- ⁵⁴ Na tuto skutečnost upozorňujeme i ve studii Kratochvíl, Petr–Fjodorov, Jurij–Najšlová, Lucia–Svoboda, Karel (2014), op. cit.
- ⁵⁵ Král, David (2006): *Turecko a Ukrajina: členové nebo partneři? Středoevropské pohledy na jejich členství v Evropské unii*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM.

- ⁵⁶ Eurobarometer (2009): *Public opinion and enlargement*. Flash barometer 257. On-line: ec.europa.eu/public_opinion/topics/enlargement_en.htm#MB; ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_257_en.pdf.
- ⁵⁷ Český statistický úřad: *Cizinci v ČR 2013. Kapitola 1: Demografické aspekty života cizinců*. On-line: [www.czso.cz/csu/2013ediciplan.nsf/t/2E003C73A9/\\$File/141413_k1CJ.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013ediciplan.nsf/t/2E003C73A9/$File/141413_k1CJ.pdf).
- ⁵⁸ CVVM: *Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2013*. On-line: migraceonline.cz/doc/brezen_13.pdf.
- ⁵⁹ CVVM : *Názory občanů na přínos cizinců – březen 2013*. On-line: migraceonline.cz/doc/nazory.pdf.
- ⁶⁰ Tamtéž.
- ⁶¹ Eurobarometer (2014): *Standard Eurobarometer 80: Public Opinion in the European Union*, Autumn 2013. On-line: ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_publ_en.pdf.
- ⁶² CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – únor 2014*. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7185/f3/pm140224.pdf, *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – březen 2014*. On-line: img.ct24.cz/multimedia/documents/56/5555/555451.pdf.
- ⁶³ Duleba, Alexandr (ed.) (2009): *Searching for New Momentum in EU-Russia Relations: Agenda, Tools and Institutions*. Bratislava: RC SFPA, s. 68–96.
- ⁶⁴ Wolczuk, Kataryna–Dragneva, Rilka (2012): *Russia, the Eurasian Customs Union and the EU: Cooperation, Stagnation or Rivalry?* Briefing Paper 1/2012, London: Chatham House.
- ⁶⁵ Tulmets, Elsa (2012): *Identities and solidarity in Foreign Policy: East Central Europe and the Eastern Neighborhood*. Prague: Institute of International Relations.

Kapitola 10

Balkánský rozměr české zahraniční politiky

Tomáš Dopita

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Balkán má v české zahraniční politice specifické postavení. V devadesátých letech se Česká republika aktivně zapojila do procesu bezpečnostní stabilizace v oblasti bývalé Jugoslávie, zejména prostřednictvím NATO. Později začala být pozornost věnována politické a hospodářské stabilizaci tohoto prostoru.¹ Po konferenci EU se zeměmi západního Balkánu v Soluni v roce 2003 začal být proces stabilizace balkánského regionu v české zahraniční politice explicitně spojován s integrací jednotlivých zemí do EU a NATO.² Také v Koncepci zahraniční politiky (dále jako Koncepce) schválené v červenci 2011 je integrace zemí západního Balkánu do EU a NATO označena za dlouhodobou zahraničněpolitickou prioritu ČR. Balkán však nebyl nikterak zmíněn v programových prohlášeních vlád Mirka Topolánka v roce 2006 a 2007, ani v prohlášeních úřednických vlád Jana Fišera v roce 2009 a Jiřího Rusnoka v roce 2013. Bezpečnostní, politická a hospodářská stabilizace Balkánu prostřednictvím integrace jednotlivých zemí do EU a NATO tedy představuje dlouhodobou, ale nikoli naprosto zásadní prioritu české zahraniční politiky.

V Koncepci je za základní zájem České republiky označeno zachování vlivu Evropy a euroatlantické civilizace v současné mezinárodní politice. Podpora euroatlantické integrace balkánských zemí tak může být čtena jako dlouhodobá politika směřující k naplňování tohoto zájmu. Z dlouhodobého hlediska tento proces postupuje poměrně úspěšně. Řecko (1981), Bulharsko a Rumunsko (2007), a nově i Chorvatsko (červenec 2013) již jsou členskými zeměmi EU, a ostatní země se k EU přibližují. Některé ze zbývajících zemí jsou však v tomto ohledu dosti tvrdými oříšky, a často se zdá, že další postup je zablokovaný a možnosti relevantních aktérů vyčerpány.

Konceptuální zázemí české zahraniční politiky vůči západnímu Balkánu, tedy vůči těm zemím, které se ještě nestaly součástí EU, bylo v roce 2013 blíže popsáno v dokumentu MZV ČR zpracovaného Odborem jižní a jihovýchodní Evropy.³ Tento dokument představuje Balkán jako nedílnou součást evropského prostoru, jež by měla přirozeně směřovat do EU. Bezpečnost, stabilita a prosperita České republiky je zde postavena do přímého vztahu s bezpečností, ekonomickou stabilitou, vládou práva a naplňováním základních demokratických práv a svobod na západním Balkánu. Integrace zemí západního Balkánu do EU, po splnění daných kritérií, je identifikována jako ta nejlepší cesta pro naplňování těchto hodnot. Česká republika proto poskytuje jednoznačnou podporu politice rozšiřování v rámci EU a NATO, a také aktivně pomáhá jednotlivým zemím naplňovat kritéria členství. Všestranný rozvoj západního Balkánu a jeho integrace do euroatlantických struktur jsou podporovány diplomaticky, v oblasti školství a kultury, partnerstvím mezi městy či kraji, ale i v rámci rozvojové a transformační spolupráce teritoriálně zaměřené na Bosnu a Hercegovinu, Srbsko a Kosovo. Česká republika také programově podporuje multilaterální mezinárodní instituce, které působily či stále působí v zemích západního Balkánu, zejména ve vztahu k bezpečnosti, postkonfliktní rekonstrukci, vládě práva a tranziční spravedlnosti.

Ne všechny země EU podporují rozšiřování EU na Balkán tak jednoznačně jako Česká republika. Proto je důležitou součástí českých aktivit vůči západnímu Balkánu podpora aspirací jednotlivých zemí v rámci institucí EU. Euroatlantická integrace západního Balkánu je v rámci EU podporována také prostřednictvím Visegrádské skupiny, regionálního uskupení pro spolupráci středoevropských zemí, tedy České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska. Tato skupina se snaží působit i meziregionálně; již tradičně je každý rok pořádáno setkání ministrů zahraničních věcí V4 s jejich protějšky ze západního Balkánu. Na podporu integrace západního Balkánu byla také zaměřena specifická projektová výzva, vyhlášená Mezinárodním visegrádským fondem v roce 2012. V roce 2013 byla dále rozvíjena i myšlenka založení Západobalkánského fondu podle vzoru Mezinárodního visegrádského fondu, prozatím však tato iniciativa nezískala konkrétní obrysy. Tento fond by měl podporovat kulturní, vědecké a vzdělávací projekty a motivovat k regionální spolupráci. Visegrádská skupina také podporuje vznik sítí odborníků napříč střední Evropou a západním Balkánem, jež by usnadnily přístup k twinningovým projektům na západním Balkánu financovaným prostřednictvím předvstupního finančního nástroje IPA, administrovaného Evropskou komisí.

Záležitostí, která polarizuje jinak konsenzuální politiku České republiky vůči západnímu Balkánu, je spor o status Kosova vůči Srbsku. Tento spor, který dlouhodobě rozděluje mezinárodní společenství, EU, NATO i V4, se nevyhnul ani ČR. Vláda České republiky uznala nezávislost Kosova silovým hlasováním z 21. 5. 2008, ovšem bez podpory tehdejšího prezidenta Václava Klause a proti smyslu usnesení Parlamentu České republiky z 6. 2. 2008. Ve vztahu ke statusu Kosova má Miloš Zeman, který do prezidentského úřadu nastoupil v březnu 2013, názor podobný svému předchůdci V. Klausovi. Proto není do dnešní doby v Prištině obsazen post velvyslance České republiky a není přijat velvyslanec Kosova v Praze, což jsou právě úkony, na kterých se musí aktivně podílet český prezident. Otázka Kosova se také pravidelně

vynořuje v debatě v Poslanecké sněmovně a někteří poslanci odmítají participovat na rozvíjení bilaterálních smluvních vztahů s Kosovem. Polarizace kvůli statusu Kosova se v Poslanecké sněmovně projevuje i politizací úkonů, které s Kosovem přímo nesouvisí. Například poslanec Jaroslav Foldyna odmítl hlasovat pro Karla Schwarzenberga jako předsedu zahraničního výboru v nově zvolené Poslanecké sněmovně kvůli tomu, jakou roli tehdejší ministr Schwarzenberg sehrál při uznání Kosova ze strany vlády České republiky v roce 2008.⁴ Kosovo však *de facto* existuje a usiluje o integraci do EU, v čemž má podporu významných evropských a mezinárodních aktérů. Kosovo také usiluje o rozvíjení bilaterálních vztahů se státy, které ho uznávají, tedy i s Českou republikou. Proto můžeme očekávat, že se otázka vztahu ČR ke Kosovu bude do debaty o české zahraniční politice opakovaně vracet.

I když je integrace západního Balkánu do EU dlouhodobou prioritou české zahraniční politiky, přesto nejsou některé důležité aspekty této politiky veřejně či politicky debatovány. Jde zejména o otázku, jak konkrétně by měla Česká republika nad rámec Visegrádské skupiny koordinovat své kroky či násobit svůj vliv ve spolupráci s dalšími evropskými zeměmi, které také mají na stabilizaci a evropské integraci západního Balkánu výrazný zájem. To je především Rakousko, Slovinsko a nově i Chorvatsko. Slabá pozornost je věnována samotnému řešení či transformaci významných politických konfliktů, jež dlouhodobě blokují integraci Bosny a Hercegoviny a Makedonie do EU i NATO. V případě Bosny a Hercegoviny se ČR snaží přimět místní aktéry k provedení dlouho diskutovaných reforem. Jde zejména o reformu volebního zákona tak, aby odpovídal rozsudku Evropského soudního dvora v případě Sejdić a Finci versus Bosna a Hercegovina z roku 2009, a také o formalizaci rozdělení státního a obranného majetku. V případě sporu o název Makedonie Česká republika deklaruje připravenost uznat jakékoli urovnání sporu mezi Makedonií/Bývalou Jugoslávskou republikou Makedonie a Řeckem. V bilaterálních vztazích ale Česká republika a dalších 18 států EU užívají název Makedonie či Makedonská republika, v čemž se liší od zbývajících devíti členských států (Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Litva, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko). V obou případech chybí na české, ale i evropské úrovni diskuse o možných krocích, jež by bylo vhodné udělat pro posun či transformaci těchto dlouhotrvajících politických konfliktů.

Stále silnější roli získává i veřejný a ekonomický aspekt české zahraniční politiky vůči Balkánu, a to zejména vůči Řecku, Bulharsku a Rumunsku. Specifický je v tomto ohledu případ Albánie. Pro mnoho českých firem představují země Balkánského poloostrova perspektivní trhy, do kterých směřují své investice nebo do kterých prodávají své výrobky. Ekonomicky významný je český export strojů a dopravních prostředků a zakázky v sektoru ochrany životního prostředí. Nejvýznamějším investičním sektorem je sektor výroby a distribuce elektřiny, v kterém je velmi aktivní polostátní společnost ČEZ. Společnost ČEZ zahájila svou zahraniční expanzi právě na Balkánském poloostrově, a to akvizicemi v Bulharsku a Rumunsku, v roce 2009 ČEZ vstoupila i do Albánie. V těchto třech zemích ale společnost ČEZ naráží na významné problémy ve vztahu k místním institucím, což má dopad na aktiva a ziskovost této společnosti.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Evropská a transatlantická problematika

Na evropské úrovni byl významnou a hojně komentovanou událostí vstup Chorvatska do EU v červenci 2013. Česká republika, která Chorvatsko v jeho evropských ambicích dlouhodobě podporovala, oficiálně přivítala tuto zemi v EU již 8. května, když se v Černínském paláci uskutečnilo česko-chorvatské hudební odpoledne, a následující den seminář s účastí významných českých, chorvatských i evropských politiků, diplomatů a úředníků. Ministr Schwarzenberg se také v ten den setkal s místopředsedou vlády Chorvatska pro vnitřní, zahraniční a evropskou politiku, Nevenem Mimicou. Na počátku června pak prezident M. Zeman navštívil Chorvatsko a setkal se se svým protějškem Ivo Josipovićem. I přes dřívější koketování o spojení ratifikace přístupové smlouvy Chorvatska s tzv. výjimkou z *Lisabonské smlouvy* tak nakonec na vstupu Chorvatska Česká republika aktivně spolupracovala.

Na již pátém setkání ministrů zahraničních věcí zemí Visegrádské skupiny s jejich protějšky ze zemí západního Balkánu, tentokrát v maďarském Gödöllő v říjnu 2013, došlo k opětovnému potvrzení silné podpory procesu evropského integračního procesu ze strany všech zúčastněných. Tohoto setkání se účastnili i ministr zahraničních věcí Litvy, země předsedající v té době Radě EU, představitel Rakouska, Turecka, USA, a také evropský komisař pro rozšiřování a sousedskou politiku EU. Zástupci V4 zdůraznili připravenost sdílet svou zkušenost v regionální spolupráci a evropské integraci se zeměmi západního Balkánu. Mezinárodní visegrádský fond také v roce 2013 přidělil celkem 650 000 EUR na projekty neziskových organizací zaměřujících se na otázky euroatlantické integrace západního Balkánu.⁵

Další důležitou událostí evropského významu, která sice v České republice nevyvolala silnou reakci médií, politiků, ani komentátorů, ale významně ovlivnila evropskou politiku i politický vývoj na Balkáně v roce 2013, bylo dosažení dohody o normalizaci vztahů mezi Srbskem a Kosovem. Tuto dohodu zprostředkovala v dubnu 2013 Vysoká představitelka pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Catherine Ashton s podporou Evropské služby pro vnější akce. Dohoda, kterou po dvouletém vyjednávání podepsali premiéři Ivica Dačić a Hashim Thaçi, nakonec umožnila otevření vyjednávání o Stabilizační a asociační dohodě EU s Kosovem v říjnu 2013 a otevření vyjednávání o členství Srbska v EU v lednu 2014. Na vyjednávání dohody se Česká republika přímo nepodílela, ale na následném postupu v rámci EU aktivně spolupracovala. Překotný vývoj v roce 2013 paradoxně zpomalil proces liberalizace vízového režimu EU s Kosovem, který začal již v lednu 2012, ale ztratil na prioritě a bude dokončen pravděpodobně až po vyjednání Stabilizační a asociační dohody, a také po aktualizaci současného mandátu mise EULEX, který vyprší v červnu 2014.⁶

Na rozdíl od evropské agendy se na úrovni vztahů zemí západního Balkánu vůči NATO v roce 2013 neudálo nic převratného. Vstup Makedonie zůstal zablokovaný kvůli postoji Řecka; Bosna a Hercegovina se neposunula blíže členství kvůli neochotě místních elit finalizovat dohodu o rozdělení státního obranného majetku. Jedinou zemí západního Balkánu, která se v roce 2013 členství v NATO viditelně

přiblížila, byla Černá Hora. Pozvánku ke vstupu do NATO však tato země ještě nedostala.

Česká zahraniční politika vůči Balkánu pokračovala v roce 2013 ve všestranné podpoře euroatlantické integrace zbývajících balkánských zemí. Iniciativy rozvíjené v rámci Visegrádské skupiny otevírají možnost, že se toto středoevropské uskupení stane jedním z hlavních tvůrců evropské politiky vůči západnímu Balkánu.

Bilaterální vztahy

Čeští aktéři byli o pozitivním vývoji v Srbsku i Kosovu dobře informováni, udržovali totiž během roku 2013 s tamními představiteli živé diplomatické styky. Ve vztazích k Srbsku přijal v květnu 1. náměstek ministra zahraničních věcí Jiří Schneider státní tajemnici Veru Mavrić a ministr Jan Kohout navštívil v září Bělehrad, kde jednal s celou plejádou srbských čelných představitelů. Na konci roku pak náměstek ministra zahraničních věcí ČR Karel Borůvka představil v Černínském paláci novou velvyslankyni ČR v Srbské republice Ivanu Hlavsovou. Nastupující velvyslankyně ve svém projevu zdůraznila, že její prioritou bude podpora ekonomických zájmů ČR.⁷ V květnu pak byla v Bělehradu za účasti ředitele Národního bezpečnostního úřadu Dušana Navrátila podepsána smlouva o výměně a vzájemné ochraně utajovaných informací,⁸ a následně byla podepsána dohoda mezi vládami České republiky a Srbské republiky o rozvojové spolupráci, která osvobozuje české rozvojové projekty a jejich realizátory od dovozních cel, daní, vízových a jiných poplatků. Ve vztahu ke Kosovu se ministr Schwarzenberg ještě v prosinci 2012 setkal se svým kosovským protějškem Enverem Hoxhajem. Následně první náměstek Schneider navštívil Kosovo v dubnu 2013. Kosovo také v listopadu přijalo ředitele Mezinárodního odboru Kanceláře prezidenta republiky Hynka Kmoníčka. Do České republiky z Kosova v dubnu dorazili generální sekretář a politický ředitel Ministerstva zahraničních věcí Kosova a v květnu i náměstci ministra školství a ministra práce a sociálních věcí. V červnu pak ČR navštívili i zástupci Výboru pro evropskou integraci parlamentu Kosova. V listopadu podepsal vedoucí zastupitelského úřadu v Prištině s kosovským ministrem financí smlouvu o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku. Je však otázkou, jak tato smlouva projde ratifikačním procesem v Parlamentu ČR, a zejména v nově sestavené Poslanecké sněmovně. Část poslanců je totiž dlouhodobě proti rozvíjení bilaterálních vztahů s Kosovem.

Nad rámec problémů v energetickém sektoru byly vztahy České republiky s Rumunskem a Bulharskem poměrně komplexní. V Rumunsku se v roce 2013 konaly dvě diplomatické události regionálního významu, kterých se účastnili i oficiální představitelé České republiky. Jde o setkání národních koordinátorů pro spolupráci mezi Čínskou lidovou republikou a šestnácti zeměmi střední a východní Evropy, které se účastnil náměstek K. Borůvka v říjnu 2013. Druhou událostí bylo 2. výroční fórum Strategie EU pro Podunají, kterého se v říjnu účastnil 1. náměstek J. Schneider. V Bulharsku se žádná podobná událost nekonala, přesto prezident M. Zeman v červnu 2013 jednal se svým protějškem Rosenem Plavnelievem, a to během návštěvy 18. summitu prezidentů střední Evropy v Bratislavě. Bulharsko získalo pro EU i Českou republiku v roce 2013 zvláštní význam, protože během tohoto roku do této země dorazilo

přes deset tisíc uprchlíků z válkou zmítané Sýrie. Proto na začátku prosince předal český ministr vnitra svému protějšku v Bulharsku šek na 25 mil. Kč jako pomoc při řešení této složité situace.⁹ Pro Bulharsko a Rumunsko byla ve vztahu k České republice důležitá otázka vstupu těchto zemí do schengenské zóny volného pohybu. Když v březnu 2013 přijal ministr Schwarzenberg svůj rumunský protějšek Tituse Corlăteana, oba poznamenali, že Rumunsko a Bulharsko po značných investicích již dlouho splňují veškeré technické požadavky pro vstup do schengenské zóny. Bohužel, mezi členskými zeměmi není konsenzus, a proto se vstup stále odkládá. Ministr Schwarzenberg v této věci vyjádřil Rumunsku i Bulharsku plnou podporu.¹⁰

Řecko je v EU nejvíce stížené dluhovou a ekonomickou krizí. Vztahy České republiky s touto zemí byly v roce 2013 poměrně utlumené, přičemž hlavními tématy bilaterálních vztahů zůstaly obchod a turismus. Právě v oblasti turismu došlo v září 2012 k nečekané události, když byli dva čeští občané zadrženi řeckou policií kvůli podezření ze špionáže na ostrově Limnos, protože natáčeli a fotili vojenské objekty. Jednání v této kauze bylo komplikované, a dva Češi byli propuštěni až po intervenci premiéra Nečase u řeckého premiéra Antonise Samarase v lednu 2013. Také vztahy s Republikou Makedonie nebyly během roku 2013 intenzivní, snad s výjimkou jmenování nového velvyslance pana Stojcheskiho prezidentem V. Klausem v lednu 2013. O něco více aktivit proběhlo ve vztahu s Černou Horou. V září 2013 přijal ministr J. Kohout státního tajemníka pro evropskou integraci a hlavního vyjednavče členství Černé Hory v EU Aleksandara Andriju Pejoviće v Černínském paláci, kde spolu konzultovali postup integrace do euroatlantických struktur a ekonomickou spolupráci. V září 2013 jmenoval prezident Zeman paní Slavicu Milačíc jako novou velvyslankyni Černé Hory, se sídlem ve Vídni. Je také úspěchem české diplomacie, že v říjnu 2013 byla jako vedoucí mise OBSE v Černé Hoře jmenována Janina Hřebíčková.

Ve vztahu k Bosně a Hercegovině se Česká republika snaží již dlouhodobě přimět místní aktéry k řešení klíčových politických otázek blokujících euroatlantickou integraci této země, tedy rozdělení státního a obranného majetku a změně volebního zákona podle rozsudku Evropského soudního dvora z roku 2009. Řešení těchto otázek je však stále v nedohlednu. Již v první polovině roku 2012, po tehdejších sestavení vlády Bosny a Hercegoviny, konzultovali 1. náměstek J. Schneider i ministr K. Schwarzenberg se svými protějšky priority nové vlády této země ve vztahu k euroatlantické integraci, a také ekonomické otázky. V dubnu 2013 pak Prahu opět navštívila první náměstkyně ministra zahraničních věcí paní Ana Trišić-Babić, když v Černínském paláci jednala s 1. náměstkem Schneiderem. V květnu pak tehdejší ministr dopravy Zbyněk Stanjura podepsal v Lipsku se svým bosenskohercegovským protějškem smlouvu o mezinárodní silniční dopravě. V září navštívil Bosnu a Hercegovinu ministr vnitra Martin Pecina a podepsal v Sarajevu se svým protějškem smlouvu o spolupráci v boji proti trestné činnosti. Ve snaze posunout vyjednávání o reformě volebního systému Česká republika umožnila 2. a 3. 12. 2013 schůzku představitelů nejdůležitějších bosenskohercegovských stran s představiteli EU v Praze, v Černínském paláci. Schůzka trvala 16 hodin a účastnil se jí i evropský komisař pro rozšíření Štefan Füle.¹¹ Toto jednání pomáhala organizovat i nově jmenovaná velvyslankyně Bosny a Hercegoviny v Praze paní Danka Savić. Ke kýženému výsledku ale vyjednávání nedospělo.

Bosně a Hercegovině je v české zahraniční politice věnována zvláštní pozornost i v rozvojové a transformační spolupráci. Dle aktuální *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010–2017* je Bosna a Hercegovina programovou zemí české rozvojové spolupráce a Srbsko a Kosovo jsou zeměmi projektovými. Všechny tři tyto země jsou také prioritními zeměmi v rámci programu transformační spolupráce. V roce 2013 bylo za účelem rozvojové a transformační spolupráce alokováno do těchto zemí více než 90 mil. Kč, přičemž největší část, zhruba 60 mil. Kč, putovala do Bosny a Hercegoviny. Celkem bylo v roce 2013 realizováno s těmito zeměmi 27 dvoustranných projektů v gesci České rozvojové agentury, 20 malých lokálních projektů při zastupitelských úřadech, čtyři projekty transformační spolupráce v gesci odboru lidských práv a transformační spolupráce na MZV, dva projekty hospodářské spolupráce v gesci MPO a také jeden projekt v rámci bezpečnostní spolupráce v gesci MV. Projekty se zaměřovaly jak na podporu a zvyšování kapacit místních institucí, tak na řešení specifických místních problémů, např. odblokování říčního toku kvůli nevybuchlé municii, rozvoji kapacit cévní chirurgie nebo začlenění lidí se zdravotním postižením. Navíc, na školní rok 2012/13 by MŠMT nabídnuto pro tyto země celkem 22 stipendií.¹²

V roce 2013 tedy Česká republika pokračovala v aktivním rozvíjení bilaterálních vztahů zejména s Chorvatskem, Srbskem, Rumunskem, Bulharskem. Zvláštní pozornost byla věnována pokusům o mediaci vnitřních sporů v Bosně a Hercegovně. Kosovu se také dostalo zvláštní pozornosti, ale česká zahraniční politika vůči této zemi je stále dvoukolejná, když někteří aktéři odmítají s Kosovem jednat jako s nezávislou zemí. Poměrně málo pozornosti bylo v roce 2013 na diplomatické úrovni věnováno Černé Hoře, a ještě méně pak Řecku, Makedonii a Albánii.

Ekonomické vztahy

Důležitým tématem, na který reagovalo vícero českých aktérů i česká média, byly problémy českých společností podnikajících v sektoru výroby a distribuce elektřiny v Rumunsku, Bulharsku a Albánii. Největší problém se objevil v Albánii, kde se ČEZ dlouhodobě potýkal se špatnou platební morálkou albánských zákazníků a následně státní regulátor téměř dvojnásobně zvýšil tarify, které CEZ Shpërndarje platí státem vlastněné elektrárenské společnosti. Zároveň ale regulátor nepovolil distribuční firmě promítnout zdražení do cen pro odběratele. Nakonec albánský regulační úřad v lednu 2013 odebral CEZ Shpërndarje licenci a dosadil do jejího vedení státního administrátora, čímž ČEZ ztratila kontrolu nad společností, za jejíž 76 % akcií v roce 2009 zaplatil 102 mil. EUR.¹³ Také v Bulharsku se společnost ČEZ, ale také česká společnost Energo-Pro a rakouská firma EVN, dostaly do sporu s místními institucemi. Na počátku roku 2013 v Bulharsku probíhaly veřejné protesty proti vysokým cenám elektrické energie. Protesty se obrátily proti vládě, která kvůli tomu nakonec odstoupila. Následně během roku bulharský regulátor několikrát snížil cenu vykupované elektřiny a zahájil kroky pro odebrání licence společnosti ČEZ. Toto řízení však bylo v listopadu zastaveno. Kromě společnosti ČEZ měla v roce 2013 v Bulharsku potíže i další česká společnost Energo-Pro, již byla bulharským antimonopolním úřadem v průběhu roku dvakrát udělena pokuta za zneužívání dominantní pozice na trhu.¹⁴ I v Rumun-

sku, své třetí balkánské destinaci, čelila ČEZ v roce 2013 potížím. ČEZ má v Rumunsku větrný park Fantanele a Cogeaalac o instalovaném výkonu 600 megawattů, což je investice v hodnotě 1,1 mld. EUR.¹⁵ Rumunská vláda však během roku 2013 omezila podporu obnovitelných zdrojů, což podle analytika České spořitelny Petra Bártka snížilo průměrný roční výnos ČEZ v příštích letech o zhruba 1,7 mld. Kč.¹⁶

Zájmy českých ekonomických subjektů, zejména společnosti ČEZ, aktivně hájil premiér Nečas. V tiskovém prohlášení z 22. ledna označil kroky albánských úřadů „jako velmi negativní signál pro tradičně velmi dobré a přátelské vztahy obou zemí“ a uvedl chování Albánie vůči českému investorovi do vztahu vůči albánským aspiracím na integraci do EU. Argumentoval, že Albánie musí prokázat, že je právním státem, aby zabránila eskalaci problému.¹⁷ ČEZ byla v tomto Nečasově prohlášení vyslovena podpora při vymáhání škod, načež ČEZ v květnu opravdu zahájila arbitráž na základě Smlouvy o energetické chartě. V říjnu 2013 vyzvala albánská vláda společnost ČEZ k urovnání sporu, přičemž albánský ministr energetiky Damian Gjijkuri potvrdil, že Albánie si konflikt nepřeje, protože by vedl k zablokování investic do energetického sektoru a poškodil celou tuto oblast.¹⁸ Vstřícnější postoj ze strany Albánie může být spojen i s výměnou vlády po parlamentních volbách v červnu 2013, jež vyhrála Aliance pro evropskou Albánii pod vedením Socialistické strany a jejího předsedy, Edi Ramy. Rozuzlení sporu o CEZ Shpërndarje je otázkou budoucnosti. Je však zřejmé, že čeští aktéři se setkali s neočekávanou a nechtěnou situací, na kterou reagovali koordinovaně a vytvořili tlak prostřednictvím instituce mezinárodní arbitráže v kombinaci s vahou České republiky jako členské země EU. Eskalace vztahů s členským státem by znamenala komplikaci pro evropskou integraci Albánie a negativní signál pro mezinárodní investory, čemuž se albánští aktéři, zdá se, snaží předejít.

Premiér P. Nečas reagoval i na potíže ČEZ v Bulharsku, když v únoru 2013 v reakci na tvrdou rétoriku bulharských autorit vůči českým společnostem v tiskové zprávě prohlásil, že očekává, že Bulharsko bude dodržovat mezinárodní závazky, evropské právo i vlastní zákony.¹⁹ Také tehdejší ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba se v této době zajímal o vývoj okolo aktivit společnosti ČEZ v Bulharsku, když se setkal s chargé d'affaires Bulharské republiky v České republice paní Goryanou G. Lenkovou a vyjádřil obavy o dobré jméno a investice největší české společnosti.²⁰ I v případě Bulharska je vyznění celé situace otevřené, ale podobně jako v případě Albánie zde můžeme sledovat české aktéry, jak se snaží posilovat pozici polostátní společnosti ČEZ vůči místním institucím. Společnost ČEZ měla v roce 2013 potíže i v Rumunsku, kde vláda snížila podporu obnovitelným zdrojům energie. V tomto případě společnost ČEZ podala proti postupu Rumunska stížnost u Evropské komise, nesetkala se však s přímou viditelnou podporou českých politiků. Ostatně, opatření omezující podporu obnovitelným zdrojům energie byla v roce 2013 učiněna i v České republice.

Investiční a podnikatelské aktivity českých subjektů v balkánském regionu, a zvláště jejich problémy s místními institucemi, byly v české veřejné i politické debatě silně tematizovány a vyvolaly reakci politických představitelů české zahraniční politiky. Zejména ve vztahu k Albánii, kde byly problémy zdaleka nejsilnější, je pro aktéry české zahraniční politiky otázkou, jestli by se měly tyto problémy promítnout do podpory evropských aspirací Albánie.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vláda P. Nečase se držela již tradičního nastavení české zahraniční politiky vůči Balkánu, když prioritizovala podporu integrace zbývajících balkánských zemí, tedy tzv. západního Balkánu, do EU a NATO. V reakci na problémy polostátní společnosti ČEZ v Albánii a Bulharsku byl aktivní premiér, který prostřednictvím tiskových zpráv vyslal jasné vztazy zainteresovaným aktérům. P. Nečas také dokázal vyřešit situaci dvou českých programátorů dlouhodobě zadržovaných v Řecku pro podezření ze špionáže. Vláda J. Rusnoka Balkán sice ve svém programovém prohlášení nezminila, tradiční linii vytvořenou předchozími vládami však neopustila.

Aktérem, který nejkomplexněji a nejvýrazněji ovlivňuje českou zahraniční politiku vůči balkánským zemím, je dlouhodobě Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Ministerstvo se během roku 2013 snažilo naplňovat předem stanovené cíle, tedy zejména všestranně rozvíjet přátelské vztahy se všemi zeměmi Balkánského poloostrova a podporovat další integraci jednotlivých zemí do euroatlantických struktur. Ve vztahu k naplňování těchto cílů byly významné a viditelné aktivity ministrů Schwarzenberga i Kouhoutu a jejich náměstků. Do práce ministerstva ve vztahu k balkánským zemím je však dále zapojeno mnoho lidí zajišťujících naplňování každodenních odborných či úředních povinností a úkolů. Jde zejména o Odbor států jižní a jihovýchodní Evropy, Odbor bezpečnostní politiky a Odbor společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Právě Odbor států jižní a jihovýchodní Evropy na počátku roku 2013 blíže specifikoval východiska české zahraniční politiky vůči západnímu Balkánu, když akcentoval snahu o posílení bezpečnostní a ekonomické stability a předvídatelnosti, vlády a vymahatelnosti práva a zajištění demokratických práv a svobod. Ministerstvo také jmenuje stálé diplomatické zástupce do pracovních výborů pracujících pod Radou pro zahraniční věci EU, jež se věnují zemím západního Balkánu, tedy zejména do Výboru pro západní Balkán, ale také do Politické a bezpečnostní komise, která určuje práci a přijímá doporučení od Vojenského výboru a Výboru pro civilní aspekty krizového řízení. Ministerstvo zahraničních věcí je také zřizovatelem České rozvojové agentury, která je aktérem svého druhu, protože administruje převážnou většinu z objemu rozvojové spolupráce ČR realizované v Bosně a Hercegovině, Srbsku a Kosovu. V neposlední řadě MZV spravuje velvyslanectví ve všech státech Balkánského poloostrova kromě Černé Hory, kde funguje pouze konzulát.

Prezidenti Klaus i Zeman, kteří se vystřídali v úřadu prezidenta České republiky v březnu 2013, se zapojovali do české zahraniční politiky vůči balkánským zemím konstruktivně, zejména když se setkávali se svými protějšky a jmenovali velvyslance a velvyslankyně. Oba prezidenti zastávali podobně odmítavou politiku vůči Kosovu. Spor o jmenování velvyslanců, jenž mezi sebou vedli prezident Zeman a tehdejší ministr Schwarzenberg, se žádné z balkánských zemí přímo nedotkl. Odpor nejvyššího představitele ČR vůči nezávislosti Kosova je tedy již od roku 2008 kontinuální součástí české zahraniční politiky.

Na českou zahraniční politiku vůči Balkánu mají vzrůstající vliv i nestátní subjekty, tedy zejména firmy a neziskové organizace. Z těchto se však aktérem v české za-

hraniční politice, tedy subjektem, který svými aktivitami tuto politiku viditelně ovlivnil, stala pouze společnost ČEZ, která během roku 2013 podala návrh na arbitráž vůči Albánii a stížnost k Evropské komisi na postup rumunských institucí.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍ PROSTORU

Média v České republice postupovala v roce 2013 z velké části ruku v ruce s hlavními aktéry české zahraniční politiky vůči Balkánu. Jasně vymezená česká politika podporující euroatlantickou integraci zbývajících balkánských zemí nebyla mediálně zpochybňována a figurovala spíše jako obecně uznávané pozadí celkových vztahů. To se projevovalo i v obšírném informování o důsledcích, které bude mít rozšíření EU o Chorvatsko. O jednotlivých sporech o legitimitu, které jsou hlavní překážkou dalšího rozvoje všestranných vztahů s Balkánem, česká média informovala velmi stručně. Jedinou výjimkou v tomto ohledu představuje spor o status Kosova, jehož nezávislost je na některých informačních platformách až zuřivě odmítána.²¹ Je zajímavé, že dubnová dohoda o urovnání vztahů mezi Srbskem a Kosovem, která podle mnoha komentátorů znamená ze strany Srbska *de facto* uznání moci Prištiny nad územím Kosova, nevyvolala až na pár výjimek žádnou větší debatu v českém veřejném prostoru.

Širokého pokrytí se v českých médiích dostalo problémům společnosti ČEZ v Albánii, Bulharsku a Rumusku. Společnost ČEZ je v tomto kontextu většinou vyobrazována jako firma, která sice byla úspěšná v tendrech, ale nyní se musí potýkat se změnou pravidel, což ji připravuje o očekávané zisky.

Mnoho pozornosti se v českých médiích dostalo i případu zadržení dvou Čechů v Řecku kvůli podezření ze špionáže. Dlouhodobé zpravodajství o několikaměsíčním pobytu dvou českých programátorů v řeckém vězení bylo vysoce personifikované a emotivní.²² V tomto případě je možné, že velká pozornost médií se stala jednou z hlavních příčin intervence premiéra P. Nečase, který nakonec pro oba programátory zařídil cestu domů.

ZÁVĚR

Zahraniční politika České republiky vůči zemím Balkánského poloostrova představovala v roce 2013 směs spíše proaktivního přístupu ve věci euroatlantické integrace a reaktivního vyrovnávání se s bezprostředními podněty, které byly převážně ekonomického rázu. Ve věci uznání legitimacy nezávislosti Kosova pak česká zahraniční politika i v roce 2013 pokračovala v dlouhodobém vnitřním konfliktu, doprovázeném polarizací aktérů a institucí.

Česká republika dlouhodobě usiluje o stabilizaci Balkánského regionu cestou integrace zbývajících balkánských zemí do euroatlantických struktur. Česká republika tuto strategii přijala v průběhu svého vstupu do EU. Postupem času však docházelo k transformaci reaktivního charakteru tohoto segmentu české zahraniční politiky smě-

rem k proaktivnímu vytváření společné evropské politiky vůči západnímu Balkánu, jako např. při procesu liberalizace vízového režimu států EU se zeměmi západního Balkánu. V roce 2013 bylo možno sledovat další vyjasňování a konkretizaci proaktivních postojů české zahraniční politiky vůči balkánským zemím. V rámci EU Česká republika i v tomto roce jednoznačně podporovala proces rozšiřování na západní Balkán. Zároveň začal být kladen vyšší důraz na nutnost naplnění podmínek pro vstup ze strany aspirantských zemí. V tomto smyslu Česká republika pokračovala v přizpůsobování náplně rozvojové a transformační spolupráce realizované v Bosně a Hercegovině, Srbsku a Kosovu. Podobně začal být za přispění České republiky konkretizován i jednotný proaktivní přístup Visegrádské skupiny vůči západnímu Balkánu. V roce 2013 V4 diskutovala o vícero společných iniciativách vůči západnímu Balkánu, a také alokovala první objem financí na projekty neziskových organizací pracujících na přibližování zemí západního Balkánu k EU. Visegrádská skupina skýtá vysoký potenciál pro formování evropské politiky vůči západnímu Balkánu v blízké budoucnosti.

Vzrůstající společenské a ekonomické propojení České republiky s balkánskými zeměmi přineslo v roce 2013 více podnětů. Nejvýraznějším takovým impulzem byly problémy českých společností podnikajících v sektoru výroby a distribuce elektřiny v Albánii, Bulharsku a Rumunsku. Političtí aktéři reagovali na nestandardní postupy místních autorit v těchto státech prozatím pouze rétoricky. Je otázkou, jestli a jakým způsobem se problémy českých ekonomických subjektů promítnou do české zahraniční politiky vůči těmto zemím v blízké budoucnosti.

Záležitostí, která dlouhodobě polarizuje veřejnou debatu i aktéry a instituce zapojené do české zahraniční politiky, je spor o status Kosova vůči Srbsku. V roce 2013 se jednotlivá ministerstva snažila rozvíjet s Kosovem vzájemné vztahy. Oproti tomu, prezident V. Klaus i M. Zeman se k nezávislosti Kosova na Srbsku stavěli odmítavě. Podobně i část Poslanecké sněmovny projevovala aktivní odpor vůči rozvíjení bilaterálních vztahů s Kosovem. Je otázkou, bude-li v Poslanecké sněmovně nově ustavené na konci roku 2013 protikosovská frakce natolik silná, aby dokázala rozvíjení vztahů s Kosovem účinně blokovat. Mezi Srbskem a Kosovem došlo v dubnu 2013 k důležité politické dohodě o urovnání vztahů, jež umožnila depolitizovat řešení mnohých stávajících problémů a usnadnila tak další přibližování těchto krajin k EU. V českém politickém a veřejném diskurzu tento vývoj výrazně nerezonoval. Přesto stojí za povšimnutí, že Kosovo v listopadu 2013 oficiálně navštívil ředitel Mezinárodního odboru Kanceláře prezidenta republiky. Současný prezident České republiky nezávislost Kosova odmítá, ale Kancelář prezidenta republiky Kosovo minimálně bere na vědomí.

Poznámky

¹ To se odrazilo i v programovém prohlášení vlády Vladimíra Špidly v roce 2002.

² Viz programové prohlášení vlád Stanislava Grosse v roce 2004 a Jiřího Paroubka v roce 2005, program českého předsednictví Rady EU v první polovině roku 2009 i programové prohlášení vlády Petra Nečase v roce 2010.

- ³ MZV ČR: *Česká zahraniční politika a region západního Balkánu. Odbor států jižní a jihovýchodní Evropy*, 2013. On-line: www.mzv.cz/file/958190/Ceska_zahranicni_politika_a_region_zapadniho_Balkanu.pdf.
- ⁴ Viz záznam první schůze zahraničního výboru 7. Poslanecké sněmovny, konané 5. 12. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=90578.
- ⁵ Viz webové stránky Mezinárodního visehradského fondu. On-line: visegradfund.org/wordpress/wp-content/uploads/approved/v4fund_approved_visegrad+_2012.pdf.
- ⁶ Rozhovory na MZV ČR, únor 2014.
- ⁷ MZV ČR, 20. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_12_20_namestek_boruvka_predstavil.html.
- ⁸ Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk 1123/0, část č. 1/6. Znění smlouvy on-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=89146.
- ⁹ *Bulharsko bojuje s přílivem uprchlíků, budou žít i v kláštrech*. ČTK, 28. 12. 2013.
- ¹⁰ MZV ČR: Záznam tiskové konference ministra Karla Schwarzenberga a ministra zahraničních věcí Rumunská Tituse Corlăţeanu, 13. 3. 2013. On-line: www.mzv.cz/file/965892/Titus_Corlătean24kpbs.mp3.
- ¹¹ Rozhovor na MZV ČR, 28. 2. 2014.
- ¹² Agregované na základě přehledů projektů české rozvojové spolupráce v těchto zemích za rok 2013, které jsou k dispozici na www.mzv.cz.
- ¹³ *Energetický gigant ČEZ zahájil mezinárodní arbitráž proti Albánii*. ČTK, 24. 6. 2013.
- ¹⁴ *ČEZ dostal další ránu v Bulharsku. Regulátor snížil ceny elektřiny*. E15, 30. 12. 2013.
- ¹⁵ *HN: ČEZ si u Evropské komise stěžuje na změnu zákona v Rumunsku*. ČTK, 21. 8. 2013.
- ¹⁶ *ČEZ: Náš pohled na Rumunsko se změní. Už zde nebudeme dál investovat*. investičníweb, 17. 12. 2013. On-line: www.investicniweb.cz/zpravy-z-trhu/2013/12/17/cez-nas-pohled-na-rumunsko-se-zmenil-uz-zde-nebudeme-dal-investovat/.
- ¹⁷ Vláda ČR: *Premiér Petr Nečas: Odebrání licence ČEZ v Albánii regulačním úřadem vnímám velmi negativně*, 22. 1. 2013.
- ¹⁸ *Albánská vláda chce jednat s ČEZ, obává se mezinárodní arbitráže*. ČTK, 21. 10. 2013.
- ¹⁹ Vláda ČR: *Premiér: Výroky bulharských představitelů vůči ČEZu jsou nestandardní*, 19. 2. 2013.
- ²⁰ MPO: *Požádal ji o informace týkající se aktuálního vývoje okolo podnikatelských aktivit společnosti ČEZ v Bulharsku*, 21. 2. 2013.
- ²¹ Například www.kosovoonline.cz a parlamentnilisty.cz.
- ²² Například: *Člověku je pořád do pláče, říkají matky zadržovaných Čechů v Řecku*. Lidovky.cz, 18. 9. 2012.

Kapitola 11

Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice

Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2013 nepřinesl žádné zásadní změny v postoji České republiky vůči regionu Blízký východ. Přestože ČR projevuje dlouhodobý zájem o oblast Blízkého východu, a to především v kontextu ekonomické spolupráce, možnosti české diplomacie v tomto regionu jsou značně limitovány. Tento fakt byl zapříčiněn i nadále pokračujícími protesty Arabského jara, které od konce roku 2010 postihly velkou část blízkovýchodních zemí. Významným faktorem, jenž ovlivnil českou diplomacii v roce 2013, byla dlouhotrvající vnitropolitická krize, která vyvrcholila v červnu odstoupením premiéra Petra Nečase a změnou na postu ministra zahraničních věcí. Nově vzniklá vláda pod vedením Jiřího Rusnoka se rozhodla zaměřit pouze na naléhavá a aktuální rozhodnutí.

Prioritou zahraniční politiky České republiky vůči Blízkému východu tak i nadále zůstává zachování bezpečnosti Státu Izrael, jako jediného demokratického partnera v této oblasti. Česká diplomacie v roce 2013 reflektovala postoje zakotvené v koncepci zahraniční politiky ČR, která byla přijata v roce 2011. Na základě této koncepce se ČR rozhodla pro navazování bilaterálních vztahů v rámci evropské sousedské politiky s cílem zachování euroatlantického prostoru. V tomto duchu také vláda J. Rusnoka ve svých programových cílech zdůraznila nutnost posílení ekonomické diplomacie v regionu a podporu participace českých firem na rozvojových projektech v této oblasti. Česká republika se tak v posledních letech v rámci ekonomické diplomacie pokusila navázat vztahy především se zeměmi Perského zálivu, resp. se Saúdskou Arábií.

Podobně jako v roce 2012, kdy došlo ke značným názorovým rozporům mezi bývalým prezidentem Václavem Klausem, MZV a některými pracovníky MZV ohledně politické krize v Egyptě a Sýrii a hlasování o přijetí Palestiny jako pozorovatelského státu OSN, i v roce 2013 došlo k značné názorové nejednotnosti napříč českou politickou scénou. Česká zahraniční politika reflektovala spory mezi Nečasovou vládou a vládní opozicí. Názorový rozpor se projevil např. v otázce izraelsko-palestinského konfliktu. Zatímco bývalý ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg se ve svých projevech vyjadřoval velmi diplomaticky a vyjádřil svou podporu nejen Izraeli, ale také Palestinské samosprávě, prezident Miloš Zeman se vyslovil k nutnosti přesunutí české ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma, což by fakticky znamenalo uznání izraelského zákona o nedělitelnosti Jeruzaléma. Od výroků českého prezidenta se distancovalo nejen MZV ČR, v jehož čele v té době stál Jan Kohout, ale nesouhlas s prezidentovým výrokem vyjádřil také místopředseda ČSSD Lubomír Zaorálek a místopředsedkyně ODS Miroslava Němcová.¹ Zároveň premiér v demisi J. Rusnok prohlásil, že podobný návrh nikdy jeho vláda neprojednávála. Tento spor do značné míry připomíná spor, ke kterému došlo v roce 2012, kdy se V. Klaus vyjádřil negativně k jakémukoliv zasahování do syrského konfliktu ze strany mezinárodního společenství, zatímco MZV se jednoznačně postavilo za řešení navržená OSN. Zároveň česká velvyslankyně v Sýrii Eva Filipi dokonce nepřímou podpořila režim prezidenta Bašára Asada. V této souvislosti lze zcela jasně hovořit o politizaci zahraniční politické scény, která byla ovlivněna konfliktní linií mezi prezidentem Zemanem a některými členy ODS, ČSSD a TOP 09.

I přes kritiku výroků prezidenta Zemana ze strany pravicově orientovaných politických stran, jejich postoj k Blízkému východu, zejména pak k otázce palestinsko-izraelskému konfliktu, zůstává i nadále unilateralističtější nežli postoj stran levicových, jenž se jeví spíše jako univerzalističtější.² ČSSD i nadále zaujímá odmítavý postoj k politice dvojích standardů v přístupech k lidským právům, zatímco ODS otevřeně projevuje své obavy z nárůstu evropské muslimské populace. Levicová KSČM se pak na jaře roku 2013 zúčastnila Besedy o Palestině, kde Palestinu zastupoval tehdejší palestinský velvyslanec v ČR Mohamad Salaymeh. Zaznělo zde několik protizraelských výroků, jako např. že Izraelci jsou kolonizátory. Někteří členové KSČM tyto výroky podpořili. V loňském roce však již rozdílné postoje levicových a pravicových stran nebyly příliš markantní. To bylo zapříčiněno faktem, že v roce 2013 došlo již k úplnému stažení českého provinčního týmu z afghánského Lógaru. Právě působení českých vojáků v Afghánistánu v rámci mise NATO bylo dlouhodobým svárem konfliktu mezi ČSSD a ODS.

Na české veřejné scéně nadále pokračuje trend značné neinformovanosti o Blízkém východě a tématech spjatých s tímto regionem. Česká média podávají do velké míry zkrácené a neúplné informace. Právě neinformovanost a neobjektivnost se poté stávají hlavními důvody islamofobie či antisemitismu. Tento fenomén se projevil např. při parlamentních volbách, kdy došlo k nárůstu počtu nacionalistických stran a např. strana Tomia Okamury Úsvit přímé demokracie získala 7 % hlasů. Přestože na české politické scéně se strana prozatím jeví jako umírněná, její název jednoznačně odkazuje na řeckou pravicově extremistickou stranu Zlatý úsvit a ve svém politickém

programu se také vyjádřila k tzv. „nepřízpůsobivým občanům“, jež mělo značný rasistický podtext. K jistým nacionalistickým výrokům došlo v souvislosti s prezidentskou kampaní, kdy byl prezidentský kandidát K. Schwarzenberg označován svým protikandidátem M. Zemanem za „cizáka s vazbami na nacistické Německo“.³ Současný prezident Zeman je dlouhodobě znám svými častými, poněkud netolerantními výroky. Svůj značně protimuslimský postoj potvrdil během své návštěvy Izraele na podzim roku 2013. V reakci na jeho projevy se rozpoutala na českých extremistických webech antisemitská diskuse. Další protiizraelské názory se na českých webových stránkách objevily v souvislosti s občanskou válkou v Sýrii. Dle výroční právy o antisemitismu za rok 2013 jsou však i nadále projevy antisemitismu spojovány pouze s extremistickými pravicovými fóry a kromě několika menších incidentů nedošlo v roce 2013 k fyzickému napadání židovské populace ČR. Řada Čechů zastává v posledních letech veřejně spíše islamofobní nežli antisemitské stereotypy. Obavy z islámského extremismu vyjádřila ostatně ve své výroční zprávě BIS. Přesto je ČR stále považována za jednu z nejtolerantnějších zemí v Evropě.⁴

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

V roce 2013 i nadále zůstává nejsilnějším partnerem na Blízkém východě Stát Izrael. Od hlasování OSN o přijetí Palestiny jako pozorovatelského státu v roce 2012 se oboustranné vztahy ještě prohloubily. Trend vzájemného sblížování byl stvrzen i výrokem prezidenta Zemana během oficiální návštěvy Izraele na podzim roku 2013, kdy prezident podpořil návrh na přestěhování české ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma. Vzhledem ke strategickému partnerství mezi Izraelem a ČR je vztah s ostatními zeměmi Blízkého východu značně limitován. K ochlazení vztahů s ostatními zeměmi regionu pak došlo do velké míry v návaznosti na Arabské jaro, které eliminovalo některé potencionální obchodní partnery ČR, jako např. Sýrii.

V návaznosti na koncepci zahraniční politiky České republiky v souvislosti s oblastí regionu Blízký východ tak lze označit českou zahraniční politiku za reaktivní, kdy ČR v první řadě zohledňuje postoje Severoatlantické aliance a Izraele jako takového. Tento trend byl patrný především v postoji ČR vůči vývoji revoluce v Egyptě, kdy ČR zaujala spíše vyčkávací pozici a čekala na reakci Izraele, pro který je zajištění vnitřní stability Egypta stěžejní prioritou v rámci zachování tzv. studeného míru. Pokles aktivit České republiky na Blízkém východě lze zaznamenat i díky značnému poklesu vzájemných státních návštěv za rok 2013. Všechny zahraniční návštěvy se konaly v rámci projednávání bilaterárních vztahů a navázání možné ekonomické spolupráce, např. v Iráku, Egyptě či Jordánsku. Oproti letům předešlým, kdy mezi strategické ekonomické partnery České republiky na Blízkém východě patřily především země Maghrebu, Irák a Egypt, se ČR nyní pokouší navázat ekonomické vztahy se zeměmi Arabského poloostrova. Za tímto účelem se např. konalo zasedání v Kataru, Kuvajtu a Spojených arabských emirátech.

Kromě sledování svých dlouhodobých ekonomických zájmů v oblasti se ČR v loňském roce také zapojila do poskytování humanitární pomoci a navržení mírových řešení pro ozbrojené konflikty v oblasti. Největší část české humanitární pomoci na Blízkém východě byla využita na pomoc syrským uprchlíkům, kterých bylo koncem roku 2013 podle všech odhadů na 9 miliónů.⁵ V roce 2013 tak bylo uvolněno na 28 mil. Kč na podporu syrským uprchlíkům, především pak pobývajících na území Jordánska, Libanonu a Iráku. Část finančních dotací byla taktéž využita v rámci programu UNRWA na podporu palestinským uprchlíkům ze Sýrie. Kromě Sýrie Česká republika poskytla svou pomoc v rámci dlouhodobého nutričního projektu v Jemenu: *Food Assistance to Promote Girl's Education*, ČR zároveň i nadále poskytovala zdravotnickou pomoc v rámci programu MEDEVAC.

Česká diplomacie a Izrael a Palestina

Izrael

Izrael představuje na Blízkém východě nejdůležitějšího spojence České republiky. V minulosti se obě země mohly těšit z velmi dobrých vztahů, které pokračovaly i v roce 2013. Média pak poměrně často informovala českou veřejnost o dění v Izraeli, v souvislosti s Izraelem se zaměřovala především na ozbrojený konflikt v Sýrii, iránský jaderný program a výstavbu nových židovských osad na Západním břehu Jordánu. Značnou pozornost v loňském roce upoutala návštěva Izraele prezidentem Zemanem, který svými výroky rozpoutal značnou diskusi na české politické scéně.

V roce 2013 navštívil Izrael také český ministr zahraničních věcí Schwarzenberg. Při příležitosti této návštěvy se kriticky vyjádřil k tématu výstavby nových izraelských osad. Schwarzenbergova kritika osad se týkala plánované výstavby nové kontroverzní osady na Západním břehu Jordánu, v tzv. oblasti E1, která je spojnicí mezi Jeruzalémem a palestinským územím. Tato nová osada by pak propojila Jeruzalém s osadou Maale Adumim, čímž by vznikl poměrně rozsáhlý blok židovské zástavby na Západním břehu Jordánu. To by v praxi znamenalo, že toto území by bylo *de facto* rozděleno na severní a jižní část. Celou záležitost český ministr označil za „*zbytečnou provokaci*“. Rovněž zopakoval, že ČR podporuje řešení izraelsko-palestinského konfliktu v podobě vzniku dvou států (izraelského a palestinského). Výstavba nové osady v oblasti E1 by realizaci tohoto záměru velmi zásadně narušila. V listopadu pak média přinesla zprávu o tom, že se izraelský premiér Benjamin Netanjahu rozhodl plánovanou výstavbu zrušit.⁶

Stejně tak se K. Schwarzenberg kriticky vyjádřil k izraelským útokům na syrském území s tím, že nikdy nemůže ze své pozice podpořit věci, které odporují mezinárodnímu právu. Současně však uvedl, že tyto útoky ze strany Izraele chápe. Podobně se pak vyjádřil i k otázce útoku na iránská jaderná zařízení s tím, že Praha je sice může chápat, ale oficiálně je nikdy neschválí. Schwarzenberg se zároveň vyjádřil negativně k potenciálnímu leteckému útoku na iránská jaderná zařízení.⁷

Tato kritika působila vzhledem k velmi dobrým vztahům mezi oběma zeměmi poměrně nezvykle. K. Schwarzenberg však prohlásil, že toto přátelství samozřejmě nadále trvá, což ovšem neznamená, že Praha bude s Izraelem souhlasit ve všem. V odpovědi na to zpravodajský portál *Times of Israel* v jednom ze svých článků citoval mluvčího izraelského ministerstva zahraničních věcí, který prohlásil, že Česká republika je Izraeli natolik dobrým přítelem, že Izrael považuje tuto kritiku za užitečnou. Tento samotný fakt pak opravdu můžeme chápat jako důkaz výjimečných vztahů mezi oběma zeměmi.⁸

Na návštěvu Izraele se v říjnu 2013 vydal i prezident M. Zeman. Na státní návštěvu prezident dorazil v doprovodu ministra financí Jana Fischera, ministra obrany Vlastimila Picka, ministra zahraničních věcí Jana Kohouta, ministra dopravy Zdeňka Žáka a početné delegace českých byznysmenů. Při příležitosti této cesty se český prezident setkal s prezidentem Šimonem Peresem a premiérem Benjaminem Netanjahuem.⁹ Na této návštěvě mj. zopakoval i své přání, které vyjádřil už pár dní předtím na Galavečeru Dnů pro Izrael v Hradci Králové, a to, že se bude snažit zasadit o přesun českého velvyslanectví z Tel Avivu do Jeruzaléma.¹⁰ Podstatná část jednání s izraelským premiérem se pak týkala především ekonomické spolupráce, zejména v oblasti vědy a techniky. Prezident se vyjádřil ve smyslu, že Česká republika potřebuje investice, a tudíž by Izrael mohl rozšířit své investiční aktivity v ČR. Současně s tím uvedl, že Česká republika by se měla mnohem více účastnit tendrů vyhlašovanych izraelskou stranou. Důležitým tématem byl rovněž boj proti terorismu, kde Zeman zopakoval, že nesouhlasí s „*příliš smírlivým*“ postupem Evropské unie vůči terorismu, která dle jeho slov připomíná postup evropských mocností vůči Hitlerovi ve třicátých letech minulého století.¹¹

Zejména Zemanův výrok o přesunutí ambasády se setkal s hlasitým odporem z arabské strany. Kromě palestinských politiků se k této kritice záhy přidala i Organizace islámské spolupráce (OIC), jež Zemanův výrok označila za nebezpečný, porušující mezinárodní právo a podkopávající nezadatelná práva palestinského lidu. Podle generálního tajemníka OIC, Akmeleddina Ihsanogluova, může tento výrok poškodit vztahy celé organizace s Českou republikou. Stejně tak výroky odsoudila i Liga arabských států (LAS)¹², jež je označila za nebezpečné.¹³ Předseda arabského parlamentu (orgánu LAS) Ahmad bin Muhammad Jarván poznamenal, že samotné přesunutí by znamenalo „*do očí bijící porušení mezinárodního práva, rezolucí OSN, Ženevských úmluv a mezinárodních dohod o okupovaných územích, včetně východního Jeruzaléma*“. Stejně tak se dočkal prezident Zeman kritiky od Saíba Irikáta, člena výkonného výboru Organizace pro osvobození Palestiny, jenž kvůli tomu zaslal Zemanovi i osobní dopis. Ke kritice se rovněž přidalo i radikální hnutí Hamás, které ústy svého mluvčího označilo celý návrh za neúctu k náboženským, kulturním a politickým normám. Navíc vyzvalo arabské a muslimské země k tomu, aby do celé záležitosti zasáhly a odradily tak ČR od tohoto kroku.¹⁴

Nový palestinský velvyslanec Džamál Muhammad Džamál (dnes již zesnulý)¹⁵ prohlásil při předání protokolárních listin, že výroky prezidenta Zemana o stěhování

ambasády do Jeruzaléma poškodily vztahy ČR s arabskými zeměmi. Džamál kromě podniknutí kroků, jež by dopad jeho slov zmírnily, prezidenta požádal o větší přiblížení se Palestincům a nadnesl možnost návštěvy Palestinské samosprávy.¹⁶

Prezidentův výrok se záhy po vlně kritiky snažil mírnit ředitel zahraničního odboru Hradu Hynek Kmoníček, který argumentoval odlišnou interpretací daného výroku, totiž, že prezident Zeman myslel přenesení velvyslanectví až po skončení izraelsko-palestinského konfliktu uzavřením příměří v podobě dvou států.¹⁷

Kritika se na prezidentovu hlasu snesla i v českém prostředí. Stínový ministr zahraničních věcí L. Zaorálek označil Zemanovy návrhy za nepřijatelné, přičemž se vyjádřil v tom smyslu, že Česká republika by měla mírový proces mezi Izraelem a Palestinou podporovat, a ne přilévat olej do ohně. Podobná prohlášení podle něj mohou ČR významně poškodit, ať již z bezpečnostního, či ekonomického hlediska. Výhrady k prezidentovu výroku vznesla i místopředsdkyně ODS M. Němcová, podle níž je efekt přesunu ambasády více než sporný.¹⁸

Za povšimnutí pak stojí především reakce vládních představitelů. Od prezidentových slov se fakticky distancovalo ministerstvo zahraničních věcí, vedené J. Kohoutem, když ve formální zprávě uvedlo, že podporuje mírové úsilí řešení vleklého konfliktu a doufá v nalezení shody ve všech sporných otázkách, včetně statusu Jeruzaléma. Premiér v demisi J. Rusnok prohlásil, že jeho vláda podobný návrh neprojednává a ani projednávat nebude.¹⁹

Miloš Zeman v rámci návštěvy vyzdvihl i fakt, že Evropská unie zařadila libanonské hnutí Hizballáh na seznam teroristických organizací, což byl krok, který pár měsíců předtím kritizoval ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg. Kromě toho Zeman také zopakoval, že Česká republika nabídla vyslání vojáků do mise OSN na strategicky důležitých Golanských výšinách.²⁰ Podle Zemana by vyslání českých jednotek na toto území výrazně zvýšilo mezinárodní prestiž ČR.²¹

Ve vztazích k Izraeli se rovněž objevila i jedna zajímavá obchodní nabídka, totiž možnost dovozu izraelského léčebného konopí. V současné době může Česká republika vzhledem k legislativní úpravě dovážet léčebné konopí pouze z Nizozemska, přestože izraelské konopí je několikanásobně levnější. Právě cena je v tomto případě poměrně esenciální atribut. Pacienti v ČR si totiž musí léčebné konopí platit ze svého, což je vzhledem k jeho vysoké ceně finančně velmi náročné. V důsledku to pak znamená, že mnoho lidí si tento druh léčby nebude moci dovolit. Izraelské firmy by přitom měly o dovoz této komodity do České republiky zájem. Izraelská společnost Better pak nabídla České republice dar v podobě několika desítek kilogramů léčebného konopí. Její ředitel po návštěvě ČR prohlásil, že společnost by neměla zájem pouze na exportu svých produktů do ČR, ale popř. i o navázání spolupráce s českými firmami v oblasti dalšího zpracování jejich produktů (např. konopné oleje atd.).²²

Můžeme tedy zaznamenat poměrně silně polarizované názory mezi prezidentem Zemanem a vládními představiteli a vrcholnými zástupci největších českých politických stran. Stejně tak lze vysledovat rozkol v názorech na zařazení libanonského hnutí Hizballáh na seznam teroristických organizací Evropské unie mezi ministrem zahraničních věcí Schwarzenbergem a prezidentem Zemanem při jejich návštěvách Izraele.

Palestinská národní autonomie

V dubnu 2013 navštívil Českou republiku šéf palestinské diplomacie Rijád Malíkí. Se svým českým protějškem Karlem Schwarzenbergem probírali např. hlasování ČR na půdě OSN, kdy Česká republika jako jediná země EU nepodpořila návrh, aby byla Palestina povýšena na nečlenský pozorovatelský stát. Malíkí prohlásil, že tímto hlasováním ČR neprospěla mírovému procesu na Blízkém východě a stejně tak nevylepšila svůj mediální obraz ve světě.²³ Karel Schwarzenberg však zdůraznil, že podpora Izraele ze strany České republiky v žádném případě neomezuje přátelství s Palestinci a že ČR si uvědomuje nutnost existence Palestinského státu. Oba protějšky se pak shodly na tom, že je důležité rozšířit hospodářskou spolupráci a ČR by taktéž měla investovat do rozvojových projektů na palestinských územích.²⁴

Česká diplomacie vůči Sýrii a Libanonu

Sýrie byla jedním z tradičních obchodních partnerů na Blízkém východě. Od vypuknutí revoluce na jaře roku 2011, která přerostla v občanskou válku, došlo k totální eliminaci ekonomické spolupráce a možným finančním investicím na syrském trhu. Sýrie se zároveň stala bezpečnostním rizikem pro českého partnera číslo jedna – Izrael. Nejen že syrská opozice se jeví zcela nejednotně a není jasné, pokud by padl režim prezidenta Asada, jaká forma vlády by byla v Sýrii nastolena, zároveň však také syrský ozbrojený konflikt napomáhá k infiltraci islámského extremismu do této oblasti. Právě nepřehledná a nekontrolovatelná bezpečnostní situace v Sýrii může napomoci transportu zbrojního materiálu do oblasti jižního Libanonu ovládaného hnutím Hizballáh, který dlouhodobě ohrožuje severní hranici Státu Izrael.

Během roku 2012 došlo na české politické scéně k názorové nejednotnosti v otázce řešení syrského konfliktu. Rozdílné postoje zastávalo MZV, prezident Klaus i česká velvyslankyně v Sýrii E. Filipi. Rok 2013 se již nesl v jednotnější názorové rovině. Česká republika zcela jednoznačně podpořila řešení navržená OSN, vztahující se především k likvidaci chemických zbraní na území Sýrie, k jejichž užití došlo během potlačování povstaleckých jednotek ze strany B. Asada. Postup v problematice likvidace chemických zbraní zároveň ulehčil postoj Ruské federace, jež poprvé od začátku ozbrojeného konfliktu v Sýrii souhlasila se zásahem proti baasistickému režimu. Byla uzavřena tzv. Americko-ruská rámcová dohoda o likvidaci chemických zbraní v Sýrii, na níž navázala rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2018, která zajistila utvoření speciálního vyšetřovacího týmu při OSN, jenž byl vyslán do Sýrie. Úkolem speciálního vyšetřovacího týmu bylo zjištění případné existence těchto zbraní a snaha o jejich následnou likvidaci. Česká republika tuto misi zcela podpořila a nabídla i možné zapojení českých specialistů.²⁵

Vzhledem k prohlubujícímu se konfliktu, který lze již zcela jasně označit za občanskou válku, se ČR nemohla na území Sýrie plně angažovat a její působení v zemi se tak eliminovalo na poskytování humanitární pomoci. Za rok 2013 bylo v souvislosti se Sýrií uvolněno na 28 mil. Kč. Humanitární pomoc se zaměřila především na potravinové dotace syrským uprchlíkům v okolních zemích, jako je Jordánsko, Libanon či Irák. Největší část pomoci pak směřovala do největšího syrského uprchlického tábora v Zátáři na území Jordánska. Jordánsku byla také zároveň nabídnuta pomoc

s poskytnutím zdravotnické péče. V této souvislosti došlo i v roce 2013 k ošetření několika syrských pacientů v rámci programu MADEVAC.

Přestože Česká republika díky ozbrojenému konfliktu v Sýrii ztratila jednoho z možných blízkovýchodních partnerů, napomohl tento fakt k posílení vzájemných česko-jordánských vztahů. V roce 2013 došlo ke dvěma oficiálním státním návštěvám mezi oběma zeměmi. Koncem roku navštívil Jordánsko předseda Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Jozef Regec. Zároveň do Jordánska také vycestoval náměstek MZV Karel Borůvka.

Česká republika a Egypt

Egypt představuje tradičně významného obchodního partnera České republiky v arabském světě. Vzájemné vztahy však byly v roce 2013 významně ovlivněny eskalací násilí a celkově špatnou bezpečnostní situací v zemi. Ministerstvo zahraničních věcí ČR ani neuvádí žádnou vzájemnou návštěvu představitelů obou zemí, což se od vzniku České republiky stalo teprve podruhé.²⁶

Ministerstvo zahraničních věcí ČR pak během roku 2013 několikrát varovalo před cestou do Egypta, právě z důvodů špatné bezpečnostní situace. Varování se vztahovala především na velká města a severní část Sinajského poloostrova, včetně letoviska Taba. Ostatní letoviska byla relativně bezproblémová.²⁷ V srpnu pak byli čeští turisté dokonce nuceni se vrátit ze země zpět do ČR a cestovní kanceláře zrušily některé nové zájezdy.²⁸

Bezpečnostní situace v Egyptě měla negativní vliv i na provoz poboček zahraničních společností v zemi. Tato situace se dotkla i české společnosti Pegas Nonwovens, která se zabývá výrobou textilií pro hygienické potřeby a která musela v srpnu přerušit výrobu. Generální ředitel společnosti uvedl, že doprava zaměstnanců do práce pro ně představuje zbytečné riziko.²⁹ Média přinesla zprávu, že provoz egyptského závodu byl po zhruba dvou týdnech odstávky obnoven.³⁰

Bezpečnostní situace v zemi však zapříčinila i významný nárůst zakázek pro české zbrojařské firmy. Česká zbrojovka v květnu oznámila, že vyhrála tendr na zakázku od egyptského ministerstva zahraničních věcí na dodání 50 000 pistolí CZ P-07 Duty. Objem ročního obratu se pohybuje ve stovkách milionů korun. Do Egypta přitom vyváží i další české zbrojařské firmy, jako např. Prototypa ZM. Zástupce Asociace výrobců a prodejců zbraní a střeliva potvrdil, že Egypt je pro české zbrojařské firmy významným trhem. Podle deníku *Guardian* je Česká republika druhým největším dovozcem zbraní do Egypta. Spojené státy americké jsou přitom až na třetím místě, přičemž v porovnání s ČR dodávají do země zhruba čtvrtinové množství zbraní. Od poloviny července 2013 však byl vývoz vojenského materiálu z ČR do Egypta pozastaven. Ministerstvo průmyslu a obchodu uvedlo, že nové žádosti o vývoz nejsou povolovány. To potvrdil i obchodní ředitel České zbrojovky, který uvedl, že kvůli zakázce byly pozastaveny i dodávky výše zmíněných pistolí. Obnovení dodávek přitom závisí na vývoji situace v zemi, kvůli níž došlo k pozastavení dodávek vojenského materiálu v první řadě.³¹ Ke konci srpna pak k pozastavení vývozu zbraní do Egypta přistoupila i celá Evropská unie.³²

Česká diplomacie a státy Arabského poloostrova

V červenci 2013 prezident Miloš Zeman konečně podepsal jmenovací listiny 15 nových velvyslanců. Mezi nimi byl jmenován i nový velvyslanec v Kuvajtu – Martin Vítek. Ten bude působit i jako tzv. „nerezidentní“ velvyslanec pro Katar. Prezident Zeman podepsal jmenovací listiny po tom, co je několik měsíců blokoval kvůli sporu s bývalým ministrem K. Schwarzenbergem, který odmítl Zemanův návrh jmenovat na post velvyslance v Rusku Vladimíra Remka a na post velvyslance na Slovensku Livii Klausovou.³³

Rok 2013 byl na Arabském poloostrově poměrně klidný, s výjimkou Jemenu. V Jemenu, který se již několik let nalézá na pokraji občanské války, stále působí USA v rámci boje proti terorismu. Právě zde má totiž kromě jiných základnu al-Káida na Arabském poloostrově (AQAP), jež je považována za jednu z vůbec nejnebezpečnějších odnoží al-Káidy na světě. Počet teroristických útoků v Jemenu vzrostl oproti roku 2012 o více než polovinu.³⁴ Nestabilní bezpečnostní situace a neschopnost jemenské vlády kontrolovat svá území tak zcela znemožňují jakoukoliv možnou spolupráci se zahraničím.

V roce 2013 přinesly zahraniční média zprávy o tom, že se Saúdská Arábie podílela na financování pákistánského programu na výrobu jaderných zbraní. I zdroje NATO pak měly údajně potvrdit, že Saúdská Arábie měla zájem o odkoupení jaderných zbraní od Pákistánu. Saúdové se ambicemi na získání jaderných zbraní nikdy netajili. Již v roce 2009 Rijád prohlásil, že pokud Írán se svým jaderným programem překročí určité meze, bude o jaderné zbraně usilovat i Saúdská Arábie. Technologiemi potřebnými k odpálení jaderných hlavic Saúdská Arábie údajně disponuje již od osmdesátých let.³⁵

V dubnu 2013 se uskutečnila návštěva Ománu a Kataru čtyřmi českými senátory v čele se Zdeňkem Škromachem. Šlo přitom o první podobnou cestu do Ománu vůbec. Jedním z hlavních témat byla možnost vývozu českých potravin do těchto zemí. Jak Katar, tak i Omán jsou přitom z 80 % závislé na dovozu potravin. Spekulovalo se také o výstavbě lázní, které by mohl provozovat český subjekt.³⁶ Několik měsíců po této návštěvě vládce Kataru, emír Hamad bin Chalífa Ál Sání, odstoupil a předal moc svému synovi, čímž narušil katarskou tradici. Sám se dostal k moci před více než 18 lety, když svrhl svého otce. Jeho osoba pak výrazně přispěla k rozvoji celé země.³⁷

Kromě české delegace vedené Z. Škromachem se na Arabský poloostrov vydal i ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg. Ten v květnu zavítal na pracovní návštěvu Saúdské Arábie za doprovodu četné podnikatelské delegace. Ministr po jednání s předními představiteli Saúdské Arábie podepsal Memorandum o porozumění mezi MZV České republiky a Saúdské Arábie. Hlavními tématy návštěvy bylo posílení bilaterálních vztahů, zejména politických a ekonomických, a komplikovaná situace v regionu, především pak ve spojitosti se Sýrií a Íránem. Saúdská strana rovněž projevila zájem o českou expertizu při výstavbě nemocnic a kvalifikovanou pracovní sílu.³⁸ V dubnu 2013 rovněž navštívila Saúdskou Arabii delegace Skupiny přátel ČR se zeměmi Středního východu PSP ČR vedená poslancem Jaroslavem Škárkou. V září pak naopak navštívil ČR ministr zemědělství Saúdské Arábie Fahad bin Abdulrahmán bin Sulaiman Balghunaim.³⁹

K. Schwarzenberg pak během své návštěvy navštívil i Spojené arabské emiráty a Jemen. SAE jsou tradičně jedním z pěti největších mimoevropských exportních trhů ČR a jsou tak v současné době nejvýznamnějším arabským obchodním partnerem ČR. V roce 2013 přitom Česká republika oproti roku 2012 navýšila objem zboží exportovaného do SAE. Z české strany tvoří podstatnou část exportu do SAE výrobky ze skla.⁴⁰ V říjnu 2013 se pak český ministr zahraničních věcí J. Kohout setkal s ministrem bez portfeje SAE Sultanem Ahmedem Džaberou. Hlavním obsahem jednání byly možnosti ekonomické spolupráce, především pak v oblasti jaderné energetiky a při podpoře českých firem v SAE.⁴¹

Česká diplomacie a státy Maghrebu

Oblast Maghrebu, především pak Maroko a Tunisko, se stala v posledních letech výrazným cílem českých investorů. Zájem České republiky o ekonomickou spolupráci stoupl především poté, co obě země uzavřely asociační dohodu s EU a zároveň pak v roce 2008 vstoupily do tzv. Plánu sousedské politiky Evropské unie. Spolupráce Maroka a Tuniska s EU z velké části zaručuje českým investorům vhodné podmínky pro rozvoj svých investic. Evropská unie taktéž v rámci sousedské politiky dohlíží nad aplikací jednotlivých ekonomických reforem, které zajišťují ochranu investorů. V posledních letech ČR taktéž posilovala bilaterální ekonomické vztahy s Libyí, Alžírsko, které se nachází ve značně nestabilní situaci, nadále zůstává na okraji českého zájmu.

Události Arabského jara v roce 2011 a změna vládnoucích režimů v Tunisku a Libyi však značně poznamenaly stabilitu regionu. Tunisko vyjádřilo zájem o pomoc ze strany ČR s transformací a demokratizací země. Již v roce 2011 podnikla ČR v rámci této pomoci několik kroků, kdy se např. na české ambasádě v Tunisku uskutečnil seminář pod názvem „Transformace médií po revoluci“. Rok 2013 však přinesl značnou změnu na tuniské politické scéně, kdy došlo hned ke dvěma politicky motivovaným vraždám předních tuniských opozičních lídrů. Na tuniské politické scéně se tak prohloubila názorová propast mezi islamisticky orientovanou En-Nahdou a sekulárně zaměřenou opozicí. Politické vraždy také vyvolaly stoupající napětí uvnitř tuniské společnosti. I přes tuto neuspokojivou situaci v zemi nadále zůstává v platnosti dohoda o hospodářské spolupráci mezi oběma zeměmi z roku 2009.

Další zemí potýkající se s obtížnou transformací je postkaddáfiovská Libye. Česká republika podpořila opoziční vládu v srpnu 2011. Od té doby se pokoušela navázat vztahy s nově vzniklou vládou a zapojila se také do mezinárodního týmu, který nabídl Libyi pomoc s transformací země. V roce 2013 se v Černínském paláci konal seminář pod názvem „Obchodní příležitosti a podnikatelské prostředí v Libyi“. Seminář zahájil náměstek ministra zahraničních věcí T. Dub. Cílem semináře bylo nalákat české investory a zmapovat obchodní možnosti.⁴²

Česká diplomacie a Irák

V březnu 2013 to bylo přesně 10 let od začátku invaze spojeneckých vojsk do Iráku. I po více jak 10 letech však v zemi převládá chaos a bezpečnostní situace se v posledních letech spíše zhoršuje. Země je vnitřně rozštěpena a v poslední době se zde stále více rozmáhá sektářské násilí.⁴³ Na přelomu roku 2013/2014 pak dokonce bo-

jovníci z organizace Islámský stát v Iráku a Levantě (ISIS), jež je přímo napojený na al-Káidu, dobyli město Fallúdža a částečně i Ramadí. Cílem ISIS bylo dobytí celé provincie Anbár, kde by následně došlo k vyhlášení islámského samostatného státu založeného na právu šaría. Potenciální nebezpečí pak vyplývá ze skutečnosti, že tato provincie sousedí se Sýrií, kde již několik let rovněž zuří ozbrojený konflikt.⁴⁴ Poměrně silná pozice ozbrojenců z ISIS je hrozbou pro stabilitu celého regionu. Vzhledem k nepřehledné situaci v Sýrii ISIS získala možnost infiltrace do syrského ozbrojeného konfliktu a netají se svým cílem ovládnutí celého regionu Syropalestiny.

V roce 2012 probíhala důležitá obchodní jednání mezi Českou republikou a Irákem ohledně možného prodeje bitevních letounů L-159. Konkrétně mělo jít o prodej 28 těchto strojů přibližně za miliardu dolarů. V roce 2013 však tato jednání nabrala zcela opačný směr, když do hry vstoupila konkurence v podobě korejských strojů TA-50 Golden Eagle. V minulosti spolu sice obě strany uzavřely na kontrakt dvě smlouvy, ale ta finální stále chyběla. Nakonec z celé objednávky zcela sešlo, když se Irák rozhodl pro korejské stroje. Nejnovější zprávy z roku 2014 pak hovoří o obnoveném zájmu Iráku o 12 letounů L-159, jelikož korejská firma není schopna dodržet stanovené termíny. Podle dostupných zdrojů se zbrojovka Aero Vodochody Aerospace (u níž jsou v současnosti stroje umístěné) skutečně dohodla na prodeji 12 strojů za zhruba čtyři miliardy Kč. Irák přitom letouny poměrně rychle potřebuje, aby stihl vyvíčet své piloty před dodáním letounů F-16 z USA v září roku 2014. Je zajímavé, že export strojů L-159 je podmíněn právě souhlasem americké strany vzhledem k tomu, že irácká armáda využívá značné množství americké avioniky. Irácký kontrakt na americké stroje by pak mohl být důležitým impulzem i pro českou stranu.⁴⁵

Připomeňme, že Irák je podle Exportní strategie ČR v rámci zemí Perského zálivu zařazen na seznam prioritních států. Přestože podle OECD patří země z hlediska bezpečnosti do kategorie 7, tj. vysoké riziko, jde o pojistitelnou zemi. Exportní garanční a pojišťovací společnost pojistila v posledních několika letech export do zemí Perského zálivu v celkové hodnotě přes 2 mld. Kč. Největší část z této sumy pak připadá právě na Irák. Díky pojištění společnosti EGAP české společnosti do Iráku vyvezly např. vodohospodářské technologie a podílely se na rekonstrukci rafinerie v Basře. Nejžádanější je pak právě vývoz součástek pro rafinerie. Jako slibné odvětví se rovněž rýsuje i elektroenergetika. Kromě toho ovšem irácká vláda investuje do výstavby a infrastruktury, jež byly zasaženy ozbrojeným konfliktem. I přes velmi komplikovanou vnitropolitickou situaci tak i nadále zůstává Irák jedním z prioritních podnikatelských zájmů ČR.⁴⁶

Česká diplomacie a Íránská islámská republika

Na začátku roku 2013 Írán oznámil, že státní kasa přišla kvůli západním sankcím o 45 % zisků z prodeje ropy. Íránští představitelé tak přiznali, že sankce mají na ropný sektor a celkově na íránskou ekonomiku velký dopad.⁴⁷ Během roku 2013 pak byly sankce proti Íránu ještě rozšířeny.⁴⁸ Připomeňme, že sankce jsou na Írán uvaleny kvůli jadernému programu, jež vzbuzuje obavy z možné výroby jaderných zbraní. Je zajímavé, že nejvyšší náboženský představitel země ajatolláh Alí Chamaneí v lednu minulého roku výrobu jaderných zbraní zakázal náboženským ediktem. Ten je při-

tom pro vládu závazný.⁴⁹ V listopadu „dohnaly“ sankce iránské představitel k jednacímu stolu v Ženevě, kde slíbili, že země omezí svůj jaderný program výměnou za zrušení části sankcí. Z dohody také vyplývá, že bude možné provádět rozsáhlé inspekce v iránských jaderných zařízeních, což bylo v minulosti znemožňováno právě iránskou stranou. Dohodu silně kritizoval Izrael, jenž ji označil za špatnou a založenou na klamu.⁵⁰ Izraelský premiér B. Netanjahu prohlásil, že Západ se nechává oklamat.

Důležitým okamžikem se v roce 2013 v Íránu stala volba nového prezidenta. Íránci si v červnu zvolili Hasana Rúháního, který platil za jednoho z největších kritiků prezidenta Ahmadinežáda. Rúhání působil mnoho let ve státní správě a vystřídal celou řadu funkcí. Po dvacet let byl poslancem, šestnáct let předsedal Nejvyšší radě národní bezpečnosti a působil i jako poradce prezidenta Chátamího. V letech 2003–2005 byl hlavním iránským vyjednavčem ve věci iránského jaderného programu. Právě Rúhání se v této funkci vyslovil pro kompromis s EU, což nakonec vedlo k souhlasu Íránu s pozastavením obohacování uranu. Rúhání je v Íránu považován za proreformistu, což dává šanci na lepší vztahy se Západem, ale i otevírá nové možnosti při jednáních o iránském jaderném programu.⁵¹ Nicméně stěžejní roli na iránské politické scéně i nadále hraje nejvyšší ajatolláh, který rozhoduje o zásadních otázkách a rozhodnutích země.

Česká republika se v roce 2013 nadále podílela na projektu nevládní organizace *Society for the Protection of Working and Street Children* (SPWSC), která se zaměřuje na pomoc dětem afghánských uprchlíků v Íránu; podporuje činnost SPWSC dlouhodobě. V rámci programu pak přispívá především na výživu afghánských dětí, avšak v budoucnu by ČR chtěla svoji podporu rozšířit i na vzdělávací programy. S tím by se měla navýšit i celková finanční pomoc z české strany.⁵²

Česká republika a Afghánistán

Afghánistán dlouhodobě figuruje mezi prioritami české zahraniční politiky, což bylo samozřejmě zapříčiněno nasazením vojsk NATO v zemi. Rok 2013 se pak nesl především ve znamení stahování vojsk a postupného předávání zodpovědnosti za bezpečnost země afghánským bezpečnostním složkám. Česká republika již v roce 2012 schválila *Strategii působení ČR v Afghánistánu v letech 2013–2014*, která vymezila hlavní rysy působení ČR v zemi. Stejně tak byla již dříve schválena koncepce zahraniční rozvojové pomoci, která podle stávající úpravy počítá s podporou ekonomického a sociálního rozvoje Afghánistánu až do roku 2017. Prioritně se pak ČR zaměřuje na zemědělství, vodohospodářství, sanitaci a vzdělávání. V souvislosti s ukončením činnosti českého Provinčního rekonstrukčního týmu došlo v roce 2013 k navýšení finančních prostředků na zahraniční rozvojovou pomoc Afghánistánu.⁵³

V roce 2013 navštívil Afghánistán premiér P. Nečas. Hlavními tématy jeho návštěvy bylo stahování českých vojáků a možnost prodeje českých bitevníků L-159 afghánské vládě. Při příležitosti návštěvy se setkal s afghánským prezidentem Hamidem Karzáím a spolu s náčelníkem generálního štábu AČR Petrem Pavlem navštívili několik vojenských základen. Po schůzce s Karzáím pak Nečas prohlásil, že příští rok by do Afghánistánu měla odletět celá mise podnikatelů, jelikož v této zemi vidí potenci-

álního odběratele českých výrobků, především pak strojírenských, a načrtl možnost, že české firmy by se mohly podílet na stavbě místních cementáren.⁵⁴

Důležitým tématem je pak stahování českých vojáků z Afghánistánu. V době premiérový návštěvy již došlo k úplnému stažení českého provinčního rekonstrukčního týmu (PRT), jenž působil v provincii Lógar. Jeho činnost začala v roce 2008 a šlo historicky o první misi takového typu, na níž se podílela Armáda České republiky a Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Za dobu svého trvání se v deseti jednotkách vystřídal více než 2500 českých vojáků a 40 civilních expertů. PRT pak realizoval 141 rekonstrukčních a rozvojových projektů a 107 projektů rychlého dopadu. Česká republika prostřednictvím PRT přispěla finanční pomocí v celkové hodnotě přes 260 mil. Kč, která byla cílena především do sektoru zemědělství, školství a vodohospodářství. Během svého působení přišel rekonstrukční tým o jednoho muže. V roce 2008 vozidlo, ve kterém byl český voják, najelo na nastraženou nálož. Při podobném incidentu byli v roce 2009 tři čeští vojáci zraněni.⁵⁵

Stejně tak se v říjnu 2013 vrátili do ČR poslední čeští vojáci, kteří sloužili v provincii Vardak ve zvláštním poradním týmu MAT (*Military Advisory Team*). Během svého tříletého působení bylo úkolem českých vojáků provádět poradní a podpůrnou činnost pro velitele a štáb 3. praporu afghánské národní armády. Spolu s americkými kolegy a jednotkami afghánské armády se čeští vojáci podíleli na sedmi desítkách bojových operací. Tým s podobnými úkoly jako MAT ve Vardaku působil i v Lógaru po stažení českého PRT týmu. I tento tým se v roce 2013 z Afghánistánu stáhl.⁵⁶

V prosinci 2013 se pak z Afghánistánu stáhli i specialisté z jednotky chemické a biologické ochrany. Kromě odběru preventivních vzorků, analýzy a vojenského zabezpečení koaličních jednotek se také podíleli na výcviku afghánských jednotek. Připomeňme jen, že česká jednotka chemické a biologické ochrany patří k absolutní světové špičce ve svém oboru a dlouhodobě se těší velkému mezinárodnímu renomé.⁵⁷

Stažené vojáky nahradí ČR novou strážní rotou o síle zhruba 150 mužů. Jejich úkolem bude střežit strategicky důležitou základnu koaličních vojsk Bagrám v provincii Parván, kde je v současnosti umístěno zhruba 40 000 koaličních vojáků. O tento úkol požádala Českou republiku sama Severoatlantická aliance. Bagrám je vzhledem k potenciálu svého letiště klíčovým bodem pro logistické zajištění mise ISAF a sídlí zde jedno z velitelství koaličních vojsk. Čeští vojáci budou mít na starosti ochranu tzv. vnějšího perimetru základny. Stejně tak dojde k posílení českého leteckého poradního týmu (*Air Advisory Team*), který působí na letišti v Kábulu, kde pomáhá s výcvikem vrtulníkového letectva afghánských vzdušných sil. Zároveň v Kábulu zůstane i vojenský chirurgický tým, logistická jednotka a český zástupce ve velení mise ISAF. V roce 2013 taktéž probíhala jednání o opětovném nasazení elitních českých vojáků z 601. skupiny speciálních sil. Podle dostupných údajů by mělo jít zhruba o padesátku vojáků. Jejich úkoly a umístění nejsou prozatím zcela jasné. Spekuluje se i o možnosti výcviku afghánských speciálních jednotek.

Připomeňme jen, že NATO souhlasilo i s ponecháním svých vojáků v Afghánistánu i v roce 2014, kdy se většina vojáků stáhne. Nová mise „Resolute Support“ však nebude mít bojové úkoly, ale bude spíše zaměřená na výcvik a pomoc afghánské armády. Prozatím není jasné, kolik vojáků by mělo v misi působit, dostupné zdroje uvá-

dějí odhady mezi 6000–12 000 vojáky. Česká republika je připravena se v rámci svých aliančních závazků podílet na této misi několika desítkami vojáků, kteří by pomáhali s výcvikem afghánských jednotek.⁵⁸

Ve spojitosti s Afghánistánem se v roce 2013 objevila ještě jedna zajímavá zpráva. Česká armáda plánuje nákup 30 speciálních vozidel MRAP (*Mine-Resistant Ambush Protected*). Tato vozidla se stala velmi oblíbená u koaličních vojsk NATO, vzhledem k zesílené ochraně proti nástražným výbušným systémům, které jsou hojně využívány opozičními ozbrojenci v boji proti koaličním jednotkám. Podle AČR jsou navíc využitelné i na území České republiky. Výběrové řízení je naplánované na roky 2014–2017.⁵⁹

BLÍZKÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Podobně jako v letech minulých, Česká republika se v rámci Blízkého východu orientovala prioritně na Stát Izrael. Jednostranná podpora Izraele se projevovala i v roce 2013, kdy se např. prezident Zeman vyjádřil k podpoře přesunutí české ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma. Zároveň došlo v roce minulém opět k několika vzájemným oficiálním státním návštěvám mezi oběma státy. Postoj, který zaujal prezident Zeman, byl však značně kritizován. Od jeho výroků se distancoval jak premiér Rusnok, tak i MZV ČR. Zároveň se na Zemana snesla kritika jak z řad českých vládních, tak i opozičních stran. L. Zaorálek se např. vyjádřil k nutné podpoře mírového procesu na Blízkém východě s tím, že podobně projevy pouze poškozují jméno ČR v zahraničí. M. Němcová zároveň polemizovala nad skutečným efektem možného přesunutí ambasády.

Do dalšího sporu se prezident Zeman dostal krátce po svém nástupu do úřadu, kdy odmítl podepsat jmenovací listinu nových diplomatů.

Kromě několika sporných výroků prezidenta Zemana se Blízký východ nestal prioritním zájmem diskuse na české politické scéně. V loňském roce se tak projednávalo především rozšíření možné ekonomické spolupráce na bilaterálních základech. Vzhledem k revolučnímu dění v Egyptě a Sýrii se Česká republika snaží soustředit svůj zájem především na oblast Perského zálivu.

ZÁVĚR

Česká diplomacie v roce 2013 pokračovala jednoznačně v posilování česko-izraelského strategického partnerství. Zároveň se Česká republika pokoušela navázat nová partnerství, která by nahradila ztráty způsobené pády režimů po vlně Arabského jara. Došlo např. ke značnému posílení bilaterálních vztahů mezi ČR a Jordánskem či zeměmi Perského zálivu.

Oblast Maghrebu ČR i nadále shledává jako lukrativní oblast pro ekonomické investice. Změny režimů v Tunisku a především pak v Libyi však částečně zpomalily již

dříve navázanou spolupráci. Zatímco Tunisko i nadále dostalo všem smlouvám uzavřeným ještě bývalým režimem, situace v Libyi je o dost komplikovanější a české investice se zde mohou jevit jako nejisté. V oblasti Maghrebu tak zůstává nejsilnějším partnerem stále Tunisko, které se v roce 2008 stalo součástí Evropské sousedské politiky. Česká republika se v reakci na politické změny v regionu musela zaměřit na nové potenciální partnery a v roce 2013 byl tak patrný nárůst zájmu o oblast Arabského poloostrova. Nadále také pokračuje spolupráce s Irákem, kde české firmy vidí potenciál možných investicí.

Politické změny jak na Blízkém východě, tak i na české vnitropolitické scéně v roce 2013 zásadně formovaly českou diplomacii v tomto regionu. Důležitou změnou se stalo sestavení nové vlády a volba nového prezidenta, jejichž názory se do jisté míry liší od vlád předchozích. Přesto však zásadní cíle české zahraniční politiky zůstávají neměnné. Otázkou zůstává, zda bude ČR schopna reflektovat i nadále možné změny politického prostředí v regionu, a přizpůsobit tak své bilaterální vztahy dané situaci. Vzhledem ke strategickému partnerství České republiky a Izraele a koordinace zahraniční politiky se Severoatlantickou aliancí, ČR i nadále zastává reaktivní politiku vůči blízkovýchodnímu regionu.

Poznámky

- ¹ *Zeman narušuje mírový proces v Izraeli, tvrdí Palestinci. Přidal se i Zaorálek s Němcovou.* ČTK, 4. 10. 2013.
- ² Tento dlouhodobý trend se projevil především v návaznosti na hlasování na půdě OSN o přijetí Palestiny jako pozorovatelského státu.
- ³ Stalo se tak v souvislosti s výroky K. Schwarzenberga o Benešových dekrettech.
- ⁴ *Výroční zpráva o projevech antisemitismu v České republice za rok 2013.* On-line: www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_docman & task=doc_view & gid=547 & Itemid=276 & lang=cs.
- ⁵ *Syrian Refugees.* On-line: syrianrefugees.eu/.
- ⁶ *Schwarzenberg kritizoval Izrael za výstavbu osad i za nálety.* ČTK, 7. 5. 2013; *Izrael zrušil plánovanou výstavbu osad na palestinském území. Není na to vhodná doba.* iHNED.cz, 13. 11. 2013. On line: zpravy.ihted.cz/svet-blizky-vychod/c1-61223760-izrael-zrusil-planovanou-vystavbu-osad-na-palestinskem-uzemi-neni-na-to-vhodna-doba.
- ⁷ *Schwarzenberg kritizoval Izrael. Od přátel je to užitečné, zní z Jeruzaléma.* ČTK, 7. 5. 2013.
- ⁸ *Schwarzenberg kritizoval Izrael za výstavbu osad i za nálety,* op. cit.
- ⁹ *Z návštěvy Zemana v Izraeli: Smutná událost i autonehoda novinářů.* Parlamentní listy, 7. 10. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Z-navstevy-Zemana-v-Izraeli-Smutna-udalost-i-autonehoda-novinaru-288524.
- ¹⁰ *Zeman v Izraeli jednal o blízkovýchodní krizi i stěhování ambasad.* ČTK, 9. 10. 2013
- ¹¹ *Zeman v Hradci radil Izraeli, co s Palestinci. Rád čtu o Hitlerovi, přiznal.* iDNES, 1. 10. 2013. On-line: hradec.idnes.cz/milos-zeman-prijel-do-hradce-kralove-na-dny-pro-izrael-pd8-/hradec-zpravy.aspx?c=A131001_110632_hradec-zpravy_pos.
- ¹² *Zeman v Izraeli: S teroristy se nevyjednává, ale bojuje.* ČTK, 7. 10. 2013
- ¹³ *Liga arabských států odsoudila výroky prezidenta Zemana jako nebezpečné.* ČTK, 8. 10. 2013.
- ¹⁴ *Ambasádu přesuneme do Jeruzaléma, až nastane mír, couvá Zeman.* ČTK, 7. 10. 2013.
- ¹⁵ Palestinský velvyslanec Džamál Muhammad Džamál zemřel v pražské Ústřední vojenské nemocnici 1. 1. 2014 na následky poranění, které utrpěl během manipulace s výbušninami. V reakci na tyto události se zvedla v ČR odporu vůči přítomnosti zástupců Palestinské autonomie.

- ¹⁶ *Zemanova slova poškodila vzťahy s Araby, miní nový veľvyslanec Palestíny.* ČTK, 11. 10. 2013.
- ¹⁷ *Zemanův výrok o ambasádě v Jeruzalémě „žehlí“ Kmoniček, Kohout i Rusnok.* iDNES, 5. 10. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/ambasada-v-jeruzaleme-zeman-kmonicek-dvo-/domaci.aspx?c=A131005_123148_domaci_jw.
- ¹⁸ *Zeman naštvál Palestince. Ambasáda v Jeruzalémě maří mír, tvrdí.* ČTK, 4. 10. 2013.
- ¹⁹ *Zemanův výrok o ambasádě v Jeruzalémě „žehlí“ Kmoniček, Kohout i Rusnok,* op. cit.
- ²⁰ *Tato mise je však v současnosti plně obsazena, takže možné nasazení by mohlo být realizováno nejdříve v roce 2015, přičemž se spekulovalo o nasazení až 150 českých vojáků. Únosy, případy i syrské tanky. Pošlou Češi „modré přílby“ na Golany?* iDNES, 31. 8. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/cesi-a-golanske-vysiny-0bi-/domaci.aspx?c=A130827_225101_domaci_jw.
- ²¹ *Česko nabídlo vojáky pro misi OSN na Golanských výšinách.* ČTK, 30. 9. 2013.
- ²² *Konopí ze Svaté země. Pěstitelé chtějí obdarovat české pacienty.* iDnes, 29. 6. 2013. On-line: [zpravy.idnes.cz/nemecek-konopi-z-izraele-ma-nadeji-nadovoz-fjx-/domaci.aspx?c=A140320_174413_domaci_hv](http://zpravy.idnes.cz/izraelsti-pestitele-chteji-cesku-darovat-lecebne-konopi-pkb-/domaci.aspx?c=A130628_122906_domaci_hv; Budoucnost léčebného konopí v Čechách. Svobodné noviny. Czechfreepress, 16. 10. 2013; Ministr jednal o dovozu izraelského konopí, je až třikrát levnější.</i> iDNES, 22. 3. 2014. On-line: <a href=).
- ²³ *Šéfdiplomat Palestíny je v Česku, v zemi hlasující proti její státnosti.* iDNES, 2. 4. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/palestinsky-ministr-zahranici-rijad-malki-v-praze-fss-/zahranicni.aspx?c=A130402_115829_domaci_paw.
- ²⁴ *Česká republika dlouhodobě spolupracuje s Palestinskou samosprávou na rozšíření vodohospodářského systému na Západním břehu Jordánu.*
- ²⁵ *MZV ČR: ČR vítá rozhodnutí Výkonné rady Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW) z 27. září 2013 a rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 2018 (2013), založené na americko-ruské rámcové dohodě o likvidaci chemických zbraní v Sýrii,* 28. 9. 2013.
- ²⁶ *MZV ČR: Přehled vzájemných styků od vzniku ČR,* 2014.
- ²⁷ *V Egyptě se vyhněte veřejným shromážděním, radí ministerstvo zahraničí.* iDNES, 4. 7. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/doporuceni-k-cestam-do-egypta-djw-/domaci.aspx?c=A130704_113154_domaci_bou.
- ²⁸ *Situace je zcela nepředvídatelná, hlásí české velvyslanectví v Egyptě.* iDNES, 19. 8. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-velvyslancem-egypt-nepokoje-fdd-/zahranicni.aspx?c=A130819_153856_zahranicni_aba.
- ²⁹ *Závody v Egyptě zastavují výrobu. Problémy má i český výrobce textilií.* iDNES, 20. 8. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/zavody-v-egypte-zasatvuji-vyrobu-dlb-/eko-zahranicni.aspx?c=A130819_205726_eko-zahranicni_brm.
- ³⁰ *Pegas Nonwovens obnovil výrobu v Egyptě, oznámil pokles zisku a růst výnosů.* ČTK, 29. 8. 2014.
- ³¹ *Egyptské převraty a násilnosti jako dobrý byznys. Česko zásobuje zemi zbraněmi.* iHNED, 19. 8. 2013. On-line: byznys.ihted.cz/c1-60447370-egypt-je-dulezitym-trhem-pro-ceske-vyrobce-zbrani.
- ³² *Evropská unie se vložila do egyptského konfliktu. Pozastaví licence na vývoz zbraní.* ČTK, 21. 8. 2013.
- ³³ *Zeman jmenoval první velvyslance. Konfliktním jménům se zatím vyhnul.* iDNES, 25. 7. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/zeman-podepsal-jmenovani-15-velvyslancu-schvalenych-necasovou-vladou-1kd-/domaci.aspx?c=A130725_220150_domaci_brd.
- ³⁴ *Američané zabili třináct svatečků, spletili si je s teroristy.* ČTK, 12. 12. 2013; *Západ zavřel ambasády v Jemenu, kvůli hrozbě al-Káidy.* ČTK, 4. 8. 2013; *Teroristické útoky v roce 2013.* IHS Janes, 12. 2. 2013. On-line: www.armadninoviny.cz/statistika-teroristicke-utoky-v-roce-2013.html.
- ³⁵ *Pákistánci vyrobili atomovou bombu pro Saúdskou Arábii, tvrdí rozvědka.* ČTK 7. 11. 2013.
- ³⁶ *Senátoři se vrátili z exotického Ománu. Pomůžeme stavět lázně, říkají.* iDNES, 15. 4. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/co-dokazali-cesti-senatori-v-omanu-a-kataru-f2o-/domaci.aspx?c=A130415_145241_domaci_kop.
- ³⁷ *Katarský emír ruší arabské tradice, odchází do důchodu.* iHNED, 26. 6. 2013. On-line: hn.ihted.cz/c1-60138580-katarsky-emir-rusi-arabske-tradice-odchazi-do- Duchodu.

- ³⁸ MZV ČR: *Návštěva ministra zahraničí Karla Schwarzenberga v Saúdské Arábii ve dnech 19.–21. 5. 2013.*
- ³⁹ MZV ČR: *Vztahy ČR a SAK, 2014.*
- ⁴⁰ MZV ČR: *Bilance vzájemného obchodu SAE a ČR, 2014.*
- ⁴¹ MZV ČR: *Ministr Kohout se setkal s ministrem Spojených arabských emirátů, 30. 10. 2013.*
- ⁴² MZV ČR: *Náměstek Dub zahájí seminář Obchodní příležitosti a podnikatelské prostředí v Libyi, 8. 3. 2013.*
- ⁴³ *Deset let poté je Irák rozervanou zemí bez budoucnosti.* iHNED, 22. 3. 2013. On-line: dialog.ihned.cz/komentare/c1-59557010-deset-let-pote-je-irak-rozervanou-zemi-bez-budoucnosti.
- ⁴⁴ *Irácká armáda chce vytláčit teroristy do tří dnů. Kerry přislíbil pomoc, ale ne vojenskou.* ČTK, 5. 1. 2014.
- ⁴⁵ *Irák koupí 28 letounů L-159 za miliardu dolarů, většinou nové stroje.* iDNES, 12. 10. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/irak-koupi-28-bitevniku-l-159-za-milardu-dolaru-fzb-/zpr_nato.aspx?c=A121012_131847_zpr_nato_inc; *Bitevníky L-159 chceme, potvrdil Irák. Podmínky doladí ministři obrany.* iDNES, 11. 10. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/irak-chce-koupit-ceske-l-159-0yy-/zpr_nato.aspx?c=A121011_115441_zpr_nato_inc; *Prodej L-159 do Iráku uvázl. Alku z pouštní země vyháni korejský orl.* iDNES, 22. 5. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/l-159-pro-irak-chq-/domaci.aspx?c=A130522_164321_domaci_jw; *Česko prodá Iráku dvanáct L-159, dodávky začnou v řádu měsíců.* iDNES, 7. 4. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/prodej-l-159-do-iraku-0an-/domaci.aspx?c=A140407_132845_domaci_jw.
- ⁴⁶ *Rafinerie i nové elektrárny: české společnosti získávají zakázky v Iráku.* iHNED, 17. 12. 2013. On-line: hn.ihned.cz/c1-61457050-rafinerie-i-nove-elektrarny-ceske-spolecnosti-ziskavaji-zakazky-v-iraku.
- ⁴⁷ *Írán přiznal propad ropných příjmů o 45 procent, USA schválily další sankce.* iHNED, 8. 1. 2013. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-59081760-iran-priznal-propad-ropnych-prijmu-o-45-procent-usa-schvalily-dalsi-sankce.
- ⁴⁸ *Obama schválil další sankce postihující Írán. USA tentokrát míří na iránskou měnu.* ČTK, 4. 6. 2013.
- ⁴⁹ *Nejvyšší duchovní vůdce Íránu zakázal zemi vývoj jaderných zbraní. Postačí to světu?.* ČTK, 15. 1. 2013.
- ⁵⁰ *Írán poprvé ustoupil. Omezí jaderný program výměnou za zrušení sankcí.* ČTK, 24. 11. 2013.
- ⁵¹ *Novým prezidentem Íránu se stal proreformní Hasan Rúhání.* ČTK, 15. 6. 2013; *Reformní Íránci slavili do rána. Po osmi letech mají „svého“ prezidenta.* ČTK, 16. 6. 2013.
- ⁵² MZV ČR: *The Czech Republic and Humanitarian Assistance in Iran, 28. 1. 2014.*
- ⁵³ MZV ČR: *Velvyslanectví ČR v Kábulu: Vzájemné vztahy, 2014*
- ⁵⁴ *Nečas navštívil Afghánistán, jednal o bitevních i stahování vojáků.* iDNES, 14. 4. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/necas-nastivil-afghanistan-ddt-/zahranicni.aspx?c=A130414_101756_domaci_hv.
- ⁵⁵ *Z Afghánistánu dorazili domů poslední vojáci rekonstrukčního týmu.* iDNES, 21. 2. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/posledni-vojaci-prt-se-vratili-z-afghanistanu-fos-/zpr_nato.aspx?c=A130221_171628_zpr_nato_inc; *Česká mise v afghánském Lógaru po pěti letech pomalu končí.* iDNES, 29. 1. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/ceska-mise-v-afghanistanu-konci-d30-/zpr_nato.aspx?c=A130129_154142_zpr_nato_inc.
- ⁵⁶ *Mise českých vojáků v nebezpečném afghánském Vardaku skončila.* iDNES, 5. 10. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/mise-v-afghanskem-varidaku-konci-d3p-/zpr_nato.aspx?c=A131005_170821_zpr_nato_inc.
- ⁵⁷ *Liberečtí chemici v Afghánistánu končí. Respektovali nás, říká velitel.* iDNES, 13. 12. 2013. On-line: liberec.idnes.cz/armada-cr-afghanistan-chemici-vojak-jednotka-fmg-/liberec-zpravy.aspx?c=A131213_125829_liberec-zpravy_ddt.
- ⁵⁸ *Čeští vojáci jsou v Bagrámu, budou hlídat strategickou základnu.* iDNES, 16. 10. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/cesti-vojaci-strezi-zakladnu-bagram-db4-/zpr_nato.aspx?c=A131016_112553_zpr_nato_inc; *Češi hlídají strategický Bagrám. Chrání tisíce vojáků i letouny.* iDNES, 15. 11. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/cesti-vojaci-strezi-afghansky-bagram-dsj-/zpr_nato.aspx?c=A131115_

172036_zpr_nato_inc; *Češi mění plány v Afghánistánu. Elitní vojáci ohlídnou základnu Bagrám.* iDNES, 7. 6. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/cesi-ochrani-bagram-a-vyslou-specialni-sily-fkh/zpr_nato.aspx?c=A130607_121246_zpr_nato_inc; *Vojáci NATO neopustí Afghánistán úplně, v nové misi ale nebudou bojovat.* iDNES, 6. 6. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/nato-chysta-novou-misi-v-afghanistanu-dxp-/zpr_nato.aspx?c=A130606_090318_zpr_nato_inc.

⁵⁹ *Armáda chce koupit 30 minám odolných obrněnců. I pro úkoly v Česku, říká.* ČTK, 10. 10. 2013.

Kapitola 12

Francie v české zahraniční politice

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2013 představoval v oblasti česko-francouzských vztahů období stagnace, což se projevilo ve všech rovinách spolupráce, zejména pak v rovině politické. Obě strany byly ještě v průběhu roku pod vlivem důsledků vyřazení francouzské společnosti Areva z tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, které Francie vnímala s velkou dávkou hořkosti, a to zejména v důsledku „*absence politického vysvětlení situace*“.¹ Téma jaderné spolupráce, jež bylo navázáno na dostavbu Temelína, se rozvinulo do všech oblastí česko-francouzských vztahů a strukturovalo v letech 2011 a 2012 politickou debatu vztahující se ke spolupráci Francie a ČR. Zklamání následující po vyřazení firmy Areva se tak rovnalo politickému šoku, jenž zasáhl zejména francouzskou stranu.

K vnímání roku 2013 jako etapy absence významných událostí, návštěv, koncepčních materiálů a rozhodnutí o dalším směřování spolupráce ČR a Francie přispěly i změny na české politické scéně. Tato situace není specifická jen pro česko-francouzské vztahy, Francie patřila jako většina ostatních evropských států k zemím, které vyčkávaly, jak se politická situace ve druhé polovině roku 2013 v ČR vyvine, a proto nepřijímaly nové závazky, ani nevyvíjely snahy o intenzivnější spolupráci.

Téma česko-francouzských vztahů v roce 2013 tak v celkovém souhrnu nebylo předmětem polarizace či politizace, a to jak na české, tak i na francouzské straně. Toto tvrzení je platné zejména ve vztahu k bilaterální rovině spolupráce, jež byla tematicky vyprázdněna a neměla příležitost se ještě plně rozvinout v novém politickém kontextu. Platí to ale i o rovině multilaterální, která v uplynulých letech vykazovala velkou míru návaznosti především na problematiku spolupráce v oblasti jaderné energetiky.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Rok 2013 byl velice chudý na události, které by zvyšovaly dynamiku česko-francouzských vztahů. Jedním z ukazatelů je pokles návštěv na obou stranách, jak je patrné ve víceletém srovnání – v roce 2013 neproběhla žádná návštěva na ministerské či vyšší úrovni. Tato situace je jasným dokladem ochlazení – až nezájmu na obou stranách. Sporadické kontakty, ke kterým docházelo, se odehrály na administrativní úrovni: Českou republiku tak v roce 2013 navštívil pařížský policejní prefekt Bernard Boucault² (během návštěvy se setkal se zástupci ministerstva vnitra, pražské radnice a policie nad tématy vztahujícími se k ochraně města před povodněmi), poslanec francouzského parlamentu zastupující Francouze žijící v zahraničí – Pierre-Yves Le Borgn', a vedoucí evropské sekce francouzského ministerstva zahraničních věcí Jean-Michel Casa (účastnil se trilaterální konference „Francie, Německo, Česká republika a Evropa rozdílných rychlostí“ na francouzském velvyslanectví v Praze³ a setkal se se svým českým protějškem).

Absence významných událostí neznamenala úplnou nečinnost v česko-francouzské agendě. V roce 2013 byly jednotlivé rezorty na obou stranách zaměstnány přípravou nového Akčního plánu Strategického partnerství⁴ s platností od roku 2014, který procházel několika fázemi připomínkování na obou stranách (v únoru 2013 zaslala česká strana draft verzi, v březnu poskytla Francie protinávrh) a který ještě na konci roku nebyl dokončen. Během této práce se ukázalo, že dobrá vůle ke spolupráci je na obou stranách, ČR se nicméně prokazuje jako více aktivní hráč. V průběhu procesu se projevilo rozdílné chápání české a francouzské strany, a to ne v rovině hlavní náplně spolupráce v jednotlivých sektorech, ale v hloubce vymezení dílčích cílů.⁵ Francouzská strana si představuje vznik dokumentu obecné povahy, jenž by vymezoval hlavní roviny spolupráce, dokumentu aplikovatelného i na jiná partnerství Francie, nejen s Českou republikou.⁶ České rezorty naopak usilují o vytvoření takového Akčního plánu, který bude jasně a konkrétně definovat programy spolupráce, a bude tak úžeji zavazovat obě strany do budoucna.

Ani v ekonomické rovině nenajdeme významné posuny a události. Daná agenda fungovala ze setrvačnosti a *de facto* se ze strany hlavního aktéra – rezortu průmyslu a obchodu omezovala na pořádání informačních akcí pro podnikatele investující v zahraničí.⁷ Ačkoli Francie stále zůstává významným obchodním partnerem ČR, došlo v roce 2013 ke zpomalení dynamiky ekonomických vztahů, k němuž přispěla politická nestabilita a vyřazení z tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, které vyvolalo nejistotu u francouzských investorů. V roce 2013 tak nedošlo k zásadním investicím ani na jedné straně.

Jediný pozitivní impulz česko-francouzských vztahů tak představovalo rozhodnutí o zapojení českých vojáků do výcvikové operace Evropské unie v Mali,⁸ jež přijala česká vláda v únoru 2013.⁹ Francouzská strana již pouhé náznaky o zvažování české účasti v misi vítala jako signál dobré vůle – mise se odehrává v oblasti, kterou Francie tradičně považuje jako zónu svého vlivu, a vede ji francouzský generál. Z tohoto hlediska jde o rovinu spolupráce, jež v sobě má potenciál pro další prohlou-

bení a kvalitativní zlepšení vzájemných vztahů, které ovšem bude možné zhodnotit až v dalším období.

Kulturní dimenze česko-francouzských vztahů

Bez nadsázky lze říci, že kulturní dimenze se v roce 2013 stala nositelem kontinuity česko-francouzské spolupráce, šoku z Temelína navzdory. Nedošlo k sice žádné události, která by posouvala dynamiku vztahu obou zemí, ale podařilo se udržet stávající kvalitu spolupráce i najít nové mechanismy určující do budoucna postavení obou aktérů ve vzájemném vztahu. Jedním z hlavních témat se stala další existence české sekce na francouzském lyceu v Dijonu, které se jako jedno z mála témat česko-francouzských vztahů objevilo ve veřejném a mediálním prostoru.

Od svého vzniku je česká sekce v Dijonu jedním ze symbolů česko-francouzských bilaterálních vztahů a je místem vzdělání celé řady budoucích českých frankofonních elit. V roce 1920 byla na Carnotově lyceu v Dijonu otevřena první česká sekce, následovala česká sekce v Saint-Germain-en-Laye (1923) a o rok později v Nîmes.¹⁰ Všechny sekce byly uzavřeny během druhé světové války a svou činnost znovu obnovily v letech 1946–1948. Během komunistického období byly znovu otevřeny v šedesátých letech 20. století a během normalizace opět uzavřeny. Na základě dohody o spolupráci v oblasti školství a vzdělávání z roku 1990 mezi vládami Francie a ČSFR došlo k dalšímu znovuotevření sekcí v Dijonu a Nîmes.¹¹ Na přelomu roku 2013 a 2014 padlo rozhodnutí zavřít českou sekci v Dijonu, a to zejména z toho důvodu, že Rada regionu Burgundsko, jehož je Dijon správním centrem, oznámila, že už z finančních důvodů nebude nadále dotovat české studenty na Carnotově lyceu.¹² Rozhodnutí nebylo zaměřeno výlučně proti české sekci, šlo o úsporné opatření, v rámci kterého Burgundsko ukončilo podobné programy s dalšími státy. Aktivním hráčem v nastalé situaci se stalo zejména sdružení bývalých studentů českých sekcí – *Association des anciens élèves des sections tchèques et tchécoslovaques de Dijon, de Nîmes et de Saint-Germain-en-Laye*, které bylo založeno v roce 2009 se snahou „o udržení kontaktu mezi všemi studenty českých sekcí – bývalými i současnými, zvýšení informovanosti české veřejnosti o možnosti tříletého studia ve Francii a v neposlední řadě také komunikace se všemi partnery za účelem podpory současných studentů“.¹³ Sdružení přispělo k uplatnění tématu v českém veřejném prostoru a k rozpoutání debaty mezi odbornou veřejností a zainteresovanými aktéry. Vyřešení situace má přesahy do roku 2014, ale již v roce 2013 se ukázalo, že vhodným řešením je větší finanční zapojení české strany, MŠMT ČR, vedoucí k jistému vyvážení rolí a zrovnoprávnění obou stran. Česká strana už nebude pouze příjemcem, ale i spoluaktérem spolupráce.

Kontinuitu vztahu v kulturní oblasti nalezneme i v dalších programech spolupráce, které nejsou závislé na prioritách vymezených v Akčním plánu, ale odvíjejí se od dlouhodobější spolupráce. Oblast jazykové výuky a vzdělání obecně je již tradičně spojena s programem výuky francouzštiny v české státní správě, jenž byl zahájen v roce 2006 ve spolupráci s Mezinárodní organizací Frankofonie. Program je nadále aktivní, navzdory mírným rozdílům v názorech na jeho zaměření (OIF a Francie prosazují více výuky specializované francouzštiny, čeští úředníci projevují větší zájem o výuku obecného jazyka). Mezi další příklady patří vzdělávání českých uči-

telů ve Francii (učitelů bilingvních sekcí i ostatních škol), kde dochází ovšem v meziročním srovnání k postupnému poklesu.¹⁴ Naopak program Rok ve Francii, který je v gesci Francouzského institutu v Praze, zahrnuje stále větší počet středoškolských studentů z ČR.¹⁵

Hlavní problém v dané oblasti v roce 2013 představovala absence smluvního základu spolupráce. Výše zmíněné programy jsou řízeny smlouvami, které jsou každoročně obnovovány (viz např. podpora bilingvních tříd¹⁶) nebo se týkají vyústění dlouhodobých procesů (viz Prohlášení ministrů ČR a Francie o uznávání akademických kvalifikací a titulů, připravované již od roku 2012). Pro nadcházející období ale chybí základní rámec česko-francouzské spolupráce, který byl v minulosti definován v Ujednání o spolupráci v oblasti školství a jazykového vzdělávání.¹⁷ Toto ujednání se v minulém období věnovalo vymezení aktivit v rámci základního a středního vzdělávání (gymnází s česko-francouzskými dvojjazyčnými třídami v ČR, českých tříd ve francouzských lyceích ve Francii, podmínkám dalšího vzdělávání učitelů v ČR a dalšímu vzdělávání ve Francii), spolupráci ve vysokém školství a obsahovalo také všeobecná finanční ustanovení. Platnost tohoto Ujednání skončila na konci srpna roku 2013 a nedošlo k jeho obnovení. Spolupráce v dané oblasti tak sice funguje v rámci zavedených schémat, ale v určitém vakuu komplikujícím zejména proplácení nákladů. Z celé situace je navíc patrné, že francouzská strana projevuje větší míru zdrženlivosti zejména v otázkách finanční povahy a obává se víceletého závazku.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Česko-francouzské vztahy zapadají do schématu tradičních bilaterálních vztahů, které jsou na jedné straně realizovány početnou a různorodou skupinou aktérů, zároveň zde ale stěžejní úlohu hrají ministerstva zahraničních věcí. V roce 2013 tuto roli převzalo francouzské velvyslanectví v Praze, které na francouzské straně fungovalo jako hlavní hybatel spolupráce v době, kdy nedocházelo k užším politickým kontaktům mezi oběma státy.¹⁸

Na české straně ministerstvo zahraničních věcí spravovalo a vedlo agendu, včetně koordinace přípravné fáze nového Akčního plánu Strategického partnerství. Ostatní instituce nijak výrazně nezasahovaly do problematiky, což platí jak o rezortech (dříve velice aktivní rezort obchodu a průmyslu přišel o své hlavní téma česko-francouzských vztahů – jadernou energetiku, v roce 2013 se ani nesešla mezirezortní skupina pro jadernou spolupráci¹⁹). Nelze tudíž pozorovat ani výraznou polarizaci jednotlivých institucionálních aktérů, v případě jednotlivých složek moci ani synergii (parlamentní aktivity, jakkoli byly v roce 2013 sporadické, nefungovaly v rámci parlamentní diplomacie koordinovaně s ministerstvem zahraničních věcí).

Rok 2013 ukázal opět také důležitost individuálních aktérů – významných jednotlivců, kteří fungovali nebo nadále fungují jako pojítka mezi oběma zeměmi. Jednou z takových osobností byl historik Bernard Michel, který zemřel v srpnu 2013. Zabý-

val se dějinami Rakouska-Uherska a českých zemí, jezdil pravidelně do Prahy a měl silný vliv na celou generaci mladých historiků.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Téma česko-francouzských vztahů se i v roce 2013 v mediálním a veřejném prostoru objevovalo pouze okrajově. Francouzská média si všímala převážně politických změn v České republice, česká média věnovala nejvíce prostoru soukromí francouzského prezidenta. Tato situace odráží politickou scénu, na které dané téma nehraje významnou roli, resp. v roce 2013 se zde nevyskytovalo vůbec. Nešlo o záměrnou ignoranci, spíše o jistou pasivitu spojenou s odlišnými zahraničněpolitickými prioritami a neexistencí nosného tématu vzájemných vztahů.

Zajímavou zprávu v mediálním prostoru představuje podpis Dohody o spolupráci mezi Českou televizí a francouzsko-německým kulturním kanálem ARTE.²⁰ Česká televize se tak stala sedmou stanicí v Evropě, která bude s ARTE vytvářet konkrétní projekty. Na základě dohody budou českému publiku zpřístupněny pořady z produkce ARTE a Česká televize získá možnost „*najít cestu k francouzskému a německému publiku*“.²¹

ZÁVĚR

Budeme-li optimisty, je stagnace z roku 2013 synonymem pro pauzu, po které bude následovat oživení vztahu. Existuje zde několik důvodů, jež dávají tušit, že se situace obrátí. Jde zejména o politickou změnu na české straně, kterou Francouzi spojují s očekáváním proměny postojů v evropské politice České republiky, jež by měla zajistit opětovné sblížení pozic obou aktérů. Pozitivní posun představuje také vývoj kolem dostavby jaderné elektrárny Temelín, kdy francouzská strana doufá v další uplatnění francouzských firem v energetické oblasti působících v ČR. Jako hlavním téma roku 2013 nemusíme vidět stagnaci relace, ale otázku co dál?, která s sebou přináší očekávání na obou stranách. Hlavní výzvu pro následující období pak představuje schopnost aktérů obou zemí vypořádat se s šokem plynoucím z Temelína a nalézt nové roviny a nová nosná témata spolupráce umožňující opětovnou intenzifikaci kontaktů.

V roce 2013 se také ukázalo, že dlouhodobým problémem vztahu ČR a Francie je otázka financování společných projektů. Francie již delší dobu není ochotna sama financovat spolupráci, postupný pokles prostředků poskytovaných francouzskou stranou se již stal dlouhodobým trendem. Francie proto klade stále více důraz na spolufinancování v součinnosti s českými partnery a poukazuje na to, že Česká republika již není ve stejné situaci jako po pádu komunismu, kdy se stala především příjemcem pomoci. Příkladem vyústění takové situace v oboustranně přijatelný kompromis je zmíněná dohoda mezi Francií a českým MŠMT, na základě které je právě česká sekce

v Dijonu financována rovným dílem. Druhou velkou výzvou je tudíž nové nastavení rolí obou aktérů, českých i francouzských, ve vzájemném vztahu a schopnost postavit relaci na více rovnocenném partnerství.

Poznámky

- ¹ Rozhovor s Laurentem Toulousem, Velvyslanectví Francie v ČR, 13. 5. 2014.
- ² On-line: www.france.cz.
- ³ On-line: www.france.cz/Trilateralni-konference-o-evropske.
- ⁴ Strategické partnerství obou zemí je hlavním rámcem bilaterální spolupráce obou zemí. Bylo podepsáno v roce 2008. Jeho konkrétní náplň je řízena Akčními plány, první se vztahoval na období 2011–2013.
- ⁵ Rozhovory se zástupci MZV ČR a MV ČR, květen 2014.
- ⁶ Rozhovor s Laurentem Toulousem, op. cit.
- ⁷ Rozhovor s Barborou Holečkovou, MPO ČR, 16. 5. 2014.
- ⁸ Mezinárodní mise EUTM, jejímž cílem je vycvičit jednotky podřízené vládě v Bamaku. Mise začala v únoru 2013.
- ⁹ On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vlada-schvalila-vyslani-ceskych-vojaku-do-mise-EU-v-Mali-261994.
- ¹⁰ *Historie českých sekcí ve Francii*. On-line: www.ifp.cz/Histoire-des-sections-tcheques-en.
- ¹¹ Studium je tříleté a po návratu do ČR je maturita vykonaná v rámci českých sekcí ve Francii uznána MŠMT jako ekvivalent české maturity.
- ¹² Přes dvě třetiny nákladů na pobyt českých studentů ve školním roce 2013/2014 dotovalo Burgundsko, zbytek francouzská ambasáda v Praze a radnice v Dijonu. *Francie šetří. Češi v lyceu ohroženi*. Lidové noviny, 13. 2. 2014.
- ¹³ On-line: www.dijon-nimes.eu/o-asociaci/.
- ¹⁴ Rozhovor s Jaroslavou Tláskalovou, MŠMT ČR, 19. 5. 2014.
- ¹⁵ Francouzský institut v Praze nabízí českým středoškolákům možnost odjet studovat na rok na střední školu (lyceum) do Francie. Čeští studenti plní řádnou školní docházku stejně jako jejich francouzští spolužáci. On-line: www.ifp.cz/Programme-Un-an-en-France.
- ¹⁶ *Ujednání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Francouzské republiky o podpoře činnosti česko-francouzských dvojjazyčných tříd ve školním roce 2013/2014*.
- ¹⁷ *Ujednání o spolupráci v oblasti školství a jazykového vzdělávání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Francouzské republiky na léta 2012 a 2013*.
- ¹⁸ Rozhovor s Laurentem Toulousem, op. cit.
- ¹⁹ Rozhovor s Barborou Holečkovou, op. cit.
- ²⁰ On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/246390-ceska-televize-zahajuje-spolupraci-s-kulturni-stanici-arte/.
- ²¹ Tamtéž.

Kapitola 13

Velká Británie v české zahraniční politice

Zuzana Kasáková a Barbora Fialová

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vývoj vzájemných vztahů Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku (Velká Británie) a České republiky v roce 2013 byl ovlivněn krizí na české politické scéně. Pád koaliční vlády Petra Nečase v červnu znamenal konec ideologické blízkosti české a britské vlády, dané zejména spřízněností ODS a britských konzervativců. Nástup úřednického kabinetu Jiřího Rusnoka o necelý měsíc později vedl k nižší intenzitě vzájemných vztahů na politické úrovni a v podstatě až do konce roku lze hovořit o udržovacím charakteru česko-britské relace. Akcentovaný posílený politický dialog však změny příliš neovlivnily, což bylo dáno jeho přetrvávajícím symbolickým charakterem.

Z pohledu zahraničněpolitického jednání lze postoj České republiky vůči Velké Británii označit za reaktivní. Záleželo totiž na dané oblasti vzájemných vztahů, v jejichž rámci se ČR pohybovala od přijetí britské politiky po její odmítání.

Nahlíženo optikou směřování české zahraniční politiky hrála Velká Británie roli akcelérátora debaty ohledně směřování evropské integrace a nastavení fungování Evropské unie jako takové. V této diskusi se polarizovaly názory mezi jednotlivými politickými stranami, ať již vládními, či opozičními, zda by mělo docházet k většímu prohlubování evropské integrace, nebo naopak co nejvíce omezit nadnárodní prvky integračního procesu. Přestože v rámci této diskuse byla řešena témata, která se řadila mezi hlavní aspekty česko-britských vztahů, bilaterální spolupráci České republiky a Velké Británie pozornost věnována nebyla. Česko-britské vztahy nebyly politizovány ani v rámci předvolební kampaně kandidátů na prezidenta, jež probíhala na konci roku 2012 a počátkem roku 2013. Obdobně tomu bylo i v případě parlamentních voleb na podzim 2013. Součástí předvolební kampaně se sice zahraničněpolitická témata stala, ale problematika vztahů ČR a Velké Británie akcentována nebyla.

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Z pohledu oficiálních návštěv, došlo v roce 2013 ke snížení intenzity vzájemných vztahů. Pokles nebyl způsoben menším zájmem V. Británie o Českou republiku, nýbrž šlo o dopady ořesů na české politické scéně. Řada plánovaných aktivit byla po pádu koaliční vlády P. Nečase odložena a britští politici představitelé čekali, až ČR bude mít opět politickou vládu.

První zahraniční návštěvou roku 2013 byla pracovní cesta ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga do Velké Británie. Během dvoudenního pobytu (6.–7. března) se setkal se svým britským protějškem Williamem Hagem, s nímž diskutoval o aktuálních problémech zahraniční politiky. Právě pozvání britského rezortního kolegy na setkání mezinárodní skupiny „přátel Jemenu“, která byla zformována v roce 2010 z britské iniciativy, tvořilo hlavní součást programu K. Schwarzenberga. V kontextu příprav parlamentních a prezidentských voleb plánovaných na rok 2014 a pokroku reformy jemenské armády se projednávala situace v zemi. Ministr Schwarzenberg se rovněž sešel s předsedou evropského výboru Sněmovny lordů, lordem Boswellem. Předmětem jednání byla problematika dalšího rozšiřování EU. Shoda mezi oběma politiky panovala v názoru na začlenění zemí západního Balkánu do EU jakožto důležité podmínky pro zajištění stability a prosperity v Evropě. Ministr debatoval také s českými a slovenskými studenty Oxfordské univerzity o rozpadu Československa a aktuálních zahraničněpolitických tématech. Svou návštěvu ukončil účastí na mezinárodním sympoziu o Janu Masarykovi v Londýně.¹ Další pracovní návštěvy na ministerské úrovni se uskutečnily v červnu, kdy V. Británii za účelem udělení vyznamenání veteránům druhé světové války navštívil ministr obrany Vlastimil Pícek, a počátkem prosince, kdy do Skotska zavítal ministr školství, mládeže a tělovýchovy Dalibor Štys (viz níže).

Pracovní cestu do Velké Británie vykonal v červnu i 1. náměstek ministra zahraničních věcí a státní tajemník pro evropské záležitosti Jiří Schneider, jenž se zúčastnil konference o budoucnosti Skotska v rámci Velké Británie a EU.² Jedná se totiž o velmi důležité téma nejen britské vnitřní politiky, ale v kontextu snah Skotska o nezávislost v rámci Unie i politiky evropské.

V dubnu Londýn navštívil premiér Petr Nečas společně s bývalým prezidentem republiky Václavem Klausem. Důvodem této návštěvy byla účast na pohřbu přední britské političky, baronky Margaret Thatcherové, která skonala na počátku dubna 2013.

Významnou událostí byla návštěva Jejich královské Výsosti prince Edwarda, hraběte z Wessexu, s manželkou Sofií, hraběnkou z Wessexu, prezidenta České republiky Miloše Zemana. Byla to vůbec první zahraniční návštěva u nově zvoleného prezidenta v Praze.

Na rozdíl od exekutivní úrovně kontakty v rámci parlamentní diplomacie pokračovaly se stejnou intenzitou. Během roku se uskutečnily dvě návštěvy orgánů Senátu PČR a návštěva výboru Poslanecké sněmovny PČR (PS PČR) ve Velké Británii. Na počátku června navštívila Londýn delegace Výboru pro vědu, vzdělávání, kulturu, mládež a tělovýchovu PS PČR. Poslanci debatovali o problematice předškolního

a základního vzdělávání na ministerstvu školství a v Dolní komoře britského parlamentu, vysokoškolského vzdělávání na ministerstvu pro obchod, inovace a dovednosti. Navštívili také Českou školu bez hranic a Školu slovanských a východoevropských studií na University College London. V polovině června zavítala do Londýna delegace Stálé komise pro sdělovací prostředky Senátu. Hlavním tématem návštěvy byla otázka audiovizuálního vysílání na ministerstvu kultury, ITV a v Ofcomu. Členové delegace se rovněž zúčastnili zasedání Sněmovny lordů.³ V září navštívil V. Británii Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu. Senátoři projednávali otázky obrany a zahraničních vztahů na ministerstvu obrany, ministerstvu zahraničních věcí a se členy bezpečnostního výboru Dolní komory britského parlamentu. Byli také přítomni otevření české expozice na mezinárodním veletrhu obranného a bezpečnostního průmyslu DSEI.⁴

V Londýně také se také v červnu uskutečnilo 15. zasedání Asociace evropských Senátů, jež řídila předsedkyně britské Sněmovny lordů baronka D'Souza. Mezi šestnácti představiteli horních komor parlamentů evropských zemí byl přítomen i předseda Senátu PČR Milan Štěch. Diskutovalo se o problematice vztahu horních a dolních komor parlamentů, otázce využití sociálních médií v činnosti horních komor a významu horních komor pro schvalování legislativy Evropské unie.⁵

Ve druhé polovině dubna proběhl na půdě Ministerstva zahraničních věcí ČR uzavřený kulatý stůl, organizovaný Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM, který se věnoval otázce budoucnosti Velké Británie v Evropské unii. Debaty se účastnili zástupci Úřadu vlády ČR, sektorových ministerstev i výzkumných institucí.

Rok 2013 se nesl také ve znamení změny v čele velvyslanectví Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku v Praze. V srpnu vystřídala Jan Thompson na postu britské velvyslankyně Sian MacLeod, která tuto funkci vykonávala od roku 2009.

Dvoustranné vztahy v souvislosti s EU

Evropská dimenze vzájemných vztahů České republiky a Velké Británie byla v roce 2013 ovlivněna výše zmíněnými událostmi na české politické scéně. Nástup úřednické vlády v červenci znamenal konec vlivu názorové blízkosti vládnoucí ODS a britských konzervativců na směřování české politiky v rámci Evropské unie. Premiér J. Rusnok jasně deklaroval svou vizi návratu České republiky do hlavního proudu evropské integrace.

Důležitou událostí byl také projev Davida Camerona z 23. 1. 2013, ve kterém se britský premiér vyjádřil k roli a postavení Velké Británie v Evropské unii a budoucnosti EU jako takové. Cameron se rovněž v projevu zavázal uspořádat referendum o setrvání V. Británie v Unii za předpokladu, že Konzervativní strana vyhraje v roce 2015 volby a následně sestaví vládu. Ať již byly motivy projevu jakékoli, česká politická scéna na krok britského premiéra reagovala dle svého náhledu na budoucí směřování evropské integrace. Premiér P. Nečas vyslovil souhlas s Cameronovou kritikou EU, zdůraznil ale, že není v zájmu ČR, aby Velká Británie opustila Evropskou unii. Naopak opoziční ČSSD projev ostře kritizovala.

Je nutné zdůraznit, že slíbené referendum by mělo završit proces, definovaný britským ministerským předsedou jako „reforma, opětovné projednání, referendum“ („re-

form, renegotiation, referendum“). Na jeho základě by se nejprve měla Velká Británie zasadit o reformu Evropské unie směrem k flexibilnější spolupráci a následně definovat možné formy vztahu své země k EU. Za účelem splnění tohoto cíle zahájila vláda již v červenci 2012 tzv. hodnocení vyváženosti pravomocí (*balance of competence review*) s předpokladem ukončení na podzim 2014. První studie vydávané od léta 2013 a analyzující jednotlivé oblasti kompetencí EU ve Velké Británii zatím ale žádné zásadnější problematické body nedefinovaly.⁶ Není bez zajímavosti, že V. Británie usilovala o to, aby se tohoto přezkumu pravomocí účastnily i další členské země EU. Reakce České republiky se nelišila od ostatních členů Unie. Přestože ČR souhlasila s Británií v nutnosti provedení reforem v EU (nikoli ale formou revize smluv), bylo na jaře 2013 rozhodnuto, že Česká republika se nebude na tomto přezkumu podílet.⁷

Společný názor zastávala Česká republika s Velkou Británií a Švédskem v otázce odmítání zavedení daně z finančních transakcí, tzv. Tobinovy daně, která byla na počátku roku 2013 schválena Evropskou komisí a kterou zavede jedenáct zemí eurozóny.⁸ Velká Británie dokonce v dubnu 2013 podala žalobu na Radu EU u Soudního dvora EU s cílem zrušit v oblasti daně z finančních transakcí. Soudní dvůr žalobu na konci dubna 2014 zamítl.⁹ Nečasova koaliční vláda zvažovala, že se k britské žalobě přidá. Nakonec ale od svého úmyslu ustoupila a Velkou Británii v žalobě nepodpořila. Změnu v přístupu ČR k této otázce znamenal nástup úřednické vlády, jež učinila krok směrem k podpoře této daně.¹⁰

V průběhu Nečasovy vlády přetrvávala rovněž názorová blízkost s vládou Velké Británie ohledně diskusí o Fiskálním paktu a souhlas naší politické reprezentace se záměrem D. Camerona zabránit federalizaci EU.¹¹ Shoda s Velkou Británií zavládla také ohledně jednání o víceletém finančním rámci EU na léta 2014–2020, který byl odsouhlasen Evropskou radou v únoru 2013 a definitivně schválen Evropským parlamentem v listopadu 2013. Cíle zajištění efektivnějšího využívání prostředků z evropského rozpočtu, na kterém pracovala V. Británie s Českou republikou již od roku 2012 v rámci tzv. *like-minded group*, bylo dosaženo.

Kontinuitu v názorech České republiky a Velké Británie lze zaznamenat v oblasti posílení konkurenceschopnosti EU, dokončení vnitřního trhu a v otázce jaderné energie. Obě země kladou důraz na skutečnost, aby jaderná energie zůstala součástí energetického mixu, který by si každý členský stát zvolil dle svých potřeb.¹²

I v oblasti ochrany životního prostředí a klimatických změn zůstává vzájemná spolupráce bez výraznějších změn. Ke konci roku 2013 a na počátku 2014 se na pracovní úrovni zintenzivnila debata o využití tzv. *2050 Pathways Calculator*. Česká republika zvažuje adaptaci tohoto britského vynálezu na místní podmínky. Cílem kalkulačky je ukázat, jak směřování a rozhodnutí vlády mají vliv na emise skleníkových plynů a spotřebu. Zpřístupnění kalkulačky se dá očekávat půl roku až rok od vydání souhlasu s jejím zavedením.¹³

Mezi oběma zeměmi panovala shoda v podpoře Východního partnerství a rozšiřování Evropské unie o země západního Balkánu. Oproti předchozím letům lze v roce 2013 zaznamenat aktivnější zapojení V. Británie do aktivit Východního partnerství. Britskou iniciativou v tomto směru byla informační kampaň o EU na Ukrajině, která

proběhla v září 2013. I když se na kampani podílela také Česká republika, nejednalo se o bilaterální spolupráci, ale britským partnerem byla Visegrádská čtyřka jako taková.¹⁴

Tématem vzájemných vztahů byla i situace v Sýrii. Přestože Česká republika v této otázce nemá tak silné postavení jako V. Británie, je jednou z mála zemí EU, která nezavřela diplomatické zastoupení v zemi. Český Zastupitelský úřad v Damašku tak zastupuje nejenom zájmy ČR, ale rovněž Velké Británie a USA.¹⁵

Bezpečnostní vztahy

Spolupráce České republiky a Velké Británie v bezpečnostní oblasti probíhala i v roce 2013 na dobré úrovni. Dlouhodobě vzájemně přínosnou kooperaci obou zemí potvrdily i bezpečnostní konzultace s V. Británií během návštěvy ředitele pro britskou obrannou politiku v Praze v květnu 2013.¹⁶

Omezování veřejných výdajů nedalo vzniknout novým bilaterálními iniciativám. Těžištěm vzájemných vztahů tak zůstávají multilaterální projekty. Hlavní pilíř bezpečnostní spolupráce i nadále představuje program BMATT (*British Military Advisory and Training Team for Central and Eastern Europe*), v jehož rámci čeští a britští specialisté školí výcvikáře pro peacekeeping. Program je realizován prostřednictvím speciálních kurzů, které jsou organizovány přímo v sídle BMATT ve Vyškově, a tzv. výjezdových týmů (*In-Country Training Teams*), jež zajišťují výcvik pro mírové operace ve vybraných zemích – roku 2013 proběhly např. na Ukrajině, v Srbsku či Maroku.¹⁷

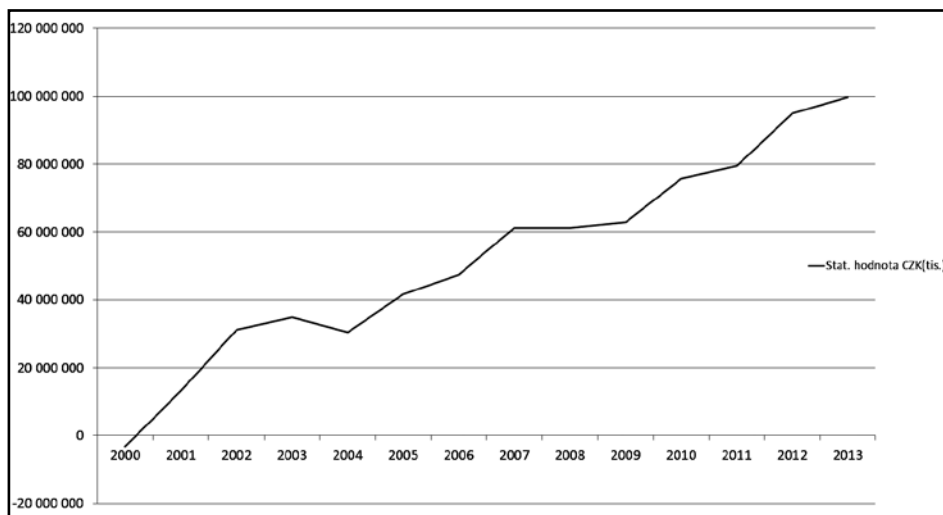
Důležitým vektorem bezpečnostních vztahů jsou cvičení a přehlídky vzdušných sil, které proběhly v rámci Severoatlantické aliance. Čeští i britští vojáci se účastnili logistického standardizačního a interoperabilního polního cvičení *Capable Logistician* v červnu 2013, které organizovalo Mnohonárodní centrum pro koordinaci logistiky v Praze (*Multinational Logistics Coordination Centre*) na Slovensku,¹⁸ a cvičení *Steadfast Jazz* v Polsku v listopadu 2013.¹⁹ Bez britské účasti se neobešly ani Dny NATO v Ostravě, jež proběhly ve dnech 21.–22. září. Velká Británie tuto přehlídku považovala i v roce 2013 za velmi významnou z hlediska prezentace vlastních vzdušných sil.²⁰

Třetí pilíř spolupráce, kterou lze označit za bilaterální v rámci multilaterálního kontextu NATO, tvoří ochrana před zbraněmi hromadného ničení – chemickými, biologickými, radiačními a jadernými (*CBRN Defence*). A poslední pak představují jazykové a vysoce specializované odborné kurzy pro příslušníky Armády ČR ve Velké Británii.²¹

Ekonomické a kulturní vztahy

Obchodní bilance České republiky s Velkou Británií je od roku 2001 pozitivní a vykazuje trend kontinuálního růstu. Vzájemný obchodní obrat ČR s V. Británií se od roku 2000 více než zdvojnásobil. V roce 2013 byl podle dat z Českého statistického úřadu zaznamenán růst obchodní bilance ČR s V. Británií o více než 4,5 mld Kč (4 790 098 000 Kč) na téměř 100 mld. Kč (99 688 697 000 Kč). Tato data jasně ukazují, že čeští exportéři získávají ve Velké Británii stále více obchodních příležitostí. Nárůst českých exportů velmi dobře ilustruje následující graf, který znázorňuje obchodní bilanci České republiky s Velkou Británií od roku 2000 do sledovaného roku 2013.

Graf 1:
Obchodní bilance ČR–Velká Británie v Kč (tis.), 2000–2013

Zdroj: Český statistický úřad, 2014: Databáze zahraničního obchodu. Dostupné z: apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO.

Co se týče struktury obchodu České republiky s Velkou Británií, největší část vzájemné obchodní výměny představuje segment strojírenství a dopravní stroje (39 %), reprezentovaný z české strany především vývozem firmy Škoda Auto. Druhou největší skupinu obchodních artiklů zastupuje zpracovatelský průmysl a dále potom chemický a potravinářský průmysl.²² Pro britské exportéry je Česká republika zajímavou oblastí pro maloobchod s potravinami, spotřebitelské výrobky, vědu a techniku, vzdělávání a strojírenství.²³ Naproti tomu podle MZV ČR patří mezi perspektivní odvětví českých exportérů do Velké Británie především stavebnictví, a to v návaznosti na nová opatření na podporu bytové výstavby vyhlášené britským ministrem financí Georgem Osbornem v březnu 2013. Dále jde o energetiku, která otevírá možnosti spolupráce v oblastech výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů, nízkouhlíkových technologií a do budoucna i výstavby nových jaderných elektráren. Třetím odvětvím s příležitostmi pro české exportéry je potravinářství se zaměřením na biopotraviny.²⁴

Celkově lze konstatovat, že pro Českou republiku zůstává i v roce 2013 Velká Británie pátým největším exportním trhem a čtrnáctým největším dovozním trhem a nadále také (po Spolkové republice Německo a Slovensku) třetí nejefektivnější relací českého zahraničního obchodu.²⁵

Co se týče událostí v česko-britských vztazích s možným vlivem na českou ekonomiku, 29. 5. 2013 rozhodla česká vláda v utajeném režimu o zaplacení sumy, kterou v rámci žaloby proti České republice požadovaly dvě společnosti s britským majitelem. Předmětné pohledávky byly původně vlastněny řadou státních podniků, jejichž majetek byl v devadesátých letech privatizován. Žalující strana nabídla ministerstvu

financí již loni na podzim smír týkající se všech jejích nároků za protihodnotu 1,68 mld. Kč, ale částka po jednáních byla v říjnu 2012 snížena na konečných 1,38 mld. Kč.²⁶

V roce 2013 také pokračovala Česká republika v ekonomické diplomacii, přestože v ne takové intenzitě jako v roce předchozím. V květnu a červnu 2013 se ČR účastnila několika akcí ve Velké Británii, na nichž prezentovala české podnikatelské prostředí, české firmy a úroveň české ekonomiky jako takové. Na ně navázala prezentace českých technologických firem klastrů a firem zabývajících se inovacemi CzechTech-London v říjnu.²⁷ Realizovány byla také aktivity zaměřené na podnikatele působící v České republice. Příkladem může být seminář o britském kapitálovém trhu a možnostech vstupu českých podnikatelských subjektů na londýnskou burzu, který se uskutečnil v září v Londýně za spolupráce Česko-britské obchodní komory a Ministerstva průmyslu a obchodu ČR.²⁸ Intenzivněji se rovněž diskutovalo o možnosti otevření Britského centra v České republice. Jeho cílem by mělo být poradenství a pomoc malým a středním britským podnikům hledajícím obchodní příležitosti v ČR.²⁹

V oblasti kulturní diplomacie se vzájemná spolupráce obou zemí v roce 2013 zásadněji nelišila od přechozích let a zůstává na vysoké úrovni. Již tradičním tématem kulturních vztahů jsou akce připomínající události druhé světové války. Nejinak tomu bylo i roku 2013. Připomínalo se 75. výročí podpisu mnichovské dohody, byl uveden film *Lidice* a ministr obrany V. Píček předal na konci června 2013 v Londýně vyznamenání Zlaté lípy ministra obrany veteránům druhé světové války sloužícím v britské Royal Air Force.³⁰ Opominout v této souvislosti nelze ani petici na podporu nominace Sira Nicholase Wintona na Nobelovu cenu míru, jež byla v polovině června předána norskému Nobelovu institutu v Oslu. Záštitu nad petiční akcí měla předsedkyně Poslanecké sněmovny Miroslava Němcová a zástupci studentské iniciativy z Gymnázia Open Gate.³¹

Za významnou událost kulturních vztahů lze označit zapůjčení Věstonické venuše a dalších předmětů z období paleolitu ze sbírek Moravského zemského muzea na výstavu „Umění doby ledové: zrození moderní mysli“, která probíhala od února do května v Britském muzeu v Londýně a která si vysloužila velkou pozornost nejenom britských, ale i českých médií a veřejnosti. Kulturní spolupráce probíhala i v dalších oblastech – filmu, designu, literatury, konceptuálního umění či hudby. Z nejruznějších akcí lze zmínit výstavu děl Jana Švankmajera připomínající 50 let jeho filmové tvorby v Brightonu nebo první sólovou výstavu konceptuální umělkyně Evy Kořátkové ve Velké Británii, jež se uskutečnila v Oxfordu za spolupráce Modern Art Oxford a Českého centra v Londýně.

Důležitým tématem se stala i otázka bohemistických studií a výuky českého jazyka na University of Glasgow. Tato problematika byla předmětem návštěvy ministra školství D. Štyse na počátku prosince 2013 v Glasgow. Ministr se sešel nejen se studenty, ale také s předními představiteli univerzity. Shodli se na důležitosti prohloubení spolupráce skotské univerzity s českými vysokými školami a vytvoření společného studijního programu. Zájem zahraničních studentů o češtinu již dříve reflektovala Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, jež nabídla online kurzy českého jazyka v rámci akademického roku 2012/2013.³²

Obdobně jako v letech minulých se i roku 2013 jedním z laureátů ceny Gratia agit stala osobnost z Velké Británie. Tentokrát ocenění obdržela Bohuslava Bradbrooková, zakladatelka britské Společnosti pro vědu a umění a odbornice na život a dílo Karla Čapka.³³

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V porovnání s předchozími lety zůstává zapojení klíčových aktérů do procesu tvorby české zahraniční politiky v podstatě neměnné. Významným aktérem je i nadále Ministerstvo zahraničních věcí ČR – ministr zahraničních věcí a jednotlivé odbory MZV ČR. Konkrétně se na utváření politiky České republiky vůči Velké Británii podílel Odbor států severní a východní Evropy, Odbor Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, odbory zabývající se otázkami evropské integrace a Odbor veřejné diplomacie. Do procesu provádění zahraniční politiky byly zapojeny i organizační složky MZV – Zastupitelský úřad v Londýně, Stálé zastoupení v Bruselu. Důležitou roli zejména ve vztahu k unijním tématům hrál také Úřad vlády ČR.

Na rozvoji vztahů s Velkou Británií ať již bilaterálního či multilaterálního charakteru se podílela i sektorová ministerstva. V oblasti bezpečnostních vztahů šlo o Ministerstvo obrany ČR a Armádu ČR, v rámci ekonomické spolupráce pak o Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo financí ČR či Ministerstvo životního prostředí ČR v otázkách ochrany životního prostředí a klimatických změn. Zapojena byla rovněž řada příspěvkových organizací (České centrum v Londýně, Moravské zemské muzeum) a nestátních aktérů (např. Česko-britská obchodní komora). Již tradičně omezenou roli v utváření zahraniční politiky hrál Parlament ČR.

Decentralizace vzájemných vztahů a zapojení velké řady aktérů do procesu tvorby zahraniční politiky klade velké nároky na koordinaci. Ta se odlišuje dle projednávané oblasti. O koordinované politice lze např. hovořit v případě bezpečnostní spolupráce, kdy dochází k pravidelným konzultacím mezi relevantními odbory na MZV a Ministerstvu obrany ČR. Unijní témata jsou koordinována Úřadem vlády ČR v rámci Výboru pro EU.

ČESKÁ ZAHRA NIČNÍ POLITIKA VŮČI VELKÉ BRITÁNII V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Problematika vzájemných vztahů České republiky a Velké Británie se ani v roce 2013 nestala hlavní náplní debat v českém mediálním a veřejném prostoru. Role V. Británie při utváření české zahraniční politiky nebyla žádným způsobem politizována. Neznámá to ale, že by nebyla věnována pozornost otázkám, které svým obsahem spadaly do agendy česko-britských vztahů, či Velké Británii jako takové. Hlavním tématem, kterým se média, politici i odborná veřejnost zabývala, byla otázka britského vystoupení z Evropské unie a s ní úzce spojená problematika současného nastavení fungo-

vání Evropské unie. Dále byla pozornost zaměřena na otázku schvalování víceletého finančního rámce na léta 2014–2020 a Fiskální pakt. K medializovaným tématům patřil i britský postoj ke konfliktu v Sýrii.

Velkou pozornost médií vzbudilo úmrtí a pohřeb baronky Margaret Thatcherové. K významu a roli této přední britské političky se vyjadřovali nejenom čeští politici, ale rovněž odborné kruhy.

ZÁVĚR

Hlavním rámcem naplňování dvoustranných vztahů České republiky a Velké Británie byla i v roce 2013 Evropská unie. Nahlíženo touto optikou, lze konstatovat, že vzájemné vztahy na politické úrovni doznaly výrazné změny. Nástup úřednické vlády J. Rusnoka se nesl v duchu pozitivnějšího přístupu k evropské integraci a vstřícného postoje k do té doby odmítaným novým nástrojům, o nichž se diskutovalo na evropské úrovni v rámci hledání vhodného řešení na krizi eurozóny. Od poloviny roku 2013 tak přestala politiku české vlády ovlivňovat názorová blízkost ODS a britské Konzervativní strany. Reaktivní jednání české vlády charakterizované přijetím britského postoje bylo patrné v odmítnutí Fiskálního paktu či při dojednávání víceletého finančního rámce EU na léta 2014–2020 zejména ve snaze zajistit efektivní čerpání prostředků rozpočtu Unie. Česká republika v této oblasti s V. Británií spolupracovala, byť nikoli čistě bilaterálně. Ideologická příbuznost obou stran a jejich náhled na fungování Evropské unie však měla své limity, reflektující rozdílné postavení obou zemí. Příkladem negativního vymezení se české politické reprezentace vůči britské iniciativě bylo odmítnutí vlády ČR participovat na přezkumu pravomocí, které ve Velké Británii započalo již v polovině roku 2012.

Vznik úřednické vlády ovlivnil i intenzitu kontaktů mezi obě zeměmi v politické rovině. Řada plánovaných návštěv včetně britských ministrů v České republice se neuskutečnila, neboť zástupci V. Británie z obavy z případné změny postojů po nástupu politické vlády neměli zcela pragmaticky příliš zájem dojednat spolupráci s vládou, která nevzešla ze všeobecných voleb. Obdobně se čeští ministři až na výjimku zdrželi oficiálních cest do V. Británie. Pro druhou polovinu roku 2013 tak vzájemné vztahy měly nesporně udržovací charakter.

Rok 2013 nepředstavoval zásadnější změny v oblasti bezpečnostních vztahů, kulturní či ekonomické spolupráce. Zcela v logice předchozích let docházelo k posilování multilaterální diplomacie v rámci EU i NATO jakožto nezbytné součásti dvoustranné spolupráce.

Obdobně jako v předchozím roce otázce role Velké Británie na formování české zahraniční politiky nebyla v českém veřejném prostoru věnována pozornost. Dvoustranné vztahy tak nebyly ani v roce 2013 politizovány.

Pokud jde o budoucnost česko-britských vztahů, lze s nástupem politické vlády počátkem roku 2014 očekávat větší dynamiku vztahů. Nepůjde ale o vytváření specifického vztahu, jak se o to snažila vláda P. Nečase, nýbrž o standardní vztahy dvou zemí, které spolupracují v rámci EU a NATO.

Poznámky

- ¹ MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data I–III/2013*, s. 97–98; MZV ČR: *Ministr Karel Schwarzenberg na návštěvě v UK*, 7. 3. 2013. On-line: www.mzv.cz/london/cz/aktuality/ministr_karel_schwarzenberg_na_pracovni.html.
- ² E-mailová komunikace s MZV ČR.
- ³ MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data IV–VI/2013*, s. 45, 50.
- ⁴ MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data VII–IX/2013*, s. 30.
- ⁵ MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data IV–VI/2013*, s. 52.
- ⁶ *Review of the balance of competences*. Guidance. Gov.uk, Foreign & Commonwealth Office, 27. 3. 2014. On-line: <https://www.gov.uk/review-of-the-balance-of-competences>.
- ⁷ Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 7. 5. 2014.
- ⁸ Zavadilová, Tereza–Záruba, Igor: ČNB: *Tobinova daň nakazí i český trh*. E15.cz, 18. 2. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/cnb-tobinova-dan-nakazi-i-cesky-trh-957836.
- ⁹ Soudní dvůr EU: Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu), 30. 4. 2014. On-line: curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d589d76ab3cd2948b28002f0a0d4b27a19.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaNmTe0?text=&docid=151529 & pageIndex=0 & doclang=CS & mode=req & dir=&occ=first & part=1 & cid=45534.
- ¹⁰ Rozhovor se zástupcem Ministerstva zahraničních věcí ČR, 5. 5. 2014.
- ¹¹ MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Dokumenty I–III/2013*, s. 24.
- ¹² Rozhovor se zástupcem MMPO ČR, 24. 4. 2014; rozhovor se zástupcem MZV ČR, 5. 5. 2014.
- ¹³ Rozhovor se zástupcem MŽP ČR, 30. 4. 2014.
- ¹⁴ Rozhovor se zástupcem MZV, 29. 4. 2014.
- ¹⁵ Tamtéž.
- ¹⁶ Rozhovor se zástupcem MO ČR, 19. 5. 2014.
- ¹⁷ *British Military Advisory Training Team in the Czech Republic*. On-line: <https://www.gov.uk/british-military-advisory-training-team-in-the-czech-republic>.
- ¹⁸ Armáda ČR: *Capable Logistician 2013*. On-line: www.acr.army.cz/vyevik-a-nasazeni/vyevik-vojsk/2013/capable-logistician-2013-84550/.
- ¹⁹ Ministerstvo obrany ČR: *Steadfast Jazz 2013: Vojáky navštívil český ministr obrany*, 7. 11. 2013. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/steadfast-jazz-2013-vojaky-navstivil-cesky-ministr-obrany-91318/.
- ²⁰ *Dny NATO v Ostravě 2013*, 18. 9. 2013. On-line: www.natoday.cz/uplynule-rocniky/rocnik-2013-program.
- ²¹ Rozhovor se zástupcem MO ČR, 19. 5. 2014.
- ²² MZV ČR: *Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. Zastupitelský úřad Londýn (Spojené království Velké Británie a Severního Irsku). On-line: www.export.cz/evropa/velka-britanie/velka-britanie-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr.
- ²³ Britská obchodní komora (2014): *Czech Republic*. On-line: exportbritain.org.uk/market-snapshots/czech-republic.html.
- ²⁴ MZV ČR: *Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*, op. cit.
- ²⁵ ZÚ Londýn: *Souhrnná teritoriální informace Velká Británie*, stav ke 31. 3. 2014. On-line: www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/velka-britanie.html.
- ²⁶ *British businessman wants Kc13bn from CR for old loans*. CTK English-Language News Service, 29. 5. 2013. On-line: search.proquest.com/docview/1461756201?accountid=45601.
- ²⁷ MZV ČR: *Čtyři ekonomické prezentace ČR ve Velké Británii*. ZÚ Londýn, 19. 6. 2013. On-line: www.mzv.cz/london/cz/obchod_a_ekonomika/zpravodajstvi/index.html; ZÚ Londýn, Czech TechLondon, 18. 10. 2013. On-line: www.mzv.cz/london/cz/aktuality/czechtechlondon.html.
- ²⁸ Rozhovor se zástupcem MPO ČR, 24. 4. 2014.

- ²⁹ *Britská obchodní mise v ČR*. Prekon.cz, tiskový portál a magazín o průmyslu a pro průmysl, 4. 3. 2014. On-line: www.prekon.cz/1393943202/britska-obchodni-mise-v-cr.html.
- ³⁰ MZV ČR: *Ministr obrany navštívil Spojené království*. ZÚ Londýn, 1. 7. 2013. On-line: https://www.mzv.cz/london/cz/aktuality/ministr_obrany_vlastimil_picek_navstivil.html.
- ³¹ MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data IV–VI/2013*, s. 49–50.
- ³² MZV ČR: *Zahraniční politika ČR. Data X–XII/2013*, s. 84.
- ³³ MZV ČR: *Veřejná diplomacie 2013*, s. 22.

Kapitola 14

Dálný východ v české zahraniční politice

Rudolf Fürst

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRAŇIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Česká politika na Dálném východě (DV), tak jak je kontinuálně sledována v této sérii analytických monografií ÚMV, tradičně nepatří k hlavním tématům české zahraniční politiky, kontakty s asijskými partnery jsou určeny především ekonomickými zájmy a iniciativa spočívá převážně na straně hospodářsky silnějších asijských zemí se státem řízenou strategickou agendou. V okruhu zemí, které tato kapitola průběžně studuje, jsou zahrnuty Čína, Japonsko, Korejská republika (KR), Korejská lidově demokratická republika (KLDR), Tchaj-wan, Mongolsko, a také Vietnam, jež sice náleží do oblasti jihovýchodní Asie, ta však zatím není v této monografii specificky pokryta. Jmenovitě ČLR, Japonsko, Korejská republika a částečně také Tchaj-wan představují obchodně a investičně silné aktéry, kteří si v ČR dlouhodobě vytvořili vliv v politických a hospodářsko-lobbistických kruzích, proto vždy figurují jako hlavní téma této studie. Cílem této kapitoly není detailní faktický záznam událostí ve vztazích s výše zmíněnými asijskými partnery, nýbrž zachycení podstatných a nových okolností v návaznosti na dlouhodobý kontext české zahraniční politiky.

Rok 2013 v české politice vůči DV přinesl nebyvalou aktivizaci české politické agendy s ČLR na vysoké vládní úrovni. Tato okolnost reflektovala souběh dvou původně nesouvisejících trendů. Prvním je historicky bezprecedentní zájem ČLR o střední Evropu, který souvisí s investiční expanzí do Evropy od konce první dekády po roce 2000 a formováním nové regionální struktury uvnitř EU, spojující 16 postkomunistických zemí s ČLR, uvnitř již existujícího strategického partnerství EU-ČLR, v tzv. formátu 1+16.¹ Druhou okolností byla změna vládní politiky ČR po pádu kabinetu Petra Nečase a po nástupu Miloše Zemana do funkce hlavy státu a vytvoření dočasné vlády Jiřího Rusnoka, jež setrvala až do jmenování nového kabinetu v následujícím roce 2014.

Tato změna v přístupu k Číně nevyvolala v druhé polovině roku zatím výraznou vnitřní politickou diskusi, protože asijská témata v zahraniční politice v rámci ekonomické politiky státu v průběhu činnosti Rusnokovy vlády sice náležela k relevantním, avšak nepatřila k těm, jež by znamenala střet názorů v parlamentu a v médiích. Multilaterální vztahy EU s ČLR mají v ČR minimální mediální odezvu a v potřebě posílení ekonomických vztahů s ČLR se velké české politické strany dlouhodobě shodují. Za polarizující bylo možno považovat mediální střetnutí premiéra Nečase s částí vlastní vlády a s občanskou veřejností podporující politiku lidských práv v předchozím roce 2012, kdy ve svém projevu na brněnském veletrhu premiér varoval před negativním dopadem politiky lidských práv na české ekonomické zájmy zejména v Rusku a v Číně. Polarizace vnitřní diskuse v ČR se projevila až v následujícím roce 2014 v souvislosti s chystanými návštěvami nového ministra zahraničních věcí a prezidenta Zemana v ČLR.

Rok 2013 tak představoval přechod ve vnitropolitickém uspořádání ČR, ve kterém hlavní obecné postoje vůči asijským partnerům kontinuálně vycházely z programových dokumentů Nečasovy vlády, jež byly zmíněny v předchozích kapitolách na téma Dálný východ v české politice. Pro krátkou rekapitulaci lze připomenout, že DV nepředstavoval implicitní prioritu v programových dokumentech Nečasovy vlády,² nebyl výrazným tématem parlamentní diskuse ani v prostředí politických stran. Teprve změna na postu hlavy státu a vznik jím prosazené dočasné vlády nebývale oživily politický dialog s Pekingem, který byl do té doby velmi chladný, a to prakticky již od roku 2009, kdy premiér Jan Fischer v Praze přijal dalajlamu. Toto oživení vztahů s ČLR však nebylo explicitně vyjádřeno v programovém prohlášení Rusnokovy dočasné vlády, které jen obecně zmínilo zájem ČR o rozvíjející se trhy (mimo EU) v Indii, Číně, Rusku a Brazílii.³

Změna politického postoje Prahy vůči ČLR nejenže představuje hlavní téma roku 2013 ve formátu české asijské politiky, ale také druhý největší impulz v česko-čínských vztazích od počátku devadesátých let. Po roce 1989 v důsledku politické a ekonomické transformace v postkomunistické Evropě české vztahy s Čínou utrpěly divergencí politických kultur a narušením systému byrokratického řízení hospodářské spolupráce. Dosavadním vrcholem česko-čínských oficiálních kontaktů byla historicky první návštěva předsedy vlády ČLR Wen Ťia-paa (Wen Jiabao) v Praze v roce 2005 krátce po vstupu ČR do EU. Rok 2013 pak s dlouhým odstupem představuje revizi dosavadní letargie ČR, která dlouhodobě považovala ČLR za obtížně přijatelného partnera z důvodu nedemokratického režimu, což se projevilo na české straně utlumením návštěv na úrovni ministrů zahraničních věcí na více než jedno desetiletí. Vzájemné ekonomické vztahy se ustálily ve svém samopohybu bez negativních následků na asertivní chování Prahy v kritice stavu lidských práv v ČLR a ostentativním zvaním dalajlamy. Česká republika zůstala zklamána z nesplněných očekávání ve snaze o investiční a exportní úspěch na lukrativním čínském trhu, podobné rozčarování ovšem zažívá většina evropských států.

Podstatnou měrou však také zapůsobila proměna vnitropolitické konstelace jednak ve směru posílení české levice a významně také z titulu osobních aktivit prezidenta Zemana a premiéra Rusnoka. Oslabená pravice má v Číně také své podstatné

ekonomické zájmy, proaktivní část konzervativních kruhů propagující asertivní podporu tibetského exilu se ocitla v menšině, avšak s masivní mediální podporou, která se do konce roku 2013 neprojevila, ovšem zůstala do následujícího roku potenciálně mocným činitelem ovlivňujícím veřejné mínění. Významným proponentem v pozadí české politiky vůči ČLR jsou stále silnější lobbistické kruhy, jejichž vliv byl patrný již v průběhu Nečasovy vlády, kdy realizovaly vlastní cesty do Číny na semioficiální úrovni.

Fakt, že ČR získala s více jak desetiletým předstihem relevantní asijské investory v Japonsku a v Jižní Koreji, je dán schopností těchto zemí – na rozdíl od ČLR – nejen dříve zmapovat prostředí střední Evropy a jeho ekonomický potenciál pro své potřeby, ale také vyvinout zde vlastní výraznou *soft power*, jež Číně chybí. Stav vzájemně upadajícího zájmu postupně přerůstal od roku 2009 v nejchladnější vztahy ČR s Čínou v rámci celé Evropy. Nebývalá proměna postoje Prahy v roce 2013 vůči ČLR představuje urychlení adaptace na aktuální vývoj ve vztazích ČLR a střední Evropy, ale také pozoruhodnou míru proaktivního jednání na platformě summitu ČLR + 16 v Bukurešti (listopad 2013), kde premiér Rusnok jednal o přípravě cesty prezidenta Zemana do Pekingů a aktivně vyzýval k uspořádání příštího summitu v Praze. Takto aktivní role ČR neměla od konce éry vůči ČLR vstřícného předsedy vlády Jiřího Paroubka obdoby.

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Čínská aktivita v rámci formátu 1+16 a restart česko-čínských vztahů

Rok 2013 byl specifický nízkou mírou politické agendy na nejvyšší úrovni na DV a současně výraznou koncentrací pozornosti vůči vztahům s Čínou. V rodícím se formátu 1+16 vystupuje ambiciózní Polsko jako *de facto* vedoucí aktér celého bloku šestnáctky postkomunistických států a v oficiální rétorice Pekingů se slévají pojmy šestnáctka, střední Evropa a V4. Jakkoliv je vhodné tomuto projevu diplomatického uznání rozumět jako vyjádření zdvořilosti, zájem Pekingů o střední a východní Evropu (včetně Balkánu a Pobaltí) je evidentní jak co do obsahu tzv. „dvanáctibodového programu“,⁴ tak také v podobě mimořádné akcelerace bilaterálních politických a ekonomických vztahů s prominentními členy šestnáctky, tj. zejména s Polskem, Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem a Srbskem. Pozdní objevení postkomunistické Evropy Čínou lze vysvětlit jednak enormním vzestupem pozornosti vůči celé Evropě, tak i faktem, že oblast tzv. šestnáctky je důležitou součástí EU (kromě neunijních zemí) s třetinovým podílem na celkovém spotřebním trhu EU, a také oblastí s nedobudovanou infrastrukturou, zásobami nerostných surovin, s existujícími logisticky důležitými pozemními a námořními centry, a také prostorem pro průmyslovou výrobu v dostupné vzdálenosti na trhy západních členských zemí EU. ČLR objevila prostor nových členských zemí EU z prakticky stejných důvodů jako flexibilnější Japonsko, Tchaj-wan a Jižní Korea již o dekádu dříve, s tím rozdílem, že potenciálně jde o kvantitativně ještě silnějšího ekonomického partnera. Pozice ČR jako člena V4 a geogra-

ficky blízké země mezi mimořádně aktivním Polskem a v rámci EU–ČLR strategického partnerství stojícím prominentním Německem je tedy neobyčejně příznivá, bez ohledu na sporné politické otázky. Česká republika navíc není v pozici akutně zadlužené země jako další z pročínských prominentů v rámci šestnáctky (např. Maďarsko) a má možnost si více vybírat.

Z iniciativy prezidenta Zemana, premiéra Rusnoka a „Smíšené komory česko-čínské spolupráce“ bylo v Praze v listopadu uspořádáno česko-čínské investiční fórum, kterému předsedal český premiér a které se symbolicky konalo ve Španělském sále na Pražském hradu. Předseda vlády Rusnok při této příležitosti oznámil „*restart česko-čínské spolupráce*“.⁵ Oficiálním hostem fóra byl náměstek ministra zahraničních věcí ČLR Sung Tchao (Song Tao), který posléze absolvoval formální návštěvu na zámku v Lánech, kde předal prezidentovi Zemanovi oficiální pozvání k návštěvě ČLR v následujícím roce 2014. Ještě v témže měsíci se posléze konal summit předsedů vlád uskupení 1+16 v Bukurešti, kde se český premiér setkal s čínským protějškem Li Kche-čchiangem (Li Keqiang). Česká delegace navrhla Prahu jako další místo konání takového summitu v roce 2014.⁶ Na summitu se paralelně konalo ekonomické fórum pro zástupce hospodářských komor a podnikatelského sektoru.

Příznivý obrat v česko-čínských vztazích je tedy výsledkem působení zahraničního kontextu na úrovni ČLR+16 a projevem zájmu Pekingu pokrýt formát šestnáctky bez ohledu na rozdíly v úrovni bilaterálních kontaktů s jednotlivými zeměmi, a současně také důsledek změny vnitropolitické situace v ČR, spojené s posílením pozice české levice, která je tradičně více pročínská. K výčtu relevantních událostí české asijské agendy patří účast předsedy vlády Nečase na summitu V4 s Japonskem (červen) ve Varšavě. Program společného jednání potvrzuje rostoucí zájem Japonska o země Visegrádu, a zejména o ambiciózní Polsko. Premiér Šinzó Abe jednal o podpoře zemí V4 pro dohodu o volném obchodě mezi EU a Japonskem a o posílení vazeb Japonska s NATO.⁷ Rozhovor s českým premiérem se týkal zájmu většinového vlastníka Toshiba ve firmě Westinghouse, která je zainteresovaná na dostavbě české jaderné elektrárny v Temelíně.

Hospodářské kontakty

Hlavní váha vzájemných kontaktů s uvedenou skupinou zemí DV leží tradičně v hospodářské oblasti, výsledný efekt však tomu nezřídka nenasvědčuje, což paradoxně platí zejména v případě tolik diskutované a zdůrazňované Číny. Je evidentní, že obrat ve vzájemných politických vztazích se nemohl projevit v tak krátké době po změně v českém vnitropolitickém uspořádání. Přesto lze hypoteticky brát za jistý úhelný kámen vyhlášení Varšavské iniciativy v dubnu 2012 a očekávat postupně od vzniku formátu 1+16 nějaké příznivé ekonomické dopady. Česká statistika přílivu zahraničních investic (PZI) ovšem za rok 2013 vykazuje čínské investice do ČR v záporných číslech (-1252,5 mil. Kč), zato Jižní Korea opět potvrdila suverénní prvenství mezi asijskými investory (6779 mil. Kč v roce 2013) posledních let.⁸ Hlavní jihokorejskou akvizicí bylo v daném roce odkoupení zadlužených Českých aerolinií (ČSA), jež v kategorii složené finanční částky nepředstavovalo relevantní položku (44% podíl za 2,64 mil. EUR),⁹ avšak z hlediska strategické výhodnosti pro obě strany znamená mar-

kantní synergický efekt: ČSA byly v obtížné vyjednávací pozici, ČR je dlouhodobě strategickou destinací v jihokorejské výrobní a obchodní expanzi v Evropě a zvláště Praha patří v KR ke stále více módním turistickým destinacím.

Ani obchod s asijskými partnery, a zejména exporty do ČLR, nelze v roce 2013 považovat za jasný indikátor zlepšení. Český export do Číny meziročně mírně vzrostl zhruba o 5 mld. Kč (z 32,7 mld. Kč v roce 2012 na 37,6 mld. Kč v roce 2013), tj. o solidních 15 %, což je ovšem v poměru k importům z ČLR částka zhruba na úrovni jedné desetiny (import z ČLR do ČR byl 302,7 mld. Kč).¹⁰ Pozvolný nárůst českých exportů do Číny je v návaznosti na předchozí kapitoly této ročenky tedy potvrzením příznivého trendu posledních pěti let, kdy bylo ovšem obtížné nacházet kauzální relace mezi politickými vztahy (do roku 2012 chladnými) a výsledky exportu. Rodící se partnerství 1+16 bude vhodnější v následujících letech posuzovat spíše v hodnotách přijatých investic, protože možnosti ovlivnění obchodu jsou velmi obtížně proveditelné institucionální cestou. Navíc v tzv. Dvanáctibodovém programu Čína svým partnerům ve formátu 1+16 v oblasti obchodu nenabízí žádné konkrétní výhody. Naopak, jako formu splátek úvěrů poskytnutých čínským konsorciem bank (s příznačně dominantním postavením Čínské rozvojové banky) čínská strana navrhuje evropským partnerům šestnáctky splácení v podobě dodávek čínského zboží.

Výsledky českého exportu do dalších zemí sledovaného regionu DV jsou tradičně nízké a v celkovém úhrnu obchodní bilance ČR málo relevantní, proto nejsou jejich číselné hodnoty v tomto textu zmíněny. O tom, že prostor východní a jihovýchodní Asie patří k nesnadným destinacím, potvrzuje překvapivě komplikovaný průběh stavební zakázky PPF Banky ve Vietnamu, v tzv. projektu Vietnamcement. Tento vysoce prioritní záměr stavby cementárny českou formou Inekon v hodnotě zhruba dvě a půl miliardy korun byl zajištěn ručením EGAP a také soukromou PPF Bankou. Mimo uvedené byl ještě ve Vietnamu patřičně podporován i politicky. Projekt spolufinancuje Vietnamská investiční a rozvojová banka (BIDV), která otevřela zastoupení v ČR, kde má zájem orientovat se na vietnamské i české klienty. Přesto se výstavba cementárny dostala do mrtvého bodu a česká strana ve svízelné situaci intenzivně hledá alternativního vietnamského investora.¹¹

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

V následujícím přehledu budeme věnovat pozornost vnějším (zahraničním) a vnitřním (v ČR) aktérům, kteří ovlivňovali českou politiku, především pak vůči Číně, která představuje jednoznačně hlavní téma české politiky na DV v roce 2013. V případě ostatních zemí DV nenastala oproti předchozímu roku žádná podstatná změna, v české asijské politice obecně platí, že se odvíjí jako reakce na podněty silných partnerů (Čína, Japonsko, Korejská republika), kteří mají jasnější představy o tom, co chtějí, a také disponují většími finančními kapacitami. Výjimkou je ekonomicky slabé Mongolsko, které ovšem patří do seznamu prioritních zemí ČR ve strategii MPO, na

vzestupu jsou české ekonomické aktivity ve Vietnamu, v případě Severní Koreje nelze pro mezinárodně komplikovanou bezpečnostní situaci uskutečnit ani minimum z možných priorit ČR. Začneme tedy s vlivem Číny a formující se strategií její evropské politiky.

V postoji Pekingu vůči ČR je vždy patrný širší, tj. celoevropský kontext, ve kterém je určující souběh ekonomických a politických témat z hlediska relevance EU jako celku. Od ní se odvíjejí regionální a bilaterální strategie, menší země formátu ČR jsou nazírány dle jejich příslušnosti v dané hierarchii relevance. To bylo důvodem, proč čínský premiér Wen Ťia-pao (Wen Jiabao) v roce 2005 poprvé zavítal do Prahy rok po vstupu ČR do EU. Ačkoliv ČR má pověst nejasertivnějšího politického kritika ČLR v Evropě,¹² přesto se nezdá, že by Pekingu vyhovovalo takové státy úplně ostrakizovat; zmrazení politických bilaterálních kontaktů na vládní úrovni a omezení možností diplomacie v ČLR jsou dostatečným opatřením, které má za cíl adekvátně reagovat na nevíтанé skutky, ale nepoškodit čínské zájmy v Evropě. Z toho pohledu je česká vnitřní kritika zastánců lidských práv vůči pročínským stoupencům oprávněná: Peking nemá přímé nástroje, jak ČR potrestat, vývoj obchodu není politickými vztahy ovlivnitelný. Přímoú újmu v obchodu a investicích ČR v Číně sice nelze empiricky zaznamenat, avšak negociační možnosti ČR zůstávají na nízké úrovni, zejména v porovnání s prudkým vzestupem bilaterálních vztahů ostatních postkomunistických zemí s ČLR.

Se vznikajícím formátem 1+16 se objevuje téma možné kolize s agendou strategického partnerství EU–ČLR a možnost další fragmentace celoevropské jednotné politiky vůči Číně s ohledem na vzestup individuálních (bilaterálních) strategických partnerství velkých států EU – typicky zejména Německa a Francie, ale také už i Polska. Peking ve své evropské strategii již může využívat fragmentaci EU-28, formát 1+16, resp. 1+V4+12, a také bilaterální kontakty se všemi evropskými státy. Podle probíhajícího výzkumu pracovního týmu ÚMV se dle individuálních případových studií země V4 a Pobaltí stále vymezují velmi proevropsky i přes lákavou nabídku masivních investic z Číny, které v současné době byly stále ještě ve stadiu verbální diplomacie.¹³ Pro formát 1+16 je charakteristická míra asymetrie, neboť celé regionální seskupení šestnáctky (kromě V4) nemá vlastní institucionální zázemí, zatímco Čína otevřela na svém ministerstvu zahraničních věcí pro agendu 1+16 zvláštní Sekretariát (*Secretariat for Collaboration between China and the Countries of Central and Eastern Europe*). Tím se agenda 1+16 podobá spíše formátu kvazirozvojové pomoci Číny pro ekonomicky slabší skupinu členských zemí (plus doposud nečlenské státy) EU. Sekretariátu předsedá náměstek ministra zahraničních věcí ČLR, ve sledovaném roce 2013 Sung Tchao.

Na čínskou iniciativu ve formátu 1+16 se pokoušela reagovat Nečasova vláda již v roce 2012, avšak setkání českého velvyslance v Londýně s dalajlamou před olympiádou, prakticky dva měsíce po ustavujícím summitu 1+16 ve Varšavě (viz tzv. „Varšavská iniciativa“), vyjevilo nesoulad uvnitř koalice i české pravice vůbec: vedle pragmatické ODS a jí blízkých finanční skupin, které se dlouhodobě o Čínu zajímají (zejména PPF), stála konzervativní TOP 09, která má sice také v ČLR ekonomické

zájmy, současně se ale prezentuje důrazem na lidskoprávní témata a spolu se Stranou zelených a jejich bývalých fragmentů (Martin Bursík) patří k neaktivnějším podporovatelům tibetských exilových kruhů. Zatímco rozkol jak na pravici, tak i mezi vládou a MZV se projevil v předchozím roce 2012 v medializované debatě na téma tzv. „dalajlamismu“,¹⁴ tj. popularizované ideologie lidských práv, která údajně poškozuje české ekonomické zájmy v Rusku a v Číně, se vznikem Rusnokovy vlády se vidění Číny na vládní úrovni zjednodušilo a jasně posunulo ve prospěch podpory českých politických stanovisek blíže k Pekingu. Tím získala politika ČR nebyvalou jednotnost a schopnost vystupovat aktivně, v reakci na vývoj vztahů ČLR+16 je však vhodnější mluvit spíše o větší míře adaptace než v předchozím roce 2012.

Neočekávaně nový nesoulad mezi českými aktéry však naznačil kritický ohlas MZV ČR vůči entuziasmu premiéra Rusnoka během summitu v Bukurešti a především v otázce společné deklarace („Bucharest Guidelines“), kterou na závěr setkání schválily delegace zúčastněných šestnácti zemí a Čína. Asymetrický charakter formátu 1+16 dává mj. jasnou výhodu čínské straně, jež formuluje znění závěrečných dokumentů a předkládá je k posouzení jednotlivým zemím šestnáctky, které nemají dostatečnou možnost své individuální postoje ve větším časovém odstupu patřičně uvážit a vzájemně prodiskutovat. Z českých médií na rýsující se nesouzvuk mezi MZV a vládou ČR upozornil webový časopis *Česká pozice*, který se zmínil o údajně rezervovaném postoji bývalého ministra zahraničních věcí (a také předchozího předsedy Česko-čínské smíšené komise) Jana Kohouta. Z Bruselu přišla reakce v podobě dopisu komisaře pro obchod Karla de Guchta, věnovaného účastníkům summitu, v němž upozornil na potřebu neodchýlit se od společných postojů Evropské komise v oblasti obchodních vztahů s Čínou. Náznaky *České pozice* se týkaly údajně nejednotného postoje i uvnitř samého MZV, kde jednání o znění dokumentu vedl náměstek pro mimoevropské země a ekonomickou diplomacii Tomáš Dub (ODS), avšak diplomatické kruhy z odboru pro agendu s EU údajně naznačovaly nutnost větší opatrnosti. Do konce roku 2013 nebyly zveřejněny další podrobnosti a kauza s textem deklarace se dostala mimo obecnou pozornost, i tak ale jde o téma, které bude zřejmě v budoucím vztahu EU–ČLR a formátu 1+16 rezonovat.

V již zmíněném „restartu“ českých kontaktů s Čínou na vysoké úrovni představují lobbistické kruhy velmi významného aktéra, což není ani mezinárodní anomálie, ani odchylka od stavu předcházejících let (viz např. kapitola *Dálný východ v české zahraniční politice* v roce 2012), jen s částečnou personální obměnou, tentokrát příznačně v osobě Jaroslava Tvrdika, bývalého ministra za ČSSD, významného lobbisty, od roku 2013 honorárního poradce předsedy vlády pro kontakty s ČLR.¹⁵ Také stranická příslušnost předsedy Česko-čínské smíšené komory (Jan Birke, ČSSD) naznačuje směr politických vazeb.¹⁶ Rok 2013 však přinesl jeden podstatný rozdíl, kterým bylo dostižení oficiální politickou reprezentací náskoku lobbistů, jenž se do té doby v důsledku výpadku vysokých státních návštěv rýsoval prakticky od roku 2009. Cesty vysokých státních představitelů (ministr zahraničních věcí, prezident) se však realizovaly z časových důvodů až v následujícím roce 2014.

DÁLNY VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Pro český veřejný prostor a mediální svět jsou asijská témata stále příliš odtažitá a ne snadno zpracovatelná, s úsporami ve veřejných médiích (ČT, ČRo) dlouhodobě ubývá personální expertní zastoupení a úroveň mediálního pokrytí tím trpí. Pozornost poutají zejména události spjaté s napětím mezi rostoucí Čínou a sousedními zeměmi v oblasti teritoriálních sporů, pokračující bezpečnostní krize v souvislosti s vývojem v Severní Koreji, a nevyčerpatelným zdrojem je nedemokratický charakter některých sledovaných zemí: typicky Číny a Severní Koreje, méně pak už Vietnamu, zatímco pokrytí ostatních – formálně demokratických zemí – je sporadické, pro většinové publikum obtížně zařaditelné. Vztahy mezi Evropou a asijskými partnery v obchodě a investicích se sice objevují o něco častěji než dříve, v reakci na vzrůstající ekonomický a politický vliv silných asijských investorů, avšak ne v tak časté a zejména faktické podobě, jak se děje v zahraničních médiích na západ od ČR.

Český mediální diskurz se ustaluje ve svých stereotypech, které souznějí s českým vnitropolitickým životem, příznačně pak negativně graduje ve volebních kampaních. Ačkoliv asijská témata v českém prostředí ještě nedosáhla intenzivní politizace, přesto se v diskurzu populistických stran objevují náznaky jejich spojování do obecnějších hesel a sloganů v podobě soužití s migranty (Vietnamci), ilegálních činností cizinců a ekonomické konkurence (Vietnamci) a neochoty sdílet s většinovou společností hodnoty (muslimové, Číňané, Vietnamci). Nejčastějším hlavním tématem spojujícím českou (evropskou) realitu s asijskou jsou nesporně lidská práva. Tematizace údajného rozporu mezi hospodářskou činností a zrazováním demokratických ideálů je jedním z ústředních stereotypů, které se objevují v politických diskusích. I když se ve druhém kole prezidentských voleb 2013 střetli kandidáti, kteří zastávají protichůdná stanoviska ohledně zdůrazňování lidských práv v zahraniční politice státu (M. Zeman a K. Schwarzenberg), asijská tematika však explicitně nezazněla, protože hlavní konfrontace se odehrála zejména v apelu na národní a historickou symboliku blízkou středoevropské realitě. Ani v předčasných parlamentních volbách v roce 2013 nelze opakování osvědčené vylučovací konstrukce „buď obchod, nebo lidská práva“ považovat za téma, které by vedlo pozornost do asijských prostorů, spíše se týkalo Evropě bližšího Ruska.

V souvislosti s tzv. „restartem“ česko-čínských politických kontaktů však lze pozorovat od pozdního podzimu 2013 oživení pozornosti vůči ekonomickému přínosu Číny Evropě. Začíná téměř překvapovat, že téma Čína v českém mediálním prostředí může vůbec představovat také něco pozitivního, neboť stereotypizace a selektivita českých médií v interpretaci situace asijské velmoci má dlouhodobě odpuzující účinek na širokou veřejnost, druhotně i na média samotná. V pochopitelné snaze čelit negativním stereotypům kritiků ČLR se ovšem rýsuje nebezpečí jiného stereotypu – o tzv. výtečných možnostech asijského ekonomického zázraku. Oživení české politiky vůči Pekingmu nemusí přinést okamžitý efekt, může také skončit i rozčarováním. Proto protipól témat „čínský sen“ (o ekonomickém úspěchu) a „komunistický režim, který

utlačuje disidenty a Tibet“, může dlouhodobě polarizovat českou veřejnost a bránit věcnému a nepodjatému nazírání skutečnosti.

Autor dlouhodobě interpretuje český diskurz o Číně a lidských právech jako sociální konstrukt, tj. tendenci rekonstruovat v diskurzu českou národní demokratickou identitu na příkladu negativní jinakosti, kterou lokalizuje do vzdálených oblastí Asie, kde dožívají tzv. zlé komunistické režimy. Česká republika by tak měla využít vlastní tragické zkušenosti a následováním odkazu Václava Havla projevit solidaritu s těmi, kteří ještě nedosáhli osvobození od politického útlaku. V tomto smyslu se ovšem veřejná debata točí spíše v reflektování české reality a je projevem upjaté pozornosti k sobě samým, než aby přinášela produktivní výsledky v podobě konkrétní pomoci druhým.¹⁷

Významná část české veřejnost věří, že se tak stane pozváním dalajlamy do ČR a demonstrací odvahy vůči mocnému Pekingu, který nepřestane proti přítomnosti tibetského hosta oficiálně protestovat. Vyznění dalajlamovy účasti na konferenci Forum 2000 v Praze v září 2013, dva roky po předchozí návštěvě Prahy, bylo jako vždy mediálně působivé. I když tibetský host nebyl přijat českým prezidentem, tak jak se stávalo v éře prezidenta Havla, přesto jeho vystoupení na Konferenci Forum 2000 i veřejná přenáška v Tipsport aréně, která přilákala přes pět tisíc účastníků, byly mediální událostí podzimu.¹⁸ O zvláštní popularitě Tibetu v Česku svědčí pokračující entuziasmus každoročního festivalu Dny Tibetu, který se stal neodmyslitelnou kulturní událostí jara, a také projevem občanských postojů v podobě vyvěšování tibetských vlajek v rámci akce „Vlajka pro Tibet“ v místních zastupitelstvích, univerzitách, školách, kulturních organizacích. Neustále narůstající počet zúčastněných svědčí o tom, že popularita Tibetu je stále na vzestupu.¹⁹

Prezident Zeman v předvolební kampani označil dalajlamu za představitele náboženských kruhů při zdůvodnění, proč ho nepřijal na oficiální úrovni. Barmskou disidentku a političku, nositelku Nobelovy ceny za mír, Aun Schan Su Ťij, která byla také hostem Fora 2000, však prezident na Hradě uvítal.²⁰ Otázka lidských práv je nadále relevantním a antagonizujícím tématem, jež ve veřejném diskurzu představuje značný potenciál pro politizaci, kterého využívají zejména pravicové subjekty. I když se tak v roce 2013 stalo jen zatím okrajově, pro předpokládaný vzestup kontaktů s Čínou na nejvyšší politické úrovni do následujících let lze čekat odpor občanské veřejnosti, médií a politické opozice, který bude postaven na politické a hodnotové nepřijatelnosti Číny.

Stranou od roviny českého diskurzu na téma hodnot a pragmatismu je třeba také zmínit sílící přítomnost asijských aktérů v českém veřejném prostoru a jejich nároků. Jde především o komunitu českých Vietnamců, tvořících nejpočetnější asijskou menšinu v ČR, ale již také ekonomicky a společensky ambiciózní součást veřejného života. Odstupující vláda P. Nečase přiznala Vietnamcům žijícím v ČR status národnostní menšiny. Komunita Vietnamců, čítající oficiálně 65 tisíc (neoficiálně však 70 000–80 000), získává nárok na státní podporu jazyka a kultury. Vietnamci se v ČR posazují jako komunikativní a ekonomicky vlivná menšina s aspiracemi na vlastní finanční a mediální zázemí.

Většina zde sledovaných asijských zemí má v ČR silnou veřejnou diplomacii, je potěšitelným faktem, že i při omezených materiálních možnostech se také česká strana začíná stále více prosazovat podobným způsobem, zejména sofistikovanou prezentací české kultury. Prim posledních let hraje aktivní ambasáda v Soulu, kde bylo v roce 2013 otevřeno České centrum, pozoruhodně se aktivizuje i česká kulturní propagace v Číně, v případě Tchaj-wanu a Japonska je aktivní česká kulturní diplomacie samozřejmostí dlouhodobě již s předstihem. S aktivizací kontaktů s Čínou lze očekávat prudký nárůst zájmu o turistiku do střední Evropy, jenž jako vedlejší produkt přináší čínská investiční expanze do postkomunistické části EU.

ZÁVĚR

Zvolení prezidenta Zemana a ustanovení dočasné vlády vedly k sblížení hlavních politických elit i ekonomických lobby ve vztahu k Číně, což dohromady přispělo k aktivizaci české politiky z vlastní domácí vůle. Tím, že strana TOP 09 ztratila MZV, uvolnil se většinový konsenzus na vládní úrovni, který podporuje ekonomickou orientaci na Peking s potřebou zlepšit s ním do té doby příliš chladné politické vztahy. Současně se tak ČR v dané mezinárodní konstelaci výrazněji po delší době (od roku 2009) adaptovala směrem k pročínskému proudu v rámci formátu šestnáctky (1+16), a implicitně i většiny EU-28. Politika ČR se tak stala aktivní a současně také i reaktivní v rámci přijímání okolních podnětů, tj. z formátu 1+16 i bilaterálně s ČLR. Tento posun se pro zbytek pravice mimo ODS a většinu médií zatím nestal popudem k politizaci, počet a intenzita debat v politickém okruhu a v médiích tomu nenasvědčovala, avšak s nástupem nové vlády Bohuslava Sobotky v roce 2014 se pro tuto část názorového spektra otevírá mobilizující potenciál údajného „podlehnutí asijské velmoci“ a „opuštění politiky lidských práv“. Dosud nízká míra politizace do konce roku 2013 tak byla klidem před bouří.²¹ Předpokládaným hlavním tématem blízké budoucnosti je dramatický vzestup přítomnosti ČLR ve střední Evropě a schopnosti ČR tuto unikátní příležitost využít, resp. to, jak bude vhodné se na tuto situaci adaptovat v míře ústupu od konfrontační politiky lidských práv směrem k novému stylu politiky lidských práv nové vlády, dále pak jak bude možné rozvíjet vlastní aktivitu orientovanou na získání čínských investic a popř. posílit vlastní veřejnou diplomacii v Číně. Česká republika se ve srovnání s předchozím rokem silněji adaptovala vůči možnostem formátu 1+16, a dokonce se začala nebyvalou měrou angažovat jak v tomto sdružení, tak také v bilaterálních vztazích s Pekingem. Tento obrat lze označit za jednu z nejmarkantnějších změn české zahraniční politiky v roce 2013 i v rámci celé dekády. Toto posílení českého zájmu o Čínu však nemůže zastřít existující slibnou dynamiku hospodářských kontaktů s Čínou na regionální úrovni z minulých dvou let, i v oblasti kulturní a akademické spolupráce, která se úspěšně rozvíjela – bez přímé politické podpory vysokých míst – už za Nečasovy vlády. Česká politika tak v principu nebyla zcela neaktivní, jen nepůsobila na tak vysoké politické úrovni. Co se změnilo, byla tedy aktivizace oficiální po-

litické linie, na kterou je ČLR více vnímavá než česká strana. Prolomení chladu ČLR vůči Praze lze přičíst tomu, že česká strana dokázala Peking přesvědčit o svém zájmu vyjít z dlouhodobé stagnace bilaterálních politických kontaktů. Česká republika nevyšlala ministra zahraničních věcí do Pekingu patnáct let, neboť k tomu neshledávala pádný důvod, a ČLR posléze takovou návštěvu neměla zájem akceptovat jako odvetu za přijetí dalajlamy v ČR v roce 2009.

Česká urychlená adaptace na středoevropský styl politiky vůči Pekingmu prezentovaný zeměmi V4 může být přijímána negativně a polarizovat společnost v ČR na základě emotivně využitých mediálních strategií zástupců občanské společnosti a argumentačně slábnoucí politické pravice. Možnosti plynoucí z tzv. „restartu“ kontaktů s Pekingem také mohou uvíznout jen v oblasti plánů a slibů, jak svědčí případ krize strategického partnerství EU–ČLR prakticky již po třech letech své existence, kdy obě strany začaly otevřeně vyjadřovat své zklamání. Příklad Polska a Maďarska, které v roce 2013 ještě neshledaly dostatečný ekonomický efekt své diplomatické ofenzivy vůči Pekingmu,²² může dát s odstupem za pravdu pochybnostem plynoucím z charakteru formátu 1+16, který je asymetrický a je výrazně postaven na čínských vlastních prioritách. Vyvažování mezi zájmem o Čínu a střízlivým realismem vede ke střední cestě, kterou by se česká adaptace měla ubírat. S čínskou *charm offensive* poroste napětí mezi českou politikou formátu EU–ČLR, „východním“ formátem 1+16 i s bilaterální agendou. Na tuto výzvu bude česká strana muset reagovat, nabízí se k úvaze možnost užší koordinace v rámci V4.

Celkově se zbývající oblast DV kromě Číny v nazírání ČR v roce 2013 dále neposunula, zůstává zachována kontinuita asymetrie a větší aktivity ekonomicky silnějších a diplomaticky aktivnějších asijských partnerů – Japonska, Jižní Koreje a Tchaj-wanu, zatímco Mongolsko a Vietnam jsou dlouhodobě potenciálními strategickými destinacemi pro české investice. Kontakty České republiky s KLDR nadále komplikuje napjatá bezpečnostní situace, změny ve vedení strany a státu po nástupu Kim Čong-una, a především přetrvávající tristní ekonomická situace limitují možnosti oživit tradici bilaterálních vztahů.

Poznámky

- ¹ Jde o postkomunistické státy ve střední, východní a jihovýchodně Evropě a v Pobaltí, tj. členské země EU a několik dosud neuniijních států: Albánie, Bulharsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Polsko, Rumunsko, Slovinsko, Slovensko, Srbsko.
- ² Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády*. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf.
- ³ Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády*, červenec 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf.
- ⁴ *China's Twelve Measures for Promoting Friendly Cooperation with Central and Eastern European Countries*, Foreign Ministry of the People's Republic of China (FMPRC), 26. 4. 2012. On-line: www.mzv.cz/file/862793/China_CEE_cooperation.pdf.

- ⁵ „Restart of Collaboration between the Czech Republic and China“, The Government of the Czech Republic, November 12th, 2013. On-line: www.vlada.cz/en/media-centrum/aktualne/restart-of-collaboration-between-the-czech-republic-and-china-113806/.
- ⁶ Vláda ČR: *Premiér: Summit s Činou by se mohl konat v ČR*, 26. 11. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-summit-s-cinou-by-se-mohl-konat-v-cr--113845/.
- ⁷ Agenda Visegrad Group Plus Japan Joint Statement, Partnership based on common values for the 21st century, 6. 6. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/visegrad-group-plus.
- ⁸ Statistika ČNB, PZI do ČR v teritoriální struktuře v roce 2013. On-line: www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html.
- ⁹ *Vláda schválila prodej podílu ČSA do rukou Korean Air*. Pilotinfo, 14. 3. 2013. On-line: www.pilotinfo.cz/z-kokpitu/doprava/vlada-schvalila-prodej-podilu-v-csa-do-rukou-korean-air.
- ¹⁰ Statistika zahraničního obchodu ČR za příslušný rok, Český statistický úřad. On-line: apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO.
- ¹¹ Žižka, Jan: *PPF Bance „zamrzly“ peníze ve Vietnamu. Miliardový export do prioritní země se zdrhl*. Česká pošta. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/ppf-bance-zamrzly-penize-ve-vietnamu-miliardovy-export-do-prioritni-zeme-se-zadrhl-gzf-/tema.aspx?c=A131118_230734_pozice_137592.
- ¹² Viz schémata vyhodnocující individuální vztahy evropských zemí vůči ČLR, vyjadřující kombinace politických a ekonomických politik, v analýzách ECFR (*European Council on Foreign Relations*). Fox, John–Godement, François (2009): *A Power Audit of EU-China Relations*. London: ECFR, s. 4; dále viz Godement, François–Parello-Plesner, Jonas–Richard, Alice (2011): *The Scrumble for Europe*. Asia Centre policy brief. London: ECFR.
- ¹³ S podporou výzkumného grantu TAČR TD010231, 2012–2013, Fürst, Rudolf–Tesař, Filip (eds.) (2013): *China’s Comeback in Former Eastern Europe: No Longer Comrades, Not Yet Strategic Partners*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ¹⁴ Viz např. Nečas, Petr: *Dalajlamismus či podpora Pussy Riot škodí českému exportu*. iDnes, 10. 9. 2012. On-line: zpravy.idnes.cz/podpora-dalajlamy-podle-necase-skodi-exportu-fnb-/domaci.aspx?c=A120910_182335_domaci_jj.
- ¹⁵ *Tvrdí se vrátit do Strakovky. Dělá Rusnokovi poradce*. Lidové noviny, 2. 12. 2013. On-line: www.lidovky.cz/tvrdik-se-vratil-do-strakovky-dela-rusnokovi-poradce-pdf;zpravydomov.aspx?c=A131202_074602_ln_domov_jzl#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=text&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks.
- ¹⁶ Podrobněji viz na webových stránkách Smíšené česko-čínské komory vzájemné spolupráce. On-line: www.czechchina.com/?page_id=1916.
- ¹⁷ Fürst, Rudolf (2011): *Co počít s negativní českou konstrukcí zlé Číny?* In: Střítecký, Vít a kol.: *Mezi politickým (ne)zájmem a byrokratickou efektivitou*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 115–125. Dále viz např. Fürst, Rudolf (2010): *Podpora Tibetu, Tchaj-wanu a lidských práv v Číně: Evropská avantgarda nebo český kým?* In: Drulák, Petr–Horký, Ondřej (eds.): *Hledání českých zájmů. Obchod, lidská práva a mezinárodní rozvoj*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 80–101.
- ¹⁸ On-line: www.forum2000.cz/cz/projekty/dalsi-aktivity/2013/prednaska-jeho-svatosti-dalajlamy/; www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/241881-dalajlama-si-ziskal-ceske-posluchace-humorem-a-srdcnosti; www.tibinfo.cz/clanek.php?id=690.
- ¹⁹ On-line: www.tibinfo.cz/clanek.php?id=579.
- ²⁰ *Zeman přijal na Hradě nobelistku Su Ťij*. Týden, 16. 9. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/prezident-zeman-prijal-na-hrade-nobelistku-su-tij_282784.html.
- ²¹ Viz ostře neousledná reakce opoziční pravice a Strany zelených vůči návštěvě ministra zahraničních věcí L. Zaorálka v ČLR v následujícím roce 2014 a také mimořádně masivní kritika prakticky všech médií za podpis kompromisního společného prohlášení, které je interpretováno jako „zrada“ české politiky lidských práv a podpory Tibetu.
- ²² Osobní konzultace autora s kolegy z výzkumných institucí zemí V4, kteří studují vývoj vztahů svých zemí ČLR.

Kapitola 15

Subsaharská Afrika v české zahraniční politice

Ondřej Horký-Hlucháň a Kateřina Rudincová

OD ZÁJMU O AFRIKU K ZÁJMŮM V AFRICE?¹

Zpátky do Afriky, ale pozdě. Tak zhodnotil podtitul kapitoly této knižní řady českou zahraniční politiku vůči subsaharské Africe v roce 2012.² Text uzavřelo tvrzení, že česká zahraniční politika se přes pokračující omezování výdajů státního rozpočtu z hlediska kapacit odlepila ode dna, o „návrat do Afriky“ se však pokouší se značným zpožděním. Rok 2013 pokračoval v trendu prohlubování vztahů s tradičními partnery v Africe a v navazování vztahů nových či staronových, především v hospodářské oblasti sedmiprocentním nárůstem vývozu. V situaci, kdy v Evropě doznívá hospodářská recese, zatímco Afrika zaznamenává robustní ekonomický růst, posiluje povědomí o důležitosti a možnostech afrických států jako ekonomických partnerů rychleji, než se rozvíjejí krizí ochromené zahraničněpolitické nástroje České republiky. Důležité však je, že tento zájem začíná prostupovat více oblastí české společnosti, tedy nejen vykonavatele zahraniční politiky, ale postupně i jejich tvůrce. Zasaňuje nejen média, ale také samotné firmy, které usilují o rozšíření svých odbytišť. Importovaná, ale do velké míry opodstatněná móda „Afriky na vzestupu“ se např. projevila i v souloví *Emerging Africa* v názvech obou velkých a hojně navštívených akcí, které MZV v roce 2013 uspořádalo k 50. výročí panafrické organizace a k příležitostí pro český byznys na celém kontinentě.

Loňská kapitola (2013) také zdůraznila, že ve vztahu mezi Českem a padesátkou zemí subsaharské Afriky, které motivují převážně hospodářské zájmy, nelze kvůli postupnému nárůstu objemu obchodních vztahů očekávat zvraty. Tato skutečnost byla v roce 2013 umocněna zejména pozastavením koncepční činnosti MZV v návaznosti na pád „politické“ vlády a ustanovení úřednické vlády. Výjimečný moment, kdy se subsaharská Afrika po několika letech stala předmětem politické a polarizované debaty, představovaly okolnosti rozhodnutí o vyslání českého vojska do Mali v rámci

Výcvikové mise Evropské unie (EUTM Mali) z počátku roku. Pro africkou agendu zůstává příznačné, že pravicová vláda Petra Nečase včetně ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga rámovala vyslání vojenského kontingentu do Afriky nepřímo, pouze bezpečnostními a unijními aspekty. Kromě nevyhnutelné politizace způsobené povinným souhlasem parlamentu se zahraničním vojenským angažmá od doby diskusí o rušení ambasad z roku 2010 také šlo o jediný případ polarizace české zahraniční politiky vůči Africe. Proti misi totiž v parlamentu vystoupila významná část levicové opozice. Zprávu o rostoucím povědomí o subsaharské Africe v politické sféře ovšem relativizuje jako dobrý příklad opakované použití opozičního argumentu, že v Mali, kam jedna jediná česká firma vyváží zboží za miliardu korun ročně, nemá Česko žádné národní zájmy.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Pád pravicové vlády a pozastavení práce na koncepčním dokumentu

V loňském roce avizovaná analýza *Strategie vztahů České republiky vůči státům subsaharské Afriky* čekala jako další součásti balíku dílčích strategií ministerstva zahraničních věcí, zaměřených na mimoevropské regiony, na konečné schválení dokumentu vedením MZV. Práce na strategii věnované subsaharské Africe ovšem byla zastavena nástupem úřednického kabinetu Jiřího Rusnoka a staronového ministra zahraničních věcí Jana Kohouta v červenci 2013. Již brzy po nástupu politického kabinetu Bohumila Sobotky, ministra zahraničních věcí Luboše Zaorálka a nových náměstků na počátku roku 2014 však bylo zřejmé, že práce na strategiích nebude obnovena. Vzhledem k „politické inventuře“ dojde totiž k revizi základních koncepčních dokumentů zahraniční politiky, které se bude věnovat analýza české zahraniční politiky za rok 2014.

Strategie, která byla ve své pracovní verzi z prosince 2012 zpřístupněna ke konzultaci uzavřeně, avšak poměrně široké obci aktérů včetně akademické sféry, nicméně představuje určitou momentku pojetí české politiky vůči Africe z hlediska příslušného ministerského odboru a sekce v gesci náměstka Tomáše Duba. V souladu s předchozí koncepcí zahraniční politiky definovala tato dílčí strategie jako české zájmy v subsaharské Africe především posílení českého exportu, podíl na dodržování lidských práv a demokratizaci v regionu, jeho hospodářský rozvoj a v neposlední řadě i plnohodnotný podíl na společné zahraniční a bezpečnostní politice EU. Evropské angažmá přitom mělo sloužit jako prostředek pro zvýšení prestiže České republiky. V posledním bodě dokument předznamenal argumentaci ve prospěch z hlediska počtu vyslaných vojáků bezprecedentního zapojení české armády do unijní mise v Mali. Dokument také opakovaně zdůraznil, že zvýšení exportu nelze dosáhnout společným zastoupením Evropské unie v regionu, ale pouze nástroji bilaterální politiky, a to prostřednictvím posílené sítě zastupitelských úřadů včetně lehkých forem zastoupení. Tomuto bodu zase odpovědělo otevření zredukovaného zastupitelského úřadu v Dakaru, ke kterému došlo na konci listopadu 2013.

V souladu s duchem doby dokument současnou situaci subsaharské Afriky označil jako „*tzv. Africký zázrak*“, dobře však zároveň pojmenovává výzvy, kterým kontinent čelí.³ V některých aspektech však dokument zůstává příliš obecný či nevyrovnaný. Například věnuje jeden odstavec tématům, jako je česká podpora místní kultury, tedy stejný prostor jako prioritám Česka v politice EU vůči Africe. V hospodářské oblasti dokument identifikoval poměrně podrobně prioritní odvětví pro český průmysl a v příloze také prioritní země, na které se měla Česká republika zaměřit. Mimo tradičních cílových zemí české politiky se současným či ještě nedávným diplomatickým zastoupením (Jihoafrická republika, Nigérie, Etiopie, Ghana, Keňa, Kongo-Kinshasa, Senegal a Zimbabwe) navrhl jako prioritní země nově Gabon, Rwandu a Tanzanii. Ambicí zahraničněpolitického dokumentu nicméně nebylo prezentovat společnou vládní pozici odrážející např. pohled ministerstva průmyslu a obchodu. I proto dostupná pracovní verze dílčí strategie – s přihlédnutím ke všem omezením, které nese nedokončený a neschválený dokument – představuje pouze pohled jednoho rezortu.

Politizace subsaharské Afriky mezi prezidentem, politickým a úřednickým kabinetem

Tak jako konstatovala africká kapitola tohoto knižního cyklu již ve svém prvním hodnocení roku 2007, důležitost okrajové zahraničněpolitické agendy, jako je subsaharská Afrika, do určité míry závisí i na jednotlivých osobnostech české státní správy. Podle některých pohledů zevnitř MZV tak byla např. silnou stránkou téměř čtyřletého období gesce mimoevropské agendy v rukou náměstka T. Duba, který byl dosazen na MZV bez předchozí diplomatické zkušenosti, spíše vysoká intenzita bilaterálních návštěv a navazování nových vztahů než práce koncepční. Návrat J. Kohouta do ministerského křesla prezidentského kabinetu podobně znamenal kromě personálních zásahů i využití jeho zkušeností s africkými partnery z předchozího působení v čele rezortu. A v neposlední řadě zvýšení zájmu o Afriku také může znamenat nástup Miloše Zemana do prezidentské funkce, i když se zatím nijak konkrétně neprojevil. Zdá se, že současný prezident klade na ekonomickou diplomacii a diverzifikaci exportu ještě větší důraz než jeho předchůdce, což by africké agendě nahrávalo. Jako klíčové se ovšem jeví obsazení postu ředitele zahraničního odboru jeho kanceláře Hynkem Kmoníčkem. Ten získal zkušenosti s agendou subsaharské Afriky jako ředitel tehdejšího spojeného odboru zemí Afriky a Blízkého Východu do roku 1999, krátce pak jako vrchní ředitel sekce mimoevropských zemí a do roku 2001 dokonce jako náměstek ministra s mimoevropskou agendou.

Z hlediska politizace však roku 2013 dominovala hned zpočátku otázka české mise do Mali, kterou také prezident podpořil, ovšem primárně z hlediska tvrdého boje proti mezinárodnímu terorismu.⁴ Počátkem následujícího roku však dokonce pronesl, že by jako vrchní velitel ozbrojených sil nebyl ani proti případné účasti na misi ve Středoafrické republice, která nemá protiteroristický charakter.⁵ Jinak byla účast na malijské misi rámována především prounijními argumenty, a to včetně jinak euroskeptického premiéra. Jak přiznal náčelník generálního štábu Petr Pavel, po dlouhou dobu byla pro armádu prioritou účast v misích NATO, nyní začala však usilovat o „vyváženější přístup“.⁶ To v leccem poukazuje na konec výjimečnosti transatlantických vztahů a je-

jich podřízení evropskému prizmatu po nástupu sociálně demokratické koaliční vlády na počátku roku 2014. Ministr K. Schwarzenberg dokonce opakovaně varoval, že nevysláním jednotek bychom se stali „*nevěřohodnými členy EU*“.⁷ Tento krok ze strany pravicové vlády P. Nečase byl však již do velké míry pragmatický, neboť měl podle časové souslednosti sloužit jako lepší východisko pro vyjednávání o unijním rozpočtu v situaci, kdy si Česko vysloužilo nálepku unijního potíživce.⁸ Spojení výcviku s vyzbrojením malijské armády navíc mělo umožnit české armádě zbavit se útočných pušek, tzv. samopalů vzoru 58.⁹ Ty měly nahradit údajně doposud používané zastaralé československé zbraně z osmdesátých let minulého století.¹⁰ Do Mali však nakonec žádná výzbroj dodána nebyla.

Pro prezidentem nominovanou úřednickou vládou J. Rusnoka, která nezískala důvěru sněmovny, je charakteristické, že jediným politicky diskutovaným a i v zahraničí medializovaným tématem spojeným se subsaharskou Afrikou bylo vulgární vyjádření premiéra o jeho nechuti k cestě do Johannesburgu na pohřeb Nelsona Mandely. Pohřbu se nakonec zúčastnil ministr zahraničních věcí a tehdejší předseda vlády České republiky strávil večer v Plzni na fotbale.¹¹ I v tomto případě ale nebyla politická diskuse rámována zahraničněpoliticky vztahem k Jihoafrické republice, ale obecně eticky.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Politické vztahy

Hlavním tahounem vztahů se subsaharskou Afrikou tak zůstává především samotné MZV. Pomalu se zvyšující zájem o politická témata na africkém kontinentu ilustruje např. zvyšující se počet prohlášení MZV týkajících se subsaharské Afriky. Zatímco v roce 2012 nevydalo MZV žádné prohlášení týkající se tohoto regionu, neboť necítilo potřebu zdůrazňovat, doplňovat či předcházet vyjádření vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, v roce 2013 byla vydána prohlášení hned čtyři. V březnu 2013 zhodnotilo pozitivně pokojný průběh voleb v Keni.¹² V září pak odsoudilo teroristický útok organizace al-Shabaab na nákupní centrum Westgate v keňském Nairobi.¹³ V souladu se svou lidskoprávní agendou vydalo ministerstvo v listopadu 2013 prohlášení k případu zimbabwské obrádkyně lidských práv Beatrice Mtetwy.¹⁴ Hlavní událostí konce roku 2013 bylo ovšem úmrtí Nelsona Mandely 5. prosince, ke kterému následujícího dne MZV vydalo soustrastné prohlášení pozůstalým i jihoafrickému lidu.¹⁵

České návštěvy v subsaharské Africe

Rok 2013 byl poměrně bohatý na zahraniční cesty a vzájemná setkání politických představitelů Česka a afrických zemí. Ve dnech 13.–18. 10. 2013 podnikl ministr zahraničních věcí J. Kohout za doprovodu třiceti zástupců českých firem zahraniční cestu do Jižního Súdánu, Rwandy, Ugandy a Ghany.¹⁶ Jedním z motivů cesty bylo změnit často stereotypní vnímání regionu Afriky a upozornit na jeho především eko-

nomický potenciál. V případě Jižního Súdánu i Rwandy šlo o první oficiální cestu představitele české vlády do těchto zemí. V této souvislosti nabídl ministr Kohout během jednání s představiteli jihosúdánské vlády poskytnutí konkrétní technické podpory k zefektivnění rozvojových projektů v zemi.¹⁷ Ve Rwandě jednal ministr zahraničních věcí především o možnostech českých firem podílet se na stavebních, energetických a zemědělských projektech. Česko je ve Rwandě vnímáno velice pozitivně, protože v roce 1994, kdy bylo nestálým členem Rady bezpečnosti OSN, tehdejší velvyslanec Karel Kovanda nazval mezi prvními situací v zemi genocidou a prosazoval její urychlené řešení. Také došlo k podpisu Memoranda o porozumění a spolupráci mezi Památníkem Lidice a Kigali Genocide Memorial Centre.¹⁸ V Ugandě bylo podepsáno memorandum o porozumění, které zakotvilo konání pravidelných bilaterálních konzultací o politických otázkách. V Ghaně, která je pátým nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR v Africe, jednal ministr především o možnostech prohloubení ekonomické spolupráce.¹⁹

Významnou a mediálně nejsledovanější událostí konce roku 2013 bylo úmrtí bývalého prezidenta Jihoafrické republiky a významného bojovníka proti apartheidu N. Mandely. Prezident Miloš Zeman a předseda Senátu PČR Milan Štěch se v této souvislosti podepsali do kondolenční knihy na jihoafrickém velvyslanectví v Praze. Po odmítnutí premiérem se 10. 12. 2013 na stadionu FNB v Sowetu v Johannesburgu účastnil ministr zahraničních věcí Kohout pietní vzpomínkové akce a následující den se poklonil Mandelovým ostatkům vystaveným v sídle prezidenta a vlády v Union Buildings v Pretorii.²⁰ U příležitosti cesty do JAR ministr Kohout navštívil nově budované Centrum holocaustu a genocidy v Johannesburgu, kterému přislíbil pomoc při instalaci dětských kreseb z židovského ghetta v Terezíně.²¹

Ministr J. Kohout ovšem nebyl jediným členem české vlády, který v roce 2013 podnikl cestu do Afriky, 18. a 19. září se ministr obrany Vlastimil Pícek zúčastnil inaugurace nového malijského prezidenta Ibrahima Boubakara Keity. Jeho cesta byla motivovaná snahou navázat širší spolupráci s malijskou vládou v oblasti bezpečnosti.²² Na konci minulého desetiletí se vláda snažila do Mali prodat nepotřebné bitevníky L-159 a její úsilí o prodej „speciálu“ do subsaharské Afriky trvá.

Několik cest na africký kontinent podnikl v roce 2013 také náměstek ministra zahraničních věcí T. Dub. Již na počátku ledna odcestoval do Beninu, kde byly projednány konkrétní aktivity českých podniků, především v oblasti zdravotnictví a těžby nerostných surovin.²³ Mezi 2. a 6. dubnem navštívil náměstek Dub za doprovodu zástupců Ministerstva financí ČR, České exportní banky (ČEB), Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP) a českých firem orientovaných na vývoz tří zemí: Ugandu, Jižní Súdán a Súdán. V průběhu návštěvy Ugandy i Jižního Súdánu proběhla podnikatelská setkání za účasti zástupců českých a místních firem.²⁴ V Súdánu se kromě jednání o vzájemných ekonomických vztazích projednávalo také řešení české pohledávky.²⁵ V červenci 2013 pak náměstek Dub podnikl cestu do oblasti Guinejského zálivu, kde navštívil Nigérii, Gabon a Kamerun, který je největší ekonomikou střední Afriky. Nejvíce diskutovaným tématem ve všech státech bylo opět prohloubení ekonomické spolupráce. Návštěva Nigérie měla kromě ekonomického také politický a bezpečnostní rozměr.²⁶

Návštěvy afrických partnerů v České republice

Českou republiku navštívili také političtí zástupci afrických států. Na návštěvu přicestoval v listopadu ministr vnitra Nigerijské federativní republiky Abba Patrick Moro. Setkal se s náměstkem T. Dubem a s ministrem vnitra Martinem Pecinou 19. listopadu jednal o bezpečnostní problematice a o otázkách policejní spolupráce.²⁷ V prosinci 2013 přijal ministr zahraničních věcí Kohout svého protějška z Botswany Phandu T. C. Skelemaniho.²⁸ Na nejvyšší úrovni prezident Zeman pozval svého nigerijského protějška Goodlucka Jonathana na státní návštěvu, ke konci roku 2013 však nedošlo zatím k dohodě nad vhodným termínem.

Setkání mezi českými a africkými představiteli ale probíhalo také na úrovni náměstků. Dne 1. 10. 2013 se setkal náměstek T. Dub s náměstkem ministra zahraničních věcí Konžské demokratické republiky (KDR). Projednávali spolu nejen spolupráci v oblasti ekonomické diplomacie, ale také bezpečnostní otázky v dlouhodobě nestabilní oblasti Velkých jezer.²⁹ O spolupráci v oblasti vysokoškolského vzdělávání projevil zájem na květnové návštěvě ČR náměstek jihoafrické ministryně zahraničních věcí Marius Fransman a v oblasti učňovského školství pak náměstek ministra školství Nigérie.³⁰ Řada dvoustranných jednání mezi náměstkem Dubem a vládními představiteli a diplomaty z afrických zemí a zástupci mezinárodních organizací proběhla také v rámci zářijové konference East-West Business Forum. Na parlamentní úrovni se uskutečnilo setkání člena Senátu a bývalého ministra zahraničních věcí KDR Raymonda Ramazaniho Bayi v září 2013 s první místopředsedkyní Senátu Alenou Gajdůškovou nebo červnová návštěva předsedy nigerijského Senátu Davida Marka. V tomto případě šlo o nejvyšší návštěvu z Nigérie v historii vzájemných vztahů.³¹

Pozici důležitého politického partnera pro ČR na jih od Sahary zaujímá nadále Etiopie. Ve dnech 9. a 10. prosince se konala každoroční pravidelná česko-etioipská politická konzultace. Etiopská delegace, vedená státním ministrem zahraničních věcí Berhanem Gebre-Christosem, společně s českou delegací pod vedením náměstka Duba jednaly o ekonomické a rozvojové spolupráci, bezpečnostní situaci v Rohu Afriky a možnosti kooperace na úrovni mezinárodních organizací.³² Česká republika je přes omezený objem rozvojové pomoci vnímána jako dárcce pozitivní, taktéž poskytování stipendií je vnímáno z etiopské strany kladně, vzájemné hospodářské vztahy však zůstávají slabé a potenciál dobrých politických vztahů jako podmínky pro rozvoj vztahů hospodářských není plně využitý.

Další události

V roce 2013 oslavila Afrika významné výročí půlstoletí od založení Organizace africké jednoty (OAJ), předchůdkyně Africké unie (AU). Oslavy vzniku panafrické organizace se neomezovaly pouze na africký kontinent. K příležitosti oslav tohoto výročí pořádalo 3. 6. 2013 MZV ve spolupráci s Ústavem mezinárodních vztahů a velvyslanectvími afrických států v Praze panelovou diskusi pod záštitou ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga. V rámci panelové diskuse vystoupili např. náměstek ministra zahraničních věcí ČR T. Dub nebo velvyslanec AU při EU Ajay Bramdeo. Na panelové diskusi byl zmíněn pozitivní obraz České republiky, který byl v minulosti vytvořen v Africe díky technologické a vojenské pomoci, a současné dobré vztahy

s africkými státy, které probíhají na úrovni ekonomické diplomacie a rozvojové spolupráce. Jeden z panelů se nesl ve znamení hesla „Africa Rising“ a řečníci zdůraznili především ekonomický potenciál afrických států, pozitivní politické i ekonomické změny, jež se v Africe udály od skončení studené války, a nutnost zvýšení investic do lidského kapitálu v Africe. Česká republika, která není přímo zatížená koloniální historií a zároveň je v současné době členem EU, by měla hrát jedinečnou roli v dalším rozvoji afrických států.³³

Čeští zástupci se účastnili také akcí mezinárodních organizací, např. ve dnech na konci srpna 2013 se česká delegace pod vedením náměstka ministra pro místní rozvoj Michala Janeby zúčastnila zasedání Valného shromáždění Světové organizace cestovního ruchu ve městech Victoria Falls (Zimbabwe) a Livingstone (Zambie). Politické vztahy na vyšší úrovni doplňuje na jedné straně taktéž česká síť honorárních konzulů a konzulek, kteří se sešli v listopadu v Praze díky finanční podpoře EU.³⁴ Na straně druhé se v tomto roce konalo i setkání náměstka T. Duba s nerezidentními africkými velvyslanci a velvyslankyněmi ve Vídni, Berlíně a Londýně.

Bezpečnost a vojenské mise

V oblasti bezpečnosti následuje Česko stále intenzivněji politiku Evropské unie a zapojuje se do mezinárodních misí vysílaných EU a OSN. Roku 2013 vévodila pak výcviková mise EU v Mali (EUTM Mali) jako reakce na zhoršení bezpečnostní situace v zemi v roce 2012. Vyslání českých vojáků do Mali bylo nejprve předjednáno mezi ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem a jeho francouzským protějškem Laurentem Fabiusem. Bezpečnostní hrozby v oblasti Sahelu byly českým ministrem vnímány jako „přímé ohrožení bezpečnostních zájmů ČR“ a zapojení se do vojenské mise EU zároveň bylo prezentováno jako příležitost, jak si „zajistit dostatečný vliv na další směřování Společné bezpečnostní a obranné politiky EU“.³⁵ V této souvislosti se 12. a 13. února ministr obrany V. Píček účastnil neformálního zasedání ministrů obrany států EU v Dublinu, na kterém byla projednávána především výcviková mise EU v Mali a v souvislosti s Afrikou také protipirátská mise v Somálsku.³⁶

Návrh na vyslání ozbrojených sil ČR do Mali v rámci výcvikové mise EU s mandátem na 15 měsíců v letech 2013 a 2014 v počtu do 50 vojáků schválila vláda nejprve 6. února.³⁷ Dne 13. února usnesení pozměnila rozšířením mandátu z „poskytnutí výcviku Ozbrojeným silám Mali“ také na „poskytnutí ochrany silám států zapojených do EUTM Mali“.³⁸ Vládní návrh byl na parlamentní půdě projednáván nejprve výborem pro obranu, který ve svém usnesení ze 13. schůze ze 14. 2. 2013 doporučil Poslanecké sněmovně vyslovit souhlas s vysláním českých vojáků do Mali.³⁹ Na plénu byl pak vládní návrh projednán 19. února v hodinové rozpravě, ve které ministr Schwarzenberg označil vliv teroristických organizací na Mali za „přímé ohrožení bezpečnostních zájmů České republiky“.⁴⁰ Kriticky vůči vládnímu návrhu vystoupil především poslanec za KSČM Alexander Černý, poslankyně ČSSD Dana Váhalová zdůraznila potřebnost armády bránit samotné území ČR. Podobně se i další poslanci za ČSSD v rozpravě stavěli k možnostem vyslání českých ozbrojených sil do Mali rezervovaně.⁴¹ Vládní návrh schválila sněmovna 130 hlasy pro. Proti hlasovalo 19 poslanců a poslankyň KSČM, 12 poslanců a poslankyň ČSSD a dva nezařazení.⁴² Na rozdíl od stran vládní koalice

a KSČM tak poslanci nejsilnější strany levicové opozice nehlasovali o tomto vládním návrhu jednotně. Na senátní půdě pak byl návrh nejprve podpořen Výborem pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost.⁴³ Následně byl schválen na plénu dne 13. 3. 2013 většinou 61 senátorů a senátorek.⁴⁴ Na jaře pak byla vyslána četa českých vojáků, kteří měli za úkol zajistit bezpečnost velitelství mise EUTM v Bamaku a ve druhé rotaci měli být do mise zapojeni také vojenští instruktoři. Obecným problémem českého angažmá v západní Africe však je, že čeští vojáci a vojačky jsou zřídka frankofonní. Mise EU v Mali však nemá pouze vojenský rozměr, ale také rozvojový a humanitární. V této souvislosti se v květnu náměstek ministra zahraničních věcí Vladimír Galuška v Bruselu zúčastnil dárcovské konference k Mali, na které byly projednávány možnosti poskytnutí pomoci na roky 2013 a 2014.⁴⁵ Česká republika však přispívá v neprioritních zemích pouze humanitární pomocí, v roce 2013 konkrétně 3 mil. Kč.⁴⁶

Možnost vyslání českých jednotek v rámci výcvikové mise do Mali polarizovala českou politickou scénu. Při projednávání v parlamentním výboru pro obranu se KSČM postavila proti vládnímu návrhu kvůli nedostatečné legitimitě přechodné malijské vlády, jež zásah podpořila. Vymezení činnosti českého kontingentu se komunistům také zdálo nejasné.⁴⁷ Na plénu pak nepodpořila návrh s tím, že jde o vstup do „*vnitřních záležitostí suverénních států*“. Mise prý nesouvisela „*s českými národními zájmy*“, byla nákladná (135 mil. Kč ročně) a údajně překročila pravomoci rezoluce č. 2085 Rady bezpečnosti OSN a vzbudila podezření z podpory francouzských „*mocenských zájmů, především kontroly nesmírného nerostného bohatství v regionu*“.⁴⁸ Naopak ČSSD jako celek vzhledem k „*legitimnímu riziku vzniku islámské [sic] základny pro export mezinárodního terorismu v blízkosti Evropy*“ vládní návrh oficiálně podpořila, sociálně demokratické poslance a poslankyně však návrh rozdělil.⁴⁹

Přestože byla z hlediska české účasti největší, vojenská mise v Mali nebyla v roce 2013 jedinou misí v Africe, na které se čeští vojáci podíleli. Na velitelství operace EU-NAVFOR ATALANTA, která má mandát k ochraně plavidel u somálského pobřeží a zajištění dodávek humanitární pomoci Světového potravinového programu OSN (WFP) do Somálska, působí nadále tři příslušníci Armády ČR.⁵⁰ Tři vojenští pozorovatelé Armády ČR se také účastnili mírové mise OSN v Demokratické republice Kongo (MONUSCO), která byla ustanovena Radou bezpečnosti již v roce 1999 a jejímž úkolem je monitorovat politickou, bezpečnostní a vojenskou situaci v zemi a spolupracovat na zajištění míru pro místní obyvatelstvo. Česko se podílí na řešení také dalších bezpečnostních otázek v rámci Evropské unie. Afriky se ve sledovaném roce týkala především situace v Somálsku, kdy se český zástupce účastnil konference „*New Deal for Somalia*“, konané 16. září v Bruselu, ale také problematika bezpečnosti a nestabilní situace v Jižním Súdánu, Nigérii, Mali a Středoafričské republice.

Hospodářské vztahy

Bezpečnostní a politické problémy některých zemí subsaharské Afriky však obecně nepředstavují překážku pro obchodní výměnu. Zvýšené povědomí o potenciálu subsaharské Afriky se v roce 2013 projevilo sedmiprocentním nárůstem českého vývozu, který se zvýšil více než dvojnásobně rychleji než exporty do zbytku světa včetně Evropské unie. V absolutním vyjádření české firmy vyvezly zboží v hodnotě 16,7 mld.

Kč, tedy o miliardu korun více než v předchozím roce. Dovozy naopak poprvé od začátku světové krize o dvě procenta poklesly, nepřesáhly očekávanou hranici 10 mld. Kč, a český přebytek obchodu tak dosáhl rekordních 72 %. Obchod se zeměmi subsaharské Afriky však zůstává nerovnoměrně rozdělený. Podíl Jihoafrické republiky na českých vývozech do regionu se stále drží pod 60% hranici a celkovými 10 mld. Kč. Role JAR ve vzájemném obchodu je o to výraznější, že na počátku milénia zůstávala pouze čtvrtinový podíl regionu a třímiliardový objem v absolutním vyjádření. I zde je však třeba vzít v potaz, že v obchodu do JAR je skryta část reexportu do Namibie, Zimbabwe a dalších zemí Jihoafrické celní unie (SACU).⁵¹ Podíl hlavního obchodního partnera na obchodu se subsaharskou Afrikou by dokonce mohl být ve skutečnosti ještě nižší, protože část dovozů do subsaharské Afriky směřují do Afriky přes Turecko jako např. textilní stroje nebo přes Čínu jako další technologická zařízení.⁵²

Bez ohledu na to, že Nigérie v roce 2013 předběhla Jižní Afriku jako největší ekonomiku kontinentu změnou metodiky výpočtu domácího produktu, který se tak přes noc takřka zdvojnásobil, o reálně menších tržních příležitostech a nepříznivější struktuře ekonomiky pro český průmysl svědčí to, že nigerijští odběratelé nakoupili zboží za necelou miliardu a půl korun. Miliardovou hranici pak přesáhlo z hlediska českého vývozu Mali, nicméně tato země slouží prakticky pouze jako odbytiště a přestupní stanice pro „africký brokát“ broumovské firmy VEBA do dalších zemí subregionu. Kolem půlmiliardového objemu exportu se pak pohybují již jen teritoria Senegal, Angola a Keňa. Pro Českou republiku představuje dobrou zprávu zejména dynamika zbožíové struktury. Od roku 2000 vzrostl vývoz spotřebních, chemických a tržních výrobků zhruba pětikrát, strojů a dopravních prostředků s vyšší přidanou hodnotou dokonce desetkrát, zatímco vývoz potravin vzrostl jen minimálně. Stroje a dopravní prostředky představují tři čtvrtiny, resp. dvě třetiny vývozu do JAR a do Nigérie, představují také většinu *success stories*, které se podílejí ve vývozním teritoriu, obecně považovaném za obtížné, na výše uvedeném nárůstu statistik.

Mezi výrazné zakázky z poslední doby je možné zmínit např. kompletní dodávku pivovarnických technologií firmy ZVU POTEZ pro etiopský Raya Brewery za půl miliardy korun – tedy téměř ve výši tržeb této české firmy v předchozím roce.⁵³ Firma se začíná na „exotické trhy“ zaměřovat, protože tradiční trhy jsou prý nasyceny a poskytují prostor pouze k rekonstrukcím. Po údajných problémech indického dodavatele by se prý dokonce mohla podílet na výstavbě cukrovaru v Eritreji se svým německým partnerem.⁵⁴ Kontakty bývalého vládního stipendisty využila dolnobřežanská firma Knights, která ve druhém největším ghanském městě Kumasi dodala výrobní linku na obuv do armádní továrny, kterou v šedesátých letech postavilo Československo.⁵⁵ Hutní montáže Ostrava zase získaly kontrakt na montáž kotle v uhelné elektrárně v jihoafrické provincii Mpumalanga.⁵⁶ Firma Puro-Klima se účastní soutěže o výstavbu dvou regionálních nemocnic v Gabonu.⁵⁷ Spíše ve stadiu plánů dodávek do subsaharské Afriky jsou čerpadla olomoucké Sigmey.⁵⁸

V období od roku 2000 naopak ze subsaharské Afriky sice třikrát narostl dovoz surovin (půlmiliardovou hranici ročně dnes překračují jen kaučuk z Pobřeží slono-

viny a Libérie a hliník z Mosambiku), dovoz potravin, nápojů a olejů dokonce poklesl. Zbytek nárůstu pak představují především průmyslové výrobky z JAR, zejména stroje, a výrobky pro další zpracování, jako jsou textilní vlákna a kovy. S výjimkou části dovozu z Jihoafrické republiky a z Mauriciu, ze kterého během deseti let narostl dovoz oděvů více než desetkrát na půl miliardy korun a který představuje pro změnu africký *success story*, tedy Česko dováží pouze suroviny a polotovary s velmi nízkou přidanou hodnotou. Naopak vyváží výrobky s vysokou přidanou hodnotou, jako jsou stroje a automobily. Tím si česko-africké obchodní vztahy zachovávají postkoloniální charakter a není náhodou, že ke koloniálnímu přístupu Evropy a USA bývá paušálně řazeno i Česko. To se týká i vnímání ze strany nejvýznamnějšího obchodního partnera, Jihoafrické republiky.⁵⁹ Odklon JAR od Evropy ke skupině zemí BRIC a plán vypovězení bilaterálních smluv mj. také se zeměmi Visegrádské skupiny však zatím nebyl v případě Česka naplněn.

Z hlediska hospodářského rozvoje Afriky však není potěšující, že v subsaharské části kontinentu na rozdíl od Egypta zatím nebyla realizována žádná větší přímá investice z České republiky, a to dokonce ani v Jihoafrické republice se stabilním podnikatelským prostředím. Údajně desítky milionů korun byly vloženy do projektu obnovy rybníků v Kongu-Brazzaville, opět zprostředkované bývalým vládním stipendistou.⁶⁰ Naopak Jihoafrická republika přímé zahraniční investice v Česku vlastní, a pokud vezmeme v potaz, že jen za první pololetí roku přibylo 78 seychelských nedohledatelných vlastníků českých podniků prostřednictvím daňových rájů, oficiálně vychází bilance ve prospěch subsaharské Afriky.⁶¹ Tento paradox upozorňuje na klíčový problém úniku finančních zdrojů z afrického kontinentu. MZV sice zaplatilo případové studie pro podporu investic, jež také opakovaně prezentuje, jsou ovšem spojeny se zájmy konkrétních českých firem a zatím bez hmatatelných výsledků.⁶²

Na podporu obchodní výměny zorganizovalo ministerstvo zahraničních věcí společně s Mezinárodní obchodní komorou ČR (ICC) 25. a 26. 9. 2013 konferenci East-West Business Forum pod názvem „Emerging Afrika“.⁶³ Šlo již o druhý ročník podobných konferencí, které pořádá MZV ve spolupráci s ICC. Záštitu nad akcí převzali předseda vlády J. Rusnok, ministr zahraničních věcí J. Kohout, ministr průmyslu a obchodu J. Cieñciała, ministr zemědělství Miroslav Toman a první místopředseda Senátu Přemysl Sobotka. Podnázev konference napovídá o opětovném objevování Afriky ze strany českých firem, jež si uvědomují ekonomický potenciál afrických trhů a rychlý ekonomický růst afrických států. Konference se zúčastnilo na 400 zástupců podnikatelské sféry, nevládních organizací a 25 vlád států světa. Tématy konference byly především příležitosti pro podnikání v Africe, obchod, investice v Africe a role vládních iniciativ v těchto procesech. Na konferenci vystoupili také zástupci úspěšných českých podniků vyvážejících do Afriky, často však pouze do zemí Maghrebu. Další synergie ekonomické diplomacie v gesci MZV a proexportní politiky v gesci MPO ovšem záleží na tom, zda bude pokračovat normalizace jejich vztahů po nástupu politické vlády v roce 2014. Více o hospodářském rozměru české zahraniční politiky a o zahraniční rozvojové spolupráci s Afrikou pojednávají příslušné kapitoly této knihy.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Z hlediska organizační struktury Ministerstva zahraničních věcí ČR nedošlo v roce 2013 k žádným změnám, které by se týkaly agendy subsaharské Afriky. Od možnosti sjednocení Odboru států subsaharské Afriky s Odborem států Blízkého východu a severní Afriky bylo vzhledem k pokračující diferenciaci agendy definitivně upuštěno. Odbor států subsaharské Afriky vedl i nadále Pavel Řezáč, nově zastupovaný bývalým velvyslancem v Abuji Jaroslavem Sirem. Po odchodu vrchního ředitele sekce mimoevropských zemí Daniela Koštovala na post náměstka ministra obrany však zůstala jeho funkce neobsazena, jen nakrátko ji zastával Václav Bálek, který se později stal politickým ředitelem. Post příslušného náměstka zastával v posledním roce svého angažmá Tomáš Dub. Opětovný zájem o Afriku lze pozorovat také na postupném, přestože poměrně pomalém zvyšování počtu zastupitelských úřadů v tomto regionu. V roce 2013 dosáhl počet českých velvyslanectví v subsaharské Africe šesti, když 27. 11. 2013 byla opětovně otevřena ambasáda v Dakaru. Česká diplomatická mise působí v rámci prostor pronajatých od Rakouské republiky a sestává pouze z vedoucí zastupitelského úřadu Lenky Pokorné, která zastává funkci chargée d'affaires pro Senegal, a místního úředníka.

V keňském Nairobi nadále sídlí úřadovna Velvyslanectví v Addis Abebě, jejíž pracovník je stálým představitelem ČR při Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a Programu OSN pro lidská sídla (UN-Habitat). V létě 2014 se však očekává opětovné otevření velvyslanectví v keňském Nairobi, protože Keňa je vnímána jako jedna ze stabilních zemí východní Afriky, a z toho důvodu je vhodným cílem českého vývozu. Ještě v dubnu 2013 však byla rezidence jako jediná česká budova v zahraničí nabízena k pronájmu.⁶⁴ Po uzavření plnohodnotného úřadu v Nairobi se ukázalo, že působnost velvyslanectví v Addis Abebě ve dvanácti státech východní Afriky je neudržitelná. Zdá se, že po prolomení tabu uzavírání velvyslanectví v Evropské unii je éra úspor a uzavírání zastupitelských úřadů v mimoevropských teritoriích u konce.

Agenda východní Afriky je pokrývána ze zastupitelského úřadu v Addis Abebě. V předchozích letech avizovaná výstavba nové budovy tohoto úřadu však byla prozatím odložena. Vzhledem k tomu, že vedoucí zastupitelského úřadu má na starosti také agendu AU, účastnil se oslav 50. výročí vzniku OAJ v sídle Komise AU v Addis Abebě. Velvyslanectví v ghanské Akkře je akreditované pro devět zemí západní Afriky. Jeho hlavní agenda je zaměřena na prohlubování vzájemných ekonomických vztahů se západoafrickými zeměmi, které patří mezi rychle rostoucí ekonomiky. Navíc Ghana je tradičně vnímána jako významný ekonomický partner na africkém kontinentě. Oblast střední a částečně také západní Afriky pokrývá dále velvyslanectví v nigerijské Abuji. Kromě podpory vzájemných ekonomických vztahů se zeměmi regionu a zvláště s Nigérií, jak dokládá otevření kanceláře Nigerijsko-české obchodní a investiční rady v prosinci 2013.⁶⁵ Velvyslanectví se angažuje také v rozvojových projektech, zaměřených především na oblast vzdělávání.⁶⁶

České velvyslanectví v zimbabwském Harare má i nadále ve své agendě především podporu lidských práv a sledování režimu prezidenta Roberta Mugabeho. V této

souvislosti vydalo MZV již zmíněné prohlášení k rozsudku soudu v Harare, vynesenému 26. 11. 2013, na základě jehož byla ochránkyně lidských práv Beatrice Mtetwa zproštěna obvinění z deliktu bránění výkonu spravedlnosti.⁶⁷ V červenci 2013 byl opětovně zvolen do úřadu prezident Mugabe, sankce směřované proti němu se jeví být neúčinné, a navíc jsou využívány zimbabwským režimem k propagandistickým účelům. Přestože bez revokace usnesení vlády by mělo být velvyslanectví v Harare uzavřeno, zdá se, že od plánu bude nakonec upuštěno.

Kromě existence českého velvyslanectví v Pretorii se v Jihoafrické republice udržuje systém kolokace, od roku 2010 existuje Visegrádský dům v Kapském městě, ve kterém se po týdnů střídají zástupci Česka, Slovenska, Maďarska a Polska. Visegrádský dům slouží především pro konzulární záležitosti, ale angažuje se mj. také v pořádání kulturních akcí a akcí na podporu ekonomického rozvoje. O ekonomické důležitosti JAR pro ČR svědčí také fakt, že v Johannesburgu sídlí zahraniční kancelář CzechTrade jako jediná v subsaharské Africe.

Kromě stálých diplomatických misí v afrických státech se akreditovaní zástupci ČR účastní také summitů regionálních afrických organizací jako ECOWAS (*Economic Community of West African States*, Hospodářské společenství západoafrických států) anebo SADC (*South African Development Community*, Jihoafrické rozvojové společenství).

Vzhledem k soustředění tvorby české zahraniční politiky vůči subsaharské Africe na MZV s výjimečnými přesahy do dalších oblastí exekutivy a legislativy, pojednávají o nich průběžně ostatní podkapitoly.

SUBSAHARSKÁ AFRIKA V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Rok 2013 potvrdil trend roku předcházejícího a více než kdykoli v minulosti se o Africe informovalo jako o významném regionu, nabízejícím nové exportní a investiční příležitosti pro české firmy. Mediálně a pozitivně zdůrazňován byl především ekonomický potenciál a zmíněné úspěšné projekty jako např. výstavba pivovaru v Etiopii nebo úspěchy podniků, jako je Veba Broumov.⁶⁸ Ne vždy však byly zmiňovány konkrétní obchodní případy, na nově objevený potenciál Afriky upozorňovala i řada obecných článků či reportáží s výmluvnými titulky a často iniciovanými zahraničními aktéry.⁶⁹ Částečně se na změně vnímání Afriky podílejí i diplomaté, kteří mají dlouhodobou osobní zkušenost s daným regionem, veřejná diplomacie však v narovnávání pokřiveného mediálního obrazu subsaharské Afriky působí spíše nahodile.⁷⁰

Obraz afrických států v médiích však nebyl vždy pouze pozitivní a do jisté míry byl poznamenán pokračujícími konflikty, z nichž nejdiskutovanějším byl případ Mali v souvislosti s možnostmi vyslání českých vojáků v rámci mise EU.⁷¹ Ke konci roku média informovala ve větší míře o případu Středoafriické republiky.⁷² V té již v březnu 2013 proběhl převrat a následně začalo docházet k násilnostem mezi muslimskými milicemi Séléka a křesťanskými ozbrojenými skupinami anti-balaka. Tyto násilnosti vedly k rozsáhlé uprchlické vlně do okolních zemí a kritické humanitární situaci ve Středoafriické republice. Zájem médií vyvolávala také zhoršující se bezpečnostní si-

tuace v Somálsku, v jejímž důsledku byla nucena odejít ze země organizace Lékaři bez hranic.⁷³

Hojně mediálně diskutovaný a připomínaný byl také zhoršující se zdravotní stav, smrt a dědictví bývalého prezidenta Jihoafrické republiky a bojovníka proti apartheidu Nelsona Mandely. Do pozornosti sdělovacích prostředků se dostal především v souvislosti s otázkou, který z vrcholných představitelů České republiky se účastní vzpomínkové akce v Johannesburgu. O nechvalně proslulém soukromém rozhovoru mezi tehdejšími premiérem v demisi J. Rusnokem a ministrem obrany V. Pickem informovala nejen česká, ale také zahraniční média doslova na všech kontinentech.⁷⁴

Kriminální rubriky českých, ale i jihoafrických médií plnil nadále případ Radvana Krejčíře, který byl v Jihoafrické republice obviněn z pokusu o vraždu a z únosu a navíc mu byl obstaven veškerý majetek z důvodu daňových úniků.⁷⁵ Možnosti vydání Krejčíře do ČR ztěžuje fakt, že v JAR požádal o udělení azylu. Přestože jeho žádost byla zamítnuta, nadále probíhá odvolací řízení. Přestože je v JAR tato kauza hlavním tématem spojeným s Českou republikou, podle české velvyslankyně v Pretorii však nebývá nijak spojována se vzájemnými vztahy.⁷⁶ Média informovala také o Čechách, kteří se stali oběťmi nigerijské kriminality a o případu jednoho z nich, který se se šesti nigerijskými podvodníky soudí v Ghaně.⁷⁷

Do zájmu médií se dostaly také projekty „zvířecí diplomacie“.⁷⁸ Z těch je možné jmenovat pokračující aktivity záchrany antilopy Derbyho v Senegal. ⁷⁹ Probíhal také projekt ZOO Praha nazvaný Toulavý autobus.⁸⁰ Jeho podstatou je vzdělávání kamerunských dětí pomocí exkurzí do záchranných stanic pro primáty, kde by se tyto děti měly seznámit s gorilami a vytvořit si k nim bližší vztah. V širší perspektivě má projekt za cíl omezit komerční lov divokých zvířat pro maso v rezervaci Dja. Zvířecí diplomacie může otevírat cestu českým firmám na africký kontinent, což dokládají snahy jedné české firmy dosáhnout udělení koncese na těžbu zlata v Beninu díky podpoře záchrany ohroženého druhu papouška a následné sebepropagace.⁸¹ Beze změn pokračuje charitativní vlna sběru starých věcí, např. brýlí, jízdních kol nebo dokonce i traktorů.⁸² Na rozdíl od soukromých iniciativ se ale zdá, že vládou placené aktivity rozvojové agentury získávají vzhledem k nepoměrně vyššímu rozpočtu mnohem menší pozornost, což poukazuje na nedostatky veřejné diplomacie.⁸³

Afrika se dostává do zájmu také české akademické obce. V dubnu 2013 se konala na Západočeské univerzitě v Plzni konference nazvaná Dny Afriky, které se zúčastnilo 20 afrikanistů ze 14 zemí světa. Centrum afrických studií se kromě popularizace Afriky snaží o revitalizaci studijního oboru afrikanistiky a založilo také nový časopis *Journal of African History, Politics and Society*.⁸⁴ Ve dnech 24. a 25. 10. 2013 se rovněž v Plzni konala konference Viva Africa, kterou pořádala Univerzita Hradec Králové ve spolupráci s Metropolitní univerzitou v Praze a občanským sdružením Cultura Africa a na které vystoupili odborníci na oblast Afriky z Česka i zahraničí. U příležitosti konání konference se uskutečnilo také ustavující shromáždění České asociace pro africká studia, jejímž cílem je podpora rozvoje afrických studií, reprezentace české afrikanistiky a popularizace výsledků českých afrických studií.⁸⁵ Badatelské úspěchy v Súdánu zaznamenávají také čeští archeologové z Národního muzea, kteří zde nejprve našli ztracený chrám a poté unikátní sousoší, jež bylo převezeno do pražského

Náprstkova muzea, kde bude společně s dalšími nálezy vystaveno od května 2014 v rámci výstavy *Země černých faraonů*.⁸⁶

České zastupitelské úřady v Africe se snaží také propagovat českou kulturu, příkladem je podpora šestého ročníku Evropského filmového festivalu v Nigérii, v rámci kterého se promítaly dva české filmy, nebo nastudování hry Václava Havla *Audience* místním divadelním souborem v Abuji ze strany českého velvyslanectví v Nigérii.⁸⁷ Podobně také ČR participovala na Festivalu evropského filmu v sierraleonském Freetownu, který se konal v říjnu 2013.⁸⁸ České velvyslanectví v Akkře představuje ghanškým dětem české večerníčky, které jsou promítány v kině pod širým nebem.⁸⁹ Velvyslanectví v Harare představilo českou kuchyni a ochutnávku českých piv na festivalu *Yummy Europe*, který se konal u příležitosti oslav Dne Evropy v květnu 2013.⁹⁰ České centrum v zambijské Chomě uspořádalo výstavu odkazující na dlouhodobé vztahy ČR s oblastmi dnešní Zambie, přičemž byl vzpomenut především československý cestovatel Emil Holub, české firmy jako Baťa nebo české vynálezy.⁹¹ Naopak africkou kulturu v Česku prezentuje Kafe Afrika, které bylo otevřeno v červenci 2013 v Praze neziskovou organizací Humanitas Afrika.⁹² Kavárna se snaží vytvářet pracovní místa pro migranty a zároveň se stává kulturním místem, které je blízké obdobným zařízením v zemích s větší africkou diasporou.

ZÁVĚR

Rok 2013 v české zahraniční politice vůči regionu subsaharské Afriky nepřinesl zásadní změnu. Je to dáno mj. tím, že polovinu tohoto roku vyplnila úřednická vláda bez podpory sněmovny, a nemohla proto v důsledku chybějícího mandátu činit politická rozhodnutí. V této souvislosti byla pozastavena práce na *Strategii vztahů České republiky vůči státům subsaharské Afriky* a s nástupem nové vlády, která se rozhodla zahraničněpolitické priority přehodnotit, nebyla práce na dokumentu obnovena. Revizi koncepčních dokumentů české zahraniční politiky v období vlády B. Sobotky a nového sociálnědemokratického ministra zahraničních věcí L. Zaorálka tedy přinese již rok 2014, nicméně v okrajové a v nízkém zájmu relativně konsenzuální agendě lze očekávat spíše kontinuitu. Na kontinuitu poukazuje i to, že přes uložení strategie „k ledu“ byly i v roce 2013 akcentovány české zájmy v ní definované, tedy posílení českého exportu, podíl na dodržování lidských práv a demokratizaci v regionu, jeho hospodářský rozvoj a v neposlední řadě i plnohodnotný podíl na společné zahraniční a bezpečnostní politice EU.

V roce 2013 lze vnímat pokračující pozitivní trend, kdy se Afrika nadále dostává do povědomí českých podnikatelů, což je dáno ekonomickým růstem afrických států a zároveň doznívající ekonomickou krizí v Evropě. Zájem firem o Afriku dále vyvíjí tlak na politické zadání a na angažovanost české politické reprezentace v ekonomických a politických záležitostech v Africe, což by mohlo napomoci pronikání českých firem na africký kontinent. Pokračující důraz kladený na ekonomickou diplomacii lze ilustrovat především cestou ministra J. Kohouta do států subsaharské Afriky, kterou doprovázela podnikatelská mise, organizovaná Hospodářskou komorou. Africká

agenda je však často závislá na jednotlivých postavách české politické scény a jejich předchozích zkušenostech s regionem. Zvýšený zájem o Afriku pak vyvolává zpětnou reakci u politické reprezentace afrických států, což je patrné na zvýšeném počtu návštěv afrických politiků v Česku. Cílem ministerstva bude se stále omezenými prostředky tento blahodárný kruh zachovat.

Důraz na rozvoj bilaterálních vztahů, které zvláště v Africe napomáhají pronikání českých firem, ilustruje opětovné otevření zastupitelského úřadu v Dakaru v listopadu 2013 a chystané znovuotevření úřadu v Nairobi v létě 2014. Vztahy byly v roce 2013 nejen prohlubovány s tradičními partnery na africkém kontinentě, jako je Ghana, Nigérie nebo Etiopie, ale také byly navazovány vztahy nové s perspektivními ekonomickými partnery, jako je např. Jižní Súdán z důvodu svého nerostného bohatství nebo ekonomicky úspěšná Rwanda, někdy nazývaná „Švýcarskem oblasti“.⁹³ Přestože je Česká republika v Africe vnímána pozitivně, její dočasné stažení z tohoto regionu zanechalo své následky a nyní, když se snaží o opětovný návrat, musí soupeřit s novými mocnostmi, které se v Africe etablovaly díky prohlubující se spolupráci Jih–Jih. Trend *Emerging Africa* je patrný nejen v objevování „nových afrických států“, ale dostává se také do širšího povědomí české veřejnosti díky sdělovacím prostředkům a také dvěma velkými konferencím pořádaným v ČR, jež se právě nesly v duchu tohoto hesla. Jednání v ekonomické oblasti je tak reaktivní, leč neutrální a spočívá v pomalé adaptaci na měnící se geometrii světového hospodářství a vnitřní změny ekonomik subsaharské Afriky.

V roce 2013 se diskutovalo kromě ekonomických také o politických a bezpečnostních tématech v souvislosti se subsaharskou Afrikou. Na rozdíl od předchozího roku vydalo MZV proaktivně čtyři prohlášení, týkající se politických a bezpečnostních záležitostí afrických států. Nejdiskutovanější otázkou byla možnost vyslání českých vojáků v rámci mise EUTM Mali, která také polarizovala českou politickou scénu. Subsaharská Afrika je dlouhodobě vnímána jako nestabilní oblast a pro svou geografickou blízkost také potenciálně pro Evropu nebezpečná. Obavy České republiky stejně jako celé EU vyvolávají kromě oblasti Sahelu především bezpečnostní situace v Nigérii, Keni, Somálsku a v roce 2013 také ve Středoafrické republice.

V souvislosti s českou obrannou politikou lze tedy identifikovat vesměs reaktivní jednání, kdy Česko následuje zahraničněpolitickou strategii EU v souvislosti s hrozcím nebezpečím v oblasti Sahelu. Ofenzivní přístup však nahradil přístup neutrální až spolupracující, angažmá v Mali bylo však rámováno jako unijní, popř. bezpečnostní, ovšem ne teritoriální agenda. V ostatních případech lze českou zahraniční politiku vůči státům subsaharské Afriky nadále charakterizovat spíše jako nejednání, které je zapříčiněno pokračujícím nezájmem politických elit i veřejnosti o tento region. Přestože se tento trend pomalu obrací a důraz je v současnosti kladen především na ekonomickou diplomacii a navazování nových vztahů s africkými státy, nadále chybí jasně definovaná proaktivní politika vůči tomuto regionu. Klíčovou výzvou pro českou zahraniční politiku bude proto přetvořit povrchní zájem o Afriku či zájem zprostředkovaný Evropskou unií tak, aby politické i ekonomické elity i veřejnost vnímaly, že české zájmy leží přímo v subsaharské Africe.

Poznámky

- ¹ Za rozhovor a cenné připomínky a doplnění ke kapitole děkujeme Pavlu Řezáči, řediteli, a Jaroslavu Sirovi, zástupci ředitele Odboru států subsaharské Afriky MZV, 16. 4. 2014. Za část rešerši českých a zahraničních médií děkujeme také Barboře Fialové. Za případné faktické chyby, interpretaci a zhodnocení české zahraniční politiky ovšem zůstáváme odpovědní sami.
- ² Horký-Hlucháň, Ondřej (2013): Subsaharská Afrika v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 224–231.
- ³ MZV ČR: *Strategie vztahů České republiky vůči státům subsaharské Afriky*, pracovní verze, 4. 12. 2012, s. 4.
- ⁴ *Projev prezidenta republiky při návštěvě 4. brigády rychlého nasazení Žatec*, 24. 10. 2013. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/472.shtml.
- ⁵ *Hovory z Lán*, 6. 4. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/544.shtml.
- ⁶ *Zasazení vojáků v Mali budeme těžít při jednáních s Bruselem*. Hospodářské noviny, 13. 2. 2013.
- ⁷ *Stenoprotokol 51. schůze PSP ČR*, 14. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051230.htm.
- ⁸ *Dobrý český pochod na Mali*. Hospodářské noviny, 8. 2. 2013.
- ⁹ *Česko vyzbrojí Mali samopaly*. Lidové noviny, 31. 1. 2013.
- ¹⁰ *Armáda je slabá, zbraně má ještě z bývalé ČSSR*. Hospodářské noviny, 22. 1. 2013.
- ¹¹ *Jak premiér Rusnok uctil Mandelu? Výrazil do Plzně na fotbal*. iSport.cz, 10. 12. 2013.
- ¹² *Prohlášení Ministerstva zahraničních věcí České republiky k volbám v Keni*, 11. 3. 2013.
- ¹³ *Prohlášení MZV k teroristickým útokům v Keni*, 23. 9. 2013.
- ¹⁴ *Prohlášení MZV k osvobození zimbabwské obrádkyně lidských práv Beatrice Mtetwa*, 27. 11. 2013.
- ¹⁵ *Prohlášení MZV ČR k úmrtí Nelsona Mandely*, 6. 12. 2013.
- ¹⁶ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*. Data X–XII/2013, s. 100–106.
- ¹⁷ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*, op. cit., s. 100–101.
- ¹⁸ *Ministr Kohout chce na misi v Africe obnovit vazby pro české exportéry*. Hospodářské noviny, 14. 10. 2013.
- ¹⁹ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*, op. cit., s. 102–104, 104–105.
- ²⁰ MZV ČR: *Ministr Kohout uctil památku Nelsona Mandely*, 11. 12. 2013.
- ²¹ MZV ČR: *Ministr Kohout přislíbil pomoc Centru holokaustu v Johannesburgu*, 13. 12. 2013.
- ²² MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*. Data VII–IX/2013, s. 63–64.
- ²³ MZV ČR: *Náměstek Tomáš Dub navštívil Benin*, 11. 1. 2013.
- ²⁴ MZV ČR: *Náměstek Tomáš Dub navštívil s podnikateli Ugandu a Jižní Súdán*, 29. 4. 2013.
- ²⁵ MZV ČR: *Náměstek Dub na pracovní návštěvě afrických států*, 28. 3. 2013.
- ²⁶ MZV ČR: *Náměstek Dub ve středozápadní Africe*, 28. 6. 2013.
- ²⁷ MV ČR: *Martin Pecina jednal s ministrem vnitra Nigérie*, 19. 1. 2013.
- ²⁸ MZV ČR: *Návštěva ministra zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce Botswany Phandu Skelemani v ČR*, 12. 1. 2014.
- ²⁹ MZV ČR: *T. Dub se setkal s náměstkem ministra zahraničí KDR*, 7. 10. 2013.
- ³⁰ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*. Data IV–VI/2013, s. 92.
- ³¹ MZV ČR: *Senátor baya na návštěvě Prahy*, 23. 9. 2013.
- ³² MZV ČR: *Česko-etioipské konzultace*, 9. 12. 2013.
- ³³ MZV ČR: *The emerging Africa and the Czech Republic: How shall we enhance our partnership?* Report on panel discussion, 3. 6. 2013.
- ³⁴ MZV ČR: *Náměstek Borůvka se setkal s českými konzuly ze zemí Afriky a Blízkého východu*, 28. 11. 2013.

- ³⁵ MO ČR: *Senát schválil vyslání vojáků do výcvikové mise EU v Mali*, 13. 3. 2013.
- ³⁶ MO ČR: *Vlastimil Pícek informoval ministry obrany EU o českém příspěvku pro výcvikovou misi v Mali*, 13. 2. 2013.
- ³⁷ *Usnesení Vlády ČR ze dne 6. 2. 2013 č. 97 k návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ve výcvikové misi Evropské unie v Malijské republice v letech 2013 a 2014*, 6. 2. 2013. On-line: [racek.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/DC4C5400CE3F7A73C1257B12002F1635/\\$FILE/97%20uv130206.0097.pdf](http://racek.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/DC4C5400CE3F7A73C1257B12002F1635/$FILE/97%20uv130206.0097.pdf).
- ³⁸ *Usnesení Vlády ČR ze dne 13. 2. 2013 č. 110 o změně usnesení vlády ze dne 6. února 2013 č. 97, k návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ve výcvikové misi Evropské unie v Malijské republice v letech 2013 a 2014*, 13. 2. 2013. On-line: [https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/468a25824715779dc1257107003089de/1c5be6fedc0c1edfc1257b1700489fc0/\\$FILE/uv130213.0110.PDF](https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/468a25824715779dc1257107003089de/1c5be6fedc0c1edfc1257b1700489fc0/$FILE/uv130213.0110.PDF).
- ³⁹ *Sněmovní tisk 920/1, část č. 1/2. Usnesení VO k tisku 920/0*, PSP ČR, 14. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6 & ct=920 & ct1=1.
- ⁴⁰ *Stenoprotokol 51. schůze PSP ČR*, 19. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051278.htm.
- ⁴¹ *Stenoprotokol 51. schůze PSP ČR*, 19. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051279.htm.
- ⁴² *51. schůze, 294. hlasování*, PS PČR, 19. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=57494.
- ⁴³ *27. usnesení ze 4. schůze, konané dne 20. února 2013 k návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ve výcvikové misi Evropské unie v Malijské republice (EUTM Mali) v letech 2013 a 2014*. Senát PČR, Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, 20. 2. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/67520/56852.
- ⁴⁴ *Usnesení Senátu z 5. schůze, konané dne 13. března 2013 k vládnímu návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ve výcvikové misi Evropské unie v Malijské republice (EUTM Mali) v letech 2013 a 2014 /senátní tisk č. 41/*, Senát PČR, 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/67710/57002.
- ⁴⁵ MZV ČR: *Náměstek Galuška na mezinárodní rozvojové konferenci k Mali*, 10. 5. 2013.
- ⁴⁶ MZV ČR: *Humanitární pomoc pro Mali*, 29. 1. 2013.
- ⁴⁷ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*. Dokumenty I–III/2013, s. 26.
- ⁴⁸ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky*. Dokumenty I–III/2013, s. 226–227.
- ⁴⁹ Tamtéž, s. 228.
- ⁵⁰ MO ČR: *Somálsko (EU-NAVFOR – ATALANTA)*.
- ⁵¹ *Jižní dveře do černého kontinentu*. E15, 2. 10. 2013.
- ⁵² *Zapomeňte na genocidu a nafouknutá bříska*. Ekonom, 25. 7. 2013.
- ⁵³ *Strojírenská firma ZVU POTEZ postaví v Etiopii pivovar za půl miliardy*. Deník.cz, 24. 10. 2013.
- ⁵⁴ *Pro firmu ZVU Potez jsou exotické trhy nutností. Jinde se teď pivovary nestaví*. Lidové noviny, 24. 10. 2013.
- ⁵⁵ *Ministr Kohout chce na misi v Africe obnovit vazby pro české exportéry*. Hospodářské noviny, 14. 10. 2013.
- ⁵⁶ *Jižní dveře do černého kontinentu*. E15, 2. 10. 2013.
- ⁵⁷ *Na Afriku se lidé ptají stále častěji*. Lidové noviny, 23. 5. 2013.
- ⁵⁸ *Lákavá exotika. Firmám z Olomouckého kraje se otevírají trhy v Africe*. Mladá fronta DNES, Olomoucký kraj, 22. 11. 2013.
- ⁵⁹ *SA moving further away from Eastern bloc*. Business Day, 15. 3. 2013.
- ⁶⁰ *Nejllepší chovatel kaprů v Kongu byl z Moravy*. Mladá fronta DNES, Moravskoslezský kraj, 20. 12. 2013.
- ⁶¹ *V daňovém ráji sídlí vlastníci skoro 13 tisíc českých podniků*. Hospodářské noviny, 12. 7. 2013.
- ⁶² *Stát tipuje nové trhy, Hamé hledí na Senegal*. E15, 22. 5. 2013.
- ⁶³ *East-West Business Forum 2013: EMERGING AFRICA*. ICC. On-line: www.icc-cr.cz/cs/akce/east-west-business-forum-2013-emerging-africa; *Mezinárodní obchodní komora: Afrika je trhem budoucnosti, českým firmám otevíráme dveře do teritorií, kam je třeba diverzifikovat náš export*,

- ICC, 26. 9. 2013. On-line: www.icc-cr.cz/cs/o-icc/media/mezinarodni-obchodni-komora-afrika-je-trhem-budoucnosti-ceskym.
- ⁶⁴ MZV ČR: *Majetek MZV určený k pronájmu*, 18. 4. 2014.
- ⁶⁵ MZV ČR: *Kancelář Nigerijsko-české obchodní a investiční rady*, 12. 12. 2013.
- ⁶⁶ MZV ČR: *Mikroskopy pro katedru biologie v Nigérii*, 29. 10. 2013; *ČR realizovala malý rozvojový projekt ve Středoafričské republice*, 3. 9. 2013.
- ⁶⁷ MZV ČR: *Prohlášení MZV k osvobození zimbabwské obránkyně lidských práv Beatrice Mtetwa*, 27. 11. 2013.
- ⁶⁸ *Češi postaví za půl miliardy pivovar v Etiopii. Spotřeba piva na exotickém trhu roste*. Hospodářské noviny, 24. 10. 2013; *Afričtí byznysmeni si zamilovali český brokát z broumovské textilky Věba*. Hospodářské noviny, 17. 3. 2013.
- ⁶⁹ *Na Afriku se firmy ptají stále častěji*. Lidové noviny, 23. 5. 2013; *České firmy láká stále víc černý kontinent*. ČT 24, 24. 9. 2013; určitou mediální korekturu představuje rozhovor s expertem OECD Henri-Bernardem Solignacem-Lecomtem: *Pohled na Afriku jde z extrému do extrému*. Ekonom, 17. 10. 2013; *České firmy míří do Afriky, táhne je Škoda*. Ekonom, 7. 3. 2013.
- ⁷⁰ *Zapomeňte na genocidu a nafouknutá břiška*, op. cit.
- ⁷¹ *Například Africká mise české armády. Senát schválil vyslání vojáků do Mali*. ČT 24, 13. 3. 2013; *Vláda vyšle do Mali 50 vojáků na rok a čtvrt, vycvičí místní armádu*. Mladá fronta DNES, 6. 2. 2013.
- ⁷² *Například Není to černobílý střet muslimů a křesťanů. Konflikt v SAR očima českého dobrovolníka*. Hospodářské noviny, 18. 12. 2013; *Černé srdce Afriky opět krvácí, Francie k léčbě nasadí stovky vojáků*. Mladá fronta DNES, 5. 12. 2013.
- ⁷³ *Lékaři bez hranic nuceni uzavřít všechny projekty v Somálsku*. Lékaři bez hranic, 14. 8. 2013. On-line: www.lekari-bez-hranic.cz/aktuality/2013/somalsko/lekari-bez-hranic-prinuceni-zavrit-po-22-letech-sve-projekty.php.
- ⁷⁴ *Czech premier not happy to attend Mandela funeral*. 24 Tanzania News, 7. 12. 2013; *Tschechiens Premier blamiert sich mit Äußerung über Mandela*. Zeit, 7. 12. 2013.
- ⁷⁵ *Krejčíř má v JAR obstavený majetek. Daňové úřady mu zabavily domy i luxusní auta*. Hospodářské noviny, 15. 11. 2013; *Osudová rána pro Krejčíře? Úřady v JAR mu obstavily majetek*. ČT24, 15. 11. 2013.
- ⁷⁶ *Krejčířova kauza podle diplomatů nepoškozuje vztahy ČR s JAR*. Týden, 2. 12. 2013.
- ⁷⁷ *Nigerijci připravili Čecha o statisíce, ten podvodníky dostal před soud*. E15, 21. 11. 2013.
- ⁷⁸ *Tak trochu jiná diplomacie. Přes koně, slony i gorily*. Mladá fronta DNES, 4. 5. 2013.
- ⁷⁹ *Díky Čechům možná přibude v Africe antilop*. ČT24, 1. 2. 2013.
- ⁸⁰ *Toulavý autobus s Poborským vyjel na záchranu goril v Kamerunu*. ČT24, 14. 1. 2013.
- ⁸¹ *Jak antilopa, varan či slon otevírají dveře českému byznysu*. Ekonom, 23. 2. 2013.
- ⁸² *Do Afriky poputují brýle z Česka*. ČT1, Události v regionech, 24. 9. 2013; *Nakládáme! Kola zamíří za školáky v Gambii*. Mladá fronta DNES, 12. 2. 2013; *Traktory? Pracují perfektně*. 5+2, 5. 12. 2013.
- ⁸³ *Například Češi učí Zambijce, jak uměle oplodňovat krávy*. Mladá fronta DNES, 20. 12. 2013.
- ⁸⁴ *Západočeská univerzita nabídne studium afrikanistiky*. Lidové noviny, 11. 4. 2013.
- ⁸⁵ *Viva Africa. International Conference on African Studies*. On-line: www.vivaafrika.cz/history; Česká asociace pro africká studia. On-line: www.africkastudia.cz/.
- ⁸⁶ *Češi objevili v Súdánu unikátní sousoší*. Lidové noviny, 25. 3. 2014; *Čeští archeologové jsou jedničky, bodují i v Súdánu*. ČT24, 31. 1. 2013.
- ⁸⁷ MZV ČR: *6. Evropský filmový festival v Nigérii*, 16. 4. 2013; *Divadelní hra Audience v Abuji*, 10. 6. 2013.
- ⁸⁸ MZV ČR: *Pat a Mat ve Freetownu (říjen 2013)*, 26. 10. 2013.
- ⁸⁹ MZV ČR: *Promítání Štaflika a Špagetky*, 31. 12. 2013.
- ⁹⁰ MZV ČR: *Česká účast na evropské kulinářské přehlídce*, 10. 5. 2013.
- ⁹¹ MZV ČR: *Česká nej v Zambii*, 12. 4. 2013.
- ⁹² *Babylon*, ČT2, 8. 3. 2013.
- ⁹³ *Zapomeňte na genocidu a nafouknutá břiška*, op. cit.

Část V:

**Multilaterální vztahy
a ostatní tematické oblasti
české zahraniční politiky**

Kapitola 16

Multilaterální rozměr české zahraniční politiky

Jan Blažek

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Hlavní hodnotový rámec a strategické směřování zahraniční politiky obecně zajišťuje *Koncepce zahraniční politiky České republiky*¹, jež byla přijata 20. 7. 2011. I když má Koncepce dle Moravcové² nádech internacionalismu (dle typologie P. Druláka³), univerzální multilaterální diplomacie nebyla vymezena jako jedna z priorit. Což přímo potvrzují slova v jedné z úvodních stran textu. „*Svoji zahraniční politiku uskutečňuje Česká republika především v rámci evropského integračního procesu, pevného euroatlantického spojenectví a bilaterálních vztahů.*“

Prim tak hraje partikulární multilateralismus evropský a atlantický, tedy zejména platformy EU a NATO. Přičemž univerzální(ější) organizace jako OSN, OBSE či RE zůstávají v pozadí. Jelikož jsou ovšem multilaterální spolupráci na půdě EU a NATO věnovány samostatné kapitoly, zaměříme se pouze na postavení univerzálních multilaterálních platforem v české zahraniční politice, resp. české jednání v jejich rámci.⁴

I přes výše zmíněné se Koncepce na rozdíl od programových prohlášení obou vlád z roku 2013 výrazně věnuje OSN, kterou považuje „*za páteř systému mezinárodních vztahů a mezinárodního práva*“. Koncepce klade důraz na tři dimenze OSN: a) bezpečnostní (důraz na odzbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení, potírání terorismu, prevenci konfliktů a post-konfliktní obnovy, diplomatické řešení sporů a účast na mírových misích); b) lidskoprávní (význam Rady OSN pro lidská práva s důrazem na demokracii a lidská práva jako svoboda projevu či práva občanských aktivistů); c) rozvojová (příspěvní k opatřením naplňujícím Rozvojové cíle tisíciletí a zajišťujícím přístup k výhodám globalizace). V rámci zvýšení efektivity OSN Koncepce zdůrazňuje českou snahu podílet se na reformě Rady bezpečnosti a klade důraz ČR na „*zdravé finanční řízení a rozpočtovou disciplínu*“. Zde se do multilaterální agendy promítají dozvuky „vlády rozpočtové odpovědnosti“.

Koncepce také stručně rozebírá roli OBSE. Ta má být především v oblasti krizového managementu, prevence konfliktů a postkonfliktní rehabilitace a budování demokratických institucí, volebního pozorovatelství a monitorovacích misí. V Radě Evropy má ČR přispívat k rozvoji a posilování pluralitní demokracie, právního státu, boje proti terorismu a korupci, ochrany lidských práv (včetně boje proti trestu smrti), práv menšin a prosazování rovnosti mužů a žen. Lehce jsou pak naznačeny i kontury českých priorit na půdě OECD, která má sloužit jako nástroj pro zvládnání důsledků hospodářské krize a prosazování reformem. Nakonec Koncepce potvrdila příslušnost ČR k „washingtonskému konsenzu“ svým přihlášením se k další liberalizaci světového obchodu (WTO) a zachování globální finanční stability skrze MMF.

Dále také autoři vymezují, že hlavním českým a evropským zájmem je především uchování vlivu Evropy a euroatlantické civilizace a posílení ekonomického rozvoje a konkurenceschopnosti. Obdobný vztah i k univerzální multilaterální spolupráci naznačují slova, zmíněná v dílčí sekci *Úkoly a témata zahraniční politiky České republiky* jí věnované: „*ČR bude politicky ovlivňovat činnost těchto organizací, aby jejich rozhodnutí co nejvíce reflektovala české a širší evropské zájmy.*“

Vycházejíce z Koncepce můžeme vidět, že české pojetí multilaterální agendy klade důraz na organizace EU a NATO a současně, že multilaterální platformy obecně jsou vnímané primárně jako nástroje. Spolupráce na půdě mezinárodních organizací není chápána jako cílová hodnota sama o sobě, ale jako strategické pole, kde lze realizovat preexistující národní či evropské (zejména ekonomické) zájmy a prosazovat náš i evropský vliv.

Zajímavým bodem roku 2013 byl pád Nečasova kabinetu a s tím i *Programového prohlášení vlády* přijatého 4. 8. 2010⁵, které utvářelo druhý klíčový konceptuální pilíř multilaterální agendy ČR. Nečasův pád vynesl do Strakovy akademie Rusnokův úřednický kabinet, který představil své *Programové prohlášení*⁶ 7. 8. 2013 v Poslanecké sněmovně. I když mu nebyla vyslovena důvěra, je důležité si uvědomit, že jeho vláda byla v čele exekutivy až do 29. 1. 2014 a její členové se účastnili řady důležitých multilaterálních událostí. Je proto podstatné se tímto prohlášením zabývat.

Rusnokův kabinet a jeho představy o zahraniční politice a multilaterální agendě nebyly nijak výrazně odlišné od předchozí vlády. Šlo však spíše o kontinuitu limitovaného zájmu o univerzální multilaterální platformy. V krátké kapitole věnované zahraniční politice nejprve zjistíme, že „*jádrém zahraniční politiky České republiky zůstává její aktivní úloha při zabezpečování bezpečnosti a prosperity naší země a její pevné ukotvení v euroatlantickém prostoru...*“ Taktéž zdůrazňuje, že se chce podílet na „*co nejširší spolupráci v globálních otázkách, ať už se jedná o boj proti klimatickým změnám, potírání terorismu, a prosazování lidských práv*“, aniž by však byl jakkoliv zvýrazněn možný význam mnohostranné spolupráce, jež je k řešení takových otázek klíčová. Značná kontinuita panuje i přímo v otázkách multilaterální spolupráce. Stejně jako předchozí kabinet redukuje svět multilaterálních platform zjména na EU a NATO. „*ČR je plnohodnotným členem EU a NATO. Je nejvyšší čas začít s nápravou naší reputace v těchto spojeneckých uskupeních.*“ Je prý třeba stát se opět důvěryhodnými partnery a uznávanými členy mezinárodního společenství. Pokud dochází ke krátkému zmínění jiných multilaterálních platform než EU a NATO,

jsou do značné míry redukovány na OSN, a to v této formulaci: „*Česká republika bude jako aktivní člen OSN podporovat efektivní fungování a využívání mechanismů mezinárodních organizací a institucí.*“ Rozdíl oproti Nečasově vládě lze pozorovat v důrazu na aktivní úlohu ČR, na rozdíl od reaktivnějšího postoje Nečasoava kabinetu.

Opomíjení multilaterální agendy českou politickou scénou obecně lze demonstrovat i absencí tohoto tématu v rámci jednání na půdě Poslanecké sněmovny, Senátu i zahraničních výborů. Univerzální mnohostranná spolupráce se zde téměř vůbec netematizuje. Pokud se tak stalo, multilaterální platformy nejsou předmětem debaty, ale poskytují spíše technický kontext, v jehož prostředí vznikly legislativní impulzy, jimiž se parlamentní komory zabývaly. Několikrát tak byla na legislativní půdě zmíněna OSN, a to např. v důsledku ratifikace Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu⁷; v důsledku jednání o vyslání vojenského kontingentu do Mali⁸ či v rámci jednání o *Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu a Kjótského protokolu* do jednoho uceleného rámce.⁹ Velmi zlehka byla dotčena Rada Evropy a Evropský soud pro lidská práva v kontextu jednání o integraci Romů a o otázkách praktických škol.¹⁰ Místy se objevují ještě drobná naznačení multilaterálních platform, které však byly opravdu stručné a taktéž se nezaměřovaly na význam mezinárodních platform jako takových či povahu českého jednání v jejich rámci.

Trend opomíjení univerzální multilaterální agendy pokračoval i v předvolebních kláních. Tématu multilaterální dimenze české zahraniční politiky se nevěnovala pozornost. Většina politických stran ji zmínila jen okrajově, pokud se jí vůbec věnovala. U všech stran (které se dostaly do Parlamentu) kromě Úsvitu (který zahraničněpolitický rozměr svého programu vůbec nevypracoval) hrály prim EU a NATO (či obdobná vyjádření jako „euroatlantický prostor“). Pokud se odkazy na jiné multilaterální organizace objevily, byly redukovány na OSN. Význam OSN zmínila ČSSD, TOP 09, KSČM a ANO. Jen KSČM se vyjádřila nad rámec této opakující se redukce multilaterální dimenze a konstatovala, že usiluje o pokračování tradic helsinského mírového procesu, čímž vyzvedla možnou roli OBSE.

Pokud nás tedy z hlediska konceptuálního rámce této ročenky zajímá otázka politizace – ve smyslu zahraničněpolitického tématu jako předmětu otevřené a veřejné debaty a rozhodování –, je možné konstatovat, že ani jednotlivé kabinety v Konceptci či vládních prohlášeních, stejně jako legislativní orgány či politické strany neusilovaly o nastartování tohoto procesu. Obě vlády, stejně jako další zmínění aktéři, se tématu univerzální multilaterální spolupráce spíše vyhýbaly, což je ovšem dlouhodobý trend, který nelze rezervovat jen pro zmíněné aktéry roku 2013. Důležité je také zmínit, že nešlo o snahu tyto otázky depolitizovat, tedy uzavírat jejich význam a zamezit možnosti představit alternativní vnímání.

Rok 2013 nabídl ještě dvě zajímavé příležitosti, jež mohly otevřít obecnou debatu o významu multilaterálních platform a českém směřování v jejich rámci. Prvním z nich bylo ukončení vládní snahy zmapovat české působení v mezinárodních organizacích. Na jeho konci stálo vládní usnesení¹¹, jež mělo za následek poměrně výrazný zásah do způsobu financování českého působení ve více než 400 mezinárodních organizacích a ukončení členství v některých z nich¹². Ovšem ani tak výrazný zásah jako ukončení působení v mezinárodních platformách nevedl k rozvinutí debaty o je-

jich smyslu, prioritách a roli, kterou v nich ČR hraje či může hrát. Naopak celá událost proběhla spíše bez povšimnutí, a pokud už jí byla věnována pozornost, veškerý dialog byl redukován na „ekonomizující“ fráze o nutnosti omezit výdaje na organizace, které neslouží českým zájmům. Popularitu vládních škrtů potvrzovaly i prohlášení z jiných parlamentních stran.

Další událostí, jež mohla vzbudit alespoň určitou míru veřejné debaty, bylo 20. výročí českého členství v OSN. To ovšem prošlo úplně bez povšimnutí, až na červnovou oslavu na Stálé misi v New Yorku.

Zajímavou otázkou je, zdali absence otevřené debaty je důsledkem polarizace české scény, jež by debatu o smyslu a významu multilaterální spolupráce zablokovala. Multilaterální dimenze české zahraniční politiky polarizovaná není. Téměř všechny strany i institucionální aktéři přiznávají určitý pozitivní význam univerzálních multilaterálních platform, zejména pak OSN. Není zde žádný výrazný subjekt, který by je zcela zavrhoval na ideologickém základě.¹³

Navíc neexistují zásadní rozpory v chápání účelu mezinárodních platform. Česká politická scéna nemá zásadně protichůdné názory na pojetí mezinárodních organizací jako instrumentu sloužícímu prosazování cílů. Tuto instrumentalizující rétoriku přijímají *de facto* všechny klíčové subjekty, snad jen s rozdílem v míře intenzity. Nejlepší demonstrací tohoto pojetí byly shodně reakce různých subjektů na výše zmíněnou iniciativu mapující české působení v mezinárodních organizacích. Sociální rozměr mezinárodních organizací byl výrazně oslaben a organizace byly hodnoceny jen dle toho, zdali byla finanční investice adekvátně navrácena v podobě naplnění českých zájmů.¹⁴ Univerzální multilaterální platformy nejsou oceňovány pro interakce v nich probíhající, jako platforma poskytující prostor pro formování nenásilných identit v mezinárodním prostředí, ale jako účelová pole, v nichž lze dobývat vlastní zájmy.¹⁵

Současně by se dala teze polarizace vyvrátit i poměrně výraznou mírou kontinuity mezi jednotlivými vládami v roce 2013. Určitý prvek polarizace vnášel do multilaterální agendy Václav Klaus, který v březnu opustil Hrad. Na rozdíl od většiny aktérů se stavěl proti jakémkoliv podobě intervencionismu, i s posvěcením OSN.¹⁶ Po jeho opuštění prezidentské pozice panovala i u tématu, které mohlo vyvolat největší míru rozporů – možná intervence do Sýrie –, poměrně výrazná shoda napříč politickým spektrem, jež odmítalo vojenské řešení konfliktu a zdůrazňovalo politické a diplomatické ukončení. Nikoliv však autonomizaci syrského dění, jak to hlásal prezident Klaus. Proti vojenskému zásahu se stavěli jak institucionální, tak straničtí aktéři, a byla zde kontinuita jak mezi jednotlivými vládami, tak mezi po sobě nastupujícími prezidenty.¹⁷ Lze tedy pozorovat snížení, resp. eliminaci napětí v porovnání s předchozím rokem.

Nepolitizace české multilaterální agendy není důsledkem polarizace české politické scény, ale výrazem opomíjení této problematiky.

Nakonec ještě zmiňme, že opomíjení univerzálních multilaterálních platform na domácí půdě je zřejmě i důsledkem trendu, který již popisovala Šárka Moravcová v roce 2012, a to *evropeizace* multilaterální agendy.¹⁸ Jak např. vyplývá ze zápisů ze schůzí legislativních komor, i tak důležité téma, jako byla syrská krize, ke které se MZV poměrně výrazně vyjadřovalo, nebylo součástí téměř žádné debaty. Legislativci

byli jen většinou velmi stručně informováni o tom, jak se s daným tématem vypořádali aktéři na evropské úrovni, zejména v Evropské radě.¹⁹

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Bezpečnostní multilateralismus ČR

Hlavním bezpečnostním tématem, které výraznějším způsobem penetrovalo domácí scénu z výše multilaterálních platforem, byla stále probíhající, a v roce 2013 spíše eskalující syrská krize. V zájmu o dané téma existovala kontinuita mezi Nečasovou a Rusnokovou vládou. Ovšem Nečas a Schwarzenberg reagovali spíše na dění v rámci Evropské unie, když se stavěli proti Francii a Velké Británii, které se pokoušely pro-
lomit zbrojní embargo na zákaz vývozu zbraní pro syrskou opozici.²⁰

Bylo to až použití chemických zbraní v damašském předměstí Gúta z 21. 8. 2013, jež za sebou zanechalo přes 1400 mrtvých, které vyvolalo odezvu v nejvyšších patrech OSN a které výrazněji politizovalo syrské téma i na domácí scéně. Tato událost vyvolala velmi výraznou reakci mezinárodního společenství. Na půdě OSN tyto události znamenaly dílčí, ale výrazný průlom. Po trvalém odporu Číny a Ruska se podařilo prohlásit první rezoluci týkající se syrského konfliktu. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2118²¹ se sice omezila na téma šetření, zdali se chemický útok skutečně odehrál, a na téma likvidace chemických zbraní. Současně šlo spíše o snahu zamezit americkému vojenskému zásahu; i tak znamenala výrazný posun v kontextu zamrzlé multilaterální diplomacie týkající se v té době již přes dva roky probíhajícího konfliktu.

Chemický útok, rezoluce a napětí ohledně možné vojenské intervence vyvolalo v českých vrcholných kruzích vlnu zájmu o syrské dění. Zajímavé je také, že názory vrcholných představitelů napříč spektrem byly výrazně konzistentní a rezonovaly s tím, jak vystupovala ČR ve vztahu k multilaterálním platformám. Český důraz na nevojenské řešení potvrdil premiér Rusnok ve svém proslovu na zahájení 68. zasedání Valného shromáždění na konci září (což je samo o sobě specifikum, protože v minulých letech při této příležitosti projev pronášel prezident Klaus). Ve svém projevu jasně zmínil, že „*tento konflikt nemá vojenské řešení, Sýrii přinese mír pouze politicky sjednaná dohoda*“.²² V projevu také zdůraznil zásadní roli OSN při napomáhání řešení syrské krize, odsoudil užití chemických zbraní jako nepřijatelné a povolal zodpovědné k odpovědnosti před Mezinárodním trestním soudem. Tato vyjádření výrazně rezonují s dlouhodobější pozicí ČR ohledně mezinárodní „Odpovědnosti chránit“ (R2P) civilní obyvatele před porušováním lidských práv. Petr Válek, odpovědný za agendu R2P, při neformální debatě na půdě Valného shromáždění v září 2013 také zdůraznil, že k nejhroššímu lidskému utrpení způsobenému nezodpovědnými vládami dochází v Sýrii. Zdůraznil však také, že české vnímání R2P stojí spíše na pilíři prevence (nikoliv na pilíři reakce) a v jeho rámci je nejdůležitější především podpora a ochrana lidských práv²³ (vedle důrazu na právní stát a udržitelného rozvoje). Válkův projev by se dal využít jako normativní rámec, který debaty o možné intervenci propojuje. I česká diplomacie držela takto nastavenou linii týkající se syrského kon-

fliktu. Ve svých prohlášeních, vedle podpory chemického odzbrojení Sýrie, kladla důraz na „nalezení smírného politického řešení konfliktu“²⁴, a to „prostřednictvím mírového a diplomatického jednání“²⁵

Na domácí půdě politizace tématu nevedla k výrazné polarizaci, ale panovala spíše shoda v důrazu na nevojenská řešení. Tak např. Karel Schwarzenberg tvrdil, že „vojenský zásah nic nevyřeší“²⁶, přičemž argumentace se velmi podobala té prezidentově, když oba kladli důraz na to, že ani jedna ze stran není liberální silou, kterou by bylo záhodno podporovat. Prezident Zeman přesněji řekl, že proti sobě stojí dvě zla, a to světský diktátor a náboženští extrémisté, a že „v žádném případě ani jeden z těchto pólů nestojí za podporu“²⁷. Skepsi nad užitím násilí vyjádřil i tehdejší šéf české diplomacie Jan Kohout, který apeloval na využití mezinárodně-trestněprávních prostředků,²⁸ i stínový ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek, který zmínil, že „použití síly navíc může situaci eskalovat“²⁹

Kromě toho, že se ČR podílela např. finančními příspěvky na likvidaci chemických zbraní, vyvolala politizace tématu i dílčí debatu o možném výraznějším zapojení českých jednotek v zahraničních misích OSN. Na toto téma se vyjádřil premiér Rusnok obecně ve svém projevu na půdě Valného shromáždění, když řekl, že „v posledních letech se Česká republika na operacích OSN podílela relativně malou měrou a v současné době je připravena množství vojenských sil v mírových operacích podstatně zvýšit“³⁰. Prezident Zeman pak pokračoval v této snaze a poznamenal, že by pomohlo zvýšit prestiž naší země, pokud by se „intenzivněji než dosud zapojila do mírových misí OSN, a to například účastí českých jednotek na Golanských výšinách“³¹. Tyto úvahy pak potvrdil ministr zahraničních věcí J. Kohout, ale souhlasil s nimi i K. Schwarzenberg či Alexandr Vondra.³² Dlužno podotknout, že jak vyplývá ze slov zmíněných, angažmá ani tak nemá být vyjádřením víry ve význam multilaterálních platform samých, ale má být spíše nástrojem zvýšení prestiže v mezinárodní komunitě a prosazení českých zájmů na Blízkém východě.

Jedna z klíčových událostí na poli světové bezpečnosti, jež se odehrála na půdě OSN, bylo schválení *Smlouvy o obchodu se zbraněmi*. Za ČR podepsala tento významný dokument 3. 6. 2013 Stálá představitelka Edita Hrdá.³³ Smlouvu, která byla schválena Valným shromážděním 2. 4. 2013, podepsalo spolu s Českou republikou dalších 66 zemí (k dnešku ji podepsalo 118 zemí, avšak pouze 32 z nich ji ratifikovalo³⁴, Česko vyjímajíc). Na domácí půdě ovšem tento výrazný instrument, který může mít zásadní dopad na cirkulaci konvenčních zbraní v mezinárodním systému a bývá označován za jeden z nejvýznamnějších odzbrojovacích počínů posledního cca 20 let, nevyvolal žádný výraznější rozruch. Téma mezinárodního obchodu se zbraněmi a jeho reflexe na multilaterálních platformách, zejména OSN, nebylo politizováno a Česko zde spíše přejalo evropskou politickou linii. A to i přesto, že jde o dokument, jenž může mít velmi výrazný dopad na domácí producenty zbraní, ale i na lidskoprávní diskurz, který je pro českou multilaterální agendu rozhodující. A taktéž přes důraz na odzbrojování, které ČR zmiňuje např. i v Koncepci.

Její význam demonstroval i premiér Rusnok, když ve svém projevu na zahájení 68. zasedání Valného shromáždění řekl, že „Česká republika si značně cení, že me-

zinárodní komunita byla konečně schopna dokončit jednání o Smlouvě o obchodu se zbraněmi“.³⁵ To však na absenci tématu v české politické debatě nic nezměnilo.

Jako výrazné téma se v aktivitách našich Stálých misí při mezinárodních organizacích jevila otázka jaderné energie a jejího mírového využití. Šlo o tematiku, která prostupovala do několika multilaterálních platforem – jak do Mezinárodní agentury pro atomovou energii, tak do OBSE.

Velmi výraznou část svého projevu jí věnoval i premiér Rusnok. Ten mj. zmínil, že ČR hájí právo rozvíjet a využívat jadernou energii k mírovým účelům všech a bez rozdílu. Současně kladl velký důraz na českou aktivitu na poli nešíření jaderných zbraní a odzbrojování. „Česká republika je jedním z nejaktivnějších pozorovatelských států a podporuje oživení této Konference [o odzbrojení] ve všech oblastech její činnosti i její budoucí rozšíření.“³⁶

Tato slova pronesl den po té, co v New Yorku právě na zmíněné konferenci apeloval na to, aby vstoupila v platnost *Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkušek*. A taktéž kladl důraz na započetí jednání o smlouvě, která by zakázala výrobu štěpného materiálu do jaderných zbraní nebo jiných jaderných výbušných zařízení.³⁷

Za zmínku na poli jaderné energetiky určitě stojí personální úspěch velvyslankyně Veroniky Kuchyňové Šmigolové, stálé představitelky ČR při mezinárodních organizacích ve Vídni, která přebírala na plenárním zasedání Skupiny jaderných dodavatelů předsednictví této organizace.³⁸ Velvyslankyně sehrála klíčovou úlohu např. v komunikaci s Agenturou pro atomovou energii a napomohla zveřejnění změn kontrolních seznamů, jež obsahují citlivé položky, které mohou být obchodovány pouze na základě licence, aby umožňovaly členským státům lépe kontrolovat obchod s citlivým zbožím a zabráňovat tak šíření jaderných zbraní.

Důležitost aktivity Skupiny jaderných dodavatelů a jimi zpracovaných seznamů, zdůraznila ve svém projevu na 58. Generální konferenci MAAE Dana Drábová, prezidentka Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Zdůraznila, že je třeba přijmout účinná „opatření proti krádeži, sabotáži, neautorizovanému přístupu, ilegálním transferům, a jiným zákeřným aktům zahrnujícím jaderný či jiný radioaktivní materiál, delikátní vybavení a technologie“.³⁹

I na půdě OBSE se našlo výrazné téma, které profilovalo české působení na této platformě. Česká republika soustavně sledovala proces „Helsinky Plus 40“, jehož cílem by měla být reforma a posílení OBSE v roce, kdy se bude připomínat 40. výročí přijetí Helsinského závěrečného aktu. Z pohledu ČR bylo v kontextu jednání důležité, aby nedošlo ke zpochybnění *acquis* OBSE, zpochybnění závazků přijatých v OBSE a nutnosti jejich plnění.

Výrazným byl pak projev ministra zahraničních věcí J. Kohouta. Ten se ostře vymezil vůči snahám některých států omezovat autonomii institucí, jejich mandát a rozpočet. „Naneštěstí nám nedostatek politické vůle brání plně využít potenciál OBSE. Proces Helsinky Plus 40 může být úspěšný jen tehdy, když se nezalekneme klíčových témat, jako je vyřešení vleklých konfliktů v Gruzii, Moldavě či Náhorním Karabachu, oživení kontrolních režimů konvenčních zbraní stejně jako lepší implementace lidskoprávních závazků,“⁴⁰ komentoval možný rozvoj organizace ministr Kohout.

Česká republika se také aktivně podílela na jednáních o ministerských rozhodnutích v lidskoprávní dimenzi OBSE, které budou zdůrazněny v následující subkapitole. Na konec je třeba zmínit, že se ČR aktivně zapojovala do diskuse o základních kybernetických opatřeních OBSE, jež se postupně stávají trvalou součástí agendy OBSE.

Lidskoprávní a mezinárodněprávní multilateralismus ČR

Lidskoprávní agenda patří již tradičně k jednoznačným českým prioritám, jak obecně, tak na půdě univerzálních multilaterálních platforem. Její význam byl v posledních letech o to podstatnější, že Česká republika byla (dosti aktivním) členem Rady OSN pro lidská práva, kam byla zvolena 20. 5. 2011 na tříleté funkční období.

Multilaterální lidskoprávní agenda je však z hlediska politizace a polarizace tématem nepřilíš dotčeným. Zatímco lidskoprávní agenda obecně byla v roce 2013 předmětem poměrně výrazné polarizace a politizace, promítnutí těchto trendů do univerzální multilaterální agendy se téměř neodehrálo. A nebylo téměř vůbec předmětem debaty v institucích, ani ve veřejném prostoru. Tato sekce se zaměřuje jen na některé klíčové aktivity a události, jež se dotýkaly českého působení v mezinárodních organizacích, zejména pak na zmíněnou Radu OSN pro lidská práva a v krátkosti také na regionální organizace Rady Evropy a částečně i OBSE.

Na začátek je příhodno stručně nastínit oblasti, které ČR vymezila jako své prioritní v *Dobrovolných příslibech a závazcích*,⁴¹ což byl klíčový dokument sehrávající hlavní roli v procesu kandidatury do zmíněné Rady OSN pro lidská práva. V něm se Česká republika zavazuje, že na mezinárodní úrovni se bude zaměřovat na adekvátní a včasnou reakci na porušování lidských práv, bojovat proti mučení a krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení, podporovat vládu práva, demokracii a dobré vládnutí, klást důraz na dětská práva a rozvíjet podporu a spolupráci s dalšími lidskoprávními institucemi, jak v rámci OSN, tak mimo něj (např. Vysoký komisař pro lidská práva či Komise pro budování míru).

Česká republika díky svému zastoupení, zejména pak velvyslankyní Kateřinou Sequensovou, pokračovala v aktivním trendu z roku 2012. Současně se jak tematicky, tak geograficky zaměřovala na oblasti vymezené v *Dobrovolných příslibech a závazcích*. Tematicky byly preferovány otázky významu nezávislé občanské společnosti a žurnalistů a demokratizace s obzvláštním důrazem na rovnou politickou participaci. Geograficky se pak ČR věnovala kritice lidskoprávní situace v Sýrii, Eritreji, KLDLDR, Bělorusku, Egyptě, Kongu, Středoafričské republice či hojně Myanmaru/Barmě.

Důraz na první zmíněný tematický okruh otevřel ministr Schwarzenberg se svým projevem v Radě pro lidská práva.⁴² Zdůraznil roli občanské společnosti pro rozvoj a ochranu lidských práv. Současně zdůraznil, že v situaci, kdy stát sám útočí na občanskou společnost či není schopen zajistit její bezpečnost, je třeba aktivity mezinárodní komunity. Toto téma pak zdůrazňovala velvyslankyně v každém národním projevu nad rámec stanovisek EU na všech třech zasedáních Rady.

Velkou energii vložila česká reprezentace také do tématu rovné politické participace. Hlavním počinem a výrazem aktivního a kreativního přístupu k lidskoprávní multilaterální agendě bylo české autorství (ve spolupráci s Botswanou, Indonésií, Nizozemskem a Peru) a fakt, že se ČR stala hlavním navrhovatelem rezoluce zdůrazňu-

jící důležitost rovné politické participace, která klade důraz na demokratické volby a demokratizační proces vůbec.⁴³ Zájem o dané téma potvrdila ČR také např. uspořádáním panelové diskuse v prosinci na Stálé misi ČR při OSN v New Yorku.⁴⁴

Tematický důraz na demokratizaci a občanskou společnost pak ČR geograficky prosazovala zejména v Myanmaru/Barmě, která byla zmiňována ve všech jednotlivých národních vystoupeních v Radě. Ocenění demokratizačního procesu v Barmě vyzvedl i premiér Rusnok ve svém projevu na půdě Valného shromáždění a vyzval „vedoucí představitele této země, aby v souladu se svými veřejnými prohlášeními aktivně realizovali proces novelizace ústavy s cílem zlepšit demokratické standardy v zemi“.⁴⁵

Z výše zmíněných zemí se největší kritiky z českých úst dostalo Sýrii. Kritizována byla za užití chemických zbraní, a ačkoliv bylo zavrženo vojenské řešení konfliktu, kritické formulace byly rázné: „Požadujeme okamžité ukončení násilí, s tím, aby zodpovědní byli předvedeni před spravedlnost. Pachatelům musí být jasné, že neexistuje žádný prostor pro beztréstnost za opakovaně hlášené zvěrstva... v tomto kontextu musí být zdůrazněna role Mezinárodního trestního soudu.“⁴⁶

Velké lidskoprávní obavy vzbuzovalo i dění v Eritreji. Špatnou situaci zmínil i ministr Schwarzenberg ve výše zmíněném projevu. Kritizována byla zejména nucená opouštění domů, absence svobodných médií či absolutní zákaz nevládních či občanských organizací.

Odsudku se dočkaly i další země. Egypt byl vyzván k návratu civilní vlády a ukončení násilností; Číně bylo vyčteno uzurpování práv minorit; na KLDR ČR apelovala s tím, aby ukončila činnost politických vězeňských táborů; Íránu byla vytknuta diskriminace náboženských menšin, zejména komunity Bahá'í, a odsouzeny byly i vraždy, mučení a hromadné znásilňování ve Středoafričské republice.

Významnou událostí, která přenesla agendu Rady Evropy přímo do našeho hlavního města, byla konference Rady Evropy o korupci pořádaná skupinou států proti korupci Greco 13. 12. 2013. Hlavním obsahem bylo zkoumat vztah mezi korupcí a genderem. Došlo k vyzdvižení faktu, že v důsledku toho, že ženy jsou častějším terčem různých druhů diskriminace, má na ně korupce výraznější dopad. Ovšem s rostoucí mírou emancipace se i ony stávají čím dál častěji aktéry, nikoliv objekty korupce.⁴⁷

Za připomenutí také stojí i významný personální úspěch, a to zvolení Víta A. Schorma do Řídícího výboru RE pro lidská práva (CDDH). Jde o první zvolení do čela jednoho z řídících mezivládních výborů v historii členství ČR v RE. Schorm byl zvolen téměř jednomyslně počtem 43 ze 44 hlasů. CDDH stojí na špičce štrasburské expertní hierarchie. Kromě reformy Soudu se zabývá přípravou návrhů lidskoprávních úmluv, doporučení a dalších instrumentů, které jménem Rady Evropy schvaluje Výbor ministrů.⁴⁸

Rada Evropy se vůči ČR vyjadřovala zejména v otázce romské menšiny, čímž bohužel pokračovala v kritice, kterou uskutečnila již loni. V únoru 2013 byla zveřejněna zpráva komisaře Rady Evropy pro lidská práva o jeho návštěvě ČR vykonané v listopadu 2012. Komisař v ní vládě adresoval řadu hodnocení a doporučení týkajících se ochrany lidských práv Romů v několika zásadních oblastech. V prosinci 2013 pak projednal Výbor ministrů RE výkon rozsudku v kauze D. H. a ostatní v. ČR. V při-

jatém rozhodnutí uvítal účast 1. náměstka ministra školství mládeže a tělovýchovy coby projev angažovanosti a odhodlání českých úřadů vykonat rozsudek. Zdůraznil zvyšující se podíl žáků s lehkým mentálním postižením v normálních třídách, nicméně zaznamenal, že dle provedeného průzkumu zůstal celkový podíl romských žáků vzdělávaných v programech pro děti s lehkým mentálním postižením i nadále nepřiměřeně vysoký.

Jak už bylo naznačeno výše, ačkoliv adresování otázek týkajících se romské menšiny vyvolaly na domácí půdě dílčí diskusi, ta se netýkala významu Rady Evropy jako takové či toho jaké politiky rozvíjet v jejím rámci. Šlo o vnitropolitickou debatu, která multilaterální rozměr nerozvíjela, a tudíž se nedá hovořit o politizaci, ani polarizaci debaty okolo Rady Evropy, jako jedné z klíčových multilaterálních platforem.

Zmínit je určitě taktéž fakt, že k 1. 3. 2013 se významná postava českého práva Robert Fremr ujal své funkce soudce Mezinárodního trestního soudu, kam byl zvolen už v roce 2011.⁴⁹

Česká republika se na půdě OBSE v oblasti lidskoprávní vyjadřovala konzistentně k prioritám zmíněným už u jiných platforem. Hlavním tématem byla především podpora ochrany novinářů. Toto téma se proplétá s českým důrazem na ochranu občanské společnosti a její role v demokratizaci země. Ochranu novinářů a svobody projevu pak vyzdvihl např. Jan Kohout na ministerském zasedání v Kyjevě, když zdůraznil, že „*důrazně podporujeme úsilí o posílení závazků na ochranu žurnalistů, zejména když jsme svědky vzrůstu násilných útoků, zastrašování a pronásledování žurnalistů na území OBSE*“.⁵⁰ Podobný obsah k základním svobodám zazněl v prohlášení českých představitelů na zasedání OBSE ve Varšavě⁵¹ či v rámci Konference OBSE Internet.

Rozvojový a ekonomický multilateralismus ČR

Rozvojová agenda je klíčovou součástí české zahraniční politiky a její mnohostranná podoba je její integrální součástí. Česká republika se podílí na jejich multilaterální implementaci skrze různé specializované agentury OSN (jako UNDP, FAO, UNIDO či také UNICEF nebo WHO⁵²), které zajišťují realizaci především Rozvojových cílů milénia. Jejich význam pro českou mnohostrannou rozvojovou pomoc vyzvedl i premiér Rusnok. Věnoval jim výraznou část projevu na půdě Valného shromáždění, kde se také podrobněji zabýval jejich budoucností. Přidal se souhlasně k Pan Ki-munovi, že rozvojové cíle milénia jsou „*nejúspěšnějším celosvětovým podnětem boji proti chudobě*“. Dále apeloval na to, aby se utvořil „*jednotný globální rámec pro období po roce 2015, který spojí vymýcení chudoby ve všech jejích podobách s podporou udržitelného rozvoje*“. Vyjádřil přesvědčení, že snižování chudoby musí jít ruku v ruce se stimulací hospodářského růstu, zaměstnanosti a podnikání.

Nakonec zmínil, že v novém rozvojovém rámci by měly být i explicitně vyzvednuty způsoby vládnutí a lidská práva jakožto neoddělitelné elementy udržitelného a vyváženého rozvoje.

Význam rozvojové agendy potvrdil i Vladimír Galuška, který při oslavách 20. výročí vystoupil s národním projevem k aktuálním tématům rozvojové agendy na zasedání Výkonné rady UNDP.⁵³

Ovšem i přes význam těchto vystoupení bylo nejdůležitější událostí v rozvoje multilaterální agendě, když se ČR stala 14. 5. 2013 plnoprávným členem Výboru pro rozvojovou spolupráci OECD (*Development Assistance Committee*, DAC). Stala se tak první z nových členských zemí EU, která získala plnoprávný status, a prvním členem EU, který do komise vstoupil od roku 1999, kdy se to povedlo Řecku. Předseda Výboru Solheim se k této události vyjádřil takto: „*Úspěšná transformace České republiky k demokracii a tržní ekonomice nabízí cenné zkušenosti ohledně budování demokratických institucí, sociálního a ekonomického rozvoje a rozvoje infrastruktur, které obohatí práci DAC.*“⁵⁴ Náměstek Tomáš Dub odpovědný za rozvojovou spolupráci shrnul přijetí ČR takto: „*Členství je výzvou nejen pro ministerstvo zahraničních věcí ČR, ale i pro soukromý a nevládní sektor, aby naše projekty v rozvojových zemích byly účelné, dlouhodobě efektivní a pro všechny zúčastněné partnery prospěšné.*“⁵⁵ Tento akt je zvláště významný proto, že tato platforma tvoří spolu s OSN nejpodstatnější institucionální zázemí pro implementaci rozvojové pomoci ve světě. I přes tyto úspěchy a pozornost, která je OSN a OECD věnována v rámci rozvojové agendy, se ČR nejvíce angažuje skrze strukturu EU, a to až téměř v 80 % v roce 2012.⁵⁶

Ekonomický rozměr českého multilateralismu je realizován především skrze WTO. Tuto platformu zdůraznil ve svém projevu i premiér Rusnok, když vyslovil víru ve svobodný a férový obchod jako nástroj zlepšení světové ekonomické situace s důrazem na oživení multilaterálního přístupu a posílení kooperace v rámci WTO.

V roce 2013 se ovšem také odehrála 9. ministerská konference. Fakt, že tyto konference mají dvouletý cyklus, jim přidává na vážnosti. Českou delegaci na tuto událost vedl náměstek ministra průmyslu a obchodu Milan Hovorka. Delegace odjízďela na konferenci s jasným cílem podpořit WTO a její schopnost uzavírat nové smlouvy. Česká republika se tu jasně prezentuje jako podporovatel neoliberalního řádu.

Ve svém samostatném národním projevu náměstek Hovorka zdůraznil neuspokojivou ekonomickou situaci dneška, která mnohé země láká k protekcionismu. Vyslovil přesvědčení, že za těchto okolností je WTO důležitou částí odpovědi na tyto výzvy.⁵⁷ Dále zdůraznil, že současná jednání vnímá prizmatem rozvoje a částečně tak propojil ekonomickou a rozvojovou multilaterální agendu. Konkrétně řekl, že „*rozvojová agenda z Doha zastává rozvoj. Takto Česká republika vnímá formující se Balijský balíček a benefity z něj vyplývající. Ve skutečnosti by to měly být právě rozvíjející se a nejméně rozvinuté země, které by měly profitovat nejvíce z uzavření dohod.*“

Další ekonomické mnohostranné platformy, jako Skupina světové banky či Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, mají k rozvojové agendě ještě blíže než WTO. Ačkoliv ČR od roku 2005 „povýšila“ do pozice dárcovské země, nedochází na těchto platformách k výrazné české aktivitě a tím ani k formování zaznamenaníhodné agendy.

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V důsledku velmi malého zájmu o multilaterální agendu na domácí půdě se dostává mnohem více prostoru pro aktivitu expertů při stálých misích u významných meziná-

rodních organizací. Především jde pak o zastoupení v New Yorku, ve Vídni, v Ženevě a ve Štrasburku. Nejvýrazněji se projevovali zástupci z mise v Ženevě v čele s velvyslankyní Kateřinou Sequensovou. Jejich aktivita byla o to výraznější, že Česká republika je stále ještě členem Rady OSN pro lidská práva a český důraz na lidskoprávní agendu tak zaznívá mnohem výrazněji a smysluplněji. Důležité je samozřejmě uvědomit si rozdíl v personálním a materiálním zázemí jednotlivých misí, což ovlivňuje jejich schopnosti aktivně jednat.

Důležitým aktérem se i přes svůj zvláštní status premiéra v demisi stal J. Rusnok. Ten po V. Klausovi převzal roli řečníka na zahajovacím zasedání Valného shromáždění a přednesl zajímavý, konzistentní proslov, který zdůraznil především aktivní roli České republiky na multilaterálních platformách v čele OSN, jenž byl vůči mnohostranné agendě mnohem vstřícnější než minulá vystoupení prezidenta Klause, jehož autonomistická politická linie této agendě příliš nepřála. Aktivní byl zejména svým důrazem na nešíření jaderných zbraní a odzbrojování.

Důležitou a pozitivní úlohu sehrál i prezident M. Zeman, především svou podporou českému angažmá v misích OSN. Dokázal vyzvednout téma vojenského angažmá v rámci misí pořádaných OSN, které nebylo doposud téměř vůbec artikulováno, neboť tematické vysílání vojáků na mise dominuje diskurz NATO či EU.

Obecně by se dalo říci, že díky nepolitizaci dochází k určité technokratizaci multilaterální agendy ve prospěch „odborníků“ při stálých misích.

MULTILATERÁLNÍ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Obdobný nezáměr o multilaterální agendu jako u politických a institucionálních elit lze pozorovat i v mediálním a veřejném prostoru. Média nebyla k různým multilaterálním událostem dotýkajícím se České republiky úplně skoupá. Avšak důležitým otázkám ze světa multilaterálních organizací se věnovala spíše nárazově a výběrově. Tento trend však není nikterak překvapivý, neboť se opakuje již několik let.

Největší pozornost byla věnována syrským událostem, zejména po srpnovém chemickém útoku. Ačkoliv byla v rámci mediálního pokrytí věnována určitá pozornost roli vyšetřovacího týmu OSN etc., nejvíce se texty opíraly o prohlášení českých politiků k možné invazi, která se v kontextu užití chemických zbraní rozvinula. Tato debata pak byla povětšinou rámována bezpečnostní rétorikou NATO, nikoliv kontextem Spojených národů.

Více prostoru se OSN dostalo v komentářích týkajících se možného nasazení českých vojáků v misi OSN na Golanech. Zde média načrtla, o jakou misi jde. I přes to byla často popisována spíše v kontextu domácího legislativního procesu, jenž je nutný k jejímu vyslání, než v tom, jakou roli by hrála v multilaterální struktuře.

Zajímavější bylo pokrytí, kterého se dostalo zprávě o podpisu Smlouvy o obchodu se zbraněmi. Média popsala multilaterální kontext a procesy, jakými byla smlouva přijata a také její lidskoprávní a mezinárodněprávní dopady. Jiná se věnovala více

i ekonomickému rozměru, který smlouva bezesporu má, ovšem i tak vyzvedla kontext, ve kterém vznikla.

Poslední multilaterální událostí, jež se výrazněji promítla do médií, byla zpráva o mapování fungování ČR v mezinárodních organizacích. Média se zde většinou dívala na multilaterální platformy negativně a téměř výhradě skrze optiku „užitečnosti“. Většinou pak texty rámovala prezentováním pro Česko zdánlivě nesmyslných platformem, které měly demonstrovat, jak se mrhá se státními prostředky.

Ačkoliv např. poslední událost mohla přitáhnout pozornost novinářů k obšírnější analýze významu mezinárodních organizací a našeho fungování v nich, nestalo se tak. Vina zde však pravděpodobně leží spíše na elitách, jež nastavují základní optiku, skrze kterou je vnímán význam a podstata českého působení v mezinárodních organizacích.

ZÁVĚR

Jaké tedy bylo české jednání v rámci multilaterálních platformem a vůči nim? Shrnující odpověď zní, že převážně proaktivní s důrazem na spolupráci, i když s určitými prvky nekonzistentnosti. Ačkoliv většina agend multilaterální dimenze české zahraniční politiky nabrala tyto kontury, ne všechny byly rozvíjeny tímto způsobem. O některé části nebyl příliš zájem či se vzedmul spíše v reakci na významné události.

Nejvíce tezi proaktivního spolupracujícího přístupu potvrzuje agenda lidskoprávní. Zde byl impulz klasické české aktivity v této oblasti posílen českým členstvím v Radě OSN pro lidská práva, na jejíž půdě se mise vyjadřovala konzistentně a aktivně vůči klíčovým lidskoprávním prohřeškům, které bylo třeba adresovat. Její jednání bylo iniciováno z domácích zdrojů, i když zdrojů, jež jsou brány za danost a jež již nebyly, minimálně v kontextu multilaterálních platformem, léta otevřeně deliberovány. I mise u OBSE a Rady Evropy by se daly charakterizovat jakožto proaktivní. Všechny pak spojovala snaha o spolupracující přístup a společné utváření lidskoprávních politik, nikoliv vnucování svých představ násilím.

Bezpečnostní oblast českého multilateralismu je do určité míry nekonzistentní. Do značné míry je závislá na evropské Společné zahraniční a bezpečností politice, na kterou Česká republika reaguje, ale nepřijímá ji slepě. Spíše se adaptuje. Úplné nepřijetí evropských postojů vůči syrské krizi lze demonstrovat např. na rázném odmítnutí zrušení embarga na vývoz zbraní z úst P. Nečase i K. Schwarzenberga.

Přesto však můžeme vidět, že Česká republika rozvíjí i proaktivní úsilí ve snaze podílet se společně na odzbrojování a nešíření jaderných zbraní. Toto úsilí došlo ocenění zvolením české zástupkyně do vedení Skupiny jaderných dodavatelů. Důraz na toto téma byl výrazně slyšet i v projevu premiéra Rusnoka na půdě Valného shromáždění či na konferenci pro jaderné odzbrojení.

Proaktivní přístup se dal zaznamenat i ve snaze premiéra a prezidenta vyslat české vojáky na misi na Golanech.

Proaktivní jednání s důrazem na spolupráci lze pozorovat i u rozvojové agendy, zejména na půdě OECD. Tuto podobu českého jednání v rámci multilaterální rozvo-

jové agendy připomenul i předseda Výboru pro rozvojovou spolupráci, který přímo, po našem nabytí členství, ocenil, že ČR bude moci svou zkušeností obohatit práci této instituce.

Nakonec zmiňme, jak se Česká republika profilovala na poli ekonomického multilateralismu. Česká politika vůči těmto platformám by se dala charakterizovat nejvíce jako nezájem, tedy neutrální nejednání. Česká republika pravidelně přispívá svými příspěvky, ale nejeví žádný výraznější zájem o angažovanost. Toto platí snad s výjimkou WTO, kde by se česká pozice dala popsat spíše jako úplné přijetí vnější politiky, jak demonstrovala výrazná podpora naší delegace vůči dokončení jednání z Doha a tzv. Balijskému balíčku. Nekritická víra delegace ve schopnost liberalizace mezinárodního obchodu řešit neduhu současného světového hospodářství, tuto pozici utvrzují. Současně nejde o překvapení, když vezmeme v úvahu neoliberální background Nečasova kabinetu.

I přes dílčí nekonzistentnost můžeme konstatovat, že české jednání na půdě multilaterálních organizací a v jejich kontextu bylo převážně aktivní a spolupracující. Převažovala snaha o společné utváření politik, budování koalic na jejich podporu a jejich prosazení a implementaci.

Ovšem, jak již bylo zmíněno v textu výše, aktivní multilaterální diplomacie není výsledkem jasného programu, který by vzešel ze systematické a otevřené debaty o významu a smyslu multilaterálních platform a českých priorit v nich. Univerzální multilaterální agenda vzbuzuje na domácí scéně velmi malou pozornost, snad s výjimkou určitých významných událostí. I taková událost jako několikileté systematické úsilí o zmapování českého působení v mezinárodních platformách nevyvolalo téměř žádnou odezvu a stlačilo celou debatu do hry čísel a diskurzu instrumentální užitečnosti. Aktivní politiky jsou tak spíše důsledkem aktivního působení diplomatického sboru, zejména pak našich zástupců na stálých misích a aktivních osobností na půdě domácí.

Současně se nepolitizace nedá považovat za důsledek výrazné polarizace domácího politického spektra. Domácí opomíjení univerzální multilaterální agendy je naopak jev, který charakterizuje značná kontinuita a ani nejkontroverznější událost roku 2013, jako byla syrská krize po užití chemických zbraní, nevyvolala rozkol a zcela protichůdné reakce. Naopak v roce 2013 existovala výrazná shoda na odmítnutí vojenského řešení a v důrazu na to diplomatické a politické.

Poznámky

- ¹ MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. On-line: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.
- ² Moravcová, Šárka (2013): Multilaterální rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrich, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 236.
- ³ Drulák, Petr (2008): Česká zahraniční politika mezi internacionalismem a atlantismem. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 395–402.

- ⁴ Pojem multilaterální organizace je této kapitole primárně vyhrazen multilaterálním platformám mimo EU a NATO, zejména s důrazem na OSN, OBSE, RE a OECD. Pojem univerzální, který je občas použit, je využit pragmaticky pro odlišení těchto organizací od partikulárních platform EU a NATO, i když si jsme vědomi, že např. OECD není o nic víc partikulární.
- ⁵ Vláda ČR (2010): *Programové prohlášení vlády České republiky*, 4. 10. 2010. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseeni_vlady.pdf.
- ⁶ Vláda ČR (2014): *Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka*. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/programove-prohlaseeni-vlady-cr-109326/.
- ⁷ Velmi stručná debata spíše expertního rázu s důrazem na trestní právo. *Bod 118: Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. listopadu 2000*. 51. schůze Poslanecké sněmovny, 7. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051090.htm; taktéž např. *Těsnopisecká zpráva Senátu Parlamentu České republiky 8. schůze*, 25. 4. 2014, s. 14–16. On-line: www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/9_funkcni_obdobi/brozura_08_schuze.pdf.
- ⁸ Debata se odehrávala zejména na půdě Senátu a byla rámována zejména EU kontextem, do jejíž mise měl vojenský příspěvek spadat. *Těsnopisecká zpráva Senátu Parlamentu České republiky 5. schůze*, 13. 3. 2013, s. 32–39. On-line: www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/9_funkcni_obdobi/brozura_05_schuze.pdf.
- ⁹ *Těsnopisecká zpráva Senátu Parlamentu České republiky 12. schůze*, 21. srpna 2013, s. 110–113. On-line: www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/9_funkcni_obdobi/brozura_12_schuze.pdf.
- ¹⁰ Debata zaměřená na otázku praktického školství s důrazem na rozsudek ESLP v kauze D. H. *Těsnopisecká zpráva Senátu Parlamentu České republiky 6. schůze*, 21. 3. 2013, s. 119–150. On-line: www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/9_funkcni_obdobi/brozura_06_schuze.pdf; Rada Evropy pak byla zmiňována opět jen v kontextu vnitrostátní debaty o integraci romské menšiny. *Těsnopisecká zpráva Senátu Parlamentu České republiky 16. schůze*, 27. 11. 2013, s. 4–26. On-line: www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/9_funkcni_obdobi/brozura_16_schuze.pdf.
- ¹¹ Vláda ČR: *Usnesení vlády České republiky ze dne 2. května 2013 č. 317*. On-line: www.sujv.cz/document/402/1000029_Usnesen%C3%AD%20v1%C3%A1dy%20%C4%8CR%20%C4%8D.%20317.pdf.
- ¹² Například Mezinárodní řídicí skupiny pro Kosovo, Rady pro implementaci míru a Organizaci OSN pro průmyslový rozvoj.
- ¹³ Jako se děje např. u komunistické strany stran NATO: „*Požadavek na zrušení NATO jako dlouhodobý cíl a jako minimální cíl vystoupení ČR z jeho vojenských struktur*“. *Rozšířený volební program 2013–2017*. KSČM. On-line: www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program.
- ¹⁴ Například *České miliardy na cestě světem*. AMO. On-line: www.amo.cz/publikace/ceske-miliardy-na-ceste-svetem.html; *Česko opouští první nepotřebné mezinárodní organizace*. Parlamentní listy. On-line: www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Andrysova-LIDEM-Cesko-opousti-prvni-nepotrebnne-mezinarodni-organizace-277710.
- ¹⁵ Ve stejném duchu vnímá českou multilaterální agendu i Moravcová, Šárka (2013): *Multilaterální rozměr české zahraniční politiky*, op. cit., s. 248–249.
- ¹⁶ *Projev prezidenta republiky na 67. zasedání Valného shromáždění OSN*. New York, 26. 9. 2012. On-line: www.klaus.cz/clanky/3194.
- ¹⁷ Jak bude zdůrazněno v subkapitole *Bezpečnostní multilateralismus ČR*.
- ¹⁸ Moravcová, Šárka (2012): *Multilaterální rozměr české zahraniční politiky*, op. cit., s. 237.
- ¹⁹ Například *Těsnopisecká zpráva Senátu Parlamentu České republiky 14. schůze*, 9. 10. 2014, s. 72. On-line: www.senat.cz/dokumenty/stenozaznamy/brozury/9_funkcni_obdobi/brozura_14_schuze.pdf.
- ²⁰ Například *Nechas důrazně odmítl zrušení embargu na dovoz zbraní do Sýrie*. iDnes, 15. 3. 2014. On-line: [www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/](http://zpravy.idnes.cz/necas-trva-na-embargu-na-dovoz-zbrani-do-syrie-foc-/zahranicni.aspx?c=A130315_065519_zahranicni_js; Embargo EU na dovoz zbraní do Sýrie se neprodlouží. Nechce ho Británie či Francie. ČRo, 28. 5. 2014. On-line: <a href=)

- zprava/embargo-eu-na-dovoz-zbrani-do-syrie-padlo-stastny-z-toho-nejsem-rekl-schwarzenberg--1217278.**
- ²¹ *Resolution 2118 (2013)*. Security Council UN. On-line: www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2118.pdf.
- ²² *Vláda ČR: Projev předsedy vlády Jiřího Rusnoka na zahájení 68. zasedání Valného shromáždění OSN, New York, 27. září 2013*. On-line: www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-cr-na-zahajeni-68--zasedani-valneho-shromazdeni-osn--new-york--27--zari-2013-111481/.
- ²³ *MZV ČR: Statement by Mr. Petr Válek*. Interactive Dialogue of the UN General Assembly on the Responsibility to Protect, New York, 11 September 2013. On-line: www.mzv.cz/file/1038978/Czech_Republic_Statement.pdf.
- ²⁴ *MZV ČR: Prohlášení MZV k příspěvku ČR na likvidaci chemických zbraní v Sýrii*, 14. 11. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_11_14_prohlaseni_mzv_k_prispevku.html.
- ²⁵ *MZV ČR: Stanovisko MZV k výsledkům práce inspekční mise OSN v Sýrii*, 17. 9. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_09_17_stanovisko_mzv_k_vysledkum_prace_inspekni_mise_osn_v_syrii.html.
- ²⁶ *Případný vojenský zásah v Sýrii podle Schwarzenberga nic nevyřeší*. Parlamentní listy, 1. 9. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzu/Pripadny-vojensky-zasah-v-Syrii-podle-Schwarzenberga-nic-nevyresi-284045.
- ²⁷ *Zeman a Schwarzenberg se shodli! Zásah v Sýrii nic nevyřeší*. Týden, 1. 9. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/zeman-a-schwarzenberg-se-shodli-zasah-v-syrii-nic-nevyresi-281253.html#U3CekIGKWSp.
- ²⁸ *Schwarzenberg: Zásah v Sýrii je nevyhnutelný. Přesto s ním nesouhlasí*. ČT, 8. 9. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/241208-schwarzenberg-zasah-v-syrii-je-nevyhnutelny-presto-s-nim-nesouhlasil/.
- ²⁹ *Česko se do války v Sýrii nežene, preferuje diplomatické řešení*. ČT, 28. 8. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/239828-cesko-se-do-valky-v-syrii-nezene-preferuje-diplomaticke-reseni/.
- ³⁰ *Vláda ČR: Projev předsedy vlády Jiřího Rusnoka na zahájení 68. zasedání Valného shromáždění OSN, New York, 27. září 2013*. On-line: www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-cr-na-zahajeni-68--zasedani-valneho-shromazdeni-osn--new-york--27--zari-2013-111481/.
- ³¹ *Zeman chce poslat české vojáky k syrským hranicím. Uvažuje o misi na Golanských výšinách*. iHNED, 27. 8. 2013. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-60499480-zeman-chce-poslat-ceske-vojaky-k-syrskym-hranicim-uvazuje-o-misi-na-golanskych-vysinach.
- ³² *Česká mise na Golanech: Prestíž s rizikem*. ČT, 29. 8. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/239790-ceska-mise-na-golanech-prestiz-s-rizikem/?mobileRedirect=off.
- ³³ *MZV ČR: Česká republika podepsala Smlouvu o obchodu se zbraněmi*. Stálá mise ČR při OSN v New Yorku, 4. 6. 2013. On-line: www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/ceska-republika_podepsala_smlouvu_o.html.
- ³⁴ *The Arms Trade Treaty*. The United Nations Office for Disarmament Affairs. On-line: www.un.org/disarmament/ATT/.
- ³⁵ *Projev předsedy vlády Jiřího Rusnoka na zahájení 68. zasedání Valného shromáždění OSN, New York, 27. září 2013*, op. cit.
- ³⁶ Tamtéž.
- ³⁷ *Rusnok v OSN: ČR je pro zákaz výroby materiálu pro jaderné zbraně*. České noviny, 26. 9. 2013. On-line: www.ceskenoviny.cz/zpravy/rusnok-v-osn-cr-je-pro-zakaz-vyroby-materialu-pro-jaderne-zbrane/988504&id_seznam=.
- ³⁸ *MZV ČR: ČR převzala od USA předsednictví Skupiny jaderných dodavatelů (NSG, Nuclear Suppliers Group)*. Stálá mise ve Vídni, 17. 6. 2013. On-line: www.mzv.cz/mission.vienna/cz/cr_prevzala_od_spojonych_statu.html.

- ³⁹ *Statement of the Czech Republic delivered by MS. Dana Drábová*. General Conference of International Atomic Energy Agency, 18. 9. 2013. On-line: www.iaea.org/About/Policy/GC/GC57/Statements/czechrep.pdf.
- ⁴⁰ MZV ČR: *Projev ČR na ministerském zasedání OBSE v Kyjevě*. Stálá mise ve Vídni, 5. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/mission.vienna/cz/projev_zastupce_cr_na_ministerskem.html.
- ⁴¹ MZV ČR: *Kandidatura České republiky do Rady OSN pro lidská práva*, 27. 2. 2011. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/clenstvi_v_rade_pro_lp/kandidatura_cr_do_rady_osn_pro_lidska/kandidatura_ceske_republiky_do_rady_osn.html.
- ⁴² MZV ČR: *Ministr Schwarzenberg na 22. zasedání Rady pro lidská práva*, 26. 2. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/clenstvi_v_rade_pro_lp/x22_zasedani_rady_pro_lidska_prava_1/ministr_schwarzenberg_na_22_zasedani.html.
- ⁴³ MZV ČR: *24. zasedání RLP – česká rezoluce k politické participaci přijata konsensem*, 27. 9. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/clenstvi_v_rade_pro_lp/x24_zasedani_rady_pro_lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava_ceska_rezoluce.html.
- ⁴⁴ MZV ČR: *Stálá mise ČR při OSN v New Yorku uspořádala panelovou diskusi k rovným příležitostem v politickém životě*. Stálá mise v New Yorku, 12. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/stala_mise_cr_pri_osn_v_new_yorku.html.
- ⁴⁵ MZV ČR: *Prohlášení MZV k příspěvku ČR na likvidaci chemických zbraní v Sýrii*, 14. 11. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_11_14_prohlaseni_mzv_k_prispevku.html.
- ⁴⁶ MZV ČR: *RLP: ČR vystoupila v dialogu s vyšetřovací komisí k Sýrii*. Stálá mise v Ženevě, 17. 9. 2013. On-line: www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/rady_osn_pro_lidska_prava_ceska.html.
- ⁴⁷ MZV ČR: *Praha pořádala konferenci RE o korupci*. Stálá mise ve Štrasburku, 18. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/coe.strasbourg/cz/aktuality/praha_poradala_konferenci_re_o_korupci.html.
- ⁴⁸ MZV ČR: *Český expert zvolen do čela řídicího výboru Rady Evropy*, 2. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/rada_evropy/cesky_expert_zvolen_do_cela_ridiciho.html.
- ⁴⁹ *Robert Fremr se ujme úřadu soudce Mezinárodního trestního tribunálu*. ČRo, 1. 3. 2013. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/robert-fremr-se-ujme-uradu-soudce-mezinarodniho-trestniho-tribunalu--1181811.
- ⁵⁰ MZV ČR: *Projev ČR na ministerském zasedání OBSE v Kyjevě*. Stálá mise ve Vídni, 5. 12. 2013. On-line: www.mzv.cz/mission.vienna/cz/projev_zastupce_cr_na_ministerskem.html.
- ⁵¹ MZV ČR: *Prohlášení ČR k základním svobodám – svoboda projevu, nezávislých sdělovacích prostředků a ochrana novinářů*. Stálá mise ve Vídni, 3. 10. 2013. On-line: www.mzv.cz/mission.vienna/cz/prohlaseni_cr_k_zakladnim_svobodam.html.
- ⁵² MZV ČR: *Česká republika pomáhá*, s. 49–55. On-line: www.mzv.cz/file/1057319/CR_pomaha_zprava_k9_pro_web.pdf.
- ⁵³ MZV ČR: *Náměstek ministra zahraničí Vladimír Galuška jednal s vrcholnými představiteli OSN*. Stálá mise v New Yorku, 10. 6. 2013. On-line: www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/namestek_ministra_zahranici_vladimir.html.
- ⁵⁴ *The OECD welcomes the Czech Republic to the Development Assistance Committee*. OECD, 15. 5. 2013. On-line: www.oecd.org/dac/the-oecd-welcomes-the-czech-republic-to-the-development-assistance-committee.htm.
- ⁵⁵ MZV ČR: *ČR přijata do Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC) OECD, elitního klubu dárcovských zemí*, 15. 5. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/aktualne/cr_prijata_do_vyboru_pro_rozvojovou.html.
- ⁵⁶ MZV ČR: *Mnohostranná zahraniční rozvojová spolupráce ČR v roce 2014*, 2. 9. 2013. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/mnohostranna_zahranicni_rozvojova.html.
- ⁵⁷ *Statement by H.E. Mr Milan Hovorka*. WTO. 3.–6. 12. 2013. On-line: www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/stat_e/cze.pdf.

Kapitola 17

Hospodářský rozměr české zahraniční politiky

Štěpánka Zemanová

Podpora vnějších ekonomických vztahů (VEV) donedávna patřila k turbulentním oblastem české zahraniční politiky, a to zejména v důsledku kompetenčních sporů mezi ministerstvem zahraničních věcí (MZV) a ministerstvem průmyslu a obchodu (MPO). Druhá polovina roku 2013 však do této agendy přinesla určité uklidnění. Přispěla k němu především koncepční ukotvenost – základní strategický rámec vznikl již v letech 2011–2012 a stěžejním úkolem se nyní stala jeho implementace. Pozitivní úlohu paradoxně sehrál i pád Nečasovy vlády. Rychlé ukončení tahanic mezi klíčovými ministerstvy se za výrazné podpory prezidenta Zemana zařadilo mezi priority Rusnokova kabinetu a brzy vyústilo v uzavření *Ujednání o společném zastupování ČR v zahraničí*.

Problematické momenty roku 2013 souvisely především s vývojem světové ekonomiky a celkovou výkonností českého hospodářství. Pomalé tempo globálního růstu zaostávalo za většinou mezinárodních prognóz.¹ Přestože ve druhém čtvrtletí došlo k dlouho očekávanému oživení v západní Evropě, nerozšiřovaly se adekvátně investiční aktivity. V české ekonomice přetrvávala recese. Zatímco v roce 2012 vývoj VEV působil spíše protikrizově, nyní tuto roli sehrával mírný růst spotřebitelské poptávky. Nepříznivý vývoj bilance dovozu a vývozu v prvním a třetím čtvrtletí roku 2013, daný zejména růstem domácí poptávky po zahraničním zboží, negativně přispěl k celkovému poklesu HDP o 0,9 %. Ke konci roku však začal nabývat na dynamice, zčásti díky poptávce v zemích EU a zčásti v důsledku oslabení koruny po listopadové intervenci České národní banky.²

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Červencové *Ujednání o společném zastupování ČR v zahraničí*, dosažené mezi MZV a MPO, naznačovalo, že by po dlouhém období sporů v této oblasti české zahraniční

politiky mohl postupně převládnout trend k depolitizaci a depolarizaci. Oblast podpory VEV patřila v obou aspektech po celou dobu existence samostatné ČR k velmi exponovaným, a to nejprve díky neshodám mezi pravou a levou částí politického spektra, později především vzhledem k napětí mezi oběma klíčovými ministerstvy. Politizace a polarizace se týkala jak makrodimenze, tj. obecného vytváření podmínek pro rozvoj VEV ČR, tak i mikrodimenze – adresného servisu poskytovaného ze strany státu podnikatelským subjektům.

Politizace a polarizace makrodimenze měla vždy značně selektivní charakter. V minulosti byla zřejmá zejména v souvislosti s obecnou otázkou zapojení České republiky do evropského integračního procesu. Po vstupu ČR do EU se těžištěm stalo přijetí společné evropské měny. Jak v roce 2013 ukázala kampaň před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (PS PČR), tento stav přetrvává až do současnosti. Zatímco prezident Miloš Zeman už krátce po svém nástupu do funkce jasně deklaroval, že podporuje přijetí eura do pěti let, z politických subjektů, které se v podzimních volbách kvalifikovaly do PS PČR, konkretizoval časový horizont pouze jediný, seskupení TOP 09 a Starostové, a to v rozmezí let 2018–2020. Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) a Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL) se vyjadřovaly v tom smyslu, že jsou připraveny podpořit přijetí společné měny v momentě, kdy to pro českou ekonomiku bude přínosné. Ještě opatrnější postoj zaujal Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, který ve svém programu připustil podporu přijetí eura pouze za předpokladu, bude pro ČR výhodná. Hnutí ANO ani Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) se k otázce vstupu do eurozóny ve volebním programu nevyjádřily. Na základě prohlášení představitelů stran je KSČM považována za stranu euru spíše nakloněnou. Naopak postoj ANO se jeví jako značně nečitelný.³ Občanská demokratická strana (ODS) se ke společné evropské měně staví dlouhodobě rezervovaně. Její program pro volby roku 2013 v tomto ohledu nepřinesl žádný posun.

K selektivnosti polarizace makrodimenze podpory VEV ČR dlouhodobě přispívala skutečnost, že při plném zapojení do integračního procesu už mnohé pravomoci z této oblasti nepatří do rukou české vlády. Realizují se prostřednictvím EU v rámci jednotného vnitřního trhu a společné obchodní politiky vůči nečlenským zemím. Jak multilaterální, tak i bilaterální obchodní politika EU v posledních letech pro ČR nabyla na významu, neboť podmínky pro uplatnění ČR na mezinárodních trzích komplikoval dlouhodobě nepříznivý vývoj ve světové ekonomice. Postupně se vyčerpávaly některé dosavadní komparativní výhody – zejména polohová renta a kvalifikovaná, avšak relativně levná pracovní síla. Kromě toho, že s růstem nákladů na pracovní sílu začala klesat cenová konkurenceschopnost českých výrobců, ČR zaostávala i v oblasti nececnové konkurenceschopnosti. Stejně jako v předcházejícím období stála rozvoji VEV ČR v cestě i nestabilita vlády a státních institucí, obtížné prosazování reforem v oblasti veřejných služeb a veřejných financí, přetrvávající rezortismus, korupční skandály, pokles kvality vzdělávacího systému nebo problémy technického vzdělávání.⁴

V důsledku působení těchto faktorů se českým exportérům dlouhodobě nedařilo posunout z pozice subdodavatelů průmyslových produktů s nízkou přidanou hodnotou do pozice vývozců výsledků špičkového výzkumu, vývoje a designu, sofistiko-

vané průmyslové výroby s vysokou přidanou hodnotou a služeb spojených s realizací výrobků na koncových trzích, kam by měly směřovat dle stávajícího programového zaměření podpory VEV ČR.⁵ Nepříznivé pro Českou republiku byly i silící tendence k fragmentaci světového obchodu a k využívání nových, sofistikovaných a obtížně identifikovatelných forem protekcionismu. Řada z nich se v poslední době objevila na trzích v postsovětském prostoru, který má pro ČR mimořádný potenciál.⁶

Bez zapojení do EU by ČR jako málo významný hráč v globálních ekonomických vztazích byla předurčena k reaktivnímu přístupu spočívajícímu v adaptaci na nové trendy. V důsledku enormní otevřenosti české ekonomiky a převládajícího zaměření na vnitřní trh EU se sem snadno přenášejí externí hospodářské otřesy a ČR zároveň čelí značným problémům při uplatnění na mimoevropských trzích, které by jí mohlo pomoci zranitelnost zmírnit. Platforma EU, zejména Rady EU, Výboru pro obchodní politiku, jeho formací určených pro řešení problematiky služeb a investic nebo vybraných hospodářských sektorů a teritoriálně a zbožíově zaměřených pracovních skupin, pro ni představuje jednu z mimořádných příležitostí, jak z role pasivního příjemce globálních trendů vystoupit.

V rámci rozhodování o celních sazbách, liberalizačních opatřeních, uzavírání smluv, obchodních aspektech duševního vlastnictví aj. se otevírá nový prostor pro ofenzivní i kooperativní typ prosazování národních zájmů v multilaterálních i bilaterálních jednáních. Předpokladem pro jeho úspěšnou realizaci je efektivní koordinace MPO jako gestora aktivit v orgánech EU utvářejících společnou obchodní politiku s dalšími zainteresovanými státními subjekty a vysoká odborná připravenost na obhajobu pozic ČR při jednáních.⁷

Zřejmým příkladem proaktivního jednání ofenzivního typu je vytvoření expertních týmů sdružujících zástupce státní správy, podnikatelských svazů i odborů s úkolem formulovat postoje a priority, které by v zájmu ČR měly být prosazovány do východisek EU při jednáních o uzavření Transatlantického obchodního a investičního partnerství se Spojenými státy americkými. V rámci Partnerství by mohla vzniknout vůbec největší zóna volného obchodu na světě.⁸

Velký prostor pro proaktivní jednání se nabízí při formování společného postupu EU v Světové obchodní organizaci (WTO), kde má ČR prioritní zájem na odblokování jednání o přístupu nezemědělských výrobků na trh, obchodu službami a geografických označení.⁹ Rok 2013 přinesl naději, že by zde v příštích letech mohlo dojít k posunu, když IX. ministerská konference na Bali vyvrcholila podpisem *Dohody o usnadňování obchodu* – vůbec první globální dohody uzavřené od vzniku WTO. Další potenciál je v bilaterálních jednáních, která se v roce 2013 vedla kromě USA též např. s Japonskem¹⁰ nebo Kanadou a jejichž úspěšné završení pro ČR znamená úspory na clech i možnosti nárůstu exportu mimo EU, což dle platné Exportní strategie patří mezi dlouhodobé priority.

Politizace a polarizace mikrodímenze VEV měla na rozdíl od makropodpory vždy komplexnější charakter. Vykazovala ale i proměnlivost v čase. V devadesátých letech minulého století se spory probíhající především mezi pravou a levou částí politického spektra, resp. ODS a ČSSD, týkaly samotné existence podpory VEV, resp. potřeby jejího rozvoje. V prvním desetiletí nového milénia se po stejné linii dis-

kutovalo zejména o žádoucím rozsahu, institucionálním zázemí a optimální podobě mixu používaných nástrojů.

Na počátku současné dekády téma mikropodpory VEV sice v politickém i veřejném diskurzu zůstávalo, těžiště polarizace se však posunulo z politické sféry do sféry institucionální. Dvojí volby v roce 2013 nedávno dosažený politický konsenzus o významu mikropodpory potvrdily. Už v části kampaně před prezidentskými volbami, která proběhla na podzim roku 2012, většina kandidátů akcentovala nutnost pomoci českému vývozu a shodovala se i v tom, že podpora exportu je významným úkolem hlavy státu při oficiálních cestách do zahraničí, a to zejména mimo EU. Jednota se však netýkala konkrétních forem podpory ani jejich případného teritoriálního zaměření. V lednu 2013 tuto skutečnost ukázaly debaty mezi kandidáty druhého kola volby Milošem Zemanem a Karlem Schwarzenbergem, kdy Zeman vyzdvihoval význam trhů v postsovětském prostoru, zatímco podle Schwarzenberga by se ČR měla soustředit zejména na sousední státy.¹¹

V kampani před říjnovými parlamentními volbami avizovala zařazení rozvoje hospodářských vztahů mezi priority zahraniční politiky ČSSD. Dále se ČSSD ve svém programu vyslovila pro posilování agentur na podporu exportérů, zejména CzechInvestu, Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP) a České exportní banky (ČEB) – v tomto bodě se zcela shodla s KDU-ČSL¹², KSČM¹³, hnutím ANO i seskupením TOP 09 a Starostové. ČSSD dále slibovala podpořit jak export do členských zemí EU, tak i na dynamické mimoevropské trhy a oproti dosavadním prioritám zdůraznila i vybrané země Afriky.¹⁴ Hnutí ANO vyzdvihovalo nutnost definitivního ukončení sporů mezi MZV a MPO.¹⁵ Úsvit přímé demokracie se vyslovil pro rozvoj spolupráce s rychle se rozvíjejícími ekonomikami Latinské Ameriky a Asie a pro větší pobídky přílivu zahraničních investic.¹⁶

Patrně největší posun oproti předcházejícím volbám zaznamenala ODS, když podpořila sjednocování vnějšího ekonomického zastoupení státu tak, aby se jak exportéři, tak i potenciální investoři mohli obracet na jediné kontaktní místo. Zároveň zmínila potřebu zvyšování ekonomického povědomí diplomatů, popř. dalších úředníků reprezentujících ČR směrem navenek. Kontinuitu s předcházejícími programovými prioritami by mohlo představovat snad jen zdůraznění role státu v informovanosti podnikatelských subjektů.¹⁷

Díky dlouhodobější shodě vznikly už v letech 2010–2011 základní programové dokumenty s dopadem na rozvoj VEV ČR v delším časovém horizontu – *Strategie, udržitelného rozvoje ČR, Koncepce zahraniční politiky České republiky, Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti, Národní inovační strategie a Bezpečnostní strategie*. V březnu roku 2012 byla navzdory nesouhlasu tehdejšího ministra zahraničních věcí Schwarzenberga doplněna i *Exportní strategie pro období 2012–2020*.¹⁸

Počátkem roku 2013 se tedy zdálo, že prvořadým úkolem pro nadcházející období bude úspěšná implementace vymezených úkolů, zejména hlavních pilířů exportní strategie. Priority pro rok 2013 zahrnovaly rozšiřování zahraniční sítě MPO do nových teritorií, zdokonalování informačních služeb pro exportéry, usnadnění přístupu k těmto službám, podporu vývozců při diverzifikaci exportu do mimoevropských zemí, rozšiřování možností exportního financování, zlepšování marketingové podpory v zahra-

ničí a realizaci většího počtu podnikatelských misí navazujících na zahraniční cesty vrcholných státních činitelů.¹⁹ Z vývoje obecných kvantitativních ukazatelů je zřejmé, že navzdory nepříznivým vnějším i vnitřním podmínkám se průběžně dařilo plnit úkol diverzifikace odbytišť, který byl vzhledem ke zkušenostem z globální finanční a hospodářské krize považován v posledních letech za stěžejní. Export do prioritních a zájmových teritorií (mimo EU) vzrostl o 3,2 %, resp. 6,4 %, zatímco celkový přírůstek exportu se pohyboval kolem 3 % a na trzích osmadvaceti členských států EU šlo o 2,4 %. Díky tomu (i přes rozšíření EU o Chorvatsko!) poklesla celková závislost na vnitřním trhu z 81,22 % na 80,96 %, i nadále však zůstává enormní.

Zlepšování služeb poskytovaných státem vývozcům navzdory významu, který mu přikládala exportní strategie, komplikovaly spory mezi MZV a MPO. Aktivita ministerstev se kvůli dlouhodobým třenicím překrývaly a zneprůhledňovaly systém podpory VEV, resp. ekonomické diplomacie jako její významné součásti, pro firmy, jimž by měl především sloužit. Snaha napravit nežádoucí stav se, jak už bylo uvedeno, stala významným cílem Rusnokovy vlády jmenované v první polovině července. Pouhé dva týdny po nástupu vlády noví ministři dospěli k *Ujednání Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu o zásadách spolupráce při budování, provozování a řízení sítě zahraničních zastoupení organizace zřízené Ministerstvem průmyslu a obchodu*.²⁰ Ujednání neobnovovalo dřívější systém obchodních radů vysílaných MPO přímo na ambasády, který počátkem roku 2011 rozbil tehdejší ministr zahraničních věcí Schwarzenberg, ani nepřicházelo s novým institucionálním rámcem vnější podpory VEV. Zdokonalovalo fungování tzv. modelu třetí agentury, v němž mikrodiplomacii vykonávají specializované subjekty – v tomto případě kanceláře MPO, jejichž budování začalo z rozhodnutí ministra Martina Kuby na bázi dosavadní zahraniční sítě agentur CzechTrade a CzechInvest v roce 2012. Pro usnadnění činnosti kancelářů v přijímajících zemích MZV přislíbilo vybavovat zaměstnance z řad MPO služebními pasy.

Ministerstvo zahraničních věcí se v Ujednání zavázalo poskytnout praktickou součinnost při zajišťování podmínek pro budování nových kancelářů MPO, což měl být vzhledem k záměru MPO vnější zastoupení rychle rozšířit závazek s poměrně značným praktickým významem. Formulovalo i zásady spolupráce mezi zastupitelským úřadem a kancelářů (kancelářemi) v konkrétních státech, včetně možnosti součinnosti mezi zastupitelskými úřady a kancelářemi při řešení jednotlivých obchodních případů a mechanismu pravidelné výměny informací. Pro politicky a bezpečnostně náročná teritoria Ujednání předpokládalo, že reprezentace MPO budou fungovat přímo na zastupitelských úřadech, a stanovilo, že jejich pracovníci vysílání MPO budou podřízeni vedoucímu zastupitelského úřadu. Pro prohloubení vzájemné spolupráce a zamezení obnovení dosavadních sporů se zástupci obou ministerstev měli pravidelně scházet, a to nejméně každé tři měsíce.

Pokud by se Ujednání udrželo v platnosti delší dobu, mohlo by pro oblast podpory VEV ČR znamenat významný posun směrem k definitivnímu překonání dosavadní polarizace a politizace. Právě polarizace a politizace, resp. duplicity i mezery v systému podpory VEV, které z nich vyplývaly, v předcházejících letech znesnadňovaly pružnou reakci na nepříznivý vývoj na světových trzích. I když Ujednání vzhle-

dem k dočasnému charakteru Rusnokova kabinetu nemohlo existující problémy překonat, nastínilo možnost znovusjednocení. Budoucnost Ujednání, stejně jako posuny směrem k překonání politizace a polarizace, se však jeví jako značně nejisté vzhledem k silné závislosti na dalším vývoji na české politické scéně.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Z hlediska institucionálního vývoje počátek roku 2013, kdy byla u moci ještě Nečasova vláda, do značné míry kopíroval události roku 2012. Přetrvávalo napětí mezi klíčovými ministerstvy, MZV a MPO, avšak obě ministerstva ve snaze převzít prim v podpoře VEV vyvíjela značnou aktivitu a díky tomu se projevovala jako ofenzivní aktér. MZV už v roce 2012 přišlo s vlastním konceptem rozvoje ekonomické diplomacie zahrnujícím i *Chartu diplomacie pro byznys*, dokument formulující zásadní priority české zahraniční služby v oblasti podpory rozvoje VEV. V červnu 2013 k tomuto programu doplnilo *Desatero služeb MZV pro český byznys*, v němž shrnulo základní pilíře služeb české diplomacie hospodářskému sektoru. Základní desítka podle materiálu zahrnuje: práci zahraniční sítě MZV, projekty ekonomické diplomacie, sdílení informací a zpráv, identifikaci příležitostí k dodávkám zboží a služeb pro mezinárodní organizace, služby honorárních konzulů, možnosti komerční návaznosti rozvojové spolupráce, podporu mezinárodní spolupráce ve vědě, výzkumu a inovacích, krajan-ské kontakty v rámci služby Žijeme v zahraničí,²¹ možnosti urychlení vízového procesu a tzv. *hospitality package*, tj. soubor činností MZV a sítě zastupitelských úřadů, jehož prostřednictvím by měly zastupitelské úřady vytvářet zázemí všem subjektům zainteresovaným na realizaci českého exportu. V návaznosti na Desatero na podzim 2013 rovněž inovovalo obsah informačního portálu pro české výrobce *export.cz*.

Hned v lednu 2013 MZV realizovalo nový ročník semináře pro kariéerní diplomaty k podpoře exportu. Stejně jako v přecházejícím roce, kdy byl tento model školení diplomatů s cílem rozšířit jejich ekonomické znalosti a posilovat povědomí o fungování podniků a jejich exportních aktivitách zahájen, proběhl seminář i tentokrát za účasti předních odborníků z akademické sféry. Zároveň se na něm diplomaté setkali se zástupci podnikatelských subjektů. Pokračovaly i další projekty úspěšně rozběhnuté v předcházejících letech – např. praxe setkávání nově jmenovaných velvyslanců s podnikatelskou veřejností zainteresovanou na rozvoji obchodních kontaktů s příslušnou zemí²² nebo podpora projektů ekonomické diplomacie.²³ Koncem srpna se tradičně uskutečnilo i pražské setkání ekonomických radů, tentokrát pod názvem „Týden moderní ekonomické diplomacie“. Vzhledem k vysokému zájmu firem projevenému v roce 2012 setkání vedle odborné části vytvořilo i prostor pro konzultace diplomatů se zástupci firem zainteresovaných na exportu do příslušných teritorií.²⁴

Průběžně MZV připravovalo pro podnikatele semináře věnované exportním možnostem ve vybraných teritoriích – v souladu se zájmem ČR na diverzifikaci exportu šlo většinou o oblasti mimo EU. Konzultace o možné podpoře při vstupu na zahraniční trhy vedlo MZV např. se zástupci zdravotnictví a farmaceutického průmyslu, energie-

tiky a dopravního sektoru. Za mimořádného zájmu podnikatelské veřejnosti byl realizován seminář k možnostem dodávek zboží a služeb do OSN.²⁵ V rámci úsilí o zdokonalování služeb exportérům MZV nově rozběhlo stránky k fondům vnější spolupráce EU s identifikací možností investic do zahraničí.

Ministerstvo průmyslu a obchodu v čele s M. Kubou se v první polovině roku 2013 snažilo aktivně naplňovat existující Exportní strategii rozvojem kontaktů s prioritními mimoevropskými trhy. Za tímto účelem vykonal ministr Kuba za doprovodu podnikatelských delegací dvě zahraniční cesty do jihovýchodní Asie. První směřovala do Myanmaru/Barmy, Vietnamu a Thajska, druhá do Bangladéše a Indie. Dále ministr navštívil USA a Rusko. Na domácí půdě jednal o možnostech prohlubování hospodářské spolupráce např. s představiteli Bahrajnu, Egypta, Japonska nebo Srí Lanky. Jednání vyústila mj. i v posílení smluvní základny VEV ČR, a to dohodami o hospodářské spolupráci s Thajskem a Egyptem.²⁶

V rámci své proexportní činnosti se MPO pod vedením M. Kuby soustředilo rovněž na budování sítě vlastního vnějšího zastoupení. Ve spolupráci s Hospodářskou komorou a Svazem průmyslu a dopravy realizovalo výběrová řízení na obsazování některých pozic v této síti. Rozvoj sítě však brzdila nedeřešená otázka postavení zástupců MPO v přijímajících státech, neboť MZV je odmítalo vybavovat diplomatickými pasy. První dlouhodobé výjezdy v rámci sítě – do Argentiny a Austrálie²⁷ – se uskutečnily až poté, co noví ministři Jan Kohout a Jiří Cieńciała podepsali již zmiňované Ujednání. I přes jeho přijetí ale rozšiřování sítě vnějšího zastoupení MPO postupovalo pomalejším tempem, než se původně předpokládalo. Oproti záměru rozšířit během roku 2013 z 44 na 58²⁸, bylo připraveno otevření šesti nových zastoupení MPO v Ankaře, Bangkoku, Buenos Aires, Jakarta, Pekingu a Tel Avivu. Začaly se však vytvářet i podmínky pro zřízení kanceláří v Baku, Kantonu, Limě, Medellínu, Nairobi a Santiagu de Chile.

Vedle mimořádných událostí v podobě voleb a uklidnění ve vztazích MZV a MPO, pokračovala v roce 2013 standardní agenda podpory VEV. MPO zaštitilo 32 oficiálních účastí na zahraničních mezinárodních výstavách a veletrzích s odhadovaným objemem uzavřených kontraktů ve výši 5 mld. Kč a 15 akcí (převážně in-comingových misí) v ČR. V návaznosti na oficiální návštěvy vysokých státních představitelů proběhlo 22 podnikatelských misí do 26 zemí.²⁹ Kromě misí spojených s cestami hlavy státu provázela podnikatelská mise např. předsedu Senátu PČR Milana Štěcha do Pittsburghu či Sao Paula, místopředsedu vlády a ministra vnitra Martina Pecinu do Turecka nebo ministra zahraničních věcí Jana Kohouta při říjnové cestě do čtyř států subsaharské Afriky – Jižního Súdánu, Rwandy, Ugandy a Ghany či listopadové cestě na Srí Lanku, do Indie a Bhútánu.³⁰ Ačkoli šlo převážně o cesty do zemí, které jsou považované dle platné Exportní strategie za prioritní nebo zájmové, podporován byl i rozvoj hospodářských vztahů s dalšími teritorii – např. delegace senátního výboru pro hospodářství, dopravu vedenou místopředsedou Senátu Zdeňkem Škromachem jednala o možnostech spolupráce v oblasti potravinářského průmyslu, lázeňství a turistiky v Ománu.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Dynamický vývoj v agendě zahraničněpolitické podpory VEV ČR vedl v roce 2013 ke změnám v postavení klíčových aktérů. Oproti předcházejícím letům se v této oblasti zviditelnila role hlavy státu. Vítěz prezidentských voleb M. Zeman stál jako předseda vlády na přelomu tisíciletí u zrodu stávajícího systému podpory VEV. V návaznosti na své dřívější politické působení v průběhu prezidentské kampaně rozvoj podpory exportérů označoval za svou prioritu a svými kroky v roce 2013 tuto skutečnost opakovaně potvrdil.

Záměr posílit roli hlavy státu v podpoře exportu Zeman avizoval už na prvním setkání s velvyslanci akreditovanými v ČR. V zahraničněpolitické části svého prvního projevu v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se pak vyslovil pro tzv. ekonomizaci diplomacie, tedy přeměnu ekonomických otázek z agendy specializovaných úseků do centra aktivit celých ambasad, včetně velvyslanců. Šéfové diplomatických misí by dle Zemanova názoru měli být adekvátně jazykově vybavení odborníci s vysokoškolským ekonomickým vzděláním. Za základní předpoklady výkonu funkce velvyslance s akcentem na ekonomickou diplomacii zde označil schopnost „*podporovat české exportéry a nacházet nové trhy na teritoriu, kde působí*“ a „*v zemích s přebytkem likvidního kapitálu [...] přitahovat zahraniční investice z těchto zemí do České republiky*“.³¹

Vlastní vizi české ekonomické diplomacie Zeman v průběhu roku ještě dále upřesňoval. Například na srpnovém setkání s českými velvyslanci opět zdůraznil nezbytnou dvousměrnost ekonomické diplomacie, resp. skutečnost, že v českém národním zájmu není jen podpora vývozu do zahraničí, ale též zajištění přílivu zahraničních investic do české ekonomiky. Dynamiku vývozu do příslušného teritoria i přílivu investic z tohoto teritoria do ČR označil za důležité kvantitativní ukazatele hodnocení úspěšnosti zastupitelského úřadu, resp. vedoucího diplomatické mise.³² V projevu při příležitosti prosincového předávání ocenění Exportér roku navíc vyzdvihl i nutnost širšího využití honorárních konzulů. Avizoval, že jeho příspěvkem k rozšiřování činnosti honorárních konzulů pro podporu ekonomických zájmů země by se do budoucna mohlo stát udělování státních vyznamenání.³³

Stejně jako předcházející hlavy státu začal i Zeman přispívat k rozvoji VEV ČR propojením zahraničních cest s realizací podnikatelských misí. Vzhledem k tomu, že jeho první návštěvy po nástupu do funkce vedly do sousedních států, směřoval potenciální přínos misí zpočátku k růstu dynamiky exportu a investic v rámci vnitřního trhu EU. V souladu s dlouhodobým úkolem přesměrování části exportu na teritoria mimo EU se realizovaly mise, jež prezidenta provázely na Ukrajinu nebo do Izraele. Zejména prezidentův postup při jednáních na Ukrajině naznačil, že hlava státu bude při obdobných příležitostech volit proaktivní přístup s ofenzivními prvky. Zeman vyvíjel tlak na devadesátičlennou delegaci sestavenou Svazem průmyslu a dopravy ČR a Komorou pro hospodářské styky se SNS, aby v maximální možné míře využila donecké podnikatelské fórum a vrátila se s co největším objemem dojednaných kon-

traktů. V následných jednáních s prezidentem Viktorem Janukovyčem v Kyjevě vyslovil přání, aby Ukrajina co nejdříve podepsala dohodu o přidružení k EU. Otevřel i otázku nesplacení závazků vůči českým firmám ze strany ukrajinských podnikatelských subjektů a snahy Ukrajiny prosadit některé výjimky z pravidel WTO, které by mohly znamenat komplikace pro české firmy při realizaci obchodních případů na ukrajinském trhu.³⁴

Postavení klíčových agentur na podporu VEV, CzechTrade a CzechInvest, na rozdíl od pozice prezidenta, oslabilo v důsledku snahy MPO transformovat jejich zahraniční kanceláře do své vlastní zahraniční sítě. Kromě toho dozníval i vliv personálních otřesů, k nimž došlo v průběhu roku 2012 v souvislosti s korupčními aférami, popř. nedostatky v hospodaření. Otřesy postihly jak CzechTrade, CzechInvest, tak i ČEB a EGAP. CzechTrade a CzechInvest do roku 2013 vstupovaly pod vedením dosazených zástupců MPO – vedoucího odboru na podporu exportu Zdeňka Vališe (CzechTrade) a ředitele sekce fondů EU Petra Očka (CzechInvest). V březnu 2013 MPO zveřejnilo plán na sloučení obou agentur, a to formou transformace CzechTrade na divizi CzechInvestu.³⁵ Agentura CzechInvest měla posílit díky pokračující realizaci projektu One Stop Shop směřujícího k zpřístupnění různých služeb státu podnikatelským subjektům přímo v regionech. Právě 13 regionálních kanceláří CzechInvestu se mělo měnit v jednotná kontaktní místa, kde by se exportéři dostali k potřebným informacím, mohli vyřídit formality spojené s realizací vývozu, získali informace o dostupných produktech ČEB a EGAP atd.³⁶

Předpokládalo se, že proces sloučení proběhne již pod vedením nového generálního ředitele CzechInvestu, jímž se stal dosavadní ředitel odboru inovačního podnikání a investic na MPO Marian Piecha.³⁷ Po pádu Nečasovy vlády se však tento proces přerušil, neboť nový ministr průmyslu a obchodu J. Cieñciała ponechal věc na posouzení vládě vzešlé z podzimních voleb do PS PČR.

Navzdory komplikacím spojeným s personální a institucionální nestabilitou ani jedna z agentur nepolevila v přípravě nových služeb pro podporu VEV ČR. Agentura CzechTrade na začátku roku 2013 otevřela českým firmám možnost členství v Exportním klubu. Exportní klub je zaměřen na malé a střední podniky a má podporovat jejich prezentaci v zahraničí, informovanost o vývoji na zahraničních trzích a odborné konzultace exportních záměrů. Dále agentura CzechTrade zrealizovala 49 vzdělávacích akcí s exportní tematikou, čtyři exportně zaměřené konference a průběžně podporovala účast českých podniků na výstavách a veletrzích. Zahájena byla i realizace projektu Nové SINPRO směřujícího ke zdokonalení informačního systému pro exportní zpravodajství SINPRO.³⁸

Zatímco těžištěm činnosti agentury CzechTrade byla především podpora menších a středních podniků, služby agentury CzechInvest využívaly větší podniky usilující o expanzi do zahraničí. V roce 2013 s agenturou spolupracovalo 15 z 20 největších exportérů. Zahraniční zájemci o služby CzechInvestu se nejčastěji rekrutovali z řad firem, jejichž pobočky se již etablovaly na českém trhu. Celkově agentura zprostředkovala přímé zahraniční a tuzemské investice za téměř 48 mld. Kč,³⁹ což je dvojnásobek oproti roku 2012. Nejvíce investičních záměrů usilujících o získání investičních

pobídek prostřednictvím agentury se týkalo automobilového průmyslu, strojírenství, potravinářské výroby a plastikářského a gumárenského sektoru.

Stejně jako CzechTrade se i agentura CzechInvest angažovala v podpoře výjezdů na výstavy a veletrhy a v organizování odborných a vzdělávacích akcí. Část z nich se týkala zprůsnění podmínek pro veřejnou podporu investic od roku 2014 v návaznosti na začátek nového programového období podpory ze strukturálních fondů EU, nová pravidla regionální podpory EU a na novelizaci *Zákona č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách*. Zároveň se věnovala prohlubování svých zahraničních kontaktů, např. na březnovém strojírenském veletrhu v Bombaji uzavřela dohodu o porozumění s indickým protějškem Invest India.⁴⁰ V reakci na korupční skandál z roku 2012 rozběhla rovněž forenzní linku a webový portál, kam je možné anonymně hlásit podezření na nezákonné nebo neetické jednání.⁴¹

Agentury ČEB a EGAP se nad rámec své standardní agendy musely vypořádat s mimořádně obtížným obchodním případem subdodávek pěti velkých a téměř 70 menších českých firem pro výstavbu elektrárny v iráckém Erbilu. Příklad byl řešen změnou návrhu *Zákona 504/2012 Sb., o státním rozpočtu* umožňující navýšení pojistných fondů EGAP z původně plánované 1 mld. na 1,5 mld. Kč a pojistné kapacity z 270 na 280 mld. Kč. Konečná výše kontraktu se však nakonec oproti původnímu očekávání snížila jak pro EGAP jako pojistitele, tak pro ČEB poskytující úvěr, a navzdory vysokému teritoriálnímu a politickému riziku tak zmírnila celkovou rizikovost operace pro obě agentury.⁴²

Ve své běžné činnosti se ČEB i EGAP shodně zaměřily na podporu malých a středních podniků. EGAP pro ně na podzim otevřela nabídku osmi nových produktů se zjednodušeným administrativním procesem umožňujícím co nejrychlejší projednání obchodních případů, ČEB se snažila rozšiřovat distribuční kanály, jejichž prostřednictvím poskytuje své služby a za tímto účelem uzavřela dohodu o spolupráci s Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou. Přístup ke službám ČEB a EGAP by pro menší a střední podniky do budoucna měla zjednodušit rovněž poslanceká iniciativa směřující k řešení problému zdanění pojistných plnění formou novely zákona o změně zákonů souvisejících se zřízením jednoho inkasního místa a dalších daňových a pojistných zákonů. Vzhledem k tomu, že ji poslanci kvůli rozpuštění PS PČR nestihli projednat, byla realizována formou zákonného opatření Senátu PČR.⁴³ Potvrdilo se tak opět, že i Parlament ČR, resp. obě jeho komory, představuje na poli podpory VEV významného hráče jako tvůrce obecného právního rámce pro podnikatelské aktivity.

Novinkou roku 2013 nebyl z hlediska aktérů podpory VEV ČR ani růst významu aktivit sdružení reprezentujících přímo podnikatelskou sféru, popř. další zainteresované skupiny. Bylo tomu tak z části i proto, že státní orgány činné v podpoře VEV o partnerství s touto sférou usilují při implementaci stěžejních programových dokumentů i při řešení dalších otázek. Dlouhodobě je zde zainteresována např. Hospodářská komora ČR, Svaz průmyslu a dopravy ČR, Konfederace zaměstnavatelů a podnikatelských svazů, Mezinárodní obchodní komora ČR, Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR aj. Nesporným přínosem těchto aktérů je pružná reakce na konkrétní potřeby exportérů, kterým je celý systém podpory VEV primárně určen.

Kromě zprostředkovávání nových požadavků příslušným státním orgánům zahrnuje i vlastní iniciativy v podobě informačních, vzdělávacích a dalších aktivit. V neposlední řadě je tato sféra schopná reagovat na nové potřeby i vytvářením nových zájmových seskupení, což byl v roce 2013 případ Česko-novozélandské obchodní asociace.⁴⁴

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Díky vysoké míře otevřenosti české ekonomiky a tím i zainteresovanosti podnikatelských subjektů na podpoře VEV ČR se tato oblast dlouhodobě těší značnému zájmu veřejnosti i domácích médií. Navíc v mediálním prostoru funguje řada periodik zaměřených na ekonomické zpravodajství, a zde se pravidelně objevují témata z oblasti podpory VEV, včetně prezentace nových služeb pro exportéry a analýz konkrétních podmínek, které exportérům nabízejí zahraniční trhy. V tomto ohledu lze říci, že média plní osvětovou funkci a podporují reaktivní i proaktivní postoje státních orgánů.

V některých aspektech mikrodimenze podpory VEV stejnou roli sehrávají i všeobecné zpravodajské kanály, ať už periodika, webové portály, rozhlas nebo televize. Pozornost věnovaná otázkám souvisejícím s podporou VEV zde však podléhá výkyvům a do značné míry kopíruje vypjaté či jinak mediálně atraktivní události na politické scéně. Hned počátkem roku 2013 takový charakter měly debaty kandidátů před prvním a druhým kolem prezidentské volby. V dalších měsících vzhledem k zvýšené angažovanosti nově zvoleného prezidenta Zemana v této oblasti a jeho přímočarému, leckdy až nevybíravému stylu komunikace s veřejností a médií, pak zájem budily i jeho výroky k této problematice, např. kritika profesní nepřipravenosti velvyslanců na potřeby české ekonomické diplomacie, tlak na rychlé vyřešení sporů mezi MZV a MPO při vytváření Rusnokovy vlády nebo snaha podmiňovat účast podnikatelů v misích provázejících jeho zahraniční cesty příspěvkem na umořování státního dluhu ČR.

Jakýmsi mediálním evergreenem byly v první polovině roku 2013 spory mezi MZV a MPO kolem budování integrované sítě obchodních misí MPO, žurnalisty někdy označované za „ekonomickou diplomacii na truc“⁴⁵. Zaslouženou pozornost získalo Ujednání mezi MZV a MPO o zastoupení v zahraničí, výběrové řízení na post ředitele CzechInvestu i zahraniční cesty prezidenta Zemana a ministra Kohouta. Naopak makrodimenze byla doménou specializovaného odborného zpravodajství a obecná média ji vesměs přehlížela. Například dohodě WTO o usnadňování obchodu uzavřené na Bali se věnovaly pouze *Hospodářské noviny*,⁴⁶ *E15*⁴⁷ a hlavní zpravodajství Radiožurnálu⁴⁸, za velmi slabého mediálního zájmu probíhala i jednání o transatlantickém partnerství mezi EU a USA – kromě *Hospodářských novin*⁴⁹ si jich povšimly jen *Lidové noviny*.⁵⁰

Z hlediska polarity debaty ve veřejném a mediálním prostoru do značné míry kopírovaly charakter debat v politické sféře. Existovaly ale i výjimky – např. právě zmiňované přípravy transatlantického obchodního a investičního partnerství EU s USA, které je v části nestátního sektoru vnímáno jako projev pokračující globalizace, popř.

nástroj na podporu zájmů velkých transnacionálních operací a jako takové je považováno i za nebezpečné a nežádoucí.⁵¹

ZÁVĚR

Přestože vývoj exportu a importu v roce 2013 přispěl k výslednému propadu HDP o 0,9 %, nelze tento roku z hlediska VEV ČR považovat za ztracený. Díky pokračujícímu trendu depolarizace a depolitizace upevněnému uklidněním kompetenčních sporů mezi MZV a MPO se zlepšily podmínky pro budování efektivního systému asistence českým firmám při pronikání či rozšiřování působení na zahraničních trzích. K tomu se po překonání výkyvů, k nimž došlo v předcházejícím roce, snažili aktivně přispívat i všichni aktéři podpory VEV.

I po urovnání vztahů MZV a MPO však slabinu nového stavu představovala neukotvenost. Klíčové Ujednání vytvářející prostor pro součinnost mezi ministerstvy bylo dosaženo v rámci vlády, která nezískala důvěru PS PČR. Významné rozhodnutí ohledně další architektury sítě vnějšího zastoupení MPO tato vláda přenechala dalšímu kabinetu, který měl vzejít z říjnových voleb. Nebylo tedy eliminováno riziko, že se spory znovu obnoví. Pozice, s nimiž klíčové politické strany vstupovaly do parlamentních voleb, sice obnovení sporů nenaznačovaly, vzhledem k dlouholetým turbulencím a četným zvrátům v oblasti podpory VEV je však prognóza dlouhodobého uklidnění značně nejistá.

Při aktuální míře otevřenosti české ekonomiky služby na podporu exportu a investic přispívají k celkové prosperitě a blahobytu ČR. Proto by se neměly omezovat jen na reaktivní přizpůsobování aktuálnímu vývoji ve světové a evropské ekonomice, k němuž je ČR předurčena svým hospodářským i politickým rozměrem. V zájmu ČR je aktivní ofenzivní i spolupracující aktérství v bilaterálních a multilaterálních obchodních vztazích, zejména v rámci tvorby společné obchodní politiky EU. Pro aktivní jednání ofenzivního i spolupracujícího typu na evropské úrovni v rámci makrodimenze podpory VEV a v bilaterálních vztazích s jinými státy v rámci mikrodimenze představují domácí konsenzus a institucionální stabilita nezbytný předpoklad. Výzvou do roku 2014 proto bude fixace aktuální situace, resp. maximální využití aktuálního stavu konsenzu pro dotvoření co nejfunkčnějšího a dlouhodobě udržitelného institucionálního zastřešení i mixu používaných nástrojů.

Poznámky

- ¹ United Nations (2014): *World Economic Situation and Prospects 2014*. On-line: unctad.org/en/PublicationsLibrary/wesp2014pr_en.pdf.
- ² Dubská, Drahomíra–Kamenický, Jiří–Kučera, Lukáš (2013a): *Vývoj ekonomiky České republiky v 1. až 3. čtvrtletí 2013*. Praha: Český statistický úřad. On-line: www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1109-13-q3_2013; Dubská, Drahomíra–Kamenický, Jiří–Kučera, Lukáš (2013b): *Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2013*. On-line: www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1109-13-q4_2013.

- ³ Poruba, Jan (2013): *Kdo chce Euro a kdo ne*. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-61066530-prehled-kdo-chce-euro-a-kdo-ne.
- ⁴ *Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020*. Část Východiska pro formulaci Exportní strategie 2012–2020. On-line: www.businessinfo.cz/app/content/files/archiv/dokumenty/mpo_exportni_strategie_2012_2020.pdf.
- ⁵ *Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020*, op. cit., část Víze a cíle exportní strategie.
- ⁶ CNBC (2013): *WTO warns of trade slowdown due to protectionism*. On-line: www.cnbc.com/id/101014240.
- ⁷ Businessinfo.cz (2013): *Co je transatlantická dohoda o obchodu a investicích*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!.
- ⁸ MPO ČR (2013a): *Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi EU a USA*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!.
- ⁹ MPO ČR (2014a): *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*. Exekutivní shrnutí. On-line: www.mpo.cz/dokument148451.html, s. 5.
- ¹⁰ Hnát, Pavel–Stuchlíková, Zuzana (2013): *Evropská unie a Japonsko: Politická ekonomie dohody o volném obchodu*. Současná Evropa, roč. 21, č. 3, s. 91.
- ¹¹ *Kandidáti v ekonomických programech zmiňují boj s korupcí a dluhy*. ČTK, 16. 12. 2012; Hruška, Blahoslav (2013): *K Ivanovi zády*. Euro, 21. 1. 2013, s. 6.
- ¹² KDU–ČSL (2013): *Volební program*. Část Posílení české ekonomiky a tvorby pracovních míst. On-line: volby.kdu.cz/home.aspx.
- ¹³ KSČM (2013): *Program pro budoucnost*. On-line: www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program.
- ¹⁴ ČSSD (2013): *Prosadíme dobře fungující stát*. Volby do Poslanecké sněmovny PČR 25.–26. 10. 2013. On-line: www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf.
- ¹⁵ ANO (2013): *Resortní program*. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/.
- ¹⁶ Úsvit přímé demokracie (2013): *Program hnutí*. On-line: www.hnutiusvit.cz/program-hnuti; *Posílíme ekonomickou diplomacii, slibují shodně strany*. E15, 21. 10. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/posilime-ekonomickou-diplomacii-slibuji-shodne-strany-1030462.
- ¹⁷ ODS (2013): *Volební program. Volím pravici*. On-line: www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf, s. 28.
- ¹⁸ Bliže k okolnostem vzniku a obsahu uvedených dokumentů viz předcházející díl ročenky – Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol. (2012): *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ¹⁹ MPO ČR (2014b): *Výroční zpráva o plnění exportní strategie České republiky za rok 2013*. On-line: www.mpo.cz/dokument148451.html.
- ²⁰ Plný text dohody online např. na webu MVZ ČR: www.mzv.cz/file/1025896/Ujednani_MZV_a_MPO_2013.pdf.
- ²¹ Bliže k tomuto konceptu viz Zemanová, Štěpánka (2013): *Hospodářský rozměr české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol. (2013): *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústava mezinárodních vztahů.
- ²² V roce 2013 se týkala např. Brazílie, Dánska nebo Nigérie. MVZ ČR: *Náměstek Dub představil nové velvyslance v Brazílii, Dánsku a Nigérii*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_08_30_namestek_dub_představil_nove_velvyslance_v_brazílii_dansku_a_nigerii.html.
- ²³ Tentokrát podpora projektů ekonomické diplomacie pracovala s celkovým rozpočtem 5,8 mil. Kč a k financování bylo vybráno téměř sedm desítek návrhů. MVZ ČR: *Projekty ekonomické diplomacie v roce 2013*. On-line: www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/projekty_ekonomicke_diplomacie_v_roce.html.

- ²⁴ MZV ČR: *Týden moderní ekonomické diplomacie*. On-line: www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/tyden_moderni_ekonomicke_diplomacie.html.
- ²⁵ MZV ČR: *Obchodní příležitosti k dodávkám zboží a služeb do OSN*. On-line: www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/obchodni_prilezitosti_k_dodavkam_zbozi_a.html; MZV ČR: *Vysoký zájem českých firem o seminář k zakázkám OSN*. On-line: www.mzv.cz/ekonomika/cz/akce_zu/copenhagen-publish-cz-novinky-x2013-vysoky_zajem_ceskych_firem_o_seminar_k.html.
- ²⁶ MZV ČR: *Česká zahraniční politika*, 1. čtvrtletí 2013. Data. On-line: www.mzv.cz/public/25/71/e3/983327_912602_data1_3_2013_final.pdf; MZV ČR: *Česká zahraniční politika*, 2. čtvrtletí 2013. Data. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- ²⁷ Pelantová, Petra (2013): *Kubova přísně tajná zahraniční mise*. E15. On-line: euro.e15.cz/archiv/kubova-prisne-tajna-zahranicni-mise-964337; Břešťan, Robert (2013): *Sít MPO: 70 kanceláří ve světě, 200 miliónů ročně*. Ekonom. On-line: ekonom.ihned.cz/c1-60881660-sit-mpo-70-kancelari-ve-svete-200-milionu-rocne.
- ²⁸ MPO ČR (2013b): *Sít zahraničních kanceláří MPO*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/sit-zahranicnich-kancelari-mpo-41741.html.
- ²⁹ Tamtéž.
- ³⁰ MZV ČR: *Ekonomická dimenze pracovní cesty míst. vlády a ministra M. Peciny v Ankaře*. On-line: www.mzv.cz/ekonomika/cz/akce_zu/ankara-publish-cz-obchod_a_ekonomika-ekonomicka_dimenze_pracovni_cesty_mist.html; Šidlová, Tereza–Havlik, Lukáš (2013): *Ministr Kohout chce na misi v Africe obnovit vazby pro české exportéry*. Hospodářské noviny, 14. 10. 2013, s. 5.
- ³¹ Zeman, Miloš (2013a): *Projev prezidenta republiky Miloše Zemana v Poslanecké sněmovně*. On-line: www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-milose-zemana-v-poslanecke-snemovne.htm.
- ³² Zeman, Miloš (2013b): *Projev prezidenta na setkání s vedoucími zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí*.
- ³³ Zeman, Miloš (2013c): *Projev u příležitosti vyhlášení vítězů soutěže Exportér roku*.
- ³⁴ *Monitorovali jsme návštěvu prezidenta M. Zemana v doprovodu podnikatelů na Ukrajině*. i.RU.cz. On-line: www.irucz.ru/cz/zpravy/1-/11800000000-ukrajina/11800200000-ukrajina-stredni-a- vychodni/118002606100-kyjev--hlavni-mesto/104-neuvedeno/25619-monitorovali-jsme-navstevu-prezidenta-m/.
- ³⁵ *CzechTrade a CzechInvest čeká na konci roku sloučení*. ČT24, 5. 3. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/217652-czechtrade-a-czechinvest-ceka-na-konci-roku-sloucení/.
- ³⁶ MPO ČR (2014b): op. cit., s. 15.
- ³⁷ CzechInvest (2013): *Novým generálním ředitelem se stal Marian Piecha*. On-line: www.czechinvest.org/novym-generalnim-reditelem-czechinvestu-se-stal-marian-piecha.
- ³⁸ MPO ČR (2014b): op. cit., s. 8–10.
- ³⁹ CzechInvest (2014a): Newsletter, 12. 3. 2014. On-line: www.czechinvest.org/data/files/108-4150-cz.pdf.
- ⁴⁰ CzechInvest (2014b): Newsletter, 18. 4. 2014. On-line: www.czechinvest.org/data/files/98-3680-cz.pdf.
- ⁴¹ CzechInvest (2014c): Newsletter, 28. 8. 2014. On-line: www.czechinvest.org/data/files/102-3829-cz.pdf.
- ⁴² MPO (2014b): op. cit., s. 10.
- ⁴³ Tamtéž, s. 11.
- ⁴⁴ Tamtéž, s. 3 a 14.
- ⁴⁵ Petra Pelantová (2012): *Ekonomická diplomacie na trzc*. On-line: https://www.google.cz/?gfe_rd=cr&ei=BfvEU7O1JsGR-wbbIYCYBA&gws_rd=ssl#q=Ekonomick%C3%A1+diplomacie+na+truc.
- ⁴⁶ Donnan, Shawn (2013): *Státy WTO podepsaly průlomovou dohodu*. Hospodářské noviny, 9. 12. 2013, s. 15.

- ⁴⁷ Palata, Radek (2013a): *WTO hledá vlastní smysl*. E15.cz. On-line: nazory.euro.e15.cz/komentare/radek-palata-wto-hleda-vlastni-smysl-1045770; Palata, Radek (2013b): *Světová obchodní organizace se dohodla. Pomůže nejchudším*. E.15.cz. On-line: zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/svetova-obchodni-organizace-se-dohodla-pomuze-nejchudsim-zemim-1044597.
- ⁴⁸ *Historicky první dohodu uzavřeli ministři Světové obchodní organizace*. Radiožurnál, 7. 12. 2013.
- ⁴⁹ Lavička, Václav (2013): *USA a Evropa míří k volnému obchodu*. Hospodářské noviny, 2. 12. 2013, s. 12; „*Ekonomické NATO*“ – *Transatlantický most mezi Evropou a Amerikou*. Hospodářské noviny, 23. 12. 2013, s. 17.
- ⁵⁰ Kovanda, Lukáš (2013): *Udivuje mě, že USA peskují Němce*. Rozhovor se Simonem Lesterem. Lidové noviny, 3. 12. 2013, s. 10.
- ⁵¹ Viz např. Novák, Václav (2013): *Odmítnutá dohoda ACTA se vrací v nové podobě*. On-line: www.slidilove.cz/content/odmitnuta-smlouva-acta-se-vraci-v-nove-podobe.

Tabulka 1:
Vývoj ekonomických veličin podporovaných v rámci ekonomické diplomacie v letech 2007–2013¹
 (v mld. Kč, zaokrouhleno)

	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Hodnota	07/06	Hodnota	08/07	Hodnota	09/08	Hodnota	10/09	Hodnota	11/10	Hodnota	12/11	Hodnota	12/13
Vývoz z ČR	2479	115,6	2474	99,8	2131	86,2	1829	85,8	2448,9	133,9	2596,9	106	2653	102,2
Obchodní bilance ²	121	X	103	X	181	X	152	X	94	X	148,6	X	188	X
Příjmy z cestovního ruchu	129	103,2	122	94,6	122	100,4	93	96,2	135	145,5	137,8	102,1	137,9	98,8
Bilance cestovního ruchu	56	X	45	X	45	X	35	X	54	X	53,7	X	48	X
Bilance běžného účtu	-113,1	X	-22,9	X	-37,0	X	-91	X	-109	X	-51,3	X	-56	X
Čistý příliv PZI ³	212	X	110	X	52	X	117	X	96	X	156,3	X	97,7	X
Čisté PZI do zahraničí	33	X	74	X	26	X	18	X	20	X	35	X	64,5	X
Bilance PZI	179	X	36	X	26	X	99	X	76	X	121,3	X	33,2	X

Zdroj: Česká národní banka. Platební bilance ČR 2013 – Kč, jednotlivá a načítaná čtvrtletí. On-line: www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_czk_2013.htm; Česká národní banka. Platební bilance ČR 2012 – Kč, jednotlivá a načítaná čtvrtletí. On-line: www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_czk_2012.htm. Starší data jsou převzata z předcházejících dílů ročenky *Česká zahraniční politika*.

¹ V zájmu zachování kontinuity jsou převzaty názvy i struktura zavedené ve starších vydáních ročenky J. Hříchem.

² Obchodní bilance podle metodiky platební bilance (tj. statistická hodnota podle přepočtu FOB/FOB).

³ Čistá repatriace investic zpět do ČR.

Tabulka 2:
Zahraněční obchod zbožím ČR v jednotlivých měsících roku 2013 – předběžné údaje
(mld. Kč, zaokrouhleno)

Ukazatel	Ledén		Únor		Březén		Dubén		Květen		Červen		Července	
	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index
Vývoz	215,3	96,5	219,1	95,6	237	94,8	239,6	106,7	235,1	101,9	233,1	99,3	227,2	104,7
Dovoz	212,7	102,3	202,6	107	222,1	106,4	224,6	97,5	221,8	103,2	218,1	102,5	222,2	96,4
Obrat	428	97,1	421,6	94,6	459,1	94,4	464,2	104,7	456,9	99,4	451,2	98,5	449,4	104,2
Bilance ⁴	2,6	-3,1	16,5	4,3	14,9	1,3	15,0	9,4	13,3	11,5	15	3,7	5	2,2
Ukazatel	Srpen		Září		Říjen		listopad		Prosinec		I–XII celkem			
	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index		
Vývoz	219,3	103,7	251,6	110,3	263,4	106,1	265,5	109,2	216,6	116,6	2823	103,6		
Dovoz	217,9	96,9	241,2	90,5	253,5	98	252,8	92,9	225,6	85,2	2715	102		
Obrat	437,2	103,5	493,7	110,4	517,9	104	518,3	108,4	442,2	117	5538	103,2		
Bilance ⁴	1,3	1,2	10,4	0,6	10	10,1	12,6	4,6	-9,1	-2,6	107,5	166,9		

Zdroj: Český statistický úřad (2014): Zahraněční obchod se zbožím v národním pojetí. On-line: www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzoznu_cr.

4 Místo meziročního indexu absolutní rozdíl velikosti salda obchodní bilance oproti stejnému období roku 2012.

Kapitola 18

Energetika ve vnějších vztazích České republiky

Lukáš Tichý

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V porovnání s předchozím rokem 2012, kdy se energetická politika EU soustředila např. na problematiku diverzifikace přepravních tras a zdrojů, vytvoření plně liberalizovaného trhu s elektřinou a plynem či jadernou bezpečnost,¹ řešila Evropská unie v roce 2013 vedle těchto témat otázku budoucího směřování v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030, která by měla přinést zásadní změnu energetického sektoru členských států.² Na pozadí tohoto procesu se v roce 2013 pro EU stalo naléhavou prioritou jednak další zvyšování energetických úspor, využívání obnovitelných zdrojů energie (OZE), snižování energetické náročnosti a emisí CO₂, ale především vytvoření liberalizovaného, vzájemně propojeného, konkurenceschopného a žádnými dotacemi neregulovaného trhu s energiemi ve snaze snížit energetické náklady v Evropské unii.³

Přitom podle evropského komisaře pro průmysl a podnikání Antonia Tajani právě v důsledku vysokých nákladů na energie způsobených rostoucí podporou obnovitelných zdrojů ztrácejí firmy v EU na konkurenceschopnosti⁴ a kvůli velké míře regulací a dotací pak přestávají energetické trhy v EU fungovat.⁵ Tento negativní trend je nejvíce patrný na příkladu evropského trhu s elektřinou, který se v důsledku ekonomické recese, legislativní nejistoty ohledně obchodování s emisními povolenkami dlouhodobě propadá.⁶ Navíc slabá spotřeba elektrické energie a pokles velkoobchodních cen elektřiny, které tlačí dolů prudký nárůst OZE, způsobují v řadě evropských států, včetně ČR a dalších zemí střední Evropy⁷, nejistotu ohledně budoucích investic do výstavby nových elektráren s vyšším výkonem.⁸

Nestabilní a nedostatečně propojený evropský trh s energiemi a jejich ceny⁹ společně s dalším vývojem v oblasti unijní energetiky pak byly hlavními faktory, které v roce 2013, podobně jako o rok dříve, nejvýrazněji ovlivňovaly českou diskusi o dalším směřování energetické politiky ČR. Zároveň rok 2013 v tomto ohledu potvrdil

dlohodobý trend předchozích let v podobě částečné politizace a polarizace české debaty o vnitřní a vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti, která se věnovala několika důležitým otázkám.

Na začátku roku 2013 musela nejprve ČR, resp. její státní energetická skupina ČEZ řešit nepříznivou situaci v Albánii¹⁰, kde se v lednu 2013¹¹ regulační úřad rozhodl odebrat společnosti CEZ Shpërndarje licenci na distribuci elektřiny s odůvodněním, že firma nezajistila dovoz elektřiny a neinvestovala do rozvodné sítě.¹² Podobná situace pak ČEZ hrozila také v Bulharsku,¹³ kde v únoru 2013 bulharský energetický regulátor zahájil řízení k možnému odebrání licence společnosti ČEZ Bulgaria kvůli údajnému systematickému porušování pravidel pro distribuci elektřiny v zemi.¹⁴

Vedle energetické společnosti ČEZ¹⁵ se během roku 2013 snažil nepříznivou situaci, jak na bilaterální úrovni, tak na multilaterální na půdě EU, řešit zejména premiér Petr Nečas a ministr průmyslu a obchodu Martina Kuba, kteří tažení proti ČEZ shodně označili za bezprecedentní a alarmující.¹⁶ Naopak ministr financí Miroslav Kalousek kritizoval M. Kubu, že nemá oprávnění vyjadřovat se za ČEZ, jehož většinovým akcionářem je ministerstvo financí.¹⁷ K větší podpoře a obhajobě zájmů státní společnosti ČEZ pak vládu ČR vyzvali jak nový prezident Miloš Zeman, tak odstupující Václav Klaus.¹⁸

Podobně jako v předcházejícím roce, také během roku 2013 se ČR v energetické politice intenzivně věnovala problematice nežádoucích přetoků německé elektřiny přes tuzemskou elektrickou soustavu. Závažnost situace pak byla patrná na zvýšené vnitropolitické diskusi při hledání optimálního řešení vzniklé situace. Zároveň potřebu konstruktivního řešení této otázky potvrdila v roce 2013 opakovaná přítomnost tématu při jednání českých politických představitelů s německými protějšky, ale také skutečnost, že se ČR rozhodla přesunout diskusi o této problematice na úroveň Evropské unie a V4.

Hlavním tématem politické diskuse v oblasti energetiky – na vnitrostátní i mezinárodní úrovni – byl pak v roce 2013, stejně jako v roce 2012, probíhající tendr na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín, kterého se po vyřazení francouzské společnosti Areva dále účastnily již jen dva zahraniční uchazeči, a to rusko-české konsorcium MIR.1200, složené ze společností Atomstrojexport, Škoda JS a Gidropress, a americko-japonská společnost Westinghouse.¹⁹ Ve snaze posílit svoji pozici v tendru pokračovali během roku 2013 oba zahraniční uchazeči v procesu uzavírání dohod o spolupráci s českými podniky, stejně jako političtí představitelé Spojených států a Ruska v lobbování za své společnosti při setkání s českými protějšky. Ovšem oproti předchozím rokům zesílily během roku 2013 v české diskusi o dostavbě JE Temelín ještě více pochybnosti o finanční návratnosti vypsání tendru.

Na jedné straně dostavbu JE Temelín opakovaně podpořil např. český prezident M. Zeman, ministr průmyslu a obchodu M. Kuba a především premiér P. Nečas, který několikrát zdůraznil, že „*jaderné zdroje jsou naprosto zásadní pro energetické zásobování nejenom českých domácností, ale především českého průmyslu*“, proto je potřeba dostavět JE Temelín.²⁰ Na druhé straně kvůli údajně vysokým ekonomickým nákladům a nízkým velkoobchodním cenám elektřiny na burzách zesílily pochybnosti

o finanční návratnosti dokončené JETE. Tento postoj např. v květnu 2013 potvrdil ministr financí M. Kalousek, když uvedl: „*Nemám právo říct, že odložíme Temelín. Mám právo říct, že z hlediska efektivity investice si nyní nejsem jistý.*“²¹

Vedle toho se určité pochybnosti o dostavbě JE Temelín objevily nepřímou i ze strany společnosti ČEZ, která se po pádu Nečasovy vlády v květnu 2013 rozhodla v červenci 2013 posunout termín vyhlášení vítěze tendru až na podzim roku 2014 či dokonce na začátek roku 2015. Ředitel ČEZ Daniel Beneš tento krok zdůvodnil zaprvé požadavkem návratnosti investice v podobě garantované výkupní ceny silové elektřiny ve výši přibližně 100 EUR ze strany státu²² a zadruhé potřebou schválení státní energetické koncepce, na jejímž základě se bude moci firma rozhodnout o dalším postupu, protože „*ČEZ by měl být v souladu se státní energetickou koncepcí.*“²³

Nová vláda Jiřího Rusnoka ve svém *Programovém prohlášení vlády* ze srpna 2013 sice otázku tendru na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín nezmínila²⁴, nicméně její jednotliví ministři, především životního prostředí Tomáš Jan Podivínský, průmyslu a obchodu Jiří Ciesciała, zahraničních věcí Jan Kohout, ale i sám premiér J. Rusnok, rozšíření JE Temelín opakovaně podpořili. Navíc MPO v prosinci 2013 připravilo novelu energetického zákona a v něm tzv. *contract for difference*, tedy mechanismus, kterým by stát dotoval elektřinu z dostavěných bloků Temelína.²⁵

Ještě předtím MPO v říjnu 2013 zveřejnilo novou *Aktualizaci Státní energetické koncepce České republiky* (ASEK), která do roku 2040 mj. počítá s útlumem výroby elektřiny z uhlí z 60 % na přibližně 16 %, posílením obnovitelných zdrojů energie²⁶ a růstem podílu jaderné energie v celkovém energetickém mixu na zhruba 52 %.²⁷ Za tímto účelem ASEK podporuje „*dostavbu jednoho nebo dvou dalších jaderných bloků (Temelín)...., prodloužení životnosti stávajících čtyř bloků v elektrárně Dukovany...*“²⁸ Vedle této vnitřní úrovně energetické politiky ČR zmiňuje ASEK také její vnější dimenzi. Nový ASEK, stejně jako SEK z roku 2012²⁹, v části věnované vnější energetické politice a mezinárodním vztahům doporučuje v souladu s cíli energetické politiky EU a za účelem zajištění energetické bezpečnosti, zaměřit pozornost ČR ve své vnější energetické politice především na prostor Evropské unie, Visegrádské čtyřky, ale také na spolupráci s regiony východní a jihovýchodní Evropy a zeměmi tzv. Jižního koridoru.³⁰

Právě otázka postavení a zapojení energetické politiky ČR v rámci Evropské unie bylo jedním z hlavních témat vládního dokumentu s názvem *Strategie působení ČR v EU. Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu* (dále jen Strategie), který Nečasův kabinet již dříve, 15. 5. 2013, schválil.³¹ V oblasti posilování energetické bezpečnosti zmiňuje Strategie požadavek na vytvoření plně funkčního a liberalizovaného vnitřního trhu s elektřinou a plynem, ale i potřebu energetické účinnosti, posílení vedoucího postavení Evropy v oblasti energetických technologií, podporu regionálních iniciativ a diverzifikaci přepravních tras a dodavatelů.³² Naopak v části věnované naplňování cílů EU v oblasti OZE a jaderná energie považuje Strategie další podporu OZE v energetickém mixu členských států za problematickou a obhájuje význam a využití jaderné energie z jaderných elektráren.³³

V neposlední řadě otázka energetiky byla na podzim 2013 tématem jak předvolební diskuse jednotlivých politických stran³⁴, které usilovaly o vstup do Poslanecké sněmovny, tak v řadě případů i jejich volebních programů. Tyto volební programy jednotlivých politických stran či hnutí (ČSSD, ANO, KSČM, TOP 09, ODS, KDU-ČSL a Hnutí Úsvit), které se v říjnu dostaly do Poslanecké sněmovny ČR, se ve vztahu k energetice vyznačovaly několika charakteristickými rysy. Zaprvé, ve všech volebních programech je zmíněna oblast energetiky České republiky, především její vnitřní dimenze. Zadruhé, žádný z volebních programů nezmiňuje problematiku vnějších energetických vztahů, přestože některé tyto dokumenty (ODS, ČSSD, TOP 09) uvádějí jako opatření k zajištění energetické bezpečnosti diverzifikaci přepravních tras a dodavatelů. Zatřetí, až na volební program TOP 09, žádný z dokumentů nezmiňuje v kontextu energetické politiky a bezpečnosti ČR úlohu EU. A konečně začtvrté, s výjimkou volebních programů KSČM, Úsvit, TOP 09, všechny zbývající politické programy obhajují využívání jaderné energie a podporují dostavbu JE Temelín.

Výše zmíněná témata české politické diskuse společně s klíčovými událostmi v oblasti energetiky měly v roce 2013 zásadní vliv na směřování vnějších energetických vztahů ČR. Stejně jako rok předtím, také v roce 2013 byly aktivními aktéry vnějších energetických vztahů především předseda vlády ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, ale i prezident ČR. Zároveň z pohledu vnější dimenze energetické bezpečnosti byl na multilaterální úrovni pro ČR v roce 2013 klíčový zejména prostor EU. Pro multilaterální rozměr vnějších energetických vztahů byla velmi důležitá také spolupráce s ostatními středoevropskými zeměmi v rámci V4. V bilaterálních energetických vztazích se Česká republika v roce 2013 nejvíce orientovala na SRN, Rakousko, Ruskou federaci a Spojené státy. Naopak po vyřazení společnosti Areva z tendru na dostavbu JE Temelín oslabily energetické vztahy s Francií.

V kontextu těchto skutečností je pak možné českou diskusi o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti během roku 2013 označit co do míry *politizace jako omezenou*. Na jedné straně téma vnější energetické politiky a s ní související otázky byly v roce 2013 přítomny v politické diskusi a rozhodování vrcholných institucionálních představitelů ČR, ale i ve strategických dokumentech, které byly v průběhu roku 2013 uveřejněny. Na druhé straně většina politických stran a hnutí, které se v říjnových volbách dostaly do Poslanecké sněmovny, se otázkou vnějších energetických vztahů ve svých programových prohlášeních nijak výrazně nevěnovaly. Podobně je možné v roce 2013 hovořit také o *omezené polarizaci* české diskuse o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti, protože mezi hlavními institucionálními, a v omezené míře i politickými aktéry panovala shoda o významu a důležitosti většiny energetických otázek spojených s problematikou vnějších vztahů. Rozdílnou, nikoliv však protichůdnou pozici institucionálních (politických) aktérů lze identifikovat ve vztahu k otázce financování dostavby JE Temelín, způsobu pomoci společnosti ČEZ při řešení vzniklých problémů na Balkáně a míry zapojení EU při zajištění energetické bezpečnosti ČR.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetická bezpečnost ČR a EU

V oblasti energetiky EU je dlouhodobě stabilní postoj České republiky ovlivňován řadou faktorů. Prvním je mechanismus vyjednávání, kdy řadu energetických otázek prosazuje ČR ve spolupráci s dalšími členskými státy EU. Druhým faktorem jsou specifické podmínky, jež v případě ČR vycházejí především z minimálních zásob nerostných surovin (ropy a zemního plynu) na svém území a vedou k hledání alternativních zdrojů výroby elektrické energie (z jádra a uhlí). A konečně třetím faktorem jsou energetické zájmy, jež se ČR snaží prosazovat v souladu s cíli energetické politiky EU. Pokud jde o první unijní cíl, tj. energetickou bezpečnost (právo členských států rozhodovat o složení energetického mixu, využívání jaderné energetiky, diverzifikace přepravních tras atd.), a druhý cíl, tj. konkurenceschopnost (podpora dokončení liberalizace vnitřního energetického trhu, propojení přepravních tras a přenosových soustav mezi členskými státy uvnitř EU atd.), podporuje Česká republika aktivně jejich naplňování na půdě Evropské unie. V případě třetího hlavního cíle, tj. udržitelnosti (podpora OZE, energetická účinnost a snižování emisí CO₂ atd.), se ČR na jednu stranu staví vůči němu spíše skepticky a v rámci EU, buď samostatně, nebo společně s dalšími členskými státy, vyjadřuje kriticky své připomínky. Na druhé straně Česká republika na půdě EU nevetuje rozhodování o hlavních environmentálních cílech, ani svým jednáním neblokuje další směřování unijní energetické politiky v této oblasti, ale naopak snaží se být konzistentní a ve většině případů také je.

Na úrovni Evropské unie byla během roku 2013, stejně jako o rok dříve, aktivita ČR zaměřená na oblast energetiky téměř totožná. To se potvrdilo např. během zasedání Evropské rady (ER) věnované energetice, kde pozici České republiky obhajoval premiér P. Nečas. Na summitu ER, který proběhl dne 22. 5. 2013, se vrcholní představitelé členských států zabývali nejen hlavními tématy evropské energetické politiky, jako je dokončení liberalizace energetického trhu v EU, energetická účinnost, investice do energetické infrastruktury a diverzifikace energetických zdrojů, ale v omezené míře také problematikou ochrany klimatu po roce 2020. V tomto ohledu tak na jedné straně zasedání ER poskytlo důležitý prostor pro diskusi o novém dokumentu – zelené knize s názvem *Rámcová politika pro klima a energetiku do roku 2030*, který Evropská komise (EK) představila na jaře 2013.³⁵ Na druhé straně energetický summit EU poprvé naznačil, že energetická politika by namísto dosavadního zaměření na omezování emisí skleníkových plynů měla vrátit do čela priorit dostupnost energie.

Stejně jako v předchozích letech, také na květnovém summitu podpořil P. Nečas, v souladu se *Strategií působení ČR v EU*, v první řadě dobudování jednotného energetického trhu v EU do roku 2014 a zajištění propojení všech členských států energetickými sítěmi do roku 2015. Nicméně dokončení plně funkčního trhu s energiemi brání, vedle nedůsledné implementace potřebné legislativy ze strany členských států,³⁶ také pomalá výstavba energetické infrastruktury a nedostatečné investice tímto smě-

rem. Přitom vytvoření společného a vzájemně propojeného energetického trhu v EU, na který může být mj. dodáván zvýšený objem zkapalněného zemního plynu (LNG) nebo břidlicový plyn v podobě LNG, by mohlo vést ke zvýšení hospodářské soutěže a dalšímu posílení energetické bezpečnosti členských států včetně ČR.³⁷

Český předseda vlády na zasedání ER dále zdůraznil potřebu investic do stávající, ale i nové energetické infrastruktury, jež by měla zajistit nepřerušované dodávky energií a bezpečné využívání takových zdrojů, jako jsou OZE³⁸, přičemž Evropská rada následně vyzvala k vytvoření národních plánů pro budování těchto inteligentních sítí. Z hlediska České republiky je důležité, že se do závěrů dostala také výzva k řešení problému neplánovaných a nežádoucích toků energií, které ohrožují stabilitu elektroenergetické sítě např. v ČR či Polsku především v souvislosti s produkcí elektřiny z OZE v Německu, což by v konečném důsledku mohlo vést až k tzv. *black-outu*.³⁹

Summit se dotkl také otázky vysokých cen energií a nákladů v této oblasti, přičemž dle závěrů ER by měl být tento problém řešen prostřednictvím zvyšování energetických úspor a energetické efektivity. Podle P. Nečase je „*třeba si uvědomit, že za nárůstem cen energie mimo jiné jsou i nadbytečné regulace v oblasti energetiky, především v oblasti obnovitelných zdrojů energie*“⁴⁰, přičemž tento systém OZE s dotovanými cenami vede k tomu, že „*dnes neexistuje klasický trh s energiemi, že se dnes vůbec nevyplatí investovat do klasických zdrojů*“⁴¹. To může následně vést k problému s nedostatkem elektřiny, „*což by ohrozilo evropský průmysl a konkurenceschopnost celé EU*“.⁴² Na zasedání ER proto P. Nečas obhajoval právo každého státu rozhodnout o vlastním energetickém mixu, neboť OZE nemohou zajistit stabilní dodávky elektřiny a je třeba je doplnit uhelnými, plynovými nebo jadernými zdroji. Podobně kriticky se český premiér vyjádřil také k cílům EU v oblasti boje proti klimatickým změnám. Podle P. Nečase „*představa, že Evropa jednostranně si bude dávat ambiciózní cíle, zatímco veškerý úbytek emisí oxidu uhličitého v Evropě za posledních deset let byl vykompenzován pouze za dva roky nárůstem emisí v Číně... tak zbytečně ambiciózní cíle mohou poškodit celou evropskou ekonomiku*...“⁴³

Kromě většího využívání vlastních zdrojů se na zasedání ER v neposlední řadě znovu objevily výzvy k další diverzifikaci energetických zdrojů a přepravních tras. V tomto ohledu ovšem již EU nemůže počítat s projektem plynovodu Nabucco West, který v červnu 2013 prohrál soutěž⁴⁴ na dodávky ázerbájdžánského plynu z pole Šach Deniz, odkud plánuje skupina pro těžbu v Ázerbájdžánu⁴⁵ vyvážet od počátku roku 2019 přibližně 16 mld. m³ plynu ročně plynovodem Transanatolian Pipeline (TANAP) na hranice Turecka a Bulharska, kde se má napojit plynovod dál na západ.⁴⁶ EU tímto rozhodnutím definitivně ztratila šanci na výstavbu vlastního plynovodu, který ČR dlouhodobě prosazovala jako alternativní trasu pro přepravu neruského plynu na evropský energetický trh.⁴⁷

Přestože v porovnání s ostatními energetickými otázkami nevěnovalo květnové zasedání Evropské rady takovou pozornost jaderné energii a bezpečnosti, dostala se tato problematika v polovině roku 2013 do popředí zájmu EU i členských států. Evropská komise nejprve 13. 6. 2013 představila dlouho očekávaný návrh na změnu platné směrnice o jaderné bezpečnosti z roku 2009⁴⁸, která mj. zavádí povinnost každých šest let kontrolovat jaderné elektrárny.⁴⁹ Česká republika společně s několika

dalšími státy se k návrhu novely směrnice postavila velmi kriticky. Například podle senátorů z podvýboru pro energetiku předkládaný návrh směrnice do jisté míry narušuje státní suverenitu v otázce energetického mixu a způsobí členským státům pouze nárůst nákladů, aniž výrazně posílí bezpečnost jaderných zařízení v Evropské unii.⁵⁰

Naopak ČR společně s Francií, Velkou Británií a Litvou⁵¹ podpořily návrh připravované směrnice Evropské komise, která by údajně podle německého deníku *Süddeutsche Zeitung* z 19. 7. 2013 měla umožnit členským zemím, aby mohly subvencovat energetické koncerny při výstavbě a provozu jaderných elektráren stejně, jako nyní mohou podporovat producenty energií z obnovitelných zdrojů. Návrh směrnice, který označuje rozvoj jaderné energetiky za jeden z cílů EU, má dát investorům už od počátku právní jistotu možné pomoci ze strany státu. Proti plánu EK se postavila německá vláda a Rakousko, kteří jsou dlouhodobými odpůrci jaderné energetiky.⁵²

S rozdílným postojem pak přijala Česká republika rozhodnutí Evropského parlamentu⁵³, který 3. 7. 2013 schválil odložení aukce stovek milionů povolenek na vypouštění průmyslových škodlivin do ovzduší.⁵⁴ Na jedné straně energetická společnost ČEZ, ale i MŽP uvítaly, že neprošel pozměňovací návrh na prodej 600 mil. povolenek, neboť se tímto způsobem podaří zvýšit ceny povolenek a oživit stagnující trh s nimi.⁵⁵ Zároveň dražší povolenky automaticky zvyšují i cenu silové elektřiny na trhu, což by pro dostavbu JE Temelín bylo výhodné. Na druhé straně proti návrhu byli někteří čeští europoslanci, např. podle Miroslava Ouzkého (ODS) či Jana Březiny představený kompromis neobsahoval žádné zásadní změny.⁵⁶

V neposlední řadě tradičně sporným tématem energetické politiky ČR na půdě EU byla během roku 2013 otázka dalšího využívání a podpory OZE.⁵⁷ Vedle zmíněné kritiky českého premiéra na květnovém zasedání ER, vyzvala v říjnu 2013 česká energetická společnost ČEZ společně s dalšími devíti velkými evropskými energetickými koncerny, jako jsou GDF SVEZ, Enel, RWE, E.On aj., ke změně směru evropské energetické politiky. Ta podle evropských energetických firem ztratila konkurenceschopnost, především kvůli špatným politickým rozhodnutím, např. o podpoře obnovitelných zdrojů.⁵⁸

V souladu se závěry květnového summitu Evropské rady pak Evropská komise zveřejnila 5. 11. 2013 formou sdělení s názvem *Vytvoření vnitřního trhu s elektřinou a optimální účinek veřejných zásahů*⁵⁹ právně nezávazné obecné zásady k veřejné podpoře trhu s elektřinou. Podle nich by členské státy měly postupně ukončit veřejnou podporu obnovitelných zdrojů a v odvětví více upřednostňovat tržní principy. Zároveň EK vyzvala členské státy k intenzivnější vzájemné spolupráci při řešení nestability dodávek energie z obnovitelných zdrojů v oblasti budování kapacit zálohových energetických zdrojů.⁶⁰

V roce 2013 se tak EU ocitla na pomyslné křižovatce rozhodování o dalším směřování unijní energetické politiky. Dosavadní podpora OZE v jednotlivých členských státech se ukázala jako neefektivní a výrazně poškodila evropský trh s cenami energií a oslabil konkurenceschopnost evropských společností ve světě. Zároveň původní termín, tj. rok 2013 pro dokončení plně liberalizovaného trhu s energiemi, byli představitelé EU nuceni posunout minimálně o další rok. Stejně tak se zatím nepodařilo dosáhnout výraznějšího propojení národních energetických infrastruktur členských

států. V neposlední řadě probíhající krize na Ukrajině a její spory s Ruskem naznačily možnost opakování další energetické krize v podobě zastavení dodávek zemního plynu do EU. Kumulace těchto faktorů, které vývoj událostí na začátku roku 2014 ještě více potvrdil, pak na konci roku 2013 vedly EU k opětovnému důrazu na proces posílení unijní energetické bezpečnosti, urychlení liberalizace energetického trhu a jeho vzájemného propojení a omezení podpory obnovitelných zdrojů.

Energetická bezpečnost ČR a zemí V4

Stejnou pozici jakou uplatňuje ČR na půdě EU, zastává dlouhodobě také v rámci spolupráce středoevropských zemí V4, pro které představuje energetika klíčové téma. Postoj ČR na úrovni V4 je umocněn velmi podobným názorem těchto zemí na řadu otázek v oblasti energetiky. Země V4 se na jedné straně staví spíše kriticky ke klimatickým otázkám, jako jsou dotace a podpora OZE či snižování emisí CO₂, a na straně druhé podporují posílení energetické bezpečnosti, rozhodování o vlastním energetickém mixu, diverzifikaci zdrojů a přepravních tras a propojení energetické infrastruktury v rámci energetického trhu v Evropské unii. Všechny země V4 také podporují jadernou energetiku včetně Polska, kde zatím žádná jaderná elektrárna nestojí, ale uvažuje se o její výstavbě. Zároveň země V4 respektují rozhodnutí Polska o možném zahájení těžby břidlicového plynu, přestože zbývající tři státy ji na svém území nepovolili. Právě téma jaderné energetiky, integrace středoevropského trhu s plynem a opatření k zajištění energetické bezpečnosti byly v roce 2013, podobně jako v předchozích letech, hlavními otázkami energetické spolupráce zemí.

Energetika⁶¹ byla jedním z důležitých témat jak březnového summitu ve Varšavě, kde se předsedové vlád zemí Visegrádské čtyřky sešli s německou kancléřkou Angelou Merkelovou a francouzským prezidentem Françoisem Hollandem⁶², tak především summitu V4 a Japonska, který se uskutečnil na závěr polského předsednictví 16. 6. 2013 ve Varšavě.⁶³ Premiéři V4 během summitu diskutovali s japonským předsedou vlády Šinzó Abe o svých úspěších např. v oblasti jaderné energetiky, ochrany životního prostředí, úspor energie a obnovitelných zdrojů energie a vyjádřili zájem o prohloubení vzájemné spolupráce v těchto oblastech.⁶⁴ Na závěr summitu pak premiéři V4 na podnět Polska přijali společný dokument – cestovní mapu s názvem *Regionálnímu trhu s plynem mezi zeměmi Visegrádské čtyřky*, na jejímž základě by do roku 2017 či 2018 měl vzniknout vzájemně propojený středoevropský trh se zemním plynem jako součást širšího projektu tzv. severojižního koridoru.⁶⁵

V neposlední řadě oblastí energetiky, kterou si Maďarsko zvolilo jako jednu ze svých priorit během svého předsednictví V4 (od července 2013 do června 2014), se středoevropští premiéři zabývali také během summitu v Budapešti 14. 10. 2013. Visegrádské země se v první řadě usnesly na vzájemné podpoře na úrovni EU v otázkách samostatného rozhodování každého z členských států o složení svého energetického mixu podle zdrojů, které odpovídají jeho možnostem. To potvrdil např. český premiér J. Rusnok, který uvedl: „*Dohodli jsme se na vzájemné podpoře jak v oblasti jaderné energetiky, tak v oblasti suverenity členských zemí v rozhodování o tom, jaké zdroje primární energie budou využívat – včetně možností, které některým z nás dává potenciál břidlicového plynu.*“⁶⁶

Země V4 se tak shodly, že budou pokračovat i ve využívání břidlicového plynu, jenž především Polsko považuje za jednu z komponent dosažení energetické bezpečnosti. Podle polského premiéra Donalda Tuska je „těžba břidlicového plynu pro naše země důležitým aspektem, pokud jde o diverzifikaci dodávek zemního plynu“.⁶⁷ Zároveň se premiéři zemí V4 dohodli na další podpoře jaderné energetiky, která by měla mít stejné možnosti státní podpory pro investice jako OZE a neměla by se v EU příliš politizovat. V tomto ohledu se jasně vyjádřil slovenský premiér Robert Fico, když zdůraznil, že „Slovensko respektuje, že v Evropské unii některé státy jadernou energii využívat nechtějí, ale očekáváme také, že budou respektovány i ty země, které jádro využívají“.⁶⁸

Diskuse se dále věnovala i propojení plynové soustavy zemí V4⁶⁹ v rámci cestovní mapy pro regionální integraci trhu s plynem schválené za polského předsednictví v červnu 2013. V neposlední řadě společným problémem, kterým se země V4 během summitu zabývaly, byla otázka neplánovaných toků elektrické energie ze severu Německa, kde bylo v posledních letech instalováno velké množství větrných elektráren, na jih Německa a do Rakouska, kde je velká spotřeba. Kvůli nedostatečné kapacitě vnitroněmeckých sítí totiž vyprodukovaná elektřina přetěžuje síť v České republice a Polsku.⁷⁰

Bilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetické vztahy ČR–Rakousko

Zatímco ve vztazích mezi ČR a zeměmi V4 panuje vzájemná shoda na většinu energetických otázek, včetně jaderné energetiky, otázkou rozdílných názorů naopak zůstává jaderná energie ve vztazích mezi ČR a tradičním odpůrcem jádra Rakouskem. Na jedné straně ČR ve své pozici jadernou energetiku dlouhodobě podporuje, ale svému jižnímu sousedovi ji nijak nevnucuje, na druhé straně ČR očekává respektování svého rozhodnutí rozvíjet jadernou energetiku ze strany Rakouska. Stejně jako v předchozích letech, také v roce 2013 pak byla otázka jaderné energetiky a bezpečnosti hlavním tématem a určujícím faktorem odlišných energetických postojů ČR a Rakouska.⁷¹

Hned na začátku roku 2013, v reakci na rozhodnutí českého MŽP, které vydalo kladný posudek k dostavbě třetího a čtvrtého bloku JE Temelín, oznámil hejtman Josef Pühringer, že rakouská spolková země Horní Rakousy hodlá všemi prostředky bránit dostavbě jaderné elektrárny Temelín, „abychom ukončili nebezpečný středovek u našich hranic“.⁷² Naopak o bezpečnosti jaderné energie a elektrárny Temelín se snažil dvakrát přesvědčit prezident M. Zeman svého rakouského protějška Heinze Fischera. Oba prezidenti se nejprve sešli 23. 4. 2013 ve Vídni, kde český prezident zdůraznil, že podobná situace jako v případě havárie japonské jaderné elektrárny ve Fukušimě v důsledku zemětřesení ve střední Evropě nehrozí a „Rakousko má dostatek nadstandardních informací o jihočeské jaderné elektrárně Temelín“.⁷³ Právě M. Zeman coby český premiér podepsal v roce 2000 s tehdejší rakouským kancléřem Wolfgangem Schüsslesem dohodu z Melku zakotvující bezpečnostní a informační standardy kolem elektrárny Temelín. Oba prezidenti se na závěr setkání shodli na potřebě dbát na bezpečnost jaderné energetiky, která byla také jedním z témat říjnové schůzky M. Ze-

mana s rakouským prezidentem H. Fischerem v Českém Krumlově, kde se nicméně opět potvrdily rozdílné názory Rakouska a ČR na tuto problematiku.⁷⁴

Energetické vztahy ČR–Německo

Oproti česko-rakouské energetické interakci, nabízí vztahy mezi ČR a SRN v oblasti energetiky daleko bohatší agendu, přestože i zde existuje dlouhodobě na řadu energetických otázek rozdílný názor. Zaprvé, zatímco ČR obhajuje význam jaderné energetiky a po Německu požaduje respektování jejího rozhodnutí, SRN jádro odmítá a ČR za jeho využívání kritizuje. Zadruhé, ČR se staví spíše kriticky k podpoře využívání OZE, naopak SRN po rozhodnutí z roku 2011 o postupném odstavení svých jaderných elektráren do roku 2022 daleko více spoléhá na využití OZE při výrobě elektřiny⁷⁵, jejíž nežádoucí přetoky výrazně přetěžují českou přenosovou síť. Nicméně obě země spolu úspěšně spolupracují při vzájemném propojování energetické infrastruktury, zejména v oblasti ropy a plynu. Tato témata společně s německými parlamentními volbami pak nejvýrazněji v roce 2013 působily na postoj ČR ve vztazích s Německem.⁷⁶

Z pohledu energetické politiky a bezpečnosti ČR bylo v polovině ledna 2013 důležitou událostí zahájení provozu 166 kilometrů dlouhého plynovodu Gazela, jehož spuštění se účastnil český premiér P. Nečas společně se zástupci Německa a Ruska. Stavba zakončila již dříve spuštěný rusko-německý projekt plynovodu Nord Stream. Gazela, která také spojí plynovody Opal na severu Německa a Megal na jihu, je na čtyřech místech propojena s českou přepravní soustavou.⁷⁷ Česká republika spuštěním plynovodu Gazela sice nesnížila svoji závislost na ruském plynu na straně jedné, ale na straně druhé výrazně omezila závislost na dodávkách zemního plynu přes Ukrajinu a posílila svoji pozici tranzitní země.⁷⁸

Potřebu dále rozvíjet energetickou spolupráci mezi ČR a Německem i přes rozdílné názory na jadernou energetiku zdůraznil český premiér během dvoudenní návštěvy Bavorska jak při setkání s bavorským ministerským předsedou Horstem Seehoferem⁷⁹, tak především ve svém projevu před bavorskými poslanci 21. 2. 2013. Podle P. Nečase: „*Pouze společně můžeme posílit energetickou bezpečnost obou zemí. Odlišné postoje Německa a České republiky na jadernou energetiku by se neměly stát zátěží pro česko-bavorské vztahy.*“⁸⁰ Dále český předseda vlády zmínil, že reálně hrozící výpadky elektřiny ukazují, jak je „*problém energetiky komplexní, nevyhne se ani Německu nebo Bavorsku, a týká se také přenosových soustav a jejich stability*“, proto „*Jaderná energetika má mimo jiné i v tomto kontextu svůj pozitivní význam.*“⁸¹

Právě problematika nadměrného zatížení české přenosové soustavy elektřinou vyrobenou větrnými elektrárnami v severním Německu, po níž je poptávka v Bavorsku a v Rakousku, ale na jejíž přenos nemá německá síť dostatečné kapacity, a potřeba jejího řešení byly hlavními tématy jednání mezi premiérem Petrem Nečasem a německým ministrem hospodářství, vicekancléřem Philippem Röslerem v Praze na začátku května 2013. P. Rösler ubezpečil P. Nečase, že Německo si velmi dobře uvědomuje trvající problém zátěže přenosové sítě v ČR a potřebu investovat do vlastních sítí, aby se nápor přetoku německé elektřiny na české straně snížil.⁸² Zároveň německý vicekancléř po jednání s českým ministrem průmyslu a obchodu M. Kubou zdůraz-

nil, že energetická politika je zásadní i pro konkurenceschopnost podniků nejen v ČR a v Německu, ale v celé Evropě a tento fakt by se měl zohlednit i v rozhodování na evropské úrovni.⁸³

V tomto ohledu byly pro energetický sektor ČR v září 2013 poměrně důležité německé parlamentní volby, kde otázka dalšího směřování energetické politiky SRN, spojená s pokračujícím přechodem země od klasických zdrojů energie k obnovitelným, hrála zásadní roli. Pro následně vzešlou vládu kancléřky Merkelové pak představuje reforma systému podpory elektřiny z OZE a posílení přenosové soustavy do budoucna jeden z hlavních úkolů.⁸⁴ Právě dlouhodobá a silná podpora OZE v Německu působí na vyšší ceny elektřiny pro domácnosti jak v SRN, tak v ČR a dalších střeoevropských státech, které jsou na ně vázány, zároveň prudký nárůst OZE z Německa negativně ovlivňuje evropský trh s elektřinou a tím i konkurenceschopnost firem v EU a v neposlední řadě elektřina vyrobená z OZE na severu SRN způsobuje přetoky proudu z německých větrných elektráren ohrožující stabilitu sítí.

Přestože nová vláda A. Merkelové dala necelý měsíc po volbách jasně najevo, že má zájem o užší spolupráci s ČR při řešení neplánovaných přetoků elektřiny z Německa⁸⁵ a šéf oddělení energetické politiky na německém ministerstvu hospodářství Detlef Dauke slíbil rychlé posílení německé přenosové sítě, protože „*je pro nás nepřijatelné, aby neplánované toky ohrožovaly bezpečnost dodávek a přenosovou síť v jakékoli sousední zemi*“,⁸⁶ byla ČR po dlouhých jednáních s německou stranou, která nedokázala poskytnout záruky, že se úroveň přetoků sníží, nakonec nespokojena. Provozovatel tuzemské soustavy ČEPS se proto po vzoru Polska rozhodl v polovině prosince 2013 pro zabudování ochranných transformátorů s řízeným posuvem (*Phase-shifting transformer*, PST), které nechtěný proud automaticky přesměrují jinam. Tedy v tomto případě zpět do Německa.⁸⁷

Tradičně rozdílný názor v roce 2013 panoval mezi ČR a SRN na otázku jaderné energetiky a JE Temelín, která má podle nového odborného posudku vypracovaného na podnět opoziční německé strany Zelených konstrukční nedostatky, především svary mezi tlakovou nádrží a primárním chladícím okruhem elektrárny, jež zpochybňují její bezpečnost. Nicméně posudek Zelených odmítl jak český Státní úřad pro jadernou bezpečnost, tak i energetická společnost ČEZ, která Temelín provozuje.⁸⁸

Energetické vztahy ČR–Rusko

Naopak otázka jaderné energetiky a především tendr na výstavbu dvou bloků jaderné elektrárny Temelín, o který se v roce 2013 ucházelo rusko-české konsorcium MIR.1200, zaujímají klíčové místo v energetických vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací. Zároveň obě témata představují důležitý faktor, který v posledních několika letech pozitivně ovlivňuje energetickou interakci obou zemí směřující k opatrnému zlepšení vzájemné spolupráce. K tomuto procesu přispívá také v posledních několika letech stabilní proaktivní postoj České republiky vůči Rusku v oblasti energetiky, kdy vedle mírného nárůstu počtu setkání českých politických představitelů s ruskými protějšky⁸⁹, jsou poměrně aktivní i české společnosti na ruském energetickém trhu. Kromě jaderné energetiky jsou dalšími oblastmi jednání především stabilní

dodávky ropy a zemního plynu z Ruska do ČR, kde se ovšem občas pozice obou aktérů liší. Tato agenda, podobně jako v předešlém roce, pak rámovala v roce 2013 energetické vztahy mezi ČR a Ruskem.

Ještě před zveřejněním průběžného pořadí hodnocení nabídky uchazečů o tendr na dostavbu JE Temelín ze strany společnosti ČEZ na konci března 2013⁹⁰, podle kterého rusko-české konsorcium MIR.1200 skončilo na druhém místě⁹¹, oznámil v únoru 2013 ruský státní podnik Rosatom, že chce spolupracovat na výrobě jaderných reaktorů⁹² s 13 českými firmami.⁹³ Zároveň ve snaze posílit svoji pozici v tendru podepsalo následně česko-ruské konsorcium MIR.1200⁹⁴ v polovině březnu 2013 smlouvy s firmami ZAT, Hochtief CZ a ÚJV Řež o spolupráci v případě svého úspěchu v tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín⁹⁵ a v červnu pak ještě oznámilo podpis dodavatelských smluv se společnostmi Sigma Group, ZVVZ Enven Engineering a OSC.⁹⁶

O tendru na výstavbu třetího a čtvrtého bloku JE Temelín pak během roku 2013 jednali i čeští politici s ruskými představiteli. Například s šéfkou ruské horní komory Valentinou Matvijenkovou o tendru na dostavbu JE Temelín postupně od 18. do 19. 3. 2013 diskutovali předseda Senátu Milan Štěch (ČSSD), který přislíbil, že Senát bude dohlížet na to, aby podmínky soutěže o dostavbu JE Temelín byly férové pro obě skupiny zájemců⁹⁷, český premiér P. Nečas,⁹⁸ ale i M. Zeman.⁹⁹ Český prezident pak znovu o dostavbě JE Temelín, ve spojitosti s požadavkem na vyšší míru ruských investic v ČR, hovořil 9. 5. 2013 na recepci pořádané ruským velvyslanectvím v Praze k 68. výročí konce druhé světové války.¹⁰⁰ Podobně na tiskové konferenci česko-ruského Konsorcia MIR.1200 v červnu 2013 zdůraznil stínový ministr financí Jan Mládek (ČSSD), že dostavba JE Temelín by se mohla stát vhodným prorůstovým opatřením, které podpoří růst zaměstnanosti v ČR, proto „*můžu deklarovat za sociální demokracii, že jednoznačně podporujeme dostavbu Temelína*“.¹⁰¹

V neposlední řadě pak projednával otázku dostavby JE Temelín český premiér P. Nečas 27. 5. 2013 během své čtyřdenní návštěvy RF se svým protějškem Dmitrijem Medveděvem v Moskvě a ruským prezidentem Vladimírem Putinem v Soči. Stejně jako v předchozích letech, kdy došlo k podobným setkáním, i v tomto případě ruský premiér přislíbil P. Nečasovi investice ve výši až 6 mld. eur (až 156 mld. Kč) pro český průmysl, pokud v tendru na dostavbu JE Temelín zvítězí nabídka rusko-českého konsorcia,¹⁰² a ruský prezident V. Putin zdůraznil, že Rusko pokládá ČR za tradičního partnera a spolupráci s ní přikládá velký důraz.¹⁰³ P. Nečas naopak ruského premiéra i prezidenta ujistil, že temelínský tendr bude „*transparentní a objektivní a nejlepší nabídka vyhraje*“.¹⁰⁴ Na závěr Nečasovy květnové návštěvy Ruské federace pak české podniky v Petrohradu a Jekatěrinburgu uzavřely dohody za miliardy korun, které se týkají především dodávek v oblasti energetiky a strojírenství.¹⁰⁵

V roce 2013 se pak rusko-české energetické vztahy neodehrávaly jen na politické úrovni, ale důležitou úlohu sehrály i energetické společnosti z obou zemí. Zároveň se energetická interakce mezi ČR a Ruskem v roce 2013 neomezila jen na jadernou energetiku, ale zaměřila se také na sektor ropy a zemního plynu. To potvrdil český předseda vlády P. Nečas během své květnové návštěvy RF, kde např. při setkání s D. Medveděvem zdůraznil pro vzájemné vztahy, ale především pro českou energetickou bezpečnost, význam projektu výstavby podzemního zásobníku plynu

v České republice, který Moravské naftové doly a Gazprom Germania plánují realizovat v Damborčicích na Hodonínsku.¹⁰⁶ Stejně tak premiér Nečas zmínil problematiku nepravidelných dodávek ropy přes ropovod Družba, které postihly Českou republiku v předchozích letech.¹⁰⁷ V tomto ohledu by k posílení stability měla přispět nová tříletá dohoda o dodávkách ropy do České republiky ropovodem Družba, kterou ruská státní ropná společnost Rosněft podepsala 21. 6. 2013 s největší polskou rafinerskou skupinou PKN Orlen.¹⁰⁸

Energetické vztahy ČR–USA

Velmi podobným způsobem, jako v předchozích dvou letech, se také v roce 2013 vyvíjely česko-americké energetické vztahy. Hlavním tématem energetické interakce mezi ČR a USA zůstala především otázka tendru na dostavbu třetího a čtvrtého bloku JE Temelín, která se v roce 2013 dostala do agendy zájmu jak politických představitelů USA při jednání s českými protějšky, tak americko-japonské společnosti Westinghouse při vyjednávání o budoucí spolupráci a účasti českých firem na dostavbě JE Temelín.

V tomto ohledu společnost Westinghouse, která podle průběžného hodnocení nabídky v tendru na dostavbu JE Temelín z konce března 2013 obsadila první místo¹⁰⁹, stejně jako její konkurent rusko-české konsorcium MIR.1200, slíbila vysokou účast českého průmyslu na dostavbě Temelína. Jako konkrétní opatření k naplnění tohoto slibu podepsala již během ledna a února 2013 řadu memorand o porozumění s českými firmami, např. ÚJV Řež, Škoda Praha Invest a Královopolská Ria a se strojírenskou skupinou Vítkovice.¹¹⁰ V případě vítězství Westinghousu v tendru by pak tyto a další české firmy získaly zakázky na inženýrské práce související s elektrárnou. Navíc generální ředitel společnosti Westinghouse Danny Roderick v květnu 2013 slíbil při setkání s hejtmanem Jihočeského kraje Jiřím Zimolou (ČSSD) podporu tomuto regionu.¹¹¹ V neposlední řadě americká státní banka Ex-Im Bank koncem července 2013 nabídla zafinancování až poloviny nákladů na výstavbu dvou nových bloků v JE Temelín.¹¹²

Vedle toho se téma tendru na dostavbu JE Temelín řešilo i na politické úrovni. O tendru v kontextu obchodních a ekonomických vztahů mezi Českou republikou a Spojenými státy hovořil nejprve 21. 2. 2013 nově zvolený prezident M. Zeman s velvyslancem USA v Praze Normanem Eisenem a následně o dostavbě JE Temelín jednali 23. 4. 2013 na okraj ministerské schůzky NATO v Bruselu ministři zahraničních věcí USA John Kerry a ČR Karel Schwarzenberg.¹¹³

Energetické vztahy ČR–Francie

Naopak energetické vztahy mezi ČR a Francií v roce 2013, v porovnání s předchozími lety, stagnovaly. Důvodem obratu bylo především vyřazení francouzské firmy Areva začátkem října 2012 z tendru na dostavbu JE Temelín společností ČEZ, po kterém francouzský koncern podnikl během roku 2013 řadu právních kroků s cílem zvrátit toto rozhodnutí.

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) koncem července 2013 ještě odvolání Arevy proti vyloučení s tendru na dostavbu JE Temelín zamítl¹¹⁴, ale poté, co

francouzská společnost podala 23. 9. 2013 žalobu ke Krajskému soudu v Brně s žádostí o vydání předběžného opatření¹¹⁵, vyšel jí tento soud vstříc a vydal předběžné opatření, které skupině ČEZ zakázalo uzavřít smlouvu s případným vítězem soutěže o dostavbu JE Temelína.¹¹⁶ V neposlední řadě EK, u které si Areva stěžovala pro porušení pravidel hospodářské soutěže, pohrozila v listopadu 2013 žalobou kvůli zakázce na dostavbu JE Temelín. Důvodem tohoto kroku bylo odmítnutí společnosti ČEZ poskytnout EK informace, na základě jakých kritérií z tendru na dostavbu JE Temelín vyřadilo francouzskou firmu Areva, čímž se ČR vystavila hrozbě řízení o porušení povinnosti loajální spolupráce, které může vést až k žalobě u unijního soudu.¹¹⁷ Naopak společnost ČEZ tento svůj krok hájila tím, že stížnost Arevy již projednává český ÚOHS, který v červenci potvrdil vyřazení Arevy z tendru. Podle ČR nemá EK na rozhodování o celé věci právo, dokud ji neprojedná ÚOHS, popř. české soudy.¹¹⁸

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Tyto hlavní otázky vnějších energetických vztahů pak během roku 2013 výrazně ovlivňovaly rozhodování jednotlivých institucionálních aktérů ČR a intenzitu jejich činnosti. Nicméně tento proces byl částečně ovlivněn pádem vlády P. Nečase koncem května 2013 a ustanovením nové přechodové vlády J. Rusnoka, která v otázkách vnějších energetických vztahů držela předchozí orientaci a hlavní témata nijak zásadním způsobem neměnila. S ohledem na tyto skutečnosti pak byla ve vnějších energetických vztazích v roce 2013 nejvíce aktivní vláda ČR prostřednictvím premiéra. Stejně tak byla aktivita ve vnějších energetických vztazích patrná i ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu ČR v osobě ministra průmyslu a obchodu, Ministerstva zahraničních věcí ČR a částečně i prezidenta.

Prezident M. Zeman, stejně jako jeho předchůdce V. Klaus, diskutoval v roce 2013 o otázce jaderné energetiky a její bezpečnosti především s politickými představiteli Rakouska, Německa a zemí Visegrádské čtyřky a zmínil tendr na dostavbu JE Temelín při setkání s americkým velvyslancem v Praze a na ruské ambasádě v ČR. Vedle toho otázku dalšího unijního směřování v oblasti energetiky opakovaně prezident M. Zeman zmínil při setkání s předsedou Evropské komise José M. Barrosem a předsedou Evropské rady Hermanem Van Rompuyem v první polovině roku 2013 v Praze a především při své dvoudenní návštěvě Bruselu v Evropském parlamentu 18. 9. 2013.¹¹⁹

Na úrovni vlády ČR byl v roce 2013 neaktivnější především premiér P. Nečas, který téma jaderné energetiky a především otázku nežádoucích přetoků německé elektřiny přes přenosové sítě v ČR a Polsku řešil opakovaně s představiteli SRN a středoevropských zemí V4. Možnosti dalšího prohloubení energetické spolupráce společně s tendrem na dostavbu JE Temelín byly hlavními otázkami, o kterých premiér P. Nečas koncem května 2013 diskutoval během své návštěvy RF s premiérem D. Medveděvem a prezidentem V. Putinem. Opatření k posílení unijní energetické bezpečnosti, jednotný postoj EU v energetických vztazích s RF a potřebné kroky ke změně energetické politiky EU pak P. Nečas prosazoval během květnového zasedání ER, s jehož

předsedou H. Van Rompuyem 24. 4. 2013 v Praze řešil, vedle špatné situace na evropském trhu s energiemi v důsledku silné podpory OZE a potřeby obnovení konkurenceschopnosti EU v této oblasti, také nepříznivé postavení společnosti ČEZ v Bulharsku.¹²⁰ V neposlední řadě český předseda vlády diskutoval 4. 2. 2012 o spolupráci v oblasti energetiky včetně jaderné jak s tureckým premiérem Recepem Tayyipem Erdoganem,¹²¹ tak 16. 6. 2013 s japonským předsedou vlády Š. Abe.¹²² Aktivní byl ve druhé polovině roku 2013 také nový premiér J. Rusnok, který energetickou bezpečnost řešil např. v říjnu 2013 na summitu V4, přestože tato intenzita jednání byla menší.

Zároveň vláda ČR v polovině května 2013 uveřejnila *Strategii působení ČR v EU*, jež upravuje řadu výše zmíněných energetických témat a určuje směřování vnější dimenze české energetické politiky ČR v rámci EU. Pozici ČR ve vztahu k energetice asi nejlépe vystihuje následující věta: „Mezi hlavní české priority v rámci unijní energetické politiky patří diverzifikace... a zajištění odpovídající infrastruktury, posílení jednotného přístupu EU ve vnějších energetických vztazích, zajištění plynulosti dodávek a zvýšení zásob ropy a plynu... a optimální využívání domácích zdrojů EU“, proto „Bezpečná jaderná energetika pro ČR zůstane i nadále perspektivní alternativou.“¹²³

Důležitým hráčem vnějších energetických vztahů bylo v roce 2013 také Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a především jeho ministr Martin Kuba a náměstek Pavel Šolc. M. Kuba, stejně jako premiér P. Nečas, během roku 2013 jednal např. 7. května s německým ministrem hospodářství, vicekancléřem P. Röslerem o energetické politice EU a potřebě společně řešit neúnosné zatěžování české energetické infrastruktury německou elektřinou, koncem května také doprovázel P. Nečase při čtyřdenní návštěvě Ruska, kde podporoval posílení ekonomických a energetických vztahů ČR s RF. Naproti tomu aktivita MPO ve vnějších energetických vztazích se za nového ministra průmyslu a obchodu J. Cieñciała částečně snížila.

V době působení ministra J. Cieñciały MPO však v říjnu 2013 publikovalo novou *Aktualizaci Státní energetické koncepce České republiky*, která v souladu se *Strategií* podporuje „vytváření účinné a akceschopné společné energetické politiky EU založené na rovnoprávnosti členských států s cílem vytvoření soudržné, strategické a vnější politiky v oblasti energetiky...“.¹²⁴ Zároveň ASEK zdůrazňuje potřebu „realizovat energetickou politiku ČR v souladu s energetickou politikou EU...“ se zaměřením na „prosazování jaderné energie jako nízkouhlíkové technologie... odstranění tržních deformací v zemích EU a všech bariér přístupu na trhy s elektřinou a plynem...“.¹²⁵

V rámci ministerstva zahraničních věcí byla otázka vnějších energetických vztahů ČR jedním z hlavních témat pro ministra Schwarzenberga a později Kohouta, prvního náměstka Jiřího Schneidera a především velvyslance ČR pro energetickou bezpečnost a vládního zmocněnce pro dostavbu JE Temelín Václava Bartušku. Stejně jako v předchozích letech, i v roce 2013 byla činnost MZV a jeho jednotlivých odborů zaměřena jednak na připomínkové řízení k určitým vládním dokumentům a přípravu pracovních materiálů pro ostatní ministerstva, ale také na aktivní prosazování problematiky energetické bezpečnosti ve vnějších energetických vztazích.

V neposlední řadě z říjnových voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR nově vzešlá trojkoaliční vláda ve složení ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL uveřejnila

v polovině prosince 2013 svoji *Koaliční smlouvu na období 2013–2017*, která v části věnované energetice zmiňuje také výše uvedená témata. Podle koaliční smlouvy je „*důležité zajištění energetické bezpečnosti státu a udržitelné energetiky*“, proto „*Budeme hledat možnosti diverzifikace zdrojů energetických surovin, především ropy a zemního plynu*“, „*Chceme revidovat systém podpory obnovitelných zdrojů energie*“, „*podpoříme dostavbu JE Temelín...*“.¹²⁶ Koaliční smlouva však nezmiňuje otázku vnějších energetických vztahů ČR.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Stejně jako v roce 2012, také během roku 2013 se téměř všechna tuzemská média věnovala celé řadě témat vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky ČR. Většina českých deníků (*Hospodářské noviny*, *E15*, *Právo*, *Lidové noviny* a *Mladá fronta DNES*), ale i internetový portál *Česká pozice*, věnovaly na začátku roku 2013 zvýšenou pozornost společnosti ČEZ v Albánii a Bulharsku, kde skupině ČEZ reálně hrozilo odebrání licence. Ve snaze vyhnout se mezinárodní arbitráži, albánská vláda nakonec v říjnu 2013 vyzvala ČEZ k urovnání sporu.¹²⁷ Podobně v listopadu 2013 zamítl bulharský Energetický regulační úřad odebrání licence tamní prodejní a distribuční společnosti ČEZ.¹²⁸ Média se v tomto ohledu nejvíce zajímala o důvody, jež vedly v obou zemích k vyhocené situaci¹²⁹ a možné finanční ztráty společnosti ČEZ.¹³⁰ Zároveň se objevila řada článků, jež autoři vyjádřili pochybnosti o ekonomickém významu této expanzivní politiky na Balkáně.¹³¹

Velký prostor pak česká média během roku 2013 věnovala diskusi o budoucím vývoji energetické bezpečnosti a politiky ČR podle návrhu nové *Aktualizované Státní energetické koncepce* v kontextu dalšího směřování EU v oblasti energetiky. Na jedné straně se některé články v českých denících zabývaly možnostmi a opatřeními k posílení energetické bezpečnosti ČR prostřednictvím snižování závislosti na fosilních palivech a zároveň pomocí zvyšování podpory OZE, energetické účinnosti a úspor.¹³² Na druhé straně řada článků upozornila na skutečnost, že naopak podpora OZE vede ke zvyšování energetických nákladů a propadu evropského trhu s elektřinou, což může do budoucna způsobit v Evropské unii včetně České republiky nedostatek elektrické energie. Jako opatření k odvrácení této hrozby a tím i posílení energetické bezpečnosti ČR pak autoři těchto článků navrhli např. další využívání jaderné energie včetně dostavby JE Temelín.¹³³

Právě jaderné energetice a především tendru na dostavbu JE Temelín věnovaly v průběhu roku 2013, stejně jako v předchozích letech, hlavní české deníky a média tradičně největší pozornost. Česká média se v tomto ohledu soustředila na čtyři oblasti. Zaprvé, média se zaměřila na otázku lobbyingu politických představitelů USA a Ruska za své národní společnosti u členů české vlády a na aktivity zahraničích uchazečů o obří zakázku na českém energetickém trhu, kteří uzavřeli celou řadu kontraktů s českými firmami. Zadruhé, všechny české deníky se zajímaly o důvody odložení termínu vyhlášení vítěze tendru na dostavbu JE Temelín.¹³⁴ Zatřetí, v řadě médií se obje-

vily články, které zpochybnily ekonomický smysl výstavby JE Temelín kvůli nízkým cenám silové elektřiny na trhu a nutnosti vládních garancí na cenu elektřiny produkovanou novými bloky.¹³⁵ A konečně začtvrté, některá česká média sledovala soudní postup z tendru vyřazené francouzské společnosti Areva vůči ČR.¹³⁶

ZÁVĚR

Rok 2013 v oblasti vnějších energetických vztahů ČR potvrdil dlouhodobý trend předchozích let v podobě *omezené politizace* české diskuse o některých otázkách spojených s vnější dimenzí energetické bezpečnosti. Zatímco téma vnější energetické politiky a s ní související otázky byly v roce 2013 přítomny v politické debatě institucionálních aktérů České republiky, tj. prezidenta, premiéra, MPO a MZV, většina politických aktérů ČR, tj. politických stran a hnutí, se otázce energetiky ve vnějších vztazích příliš nevěnovala. Zároveň v roce 2013 mezi institucionálními a v omezené míře také politickými aktéry ČR panoval podobný nebo jen částečně odlišný názor na řadu energetických témat ve vnějších vztazích ČR, proto lze hovořit o *omezené polarizaci* české diskuse. Tyto dvě skutečnosti pak v roce 2013 významným způsobem ovlivňovaly zahraničněpolitickou pozici a jednání ČR ve vnějších energetických vztazích.

Na multilaterální úrovni v rámci Evropské unie a Visegrádské čtyřky obhajovala v roce 2013, stejně jako v předchozích letech, ČR ve vnějších energetických vztazích dva postoje. Na jedné straně ČR v roce 2013 podporovala *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání a spolupracující pozice*. V tomto ohledu ČR např. na květnovém zasedání Evropské rady či říjnovém summitu V4 prosazovala otázky, jako jsou energetická bezpečnost, vytvoření plně liberalizovaného vzájemně propojeného energetického trhu či jaderná energetika. Na straně druhé pak ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání a neutrální pozice*, když se během roku 2013 opět stavěla spíše kriticky k otázce další podpory OZE, snižování emisí CO₂, některým opatřením v oblasti snižování energetické účinnosti či možnosti těžby břidlicového plynu, ale svým jednáním tyto otázky neblokovala ani nevetovala.

Podobně na bilaterální úrovni Česká republika ve svých vnějších energetických vztazích adaptovala v roce 2013, stejně jako v předešlých letech, *proaktivní jednání a spolupracující pozici* a snažila se o *vytváření společné politiky*. Tento postoj byl asi nejvíce patrný na příkladu jaderné energetiky, kterou Česká republika v průběhu roku 2013 ve svých bilaterálních energetických vztazích s Rakouskem a Německem podporovala a v případě dostavby JE Temelín dokonce spolupracovala s Ruskou federací a Spojenými státy, ale nikomu ji nevnucovala.

S odstoupením premiéra P. Nečase a demisí jeho vlády ovšem ve vnějších energetických vztazích ČR podpora *vytváření společné politiky* na multilaterální i bilaterální úrovni částečně opadla. Naopak *adaptace na vnější politiku* ve vnějších energetických vztazích České republiky pokračovala i během vlády J. Rusnoka.

Poznámky

- ¹ Dále k tomu srv. Tichý, Lukáš (2012): Energetika ve vnějších vztazích České republiky. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 298–315; Tichý, Lukáš (2013): Energetika ve vnějších vztazích České republiky. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 267–285.
- ² Patočka, Petr (2013): *Kam bude směřovat energetická politika EU po roce 2020?* Mezinárodní politika, 30. 7. 2013. On-line: iir.cz/article/kam-bude-smerovat-energeticka-politika-eu-po-roce-2020.
- ³ Snížení energetických nákladů označil za nejvyšší prioritu např. předseda Evropské rady Herman Van Rompuy, podle kterého „ve srovnání s americkými konkurenty platí dnes evropský průmysl dvakrát víc za elektřinu a čtyřikrát víc za plyn. Naším firmám není nic platné, že jsou efektivnější.“ Dále srv. *Hollande volá po rychlejších snížení emisí v EU*. iDNES.cz, 20. 9. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/hollande-vola-po-rychlejsim-snizovani-emisi-v-eu-f63-/eko_euro.aspx?c=A130920_134635_eko_euro_fih.
- ⁴ Tamtéž.
- ⁵ Šolc: *Energetické trhy v EU kvůli regulaci přestávají fungovat*. ČTK, 26. 2. 2013.
- ⁶ *EKONOM: Jádro si zaslouží stejnou podporu jako solárníci, říká náměstek ministra průmyslu*. iHNED.cz, 18. 3. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-59511130-jadro-si-zaslouzi-stejnou-podporu-jako-solarnici.
- ⁷ Například elektrárenské společnosti ve střední Evropě v posledních dvou letech kvůli poklesu velkoobchodních cen elektřiny a slabé poptávce zrušily nebo odložily projekty výstavby uhelných a plynových elektráren o celkovém výkonu přes 5000 megawattů. Dále srv. *Středoevropské firmy zastavují stavbu elektráren*. ČTK, 11. 3. 2013.
- ⁸ *Ve střední Evropě se ruší stavby čínských elektráren*. Týden.cz, 11. 3. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/byznys/svet/ve-stredni-evrope-se-rusi-stavby-cetnych-elektraren_263770.html#.U24tQCic26d4.
- ⁹ Kvůli kolapsu trhu s elektřinou vlivem extrémních dotací do obnovitelných zdrojů a také trhu s emisními povolenkami se začala výroba od drahého plynu vracet k levnému uhlí dováženého z USA, kde ho je díky břidlicovému plynu nadbytek.
- ¹⁰ Skupina ČEZ vstoupila do Albánie v roce 2009, kdy za 102 mil. EUR koupila 76 % v tamní distribuční společnosti. Zbývajících 24 % vlastní albánský stát. Dále srv. *ČEZ zahájil arbitráž proti Albánii kvůli zmařené investici. Chce vysoudit miliardy*. iHNED.cz, 7. 2. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-59273150-cez-zahajil-arbitraz-proti-albanii-kvuli-zmarene-investici-chce-vysoudit-miliardy.
- ¹¹ Již předtím v prosinci 2012 albánská vláda obvinila ČEZ, že jí dluží miliardu dolarů (cca 19 miliard korun) na škodách, které v Albánii údajně firma způsobila. Dále srv. *ČEZ v Albánii možná přijde o více než pět miliard. Pro Nečase je celá situace zklamáním*. iHNED.cz, 22. 1. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-59171750-cez-v-albanii-mozna-prijde-o-vice-nez-pet-miliard-pro-necase-je-cela-situace-zklamanim.
- ¹² *ČEZ zahájil arbitráž proti Albánii kvůli zmařené investici. Chce vysoudit miliardy*. op. cit.
- ¹³ Celý spor vypukl na počátku roku 2013, kdy se české energetické společnosti ČEZ a Energo-Pro a rakouská EVN, které v Bulharsku zajišťují distribuci elektrické energie, staly terčem protestů Bulharů kvůli nepřiměřeně vysokým fakturám. Masové demonstrace proti vysokým cenám za elektřinu následně v Bulharsku zapříčinily pád vlády a přinesly v zemi částečné snížení cen elektřiny. *ČEZ v Bulharsku o licenci nepřijde, rozhodl tamní regulační úřad*. iDNES.cz, 14. 11. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/cez-a-licence-v-bulharsku-0x3-/eko_euro.aspx?c=A131114_164456_eko_ert.

- ¹⁴ *Bulharsko zahájilo s ČEZ řízení o odebrání licence, důvody zatím tají.* iDNES.cz, 19. 2. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/cez-hrozi-odebrani-licence-v-bulharsku-dh5-/eko-zahranicni.aspx?c=A130219_111522_eko-zahranicni_spi.
- ¹⁵ Koncem března 2013 pak energetická společnost ČEZ poslala k Evropské komisi stížnost na bulharské úřady s odůvodněním, že některé kroky, které úřady podnikají v souvislosti s jednáním o možném odebrání licence české společnosti, mohou být v rozporu s bulharským i s evropským právem. Navíc ČEZ podal v srpnu 2013 k Evropské komisi stížnost proti záměru rumunské vlády omezit podporu obnovitelných zdrojů. K tomu dále srv. *ČEZ si u Evropské komise stěžuje na bulharské úřady.* ČTK, 29. 3. 2013, a *ČEZ chystá další bitvu, u evropské komise si stěžuje na úřady v Rumunsku.* iHNED.cz, 21. 8. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-60461300-cez-chysta-dalsi-bitvu-v-bruselu-si-stezuje-na-rumunsko.
- ¹⁶ Dále srv. *Nečas: Odebrání licence ČEZ v Albánii je negativní pro vztahy s ČR.* ČTK, 22. 1. 2013, a *Nečas očekává, že Bulharsko ve sporu s ČEZ dodrží své závazky.* ČTK, 19. 2. 2013.
- ¹⁷ *Nečas očekává, že Bulharsko ve sporu s ČEZ dodrží své závazky,* op. cit.
- ¹⁸ *Zeman zprávi ČEZ. Pohrozil arbitráží, radí využít všechny kontakty na EU.* iDNES.cz, 21. 2. 2013. On-line: zpravy.idnes.cz/pri-obraze-zajmu-cez-je-podle-zemana-treba-vyuzit-kontaktu-na-eu-i-arbitrazi-1bv-/domaci.aspx?c=A130221_120046_domaci_kop.
- ¹⁹ Poté, co bylo na konci března 2013 dokončeno posouzení a předběžné hodnocení nabídek, zahájila na začátku dubnu společnost ČEZ s jednotlivými uchazeči jednání o vylepšení jejich nabídek na dostavbu dvou bloků JE Temelín. *ČEZ zahájil další jednání o dostavbě Temelína. Žádá si vylepšení nabídky.* iHNED.cz, 23. 4. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-59744490-cez-zahajil-dalsi-jednani-o-dostavbe-temelina-zada-si-vylepsene-nabidky.
- ²⁰ *Jaderné zdroje jsou pro průmysl naprosto zásadní, brání Nečas Temelín.* iDNES.cz, 24. 5. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/necas-brani-dostavbu-temelina-d2s-/ekonomika.aspx?c=A130524_143706_ekonomika_neh.
- ²¹ *Kalousek pochybuje o efektivitě dostavby Temelína.* Novinky.cz, 24. 5. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/302866-kalousek-pochybuje-o-efektivite-dostavby-temelina.html?keepThis=true & TB_iframe=true & height=650 & width=850.
- ²² Poljakov, Nikita (2013): *ČEZ chce pro Temelín zaručit podobnou výši ceny jako v Británii.* iHNED.cz, 12. 12. 2013. On-line: hn.ihned.cz/c1-61435230-cez-chce-pro-temelin-zarucit-podobnou-vysi-ceny-jako-v-britanii.
- ²³ *ČEZ oddálí rozhodnutí o dostavbě Temelína, vítěze oznámí až v roce 2014.* iDNES.cz, 22. 7. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/cez-rozhodne-o-dostavbe-cez-nejdrive-o-rok-pozdeji-fsz-/ekoakcie_ie.aspx?c=A130722_105649_ekoakcie_fih.
- ²⁴ Úřad vlády ČR (2013a): *Programové prohlášení vlády.* Úřad vlády ČR, 2. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf.
- ²⁵ *Stát už má připravený nástroj, jak vykupovat elektřinu z dostavěného Temelína.* iHNED.cz, 14. 12. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-61443100-stat-ma-nastroj-vykupovat-elektřinu-dostaveny-temelin.
- ²⁶ Zároveň již v srpnu 2013 stanovila vláda ČR národní cíl pro omezení spotřeby energie do roku 2020. Podle závazku, který vyplývá ze směrnice Evropské unie o energetické účinnosti, by se do roku 2020 měla snížit konečná spotřeba elektřiny, plynu a tepla v ČR o 47,84 petajoulu (neboli 13,29 terawattodiny) na 1190,46 petajoulu. Dále srv. *Vláda stanovila cíl pro úspory energie do roku 2020.* ČTK, 9. 8. 2013.
- ²⁷ *Nová energetická koncepce: Dostavba Temelína i posílení obnovitelných zdrojů na úkor uhlí.* iHNED.cz, 11. 11. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-61210380-nova-energeticka-koncepce-dostavba-temelina-i-posileni-obnovitelnych-zdroju-na-ukor-uhli.
- ²⁸ MPO ČR (2013): *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky.* Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, říjen 2013, s. 13.
- ²⁹ MPO ČR (2012): *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky.* Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, listopad 2012, s. 21.

- ³⁰ MPO ČR (2013): *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky*, op. cit., s. 94–97.
- ³¹ Úřad vlády ČR (2013b): *Strategie působení ČR v EU*. Úřad vlády, 3. 5. 2013. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-pusobeni-CR-v-EU.pdf.
- ³² Není bez zajímavosti, že vláda ČR ve Strategii nezmiňuje ani unijní projekt plynovodu Nabucco, který dlouhodobě podporovala, ani žádný jiný konkrétní projekt v rámci Jižního koridoru, pouze uvedla jako prioritní oblast při jednání o dodávkách energie státu Kaspického regionu.
- ³³ Kovář, Jan–Tichý, Lukáš–Kovář, Kamil (2013): *Co za sebou zanechala Nečasova vláda v evropských otázkách?* iHNED.cz, 2. 7. 2013. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-60174760-co-zasebou-zanechala-necasova-vlada-v-evropskych-otazkach.
- ³⁴ Například na Vysočině bylo sedm z osmi lídrů jednotlivých politických stran pro výstavbu dalších bloků jaderných elektráren. Podobně se vyjádřili také kandidáti jednotlivých politických stran v Jihočeském kraji. Dále srv. *Politici z Vysočiny podporují jadernou energii a odmítají rozšíření těžby*. Novinky.cz, 1. 10. 2013. On-line: www.novinky.cz/domaci/314897-politici-z-vysociny-podporuji-jadernou-energii-a-odmitaji-rozsireni-tezby.html; *Jihočeši tlačí dostavbu Temelína, Vysočina svoje Dukovany*. iDNES.cz, 25. 10. 2013. On-line: budejovice.idnes.cz/jihocesitlaci-temelin-vysocina-dukovany-f19-budejovice-zpravy.aspx?c=A131025_132655_budejovice-zpravy_khr.
- ³⁵ Veřejná konzultace k zelené knize byla ukončena 2. 7. 2013. Dále srv. Patočka, Petr (2013): *Kam bude směřovat energetická politika EU po roce 2020?*, op. cit.
- ³⁶ Vedle přijetí třetího liberalizačního balíku, vyzvala ER členské státy také k implementaci další legislativy, především směrnice o podpoře energie z OZE a nařízení, které se týká bezpečnosti dodávek plynu. Dále srv. Euroskop (2013a): *Energie v květnu 2013*. Euroskop.cz, 5. 6. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/8440/22498/clanek/energie-v-kvetnu-2013/>.
- ³⁷ V tomto ohledu přišla v květnu 2013 dobrá zpráva z USA, kde vláda prezidenta Baracka Obamy schválila druhý terminál Freeport v Texasu pro export LNG do světa, čímž skončila téměř dvouletá pauza, kdy ministerstvo energetiky zastavilo posuzování žádostí o vývoz. Spojené státy mají díky boomu těžby z břidlic plynu přebytek a levný americký plyn by mohl snížit ceny této komodity v jiných oblastech světa včetně Evropy, kde je tato surovina několikanásobně dražší než v USA. *Evropa vyhlíží levný plyn, USA umožní vývoz LNG*. Novinky.cz, 17. 5. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/302273-evropa-vyhlizi-levny-plyn-usa-umozni-vyvoz-lng.html.
- ³⁸ *Česko podporuje investice do energetické infrastruktury EU*. ČTK, 15. 5. 2013.
- ³⁹ Euroskop (2013a): *Energie v květnu 2013*, op. cit.
- ⁴⁰ *Nečas: Země mimo EU se rozvíjejí rychleji díky levnější energii*. ČTK, 22. 5. 2013.
- ⁴¹ *ČR chce na summitu EU omezovat dotace do obnovitelných zdrojů*. ČTK, 20. 5. 2013.
- ⁴² *Česko podporuje investice do energetické infrastruktury EU*. ČTK, 15. 5. 2013.
- ⁴³ *ČR chce na summitu EU omezovat dotace do obnovitelných zdrojů*, op. cit.
- ⁴⁴ Konkurenčním projektem byl Transadriatický plynovod (TAP).
- ⁴⁵ Ta je tvořená britskou BP, norskou společností Statoil, ázerbájdžánským státním podnikem SOCAR a francouzským Totalem.
- ⁴⁶ *Plynovod Nabucco plyn z Ázerbájdžánu do Evropy přepravovat nebude*. iDNES.cz, 26. 6. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/plynovod-nabucco-plyn-z-azerbajdzanu-do-evropy-prepravovat-nebude-1f4-eko-zahranicni.aspx?c=A130626_135429_eko-zahranicni_spi.
- ⁴⁷ Na druhé straně z hlediska budování vzájemně propojeného energetického trhu a diverzifikace přepravních tras a tím i energetické bezpečnosti EU, včetně ČR, bylo důležitým krokem přijetí *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výborů regionů* z 14. 10. 2013 s názvem *Dlouhodobá vize infrastruktury v Evropě a za jejími hranicemi*, které mj. stanovilo seznam 248 „projektů společného zájmu EU“ v oblasti evropské energetické infrastruktury, což by mělo znamenat jejich rychlejší schvalovací procedury i jistější přístup k financování. V ČR se kromě prodloužení trasy ropovodu z Litvínova do německé rafinérie ve Spurgau označení „projekt společného zájmu EU“ týká plánů na 100 kilometrů plynovodu označovaného jako Stork II. mezi Libhoštěm, Hatí a Kedzierzynom v Polsku, spojením potrubí plynovodu mezi Břeclaví a Baumgartenem a Reinthaltem v Rakousku, a 110 kilometrů zamýšleného plynovodu mezi jižními Čechami a rakouským

- Oberkappel. Uvnitř ČR je pak v evropském zájmu stavba vnitřních linek, rozveden a trafostanic ve Verněřově, Vítkově, Přestíciích, Kočině, Mírovce a Čebíně. Dále srv. *Ropovod z Litvínova do Spergau je projektem společného zájmu EU*. ČTK, 14. 10. 2013.
- ⁴⁸ K tomu dále srv. *Předloha návrhu směrnice Rady, kterou se mění směrnice 2009/71/EURATOM, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení*. On-line: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0343:FIN:CS:PDF.
- ⁴⁹ K tomu dále srv. Euroskop (2013b): *Energie v červnu 2013*. Euroskop.cz, 2. 7. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/8440/22643/clanek/energie-v-cervnu-2013/>.
- ⁵⁰ *Senátoři nesouhlasí s novou směrnicí EU o jaderné bezpečnosti*. ČTK, 15. 5. 2013.
- ⁵¹ Podobně návrh plánované směrnice podpořily i Finsko, Slovensko, Polsko či Lotyšsko, které plánují stavět jaderné elektrárny. *EU chce prý usnadnit výstavbu jaderných elektráren, ČR souhlasí*. ČTK, 19. 7. 2013.
- ⁵² *EU zvažuje usnadnění výstavby jaderných elektráren, ČR je prý pro*. ČTK, 19. 7. 2013.
- ⁵³ Europoslanci o tomto návrhu hlasovali již v dubnu 2013, ale tehdy ho odmítli. Komise od té doby učinila pár kompromisů a poslala rozhodování o emisních povolenkách zpět do pléna Evropského parlamentu.
- ⁵⁴ *Europoslanci schválili odložení aukce emisních povolenek*. ČTK, 3. 7. 2013.
- ⁵⁵ Naopak levné povolenky jsou výhodné pro uhelné elektrárny, které mají oproti čistým zdrojům energie méně nákladný provoz.
- ⁵⁶ *Europoslanci schválili odložení aukce emisních povolenek*, op. cit.
- ⁵⁷ Například v polovině srpna 2013 schválila Poslanecká sněmovna vládní návrh zákona na omezení podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů v nových elektrárnách uvedených do provozu od roku 2014. Účelem novely je omezit dopady podpory obnovitelných zdrojů na spotřebitele i na státní rozpočet. V roce 2013 šlo na tuto podporu kolem 45 mld. Kč, z toho téměř 12 mld. Kč šlo ze státního rozpočtu. Dále srv. *Poslanci zastavili podporu pro nové obnovitelné zdroje. Elektřina může zlevnit*. iHNED.cz, 16. 8. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-60436770-poslanci-zastavili-podporu-pro-nove-obnovitelne-zdroje-elektřina-muze-zlevnit.
- ⁵⁸ Dále k tomu srv. *Velké firmy se vyslovily pro změnu evropské energetické politiky*. ČTK, 11. 10. 2013.
- ⁵⁹ *Sdělení Komise Vytvoření vnitřního trhu s elektřinou a optimální účinek veřejných zásahů*. On-line: ec.europa.eu/energy/gas_electricity/doc/com_2013_public_intervention_cs.pdf.
- ⁶⁰ K tomu dále srv. Euroskop (2013c): *Energie v listopadu 2013*. Euroskop.cz, 6. 12. 2013. On-line: <https://www.euroskop.cz/8440/23314/clanek/energie-v-listopadu-2013/>.
- ⁶¹ Zároveň energetika byla důležitým tématem také během setkání prezidentů V4 2. 7. 2013 v polské Visli. Dále srv. *Prezidenti visegrádské čtyřky začali jednat v jihopolské Visli*. Parlamentní listy, 2. 7. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Prezidenti-visegradske-ctyrky-zacali-jednat-v-jihopolske-Visli-277740.
- ⁶² *Ve Varšavě se premiéři V4 schází s Merkelovou a Hollandem*. ČTK, 6. 3. 2013.
- ⁶³ *V4 podporuje sjednání dohody o volném obchodu mezi EU a Japonskem*. E15, 16. 6. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/v4-podporuje-sjednani-dohody-o-volnem-obchodu-mez-eu-a-japonskem-998483.
- ⁶⁴ *Report of the Polish Presidency of the Visegrad Group: July 2012–June 2013*. Warsaw 2013. On-line: www.ms.gov.pl/resource/432fe03a-fb6b-463f-92c5-5c71bdc75174:JCR.
- ⁶⁵ Dále srv. Visegrad Group (2013): *Road Map towards the regional gas market among Visegrad 4 countries*. Warsaw, June 16, 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/official-statements.
- ⁶⁶ Euractiv (2013): *Premiéři V4: Každá země EU má právo na vlastní energetický mix, včetně jádra a plynu z břidlic*. Euractiv.cz, 14. 10. 2013. On-line: www.euractiv.cz/energetika/clanek/premieri-v4-kazda-zeme-eu-ma-pravo-na-vlastni-energeticky-mix-včetně-jadra-a-bridlicoveho-plynu-visegradska-rusnok-tusk-fico-orban-eu-energetika-011190.
- ⁶⁷ Tamtéž.
- ⁶⁸ Tamtéž.
- ⁶⁹ V lednu 2015 má být uvedeno v provoz spojení soustav Slovenska a Maďarska, a dále by pak měla pokračovat i příprava propojení Slovenska a Polska.

- ⁷⁰ Euractiv (2013): *Premiéři V4: Každá země EU má právo na vlastní energetický mix, včetně jádra a plynu z břidlic*, op. cit.
- ⁷¹ Vedle toho společnost NET4GAS, která je výhradním provozovatelem tuzemské plynárenské soustavy, představila v roce 2013 svůj plán na spuštění jižní cesty přes Rakousko. Napojení na Rakousko v budoucnu mělo otevřít další důležitou cestu plynu ze severu na jih a naopak. Výrazně by tak vzrostla role ČR jako tranzitní země. Plán počítá s tím, že ze stávajícího uzlu plynovodu v Břeclavi na jihu Moravy bude vybudován krátký, asi 60 kilometrů dlouhý spoj BACI (Bidirectional Austrian Czech Interconnection) do rakouského Baumgartenu, což je jedno z nejdůležitějších obchodních míst v Evropě. Druhá větev do Rakouska by vedla z jižních Čech z oblasti poblíž Českých Budějovic do Oberkappelu na hranicích Rakouska a Německa. Dále srv. *NET4GAS má před prodejem velké plány. Plynovod MORAVIA a propojení do Rakouska*. iHNED.cz, 21. 2. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-59360640-net4gas-chysta-plynovod-do-rakouska.
- ⁷² *Dostavbě Temelína chceme zabránit, tvrdí představitelé Horních Rakous*. Novinky.cz, 19. 1. 2013. On-line: www.novinky.cz/zahranicni/evropa/290740-dostavbe-temelina-chceme-zabranit-tvrdi-predstavitel-hornich-rakous.html.
- ⁷³ *Zeman je na návštěvě Rakouska. Obhajoval bezpečnost jádra a odsun Němců*. iHNED.cz, 23. 4. 2013. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-59748100-zeman-je-na-navsteve-rakouska-obhajoval-bezpecnost-jadra-a-odsun-sudetських-nemcu.
- ⁷⁴ *Prezidenti: Dopravní spojení mezi ČR a Rakouskem je nedostačující*. Parlamentní listy, 18. 10. 2013. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Prezidenti-Dopravni-spojzeni-mezí-CR-a-Rakouskem-je-nedostacujici-289998.
- ⁷⁵ Zajímavostí v tomto ohledu je srovnání podílu fosilních paliv a obnovitelných zdrojů na výrobě elektřiny v ČR a SRN. Zatímco v České republice v roce 2013 díky mírnému nárůstu výroby elektřiny z OZE poprvé klesl podíl produkce elektřiny z uhlí pod 50 %, v SRN statistiky ukazují, že podíl německé produkce elektřiny z uhlí významně překračuje 50 % a celkově je podíl produkce elektřiny z fosilních zdrojů okolo 60 %. A podle V. Wagnera se dá předpokládat, že se nůžky mezi ČR a SRN budou i nadále stále více rozvírat. V ČR by mohl podíl uhlí i nadále klesat, naopak v SRN se po odstavení všech jaderných elektráren v roce 2022 bude zvyšovat podíl fosilních zdrojů. Dále srv. Wagner, Vladimír (2013): *Česko se odvrací od uhlí. Zato Německo bez něj nedokáže žít*. Technet.cz, 5. 11. 2013. On-line: technet.idnes.cz/obnovitelne-zdroje-cesko-nemecko-dq4/-veda.aspx?c=A131103_182539_veda_mla.
- ⁷⁶ Vedle agendy na úrovni politických představitelů obou zemí, probíhala intenzivní interakce také mezi německými a českými energetickými firmami. Například 28. března podepsala společnost RWE smlouvu o prodeji provozovatele českých plynovodů Net4Gas německé pojišťovně Allianz a kanadské investiční skupině Borealis. Dále srv. *RWE prodala Net4Gas pojišťovně Allianz a skupině Borealis*. ČTK, 28. 3. 2013.
- ⁷⁷ Rourami o průměru 1,4 m ročně proteče až 30 mld. m³ plynu, což je tak 3,5násobek spotřeby ČR. Dále srv. *Provoz 166 km dlouhého plynovodu Gazela byl zahájen*. ČTK, 14. 1. 2013.
- ⁷⁸ *Závislost na dodávkách plynu přes Ukrajinu končí. Nečas spustil Gazelu*. iDNES.cz, 14. 1. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/necas-spustil-plynovod-gazela-der/-ekonomika.aspx?c=A130114_135947_ekonomika_spi.
- ⁷⁹ *Nečas míří do Bavorska, setká se se Seehoferem a navštíví Dachau*. ČTK, 20. 2. 2013.
- ⁸⁰ *Nečas v Bavorsku zopakoval, že ČR lituje křivd z vysídlení Němců*. ČTK, 20. 2. 2013.
- ⁸¹ *Nečas jako první český premiér promluví před bavorskými poslanci*. ČTK, 20. 2. 2013.
- ⁸² *Německo plánuje jak ulehčit české přenosové soustavě, řekl Rösler*. ČTK, 7. 5. 2013.
- ⁸³ Tamtéž.
- ⁸⁴ *Německo se po volbách musí „popasovat“ s energetikou, i kvůli ČR*. ČTK, 19. 9. 2013.
- ⁸⁵ Německo už kvůli neplánovaným přetokům přislíbilo výrazně posílit svou energetickou infrastrukturu a do roku 2020 si SRN vytkla za cíl postavit 4700 kilometrů vedení, zatím jich ale stojí jen zlomek.
- ⁸⁶ *Německo stojí o užší spolupráci s ČR při řešení přetoků elektřiny*. ČTK, 17. 10. 2013.
- ⁸⁷ Stejná zařízení se již osvědčila na hranicích s Německem a zeměmi Beneluxu. *Německé přetoky elektřiny mají zastavit ochranné transformátory*. iHNED.cz, 10. 12. 2013. On-line: hn.ihned.cz/c1-

- 61424170-nemecke-pretoky-elektriny-maji-zastavit-ochranne-transformatory.**
- ⁸⁸ *Německá studie zpochybnila bezpečnost Temelína, ministr ČR hájí.* ČTK, 19. 9. 2013.
- ⁸⁹ Dále k tomu srv. Tichý, Lukáš (2012): Energetika ve vnějších vztazích České republiky, op. cit.; Tichý, Lukáš (2013): Energetika ve vnějších vztazích České republiky, op. cit.
- ⁹⁰ *Westinghouse tvrdí, že vede v tendru na dostavbu Temelína.* ČTK, 25. 3. 2013.
- ⁹¹ Naopak podle ruské tiskové agentura RIA Novosti, s odvoláním na zdroje obeznámené s hodnocením, byla nabídka česko-ruského konsorcia lepší ve třech ze čtyř kritérií, mj. prý i co se týká nabízené ceny. *Westinghouse tvrdí, že vede v tendru na dostavbu Temelína,* op. cit.
- ⁹² Naopak ruská společnost Tvel, která vyrábí jaderné palivo mj. i pro české elektrárny Dukovany a Temelín, v polovině dubna 2013 oznámila, že v současnosti neplánuje postavit závod na výrobu paliva v ČR. Podle společnosti ani po rozšíření Temelína, kdyby fungovaly čtyři bloky v každé z českých jaderných elektráren, by nestačily pro dostatečné vytížení závodu. *Firma Tvel nyní neplánuje výrobu jaderného paliva v Česku.* ČTK, 15. 4. 2013.
- ⁹³ Konkrétně šlo o těchto 13 českých firem – Arako, ETD Transformátory, Chemcomex, Chladicí věže, Modřany Power, MPOWER Engineering, Promont, Sandvik Chomutov Precision Tubes, Sigma Group, Škoda JS, Vítkovice, ZAT a ZVVZ-Enven Engineering. Dále srv. *Rosatom chce na výrobě reaktorů spolupracovat s 13 firmami v ČR.* ČTK, 13. 3. 2013.
- ⁹⁴ Zároveň česko-ruské konsorcium MIR.1200 oznámilo, že se chystá založit společnost Nuclear Power Alliance, která by v případě úspěchu konsorcia v tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín řídila projekt stavby. *Konsorcium MIR.1200 chystá firmu, jež bude řídit stavbu Temelína.* ČTK, 7. 3. 2013.
- ⁹⁵ *Konsorcium MIR.1200 podepsalo smlouvy s českými firmami.* ČTK, 13. 3. 2013.
- ⁹⁶ *Dostavba Temelína podle Mládky podpoří růst zaměstnanosti v ČR.* ČTK, 18. 6. 2013.
- ⁹⁷ *Senát chce dohlížet na rovné podmínky pro uchazeče o Temelín.* ČTK, 18. 3. 2013.
- ⁹⁸ *Matvijenková s premiérem Nečasem jednali o české zbrojní výrobě.* ČTK, 19. 3. 2013.
- ⁹⁹ *Zeman přijme předsedkyni horní komory ruského parlamentu.* ČTK, 19. 3. 2013.
- ¹⁰⁰ *Zeman by chtěl víc ruských investic, i v souvislosti s Temelínem.* ČTK, 9. 5. 2013.
- ¹⁰¹ *Dostavba Temelína podle Mládky podpoří růst zaměstnanosti v ČR.* ČTK, 18. 6. 2013.
- ¹⁰² *Medveděv: Ruská dostavba Temelína přinese Česku až 156 miliard Kč.* ČTK, 27. 5. 2013.
- ¹⁰³ *Putin: ČR je pro Rusko tradičním partnerem.* ČTK, 27. 5. 2013.
- ¹⁰⁴ *Medveděv: Ruská dostavba Temelína přinese miliardové investice.* ČTK, 27. 5. 2013
- ¹⁰⁵ Dále srv. *České firmy v Petrohradu podepsaly dohody za stovky milionů eur.* ČTK, 28. 5. 2013, a *Nečas: Cesta do Ruska otevřela dveře českým firmám na ruský trh.* ČTK, 29. 5. 2013.
- ¹⁰⁶ Obě společnosti rovným dílem investují přes 2,5 mld. Kč do podzemního zásobníku s plynem, jehož stavba by měla být zahájena v roce 2014 a dokončena v polovině roku 2016. Bude mít kapacitu 448 mil. m³, půjde tak o jeden z největších a také nejmodernějších v Česku. Dále srv. *V Dambořicích vznikne obří zásobník plynu za 2,5 mld Kč.* ČTK, 20. 3. 2013
- ¹⁰⁷ *Temelín otevřel Nečasovi veře k Medveděvovi i Putinovi.* iHNED.cz, 26. 5. 2013. On-line: hn.ihned.cz/c1-59955640-temelin-otevrel-ncasovi-dvere-k-medvedevovi-i-putinovi.
- ¹⁰⁸ PKN Orlen kontroluje český petrochemický holding Unipetrol, který je většinovým vlastníkem České rafinérské, odběratele ruské ropy z Družby.
- ¹⁰⁹ Westinghouse podle průběžného hodnocení tendru na rozšíření JE Temelín zvítězil ve dvou nejdůležitějších parametrech: ve věci samotné technické konstrukce reaktorů a v otázce možného licencování technologií. Dále srv. *Věřím, že Česko vsadí na jadernou energii, lobbuje za Temelín americký velvyslanec Eisen.* iHNED.cz, 1. 7. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-60165060-verim-ze-cesko-vsadi-na-jadernou-energi-lobbuje-za-temelin-americky-velvyslanec-eisen.
- ¹¹⁰ *Zájemci o Temelín uzavírají smlouvy s českým průmyslem.* ČTK, 27. 2. 2013.
- ¹¹¹ *Westinghouse slibuje podporu jihočeskému regionu, pokud dostaví Temelín.* Novinky.cz, 21. 5. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/302528-westinghouse-slibuje-podporu-jihoceske-mu-regionu-pokud-dostavi-temelin.html.
- ¹¹² *USA nabízejí půjčku až na polovinu Temelína. Cena dostavby dosáhne až 300 miliard.* iHNED.cz, 30. 7. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-60338620-usa-nabizeji-pujcku-az-na-polovinu-temelina.
- ¹¹³ *Američané se dle Schwarzenberga dál zajímají o dostavbu Temelína.* ČTK, 23. 4. 2013.

- ¹¹⁴ *Francouzská Areva je ze hry o Temelin. Šéf ÚOHS Rafaj zamítl jejich odvolání.* iHNED.cz, 26. 7. 2013. On-line: byznys.ihned.cz/c1-60320410-francouzska-areva-je-ze-hry-o-temelin-sef-uohs-rafaj-zamitl-jejich-odvolani.
- ¹¹⁵ *Arevě se nelíbí vyloučení z temelínského tendru, chce se bránit u soudu.* Novinky.cz, 23. 9. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/314079-areve-se-nelibi-vyloucení-z-temelinskeho-tendru-chce-se-branit-u-soudu.html.
- ¹¹⁶ *Soud vyšel vstříc Arevě, dostavba Temelína se může znovu oddálit.* iHNED.cz, 23. 10. 2013. On-line: hn.ihned.cz/c1-61055090-soud-vysel-vstříc-areve-dostavba-temelina-se-muze-znovu-oddalit.
- ¹¹⁷ *Brusel hrozí Česku žalobou kvůli zakázce na dostavbu Temelína.* Novinky.cz, 11. 11. 2013. On-line: www.novinky.cz/ekonomika/318816-brusel-hrozi-cesku-zalobou-kvuli-zakazce-na-dostavbu-temelina.html.
- ¹¹⁸ *Brusel hrozí Česku žalobou a pokutou kvůli dostavbě Temelína.* iDNES.cz, 11. 11. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/cesku-hrozi-zaloba-z-bruselu-kvuli-dostavbe-temelina-p04-/ekonomika.aspx?c=A131111_074326_ekonomika_skr.
- ¹¹⁹ *Dvoudenní návštěvu Bruselu Zeman zahájil v Evropském parlamentu.* ČTK, 18. 9. 2013.
- ¹²⁰ *S Van Rompuyem chce Nečas probrat například situaci v eurozóně.* ČTK, 24. 4. 2013.
- ¹²¹ *Nečas řekl Erdoganovi, že Praha podporuje členství Turecka v EU.* ČTK, 4. 2. 2013.
- ¹²² *Česko podepíše s Japonskem dohodu o jaderné spolupráci, tvrdí tamní tisk.* iDNES.cz, 8. 6. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/japonsko-a-dohoda-s-cr-o-jaderne-spolupraci-fj8-/ekonomika.aspx?c=A130608_142552_eko-zahranicni_ert.
- ¹²³ Úřad vlády ČR (2013b): *Strategie působení ČR v EU*, op. cit.
- ¹²⁴ MPO ČR (2013): *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky*, op. cit.
- ¹²⁵ Tamtéž, s. 95.
- ¹²⁶ *Koaliční smlouva, část 1. Hospodářský rozvoj země.* Novinky.cz, 13. 12. 2013. On-line: www.novinky.cz/specialy/dokumenty/321984-koalici-smlouva-cast-1-hospodarsky-rozvoj-zeme.html.
- ¹²⁷ *Albánie chce urovnat spor s ČEZ. Obává se mezinárodní arbitráže.* iDNES.cz, 21. 10. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/albanska-vlada-chce-jednat-s-cez-obava-se-mezinarodni-arbitraze-pby-/eko-zahranicni.aspx?c=A131021_193330_eko-zahranicni_zt.
- ¹²⁸ *ČEZ v Bulharsku o licenci nepřijde, rozhodl tamní regulační úřad.* iDNES.cz, 14. 11. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/cez-a-licence-v-bulharsku-0x3-/eko_euro.aspx?c=A131114_164456_eko_euro_ert.
- ¹²⁹ *Bulharsko zahájilo s ČEZ řízení o odebrání licence, důvody zatím tají.* op. cit.
- ¹³⁰ *Dále srv. ČEZ v Albánii možná přijde o více než pět miliard. Pro Nečase je celá situace zklamáním,* op. cit.
- ¹³¹ *Například srv. Šnobl, Milan (2013): Česká energetika je v zajetí korupčních zájmů. Dokud to potrvá, země neporoste.* iHNED.cz, 26. 8. 2013. On-line: dialog.ihned.cz/c1-60487880-zeme-neporoste-dokud-ji-budou-ridit-korupcni-zajmy-jako-treba-v-energetice.
- ¹³² *Např. srv. Koželuh, Jiří (2013): Českou závislost na ropě je třeba léčit.* iHNED.cz, 21. 6. 2013. On-line: tech.ihned.cz/hnfuture/c1-60114480-ceskou-zavislost-na-rope-je-treba-lecit.
- ¹³³ *K tomu např. srv. Temelín dostavte, bude se hodit, radí Česku světová ekonomická legenda Hans Werner Sinn.* iHNED.cz, 12. 12. 2013. On-line: ekonom.ihned.cz/c1-61432980-temelin-dostavte-bude-se-hodit-radi-cesku-svetova-ekonomicka-legenda-hans-werner-sinn.
- ¹³⁴ *ČEZ oddálí rozhodnutí o dostavbě Temelína, vítěze oznámí až v roce 2014.* iDNES.cz, 22. 7. 2013. On-line: ekonomika.idnes.cz/cez-rozhodne-o-dostavbe-cez-nejdrive-o-rok-pozdeji-fsz-ekoakcie.aspx?c=A130722_105649_ekoakcie_fih.
- ¹³⁵ *Například srv. Spurný, Jaroslav (2013): Energetika, energetika a energetika. Co by měla dělat a co bude dělat vláda Jiřího Rusnoka.* Respekt, 11. 7. 2013. On-line: respekt.ihned.cz/c1-60230180-energetika-energetika-a-energetika.
- ¹³⁶ *Např. srv. Arevě se nelíbí vyloučení z temelínského tendru, chce se bránit u soudu,* op. cit.

Kapitola 19

Rozvojový rozměr české zahraniční politiky

Ondřej Horký-Hluchář

ČLENSTVÍ VE VÝBORU DÁRCŮ OECD: KONEC NEBO ZAČÁTEK?¹

Až bude někdo psát stručnou historii české rozvojové spolupráce, určitě v ní nebude chybět rok 2013 ani datum 14. května, kdy Výbor pro rozvojovou pomoc Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD DAC) přijal Českou republiku za svého 26. člena. Je-li samotná OECD označována za „klub bohatých“, její výbor dárců rozvojové pomoci lze s nadsázkou označit za „klub superbohatých“, i když jen šest členských zemí organizace zatím zůstává za branami výboru. Na tom nic nemění ani skutečnost, že sama OECD jako tradičně západní spolek s kořeny v Marshallově plánu rozvolnila tváří rostoucí konkurenci z globálního Jihu kritéria pro členství ve výboru i v samotné organizaci. V každém případě řečeno slovníkem OECD, „partnerské země“, tedy země přijímající rozvojovou pomoc, vnímají stále celkem nelibě skutečnost, že o budoucnosti rozvojové spolupráce na globální úrovni do velké míry rozhoduje tato exkluzivní instituce bez jejich přímého zapojení a na rozdíl od OSN zpochybňují její legitimitu. To ovšem nic nemění na faktu, že do „daku“, jak bývá v rozvojové komunitě nazýván, vstoupilo v 53. roce jeho existence Česko jako první země bývalého sovětského bloku, a potvrdilo tak svoje prvenství mezi „novými“ členskými zeměmi EU v oblasti rozvojové spolupráce.

Jak upozornila hrstka médií, stalo se tak „*bez velké slávy, fanfár i mediální pozornosti*“.² Náměstek ministra zahraničních věcí Tomáš Dub u této příležitosti uspořádal číši vína, na které se sešla velká část české rozvojové komunity ze státní i nestátní sféry. Politici a političky však chyběli. I jejich nepřítomnost dokresluje červenou linku kapitol této „ročenky“ v oblasti rozvojové spolupráce: nízkou míru politizace, klesající polarizaci a zároveň vysokou technokratizaci této finančně nákladné zahraničně-politické agendy. Hlavní výtkou zhodnocení zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) ze strany OECD totiž směřovala na nízký objem rozvojové pomoci, tedy oblast, která závisí především na politickém rozhodnutí vlády a podpoře parlamentu. Dokonce

i nevládní neziskové organizace v tomto roce přes růstová očekávání nepožadovaly v komentáři k plánu na rok 2014 a dokonce ani do roku 2016 celkové navyšování pomoci. Druhá výrazná výtka výboru pak směřovala k vázanosti rozvojové pomoci na dodávky služeb a zboží od českých firem a „neziskovek“. V této souvislosti vyznívá ironicky poselství tehdejšího ministra zahraničních věcí přechodné vlády Jana Kohouta, že rozvojová spolupráce je investicí, kterou mají „realizovat české firmy“, jak sdělil diplomatickému sboru ihned poté, co vyzdvihl vstup do OECD DAC jako důkaz naší „vyspělé úrovně“.³

Tento příklad ukazuje, že podobně jako v souvislosti s multilaterální strategií v roce předchozím se případná politizace rozvojové spolupráce vyjadřuje pragmatickým pojetím jako nástroje ekonomické diplomacie či rovnou exportní politiky.⁴ Pokud tedy vstup do OECD DAC symbolizuje pomyslné završení institucionálního a technického rámce rozvojové spolupráce, z hlediska politického a veřejného znamená spíše začátek a výzvu pro zajištění politické udržitelnosti politiky mimo výsadní argumentaci pozitivních hospodářských dopadů politiky na růst české ekonomiky. Politické vedení v roce 2013 nicméně zajišťovala vláda bez důvěry parlamentu, jmenovaná novým prezidentem Milošem Zemanem, a proto je pro možné změny této politiky třeba počkat až na zhodnocení roku 2014, kdy nastoupila koaliční vláda vzešlá z říjnových voleb do Poslanecké sněmovny.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Nízká míra politizace a pragmatické pojetí rozvojové spolupráce ve vládním mezidobí

Ačkoli protesty Euromaidanu začaly na konci listopadu roku 2013, samotná únorová revoluce na Ukrajině i následné připojení Krymu k Rusku a občanská válka na východu země, souhrnně považované za největší konflikt v Evropě od balkánských válek, probíhaly až v roce 2014. Politicky motivovaná rozvojová a transformační pomoc poskytnutá Ukrajině na základě mimořádného usnesení vlády proto není ani součástí této kapitoly.⁵ Zejména bude zajímavé sledovat, zda Ukrajina bude následovat Gruzii, která se v důsledku mimořádné pomoci následující vojenský konflikt s Ruskem v roce 2008 postupně stala prioritní zemí české rozvojové spolupráce. Zkušenost s následným zařazením Gruzie mezi projektové země totiž ukazuje, že politizace rozvojové spolupráce se týká pouze bezprostřední fáze po konfliktu nebo politických jednání na nejvyšší úrovni, poté již zájem politiků o pokračování pomoci opadne a v pomoci pokračuje MZV prostřednictvím České rozvojové agentury (ČRA) jednak na základě kontinuity vyplývající z dlouhodobého charakteru rozvojové spolupráce, jednak na základě předchozích úspěchů či neúspěchů. V každém případě *ad hoc* zařazené Gruzie, Palestina, Kosovo a Kambodža se na seznamu projektových zemí na rozdíl od dalších prioritních zemí udržely.⁶ Zákonem a koncepcí podepřený systém ZRS je dnes natolik robustní a formálně svázaný pravidly, že pokusy zásadně změnit teritoriální a sektorové priority by vyžadovaly silnou politickou vůli na úrovni vlády jako celku

a nejen změny na úrovni rezortní. I přesto se v roce 2013 podle některých aktérů objevovaly na MZV nápady prosadit mezi prioritní země Senegal nebo Jižní Súdán.⁷

Rok 2013 tedy na vnější úrovni ještě nepřinesl žádné mezinárodněpolitické události, které by vedly k politizaci pomoci, je ovšem třeba vzít v potaz protipříklad, že ani angažmá české armády v Mali neotevřelo otázku, že by se stalo příjemcem jiné než vojenské a z hlediska objemu řádné humanitární pomoci.⁸ Na úrovni domácí ovšem z posilujícího pragmatického přístupu, doplněného ideologickým zabarvením a důrazem na český vývoz, nevystoupil ani poslední koncepční dokument Nečasovy vlády. V květnové pětadvacetistránkové *Strategii působení ČR v EU* s podtitulem *Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu* se přes několikamiliardové náklady z českého státního rozpočtu na rozvojovou politiku EU na rozdíl od obecného důrazu na východní dimenzi a společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vůbec neobjevuje. Obsahuje však charakteristické odmítnutí dalšího „*prohlubování antidiskriminační legislativy*“.⁹ Sekce úřadu vlády pro evropské záležitosti pod vedením státního tajemníka Vojtěcha Bellinga také potlačila globální agendu rovnosti žen a mužů v rámcové pozici ke sdělení Komise k cílům udržitelného rozvoje po roce 2015 s názvem *Důstojný život pro všechny: Skoncovat s chudobou a umožnit světu udržitelnou budoucnost*, na které MZV kromě ÚV spolupracovalo s MŽP. Výbor pro Evropskou unii tedy po dlouhém vypořádání mezirezortních připomínek souhlasil s jedním souborem cílů společných pro udržitelný a globální rozvoj, které nahradí Rozvojové cíle tisíciletí. V souladu s ideologickou pozicí vlády ale také kladl důraz na ekonomický pilíř udržitelného rozvoje na úkor jeho ekologického a sociálního rozměru a odmítal právní závaznost nově vyjednaného dokumentu. Kontinuitu i shodu s pozicí MZV ovšem dokument nesl v důrazu na domácí zdroje rozvojových zemí místo závazků zemí rozvinutých, na soukromý sektor a na absenci tématu sociálních politik, klíčových v situaci, kdy většina nejchudších na světě žije v zemích středního příjmu.¹⁰

Vláda Jiřího Rusnoka jmenovaná prezidentem Zemanem, velkým zastáncem pro-exportní politiky, nijak neomezované lidskoprávní politikou, v důrazu na soukromý sektor ze strany pravicové vlády pokračovala.¹¹ Sám prezident se sice na každoročním setkání vedoucích zastupitelských úřadů ve svém krátkém proslovu zahraniční rozvojové spolupráce nedotkl, podporu vývozu ale označil za první úkol české diplomacie.¹² Při téže příležitosti vyzněl projev prezidentova premiéra neutrálně, když rozvojovou spolupráci zapojil po bok lidskoprávní a transformační politiky a místo dimenze ekonomické zdůraznil české transformační zkušenosti.¹³ Vládní prohlášení však promluvilo jednoznačně: „*Pro další zlepšení fungování systému zahraniční rozvojové pomoci podpoří vláda větší zapojení soukromého sektoru do realizace rozvojových projektů.*“¹⁴ Odlišně stanovené priority tak také svědčí o péči věnované této agendě ze strany Rusnokovy vlády. A konečně v úvodu zmíněný, dočasný ministr zahraničních věcí J. Kohout, který měl v minulosti s rezortem zahraničí bohaté zkušenosti, navázal ve svém nyní již veřejně nedostupném oslovení diplomatek a diplomatů rozvojovou spolupráci přímo na „*vyhledávání nových obchodních příležitostí*“. Rozvojová spolupráce pro něj znamenala „*svým způsobem investici*“ do „*obecného dobra*“, která „*by se nám měla vrátit*“ a kterou „*by měly realizovat české firmy*“.¹⁵ Místo polarizace mezi pravicovou a úřednickou vládou tedy panovala spíše konti-

nuita, kterou ovšem podporovalo i osobní obsazení středních a nižších pozic ministerstva zahraničních věcí, jak o tom pojednává příslušná podkapitola věnovaná aktérům. Jednorázovou výjimku z konsenzuální depolitizace tvoří jen tamtéž rozebraný protiunijní výstup jednoho senátora u příležitosti ratifikace dohody o financování 11. Evropského rozvojového fondu.

Nečekaně rychlý a hladký vstup do OECD DAC

Zatímco ještě před několika roky se MZV jako celek i příslušný rozvojový odbor stavěl ke vstupu do Výboru pro rozvojovou pomoc OECD velmi rezervovaně kvůli dodatečným závazkům a potřebným kapacitám, ke zlomu došlo ke konci roku 2012 v důsledku odhodlání předsedy výboru Erika Solheima DAC rozšířit. Tvrzení, že důvody, které podle tehdejšího náměstka ministra Jiřího Schneidera „*inspirovaly*“ OECD, byly především „*výsledky, kterých ČR dosáhla od roku 1995 v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci*“ a že Česko za tři měsíce zvládlo „*testy na úrovni světového standardu*“, jsou tedy jen jednou stránkou věci.¹⁶ Vzhledem k rostoucímu vlivu „*vynořujících se dárců*“ si chce OECD v rámci systému poskytování rozvojové pomoci na globální úrovni zachovat vliv, je však otázka, zda je připojení několika středoevropských členů se zanedbatelným podílem pomoci může vyrvat nutnému oslabení v multipolárním systému. V každém případě z pohledu ministerstva zahraničních věcí šlo o rychlý proces tím spíše, že jeho nižší složky si nebyly zpočátku jisty podporou vedení ministerstva, ale zároveň uvažovaly o podmíněnosti vstupu navýšením kapacit v ústředí i na misi při OECD v Paříži. Česko podalo oficiálně přihlášku do DAC 15. 1. 2013.

Ještě v roce 2012 oznamovaly země Visegrádské čtyřky vůli ke koordinaci společného vstupu do výboru.¹⁷ V půlce února se dokonce v marži neformálního setkání rozvojových ministrů a ministryň EU konala koordinační schůzka V4. Tři země však nakonec vstoupily do výboru samostatně a Maďarsko zůstalo prozatím stranou. Důvodem nakonec byla zřejmě vůle samotné OECD proces rozložit, kdy ke vstupu nejprve vyzvala Česko a až následně Slovensko s Polskem, přičemž zejména druhé jmenované narušení společného vstupu údajně těžko neslo. Slovensko nakonec vstoupilo na zasedání DAC 17. září a Polsko vstoupilo až 22. října.¹⁸ Přinejmenším vzhledem k hodnocení slovenské rozvojové spolupráce, které shrnula loňská kapitola ročenky, však česká „*rozvojovka*“ podle kritérií OECD vychází jednoznačně jako bližší ke splnění sedmi kritérií OECD.¹⁹ Samu evaluační misi Česka provedl výbor ve dnech 20.–22. března a již do půlky dubna zpracoval výsledný dokument.²⁰ Hodnocení proběhlo na základě asi třicetistránkového Memoranda o vstupu do OECD a na základě starších i nových překladů strategických dokumentů ZRS. Doplnila je řada oddělených setkání se členy rozvojové konstituce počínaje MZV a ČRA, přes rezorty zapojené do Rady pro ZRS a konče nevládní platformou FoRS – Českým fórem pro rozvojovou spolupráci s firemní Platformou podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci (PPZRS). Všichni aktéři však přes mnohé třenice v minulosti postupovali ve věci vstupu do DAC souhlasně.²¹

Jako nejslabší článek se z kritérií pro vstup jeví minimální podíl statistického ukazatele oficiální rozvojové pomoci (*official development assistance*, ODA) na hrubém

národním důchodu ve výši 0,20 % nebo celkový objem pomoci nejméně 100 mil. USD. Výbor zdůraznil, že MZV nevykazuje vázanost ODA, což jako člen DAC činit musí.²² To však již míru vázanosti spočítalo na 64 % s tím, že na technickou asistenci se kritérium nemusí vztahovat, a výběrová řízení prý obecně nejsou vázaná, neboť odpovídají evropské legislativě. Faktem zůstává, že dvoustrannou projektovou pomoc s výjimkou malých lokálních projektů při velvyslanectvích realizují ze 100 % české subjekty na základě výběrových řízení v češtině. Stipendijní program by měl být podle hodnocení i přes nedávnou reformu opět přehodnocen, což poukazuje na jeho pokračující neefektivnost z pohledu OECD, který na rozdíl od jiných zahraničněpolitických ohledů MZV upřednostňuje rozvojové dopady před dalšími efekty.²³ Výbor dále kritizoval např. administrativní náročnost tzv. malých lokálních projektů při ambasádách, o nichž není tajemstvím, že často plní zejména symbolickou funkci zviditelňování Česka v zemích globálního Jihu, pokud doplňkově nenavazují na již skončené projekty. Je však dlužno podotknout, že i přes tyto nevýhody jde o jedinou *de facto* odvázanou formu české projektové pomoci. Misi zajímalo také vykazování klimatických financí z hlediska dodatečnosti nových zdrojů, oblast, na kterou nebylo ministerstvo financí připraveno. Kritika mezinárodní organizace se tedy zaměřila zejména na oblasti, kde národní rozvojová spolupráce podléhá bezprostředním politickým a ekonomickým zájmům. Celkově však zpráva ocenila, že Česko respektovalo doporučení *special review* z roku 2007 a stav domácího systému rozvojové spolupráce byl pro hlavní evaluátory údajně pozitivním překvapením.

Česko nakonec bylo do OECD DAC pozváno na zasedání 14. května v Paříži, což obratem potvrdilo. Stalo se tak sice měsíc po Islandu, ale zároveň je třeba zdůraznit, že naposled do výboru vstoupila Korea v roce 2009 a před tím Řecko v roce 1999, přičemž hranice mezi některými „starými“ a novými členy se začíná smazávat. Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV (ORS) se nepodařilo prosadit navýšení kapacit ani v ústředí, ani na pařížské misi při OECD. Její tajemník tak sdílí agendu DAC s dalšími třemi výbory. Obecně považuje ORS vstup do OECD DAC za „významný přelom“, z hlediska důsledků dokonce klíčovější než vstup do Evropské unie. Za bezprostřední výzvu představuje především povinnost detailního statistického výkaznictví, na nějž má odbor vyčleněný půl úvazku. Post pro tuto technickou agendu se však projevuje velkou fluktuací a vzdělání juniorních diplomatek a diplomatů bývá spíše humanitního směru. Další priority DAC analyzuje podkapitola věnovaná efektivnosti ZRS. Tentokrát již standardní *peer review* české rozvojové spolupráce experty a expertkami z dalších členských zemí OECD DAC proběhne v roce 2016.

Střednědobé vyhodnocení koncepce zahraniční rozvojové spolupráce a strategie zapojení do projektů Evropského rozvojového fondu

Platná *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010–2017* měla být původně zhodnocena až „po významných mezinárodních jednáních připravovaných na rok 2015“ a k jejím změnám mělo „přiměřeně“ docházet pouze v případě „zásadních politických a ekonomických změn v ČR, popř. v mezinárodním kontextu“.²⁴ Otázkou zůstává, zda kromě zmíněného zařazení Ukrajiny nedojde k výraznějším změnám v prioritách již v důsledku revize české zahraniční politiky novým vedením MZV

v roce 2014, každopádně proces střednědobého vyhodnocení byl i tak zahájen v lednu 2013 a dokončen na jaře 2014. Jeho výsledky byly již zahrnuty do vládě předložené *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2013*. Samotný proces se opíral nejprve o vstupy od zastupitelských úřadů, během jara až léta 2013 pak proběhly postupně kulaté stoly k západnímu Balkánu, východní Evropě, Asii a Africe. Nevládní platforma FoRS svoje stanoviska nejprve probrala ve svých regionálních pracovních skupinách. Konečný pracovní materiál pak získali členové Rady pro ZRS k připomínkování v únoru 2014. Celý proces se nakonec zaměřil spíše než na principy a nástroje pomoci na její teritoriální a sektorové zaměření. Obecná doporučení nepřinášejí změny nad rámec přizpůsobení se změnám v unijní a globální rozvojové politice, které se objevily v minulých letech. Kritéria hodnocení teritorií byla předem stanovena v rozsahu odpovídajícímu zadání, aniž by předem předurčovala výsledek.²⁵ Výsledek byl navíc jednotlivými aktéry hodnocen jako konsenzuální, i když na rozdíl od ORS a FoRS nepodporoval PPZRS snížení počtů sektorů. Jako nejdůležitější závěr hodnocení se tedy jeví především plán snížení počtu prioritních zemí, který si zaslouží plnou citaci: „[V důsledku střednědobého hodnocení] bude do roku 2017 ukončena ZRS ČR v Mongolsku a Srbsku. Postupně bude utlumována ZRS ČR v Afghánistánu. Naopak s ohledem na dění na Ukrajině bude navyšován objem ZRS ČR v Gruzii. Může být i dále navýšen objem ZRS s Moldavskem, čímž by mohlo dojít k synergickému doplnění aktivit realizovaných v rámci poskytnutí pomoci Ukrajině při obnově a podpoře její demokratické transformace v období 2014–2016 (dle usnesení vlády č. 167/2014) v rámci regionu.“²⁶

Střednědobé hodnocení tedy nakonec již vzalo v potaz události na Ukrajině, jejichž hybatelem bylo odmítnutí asociační dohody s EU, a domýšlí jejich důsledky pro další země východního sousedství Gruzii a Moldavsko, ve kterých se navíc spolupráce daří. Na rozdíl od dubnové verze schválené kolegiem ministra, pracovní verze dokumentu z ledna 2014 totiž ještě nepředpokládala navýšení pomoci Gruzii a zřejmě jako kompenzaci nebo výraz odklonu nové vlády od důrazu na transatlantický vztah ani zmínkou nepřipouštěla možnost odchodu z Afghánistánu, aniž by se objevily „závažné problémy“.²⁷ Česko, které se na rozdíl od dalších střeoevropských a baltských zemí vyznačovalo větším důrazem na mimoevropské země, se tak paradoxně vrací k silnějším, politicky i ekonomicky soustředěnějším důrazu na své nejbližší okolí. Původní cíle ORS zredukovat počet zemí na čtyři programové, resp. čtyři projektové, by se tak mohly naplnit, pokud by se výběr zemí od roku 2017 ustálil na zařazení Bosny a Hercegoviny, Etiopie, Gruzie a Moldavska, resp. Kambodže, Kosova, Palestiny a v případě trvajícího politického zájmu i Ukrajiny. Ze zemí v kategorii *phase out* ale nebude zcela ukončena spolupráce se Zambíí, což jí také otevírá prostor pro návrat mezi prioritní země, ze kterých byla vypuštěna kvůli absenci české ambasády v Lusace. Otevření jednočlenné ambasády v Phnompenhu kvůli „rozvojovce“ však vytvořilo precedent i pro tento problém. Otázkou zůstává statut Myanmaru/Barmy, jež by objemově z hlediska transformační a humanitární pomoci odpovídala zemi projektové, ale bez přímé spolupráce s vládou a místní samosprávou nemá rozvojová spolupráce v duchu principů OECD smysl s tím, že nevládní organizace by jistě protestovaly proti jiné formě spolupráce než opět s místními nevládními organizacemi.

Ze stávajících programových zemí se může jevit jako překvapující odchod Mongolska, které se z hlediska objemu pomoci nacházelo na vrcholových příčkách statistik. Důvodem není ovšem jen odmítavý postoj bývalého velvyslance, ale také rychlý hospodářský růst, zaměření na Čínu a fragmentovaná spolupráce s místní vládou. Omezení spolupráce s projektovým Srbskem také dává smysl z hlediska jejího statusu kandidátské země a existenci dalších nástrojů předvstupní pomoci. Přes komplikovaný vztah etiopské vlády k nevládním organizacím a kontroverzní vstup České republiky do země, jež se vyznačuje velkým počtem dárců v době největšího důrazu na koncentraci pomoci, dnes v Etiopii působí již sedm českých nevládních organizací a celkově je spolupráce hodnocena pozitivně. S přihlédnutím ke všem problémům spolupráce s Afghánistánem (viz zhodnocení českého provinčního rekonstrukčního týmu níže) však i tak působí poněkud paradoxně, že v roce 2013 byl po konzultacích s afghánskou vládou schválen dlouhodobý program spolupráce, aby o rok později bylo oznámeno touto formou její postupné ukončení. V Afghánistánu se navíc nepodařilo i přes původní očekávání dosáhnout ani náznaků komerční návaznosti.

Ačkoli sama efektivnost rozvojové spolupráce v širším slova smyslu byla hlavním kritériem přehodnocení českých zeměpisných priorit, částečně se přikrývá i s důsledky pragmatického pojetí Nečasovy vlády a MZV, které dobře vystihla v únoru definitivně schválená a v předchozím ročníku analyzovaná *Strategie mnohostranné pomoci rozvojové spolupráce České republiky na období let 2013 až 2017*.²⁸ Ministerstvo zahraničních věcí navíc souběžně začalo pracovat na *Strategii zapojení českých subjektů do projektů financovaných v rámci EDF*, kterou Radě pro ZRS představilo až v roce 2013 a v dubnu k ní uspořádalo seminář. Na rozdíl od předvstupního nástroje pro kandidátské země IPA totiž vládu a MZV stále znepokojuje to, že české firmy nedosáhnou na tendry Evropského rozvojového fondu (ERF), do kterého Česko přispívá stamiliony korun ročně. K tomuto problému rámovanému nedostatečným ztotožněním s evropskou politikou se tato ročenka pravidelně vrací a v roce 2013 schválení příspěvků do ERF vyvolalo i poněkud rozpačitý politický konflikt v Senátu. V roce 2015 by měla ČRA pro podporu českých firem dokonce založit nový finanční nástroj. V rámci Visegrádské skupiny je Česko opět první zemí, která v této oblasti vytvořila strategii, její obsáhlost však kontrastuje s absencí strategie pro české politické priority v rámci příslušné pracovní skupiny ACP pro Afriku, Karibik a Tichomoří (ATK) v Radě Evropské unie.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Objem a rozdělení rozvojové pomoci

Detailní informace o objemu a rozdělení české rozvojové pomoci podle nástrojů, teritorií a sektorů poskytne *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2013*.²⁹ Tato kapitola se zaměřuje spíše na změny než na stav rozvojové spolupráce a spíše na kvalitu než kvantitu pomoci. Po procesní stránce se kromě výše uvedené koncepční práce v roce 2013 nic nezměnilo a MZV po vypořádání připomínek

v pracovních skupinách Rady pro ZRS a po mezirezortním připomínkování předložilo v rámci tzv. jarního balíčku informací o zahraniční rozvojové spolupráci v předchozím roce a zároveň i detailní plán na rok nadcházející a souhrnný plán na další dva roky. Také humanitární pomoc je realizována beze změn, v roce 2013 nebyla *ad hoc* rozhodnutím vlády uvolněna žádná mimořádná pomoc. Téměř dvě pětiny celkového objemu směřovaly prostřednictvím mezinárodních i nevládních organizací do Sýrie a okolních zemí, které přijaly statisíce uprchlíků před občanskou válkou. Více informací o humanitární pomoci v roce 2013 přináší přehled MZV.³⁰ Ani z hlediska celkového objemu české pomoci nedošlo k výrazným změnám. V roce 2013 klesl podíl ODA/HND na 0,11 %, neboť v absolutních číslech klesl samotný statistický ukazatel ODA na 180 mil. Kč.³¹ Tento indikátor nicméně nelze ztotožňovat ani s reálnými finančními toky rozvojovým zemím, ani se skutečnými výdaji veřejného rozpočtu. Pokles podílu ODA/HND o dvě desetiny procentních bodů oproti roku 2010 však neztrácí ze své symbolické naléhavosti v situaci, kdy podle unijních závazků měl v roce 2015 dosáhnout 0,33 %. Statisticky vykázaný objem dvoustranné pomoci, kterou může Česko více ovlivnit než pomoc vícestrannou, klesl dokonce o téměř čtvrt miliardy, tento propad jde však na vrub ukončení aktivit provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) v afghánském Lógaru, protože dárci si mohou jako oficiální rozvojovou pomoc vykázat kromě relativně nízkých nákladů civilní části i mnohem vyšší náklady vojenské části mise, jež slouží k ochraně a podpoře realizace civilních rozvojových projektů. Metodika jejich vykazování ze strany jednotlivých zemí se navíc může lišit, protože je z údajných bezpečnostních důvodů neveřejná, a tedy i neověřitelná.

Ukončení provozu PRT se projevilo i do hrubého rozdělení pomoci mezi teritoria. Evropa s 39% podílem nahradila Asii, ale po odečtení teritoriálně „neurčené“ pomoci její podíl vystoupá na téměř polovinu. Podíl pomoci pro nejméně rozvinuté země klesl na pětinu.³² Lze očekávat, že trend bude pokračovat v souvislosti se zaměřením na východní Evropu. Česká republika se v rámci diskuse o zvyšování efektivnosti ZRS vždy zdánlivě nacházela mezi Charybdou příkazu zaměřovat se na nejchudší obyvatele žijící zejména v mimoevropských oblastech planety na straně jedné a Skyllou imperativu zaměřovat se na svoje komparativní výhody v rámci dělby práce mezi donory na straně druhé. Volbu mezi vymýcením absolutní chudoby v rámci Rozvojových cílů tisíciletí a aplikaci principu komplementarity zakotvené v *Maastrichtské* a rozvinuté v *Lisabonské smlouvě* prozatím řešila vychýlením se k druhému pólu národní či regionální specializace. Zdá se však, že i bez afghánskou válkou způsobeného statistického výkyvu princip specializace posiluje nejen v důsledku volného důrazu na přenos transformačních zkušeností, ale také v důsledku nechtěné hospodářské recese, která v mnoha zemích Evropy zastavila expanzi objemu pomoci z počátku tisíciletí.

Z hlediska sektorů přechod na výkaznictví OECD potvrzuje především 1% podíl ochrany biodiverzity, jenž si většinou veřejnost spojuje se sektorem životního prostředí, i přesto že zahrnuje projekty prevence povodní. To také opakovaně kritizují nevládní organizace.³³ Výroční zpráva České rozvojové agentury pod novým vedením však zároveň nabízí nový pohled na převahu sektorů vodního a odpadového hospodářství, přístupu k udržitelným zdrojům energie a zemědělství pod souhrnnou nálepkou zelené ekonomiky. Tento novátorský přístup je však nutné rozpracovat a pozitivně

dopady projektů na životní prostředí systematicky analyzovat.³⁴ Narůstá také počet projektů realizovaných v sektoru státní správy prostřednictvím nového nástroje ČRA, a to samotnou českou veřejnou správou a jejími podřízenými organizacemi, bez prostřednictví nevládních organizací, jako tomu bývalo často v minulosti. Správa jeskyní ČR a Výzkumný ústav balneologický tak např. spolupracovaly se svými protějšky v Gruzii, CzechInvest realizoval studii proveditelnost průmyslové zóny v Kosovu.

Rozmnožení nástrojů při stagnaci objemu rozvojové spolupráce

Ve směru posílení spolupráce mezi veřejnými institucemi a soukromým sektorem by v následujících dvou letech měly být spuštěny další dva nové nástroje ČRA, a to v roce 2014 dotační řízení studií proveditelnosti soukromého sektoru a v roce 2015 nástroj pro vysílání expertů a expertek pro šíření transformačních zkušeností. K nim se v agentuře zřejmě přidá i již existující nástroj podpory *B2B*, který pilotně realizuje ORS a který až od roku 2015 převezme ČRA. Ve druhém kole *B2B*, jak bývá neformálně nazýván Program rozvojově-ekonomického partnerství, bylo osloveno 600 firem a uděleny čtyři malé projekty v Srbsku a dva v Etiopii. Počet nových nástrojů a programů ČRA tak bují vedle tradičních dotačních řízení pro platformy, „nevládky“, spolufinancování trilaterálních projektů, nový a samotnou agenturou zatím pozitivně hodnocený nástroj vysílání vysokoškolských vyučujících a k tomu ještě další plánovaná finanční linka pro propagaci Evropského roku rozvoje 2015. Panuje proto obava o dostatečnou kapacitu agentury takové množství různých modalit pomoci spravovat. Vedle zvýšených nároků spojených se vstupem do OECD DAC ale tlak působí i na MZV. Celých 116 malých lokálních projektů, které realizují zastupitelské úřady v 50 zemích světa, s průměrnou hodnotou nepřesahující čtvrt milionu korun, také vyžadují těžko odhadnutelné administrativní kapacity české diplomacie. Zavedení elektronických přihlášek však ulehčilo v roce 2013 kapacity ambasád ve zpracování žádostí téměř sedmi tisíc uchazeček a uchazečů do vládního stipendijního programu pro studium na českých vysokých školách. Jejich úspěšnost byla jen dvě procenta, což svědčí o nemožnosti českého stipendijního programu pokrýt poptávku. Stávající stipendisté a stipendistky se podruhé sešli v Černínském paláci.³⁵

Rozvojevou spoluprací mezi dvěma složkami veřejné správy v geograficky vzdálených teritoriích, nejčastěji navíc s dalším českým subjektem jako prostředníkem, charakterizuje při přípravě a realizaci často složitá komunikace, zákonné lhůty a další omezení v dárcovské i partnerské zemi. Rozpočtový rok navíc někdy zkracuje omezení časového úseku prací, které způsobuje tropické či naopak kontinentálním klima: v období dešťů či mrazů jsou některá území jen těžko dostupná. Další zdržení a zpoždění může způsobit pozdržené spolufinancování jiným dárcem či samotným partnerem. Potřeba flexibility se tak dostává do konfliktu s potřebou plánování a byrokratického dohledu nad veřejnými financemi. Spolu s novými nástroji tak již stávající objem zahraničních projektů klade velký tlak na kapacity České rozvojové agentury implementovat plán ZRS v plné míře a včas. V roce 2013 ČRA realizovala 86 projektů, z toho 36 formou dotace a 37 formou veřejné zakázky, ostatní v rámci spolupráce státní správy.³⁶ Také se zdálo, že se jí podařilo využít 92 % schválených projektových prostředků. Pokud ovšem dáme stranou formální převody prostředků jiným

organizacím, tento podíl se snížil na 89 %. A zaměříme-li se na celkový objem přečerpaných nebo nedočerpaných prostředků, přesuny dosahují celých 26 %.³⁷ Tedy celkem čtvrtina prostředků není z výše uvedených důvodů vynaložena podle vládou schváleného plánu. V této obtížné situaci, kdy agentura pro svoji práci stále postrádá jednotný informační a účetní systém a kdy se jí nepodaří „utratit“ 80 mil. Kč, stává se pro aktéry ZRS obtížné argumentovat požadavkem na navýšení prostředků vůči ministerstvu financí. Tyto rezervy však umožňují drobné mimořádné nevázané peněžní dary jako třeba afghánskému archeologickému institutu, anebo ve větší míře, ovšem zprostředkovaně českými subjekty, financovat pomoc Ukrajině v následujícím roce.³⁸ Celkově se v roce 2013 přímo podílelo na realizaci dvoustranné rozvojové spolupráce asi 250 subjektů, z toho mnohé na více projektech, a proto otázka, zda je taková roztržitost adekvátní pro relativně malý rozpočet ZRS, zůstává stále otevřena. V roce 2014 ČRA plánuje požádat o zahájení *screeningu* ze strany Evropské komise pro delegovanou spolupráci, což svědčí o jejím sebevědomí, že naplňuje unijní účetní standardy. Toto povolení by jí sice na jedné straně otevřelo dveře pro financování projektů z rozpočtu Evropské komise, na druhou stranu by však jejich realizace znamenala další zátěž pro její capacity.

Po finanční stránce přítom nejen pracovní návrh plánu ZRS z května 2014 na rok 2015, ale i střednědobý plán do roku 2017 předpokládá „s ohledem na současnou ekonomickou situaci a nezbytnou restriktivní politiku v rámci státního rozpočtu“ další stagnaci rozpočtu na dvoustrannou spolupráci ve výši 807 mil. Kč včetně stipendií, z toho 561 mil. Kč na dvoustranné projekty, 50 mil. Kč na projekty transformační politiky a 73 mil. Kč na humanitární pomoc. Plán sice konstatuje nenaplnění závazků, ale podotýká, že je nenaplnuje žádná ze zemí EU-13. Do roku 2017 předpokládá zanedbatelný nárůst podílu ODA/HND na 0,12 %, a to jen díky nárůstu příspěvku do EU, který závisí na HDP, a na nárůstu plateb do ERF v důsledku navýšení rozpočtu v nové finanční perspektivě (kvůli opětovnému zpoždění konkrétně až od roku 2015).³⁹ Eurokomisař pro rozvoj Andris Piebalgs sice opětovně vyzval, aby členské země respektovaly své závazky, neboť jejich nedodržování ve světě Unii znevěrohodňuje, tento požadavek se však v návazných dokumentech předložených MZV neobjevuje. I přes výhled růstu českého hospodářství a očekávaný nárůst výběru daní se tedy ministerstvo dále spokojuje s dílčími inovacemi v rámci stávajícího rozsahu pomoci a dodatečné zdroje hledá vně systému. Problémy českého systému je však opět třeba relativizovat jejich drtivým úspěchem ve financování projektů ze zdrojů Emerging Donors Challenge Fund americké vlády oproti dalším dárcovským zemím našeho regionu.⁴⁰ Rozvojová agentura Spojených států amerických USAID také velmi pozitivně hodnotila spolupráci s ČRA v rámci bosenského projektu FARMA.

Udržitelnost projektů české rozvojové spolupráce

Rozbor rostoucího počtu provedených projektových evaluací českých projektů v loňském roce i v předešlých letech poukázal především na jejich chronicky nízkou udržitelnost. Málokterý víceletý projekt se neobešel bez projektu návazného. Téma *Udržitelnosti českých projektů zahraniční rozvojové spolupráce* v roce 2013 ucho-pila studie nevládní platformy FoRS.⁴¹ Na jeho problematické řešení ukazují některá

doporučení publikace. Patří mezi ně i návrh vypracovat plán udržitelnosti pro každý projekt, což by ovšem dále zatížilo administrativu agentury i jednotlivých realizátorů. Komplexní projekty by podle FoRS neměly být řešeny na základě zakázek v projektech CRA, ale na základě dotací třetím subjektům, protože současný právní rámec prý neumožňuje dostatečnou flexibilitu. Toto doporučení však stojí proti uznávaným principům vlastnictví a partnerství mezi dárce a partnerskou vládou nebo místní správou podle Pařížské deklarace. Zejména však vyplývá z vázanosti české pomoci a toho, že např. zahraniční organizace občanské společnosti stále potřebují českého prostředníka. Formulace projektů probíhá v Praze a ne na místě, neboť České rozvojové agentuře stále chybí pobočky. V oblasti identifikace se zase musí agentura spolehnout na diplomaty s často odlišnými zájmy.

Většina v současnosti hodnocených projektů byla nicméně realizována již Českou rozvojovou agenturou a ne v gesci jednotlivých rezortů, což se projevilo i v jejich vyšší kvalitě. Určitým omezením však stále zůstává i kolísající kvalita jednotlivých evaluačních zpráv. V každém případě dva projekty v Etiopii zaměřené na ochranu půdy proti erozi v Awasse byly hodnoceny vesměs pozitivně. V prvním případě nicméně kvůli chybějícímu *business plánu* zkrachovala doplňková výroba kamen, která měla kromě nižší spotřeby dřeva vytvářet příjmy pro místní obyvatele, a kompenzovat tak zejména ženám ztráty vynucené ochranou životního prostředí.⁴² V druhém případě se projevil opět problém udržitelnosti s tím, že některé aktivity a jejich přínosy definitivně skončily s odchodem českého realizátora.⁴³ Pozitivně byl hodnocený zdravotnický projekt vzdělávání porodních asistentek v Zambii s výhledem prokazatelných dopadů na snižování dětské a mateřské úmrtnosti.⁴⁴ Dobře dopadl také podobně zaměřený projekt v Kambodži a sociální projekt zaměřený na zrakově postižené v Kosovu. Evaluace gruzínského projektu diagnostiky rakoviny prsu poukazuje na problém, kdy místní zdravotnictví není přes včasnou diagnózu s to zajistit léčbu.⁴⁵ Česká pomoc tak paradoxně vytváří nová rozvojová očekávání a problémy.

Jako problematičtější se jeví výsledky několika návazných humanitárních, a tedy v českém systému pouze jednoletých projektů v Barmě. Jejich udržitelnost se ukázala jako velmi omezená z několika důvodů. Kvůli horší dostupnosti přírodních zdrojů způsobených cyklónem Nargis zasažení rybáři migrují, a proto nevyužijí postavená obydlí. Jejich část také nevládní organizace postavila na pozemcích místních politických elit, kterým musejí chudí lidé platit pronájem za půdu, na níž domy stojí. Místní si navíc na pomoc zvykli, po cyklonu postrádají materiál na opravu a obecně se v regionu těžko uживí.⁴⁶ Je však třeba vzít v potaz humanitární, a tedy krátkodobý charakter tohoto typu pomoci. Zásadní problémy udržitelnosti představuje také metodicky volnější, a proto i nepřesná evaluace Provinčního rekonstrukčního týmu v Lógaru, kterou provedlo vedení zastupitelského úřadu v Kábulu. Podle oficiálního vyjádření se ze 141 velkých rekonstrukčních a 107 menších projektů rychlého dopadu nepodařilo z „*bezpečnostních či jiných důvodů [...] dokončit pouze 3 projekty*“.⁴⁷ Avšak samotná evaluace upozorňuje, že úspěch znamená především utracení peněz. Nezaručuje, že projekty mají skutečný dopad na chudobu v regionu, natož, že tyto dopady jsou udržitelné.⁴⁸ Vystavěné bezpečnostní struktury byly někdy poničeny i přesto, že PRT mohla realizovat projekty jen na malém a relativně bezpečném území provincie

mezi leteckou základnou Shank a hlavním městem provincie Pol-e Alam, ve kterém byla nakonec uplatněna téměř polovina projektů. Některé postavené civilní budovy nejsou naopak dosud využívány. Celkově evaluace označuje výsledek PRT za „nejednoznačný“.⁴⁹ Také podle mediálního vyjádření poslední vedoucí civilní části Magdaleny Pokludové nebylo vnímání ze strany partnerů jednoznačné a za kladnou stránku označila spíše samotnou spolupráci mezi ministerstvy zahraničních věcí a obrany. Evaluaci domácích platform se věnuje část věnovaná aktérům. Zapojení České evaluační společnosti do FoRS slibuje větší kvalitu evaluací, tím spíše, že např. pojednání průřezových principů ve zprávách často zcela chybí. V roce 2014 proběhne „meta-evaluace“ evaluací, která by měla poukázat na jejich slabé i silné stránky.

Transparentnost, koherence a unijní rozměr české rozvojové politiky

Neméně důležitá je i transparentnost rozvojové spolupráce vůči veřejnosti. Česká republika se v hodnocení Aid Transparency Index britské organizace Publish What You Fund umístila na 35. místě mezi agenturami a dárci s hodnocením „špatný“ (*poor*), tedy asi v polovině žebříčku.⁵⁰ Z „nových“ členských zemí EU se přesto ukázala jako nejlepší i proto, že z bilaterálních donorů je na slušném 18. místě a předběhla i některé „staré“ členské země. MZV a ČRA také pomalu připravují připojení k International Aid Transparency Initiative (IATI). Žádný velký pokrok neproběhl ani v oblasti koherence politik pro rozvoj. Podle evropské platformy nevládních rozvojových platform CONCORD patří Česko mezi země se slabým politickými závazky, které sice mají vytvořené meziministerské koordinační struktury, avšak žádný monitoring.⁵¹ Ani na unijní úrovni nepatří Česko mezi státy, které by téma koherence aktivně prosazovalo. V roce 2013 proběhla v krátkém časovém rozmezí na listopadové radě pro ZRS prezentace dvouleté zprávy Evropské komise její zaměstnankyní Zdeňkou Dobíášovou a těsně před tím i na ministerstvu zemědělství interní seminář jako důsledek „*kroku k naplnění úkolu, který byl MZe uložen radou pro ZRS v listopadu 2011*“, ovšem bez dalšího rozvinutí či diskuse.⁵² Bez ohledu na oprávněné metodologické výtky vůči ukazateli *Commitment to Development Index*, který byl v roce 2013 washingtonským think-tankem poprvé spočítán i pro Českou republiku, se právě nekoherence českých politik z hlediska rozvoje ukazuje jako klíčová i proto, že Česko se ze sledovaných zemí umístilo na třetím místě od konce za Japonskem a Koreou, tedy na horším místě než Slovensko, Polsko i Maďarsko, a to zejména kvůli významnému vývozu zbraní do zemí globálního Jihu.⁵³ Oblast koherence politik pro rozvoj se ani neobjevuje ve střednědobém vyhodnocení koncepce ZRS.

Ačkoliv se Česká republika prostřednictvím MZV nebo dalších rezortů účastní mnoha aktivit mezinárodních organizací, Rada pro ZRS žel neslouží jako prostor pro jejich sblížení. Ministerstva většinou podávají pouze informaci bez další diskuse. Větší pozornost získává zejména kvůli důsledkům až legislativní povahy jen agenda unijní. Té v roce 2013 dominovala implementace tzv. Agendy pro změnu a příprava společné pozice EU ke globální rozvojové agendě po roce 2015. V rámci nového společného přístupu EU k rozvoji se prosazuje zejména téma společného programování členských zemí, které však některé státy kritizují jako netransparentní. V pracovní skupině CODEV Rady EU Česko podporovalo zejména důraz na lidská práva

a dobré vládnutí i společně programování. V tom se jeho pozice shoduje zejména s Polskem, Slovenskem, v oblasti lidských práv pak také se skandinávskými zeměmi. MZV ČR však zůstává přes tradici kritiky přímé rozpočtové podpory zdrženlivé ve věci podmiňování pomoci jejich dodržováním. V roce 2013 také nepodporovalo lidskoprávní přístup k rozvoji, zřejmě kvůli jeho implicitnímu zahrnutí hospodářských a sociálních práv. Česko a Polsko také aktivně navrhly pravidelné zařazování tématu rozvojové agendy po roce 2015 s motivací, aby EU vystupovala jedním hlasem. Na potřebu tvorby silné společné pozice totiž poukazuje např. dlouhé hledání kompromisních stanovisek ve věci sexuálních a reprodukčních práv. Konečně pro malé státy je co nejmenší manévrovací postoj velkých států v rámci mnohostranného vyjednávání výhodný. Česká republika také napříč členskými zeměmi podporuje modernizaci konceptu ODA, aby zahrnoval i jiné než veřejné zdroje. Se zeměmi Visegrádské skupiny a Švédskem pak navzdory zdrženlivosti vysoké představitelky EU pro zahraniční věci Catherine Ashton tradičně prosazovalo zařazení Východního partnerství na jednání CODEV, ačkoli většinový postoj k této iniciativě ji zařazuje na politické výbory.⁵⁴ Po relativním neúspěchu v prosazování přenosu transformačních zkušeností do programů Evropské unie se Česko posunulo k jejich konkrétnější formulaci. Přes úmysl MZV poslat na generální ředitelství pro rozvoj a spolupráci (DG DEVCO) v rámci tzv. *secondmentu* českého diplomata nebo diplomatku, která by pro Komisi rozpracovala, však nebyl o toto téma na domácí půdě velký zájem a do výběrového řízení se opakovaně nikdo nepřihlásil.⁵⁵

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Ministerstvo zahraniční věci a kompromisní řešení rozvojové diplomacie

V roce 2013 neproběhly v linii od náměstka po ředitelku Odboru pro rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc žádné změny a přes očekávaný nárůst objemu agendy spojený se vstupem do výboru dárců OECD se obsazení odboru ustálilo na 13 zaměstnancích pod pokračujícím vedením dlouholeté ředitelky Zuzany Hlavičkové. K postupnému nárůstu kapacit však pomalu dochází na zastupitelských úřadech v prioritních zemích. Velvyslanectví České republiky v Phnompenhu bylo otevřeno především kvůli agendě rozvojové spolupráce a vede je chargée d'affaires a bývalá referentka ORS Jana Gašparíková. Podobné otevření úřadu, byť v minimalistickém pojetí, přitom bylo ještě před několika roky pro MZV nemyslitelné. O úspěchu rozvojového odboru také svědčí, že kambodžská ambasáda patří do první vlny nových či staronových úřadů otevřených po dlouholetém omezování české diplomatické sítě. Stále však jde o kompromisní řešení, neboť diplomaté a diplomatky, byť se zkušeností s rozvojovou spoluprací, nemohou nahradit projektové pracovníky a pracovníce České rozvojové agentury a jejich hlavní, ne-li jediná výhoda spočívá v lepším monitoringu projektů. Bez přesunutí řízení klíčových fází projektového cyklu přímo do partnerských zemí se nemohou stát projekty udržitelnějšími a nelze ani využít pozitivních dopadů odvázaní pomoci. Zřízení poboček ČRA se však bránila jak logistická sekce minister-

stva, tak i samotné bývalé vedení rozvojové agentury. Posty rozvojových diplomatů vznikají různě, buď novou systemizací anebo přesunem agendy, někdy jsou sdíleny s ekonomickou diplomacií. Pro jejich úspěch proto zůstává klíčová nejen zkušenost se ZRS, ale také postoj vedení úřadu. Na konci roku 2013 tyto rozvojově diplomatické pozice existovaly již ve většině prioritních zemí a v roce následujícím by se mělo v Praze uskutečnit setkání rozvojových diplomatů a diplomatek. Zasedání Rady pro ZRS probíhalo se stejnou frekvencí pětkrát do roka beze změn.

Česká rozvojová agentura a změna jejího vedení

Nejen kvůli výše rozebrané komplexnosti mezinárodní rozvojové spolupráce, ale také ve věcech postojů ke zřízení svých poboček, správě finanční linky *B2B*, anebo částečně i ke tvorbě informačního a účetního systému za přispění schváleného financování Evropské unie, začala Česká rozvojová agentura pod vedením Michala Pastvinského narážet na své vlastní hranice. To nijak ale nesnižuje zásluhy ČRA v období za jeho vedení v implementaci půlmiliardového rozpočtu bez právních problémů a bez jakýchkoli známých obvinění z korupce či plýtvání. Toto ocenění platí tím spíše, že podle bývalých zaměstnanců a zaměstnankyň se korupční tlaky na agenturu také zpočátku objevovaly, zejména prostřednictvím jedné z firem, která agentuře právně zajišťovala veřejné zakázky. I přesto, že koncepční tvorba, jež v minulosti vycházela z Rozvojového střediska ÚMV, se plně přesunula na ministerstvo a agentuře zůstala jen implementační role, MZV muselo nechat ČRA jako organizační složce státu příliš velkou autonomii. Jeho jedinou formální pákou je totiž jmenování ředitele. Ministeruský tlak na reformy, které by držely krok se zesíleným důrazem na efektivnost, však vždy nepadl v agentuře na úrodnou půdu. Ostatně při systemizaci omezených kapacitách agentury na cca 17 úvazků, kdy na jednoho referenta či referentku připadá správa asi padesátimilionového rozpočtu, je pochopitelné, že se její vedení soustředilo zejména na hladký průběh výběrových dotačních řízení a veřejných zakázek, přičemž např. průřezová témata a decentralizaci opomíjela. Koncem března 2013 bylo v souladu se statutem změněným v roce předchozím vypsáno plánované výběrové řízení a novým ředitelem ČRA se stal Michal Kaplan, dříve vedoucí úseku vnějších vztahů na stálém zastoupení v Bruselu s předchozí zkušeností z mise při OECD i z ORS na ústředí MZV. Jako své priority předestřel Radě pro ZRS znalost kontextu partnerských zemí a principy profesionality, efektivnosti, transparentnosti a partnerství. Konkrétněji pak za největší výzvu označil zejména zavedení procesního řízení s informatickou podporou. Na dalších pozicích nedošlo v souvislosti se změnou ředitele ke změnám.

Nevládní organizace a akademická sféra

Ani role platformy nevládních neziskových organizací FoRS se díky vůdčí roli jejího sekretariátu v roce 2013 výrazně neproměnila, nový předseda správní rady FoRS Oldřich Pospíšil navíc přímo svoji činnost kvůli nemoci nemohl vykonávat. Podle prvních z nezávislých evaluací platformy návaznost postojů FoRS posiluje také to, že přejímá pozice evropské metaplatformy CONCORD, aniž by si to jeho členské organizace uvědomovaly. V oblasti advokačních aktivit, které členové ovšem považují za klíčové, proto údajně není ani příliš silné vlastnictví postojů, a FoRS tak slouží pro své

členy především jako servisní organizace.⁵⁶ S touto interpretací evaluační zprávy, jejíž kvalitu kritizoval, však sekretariát platformy nesouhlasí a poukazuje na participativní proces připomínkování střednědobého vyhodnocení koncepce ZRS. Pozice k domácím tématům – v roce 2013 FoRS jich předal MZV dokonce 16 – vycházejí z domácí úrovně a jsou dobře hodnoceny členskými organizacemi právě jako sekretariátem a správně radou poskytovaný servis. To však není v rozporu se zjištěním evaluační zprávy, které kritizovalo slabé propojení správní rady platformy s její členskou základnou. Přes obecný důraz na efektivnost rozvoje v souladu s mezinárodními trendy a závazky se zájmy „nevládek“ platforma pochopitelně klade důraz na prosazování aktivit občanské společnosti a navyšování financí v nástrojích a sektorech, ve kterých působí. Evaluační zpráva zadaná MZV nicméně zhodnotila platformu velmi pozitivně a nejvyšší možné hodnocení snížila z pěti kategorií pouze v oblasti hospodárnosti.

Největším problémem FoRS tak zůstává závislost na příjmech od institucionálních dárců. I přes rozmanitější portfolio dárců je propojení platformy se soukromými korporátními a individuálními dárci slabé. Nad rámec desítek pravidelných i mimořádných doporučení, stanovisek a schůzek s ORS a účasti na Radě pro ZRS stojí z advokačních činností za zmínku únorový dopis tehdejšímu předsedovi vlády Nečasovi k roli „rozvojovky“ ve finančním rámci EU na období 2014–2020. Za připomenutí stojí, že nevládní organizace, z velké části stále financované státem nebo Evropskou unií, jsou i důležitým zaměstnavatelem, a to včetně organizací humanitárních. Na jednu stranu zde ovšem stojí největší organizace jako např. Člověk v tísni, který prý má v současnosti v zahraničí kolem tří desítek Čechů a Češek a stovky místních zaměstnanců.⁵⁷ Na straně druhé většinu z padesátky členů tvoří malé organizace, jež často ještě pracují na dobrovolnické bázi. Platforma mj. zejména uspořádala druhý humanitární kongres, který se konal v říjnu v Olomouci. Z novinek v akademickém sektoru stojí za zmínku, že na Palackého univerzitě v Olomouci také vznikl nový placený magisterský program Mezinárodních rozvojových studií v angličtině. Roční školené stojí 1200 EUR.

Sociální podnikání

Ze tří hodnocených platform získala nejlepší hodnocení v oblasti udržitelnosti Asociace pro Fair Trade, protože jako jediná – překvapivě i na rozdíl od platformy firem – dokáže vytvářet vlastní příjmy prostřednictvím certifikace tzv. spravedlivého obchodu. Evaluace jí jen doporučila zejména lepší mediální práci a další zaměření na lokální úroveň.⁵⁸ Příklad Litoměřic jako největšího českého fairtradeového města ukazuje pozitivní výsledky kampaně: více než polovina jejich obyvatel zná Fair Trade a více než čtvrtina již některý z výrobků někdy zakoupila.⁵⁹

Soukromý sektor

Podobně jako obě dvě výše hodnocené platformy představuje i firemní platforma především zájmovou skupinu. Evaluace činnosti Platformy podnikatelů PPZRS však přes vysokou finanční efektivitu paradoxně dopadla z hlediska udržitelnosti nejhůře. Podle PPZRS to souvisí s malým počtem firem, které se ZRS účastní, a to i přesto, že soukromý sektor se na realizaci dvoustranných projektů podílí asi 60 %. Členové, kteří

tvoří asi 80 % všech realizátorů, tak pokryjí chod platformy, na přitáhnutí pozornosti dalších firem však PPZRS potřebuje státní dotaci. Hodnocení ocenilo některé služby PPZRS jako např. její newsletter, naopak ale kritizovalo fakt, že je „nedostatečně otevřený“, protože i přes financování z veřejných zdrojů poskytuje některé služby jen svým členům.⁶⁰ Platforma na to reagovala oznámením na stránkách, že publikace poskytuje na požádání. Jinak se platforma posunula od pojetí role soukromého sektoru v rozvojové spolupráci jako podpory českého exportu až k rozvojovému investování, podporuje teprve vznikající nástroj studií proveditelnosti, ale kritizuje nový nástroj „B2B“ jako nesystémovou podporu českých firem místo podpory konkrétního partnerství české firmy s firmou v rozvojové zemi. PPZRS zejména postrádá rozvojovou finanční instituci, která by byla schopná zafinancovat místní partnery pro nákup českého zboží a služeb. Role České exportní banky je prý v této oblasti nedostatečná. Pro soukromý sektor ale zůstávají základem financování veřejné zakázky ČRA a dalších dárců, protože i v jinak nepojistitelných teritoriích české subjekty takto nesou jen malé obchodní riziko.

Z hlediska směřování zahraniční rozvojové spolupráce tak PPZRS logicky kritizuje, že ze sektorového zaměření Česka byla vypuštěna podpora budování infrastruktury. Ta se však kvůli vysokým nákladům jeví jako nevhodná pro malého dárce. Platforma mj. v březnu uspořádala seminář zaměřený na komerční návaznost projektů rozvojové spolupráce, ta ovšem zůstává stále v plenkách. Podle MPO údajně vznikly návazné komerční zakázky v návaznosti na program Aid for Trade.⁶¹ Sama PPZRS uvedla jen pět příkladů komerční návaznosti, ve většině případů pak „komerční“ aspekt souvisí s financováním jinými dárci opět z veřejných zdrojů, např. EU, EBRD nebo UNIDO, takže jejich udržitelnost zůstává omezená. Nejvyšší možnou míru komerční návaznosti tak zatím představuje výroba pod českou licencí jednou moldavskou firmou a komerční zakázky geologického průzkumu pro mongolsko-ruský těžební gigant GOK Erdenet. PPZRS se také aktivně podílelo na formulaci stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru k roli soukromého sektoru v rozvoji po roce 2015 v rámci konzultace Evropské komise.

Vzhledem k úzkému zaměření a odlišným zájmům platformy není překvapivé, že vzájemná spolupráce mezi nevládním a soukromým sektorem zůstává také v kolíbce. Zaměření FoRS na tuto oblast však ukazuje, že nevládní organizace si vzhledem ke klesajícímu objemu veřejných prostředků a dlouhodobé neudržitelnosti rozvojové pomoci jako takové uvědomují, že role soukromého sektoru v rozvoji pouze poroste, a snaží se ji proto kultivovat ve smyslu podpory rozvoje soukromého sektoru v zemích Jihu a dokonce zachovat a redefinovat kontroverzní pojem „komerční návaznosti“ tímto směrem. S tím souvisí, že polarizace mezi idealistickým přístupem neziskovek a na zisk zaměřeným pragmatickým přístupem firem se v české „rozvojovce“ s rostoucím důrazem MZV na efektivnost a s klesajícím objemem prostředků mírně otupila a část NNO s FoRS v čele již hledá nové cesty soužití.⁶²

Parlament ČR

Parlament by vzhledem ke své zákonodárné moci měl po ministerstvu zahraničních věcí a vládě figurovat hned na druhém místě seznamu aktérů zahraniční rozvojové

spolupráce. Kvůli vysoké míře technokratizace rozvojové politiky v ní ale žádnou soustavnou roli nehraje a pokud ano, sám ji nezapočíná. K politizaci či dokonce polarizaci ZRS tak dochází jen výjimečně, a to většinou prizmatem českých obchodních zájmů nebo rozvojovou politikou Evropské unie, rámovanou mnohem více jako vnitřně orientovaná politika unijní než navenek zaměřená politika vůči globálnímu Jihu. Po přijetí zákona o ZRS navíc do pléna obou komor parlamentů rozvojová politika Unie proniká jen proto, že její mezinárodněprávní smluvní základna podléhá jejich ratifikaci. Obdobná situace se ale do velké míry týká i obou příslušných výborů sněmovny i senátu.

Co se týče Poslanecké sněmovny, odcházející Zahraniční výbor sněmovny pod vedením Davida Vodrážky se v roce 2013 sešel do podzimních voleb jen čtyřikrát a rozvojové spolupráci se vůbec nevěnoval. Zahraniční rozvojová spolupráce spadala pod agendu Podvýboru pro styky s krajany, prezentaci ČR v zahraničí a vnější ekonomické vztahy. Ten na podnět FoRS 16. ledna svolal schůzi, které se kromě nevládní platformy zúčastnili i zástupci MZV. Sociálnědemokratický poslanec Robin Böhmsch sice zároveň v lednu 2013 uvedl, že „[v] České republice jsme poměrně zahleděni sami do sebe a to se týká i rozvojové pomoci. Debata o ní mījela i parlament, byla považována za vládní téma. Nedávno byl však zřízen podvýbor zahraničního výboru, který se tímto tématem zabývá,“ podvýbor však neměl na rozdíl od ostatních výborů ani seznam členů a o jeho činnosti nejsou veřejně dostupné žádné informace.⁶³ Nově zvolená sněmovna jej také formálně obnovila vedle tradičních podvýborů zaměřených na ekonomickou diplomacii a na krajanskou komunitu v zahraničí. Čtyřčlenný podvýbor vede poslanec a bývalý rektor VUT Karel Rais za nováčka ve sněmovně, hnutí ANO. O jeho činnosti však nejsou opět známy žádné zprávy.

Rozvojová agenda se tak na Zahraničním výboru PSP objevila jen v souvislosti s diskusí předcházející ratifikaci *Vnitřní dohody mezi zástupci vlád členských států Evropské unie zasedajícími v Radě o financování pomoci Evropské unie v rámci víceletého finančního rámce na období 2014–2020 podle dohody o partnerství AKT–EU a o přidělení finanční pomoci zámořským zemím a územím, na které se vztahuje čtvrtá část Smlouvy o fungování Evropské unie*.⁶⁴ V jejím rámci Česko ze svého státního rozpočtu přispěje do 11. ERF, tedy opět mimo běžný unijní rozpočet, v nadcházejícím sedmiletém finančním rámci téměř 750 mil. EUR. To představuje 0,8 % fondu, přičemž český podíl na obyvatelstvu EU tvoří asi 2 %. I deset let po vstupu je tedy zachován princip solidarity mezi členskými státy. Na základě diskuse se zástupci MZV na výboru zazněl leitmotiv, že podíl českých firem na zakázkách ERF je minimální. Předseda výboru a bývalý šéf MZV K. Schwarzenberg navrhl vypracování strategie, která na MZV již existovala (viz výše). Výbor jednomyslně doporučil dohodu ratifikovat a tak se na plénu sněmovny o čtyři dny později i stalo, bez diskuse. Nikdo nebyl proti, pouze 13 poslanců se zdrželo.⁶⁵

V Senátu se návrh zřejmě kvůli časové tísni neoctl na jednání zahraničně-bezpečnostního výboru, ale výboru hospodářského, a to hned o den později.⁶⁶ Po představení návrhu ze strany MZV bylo opět konstatováno nízké zapojení českých subjektů do realizace, o smyslu či strategii rozvojového fondu opět neproběhla žádná debata. K překvapivé politizaci a polarizaci však došlo hned další den na senátním plénu. Senátor

Vladimír Dryml, vyloučený z prezidentovy strany SPOZ (dříve člen ČSSD) a spojovaný v této řadě ročenek jako tehdejší náměstek ministra zdravotnictví Davida Ratha s defraudací rozvojové pomoci Zambii, ostře kritizoval stamilionové navýšení českého příspěvku z důvodů nedostatku prostředků na sociální politiku v České republice, tedy argument dříve používaný pouze extrémně pravicovými stranami. Tehdejší ministr zahraničních věcí Kohout jen odkázal na závazky vzniklé v přístupových jednáních a mandatorní charakter příspěvků do fondu (ve skutečnosti jsou příspěvky do ERF pouze kvazi mandatorní). Nakonec se v hlasování desítka senátorů zdržela a proti ratifikaci kromě Drymla hlasoval jen senátor Jaroslav Doubrava za hnutí Severočeši (dříve člen KSČM). Oba senátoři jsou známi svými rasistickými postoji. Tato ojedinělá polarizace tedy byla příčinou samotné politizace rozvojové agendy, kterou parlament jinak považuje za technickou. V situaci celoevropské radikalizace protiumijních hnutí tato událost poukazuje na nebezpečí, že dlouhodobý nedostatek politizace a veřejné diskuse se může snadno zvrhnout v populistický xenofobní odpor, v českém kontextu zatím našťestí ojedinělý. Senátní diskuse ani hlasování nebyly nijak medializovány a ani na něj nereagovaly žádné politické strany či občanská společnost.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Z hlediska postojů veřejnosti k rozvojové spolupráci přineslo zajímavá data i ukázkou metodologických rozporů samostatné výběrové šetření, které provedla na konci roku přímo v domácnostech společnost NMS Market Research pro FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci.⁶⁷ Sociologické průzkumy podpory rozvojové spolupráce jsou však samy o sobě nespolehlivé z několika důvodů. Jejich samotným cílem je totiž získat odpovědi, které by legitimizovaly poskytování rozvojové pomoci, což se vědomě či nevědomě projevuje ve formulaci otázek, a to i přes jakoukoli snahu zadavatelů o neutralitu. Řetězení otázek a doplňovaný kontext navíc často vyvíjí symbolické násilí na respondenty a respondentky, kteří nechtějí odhalit svoji neznalost problematiky. „Pomoc“ je navíc sama o sobě vnímána jako pozitivní, eticky kladně vnímaný pojem, proti kterému je obtížné protestovat. A konečně široce deklarovaná ochota přispívat na rozvojovou spolupráci prostřednictvím vyššího zdanění či nákupem dražšího zboží, např. produktů tzv. spravedlivého obchodu, k ničemu nezavazuje. Nakonec je zřejmé, že se ve spotřebitelském i občanském chování projevuje výrazně méně, než by odpovídalo průzkumům. Výzkumy veřejného mínění proto dávají smysl zejména ve sledování vývoje odpovědí mezi jednotlivými roky nebo ve srovnání mezi dalšími zeměmi.

Průzkum FoRS však přinesl i tak některá zajímavá zjištění. Na druhém místě se po Červeném kříži ze všech neziskových organizací se spontánní znalostí 16 % octlá ADRA. I když, anebo právě proto, že toto pořadí mohlo být způsobené probíhající sbírkou pro Filipíny, ukazuje na obrovské povědomí veřejnosti o humanitárních organizacích, které protežují zejména televize. Ve vyvolané znalosti dokonce Adru, kterou tvrdí, že zná 66 % lidí, předběhl Člověk v tísni s 85 % respondentů a respondentek.

Statisticky jednoznačné výsledky ještě potvrdila Charita s 51 % a Světlo pro svět se 17 %, v posledním případě však nelze vyloučit záměnu za mediálně známější Světlušku. Proto by bylo unáhlené usuzovat, že se dobře umístily spíše rozvojově než humanitárně zaměřené organizace. Česká populace jinak, zdá se, upřednostňuje humanitární pomoc před rozvojovou, není však tradičně jasné, do jaké míry dokáže mezi oběma typy pomoci rozlišovat. V každém případě je pro ni klíčová jistota, že pomoc nebude zneužita. Výzkum také jednoznačně potvrdil drtivou podporu Afriky jako primárnímu cíli pomoci. Většina respondentů považuje výši dvoustranného rozpočtu za odpovídající s mírnou preferencí pro navýšení. Více než polovina respondentů je dokonce ochotna kupovat dražší zboží, pokud by bylo spravedlivější a šetrnější, nechová se tak ovšem. Toto číslo je navíc v protikladu s 28 % z průzkumu Eurobarometru z předchozího roku. Ochotu kupovat draž navíc častěji deklarovaly nižší příjmové skupiny.⁶⁸ Náklady na rozvojovou pomoc ale dotazník nevhodně porovnával s náklady na činnost parlamentu, a proto je otázka skutečné podpory navýšení pomoci nejistá. Výzkum v závěru doporučil potlačovat lidskoprávní aspekty rozvoje, protože nemají odezvu a některé skupiny by mohly odrazovat. Vzhledem k větší preferenci pro pomoc Afriky také NMS Market Research doporučil africké projekty více zobrazovat, zřejmě na úkor jiných projektů. Zajímavá je čtvrtinová podpora vysokých škol jako primárních poskytovatelů pomoci a minimální podpora firem jako lídrů v této oblasti.

I přesto, že samotné MZV považuje podporu politiků, političek a veřejnosti za klíčovou, na informace a osvětu MZV věnuje pouze milion korun ročně. Samotná nevládní platforma se rozhodla, že osvětu přenechá prakticky nefunkční kampani *Česko proti chudobě*, a tak zvyšování povědomí o rozvojové spolupráci zůstává v gesci jednotlivých organizací, které nemají příliš motivaci při získávání prostředků na svou činnost vystupovat ze zaběhaných kolejí i stereotypů charitativně pojaté pomoci. V tomto ohledu lze spíše ocenit kampaň *Ži fěr* slovenské nevládní platformy se zaměřením na koherenci osobních postojů.⁶⁹ V každém případě se český stát v této oblasti prakticky neangažuje a v nevládním sektoru dochází ke koordinačnímu selhání. Téma komerční návaznosti rozvojové spolupráce přitom proniklo i do médií.⁷⁰ Ta se stále pohybuje v často stereotypním zobrazování pomoci, kdy Češi učí Afričany to či ono.⁷¹ Kritický pohled na rozvojovou pomoc je v médiích středního proudu ojedinělý.⁷² V roce 2013 pouze na stránkách časopisu *A2* proběhla ideologicky zatížená debata o roli Člověka v tísní.⁷³ Média často témata o globálním Jihu včetně pomoci stále přejímají z dalších médií Severu, ovšem bez rozvinutí důsledků pro Česko a jeho politiku.⁷⁴

ZÁVĚR

Zahraniční rozvojovou spolupráci lze od svého počátku v roce 1995 označit za reaktivní a zároveň neutrální součást české zahraniční politiky, tedy za zahraničněpolitickou agendu, na kterou se adaptuje. Česko rozvojovou politiku jako takovou neodmítá, zároveň však není proaktivní a jeho postoje na vyšší, zejména unijní úrovni, které by se jako takové mohly zdát, jsou samy o sobě spíše reakcí na dosavadní zaměření většiny členských států, které se postupem času upevnilo jako *agreed language* této sdí-

lené politiky Evropské unie. To se týká zejména teritoriálního zaměření na subsaharskou Afriku a důrazu na výši poskytování pomoci. Česká diplomacie je zároveň v posledních letech zvláště opatrná, aby v těchto oblastech nepůsobila ofenzivně. Její zanedbatelný podíl na unijní pomoci však zároveň vede k tomu, že nemá kapacity v tomto duchu evropské politiky proaktivně spoluvytvářet. Pokud v některých agendách panuje nezájem, jako např. v oblasti koherence politik pro rozvoj nebo genderu jako průřezového principu, MZV prozatím vždy vykonávalo alespoň formální činnost a setrvalo v kategorii adaptace. Důvodem tohoto chování je i to, že pro Českou republiku v oblasti rozvoje zůstává oproti dalším „novým“ členským státům klíčové členství v OECD, a byl to právě vstup do jejího Výboru pro rozvojovou pomoc v květnu 2013, který z hlediska MZV motivoval k pokrývání všech agend, a tak dodal zahraniční rozvojové spolupráci punc technické kvality.

Vysoká míra technokratického rozhodování, které vzhledem k vysoké závislosti na financování z veřejných zdrojů převzaly i nevládní neziskové organizace, však ukazuje, že problémem ZRS není ani tak vnější legitimita jako vnitřní podpora politiky. Rozvojová spolupráce, jejíž většina je za české příspěvky poskytována Evropskou unií a dalšími mezinárodními organizacemi, byla v roce 2013 primárně polarizována a až v druhém plánu politizována autonomistickými postoji v parlamentu. Politizace navíc vyplývá zejména z unijního, a tedy spíše vnitřního rámování politiky. Vnitřní polarizace mezi aktéry zahraniční rozvojové spolupráce oslabil v důsledku vnějšího ohrožení rozpočtů a toto ohrožení je o to silnější, že ZRS soupeří v rámci jedné rozpočtové kapitoly MZV s již tak oslabeným financováním klíčových zahraničněpolitických aktivit české diplomacie. Tato oslabená, zevnitř vycházející polarizace však zároveň otupuje i impulzy zevnitř rozvojové konstituce, které by vedly k větší veřejné a politické podpoře rozvojové politiky. Rok 2014 plně ukáže, zda potenciál k větší politizaci přinese ideologický posun v nové vládní koalici v kombinaci s vnějšími impulzy roku 2015, tedy Evropského roku rozvoje a finiš v diskusi o globálním rozvojovém rámci, který nahradí Rozvojové cíle tisíciletí.

Poznámky

- ¹ Za poskytnutí rozhovoru i připomínky k přechozí verzi tohoto textu děkuji Zuzaně Hlavičkové, ředitelce, 23. 4. 2014, a Petrovi Halaxovi, referentu Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (ORS) Ministerstva zahraničních věcí ČR; dvěma zaměstnancům České rozvojové agentury, 9. 4. 2014 a 3. 6. 2014; Janě Miléřové, ředitelce FoRS – Českého fóra pro rozvojovou spolupráci, 11. 4. 2014; a Věře Venclíkové, výkonné ředitelce Platformy podnikatelů pro zahraniční spolupráci, 11. 4. 2014. Za případné chyby ve faktech a za jejich interpretaci zůstávám jako vždy odpovědný sám.
- ² *Česko dostalo punc bohaté země*. Ekonom, 30. 5. 2013.
- ³ *Ministr Kohout v projevu k velvyslancům: Společným jmenovatelem je důvěryhodnost, spolehlivost a profesionalita*, 26. 8. 2012. On-line: mojepanstwo.pl/dane/crawler_pages/427388.
- ⁴ Srv. Horký-Hlucháň, Ondřej (2013): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 286–305.
- ⁵ Viz Usnesení vlády z 12. 3. 2014 č. 167 o poskytnutí pomoci Ukrajině při její obnově a podpoře její demokratické transformace v období let 2014 až 2016.

- ⁶ Více ke zrodu výběru projektových zemí Horký, Ondřej (2009): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky: Nástroj zahraniční politiky nebo snižování globální chudoby? In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 349–350.
- ⁷ Srv. kapitola *Subsaharská Afrika v české zahraniční politice*.
- ⁸ Tamtéž.
- ⁹ Usnesení Výboru pro Evropskou unii z 15. 5. 2013 č. 19 k materiálu *Strategie působení ČR v EU*. On-line: vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/130516_Strategie-pusobeni-CR-v-EU_2.pdf.
- ¹⁰ Rámcová pozice pro Parlament ČR ke sdělení Komise Důstojný život pro všechny: skoncovat s chudobou a umožnit světu udržitelnou budoucnost, nezveřejněno.
- ¹¹ *Zeman: Lidská práva ano, ale nesmí kazit byznys*. Novinky.cz, 6. 3. 2014.
- ¹² *Projev prezidenta republiky na setkání s vedoucími zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí*, 27. 8. 2013. On-line: hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/394.shtml.
- ¹³ Projev předsedy vlády Jiřího Rusnoka na poradě vedoucích zastupitelských úřadů, 26. 8. 2013. On-line: vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-jiriho-rusnoka-na-porade-vedoucich-zastupitelskych-uradu-109846/.
- ¹⁴ *Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka*, 2. 8. 2013. On-line: vlada.cz/cz/media-centrum/tema/programove-prohlasi-vlady-cr-109326/.
- ¹⁵ *Ministr Kohout v projevu k velvyslancům: Společným jmenovatelem je důvěryhodnost, spolehlivost a profesionalita*, op. cit.
- ¹⁶ *MZV ČR: ČR přijata do Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC) OECD, elitního klubu dárcovských zemí*, 15. 5. 2013. On-line: mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/aktualne/cr_prijata_do_vyboru_pro_rozvojovou.html.
- ¹⁷ Szent-Iványi, Balázs: *Czech Republic joins OECD DAC*. New EU Aid Donors, 14. 5. 2013. On-line: neweudonors.wordpress.com/2013/05/14/czech-republic-joins-oecd-dac/.
- ¹⁸ *OECD DAC: The Slovak Republic joins the OECD Development Assistance Committee (DAC)*, 17. 9. 2013. On-line: oecd.org/dac/peer-reviews/the-slovak-republic-joins-the-oecd-development-assistance-committee-dac.htm; *OECD DAC: Poland joins the OECD Development Assistance Committee*, 22. 10. 2013. On-line: oecd.org/newsroom/poland-joins-the-oecd-development-assistance-committee.htm.
- ¹⁹ Horký-Hlucháň, Ondřej (2013): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky, op. cit., s. 300.
- ²⁰ *OECD DAC: The Czech Republic's readiness for accession to the DAC. Note by the Secretariat*, 19. 4. 2013.
- ²¹ *MZV ČR: Zápis z průběhu pracovního pobytu evaluační mise OECD DAC v Praze*, 8. 4. 2013.
- ²² *OECD DAC: The Czech Republic's readiness for accession to the DAC*, op. cit., s. 12.
- ²³ Tamtéž, s. 13.
- ²⁴ Usnesení vlády České republiky ze dne 24. května 2010 č. 366 ke Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017, s. 32.
- ²⁵ *MZV ČR: Záznam z 26. zasedání Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci*, 31. 1. 2013, s. 2. On-line: mzv.cz/file/956675/Zapis_Rada26.doc.
- ²⁶ *MZV ČR: Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2013*, s. 3. On-line: mzv.cz/file/1200292/Informace_ZRS_2013_text.doc.
- ²⁷ *MZV ČR: Střednědobé vyhodnocení koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017*, leden 2014.
- ²⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 6. února 2013 č. 90 ke Strategii mnohostranné rozvojové spolupráce České republiky na období let 2013 až 2017. On-line: mzv.cz/public/a0/3c/96/954899_879447_Multistrategie_brozura.doc.
- ²⁹ *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2013*, op. cit.
- ³⁰ *MZV ČR: Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2013*, 26. 3. 2014. On-line: mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyrocní_souhrny_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do.html.

- ³¹ *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2013*, op. cit., s. 6.
- ³² Tamtéž, s. 7 a 8.
- ³³ Záznam z 27. zasedání Rady pro ZRS, 11. 4. 2013, s. 4. On-line: mzv.cz/file/982643/Zaznam_Rada27.doc.
- ³⁴ Česká rozvojová agentura: *Výroční zpráva 2013*, s. 5. On-line: czda.cz/editor/filestore/File/Zakladnidokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava%20CRA%202013-tisk_kvalita.pdf.
- ³⁵ MŠMT ČR: Setkání s vládními stipendisty, 27. 5. 2014. On-line: msmt.cz/ministerstvo/novinar/setkani-drzitelu-vladnich-stipendi.
- ³⁶ Záznam z 30. zasedání Rady pro ZRS, 28. 11. 2013, s. 2. On-line: mzv.cz/public/8a/89/e3/1096426_1018090_Zaznam_Rada30.doc.
- ³⁷ *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2013*, op. cit., Příloha č. 1. – Využití finanční prostředky na ZRS ČR 2013; vlastní výpočty.
- ³⁸ Usnesení vlády z 23. 10. 2013 č. 800 o poskytnutí peněžního daru do zahraničí z rozpočtové kapitoly 306 – Ministerstvo zahraničních věcí; Usnesení vlády z 12. 3. 2014 č. 167 o poskytnutí pomoci Ukrajině, op. cit.
- ³⁹ Návrh usnesení vlády k dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2015 a ke střednědobému výhledu jejího financování do roku 2017.
- ⁴⁰ *The Czechs are Champs in the Emerging Donors Challenge Fund*, Ambassador Eisen's Blog, 14. 6. 2012. On-line: blogs.usembassy.gov/eisen/2012/06/14/the-czechs-are-champs-in-the-emerging-donors-challenge-fund/.
- ⁴¹ FoRS: *Udržitelnost českých projektů zahraniční rozvojové spolupráce*. Praha: FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci, 2013. On-line: rozvojovka.cz/download/docs/235_udrzitelnost-ceskych-projektu-zrs.pdf.
- ⁴² MZV ČR: *Zpráva z evaluace projektu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky v Etiopii. Protierozní opatření v okolí jezera Awassa 2008–2010*, červen 2013. On-line: www.mzv.cz/file/1024089/EZ_PIN_text.pdf.
- ⁴³ MZV ČR: *Zpráva z evaluace projektu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky v Etiopii. Trvale udržitelné hospodaření s půdami, lesními a vodními Zdroji jako pilotní model pro rozvoj komunit jižní Etiopie 2010–2012*, červen 2013. On-line: mzv.cz/file/1024093/EZ_MENDELU_text.pdf.
- ⁴⁴ MZV ČR: *Závěrečná zpráva z evaluace projektu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky se Zambii. Vzdělávání porodních asistentek pro západní Provincii 2009–2010 a 2011–2012*, červen 2013. On-line: mzv.cz/file/1024084/Zaverecna_evaluacni_zprava_Zambie_2013_Bzonkova.pdf.
- ⁴⁵ MZV ČR: *Zpráva evaluace projektu zahraniční rozvojové spolupráce s Gruzii. Podpora prevence a včasného odhalení rakoviny u žen v oblasti Samegrelo a Shida Kartli II*, září 2013. On-line: mzv.cz/file/1038487/Evalzprava_Gruzie_2013_CZ_final.pdf.
- ⁴⁶ MZV ČR: *Zpráva z evaluace projektů humanitární pomoci České republiky Myanmaru/Barmě. Okamžitá pomoc Barmě po cyklónu Nargis (2008). Stavba obydlí v oblasti Pyinsalu (2009). Obnova a modernizace obydlí pro lidi zasažené cyklónem Nargis (2010). Zlepšení životního standardu obětí cyklónu Nargis (2011)*, září 2013. On-line: mzv.cz/file/1038628/Barma_evaluacni_zprava_2013_finalni_verze.pdf.
- ⁴⁷ MZV ČR: *Společné tiskové prohlášení MZV a MO ČR: Po pěti letech končí práce rekonstrukčního týmu v Lógaru*, 1. 2. 2013. On-line: mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/prace_rekonstrukcniho_tymu_skoncila_po.html.
- ⁴⁸ MZV ČR: *Závěrečné hodnocení českého provinčního rekonstrukčního týmu v afghánské provincii Lógar 2008–2013*.
- ⁴⁹ Tamtéž, s. 6.
- ⁵⁰ On-line: ati.publishwhatyoufund.org/.
- ⁵¹ CONCORD: *Spotlight on EU Policy Coherence for Development: Report 2013*.
- ⁵² Záznam z 30. zasedání Rady pro ZRS, op. cit.
- ⁵³ Center for Global Development: *Commitment to Development Index*. On-line: cgdev.org/initiative/commitment-development-index/index.

- ⁵⁴ MZV ČR: Záznam z jednání Rady pro zahraniční věci ve formátu ministrů pro rozvoj v Bruselu, 12. 12. 2013, nepublikováno.
- ⁵⁵ MZV ČR: Záznam z 29. zasedání Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci, 26. 9. 2013. On-line: mzv.cz/public/3b/37/e2/1051761_986246_Zaznam_Rada29.doc.
- ⁵⁶ MZV ČR: *Zpráva z evaluace projektů zahraniční rozvojové spolupráce v ČR v oblasti posilování kapacit platform nestátních subjektů. Podpora kapacit a efektivnosti platformy FoRS – Českého fóra pro rozvojovou spolupráci*, listopad 2013. On-line: mzv.cz/file/1090869/ZZ_FORs_25_11_2013.pdf
- ⁵⁷ *Při humanitárních katastrofách v cizině pomáhaly už stovky Čechů*. ČTK, 16. 8. 2013.
- ⁵⁸ MZV ČR: *Zpráva z evaluace projektů zahraniční rozvojové spolupráce v ČR v oblasti posilování kapacit platform nestátních subjektů. Podpora kapacit Asociace pro fair trade – Platformy pro podporu Fair Trade v ČR*, listopad 2013. On-line: mzv.cz/file/1090848/ZZ_Fairtrade_CR_25_11_2013.pdf.
- ⁵⁹ *Výzkum: Výraz Fair Trade zná polovina Litoměřičanů*. Litoměřický deník, 12. 3. 2013.
- ⁶⁰ MZV ČR: *Zpráva z evaluace projektů zahraniční rozvojové spolupráce v ČR v oblasti posilování kapacit platform nestátních subjektů. Posilování kapacit a akceschopnosti sdružení Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci: Podnikatelské partnerství v rozvojových projektech, listopad 2013*, s. 4. On-line: www.mzv.cz/file/1090869/ZZ_FORs_25_11_2013.pdf.
- ⁶¹ MZV ČR: Záznam z 28. zasedání Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci, 6. 6. 2013, s. 2. On-line: mzv.cz/public/90/8e/56/1012289_938041_Zaznam_Rada28.doc.
- ⁶² FoRS: *Hledání cest spolupráce v rozvojových zemích. Studie o potřebách, limitech a příležitostech pro spolupráci mezi českým neziskovým sektorem, soukromým sektorem a vědou a výzkumem v rozvojové spolupráci*. Praha: Univerzita Hradec Králové, 2013. On-line: fors.cz/wp-content/uploads/2014/01/B12-01217_KA8_manual_Potreby_FoRS_9-2013-1.pdf.
- ⁶³ *Češi Etiopany učí, jak mlít mouku*. Lidové noviny, 25. 1. 2013.
- ⁶⁴ Zápis ze 3. schůze zahraničního výboru, 12. 12. 2013. On-line: psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=90768.
- ⁶⁵ Stenoprotkol 4. schůze PSP ČR, 16. 12. 2013. On-line: psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/004schuz/s004051.htm.
- ⁶⁶ Zápis z 22. schůze Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu Parlamentu České republiky, 17. 12. 2013. On-line: senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=70748&id_var=59435.
- ⁶⁷ NMS Market Research pro FoRS: *Závěrečná zpráva z průzkumu postoje k rozvojové spolupráci a humanitární pomoci*.
- ⁶⁸ *European Commission: Solidarity that Spans the Globe: Europeans and Development Aid*. Special Eurobarometer 392, October 2012. On-line: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_392_en.pdf, s. 43.
- ⁶⁹ MVRO: *O kampani ŽI FÉR*, 25. 9. 2013. On-line: mvro.sk/sk/aktuality/361-o-kampani-zi-fer.
- ⁷⁰ *Český kečup z Afriky, maso z Gruzie*. Ekonom, 30. 5. 2013.
- ⁷¹ *Češi Etiopany učí, jak mlít mouku*, op. cit.; viz též kapitola o subsaharské Africe v české zahraniční politice.
- ⁷² Komárek, Stanislav: *Můžeme ještě dobře „páchat dobro“?* Hospodářské noviny, 20. 8. 2013.
- ⁷³ Slačálek, Ondřej–Rychetský, Lukáš: *Strážci postkomunistického dobra*. A2, 7/2013. Online: advojka.cz/archiv/2013/7/strazci-postkomunistickeho-dobra; reakce Člověka v tísni na článek jsou v diskusi pod článkem.
- ⁷⁴ *Tenhle kontinent není pro gaye: jak Afrika trestá homosexuály*. Mladá fronta DNES, 7. 2.

Kapitola 20

Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky

Veronika Bílková

Rok 2013 vnesl do zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv určité změny. Po letech, kdy české lidskoprávní diplomacii dominovalo hledání shody mezi aktivistickými a umírněnými internacionalisty, se začal, zejména v důsledku nástupu nového prezidenta Miloše Zemana a jím jmenované vlády vedené Jiřím Rusnokem, prosazovat na české politické scéně nový proud, jehož stoupence by bylo možno označit za pragmatiky. Tento proud klade důraz na jiné než hodnotové, primárně ekonomické zájmy ČR, které nadřazuje zájmům ostatním, včetně ochrany lidských práv. Postupné prosazování tohoto proudu a jeho střety s táborem internacionalistů vedly k vyšší polarizaci české politické scény v oblasti lidskoprávní diplomacie, než jaká byla známa dříve. Oblast navíc zůstala po celé sledované období politizovaná, tj. tvořila součást politické debaty a příležitostně vyvolávala zájem i v řadách novinářů, odborníků a širší veřejnosti. Proměna politické debaty zatím neměla zásadnější vliv na praktickou realizaci české lidskoprávní zahraniční politiky, jež navazovala na aktivity vyvíjené v minulosti.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Hlavním koncepčním východiskem pro českou zahraniční politiku v oblasti lidských práv zůstala i v roce 2013 *Koncepce zahraniční politiky České republiky*¹ (dále Koncepce), která byla přijata v červenci 2011. Koncepce se hlásí k podpoře dodržování lidských práv a demokracie, kterou řadí mezi dlouhodobé priority zahraniční politiky (bod 3). „*Nezcizitelnost přirozených lidských práv /.../ a princip vlády práva*“ též figurují mezi základními hodnotami zahraničněpolitického působení ČR (bod 2.3). Specificky se podpoře lidských práv a demokracie věnuje sekce 4.5 Koncepce, jež se ale primárně soustředí na otázky transformační politiky (podpory demokracie). Koncepce

konstatuje, že ČR sleduje strategický cíl „*aby bylo v celém světě co nejvíce demokratických, stabilních a odpovědných států*“ (bod 4.5), neboť v takových státech je vyšší kvalita života a udržitelného rozvoje a jsou tam lépe garantována lidská práva. Při realizaci transformační politiky by ČR měla využít své vlastní transformační zkušenosti země, jež v posledních třech desetiletích postupně vytvářela demokratický právní systém opřený o volný trh a garance vlády práva.

Koncepce vymezuje též dlouhodobé tematické a teritoriální priority lidskoprávní zahraniční politiky ČR, resp. politiky transformační. Do první kategorie se řadí všestranná podpora občanské společnosti a obránců lidských práv, nezávislá média a zajištění svobodného přístupu k informacím, posilování právního státu a řádná a demokratická veřejná správa. Teritoriální priority zahrnují partnery ve východní Evropě a na západním Balkáně a popř. jiné země, které jsou ČR kulturně, geograficky, historicky nebo jinak blízké. Současně je zde ponechán prostor pro zohlednění aktuální situace a potřeb. Mezi nástroje transformační politiky řadí Koncepce působení na mezinárodních (multilaterálních) fórech i v bilaterální oblasti. Dílčí odkazy na podporu lidských práv a demokracie se objevují v sekcích zaměřených na mezinárodní organizace (OSN, Evropská unie, Rada Evropy, OBSE), rozvojovou spolupráci a bilaterální vztahy s některými státy či regiony (Ruská federace, Velká Británie, země Východního partnerství).

K lidskoprávní dimenzi české zahraniční politiky se vyjadřují též další dva koncepční materiály přijaté v posledních letech, a to *Bezpečnostní strategie* z roku 2011 a *Koncepce transformační politiky* z roku 2010. Bezpečnostní strategie² lidská práva zmiňuje na dvou místech. „*Podpora demokracie, základních svobod a principů právního státu*“ (bod 14) se objevuje v úvodu ve výčtu strategických zájmů, které by ČR ráda na mezinárodní scéně prosazovala. Vedle toho, na specifitější úrovni, se ČR hlásí ke konceptu tzv. odpovědnosti za ochranu (*responsibility to protect*, R2P).³ Tento koncept předpokládá, že státy mají primární odpovědnost za ochranu svých obyvatel před hrubým porušováním jejich lidských práv a v případech, kdy v této odpovědnosti selžou a na jejich území dojde k páčání závažných zločinů (zločiny proti lidskosti, genocida, válečné zločiny, etnické čistky), může zasáhnout, v krajním případě za pomoci ozbrojené síly, mezinárodní společenství. Bezpečnostní strategie v tomto duchu vyjadřuje ochotu ČR „*podílet se i na případných donucovacích akcích mezinárodního společenství, podniknutých s cílem zabránit masivnímu porušování lidských práv a zejména genocidě a dalším zločinům proti lidskosti*“ (bod 45).

*Koncepce transformační politiky*⁴ svým pojetím v mnohém předznamenává Koncepci zahraniční politiky, která je o rok mladší. I ona chápe transformační politiku široce, a to jako „*termín, který česká zahraniční politika používá pro politiku podpory lidských práv a demokracie*“.⁵ Dokument dodává, že „*základem transformační politiky je pojetí, že v zahraničněpolitické praxi nemá smysl oddělovat od sebe problematiku lidských práv a demokracie. Lidská práva jsou substance a demokracie je systém, který nejlépe ze známých způsobů uspořádání společnosti o tuto substanci dbá.*“⁶ Koncepce uvádí teritoriální a tematické priority transformační politiky, které se z části překrývají s prioritami uvedenými v Koncepci zahraniční politiky (vypadla ale např. rovnost a nediskriminace). Mezi nástroji transformační politiky jsou, vedle

bilaterální a multilaterální diplomacie, explicitně zmíněny programy transformační spolupráce realizované na bázi společných projektů českých a zahraničních nevládních organizací.

Zajímavý posun nastal v textech *programových prohlášení vlád*. Prohlášení vlády Petra Nečase z roku 2010⁷ věnovalo lidskoprávní dimenzi zahraniční politiky samostatný odstavec. Ten prohlašuje, že „*Vláda považuje podporu lidských práv a základních svobod za jedno z profilových témat zahraniční politiky ČR*“, a vyčísluje příklady témat, na něž by se ČR měla v dalších letech zaměřit (podpora rozvoje občanské společnosti, obránci lidských práv, svoboda projevu a médií, budování právního státu a demokratických institucí, nezávislost monitorovacích orgánů OSN a důvěryhodnost mezinárodního systému ochrany lidských práv obecně). Prohlášení také zmiňuje transformační politiku, ta je zde ale napojena na politiku rozvojovou. Odkazy na podporu demokracie a lidských práv ve světě se objevují též v sekci věnované Společné zahraniční a bezpečnostní politice EU. Vláda P. Nečase padla v polovině června 2013 a o necelý měsíc později ji nahradila úřednická vláda J. Rusnoka jmenovaná prezidentem M. Zemanem. Programové prohlášení této vlády⁸ se o lidských právech zmiňuje na jediném místě, právě v souvislosti se zahraniční politikou. Prohlášení uvádí, že „*Vláda České republiky bude v maximálně možné míře usilovat o co nejširší spolupráci v globálních otázkách, ať už se jedná o boj proti klimatickým změnám, potírání terorismu, a prosazování lidských práv*“.⁹ Bod není blíže rozvinut a další odkazy na lidská práva prohlášení neobsahuje. Velký prostor je naopak věnován otázkám hospodářským, včetně tzv. ekonomické diplomacie.

Posun v díkci programových prohlášení vlád ČR předznamenal *obecnější změnu*, ke které v průběhu roku 2013 na české politické scéně ve vztahu k lidskoprávní diplomacii došlo. Jak bylo popsáno v předchozích číslech „ročenek“, v uplynulých letech se v této oblasti profilovaly tři hlavní přístupy. Prvním byl aktivistický internacionalismus, který lidská práva nadřazoval všem hodnotám ostatním a považoval je za nejdůležitější devízu české zahraniční politiky; k tomuto přístupu se hlásil např. bývalý prezident Václav Havel. Druhým přístupem je umírněný internacionalismus, jenž lidská práva taktéž považuje za významné téma, má ale za to, že je třeba vyvažovat je s tématy jinými, např. s ochranou ekonomických zájmů; tento přístup zastávala většina ministrů zahraničních věcí posledních let. Konečně třetí přístup, autonomismus, v ČR tradičně reprezentovaný KSČM, označoval lidská práva za záležitost jednotlivých států, do nichž by jiné země neměly zasahovat. Tyto tři přístupy na české politické scéně dále existují, rok 2013 však podle všeho přinesl vznik přístupu čtvrtého, který by bylo možno označit jako pragmatismus. Tento přístup od lidskoprávních hledisek odhlíží a klade jednostranný důraz na jiné, primárně ekonomické zájmy. Pragmatismus má blízko k autonomismu, na rozdíl od něj ale nemá tendenci vytlačit lidská práva do sféry vnitřních záležitostí jednotlivých států; pouze se o tato práva blíže nezajímá a razí názor, že v případném střetu by měly převážít materiální zájmy a hodnoty.

Pragmatismus se na české politické scéně začal výrazněji prosazovat po nástupu nového prezidenta Miloše Zemana na počátku roku 2013. Zeman svou volební kampaň vystavil primárně na aktuálních a ekonomických tématech, lidská práva zde žád-

nou zásadní roli nesehrávala. V tom se lišil od svého hlavního rivala, Karla Schwarzenberga, který na lidskoprávní agendu kladl značný důraz a ve svém volebním programu sliboval, že se bude „*nadále zasazovat o respektování lidských práv u nás i ve světě bez ohledu na to, zda je to pro nás výhodné či ne. Neboť i v tom spočívá valná část dobré pověsti České republiky.*“¹⁰ Po nástupu do prezidentské funkce začal M. Zeman svým pragmatickým přístupem ovlivňovat vnitřní i zahraniční politiku ČR. Ačkoli by se mohlo zdát, že v tomto navázal na svého předchůdce, Václava Klause, ve skutečnosti mezi nimi existují zásadní rozdíly. Zeman coby pragmatik význam lidských práv nepopírá, pouze odmítá jejich nadřazování nad jinými, zejména hospodářskými zájmy, které považuje za prvořadé.¹¹ Klaus coby autonomista měl výhrady k samotné koncepci lidských práv, což se odráželo v jeho kritice humanrightismu, legislativních plevelů (Listin základních práv) apod.¹²

Diskuse mezi pragmatiky a internacionalisty probíhala v průběhu celého roku 2013. Měla řadu poloh, asi nejvýznamněji v ní ale rezonovalo téma vztahu ochrany lidských práv na straně jedné a podpory hospodářských zájmů na straně druhé.¹³ Protagonisté diskuse se v průběhu doby lehce měnili. V první polovině roku se výměna názorů odehrávala hlavně mezi vládou, resp. Ministerstvem zahraničních věcí ČR vedeným K. Schwarzenbergem, který patřil mezi internacionalisty, a prezidentem či levicovou opozicí. Příklad nabízejí události z června 2013, kdy ministr Schwarzenberg kritizoval režim v Ázerbájdžánu, který označil za „rodinnou diktaturu“, a také západní státy, jež režim navzdory porušování lidských práv tolerují či dokonce podporují.¹⁴ Prezident Zeman v reakci „*odsoudil některé neuvážené výroky, které brání českým firmám v uzavírání dalších kontraktů a vedou k pozastavení či odložení kontraktů dosavadních.*“¹⁵ Ve druhé polovině roku se debaty odehrávaly více mezi prezidentem nebo členy vlády, kteří nyní hájili pragmatické postoje, a pravicovou opozicí mající blíže k internacionalismu. Jedna z debat se týkala např. zimních Olympijských her v Soči. V prosinci 2013 se vláda odmítla připojit k výzvě finské vlády adresované všem členům Evropské unie k neúčasti politických špiček na olympiádě z důvodu porušování lidských práv v Ruské federaci. Vláda argumentovala tím, že není vhodné míchat politiku a sport a že tvrdý postoj vůči Ruské federaci by se České republice mohl vymstít v ekonomické oblasti. Opozice tento názor ovšem nesdílela.¹⁶

Lidskoprávní dimenze zahraniční politiky, resp. zahraniční politika jako taková neměla větší vliv na průběh *předčasných parlamentních voleb*, které se konaly ve dnech 25.–26. 10. 2013. Volebním kampaním všech stran dominovala vnitrostátní témata. Některé politické strany (např. KDU-ČSL a Hnutí Úsvit přímé demokracie) ani kolonku zahraniční politika do svých volebních programů nezařadily. Další strany tak učinily a obvykle přitom stručně zmínily i lidskoprávní diplomacii. Pravicové strany volily obecnější formulace. Například TOP 09 uvedla, že „*nezbytnou součástí české zahraničněpolitické identity, diplomatické praxe a dnes již také tradice, vycházející z naší dějinné zkušenosti, je podpora demokracie a lidských práv v těch částech světa, kde jsou porušována.*“¹⁷ Naopak ČSSD se omezila na konstatování, že „*při prosazování politiky lidských práv bude/me/ klást důraz na sociální a ekonomická práva. Občanská práva a ekonomický rozvoj od sebe nelze oddělit.*“¹⁸ Dvě strany se v programech přímo vyjádřily ke vztahu mezi ochranou lidských práv a podporou hospo-

dárských zájmů; obě podpořily jejich vyvažování. ODS tak zdůraznila, že „*Česká republika je známa svým důrazem na rozvoj základních lidských práv ve státech, jejichž občané stále žijí v úplné či částečné nesvobodě, a to jak na úrovni státních institucí, tak v případě neziskového sektoru. Tato podpora bude pokračovat i nadále, musí však být racionálně vyvážena s ekonomickými zájmy státu.*“¹⁹ Hnutí ANO v obdobném duchu prohlásilo, že „*ČR nemůže a nesmí polevit ve své ZP na poli lidských práv, jde o základní složku a samu podstatu ZP demokratické země, zároveň je třeba citlivě tuto politiku vyvážit s uskutečňováním našich ekonomických zájmů*“.²⁰

Téma podpory lidských práv a demokracie v zahraniční politice bylo v průběhu celého roku 2013 politizováno, tj. tvořilo součást politické debaty a příležitostně navíc vyvolávalo zájem i v řadách novinářů, odborníků a širší veřejnosti. Politizace je v tomto kontextu používána jako deskriptivní, hodnotově neutrální pojem, jenž charakterizuje míru přítomnosti určitého tématu v politickém, resp. veřejném prostoru. Lidskoprávní diplomacie tradičně nepatřila mezi nejpolitizovanější témata, současně ale nikdy nebyla z politické debaty zcela vyloučena. Jedním z důvodů byla existence výše uvedených tří přístupů, které se na politické scéně a výjimečně též mimo ni střetávaly, a udržovaly tak téma v obecném povědomí. Rok 2013 přinesl vznik nového přístupu, pragmatismu, a současně s tím došlo k posílení politické a, v omezeném rozsahu, veřejné debaty o vztahu ochrany lidských práv a podpory jiných, primárně hospodářských zájmů.

Tento vývoj zapříčinil vyšší míru politizace a také vyšší stupeň polarizace tématu. Polarizace odráží míru shody, resp. neshody na základních parametrech určité agendy, jejím významu, vztahu k jiným oblastem zahraniční politiky a nástrojích praktické realizace. Lidskoprávní diplomacie nikdy nebyla zcela konsenzuální oblastí, diskuse, jež zde probíhaly v minulosti, ale zřídka vedly k výraznějšímu názorovému rozštěpení. Důvodem bylo i to, že dva hlavní mainstreamové proudy, umírnění a aktivističtí internacionalisté, k sobě v mnoha ohledech neměly zas až tak daleko. S nástupem pragmatiků se tento stav změnil, což může vyústit v problematizaci některých východisek české lidskoprávní diplomacie. Takový posun by mohl znejistit jak domácí aktéry, tak zahraniční partnery, současně by ale mohl české zahraniční politice poskytnout prostor, aby se po více než dvou desetiletích svého fungování vrátila k určitým aspektům, které se dlouhodobě braly jako dané, a zamyslela se nad jejich nastavením a nad vhodnými parametry jejich realizace.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Zahraniční politika České republiky v oblasti lidských práv se tradičně soustředí na několik klíčových oblastí. Řadí se mezi ně působení ČR v Radě OSN pro lidská práva, jejímž členem je naše země od roku 2011; naplňování závazků z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv; přijímání opatření k realizaci tematických a teritoriálních priorit; a rozvoj transformační politiky.

Působení České republiky v Radě OSN pro lidská práva

Dne 20. 5. 2011 byla Česká republika již podruhé zvolena do Rady OSN pro lidská práva, klíčového orgánu světové organizace zabývajícího se lidskoprávní agendou.²¹ Svého místa se formálně ujala v polovině června 2011 a od té doby se účastnila všech řádných i zvláštních zasedání Rady a vystupovala zde coby aktivní člen usilující o prosazení určitých tematických a teritoriálních priorit. Tematické priority zahrnují, podle dokumentu zveřejněného na stránce MZV krátce po zvolení ČR do Rady,²² zejména podporu občanské společnosti, obránců lidských práv a nevládních organizací, podporu svobody názoru a projevu, včetně svobody médií, svobodu sdružování a shromažďování, prosazování spolupráce států s mezinárodními mechanismy na ochranu lidských práv a zákaz mučení. Mezi tzv. prioritní země se podle téhož dokumentu řadí Myanmar/Barma a Bělorusko. Teritoriální záběr v Radě OSN pro lidská práva byl nastaven úžeji, než je tomu u lidskoprávní diplomacie obecně. Důvodem bylo to, že k jiným zemím, o něž se ČR dlouhodobě zajímá (Čína, Kuba, Sýrie, Zimbabwe aj.), neexistovaly při zvolení do Rady zvláštní mechanismy. Tato situace se postupem doby změnila, např. pár měsíců po vydání dokumentu MZV, v prosinci 2011, byl vytvořen mandát zpravodaje pro Sýrii, a je tak nepochybné, že dnes by ČR okruh prioritních zemí vymezila širěji než v roce 2011.²³

V průběhu roku 2013 proběhla tři řádná zasedání Rady pro lidská práva. Zvláštní zasedání se v daném roce – poprvé v historii Rady – nekonalo ani jedno. Řádná zasedání proběhla ve dnech 25. února až 22. března (22. zasedání),²⁴ 27. května až 14. června (23. zasedání)²⁵ a 9. až 27. září (24. zasedání).²⁶ Českou republiku na zasedáních zastupovala delegace tvořená pracovníky ministerstva zahraničních věcí (odbor LPTP), Stálé mise v Ženevě a v některých případech Stálé mise v New Yorku. Na prvním zasedání navíc, jak již se stalo zvykem, vystoupil s projevem ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg. Projev odrážel priority české lidskoprávní diplomacie: ministr zdůraznil význam občanské společnosti a vyjádřil politování nad útoky, jimž jsou její představitelé a zejména obhájci lidských práv na mnoha místech světa vystaveni. Uvedl také konkrétní příklady takových zemí, mezi něž zařadil Bělorusko, KLDR, Egypt, Eritreu, Írán, Ruskou federaci a Súdán. Po vystoupení v Radě se ministr Schwarzenberg sešel v Ženevě se zástupci nevládních organizací, s nimiž podrobněji probral otázku možné podpory občanské společnosti a ochrany jejich zástupců.²⁷

Vedle projevu ministra bylo 22. zasedání pro ČR významné i v tom, že zde Rada definitivně akceptovala závěry druhého kola univerzálního periodického přezkumu stavu lidských práv v ČR, které proběhlo v předchozím roce.²⁸ Česká republika také vystoupila během interaktivního dialogu s Vysokou představitelkou OSN pro lidská práva Navanethem „Navi“ Pillay z Jihoafrické republiky,²⁹ v interaktivních dialozích s Vyšetřovací komisí pro Sýrii a se zvláštními zpravodaji k Myanmaru/Barmě, KLDR a Íránu a v obecné diskusi o stavu lidských práv v některých zemích, kde mj. upozornila na porušování lidských práv v Myanmaru/Barmě, Bělorusku nebo v Sýrii. Během následujícího 23. řádného zasedání ČR v hlasování podpořila rezoluce odsuzující porušování lidských práv v Bělorusku a Sýrii; další podobné rezoluce týkající se Eritreje, Guineje, Jihosúdánské republiky, Pobřeží slonoviny a Středoafričské republiky,

byly schváleny bez hlasování. Kriticky se naopak ČR postavila k rezolucím předloženým Kubou, které se zaměřovaly na právo na mír, vliv zahraničního dluhu na lidská práva a mezinárodní solidaritu; při přijímání těchto rezolucí hlasovala ČR spolu s mnoha jinými státy Evropské unie a s USA proti. Během zasedání vystoupila ČR s krátkými projevy k situaci v Bělorusku, Eritreji a Sýrii³⁰ a opět se zapojila do interaktivního dialogu s Vysokou komisařkou OSN pro lidská práva.³¹

Poslední, 24. řádné zasedání Rady OSN pro lidská práva bylo pro Českou republiku významné především v tom, že ve spolupráci s několika dalšími státy (Botswana, Indonésie, Nizozemsko, Peru) předložila samostatnou rezoluci o rovné politické účasti. Rezoluce zdůrazňuje, že všichni občané bez ohledu na národnost, pohlaví, barvu kůže, náboženství či politické přesvědčení mají právo účastnit se politických a veřejných záležitostí. Státy jsou povinny odstranit překážky, které takové účasti zejména u marginalizovaných skupin osob (ženy, národnostní menšiny aj.) brání, a zajistit všem bez rozdílu rovný přístup k volbám, veřejným funkcím apod. Rezoluce, která odráží dlouhodobý zájem ČR o podporu demokracie a občanské společnosti, byla v roce 2013 předložena vůbec poprvé a přes odpor některých států byla nakonec přijata v předloženém znění a bez formálního hlasování.³² Během 24. zasedání dále proběhla diskuse ke stavu lidských práv v různých zemích. Česká republika se specificky vyjádřila k situaci v KLR a v Sýrii a ve svém obecnějším národním projevu pak kritizovala porušování lidských práv v dalších zemích (Myanmar/Barma, Bělorusko, Čína, Demokratická republika Kongo, Írán, Ruská federace, Středoafriická republika).³³ Již tradičně ČR vystoupila v interaktivním dialogu s Vysokou komisařkou OSN pro lidská práva.³⁴

Rok 2013 vykazoval v oblasti členství České republiky v Radě OSN pro lidská práva kontinuitu. Česká republika zůstala aktivním hráčem, který v Radě vystupuje k tématům, jež ji zajímají, a podporuje návrhy, které odpovídají jejím tematickým a teritoriálním prioritám (podpora občanské společnosti, kritika stavu dodržování lidských práv v Bělorusku, Myanmaru/Barmě či v Sýrii aj.). Poprvé se navíc sama ČR stala spoluautorkou návrhu rezoluce, pro niž se podařilo získat širokou mezinárodní podporu. Mandát v Radě pro lidská práva trvá tři roky, což znamená, že členství ČR v tomto orgánu končí ke konci roku 2014. Rezoluce Valného shromáždění OSN, která v roce 2006 Radu OSN pro lidská práva zřídila,³⁵ nedovoluje, aby se stát stal členem Rady v obdobích jdoucích těsně po sobě. Další možnost ucházet se o členství v Radě tak má naše země až v období po roce 2017. Již v roce 2013 ohlásila Česká republika kandidaturu do Rady na období 2019–2021 (volby se uskuteční v roce 2018). V dalších letech tak důležitou součástí české zahraniční politiky v oblasti lidských práv bude tvořit kampaň na získání podpory pro kandidaturu do Rady, která již formálně započala.

Plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv

V říjnu 2011 předložila Česká republika třetí periodickou zprávu³⁶ o plnění závazků vyplývajících z *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* z roku 1966, který Československo ratifikovalo v roce 1976.³⁷ Zpráva, která pokrývá období let 2005–2010, podrobně rozvádí, jak byl v této době Mezinárodní pakt v ČR

implementován a dodržován. Uvádí také, jak se Česká republika vypořádala s doporučeními, která jí Výbor OSN pro lidská práva dal v předchozím kole přezkumu, které proběhlo v letech 2006–2007.³⁸ V březnu 2013 Výbor České republiky adresoval sérii otázek, jež se týkaly mj. uplatnění zákazu diskriminace ve vztahu k romské menšině a k ženám, realizace práva na spravedlivý proces a domácího násilí.³⁹ Ústní jednání ke zprávě se konalo 16.–17. 7. 2013 v Ženevě. Česká delegace představila zprávu, zodpověděla předem zasláné dotazy a reagovala na otázky položené během jednání členy Výboru. Závěry ke zprávě byly Výborem přijaty v srpnu 2013.⁴⁰ Pozitivního ocenění se ČR dostalo např. za ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, přijetí Národního akčního plánu pro předcházení domácímu násilí, změnu úpravy zbavení způsobilosti k právním úkonům v novém občanském zákoníku, nebo snahy o integraci romské menšiny. Kritiku naopak vzbudila malá aktivita státu při prevenci násilí namířeného proti Romům, trvající segregace romských a neromských dětí ve školách, omezené možnosti zdravotně postižených zapojit se do veřejného života a využívání klecových lůžek v některých zdravotnických zařízeních. Jde o tradiční problémy, jež bývají České republiky, někdy snad už i ze zvyku, vytýkány.

Česká republika se také v průběhu roku 2013 opět stala předmětem individuálních stížností podaných k *Výboru OSN pro lidská práva*⁴¹ v Ženevě a k *Evropskému soudu pro lidská práva*⁴² ve Štrasburku. Výbor na svých stránkách informuje o jediném případě týkajícím se ČR, který v roce 2013 projednal.⁴³ Stěžovatelka tvrdila, že byla předmětem diskriminace: soudy jí odmítly přiznat náhradu na sociálních dávkách v nezaměstnanosti za dobu strávenou ve vazbě, která na ni byla uvalena v souvislosti s podezřením z trestného činu vraždy, jež se ale nakonec nepotvrdilo (stěžovatelka byla osvobozena). Výbor shledal stížnost nepřijatelnou na základě jejího nedostatečného odůvodnění ze strany stěžovatelky, které Výboru nedovolilo dospět k závěru, že by „úřady smluvní strany jednaly arbitrárně při posouzení skutečností a důkazů v případě“.⁴⁴

Větší množství stížností proti České republice řešil, jako už tradičně, Evropský soud pro lidská práva. Ten podle údajů z databáze HUDOC⁴⁵ vynesl v roce 2013 devět meritorních rozsudků (žádný z nich z Velkého senátu); zhruba dvacet řízení pak bylo zastaveno ve fázi řízení o přijatelnosti, a to buď na základě vyškrtnutí ze seznamu (pro nezájem účastníků, nebo po dosažení smírného narovnání mezi stěžovatelem a Českou republikou), nebo proto, že byla stížnost shledána nepřijatelnou (pro nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, neslučitelnost s ustanoveními Evropské úmluvy, nebo zjevnou neopodstatněnost). Z devíti rozhodnutých stížností dal ve třech případech Evropský soud za pravdu České republice,⁴⁶ ve zbývajících naopak shledal porušení Evropské úmluvy. Konkrétně šlo o porušení článku 3 – zákazu mučení (ponižující zacházení v policejní cele po zadržení a nedostatečné vyšetření případu⁴⁷ a vydání osoby do země, kde jí hrozilo nelidské zacházení⁴⁸); článku 5 – práva na svobodu a osobní bezpečnost (nedodržení procesních záruk během řízení o důvodech trvání vazby⁴⁹), článku 6 – práva na spravedlivý proces (nezajištění přístupu k soudům⁵⁰ a porušení principu rovnosti zbraní⁵¹); a článku 1 Dodatkového protokolu I – práva na vlastnictví (neoprávněné zabavení majetku⁵²).

V souvislosti s plněním závazků z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv stojí za zmínku, že během roku 2013 ratifikovala ČR několik nových mezinárodních lidskoprávních smluv. Patřil k nim např. *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie*, který byl sjednán v roce 2000 a v platnost vstoupil o dva roky později. Opční protokol usiluje o předcházení a potlačování nežádoucích jevů, které jsou uvedeny v názvu instrumentu.

Prosazování priorit ČR v oblasti lidských práv

Rok 2014 nepřinesl žádnou zásadní změnu ve vymezení a naplňování hlavních tematických a teritoriálních priorit České republiky. Tyto priority jsou vymezeny v Konceptci zahraniční politiky z roku 2011 a odkazují na ně také další důležité koncepční dokumenty české zahraniční politiky (*Priority ČR v Radě OSN pro lidská práva* aj.). Stejně dokumenty vyčíslují nástroje, s jejichž pomocí by ČR měla své priority naplňovat. Řadí se mezi ně působení na multilaterálních fórech (zejména v Radě OSN pro lidská práva), bilaterální diplomacie, jednání v příslušných orgánech Evropské unie (COHOM, COJUR apod.) a některé další nástroje (projekty transformační spolupráce aj.).

Tematické priority české lidskoprávní zahraniční politiky zahrnují všestrannou podporu občanské společnosti a obránců lidských práv, nezávislá média a zajištění svobodného přístupu k informacím, posilování právního státu, řádnou a demokratickou veřejnou správu. Jde o témata spadající do rámce tzv. první generace lidských práv, za něž jsou považována občanská a politická práva. Jak jsme viděli výše, tuto agendu ČR aktivně prosazovala např. v Radě OSN pro lidská práva, když hlasovala pro rezoluce odsuzující porušování práv první generace v různých státech světa a prosadila rezoluci o rovné politické účasti. Česká republika také podporuje aktivity v oblasti mezinárodního trestního a mezinárodního humanitárního práva. To se projevuje mj. zájmem o koncept odpovědnosti za ochranu,⁵³ na který, jak již bylo uvedeno, odkazuje i Bezpečnostní strategie ČR, a účastí zástupců MZV na činnosti Národní skupiny pro implementaci mezinárodního humanitárního práva. Skupina vznikla na základě trojstranného ujednání mezi MZV, Ministerstvem obrany ČR a Českým červeným křížem v roce 2011 a od té doby na svých pravidelných setkáních řeší aktuální otázky mezinárodního humanitárního práva a komunikuje s aktéry uvnitř ČR i navenek (např. s Mezinárodním výborem Červeného kříže).⁵⁴

Teritoriální priority české lidskoprávní zahraniční politiky mají být podle Konceptce zahraniční politiky státy východní Evropy a západního Balkánu a popř. jiné země, které jsou ČR kulturně, geograficky, historicky nebo jinak blízké. Reálně se ČR dlouhodobě zaměřuje na monitorování a kritiku stavu dodržování lidských práv v Myanmaru/Barmě, v Bělorusku, v Číně, na Kubě a popř. v jiných komunistických nebo totalitních státech (KLDŘ, Sýrie aj.). V Myanmaru/Barmě dochází v posledních letech k dílčímu uvolnění, které se projevilo mj. propuštěním disidentky Su Ťij. Ta v roce 2013, v oplátku za cestu ministra Schwarzenberga do země v roce 2012, navštívila poprvé Českou republiku.⁵⁵ Situace v Myanmaru/Barmě ovšem zůstává problematická, proto ČR dále sledovala vývoj v této zemi a pravidelně se účastnila diskusí

k němu např. na půdě Rady OSN pro lidská práva. Totéž platí pro *Bělorusko*, jehož politický režim ČR dlouhodobě kritizuje. Kritika je spojená též s aktivní podporou běloruské (roztržité) opozice a místních lidskoprávních aktivistů, která v roce 2013 našla výraz např. v udělení historicky první ceny Václava Havla ze strany Knihovny Václava Havla a Parlamentního shromáždění Rady Evropy běloruskému bojovníkovi za lidská práva Aleši Bialiatškému.⁵⁶

Podpora politické opozice a obránců lidských práv tvořila rovněž klíčovou součást politiky vůči *Kubě*. Do Prahy během roku 2013 zavítalo několik významných kubánských disidentů, kteří se zde setkali s představiteli MZV a získali příslib další pomoci ze strany ČR.⁵⁷ K postupné normalizaci naopak začalo docházet ve vztahu k *Číně*, na kterou ČR – mj. ve světle domácí diskuse o vztahu lidských práv a jiných zájmů – pohlíží stále častěji optikou ekonomické spolupráce spíše než porušování lidských práv. I tento aspekt byl nicméně zohledňován, o čemž svědčí opětovný úspěch akce „Vlajka pro Tibet“, k němuž se v březnu 2013 připojila cca polovina oslovených měst a obcí. Řadu nedemokratických zemí, jež jsou v hledáčku české lidskoprávní zahraniční politiky, doplnila v posledních letech *Sýrie*. Česká republika odsuzuje porušování lidských práv a páchaní zločinů, ke kterým v této zemi, zejména od vypuknutí občanské války v roce 2011, dochází⁵⁸ a v tomto smyslu několikrát vystoupila na půdě Rady OSN pro lidská práva. Také vlastně již od počátku občanské války podporuje předání situace v Sýrii k Mezinárodnímu trestnímu soudu ze strany Rady bezpečnosti, jemuž zatím brání nesouhlas části stálých členů Rady (Čína, Ruská federace).

Další zemí, která se v posledních letech stává předmětem lidskoprávní kritiky ČR, je *Ruská federace*. Na počátku roku, u příležitosti dvacátého výročí navázání vztahů mezi oběma státy, sice MZV v tiskovém prohlášení „*s potěšením konstatuje, že vztahy mezi oběma zeměmi dosáhly během posledních 20 let vysoké úrovně a existují všechny předpoklady pro to, aby si zachovaly pozitivní dynamiku v blízké i vzdálenější budoucnosti*“.⁵⁹ Další vývoj vztahů již ovšem tak idylický nebyl. Česká republika se znepokojením sledovala některé kroky, které ruské orgány přijaly a jež směřovaly k omezení lidských práv v Rusku (přijetí nových zákonů o nevládních organizacích a o zákazu propagace homosexuality mezi mládeží, zastavení vyšetřování smrti právníka Sergeje Magnitského⁶⁰ aj.). Velkou pozornost v ČR pak vyvolaly snahy o stíhání osob, které se 25. 8. 2013 zúčastnily na Rudém náměstí v Moskvě akce na připomínku okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968.⁶¹ Ve druhé polovině roku se česká debata o politické linii, kterou by bylo vhodné přijmout vůči Ruské federaci, začala dostávat do stínu obecnější diskuse o vztahu lidských práv a hospodářských zájmů. To se ovšem naplno projevilo až v roce následujícím.

Transformační politika

Transformační politika je „*politikou podpory lidských práv a demokracie, která využívá specifické zkušenosti České republiky s procesem společenské transformace, budováním demokracie, jakož i nenásilným odporem proti totalitnímu režimu, který zahájení demokratizace předcházel*“.⁶² Politika vychází ze vzájemné propojenosti lidských práv a demokratického zřízení a z názoru, že „*důsledně uplatňování lidských*

práv a základních svobod je mimo demokratické společenské uspořádání nemožné“.⁶³ Hlavním nástrojem transformační politiky je již od jejího zavedení v roce 2005 program transformační spolupráce (TRANS), který spočívá na „*podpoře neinvestičních projektů spočívajících ve sdílení a přenášení zkušeností českých realizátorů*“.⁶⁴ Projekty navrhují české nevládní organizace, které je realizují ve spolupráci se subjekty z prioritních zemí. Mezi ty patří země východní Evropy (Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina), země západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Srbsko, Kosovo) a některé další země (Myanmar/Barma, Egypt, Irák a Kuba). Projekty by měly směřovat k naplňování tematických priorit transformační politiky ČR, jež zahrnují podporu občanské společnosti, včetně ochrany obhájců lidských práv, posilování nezávislosti médií, spolupráci s místními správami a výchovu k aktivnímu občanství.

Projekty transformační spolupráce na rok 2013 byly Ministerstvem zahraničních věcí ČR vybrány na konci roku předešlého. Do výběrového řízení bylo přihlášeno celkem 62 projektů, z nichž šest bylo posuzující komisí tvořenou představiteli MZV vyřazeno jako nevyhovující a další byly po důkladném zvážení rozděleny do tří kategorií – na podpořené (celkem 23), nepodpořené (celkem 31) a rezervní (celkem dva). Nejúspěšnějším žadatelem byla Nadace Člověk v tísni se sedmi podpořenými projekty, většina dalších žadatelů uspěla s jedním či dvěma projekty. Geograficky se největší podpory dostalo projektům týkajícím se Myanmaru/Barmy a Běloruska (po čtyřech), v těsném závěsu pak byly Egypt, Irák a Kuba (po třech). Nejnákladnější projekt směřuje k podpoře nezávislého zpravodajství v Bělorusku (Evropské rádio pro Bělorusko), na níž MZV vyčlenilo 3 500 000 Kč ročně (po dobu tří let). Celkem bylo mezi žadatele rozděleno cca 35 000 000 Kč. Další prostředky MZV jako již tradičně investovalo do přímé pomoci prodemokratických struktur v prioritních zemích (podpora disidentů, distribuce literatury aj.).

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Okruh klíčových aktérů, kteří formulují a realizují českou zahraniční politiku v oblasti lidských práv, zůstává dlouhodobě bez větších změn. Hlavním aktérem je Ministerstvo zahraničních věcí ČR, v jehož rámci působí od poloviny roku 2007 Odbor lidských práv a transformační politiky (LPTP). V průběhu roku 2013 měl odbor jedenáct systemizovaných pracovních míst (včetně sekretářky) a jeho ředitelkou byla Veronika Bajgarová. LPTP při utváření lidskoprávní diplomacie spolupracoval s dalšími odbory (např. Mezinárodněprávní odbor, Odbor OSN, teritoriální odbory), zastupitelskými úřady v zahraničí a Stálými misemi (v New Yorku, Štrasburku, Ženevě a ve Vídni). Další rezorty se angažovaly v dílčích oblastech, např. Ministerstvo spravedlnosti ČR zajišťuje zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo vnitra ČR se věnuje migrační a azylové politice, jež všechny mají významné lidskoprávní souvislosti, apod. Samostatným hráčem v oblasti zahraniční politiky začal být v roce 2013 prezident Zeman, který razil pragmatickou linii. Tradičně

omezená role naopak připadla dalším orgánům státní správy, jako je Parlament ČR (přijímání nových mezinárodních smluv), soudy (posuzování individuálních nároků z těchto smluv) či obecní samospráva (zapojení do akce „Vlajka pro Tibet“ a dalších akcí tohoto typu).

Nevládní sektor přispíval k formování a realizaci české zahraniční politiky v oblasti lidských práv obdobným způsobem jako v minulých letech. České nevládní organizace se zapojovaly do programů transformační politiky, vedly kampaně proti porušování lidských práv v různých zemích světa, konaly sbírky na podporu obhájců lidských práv apod. Například česká pobočka Amnesty International uspořádala v březnu 2013 happening nazvaný „Tibet nás pálí!“, který měl upozornit na porušování lidských práv v Tibetu.⁶⁵ Sdružení Občanské Bělorusko přinášelo zprávy o dění v Bělorusku a zorganizovalo finanční sbírku na podporu místních lidskoprávních aktivistů.⁶⁶ Největší pozornost širší veřejnosti upoutal jako obvykle filmový festival dokumentárních filmů týkajících se lidských práv *Jeden svět* (One World), který – v pořadí již po patnácté – uspořádal v březnu 2013 Člověk v tísni nejprve v Praze a poté na různých místech ČR. Vítězným snímkem se stal dánský dokument *Způsob zabíjení*, který pojednával o likvidaci cca milionu komunistů v Indonésii v šedesátých letech a o způsobu, jakým se se zločiny vyrovnává indonéská společnost.⁶⁷ V září 2013 se konal 17. ročník *Fóra 2000*, které se zaměřilo na společnosti v přerodu a jehož se mj. zúčastnili barmská disidentka Su Ťij, bývalý jihoafrický prezident Frederik Willem de Klerk nebo tibetský dalajlama.

Ze zahraničních aktérů opět významnou roli sehrávaly mezinárodní organizace, jichž je Česká republika členem, ať již jde o organizace s obecným mandátem (OSN, Evropská unie aj.) nebo organizace specializované na ochranu lidských práv a podporu demokracie a právního státu (Rada Evropy). Lidskoprávní diplomacie již od devadesátých let, a zejména pak od vstupu do Evropské unie v roce 2004, prochází procesem europeizace,⁶⁸ který mj. zahrnuje to, že stále více postojů i v lidskoprávní oblasti je formulováno jednotně pro celou evropskou osmadvacítku a Evropská unie prezentuje tyto jednotné pozice za všechny členské státy (např. v rámci Rady OSN pro lidská práva). Je pravda, že ne na všech tématech panuje v EU shoda, typicky je to vidět např. v přístupu k lidskoprávním aspektům konfliktu na území Palestiny, celkově ale platí, že EU se pomalu stává významným hráčem též v oblasti lidských práv. Projevem toho je mj. to, že si pro tuto oblast přijímá samostatné koncepční dokumenty (např. *Evropský strategický rámec a Akční plán pro lidská práva a demokracii*⁶⁹ z roku 2012), s řadou států vede tzv. lidskoprávní dialogy (*human rights dialogues*) a v roce 2012 si zřídila funkci Zvláštního představitele EU pro lidská práva, kterou v současné době zastává Stavros Lambrinidis z Řecka. Jedna z otázek, která pro EU dlouhodobě vyvstává, se týká sladění politiky na podporu lidských práv s vnější ekonomickou politikou. Debata, která se v tomto kontextu vede na evropské úrovni, může být zajímavou inspirací pro české prostředí.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM, VEŘEJNÉM A AKADEMICKÉM PROSTORU

Česká zahraniční politika v oblasti lidských práv nepatří mezi oblasti, kterým by média, akademická obec či širší veřejnost věnovaly zásadnější pozornost. Alespoň tak tomu bylo po většinu období od vzniku samostatného státu. Rok 2013 byl v tomto ohledu lehkou výjimkou, neboť politická debata o vztahu lidskoprávní diplomacie a podpory jiných, hlavně hospodářských zájmů, začala budit ve veřejném prostoru zájem. Média informovala o politických střetech v této oblasti a přinesla také několik analýz k ní. Například v květnu 2013 proběhla na stránkách internetového periodika *Britské listy* výměna názorů mezi ekonomkou Ilonou Švihlíkovou a publicistou Janem Čulíkem. Švihlíková se ve svém článku zamýšlela nad pozicí ČR ve světové ekonomice a při té příležitosti uvedla, že „*hrát si na zásadního moralistu s lidskými právy, je hloupé a neefektivní*“.⁷⁰ Čulík v reakci napsal, že pokud by se „*Česká republika měla vzdát prosazování lidských práv při své zahraniční politice ve prospěch svých ekonomických zájmů, bylo by to poněkud obscénní*“,⁷¹ současně ale sám kritizoval českou lidskoprávní diplomacii za to, že nesleduje vlastní cíle, ale je jen „*extenzí mocenské politiky Západu, především Spojených států*“.⁷²

O vztahu ochrany lidských práv a ekonomické diplomacie se diskutovalo také v rámci Fóra 2000 v září 2013. Bývalý ministr Schwarzenberg vystoupil proti tvrzení, že prosazování lidských práv poškozuje české firmy. Podle jeho názoru „*jenom neúspěšné firmy tvrdí, že kdybychom měli lepší vztahy, tak by uspěly. Pitomost. Když to zboží je žádané, tak si to Číňané koupí u čerta rohatého. A když to nepotřebují, tak si to nekoupí. Ale samozřejmě někdo musí být vinen, a tak je to ministerstvo zahraničí.*“⁷³ V obdobném duchu se vyjádřil ředitel zahraničního odboru Kanceláře prezidenta republiky Hynek Kmoníček, který soudí, že „*lidská práva a ekonomická diplomacie si neprotiřečí*“ a že „*zahraniční obchod pomáhá lidským právům, protože tam, kde ho máme, je naše role pro partnera větší a partner je tím spíš ochoten naslouchat někdy i velmi složitému vysvětlování, proč by se v některých případech měl chovat jinak*“.⁷⁴ Na podzim 2013 se v médiích začaly objevovat i podrobnější a propracovanější analýzy vztahu lidskoprávní a ekonomické diplomacie. Příkladem je článek Libora Krále v *Konzervativních listech*, který tvrdí, že vzdání se lidskoprávní diplomacie by oslabilo identitu ČR a v konečném efektu by ohrozilo i české ekonomické zájmy.⁷⁵

Akademická obec zůstávala v průběhu roku 2013 stranou větších veřejných debat. Výzkum české zahraniční politiky v oblasti lidských práv se podobně jako v předchozím roce soustředil zejména v Centru pro lidská práva a demokratizaci Masarykovy univerzity v Brně založeném v roce 2009 a ve Výzkumném centru pro lidská práva při Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, které vzniklo v roce 2012. K výzkumu přispěla i další pracoviště, např. Ústav mezinárodních vztahů, Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka na Vysoké škole ekonomické v Praze a Asociace pro mezinárodní otázky. Širší veřejnost neprojevovala o lidskoprávní diplomacii nijak velký zájem, velké návštěvnosti se ale opět dostalo filmovému festivalu *Jeden svět* a pozornost vzbudily i některé další iniciativy vládního či nevládního sektoru týkající se ochrany lidských práv ve světě (např. akce „Vlajka pro Tibet“).

ZÁVĚR

Rok 2013 se pro českou zahraniční politiku v oblasti lidských práv nesl ve znamení značné kontinuity s lety předchozími, současně však došlo k některým změnám a posunům. Kontinuita se primárně týkala vymezení tematických a teritoriálních priorit české zahraniční politiky v oblasti lidských práv a obsahu i způsobu realizace běžné agendy této politiky. Ta opět zahrnovala aktivní působení ČR v Radě OSN pro lidská práva, jejímž členem je naše země od roku 2011, naplňování závazků z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv, přijímání opatření k realizaci tematických a teritoriálních priorit a rozvoj transformační politiky opřené primárně o implementaci transformačních projektů nevládními organizacemi z ČR a z prioritních zemí (východní Evropa, západní Balkán aj.). Ve všech těchto sférách si ČR vedla úspěšně. Zvláštní zmínku si zaslouží předložení a prosazení nové rezoluce k rovné politické účasti na půdě Rady OSN pro lidská práva a také aktivní účast v debatách a interaktivních dialogích vedených v tomto orgánu (např. dialog k Sýrii).

Uvedené kroky a postoje ukazují, že Česká republika vedla v roce 2013 v lidskoprávní oblasti proaktivní zahraniční politiku, která vycházela z přesvědčení o významu ochrany lidských práv a podpory demokracie pro zajištění stabilního a spravedlivého mezinárodního prostředí. Česká republika toto přesvědčení čerpá ze své vlastní historické zkušenosti s totalitními režimy i z dlouhodobé tradice humanismu ztělesněné např. v osobách Jana Amose Komenského či Tomáše Garrigua Masaryka. Z hlediska přístupu oscilovala lidskoprávní diplomacie České republiky mezi lehkou ofenzivností, která mj. zahrnovala tvrdé odsuzování praxe některých nedemokratických států a zdůrazňování určitých lidskoprávních témat (ochrana obhájců lidských práv, svoboda slova aj.), a spoluprací, jež se projevuje např. v rámci Evropské unie nebo na multilaterálních fórech (typicky v Radě OSN pro lidská práva, kde ČR koordinuje své pozice s jinými státy EU a popř. dalšími zeměmi). Míra ofenzivnosti/spolupráce se lišila v závislosti na jednotlivých oblastech lidskoprávní agendy a tom, nakolik tyto oblasti měly blízko k prioritám české zahraniční politiky v oblasti lidských práv.

Zatímco navenek se česká lidskoprávní diplomacie v roce 2013 jevila jako stabilní a neproblematická součást zahraniční politiky ČR, uvnitř státu začala probíhat politická a dílem širší veřejná výměna názorů ohledně toho, zda je nasměrování diplomacie správné a nakolik tato podporuje, nebo naopak ohrožuje jiné zájmy České republiky, zejména v oblasti zahraničního obchodu. Výměna názorů odráží skutečnost, že po letech, kdy se český lidskoprávní diskurz formoval v diskusi mezi aktivistickými a umírněnými internacionalisty, se na české politické scéně začal prosazovat nový, pragmatický přístup, kladoucí důraz na ekonomickou diplomacii. Nástup tohoto přístupu, který v roce 2013 reprezentovali zejména prezident Zeman a Rusnokova vláda, učinil z lidskoprávní diplomacie oblast, jež je oproti minulým letům jak více politizovaná, tak také, asi poprvé v novodobých dějinách České republiky, značně polarizovaná. To, zda se tento trend udrží a popřípadě vyvolá zásadnější revizi české zahraniční politiky v oblasti lidských práv, je již námětem pro další svazky této ročenky.

Poznámky

- ¹ *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Usnesení vlády č. 589 z 20. 7. 2011.
- ² *Bezpečnostní strategie České republiky*. Usnesení vlády ČR č. 665 z. 8. 9. 2011.
- ³ Více viz Veronika Bílková (2010): *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje, nebo staré pokrytectví?* Praha: Právnická fakulta UK.
- ⁴ *Koncepce transformační politiky*, rozhodnutí Kolegia ministra zahraničních věcí z 15. 7. 2010.
- ⁵ Tamtéž, poznámka pod čarou 1.
- ⁶ Tamtéž, s. 2.
- ⁷ *Programové prohlášení Vlády České republiky*. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove-prohlaseeni-vlady.pdf.
- ⁸ *Programové prohlášení Vlády České republiky*. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseeni-vlady-20130802.pdf.
- ⁹ Tamtéž.
- ¹⁰ *Prezidentský program Karla Schwarzenberga*. On-line: www.volimkarla.cz/wp-content/uploads/2012/10/prezidentsky-program-Karla-Schwarzenberga.pdf.
- ¹¹ Viz např. Zeman: *Jsem pro lidská práva. Ale nesmíte je bránit blbě*. Parlamentní listy, 20. 9. 2012; Zeman: *Lidská práva ano, ale nesmí kazit byznys*. ČTK, 23. 3. 2014.
- ¹² Srv. Klaus už podruhé bojoval s „plevelem“ lidských práv. *Opět úspěšně*. iDNES, 30. 10. 2009.
- ¹³ Nástup tohoto tématu předznamenala již výměna názorů mezi premiérem Nečasem a ministrem průmyslu a obchodu Kubou na straně jedné a ministrem zahraničních věcí Schwarzenbergem v září 2012, která se týkala postoje ČR k zatčení členek ruské punkové skupiny Pussy Riot a vhodnosti návštěvy dalajlamy v ČR. Více viz Nečas: *Podpora dalajlamismu škodí českému exportu*. ČT24, 10. 9. 2012; *Jsem závislí na exportu, hájí Kuba distanc od dalajlamy i Pussy Riot*. iDNES, 10. 9. 2012; *Nečasův „dalajlamismus“ pohněval opozici i Schwarzenberga*. ČT24, 11. 9. 2012.
- ¹⁴ *Schwarzenberg nazval Ažerbájdžán „rodinnou diktaturou“, hrozí zastavení obchodu*. ČT24, 4. 6. 2013.
- ¹⁵ Cit. in Zeman odsoudil Schwarzenbergovy výroky kritizující Ažerbájdžán. *Denik.cz*, 6. 6. 2013.
- ¹⁶ *Respektovat lidská práva během olympijských her? Premiér Rusnok na to řekl NE*. Eurozprávy, 20. 12. 2013.
- ¹⁷ *Víme, kam jdeme – Volební program TOP 09 pro volby do Poslanecké sněmovny 2013*, bod 9. Zahraniční a obranná politika. On-line: www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2013/9-zahranicni-a-obranna-politika-13783.html.
- ¹⁸ *Prosadíme fungující stát – Volební program ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny 2013*, sekce Společnost (Mezinárodní spolupráce). On-line: www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf.
- ¹⁹ *Volím pravici – Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny 2013*, sekce Zahraniční politika a Evropská unie. On-line: www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf.
- ²⁰ *Resortní program Hnutí Ano*, sekce 11. Zahraniční politika. On-line: www.anobudelp.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/.
- ²¹ Rada OSN pro lidská práva (*UN Human Rights Council*) byla zřízena v roce 2006, kdy nahradila dřívější Komisi OSN pro lidská práva (*UN Commission on Human Rights*), založenou v roce 1946, která byla obecně považována za zpolitizovanou a neefektivní. Rada má 47 členů a je podřízena přímo Valnému shromáždění OSN. Zajišťuje mimo jiné tzv. Univerzální periodický přezkum (*Universal Periodic Review*), tedy komplexní přezkum stavu lidských práv, kterým procházejí všechny státy světa v pravidelných čtyř- až pětiletých cyklech. ČR přezkumem prošla v letech 2008 a 2012.
- ²² MZV ČR: *Priority České republiky v Radě OSN pro lidská práva*, 3. 9. 2011. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/clenstvi_v_rade_pro_lp/zakladni_informace_o_rade_pro_lidska/priority_ceske_republiky_v_rade_osn_pro.html.
- ²³ Dokument *Priority České republiky v Radě OSN pro lidská práva* byl ostatně ke dni 4. 9. 2012 zbaven platnosti a na webu MZV byl přefazěn do archivu. Vzhledem k tomu, že jiný koncepční dokument

- tohoto typu vydán nebyl, lze mít za to, že původní Priority zůstávají z velké části dále relevantní, byť během let došlo k jejich dílčímu přehodnocení a doplnění.
- ²⁴ UN Doc. A/HRC/22/2, *Report of the Human Rights Council on its twenty-second session*, 27 August 2013.
- ²⁵ MZV ČR: 23. zasedání RLP – zhodnocení výsledků, 18. 6. 2016; UN Doc. A/HRC/20/2, *Report of the Human Rights Council on its twenty-third session*, 27 August 2013.
- ²⁶ MZV ČR: 24. zasedání Rady OSN pro lidská práva probíhá 9. 9. – 27. 9. 2013, 25. 9. 2013.
- ²⁷ Viz MZV ČR: *Ministr Schwarzenberg na 22. zasedání Rady pro lidská práva*, 26. 2. 2013; text projevu viz UN Human Rights Council, *Statement by H. E. Mr. Karel Schwarzenberg, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of the Czech Republic*, Geneva, 26 February 2013.
- ²⁸ UN Doc. A/HRC/22/101, *Outcome of the Universal Periodic Review: Czech Republic*, 13 March 2013.
- ²⁹ MZV ČR: 22. zasedání Rady pro lidská práva – dialog s Vysokou komisařkou pro lidská práva k její výroční zprávě (bod 2 programu), 1. 3. 2013.
- ³⁰ MZV ČR: 23. zasedání RLP – situace v jednotlivých zemích vyžadující pozornost Rady pro lidská práva (bod 4 programu), 7. 6. 2013.
- ³¹ MZV ČR, 23. zasedání RLP – dialog s Vysokou komisařkou pro lidská práva (bod 2 programu), 29. 5. 2013.
- ³² UN Doc. A/HRC/24/8, *Equal political participation*, 26. 9. 2013. Viz též MZV ČR: 24. zasedání RLP – česká rezoluce k politické participaci přijata konsensem, 27. 9. 2013.
- ³³ MZV ČR: 24. zasedání RLP – situace v jednotlivých zemích vyžadující pozornost Rady pro lidská práva (bod 4 programu), 25. 9. 2013.
- ³⁴ MZV ČR: 24. zasedání RLP – dialog s Vysokou komisařkou pro lidská práva (bod 2 programu), 25. 9. 2013.
- ³⁵ UN Doc. A/RES/60/251, *Human Rights Council*, 3 April 2006.
- ³⁶ UN Doc. CCPR/C/CZE/3, *Third periodic reports of States parties. Czech Republic*, 28 November 2011.
- ³⁷ Mezinárodní pakt o občanských a lidských právech byl publikován ve sbírce zákonů pod č. 120 z roku 1976 Sb. Jeho nedodržování ze strany komunistického Československa vedlo o rok později ke vzniku Charty 77, která na toto nedodržování upozorňovala.
- ³⁸ Viz UN Doc. CCPR/C/CZE/CO/2, *Concluding observations of the Human Rights Committee. Czech Republic*, 9 August 2007.
- ³⁹ UN Doc. CCPR/C/CZE/Q/3, *List of issues in relation to the third periodic report of the Czech Republic (CCPR/C/CZE/3), adopted by the Committee at its 107th session (11–28 March 2013)*, 29 April 2013.
- ⁴⁰ UN Doc. CCPR/C/CZE/CO/3, *Concluding observations on the third periodic report of the Czech Republic*, 22 August 2013.
- ⁴¹ Výbor OSN pro lidská práva (*UN Human Rights Committee*) dohlíží na dodržování závazků z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Vedle toho, že hodnotí periodické zprávy států, může také posuzovat individuální stížnosti, pokud k tomu dá příslušný stát souhlas. Česká republika, resp. její předchůdkyně ČSFR tento souhlas poskytla v roce 1991 ratifikací Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu. Od té doby posuzoval Výbor několik desítek stížností proti ČR. Občané ČR mají dále možnost obrátit se s individuálními stížnostmi k Výboru OSN proti mučení, Výboru OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace a Výboru OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen. Databáze příslušných výborů ale neobsahují informace o tom, že by zde byla v roce 2013 posuzována nějaká stížnost proti České republice.
- ⁴² Evropský soud pro lidská práva (*European Court of Human Rights*), působící v rámci Rady Evropy, dohlíží na dodržování závazků z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejích patnácti dodatkových protokolů. Česká republika, resp. ČSFR se stala smluvní stranou Evropské úmluvy v březnu 1992 a od té doby soud posuzoval tisíce stížností podaných proti ČR. Asi nejznámější českou kauzou je případ *D. H. v. Česká republika* (2008), ve kterém byla ČR odsouzena za diskriminaci romských dětí v přístupu ke vzdělání v souvislosti se zřizováním tzv. zvláštních škol.

- ⁴³ UN Doc. CCPR/C/ 108/D/1809/2008, *V. B. v. the Czech Republic*, Communication No. 1809/2008, 11 September 2013.
- ⁴⁴ Tamtéž, par. 7. 3.
- ⁴⁵ Databáze je k dispozici on-line: [www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home & c=](http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home&c=).
- ⁴⁶ ECtHR, *Rohlena v. the Czech Republic*, Application no. 59552/08, 18. 4. 2013; *Lavrechov v. the Czech Republic*, Application no. 57404/08, 20. 6. 2013; *Eremiášová and Pechová v. the Czech Republic*, Application no. 23944/04, 20. 6. 2013.
- ⁴⁷ ECtHR, *Kummer v. the Czech Republic*, Application no. 32133/11, 25. 7. 2013.
- ⁴⁸ ECtHR, *Budrevych v. the Czech Republic*, Application no. 65303/10, 17. 10. 2013.
- ⁴⁹ ECtHR, *Vecek v. the Czech Republic*, Application no. 3252/09, 21. 2. 2013.
- ⁵⁰ ECtHR, *Čepek v. the Czech Republic*, Application no. 9815/10, 5. 9. 2013.
- ⁵¹ ECtHR, *Janyr v. the Czech Republic*, Application no. 42937/08, 31. 10. 2013.
- ⁵² ECtHR, *Žáková v. the Czech Republic*, Application no. 2000/09, 3. 10. 2013.
- ⁵³ MZV ČR: *Odpovědnost chránit*, 3. 5. 2010.
- ⁵⁴ Více viz webové stránky Národní skupiny pro implementaci mezinárodního humanitárního práva: www.cervenkykriz.eu/cz/nsmhp.aspx.
- ⁵⁵ MZV ČR: *Ministr Kohout nabídl Aun Schan Su Tjij další podporu pro její zemi*, 16. 9. 2013.
- ⁵⁶ MZV ČR: *Ve Štrasburku poprvé udělena Cena Václava Havla*, 30. 9. 2013.
- ⁵⁷ MZV ČR: *Ministr Schwarzenberg se setkal s disidentkou Sánchez*, 4. 3. 2013; *Ministr Kohout se setkal s Rosou Mariou Payá, představitelkou kubánské občanské společnosti*, 3. 10. 2013; *Ministr Kohout přijal Guillerma Fariñase*, 25. 11. 2013.
- ⁵⁸ MZV ČR: *Prohlášení MZV k Sýrii*, 28. 9. 2013.
- ⁵⁹ MZV ČR: *Prohlášení MZV ČR k 20. výročí navázání diplomatických styků mezi Českou republikou a Ruskou federací*, 1. 1. 2013.
- ⁶⁰ MZV ČR: *Prohlášení MZV k případu Sergeje Magnitského*, 22. 3. 2013.
- ⁶¹ MZV ČR: *Prohlášení MZV ČR k události na Rudém náměstí*, 26. 8. 2013.
- ⁶² *Koncepce transformační politiky*, op. cit., s. 1.
- ⁶³ Tamtéž, s. 2.
- ⁶⁴ *Program Transformační spolupráce*. Příloha č. 1 ke Koncepci transformační politiky, 15. 7. 2010, bod 4.
- ⁶⁵ *Happening Tibet nás pálí!* Amnesty International, březen 2013.
- ⁶⁶ Více viz webová stránka *Občanské Bělorusko*: www.civicbelarus.eu/index.php/cs.
- ⁶⁷ On-line: www.jedensvet.cz/2013/vitezne-filmy.
- ⁶⁸ Viz Zemanová, Štěpánka (2008): *Europeizace zahraniční politiky v oblasti lidských práv*. Praha: Oeconomica.
- ⁶⁹ *EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy*, 11855/12, 25 June 2012.
- ⁷⁰ Švihlíková, Ilona: *Nemáme tah na branku*. Britské listy, 7. 5. 2013.
- ⁷¹ Jan Čulík: *Ekonomická diplomacie a prosazování lidských práv v zahraniční politice*. Britské listy, 7. 5. 2013.
- ⁷² Tamtéž.
- ⁷³ Cit. in Kmoníček: *Ekonomická diplomacie může pomoci podpoře lidských práv*. České noviny, 17. 9. 2013.
- ⁷⁴ Tamtéž.
- ⁷⁵ Libor Král: *Lidská práva v zajetí ekonomické diplomacie*. Konzervativní listy, 21. 9. 2013.

Kapitola 21

Kulturní rozměr české zahraniční politiky

Jana Peterková a Eliška Tomalová

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V rovině politických debat či v kontextu postojů jednotlivých politických stran k tématu veřejné či kulturní diplomacie, potažmo budování pověsti státu v zahraničí, platil i v roce 2013 v zásadě setrvalý stav. Tak jako byl rok 2012 spojen s očekáváními, zda-li a jak se projeví *Koncepce zahraniční politiky* z roku 2011 a v témže roce zveřejněná *Strategie Českých center*, s rokem 2013 nebyla žádná podobná očekávání spojována. Kultura zůstala v postavení minoritního tématu, které nepatří k prioritám politické scény. Lze nicméně dohledat některá vyjádření čelných politických představitelů o významu kultury či kulturní diplomacie pro dobré jméno České republiky v zahraničí (viz část *Kulturní rozměr české zahraniční politiky ve veřejném a mediálním prostoru*). Byl také zpracován a zveřejněn dokument rezortního rázu, koncepce ministerstva kultury ve vztahu k zahraničí (viz část *Agenda*).

Koncepce a záměry

Především rezortním dokumentem je koncepce Ministerstva kultury ČR, která je zaměřena na působení v zahraničí. *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013–2018* předkládá hned ve svém úvodu zásadní teze o politickém i ekonomickém významu kulturních vztahů jakož i o analogickém postoji dalších oblastí k mezinárodním kulturním vztahům. Péče o pozitivní obraz České republiky v zahraničí je uváděna na prvním místě mezi základními cíli tohoto dokumentu s důrazem na význam dialogu mezi kulturami a např. uchování a podporu kulturní rozmanitosti. Kromě celé řady konkrétně formulovaných nástrojů či výstupů této strategie je opět silně akcentován multilaterální rozměr, s odkazem na členství ČR v mezinárodních organizacích či jiných mezinárodních uskupeních. Zajímavým momentem jsou i velmi precizně formulované geografické priority, kam

a jakým způsobem zacílit činnost českých subjektů. Patrně nepřekvapí, že pozornost je věnována v první linii sousedním státům, evropským kulturním velmocem a také regionální (zejména středoevropské) spolupráci. Nicméně ani další zahraniční partneři nezůstávají nepovšimnuti. Významné místo má i spolupráce v rámci Východního partnerství.¹

Při pohledu na množství akcí a projektů, které byly v roce 2013 realizovány, lze rovněž identifikovat velmi pozitivní trend propojování aktivit veřejné a kulturní diplomacie s politickými prioritami české zahraniční politiky. Jde především o důraz kladený na rozvoj dobrých sousedských vztahů, konkrétně ve spolupráci s Polskem. Zde již existuje i formalizovaná podoba těchto vztahů, konkrétně Česko-polské fórum. Novým směrem je tak snaha o posílení vztahů s Rakouskem. Tento stát se sice již účastní činnosti Středoevropské kulturní platformy (státy V4 a Rakousko), nicméně česká diplomacie chce posílit i vztahy bilaterální. V prezentaci kultury se také odráží propojení s dalšími tématy a prioritami české zahraniční politiky, ať už jde o podporu ekonomické diplomacie či spolupráci v oblasti prezentace výsledků české vědy a výzkumu.

V minulosti byla česká politická scéna často terčem oprávněné kritiky, že tématu kultury či kulturní a veřejné diplomacie nevěnuje dostatečnou a kontinuální pozornost. Jakkoli řada výhrad v této rovině bohužel přetrvává, je možné vysledovat jistý trend v prezentaci a velký počet realizovaných akcí v podobě diskusních fór, workshopů či konferencí k aktuálním politickým otázkám. Zásadní devizou takových projektů je možnost prezentace názorů i diskuse o rozdílných postojích či přístupech.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Následující text představuje klíčová témata či projekty, jež se ve sledovaném období výrazněji promítly v kulturní dimenzi české zahraniční politiky, popř. tvoří její rámec a tedy i základ pro rozvoj konkrétních aktivit.

Dohody o kulturní spolupráci

Tato oblast tvoří stabilní součást kulturní dimenze české zahraniční politiky. V členění zahraniční kulturní politiky patří pod tradiční směr diplomacie vyjádřený právě uzavíráním a dohledem nad naplňováním mezinárodních smluv o kulturní spolupráci. V tematickém zaměření nejde výhradně o čistě kulturní obsah těchto smluv ve smyslu agendy rezortního ministerstva kultury. V závislosti na vztazích a dohodě s konkrétní protistranou jsou často tématem těchto dohod také oblasti spolupráce ve školství či ve vědě a výzkumu. V roce 2013 bylo opět podepsáno či vstoupilo v platnost jen velmi malé množství těchto smluv. Z konkrétních dokumentů lze uvést např. *Program kulturní spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury Chorvatské republiky na léta 2013, 2014 a 2015*, podepsaný v Praze 4. 7. 2013, nebo *Dohodu mezi vládou České republiky a vládou Filipínské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy a sportu*, podepsanou v Manile 16. 7. 2013.²

V multilaterálním aspektu jsou pro Českou republiku klíčové mnohostranné dohody UNESCO (viz dále) či Rady Evropy a participace českých subjektů na programech a projektech těchto organizací. Jako zásadní lze zmínit např. *Bílou knihu Rady Evropy o mezikulturním dialogu*.³ Výrazným aspektem je také spolupráce v rámci evropských struktur. Ideálním příkladem je nový program EU *Kreativní Evropa*, který vychází z dosavadních úspěšných programů *Kultura* a *MEDIA*.⁴ Tento program nicméně zahájil svou činnost až v lednu 2014.⁵

Ne příliš často zmiňovaným aspektem je také členství České republiky v NATO a zároveň podpis pod tzv. Haagskou úmluvou UNESCO, tedy *Úmluvou na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu*.⁶ Aplikace tohoto dokumentu a jeho prováděcích předpisů zasahuje nejen mezinárodní závazky ČR, ale také jejich vnitrostátní naplňování, např. ve vztahu k civilní obraně v případě ozbrojeného konfliktu.

Prezentace kultury

Multilaterální aspekt představuje v oblasti kultury, mimo české aktivity ve sdružení EUNIC, především podíl na činnosti Středoevropské kulturní platformy (*Platform Cultural – Central Europe, PCCE*).⁷ Pro rok 2013 byly jako cílové destinace určeny země Východního partnerství, západního Balkánu a také Gruzie a Albánie. V červnu 2013 se uskutečnilo setkání představitelů členských států v Tbilisi, v listopadu téhož roku pak koncert mladých umělců z těchto zemí v Tiraně.

Prezentace kultury má v budování dobrého jména České republiky v zahraničí nezastupitelnou roli. Konkrétní projekty se dotýkají různých oborů, jako jsou hudba, divadlo, tanec, výtvarné umění, film či literatura. Tento základní výčet je ještě dále rozšiřován projekty či aktivitami v celém spektru dalších oborů. Jen pohled do výčtu prezentačních akcí v roce 2013, na nichž se podílelo MZV, nabízí např. módní přehlídku, prezentaci ČR v médiích jako výsledek novinářské cesty do ČR, gastronomické akce, pietní akty spojené se vzpomínkou na prezidenta Václava Havla a celou řadu dalších, i multižánrových aktivit.⁸

Krajanské vztahy a výuka českého jazyka

Vztahy s Čechy žijícími v zahraničí jsou stabilní součástí kulturní dimenze české zahraniční politiky. Stát i ve svém klíčovém dokumentu pro tuto oblast (*Koncepce vztahu MZV k Čechům v zahraničí*) uvádí, že si je vědom jejich významu a možného přínosu pro české zájmy nejen v rovině kulturní, ale i politické či ekonomické. Mimo administrativní rovinu, kdy ministerstvo např. vydává žadatelům potvrzení o příslušnosti k české krajanské komunitě a krajanským spolkům poskytuje základní informační servis, tvoří právě kultura a vzdělávání zásadní část pracovní náplně. Velký prostor je již tradičně věnován podpoře výuky jazyka, ať už formou vysílání učitelů ke krajanským komunitám v zahraničí či v podobě studijních pobytů na českých školách. Významné místo si v podpoře výuky jazyka vydobyla i spolupráce s nestátními akterými, kde projekt *Česká škola bez hranic* patří k prioritním projektům.

Důležitou součástí tvoří i informace Čechům v zahraničí, které jsou tradičně poskytovány zahraničním vysíláním Českého rozhlasu na stanici Radio Praha.⁹ Je důležité připomenout, že návštěvníkům či posluchačům této stanice jsou poskytovány

komplexní informace o dění v České republice v oblasti politické, ekonomické či kulturní a zároveň jsou prezentovány i české postoje k různým zahraničněpolitickým otázkám. Pro pokračování této činnosti je důležitý i fakt, že v březnu roku 2013 podepsal tehdejší ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg a ředitel Českého rozhlasu Peter Duhan novou *Smlouvu o zajištění a provozování rozhlasového vysílání do zahraničí*.¹⁰ S ohledem na fakt, že v minulosti byl pro zahraniční vysílání krácen rozpočet, tedy příspěvek MZV, je tato situace potěšitelná, protože dává naději na rozvoj do dalších let.

Důležitou dimenzí dané problematiky nicméně zůstává otázka vztahu zahraničních Čechů k domácí veřejnosti či spíše naopak. Tady se tato otázka setkává s domácí dimenzí veřejné diplomacie a potřebou informovat veřejnost o prioritách i aktivitách české zahraniční politiky. Vhodnou příležitostí jak informovat domácí veřejnost je i množství akcí, na jejichž realizaci se podílí útvar zvláštního zmocněnce pro krajan-ské záležitosti. Na úrovni státní správy je dalším klíčovým partnerem bezesporu i senátní Komise pro krajany žijící v zahraničí.

Věda, výzkum a vzdělávání

Oblast spolupráce ve vědě, výzkumu a vzdělávání se v průběhu let stala jednou z priorit české veřejné a kulturní diplomacie s přesahem do diplomacie ekonomické. V této oblasti se realizuje celá řada vládních i nevládních subjektů. Pozornost je věnována zejména navazování dlouhodobé spolupráce mezi výzkumnými a vzdělávacími institucemi a také zlepšení komercializace výsledků vědy a výzkumu. Česká republika si je vědoma propojení oblastí školství, vědy a výzkumu s otázkami konkurenceschopnosti české ekonomiky. Zajímavou dimenzí je např. v posledních několika letech vznik významných center excelentního výzkumu na území ČR.¹¹ K významným projektům posledních let bezesporu patří i tzv. České technologické dny, jejichž cílem je jak propagace výsledků české vědy a výzkumu v zahraničí, tak také usnadnění možné bilaterální spolupráce v oblastech, kde české subjekty dosahují vynikajících výsledků a kde existuje předpoklad pozdější návaznosti v růstu konkurenceschopnosti české ekonomiky.¹² I tato oblast má svůj přesah do budování dobrého jména českého státu v zahraničí, zde v rovině inovací, výzkumu, kreativity i školské spolupráce.

V oblasti kulturní a veřejné diplomacie zaznamenala v roce 2013 např. mimořádný úspěch jak v zahraničí, tak i doma výstava o činnosti a výsledcích výzkumu prof. Otty Wichterleho. K propojení kulturní a ekonomické dimenze české zahraniční politiky dochází i v řadě konkrétních projektů realizovaných českými zastupitelskými úřady. Tématem, jež se nově či s větší razancí objevuje v agendě hned několika rezortů, je duševní vlastnictví, jeho ochrana a zásady mezinárodní spolupráce v této oblasti. Tématu se věnují rezorty zahraničí, školství i kultury, je-li možné uvést alespoň některé.

V oblasti vzdělávání kromě určitých aspektů výše zmíněné spolupráce v oblasti vědy a výzkumu jde především o evropskou spolupráci a účast na evropských programech, které se dotýkají celého spektra otázek v oblasti vzdělávání. Veřejnosti známá jsou určitě témata mobility, a to jak studentů, tak i pedagogů. Zmiňovány a řešeny byly např. také otázky rámcového programu pro výzkum a inovace (Horizon 2020), tzv. otevřených vzdělávacích zdrojů a digitálního učení či další.¹³ V této oblasti exist-

tuje celá řada projektů mezinárodní spolupráce na bilaterální a zejména multilaterální úrovni. Opět se zde projevuje značné propojení oblasti vzdělávání s dalšími aspekty, ať už podporou vědy a výzkumu, kultury, či konkurenceschopnosti ekonomiky. Pestřá škála projektů z různých oblastí nutí dotčené aktéry vidět problematiku komplexně a také si ujasnit priority a strategie, které povedou k jejich naplnění. Souvisejícím požadavkem je i nutnost koordinace činnosti všech zainteresovaných.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Hlavní aktéři

Tradičním hlavním aktérem kulturní dimenze české zahraniční politiky je Ministerstvo zahraničních věcí ČR a jeho Odbor veřejné diplomacie. Tento odbor své výsadní postavení v uplynulém roce především potvrdil a dále posílil. V jeho zprávě o činnosti za uplynulý rok se objevuje jak řada akcí pořádaných v Praze, tak především velmi bohatý přehled prezentačních aktivit z jednotlivých zastupitelských úřadů, které jsou ve své většině připravovány právě v součinnosti s OVD. V portfoliu tohoto pracoviště je možné také najít posílení politické dimenze veřejné a kulturní diplomacie. V roce 2013 byla realizována celá řada odborných setkání, konferencí či workshopů, jež měly jasnou vazbu na priority české zahraniční politiky. Za všechny lze alespoň namátkou zmínit konference „Dvacet let samostatné české a slovenské diplomacie“ nebo „The Prague Agenda in 2013 – Challenges and Prospects“. Je možné uvést také kulatý stůl „Kreativní města a veřejná diplomacie“.¹⁴ Odbor svou činností potvrdil, i v zastoupení MZV, úlohu klíčového koordinačního orgánu a zároveň inovativního pracoviště, které sleduje současné trendy a priority veřejné a kulturní diplomacie a je schopno je aplikovat do činnosti MZV. Jde např. o otázku přítomnosti MZV na sociálních sítích či obecně o jeho přístup k tzv. novým médiím.

Mezi další dotčené aktéry v kompetenci rezortu patří i pracoviště zvláštního zmocněnce pro krajské vztahy a zvláštního zmocněnce pro vědu a technologie. Oba úřady plnily standardní úkoly v rámci svých kompetencí. V jejich agendě nedošlo k zásadním přelomovým událostem či momentům. Lze nicméně vysledovat, např. i z mediálních ohlasů, nárůst obecného povědomí o významu rozvoje krajských vztahů i mezinárodní spolupráce ve vědě a výzkumu.

Mezi stálé aktéry české kulturní diplomacie patří Česká komise pro UNESCO, která je „*poradním orgánem vlády České republiky ve věcech týkajících se UNESCO a vztahů České republiky k této organizaci*“.¹⁵ Změny, kterými tato komise v roce 2013 prošla, jsou především organizačního a personálního charakteru, nedošlo k zásadním posunům z hlediska fungování či postavení aktéra v rámci schématu kulturní diplomacie.

V březnu byl ministrem zahraničních věcí schválen v aktualizovaném stavu *Statut České komise pro UNESCO*¹⁶, který definuje postavení Komise, její úkoly, složení, frekvenci zasedání, roli jejích členů (předsedy, místopředsedů, výkonného výboru, odborných sekcí a sekretariátu). Hlavní personální změnou je pak jmenování nové Stálé

představitelky ČR při UNESCO, kterou se v září 2013 stala Marie Chatardová, zastávající souběžně post velvyslankyně ČR ve Francii.

Z mezinárodního hlediska je nejvýznamnější událostí zvolení ČR do funkce jednoho z místopředsedů Generální konference UNESCO, ke kterému došlo během jejího 37. zasedání v listopadu 2013. Česká republika byla také zvolena do tří subsidiárních orgánů UNESCO – Právního výboru pro 38. zasedání Generální konference, Mezivládní rady řízení sociálních transformací (MOST) a Výkonného výboru Mezinárodní kampaně za zřízení Núbijského muzea v Asuánu a Národního muzea egyptské civilizace v Káhiře.¹⁷

Česká centra jsou i nadále klíčovým aktérem české veřejné diplomacie v zahraničí. V roce 2013 byla přítomna ve 22 zahraničních metropolích na třech kontinentech. V souvislosti s činností Českých center lze rok 2013 charakterizovat dvěma základními pojmy – globální pojetí značky a flexibilita. Globální pojetí značky České republiky v zahraničí navazuje na posun v aktivitách Českých center, ke kterému došlo v roce 2012 a který byl ve znamení Českých center jako „*PR agentury ministerstva zahraničních věcí*“¹⁸. Česká centra usilují o komplexní pojetí české přítomnosti v zahraničí, a to jak z hlediska oborového – své místo zde má kultura, věda, inovace, výzkum, kulturní a kreativní průmysl, tak časového – důraz je kladen na propojení tradičního umění a dovedností s moderními aspekty české identity. V této souvislosti jsou ČR nositelem snahy o rebranding České republiky. Prostředkem je zde seznámení s tradicemi v současném rámci. Tato linie se odráží ve všech oborech, jež Česká centra prezentují, příkladem za všechny je oblast designu a konkrétně projekt „Briliant by design“,¹⁹ který nabízí ideální možnost propojení tradičního know-how s moderními inovacemi.

Pro činnost Českých center je příznačná i flexibilita, která je na jedné straně důkazem jejich schopnosti „jít s dobou“, na druhou stranu je důsledkem jistých omezení, zejména finančního charakteru, neumožňujících utváření nových ČR, navyšování počtu jejich pracovníků a samostatnou organizaci větších akcí v zahraničí. Příklady této flexibility nalezneme ve změně pohledu na strukturu aktérů – partnerů ČR, v rovině teritoriální přítomnosti, zaměstnanecké politiky a v neposlední řadě v oblasti financování projektů.

Z podstaty věci nelze o činnosti Českých center uvažovat jako o aktivitách centrálně řízených a izolovaných, proto jsou výběr ostatních partnerů a metody spolupráce s nimi klíčovými atributy dobře fungujícího systému. V tomto ohledu je možné pozorovat v roce 2013 vzrůstající míru flexibility spolupráce s ostatními agenturami (CzechTrade, CzechTourism), dalšími institucionálními subjekty a individuálními partnery, která je stále více založena na síťovém modelu a zároveň lépe odráží lokální realitu jednotlivých kulturních prostředí, ve kterých ČR operují. Zvláštní téma zde představují prestižní partnerství Českých center se sdružením evropských kulturních institutů EUNIC, v rámci něhož Česká centra hrají stále důležitější roli a ředitelé ČR stojí i v čele lokálních clusterů EUNIC. Hlavním projektem spolupráce v rámci EUNIC zůstává „Noc literatury“, která byla financována historicky poprvé v roce 2013 z grantových prostředků.

Flexibilitu lze nalézt i ve strategiích teritoriálního pokrytí cílových oblastí. Jde zejména o prohlubování snahy oslovit cílovou zahraniční skupinu v jejím přirozeném prostředí, tedy zejména mimo zdi kulturního centra. Předpokladem pro přirozené zapojení aktivit mezi ostatní kulturní nabídku v daném prostředí je tak tendence „*dostat se do kulturního rytmu města*“, jak uvádí Monika Koblerová z Českých center²⁰, což plně odpovídá trendům současné moderní veřejné diplomacie, která nenásilnou formou prezentuje kulturní nabídku tak, aby z pohledu příjemce byla maximálně popřena vazba mezi zahraniční politikou a danou akcí. Jde o posun umožňující kulturním centrům v zahraničí vytvářet větší teritoriální přesahy a spoluorganizovat události, jež se nekonají v místě, kde sídlí kulturní centrum. V případě Českých center jsou příkladem takové činnosti aktivity ČC v Madridu, které nemá vlastní výstavní prostory, přesto je schopné organizovat akce po celém Španělsku s velkým mediálním ohlasem.²¹ Neznamená to ovšem, že by kulturní centrum ve svém tradičním pojetí ztrácelo svůj význam. Je třeba odlišit situaci, kdy dané České centrum disponuje adekvátní budovou, popř. ještě na dobré adrese (což je případ mj. ČC v New Yorku, Berlíně, Madridu). Je pak schopné vytvořit místo pro setkávání a nabízí prostor pro vyvážení principu *extra* a *intra muros*. Kulturní centra jako místo na pevné adrese tak zcela neztrácí svou roli, je jen nutné vytvořit rovnováhu mezi oběma výše zmíněnými principy.

Česká centra zvolila pružnější politiku i v oblasti zaměstnanců. Stále více se prosazuje trend, kdy jsou rekrutovány místní síly, jejichž výhodou je bezesporu velmi dobrá znalost lokálního prostředí, ale také nižší mzdové náklady. V takovém případě (viz Haag, Brusel, Tokyo) prochází tito místní pracovníci ČC stejnou přípravou jako ostatní zaměstnanci a mají i stejné kompetence.

Specifickou oblastí, kde můžeme pozorovat flexibilnější přístup, je financování a sponzoring aktivit Českých center v zahraničí. Zásadní změnu zde představuje ukončení výhradního partnerství s firmou Staropramen. Představitelé ČC a nového vedení Staropramenu nesdíleli názor na teritoriální cíle vnější prezentace (kdy Staropramen má jiné prioritní exportní trhy) a rozcházel se i v otázce marketingových plánů (ČC kladou větší důraz na image – „pivo z Prahy“, zatímco Staropramen je veden snahou maximalizace prodeje). Zkušenost spolupráce se Staropramenem lze tak zpětně hodnotit jako cennou zkušenost partnerství se soukromým subjektem, ale „*ukázalo se, že je lepší hledat partnery podle trhů a více regionalizovat spolupráci*“.²² Česká centra se proto rozhodla navazovat spojení podle lokálních potřeb, a to primárně s firmami s českou účastí.

Ostatní aktéři

Mezi vrcholné politické aktéry patřila v minulosti také Poslanecká sněmovna PČR a její Zahraniční výbor, stejně jako Podvýbor zahraničního výboru pro styky s krajany, prezentaci České republiky v zahraničí a vnější ekonomické vztahy. Kulturní dimenze české zahraniční politiky sice nepatřila k prioritám těchto orgánů, nicméně byla vedena v jejich zorném poli. Turbulentní politické prostředí roku 2013 v zásadě smetlo kulturní či veřejnou diplomacii z jednacího stolu. Ustavení přechodné vlády, mimořádné parlamentní volby, zahájení činnosti parlamentní komory v novém složení, to

vše přispělo k tomu, že ještě na konci roku 2013 neměl Zahraniční výbor ustaveny tematicky zaměřené podvýbory. Jako relevantní aktér tedy Poslanecká sněmovna pro rok 2013 v zásadě zmizela z mapy.

Naopak senátní Komise pro krajany žijící v zahraničí v tomto období potvrdila své významné místo na mapě českých aktérů. Tradiční akcí, konanou v Senátu, bylo zahájení Mezinárodního krajanského festivalu 27. 9. 2013. Součástí pracovních aktivit byly i zahraniční cesty představitelů Stálé komise, a to na Ukrajinu, do Bulharska či do Švýcarska (Ženeva). Na přelomu září a října 2013 také Senát ve spolupráci s Et-nografickým ústavem AV ČR a Mezinárodní organizací pro migraci uskutečnil konferenci „Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika“. Ambicí organizátorů je, aby se sborník vzniklý z příspěvků konference stal výchozím materiálem pro relevantní aktéry k zahájení aktivnější podpory a spolupráce s českou diasporou.²³

Ministerstvo kultury ČR zcela jistě patří k tradičním aktérům kulturní dimenze zahraniční politiky. V souvislosti s tvorbou výše uvedené Koncepce, zaměřené na posílení působení ministerstva ve vztahu k zahraničí, se navíc dostalo v uplynulém roce na jednu z předních pozic. V potaz je nutné brát také celou řadu každodenních aktivit spadajících do kompetence úřadu, které nejsou nijak zdůrazňovány. Ať už jde o mezinárodní spolupráci v oblasti ochrany kulturního dědictví nebo výměnné pobyty aktivních umělců či podporu programů spolupráce významných kulturních institucí.

Rovněž Ministerstvo školství ČR v uplynulém roce přispělo dílem své činnosti. Z jejího přehledu je možné zdůraznit aktivity spojené s evropskou dimenzí kultury, vzdělávání i sportu a také posílený důraz kladený na multilaterální spolupráci a zároveň i na rozvoj dobrých bilaterálních vztahů, zejména s ohledem na programy studentských výměn.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

K velkým tématům v rovině prezentace názorů a akcí různých aktérů ve veřejném a mediálním prostoru patří samo užití moderních komunikačních a informačních technologií. Například v souvislosti s činností MZV byla široce diskutována přítomnost MZV jak na webu (stránky MZV), tak také přítomnost této instituce na sociálních sítích. Zmiňovány byly především sítě jako Facebook, Twitter či YouTube. V praxi MZV je možné zaznamenat především zásadní pokrok na Facebooku. MZV i jednotlivé zastupitelské úřady využívají tuto síť pro poskytování aktuálních informací, probíhají i různé soutěže o ceny.²⁴ MZV využívá tuto síť jako specifický komunikační nástroj pro určité cílové skupiny, v prvé řadě pro mladou generaci. Při pohledu na jednotlivá vystoupení lze nicméně konstatovat také významnou roli osobního nasazení zodpovědných osob. Oblastí, kde i samo MZV vidí zatím rezervy ve využití, je webová adresa *czech.cz*, která se do značné míry stále potýká s problémy jak ve vztahu k samotné koncepci poskytování informací, tak i ve spojení s organizačními aspekty.

Twitter, jako další z příkladů, není MZV jako institucí využíván a přítomnost některých politických představitelů je především jejich osobní iniciativou.

Z činnosti MZV a jejího odrazu ve veřejném či mediálním prostoru lze zmínit také úspěšně pokračující projekt tzv. Diplomatických salonů, organizovaných OVD MZV ve spolupráci s JDI (*Junior Diplomat Initiative*) z Vysoké školy ekonomické v Praze. V roce 2013 se konala tři tato setkání. První bylo věnováno transatlantickým vztahům a hostem byl velvyslanec Spojených států amerických v ČR Norman L. Eisen, druhý Salon přiblížil úlohu a postavení žen v diplomacii. Hostem tohoto setkání byla paní Magdaléna Vášáryová, někdejší československá a slovenská diplomatka. Poslední z těchto setkání bylo věnováno tématu rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, kterou poskytuje Česká republika. Pozvání k tomuto tématu přijala ředitelka Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV ČR Zuzana Hlavičková. O všech těchto akcích byla samozřejmě informována i široká veřejnost, nicméně jejich hlavní přínos spočívá především v kontaktu významných osobností naší i světové diplomacie se studenty tohoto oboru a možnými budoucími diplomaty. Možnost vyslechnout si názory zkušených profesionálů a položit jim řadu dotazů je neocenitelným přínosem především pro jejich profesní budoucnost.

Ministerstvo zahraničních věcí také pravidelně informuje o celé řadě dalších akcí, konferencí k aktuálním politickým otázkám, kulatých stolech či kulturních akcích, které doprovázejí významné politické či státoprávní momenty v životě země i mezinárodního společenství. Mezi tradiční akce lze zařadit i předání ocenění *Gratias agit*, udělované ministrem zahraničních věcí za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí. Tato cena je udělována již od roku 1997. V roce 2013 byla předána jak významným českým umělcům (Magdalena Kožená), tak zástupcům Čechů v zahraničí či zahraničním přátelům České republiky.²⁵

Přímo k tématu kulturní diplomacie se v uplynulém roce 2013 vyslovil také předseda Senátu Milan Štěch. V rozhovoru pro *Britské listy* uvedl, že pro ekonomické zájmy není, podle jeho názoru, možné zapomínat na kulturní identitu. Zmíněn byl i význam existence center českých či střeoevropských studií na zahraničních univerzitách jako vstupní brány pro získávání možných podporovatelů a partnerů v zahraničí. Předseda Senátu se ve svých odpovědích také dotkl významu vztahů s krajany jako významného bodu pro rozvoj pověsti a postavení České republiky v zahraničí. Zároveň zdůraznil i výše zmiňovaný multilaterální aspekt a potenciál spolupráce a koordinace činnosti v rámci země Visegrádu.²⁶

Velkými změnami prochází mediální strategie Českých center, jejichž snahou je také posílení domácí dimenze vlastní činnosti a lepší informovanost veřejnosti. V souvislosti s činností ČC došlo v roce 2013 k zásadnímu posunu v oblasti komunikace a marketingu. Česká centra inovovala způsob spolupráce s domácí odbornou veřejností a s českými novináři, kteří nemají příležitost účastnit se jejich zahraničních akcí. Uskutečnila se první prezentace výsledků ČC, kde jejich jednotliví ředitelé informovali o aktivitách ČC v roce 2013. Toto setkání je potvrzením trendu, kdy ČC se rozhodla „více pracovat na komunikaci s českými novináři a odbornou veřejností“²⁷.

ZÁVĚR

Jak ukázal vývoj v roce 2013, téma kultury a vnější prezentace České republiky v zahraničí nestrukturovalo debatu o české zahraniční politice, dokonce lze říci, že téměř nefigurovalo v politickém prostoru. Když už se někde objevilo, bylo to v souvislosti s ekonomickou diplomacií. Tento fakt potvrzuje dlouhodobý trend, který byl ještě umocněn politickými změnami v ČR. Platilo zde stejně jako jinde v zahraničí, že v dobách krize kultura nepředstavuje prioritu. Českým problémem ovšem je to, že toto tvrzení neplatí jen v dobách krize.

Změny proto nebylo možné pozorovat v rovině politické, ale v chování jednotlivých aktérů, zejména pak lze zaznamenat posuny v metodách činnosti a spolupráce klíčového představitele naší vnější prezentace – Českých center v zahraničí. Rok 2013 ukazuje příklon k novému stylu, který se má začít plně rozvíjet v roce 2014 a který je postaven na síťovém modelu a dialogu s ostatními partnery. Výraz *networking* se stal klíčovým slovem práce ČC pro další období, kdy role Českých center je definována jako role zprostředkovatele. Tento posun ukazuje, že česká kulturní a veřejná diplomacie, navzdory nebo právě proto, že zaujímá tak malé místo v politické debatě, se vyvíjí zcela v souladu s moderními trendy.

Podobné hodnocení lze vztáhnout i na další aktéry či oblasti činnosti. MZV ve své činnosti logicky zdůrazňuje vazby na aktuální či prioritní témata české zahraniční politiky. Tvorba sítí a posilování kontaktů s celou řadou partnerů patří i zde k výrazným rysům činnosti. Totéž lze s ohledem na informační a komunikační technologie vztáhnout i k otázkám používaných nástrojů. Česká veřejná a kulturní diplomacie zcela jistě ve své činnosti sleduje aktuální trendy a snaží se na ně adekvátním způsobem, i s ohledem na vlastní možnosti, reagovat. Jakkoli je vždy možné nalézt prostor pro další zlepšení, kulturní dimenze české zahraniční politiky byla v roce 2013 podpořena celou řadou konkrétních úspěchů a zcela jistě obhájila své, byť stále skromné, postavení v rámci české zahraniční politiky jako celku.

Poznámky

¹ *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013–2018*. On-line: www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy/Zahranicni-kulturni-politika.pdf.

² Mezinárodní smlouvy. On-line: www.mkcr.cz/cz/zahranicni-vztahy/mezinarodni-smlouvy-496/.

³ *Bílá kniha o mezikulturním dialogu*. On-line: www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=5065.

⁴ *Culture Programme*. On-line: ec.europa.eu/culture/tools/culture-programme_en.htm; *MEDIA Programme*. On-line: ec.europa.eu/culture/tools/media-programme_en.htm.

⁵ *Kreativní Evropa*. On-line: www.mkcr.cz/cz/evropska-unie/program-kreativni-evropa/kreativni-evropa-215869/; viz také *Creative Europe*. On-line: ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm.

⁶ Z. č. 94/1958 Sb. z. Vyhláška o Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokolu k ní.

⁷ Sdružení států založené v roce 2001 zeměmi Visegrádské čtyřky (Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko) a Rakouskem.

⁸ MZV ČR: *Veřejná diplomacie 2013*. On-line: www.mzv.cz/file/1150663/rocenka2013_2final.pdf.

- ⁹ *Radio Praha*. On-line: www.radio.cz/cz.
- ¹⁰ MZV ČR: *Český rozhlas a MZV podepsaly smlouvu o zajištění a provozování rozhlasového vysílání do zahraničí*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/aktualni_informace/cesky_rozhlas_a_mzv_podepsaly_smlouvu_o.html.
- ¹¹ MZV ČR: *Věda a výzkum v ČR*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/veda_a_technologie/veda_a_vyzkum_v_cr.html.
- ¹² MZV ČR: *Podpora mezinárodní spolupráce ve vědě a výzkumu. České technologické dny*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/veda_a_technologie/veda_a_vyzkum_v_cr.html.
- ¹³ MŠMT ČR: *Rada ministrů pro vzdělávání, mládež, kulturu a sport*. On-line: www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/rada-ministru-pro-vzdelavani-mladec-kulturu-a-sport.
- ¹⁴ MZV ČR: *Veřejná diplomacie 2013*, op. cit.
- ¹⁵ MZV ČR: *Statut České komise pro UNESCO*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/ceska_komise_pro_unesco/statut_ceske_komise_pro_unesco_1.html.
- ¹⁶ Tamtéž.
- ¹⁷ Zasedání 37. Generální konference UNESCO. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/cr_v_unesco/zasedani_37_generalni_konference_unesco.html.
- ¹⁸ Tamtéž.
- ¹⁹ Brilliant By Design je název výstavy českého skla a porcelánu, organizovaná Českými centry na podporu českého designu a kreativních průmyslů. Jejím cílem je zdůraznit kvalitu i rozmanitost práce českých designérů, kteří se těmto komoditám věnují. Výstava, jejíž vznik iniciovala ČC, přitom moderní designérská díla zasazuje do kontextu jejich historických předchůdců a poukazuje tak na rozličné aspekty vývoje české tradice výroby skla a porcelánu. Viz www.czechcentres.cz/projekty/brilliant-by-design4/.
- ²⁰ Rozhovor s Monikou Koblerovou, *Česká centra*, 30. 4. 2014.
- ²¹ České centrum v Madridu: Úvodní strana. On-line: madrid.czechcentres.cz/cs/.
- ²² Rozhovor s Monikou Koblerovou, op. cit.
- ²³ Konference „Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika“. On-line: www.euroskop.cz/8952/22881/clanek/konference-nova-emigrace-z-cr-po-roce-1989-a-navratova-politika/; viz také www.mzv.cz/oslo/cz/krajanske_vztahy/konference_nova_emigrace_z_ceske.html.
- ²⁴ Rozhovor na OVD MZV ČR, 17. 4. 2014.
- ²⁵ *Cena Gratias agit. Veřejná diplomacie 2013*. Výroční zpráva OVD MZV, 2014, s. 22.
- ²⁶ Štěch, Milan: „*Ekonomika je v zahraničních vztazích důležitá, avšak nesmíme zapomínat na kulturní diplomacii ve prospěch ČR a střední Evropy*“. Britské listy. On-line: www.blisty.cz/art/70464.html.
- ²⁷ Rozhovor s Monikou Koblerovou, op. cit.

Seznam zkratek

- AECR – Alliance of European Conservatives and Reformists (*Aliance evropských konzervativců a reformistů /EP/*)
- AJC – American Jewish Committee (*Americký židovský výbor*)
- ACP – African, Caribbean and Pacific Group of States (*státy Afriky, Karibiku a Tichomoří*)
- AČR – Armáda České republiky
- ADRA – Adventist Development and Relief Agency (*Adventistická organizace pro pomoc a rozvoj*)
- AfD – Alternative für Deutschland (*Alternativa pro Německo /SRN/*)
- AQAP – Al-Qaeda in the Arabian Peninsula (*al-Káida na Arabském poloostrově*)
- AQIM – Al-Qaeda in the Islamic Maghreb (*al-Káida v islámském Maghrebu*)
- ASEK – Aktualizace Státní energetické koncepce /ČR/
- AU – Africká unie
- B2B – Business to Business /program rozvojově-ekonomického partnerství/
- BG – Battle Group (*bojová skupina*)
- BIDV – International Bank for the Development of Vietnam (*Vietnamská investiční a rozvojová banka*)
- BIS – Bezpečnostní informační služba
- BMATT – British Military Advisory and Training Team (*Britský vojenský poradní a výcvikový tým*)
- BRIC – Brazílie, Rusko, Indie, Čína
- BRIC(S) – Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jižní Afrika
- BRH – Bundesrechnungshof (*Spolkový účetní dvůr*)
- BSA – Bilateral Security Agreement (*Bilaterální bezpečnostní dohoda /USA a Afghánistán/*)
- CBRN – Chemical, Biological, Radiological, Nuclear (*chemické, biologické, jaderné prostředky*)
- CDDH – Steering Committee for Human Rights (*Řídící výbor Rady Evropy pro lidská práva*)
- CDU-CSU – Christlich Demokratische Partei / Christlich-Soziale Union (*Křesťansko-demokratická strana/Křesťansko-sociální unie /SRN/*)
- CFI – Connected Force Initiative (*Iniciativa spojené síly /NATO/*)
- CIA – Central Intelligence Agency (*Ústřední zpravodajská služba /USA/*)
- CNG – Compressed Natural Gas (*stlačený zemní plyn*)

- CODEV – Working Party on Development Cooperation (*Pracovní skupina EU pro rozvojovou spolupráci*)
- COHOM – Working Party on Human Rights (*Pracovní skupina Rady EU pro lidská práva*)
- COJUR – Council Working Group of Public International Law (*Pracovní skupina pro mezinárodní právo veřejné*)
- CONCORD – European NGO Confederation for Relief nad Development (*Evropská konfederace NNO pro humanitní pomoc a rozvoj*)
- COSAC – Conference of Community and European Affairs Committees of Parliaments of the European Union (*Konference parlamentních výborů pro evropské záležitosti*)
- CSDP – Common Security and Defence Policy (*Společná bezpečnostní a obranná politika*)
- CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění
- ČC – Česká centra
- ČEB – Česká exportní banka
- ČEPS – České energetická přenosová soustava
- ČEZ – České energetické závody
- ČLR – Čínská lidová republika
- ČMKOS – Českomoravská konfederace odborových svazů
- ČNB – Česká národní banka
- ČR – Česká republika
- ČRA – Česká rozvojová agentura
- ČSA – České aerolinie
- ČSFR – Česká a Slovenská Federativní Republika
- ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
- ČSÚ – Český statistický úřad
- ČTK – Česká tisková kancelář
- ČVUT – České vysoké učení technické /Praha/
- ČZP – česká zahraniční politika
- DAC – Development Assistance Committee (*Výbor pro rozvojovou pomoc /OECD/*)
- DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area (*Komplexní zóna volného obchodu s EU /asociační smlouva s EU/*)
- DCM – Deployable Communication Module (*Nasaditelný spojovací modul*)
- DEMAS – Asociace českých neziskových organizací působících v oblasti demokratizace, podpory občanské společnosti a lidských práv ve světě
- DG DEVCO – Directorate-General Development and Cooperation (*Generální ředitelství pro rozvoj a spolupráci /EU/*)
- DPKO – Department of Peacekeeping Operations (*Odbor pro operace na udržení míru /OSN/*)
- DSEI – Defence Security and Equipment International (*Mezinárodní veletrh obranného a bezpečnostního průmyslu*)
- DV – Dálný východ
- EBA – European Banking Authority (*Evropský orgán pro bankovníctví*)

- EBOP – Evropská bezpečnostní a obranná politika
EBOR – Evropská banka pro obnovu a rozvoj /EBRD/
EBRD – European Bank for Reconstruction and Development (*Evropská banka pro obnovu a rozvoj*)
ECB – European Central Bank (*Evropská centrální banka*)
ECOWAS – *Economic Community of West African States* (Hospodářské společenství západoafrických států)
ECR – European Conservatives and Reformists Group (*Evropští konzervativci a reformisté*)
EGAP – Exportní garanční a pojišťovací, a.s.
EK – Evropská komise
EMU – Evropská měnová unie
EOK – Evropská odborová konfederace
EP – Evropský parlament
EPAA – European Phased Adaptive Approach /revidovaný plán protiraketové obrany USA/
EPH – Energetický a průmyslový holding
EPS – Evropská politika sousedství
ER – Evropská rada
ERF – Evropský rozvojový fond
ESM – European Stability Mechanism (*Evropský stabilizační mechanismus*)
EU – Evropská unie
EU ALTHEA – European Union Force Althea (*Mírová operace EU ALTHEA /v Bosně a Hercegovině/*)
EU-NAVFOR-ATALANTA – European Union Naval Force Somalia (*námořní vojenská operace EU /Somálsko/*)
EUBAM – European Union Border Assistance Mission (*Mise EU pro pomoc na hranicích /Moldavsko/*)
EUCAP-Nestor – Regional Maritime Capacity Building for the Horn of Africa (*Regionální námořní kapacity EU pro Africký roh*)
EUFOR – European Union Force (*vojenská mise EU*)
EULEX – The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (*Mise EU k prosazování práva*)
EUMM – EU Monitoring Mission (*Pozorovací misi Evropské unie /Gruzie/*)
EUNIC – European Union National Institutes for Culture (*Kulturní instituty zemí Evropské unie*)
EUPOL – EU Police Mission in Afghanistan (*Policejní mise EU /Afghánistán/*)
EUPOL COPPS – EU Co-ordinating Office for Palestinian Police Support (*Policejní mise EU na Palestinských územích*)
EUTM – European Union Training Mission (*Výcvikové mise EU /Mali/*)
EUR – euro
FAO – Food and Agriculture Organization (*Organizace pro výživu a zemědělství*)

- FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act /daňový zákon USA vyžadující po cizích bankovních institucích předávat informace o účtech amerických daňových poplatníků/
FDP – Freie Demokratische Partei (*Svobodná demokratická strana /SRN/*)
FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
GAC – General Affairs Council (*Rada pro všeobecné záležitosti /EU/*)
GAČR – Grantová agentura ČR
HDP – hrubý domácí produkt
HQ – HeadQuarters (*velitelství*)
HMU – Hospodářská a měnová unie
HND – hrubý národní důchod
HUDOC – databáze judikatury Evropského soudu pro lidská práva
IATI – International Aid Transparency Initiative (*Mezinárodní iniciativa pro transparentnost pomoci*)
ICC – International Chamber of Commerce (*Mezinárodní obchodní komora*)
IKL – Ingolstadt–Kralupy nad Vltavou–Litvínov /ropovod Ingolstadt, zkratka podle jeho trasy/
IPA – Instrument for Pre-accession Assistance (*Nástroj předvstupní pomoci*)
ISAF – International Security Assistance Force (*Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly*)
ISIS – Islamic State of Iraq and Syria (*Islámský stát v Iráku a Sýrii*)
ITV – Independent Television /britská komerční televizní stanice/
JAR – Jihoafrická republika
JDI – Junior Diplomat Initiative (*Iniciativa mladých diplomatů*)
JE – jaderná elektrárna
JETE – jaderná elektrárna Temelín
KDR – Konžská demokratická republika
KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová
KFOR – Kosovo Force (*Síly pro Kosovo*)
KLDK – Korejská lidově demokratická republika
KR – Korejská republika
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
LAS – League of Arab States (*Liga arabských států*)
LNG – Liquefied Natural Gas (*zkapalněný zemní plyn*)
LPTP – Odbor lidských práv a transformační politiky /MZV ČR/
MAAE – Mezinárodní agentura pro atomovou energii
MAT – Military Advisory Team (*Vojenský poradní tým*)
MATC – Multinational Air Training Centre (*Mnohonárodní centrum pro letecký výcvik*)
MEDEVAC – Medical Evacuation (*Program humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel*)
MF – Ministerstvo financí ČR
MFO – Multinational Force and Observers (*Mnohonárodní síly a pozorovatelé /Sinaj/*)

- MINUSMA – United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (*Stabilizující mise OSN v Mali*)
- MMF – Mezinárodní měnový fond
- MO – Ministerstvo obrany ČR
- MONUSCO – United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (*Mise OSN v Kongu*)
- MOST – Management of Social Transformations Programme (*Mezivládní rada řízení sociálních transformací /UNESCO/*)
- MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
- MRAP – Mine-Resistant Ambush Protected /minám odolné obrněné vozidlo/
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
- MV – Ministerstvo vnitra ČR
- MVF – Mezinárodní visegrádský fond
- MZV – Ministerstvo zahraničních věcí ČR
- MŽP – Ministerstvo životního prostředí ČR
- NATINADS – NATO Integrated Air Defense (*Systém jednotné ochrany vzdušného prostoru v rámci NATO*)
- NATO – North Atlantic Treaty Organisation (*Organizace Severoatlantické smlouvy*)
- NBU – Národní bezpečnostní úřad
- NGŠ – náčelník generálního štábu
- NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad
- NM1 – sekce MZV ČR /1. náměstek ministra/
- NNO – nestátní neziskové organizace
- NRF – NATO Response Forum (*Síly rychlé reakce NATO*)
- NSA – National Security Agency (*Národní bezpečnostní agentura /USA/*)
- OAJ – Organizace africké jednoty
- OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
- ODA – Official Development Assistance (*Oficiální rozvojová spolupráce*)
- ODS – Občanská demokratická strana
- OECD – Organization for Economic Co-operation and Development (*Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj*)
- OECD DAC – OECD Development Assistance Committee (*Výbor OECD pro rozvojovou pomoc*)
- OHCHR – Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (*Úřad vysoké komisařky OSN pro lidská práva*)
- OIC – Organisation of Islamic Cooperation (*Organizace islámské spolupráce*)
- OIF – Organisation internationale de la Francophonie (*Mezinárodní organizace Francofonie*)
- ORS – Odbor rozvojové politiky a humanitární pomoci /MZV ČR/
- OSN – Organizace spojených národů
- OVD – Odbor veřejné diplomacie /MZV ČR/
- OZE – obnovitelné zdroje energie
- PCA – Partnership and Cooperation Agreement (*Dohoda o partnerství a spolupráci*)
- PCCE – Platform Cultural – Central Europe (*Středoevropská kulturní platforma*)

- PPZRS – Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci
PRT – Provinční rekonstrukční tým
PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
PST – Phase-Sifting Transformer (*Ochranné transformátory s řízeným posuvem*)
PZI – přímé zahraničí investice
R2P – Responsibility to Protect (*Odpovědnost za ochranu*)
RB OSN – Rada bezpečnosti OSN
RE – Rada Evropy
RF – Ruská federace
RFE/RL – Radio Free Europe / Radio Liberty (*Rádio Svobodná Evropa*)
ROP – Regionální operační program
SACU – Southern African Customs Union (*Jihoafriická celní unie*)
SADC – South African Development Community (*Jihoafriické rozvojové společenství*)
SAE – Spojené arabské emiráty
SB – Světová banka
SBOP – Společná bezpečnostní a obranná politika
SEK – Státní energetické koncepce /ČR/
SNS – Společenství nezávislých států
SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (*Sociálnědemokratická strana Německa*)
SPOZ – Strana práv občanů – Zemanovci
SRM – Single Resolution Mechanism (*Jednotný mechanismus pro řešení problémů bank*)
SSM – Single Supervisory Mechanism (*Jednotný mechanismus dohledu*)
SSO – Strana svobodných občanů
SŠ – střední škola
SPWSC – Society for the Protection of Working and Street Children (*Společnost pro ochranu pracujících dětí a dětí ulice*)
SRN – Spolková republika Německo
SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TAČR – Technická agentura ČR
TAL – Transalpinský ropovod
TAP – Trans Adriatic Pipeline (*Transjadranský plynovod*)
TRANS – Program transformační spolupráce /MZV ČR/
TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership (*Transatlantická dohoda o obchodu a investicích*)
UK – Univerzita Karlova
UKIP – United Kingdom Independence Party (*Strana za nezávislost Spojeného království*)
ÚMV – Ústav mezinárodních vztahů
UN-Habitat – United Nations Human Settlements Programme (*Program OSN pro lidská sídla*)
UNAMA – United Nations Assistance Mission in Afghanistan (*Asistenční mise OSN v Afghánistánu*)

- UNDOF – United Nations Disengagement Observer Force (*Pozorovatelská mise OSN pro uvolňování napětí /Golanské výšiny/*)
- UNDP – United Nations Development Programme (*Program OSN pro rozvoj*)
- UNEP – United Nations Environment Programme (*Program OSN pro životní prostředí*)
- UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (*Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu*)
- UNICEF – United Nations Children's Fund (*Dětský fond OSN*)
- UNIDO – United Nations Industrial Development Organization (*Organizace OSN pro průmyslový rozvoj*)
- UNMIK – United Nations Mission in Kosovo (*Mise OSN v Kosovu*)
- UNRWA – United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (*Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě*)
- UNSAS – United Nations Standby Arrangements System (*Systém pohotovostního záchranného uskupení OSN*)
- ÚOHS – Úřad na ochranu hospodářské soutěže
- ÚOOZ – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
- USA – Spojené státy americké
- USAID – United States Agency for International Development (*Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj*)
- USD – americký dolar
- ÚV – Úřad vlády ČR
- ÚZSI – Úřad pro zahraniční styky a informace
- V4 – Visegrádská čtyřka /skupina/
- V4BG – Visegrad Battle Group (*Visegrádská bojová skupina*)
- V-EU – Výbor pro Evropskou unii /vláda ČR/
- VEV – vnější ekonomické vztahy
- VKZBP – Výbor pro koordinaci zahraniční politiky /ČR/
- VP – Východní partnerství
- VS OSN – Valné shromáždění Organizace spojených národů
- VZ – Vojenské zpravodajství
- WFP – World Food Programme (*Světový potravinový program*)
- WHO – World Health Organisation (*Světová zdravotnická organizace*)
- WTO – World Trade Organization (*Světová obchodní organizace*)
- ZRS – zahraniční rozvojová spolupráce

Résumé

Since 2007 the Institute of International Relations continuously monitors the Czech foreign policy, and it has released seven analytical monographs about it, which have always corresponded to the same unified analytical framework. The books' structure is and always has been as follows: The first two chapters analyze the overall domestic political and media context of the Czech foreign policy and identify the influence and involvement of each of the main actors in it. The second part focuses on the most important thematic areas of the Czech foreign policy, specifically the Czech impact on the European Union and the Czech security and defense policy. The third part shows the main trends and dynamics of the Czech activities in the region that is geographically closest to the Czech Republic – Central Europe. The fourth section maps out various important bilateral and regional relations, and the fifth part analyzes the participation of the Czech Republic in other multilateral and thematic areas. Alongside this composition, all the chapters follow a unified analytical structure. Each chapter works with the Czech Republic's political and conceptual context as a basic internal basis for the Czech foreign policy. In the second part of each chapter, a specific agenda and some events of the examined year, as well as their impact and relevance for the Czech foreign policy, are analyzed. Most of the authors also included an analysis of the involvement of the different actors in the monitored area and also the media coverage of the given topic. The team of authors emphasizes continuity in both conceptual and thematic matters. For this reason, the analysis can build on a robust empirical basis and deepen people's understanding of the Czech foreign policy.

In the yearbook for 2013, there are two significant shifts from the above described concept. First, partly due to a three-year grant of the Grant Agency of the Czech Republic, the team of authors has enriched the conceptual framework by adding several further analytical categories that would allow them to qualitatively improve the theoretical knowledge of foreign policy-making in the future. Secondly, thanks to the deepened cooperation with the Ministry of Foreign Affairs, the long-discussed plan of the Ministry to replace the regularly published *Czech Foreign Policy Report* with a new output that would preserve the statistical level of the Report but would also include evaluations and analyses has been put into practice, as this book is precisely this kind of output. On the basis of these discussions, a new concept has materialized this year for the first time. In accordance with this concept, the Institute of International Relations' foreign policy analysis now includes, for the first time, parts dealing with statistics and surveys, and these parts were prepared by the Ministry of For-

eign Affairs. English versions of the yearbook will also be prepared with the support of the Ministry in the future.

Regarding the overall conceptual framework, there have been several changes in terms of the main questions that we are asking, as well as in how the above described concept will be fulfilled. The aim is to develop a new conceptual framework for explaining the foreign policy of small and medium-sized states, as well as a more general explanation of the Czech foreign policy as such.

A new question for this year's analysis is the following: *In what areas did the Czech Republic carry out a pro-active or a re-active policy (or no policy at all) and how successfully was it? Why did it carry out these policies? In what areas did a polarization and a politicization of the foreign policy-making agenda occur, and what impact did these factors have on the Czech foreign policy?*

The individual concepts have been created by our project team (consisting of Vít Beneš, Veronika Bílková, Mats Braun, Ondřej Ditrych, Vladimír Handl, Ondřej Horký-Hluchán and Michal Kořan). The application of the new concept of the study will be implemented gradually alongside the construction of the empirical base. Therefore this year we would prefer to bring forth our initial analytical and empirical information, as this information would serve as a basis for a more robust analysis in the future. The ultimate aim of all of the changes made in the book's format is to answer one essential question: *How does the Czech Republic react to challenges coming from outside the regional/international/global environment, and why? And how is the Czech Republic itself trying to influence the environment?*

CATEGORIZATION OF THE WAYS THE CZECH REPUBLIC ACTS IN ITS FOREIGN POLICY

The team of authors has prepared a basic matrix of possible foreign policy "actions", and they have also defined the concepts of "politicization" and "polarization" of foreign policy. For a description of the matrix, please see the table below.

	Offensive	Neutral	Cooperating
Pro-active action	IMPOSING ONE'S OWN POLICY	MEDIATION	CREATION OF A COMMON POLICY
"No" action	IGNORANCE	LACK OF INTEREST	FARE DODGER
Re-active action	ACTIVE RESISTANCE AGAINST EXTERNAL POLICY	ADAPTATION TO EXTERNAL POLICY	COMPLETE ACCEPTANCE OF EXTERNAL POLICY

RESULTS OF THE ANALYSES

In line with the long-term observed trends, most of the authors state that there is a *low or zero politicization level* of the Czech foreign policy. This applies especially to the overall political context, European policies and the security dimension (with the ex-

ception of sending soldiers on a training mission in Mali), to the Central European dimension, and most of the regional sessions (with the exception of those related to Russia, Eastern Europe at the end of 2013 and the Kosovo question) and also to all of the thematic dimensions. In the area of economic diplomacy, there has been one de-politicization of a previously politicized topic. In contrast, in the human rights agenda, an increased politicization has occurred in 2013. The overall lack of politicization and its consequences are noted to the highest extent in the first chapter, “The Context of the Czech Foreign Policy.” The authors reached similar conclusions in regard to *polarization* as well. A higher polarization has been identified in the case of human rights policy. In contrast, polarization has been weakening in economic diplomacy as well as development cooperation. Polarization also occurred in the case of Ukraine at the end of the year, and polarization also continuously occurred in the relations with Bavaria. A minimal polarization has also been identified in the case of the overall political context.

Regarding the types of behavior described in the table above, the authors have come to the following conclusions: The Czech Republic’s EU policy has been generally defined as *reactive*, with *fare dodger* features. That is related to the waiting strategy that dominated the Czech European politics at least since the crisis in 2009. The security policy authors note a shift from a generally *reactive* policy to an *adaptation* with some *reactive* features; the new behavior is still reactive, but it is a more positively and constructively tuned type of behavior. In the case of Germany, a strengthening of an *active* and *cooperating* approach has been evidenced. With the departure of President Klaus from the political scene an important institutional actor who conducted a long-term policy of active resistance to the German concept of the EU more or less stepped to the sidelines. With the fall of Prime Minister Petr Nečas’ government an actor who took a similar line but rather in the form of “*non-action*” – his government had ignored the German proposals on the EU institutional development and did not participate in them – left the scene. The caretaker government of Jiří Rusnok then rejected both of the above described approaches and announced a gradual adaptation to the German concept of solving the Eurozone crisis. Also, the newly elected president Miloš Zeman has claimed allegiance to the federal concept of European integration. In its relations to other neighbors of the Czech Republic and to the Visegrad cooperation, the Czech Republic has clearly shown features of an *active cooperative* policy or, alternatively, *mediation*, i.e. the best kind of foreign policy action. In the Czech relations to the USA there was a process of going from trying to respond through *adaptation* to American foreign policy (in regard to Afghanistan or some of the topics in the agenda of the mutual relations) to *proactive* negotiations with the aim to reach a common policy that would satisfy the interests of both the Czech Republic and the USA (e.g. finishing the electric plant Temelín) and then to various forms of “*non-action*”. Regarding Russia, the author of the related chapter has found two tendencies toward *pro-activeness* on the part of the Czech Republic in its relations with Russia – on the one hand, there was such a tendency in regard to the “traditional” human rights issues, and on the other hand, such a tendency also appeared in the field of the so-called economic diplomacy. Under the leadership of Foreign Minister Kohout

and under Rusnok's government, the Ministry of Foreign Affairs sought to conduct a rather *neutral* foreign policy; this policy was not characterized by *ignorance* or *indifference*, but it was rather conditioned by the absence of a political mandate for the government and its temporary character.

In 2013 the Czech foreign policy towards the Balkan countries represented a mixture of a *pro-active* approach in the case of Euro-Atlantic integration, and *re-active* coping with the immediate primarily economic stimuli. Other bilateral and regional relations of the Czech Republic have been somewhere between a *reactive* policy, a *complete acceptance* of the given external policy and a *lack of interest*. As for the Czech multilateral policy (without NATO and the EU), it showed features of a *pro-active* and *cooperative* approach. In the chapter on the economic dimension, the author stated that the Czech Republic's *adaptation* to external policy and international development cooperation can be described as a *reactive* and, at the same time, *neutral* part of the Czech foreign policy. The Czech Republic does not reject the development policy as such, but nevertheless we are also not *proactive*, but rather *reactive*, especially in relation to the EU level, where even though the attitudes of the Czech Republic might appear to be proactive, they are actually rather only reactions to the focus of most of the other member states in recent times, as these other member states gradually developed a firm preference for a common policy. In the area of energy policy, the *pro-activeness* of the Czech Republic has weakened after the resignation of Prime Minister Petr Nečas. However, in contrast, the adaptation to external policy in the external energy relations of the Czech Republic has been strengthened during the caretaker government of Jiří Rusnok. Finally, in the human rights dimension, a growing shift from *pro-active offensive* to *pro-active cooperating* policies has been evidenced.

In the upcoming years, we will dispose of more empirical and analytical information, which we will be able to use to draw conclusions concerning the reasons and impacts of individual modes of foreign policy negotiations. Nonetheless we can already say that in terms of modes of Czech foreign policy conducting, the ones that outweigh the others are *reactive action*, *lack of interest* and *adaptation to external policy*. We have also noted the prevailing low or even diminishing level of both *politicization* and *polarization*. Generally, inaction or reactive action could be expected in cases where a topic is too polarized and therefore there is no room for consensus in active negotiations. However, in the case of the Czech politics this argument does not apply, and the reasons for the passive Czech approach will therefore have to be defined elsewhere. The reasons, however, will most likely be discovered in the following years as further volumes of this yearbook are released.

The publication *Czech Foreign Policy: Analysis of the Institute of the International Relations* aims not only to enrich the theoretical and analytical understanding of the Czech foreign policy, but to reach the even broader objective of deepening the theoretical understanding of the formation of foreign policy as such. Another goal of the publication is to promote a research collaboration between various analytical centers in the Czech Republic and support the building of a reflective analytical community. In keeping with this goal, apart from the authors from the IIR, external collaborators from Charles University, the Europeum Institute and Masaryk University have also

participated in the creation of this year's volume. We would like to express our gratitude to all of them. We would also like to thank Professor Zdeněk Veselý from the University of Economics in Prague, who took the challenge of being the main reviewer, a task that requires considerable erudition and patience with the team of authors. The publication also owes much to the careful reading and valuable comments of Mr. Petr Kypr from the Ministry of Foreign Affairs. The writers, of course, are responsible for any inaccuracies, errors or omissions. Furthermore, the book would not have been possible without the organizational and analytical assistance of Barbora Fialová from the University of Economics. The team of authors also greatly benefited from the help of many professional trainees from the IIR and specifically from the cooperation with Vladimíra Dostálová from the Department of International Relations and European Studies of Masaryk University. For the first time the yearbook is enriched by data and statistics provided by the Ministry of Foreign Affairs thanks to the long-term support of the project by the Office of Strategic Analysis and Planning (KSAP) and, later, the Department of Policy Planning (OPP) and also by the Ministry's management. Also, another factor that helped us in our analysis was the open and helpful attitude of many of the Ministry's staff, who provided both valuable information and reflection on the texts. Last but not least, our thanks go out to the personnel of the IIR (especially the publishing department and the library) for their dedicated and very helpful professional approach during the development of this publication, which required, due to its nature and difficulty, an extreme flexibility and a high amount of understanding during its completion. The book has also been published with the kind support of ČSOB and the Grant Agency of the Czech Republic.

On behalf of our team of authors I would like to express the hope that the strengthening of the ambitions of this publication will further contribute to deepening our understanding of the Czech foreign policy.

*Michal Kořan with contributions from the entire
team of authors and Barbora Fialová*

Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2013

1. KNIHY

- 20 let samostatného Česka a Slovenska: porovnání jejich ekonomického vývoje a pozice v EU. Souhrnná publikace z vědeckopopularizačního semináře pořádaného dne 19. dubna 2013 v Moravském zemském muzeu v Brně vysokou školou Newton College.* Praha: Newton College, 2013. 138 s. ISBN 978-80-87764-00-8.
- Rozšíření EU: dead or alive? 9. října 2012; Česko-polské vztahy: současnost a perspektivy: 8. listopadu 2012.* Dráčov: Fontes Rerum, 2013. 98 s.: il. (Sborník textů, č. 44/2012). ISBN 978-80-86958-31-6.
- BAKEŠOVÁ, Ivana: *Legionáři v roli diplomatů: československo-čínské vztahy 1918–1949.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. 244 s.: il. (Varia; sv. 12). ISBN 978-80-7308-462-2.
- BAUN, Michael–MAREK, Dan: *The new member states and the European Union: foreign policy and Europeanization.* London: Routledge, 2013. xxii, 229 s. (Routledge advances in European politics; 91). Autor části: Michal Kořan. ISBN 978-0-415-67927-5.
- DEJMEK, Jindřich–NĚMEČEK, Jan–MICHÁLEK, Slavomír: *Diplomacie Československa. Díl II, Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992).* Praha: Academia, 2013. 802 s. ISBN 978-80-200-2285-1.
- DOSTÁL, Vít–EBERLE, Jakub–KARÁSEK, Tomáš (ed.): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2013 = Agenda for Czech foreign policy 2013.* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013. 69, 77. s. ISBN 978-8087092-20-0.
- HALAS, František: *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství – diplomacie Svatého stolce – České země a Vatikán.* 2., rozšíř. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. 783 s.: il., mp. ISBN 978-80-7325-313-4.
- JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla: *Nerovné partnerství: československo-iránské vztahy 1918–1938.* Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. 211 s.: gr., il., tab. ISBN 978-80-86729-87-9.
- KLAUS, Václav: *My, Evropa a svět.* Praha: Fragment, 2013. 179 s. ISBN 978-80-253-1755-6.

- KOŘAN, Michal–DITRYCH, Ondřej (eds.): *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. 354 s. ISBN 978-80-87558-12-6.
- KRYLOVÁ, Petra–OPRŠAL, Zdeněk: *Hledání cest spolupráce v rozvojových zemích. Studie o potřebách, limitech a příležitostech pro spolupráci mezi českým neziskovým sektorem, soukromým sektorem a vědou a výzkumem v rozvojové spolupráci*. Praha: Univerzita Hradec Králové, 2013. 42 s.: gr., tab.
- MIŠÍK, Matuš: *Energetická politika v rozšířené Evropské unii. Roly a preference České republiky, Polska a Slovenska*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. 205 s. ISBN 978-80-87558-13-3.
- NEUSS, Beate et al.: *Kooperační vztahy v nové Evropské unii – při zvláštním zohlednění česko-saského pohraničí*. Praha: Libri, 2013. 231 s.: tab. ISBN 978-80-7277-519-4.
- NĚMEČEK, Jan et al.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně (červenec–prosinec 1943)*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy: Historický ústav Akademie věd ČR: Masarykův ústav: Archiv Akademie věd ČR, 2013. 589 s. ISBN 978-80-87782-01-9.
- SHANDOR, Vincent: *Podkarpatská Rus od vzniku ČSR po sovětskou anexi: očima přímého účastníka událostí*. Praha: Rybka Publishers, 2013. 311 s. ISBN 978-80-87067-06-2.
- STEHLÍK, Michal–SPRENGNAGEL, Gerald (eds.): *Kreiského éra v Rakousku a období normalizace v ČSSR*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta; TOGGA, 2013. 245 s. ISBN 978-80-7308-480-6.
- ŠTOLL, Pavel: *Zkušenosti a vztahy. Lotyšská a česká společnost ve 20. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013, 253 s. (Varia, sv. 16). ISBN 978-80-7308-475-2.
- TESAŘ, Filip: *Můžeme, chceme, dokážeme? Česká ekonomická, veřejná a kulturní diplomacie a Balkán*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. 218 s.: gr., tab. ISBN 978-80-87558-09-6.
- VESELÝ, Zdeněk: *Dějiny české zahraniční politiky*. Praha: Oeconomica, 2013. 535 s.: il., portréty. 978-80-245-1945-6.

2. DROBNÉ TISKY

- Česko-německý fond budoucnosti = Deutsch-Tschechischer zukunftsfonds: výroční zpráva 2012: Jahresbericht 2012. Praha: Česko-německý fond budoucnosti, 2013. 63 s.
- Strategie působení ČR v EU. Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu*. Praha: Vláda České republiky, 2013. 26 s.
- DOSTÁL, Vít: *Trends of Czech European policy. Study of European policy elites*. Prague: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013. 34 s.: il., 1 mp. ISBN 978-80-87092-23-1.

- DULEBA, Alexander et al.: *Visegrad 4 the Eastern Partnership. Towards the Vilnius summit*. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2013. 39 s.
- KNUTELSKÁ, Viera: *The Czech coordination system of European affairs and its inclusiveness*. Prague: Centre français de recherche en sciences sociales, 2013. 24 s. (Études du CEFRES; no 16).
- NAJŠLOVÁ, Lucia: *Foreign democracy assistance in the Czech and Slovak transitions: what lessons for the Arab world?* [Madrid]: AFA; Fundación para las Relaciones Internacionales y el Dialógo Exterior (FRIDE); Hivos, 2013. 16 s. (FRIDE working paper).

3. ČLÁNKY / STATĚ

- AGIČIĆ, Damir: Masaryk a Chorvati v minulosti a dnes: mezi nekritickou podporou a veřejným zpochybňováním. In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013, s. 283–296. ISBN 978-80-7286-221-4.
- ALEXANDER, Manfred: Edvard Beneš und die Außenpolitik der Tschechoslowakei in der Wahrnehmung der deutschen Diplomaten (1918–1932). *Edvard Beneš: Vorbild und Feindbild*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2013, s. 35–42. ISBN 978-3-525-37302-6.
- BENEŠ, Vít: The Czech Republic and the European external action service. In: *The European External Action Service and National Diplomacies*. Brussels: European Policy Centre, 2013, s. 149–161. ISSN 1782-494X.
- BOLFOVÁ, Petra: Czechs-Slovak relations between 1918 and 1989 as a prerequisite to the dissolution of the Czech and Slovak Federal Republic. *Politické vedy: časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy*, 2013, roč. 16, č. 4, s. 85–105. ISSN 1335-2741.
- DITRYCH, Ondřej–HANDL, Vladimír–HYNEK, Nikola–STRÍTECKÝ, Vít: Understanding Havel? *Communist and Post-Communist Studies*. 2013, roč. 46, č. 3, s. 407–417. ISSN 0967-067X.
- DOUBEK, Vratislav: Posuny kritiky antidemokratického režimu: T. G. Masaryk, E. Beneš a bolševická revoluce. In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013, s. 73–92. ISBN 978-80-7286-221-4.
- FAWN, Rick: Visegrad: fit for purpose? *Communist and Post-Communist Studies*. 2013, roč. 46, č. 3, s. 339–349. ISSN 0967-067X.
- FÜRST, Rudolf: The Czech experience with relations with China: nothing to win, nothing to lose. In: FÜRST, Rudolf–TESAŘ, Filip: *China's Comeback in Former Eastern Europe. No Longer Comrades, noy yet Strategic Partners*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 60–68. ISBN 978-80-87558-17-1.

- GROSKOWSKI, Jakub: European policies of the Visegrad countries. *International issues & Slovak foreign policy affairs*. 2013, roč. 22, č. 1–2, s. 71–90. ISSN 1210-1583.
- HANDL, Vladimír–HELWIG, Daniel: Deutsche Hegemonie in Osteuropa?: Prager Ansichten. In: CROME, Erhard–KRÄMER, Raimund: *Hegemonie und Multipolarität: Weltordnungen im 21. Jahrhundert*. Postdam: WeltTrends, 2013, s. 215–226. ISBN 978-3-941880-74-0.
- HANDL, Vladimír–HELWIG, Daniel: Německé volby a česko-německé vztahy. *Mezinárodní politika*, 2013, roč. 37, č. 3, nestr. ISSN 1805-8612.
- HARBUEOVÁ, Eubica: T. G. Masaryk – ukrajinská otázka – ukrajinskí politickí představitelia (1917–1920). In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013, s. 101–110. ISBN 978-80-7286-221-4.
- HLADKÝ, Ladislav: T. G. Masaryk a jižní Slované. Konstanty a proměnné v rámci starého příběhu. In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013. s. 237–252. ISBN 978-80-7286-221-4.
- HORKÝ-HLUCHÁŇ, Ondřej: The transfer of the Central and Eastern European ,transition experience‘ to the South: myth or reality? In: HORKÝ-HLUCHÁŇ, Ondřej–LIGHTFOOT, Simon (eds.): *Development Policies of Central and Eastern States: from Aid Recipients to Aid Donors*. London: Routledge, 2013, s. 17–32. ISBN 978-0-415-63912-5.
- HRABCOVÁ, Jana: České politické elity a jejich vztah k samostatnému jugoslávskému státu. In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013, s. 253–261. ISBN 978-80-7286-221-4.
- HYNEK, Nikola: Coping with U.S. and EU’s challenges? Strategic confusion in the Czech foreign and security policy. *Communist and Post-Communist Studies*. 2013, roč. 46, č. 3, s. 373–385. ISSN 0967-067X.
- KOPECKÝ, Pavel: Československo a Mali do roku 1989. *Mezinárodní politika*, 2014, roč. 38, č. 3, nestr. ISSN 1805-8612.
- MICHÁLEK, Slavomír: Vztahy Prahy a Washingtonu vo sféře obchodu počas normalizácie. In: MICHÁLEK, Slavomír–LONDÁK, Miroslav a kol.: *Gustáv Husák: moc politiky – politik moci*. Bratislava: Veda, 2013, s. 954–977. ISBN 978-80-224-1312-1.
- MIKULOVA, Kristína–SIMECKA, Michal: Norm entrepreneurs and Atlanticist foreign policy in Central and Eastern Europe: the missionary zeal of recent converts. *Europe-Asia Studies*. 2013, roč. 65, č. 6, s. 1192–1216. ISSN 0038-5859.
- MITROVITS, Miklós: Husák a Kádár, československo-maďarské vztahy v letech 1968–1989. In: MICHÁLEK, Slavomír–LONDÁK, Miroslav a kol.: *Gustáv Hu-*

- sák: moc politiky – politik moci.* Bratislava: Veda, 2013, s. 935–953. ISBN 978-80-224-1312-1.
- NEUMAN STANIVUKOVIĆ, Senka: Europeanization via discursive practice. Articulation of EU norms in the domestic policy debate on territorial reforms in the Czech Republic and Slovakia. *Perspectives*, 2013, roč. 21, č. 1, s. 43–65. ISSN 1210-762X.
- NOVÁK, Arnošt: Česká environmentální přímá akce v mezinárodním kontextu. *Mezinárodní vztahy*, 2013, roč. 48, č. 3, s. 81–103. ISSN 0323-1844.
- OPATRŇÝ, Josef: Czechoslovak-Latin American relations 1945–1989. The broader context. *Central European journal of international and security studies*. 2013, roč. 7, č. 3, s. 12–37. ISSN 1802-548X.
- PETERKOVÁ, Jana: Česká veřejná diplomacie v odrazu změn. *Mezinárodní politika*. 2013, roč. 37, č. 10, nestr. ISSN 1805-8612.
- RYCHLÍK, Jan: T. G. Masaryk, Bulhaři a makedonská otázka. In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013, s. 351–363. ISBN 978-80-7286-221-4.
- SERAPIONOVA, Jelena Pavlovna: T. G. Masaryk a ruská emigrace. In: DOUBEK, Vratislav–HLADKÝ, Ladislav–VLČEK, Radomír a kol.: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, 2013, s. 93–100.

O autorech

Bc. *Bronislav Bechyňský* (1987) je studentem magisterského programu Bezpečnostní a strategická studia na Fakultě sociálních studií MU v Brně, kde získal i bakalářský titul z Mezinárodních vztahů a Bezpečnostních a strategických studií. Odborně se zaměřuje především na bezpečnostní otázky v mezinárodních vztazích, zejména pak na terorismus.

Ing. Vít Beneš, Ph.D. (1980), je výzkumným pracovníkem ÚMV, přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze a na Metropolitní univerzitě Praha. Specializuje se na Evropskou unii (rozšiřování, institucionální reformy) a na česko-ruské vztahy.

Doc. JUDr. PhDr. *Veronika Bílková*, Ph.D., E.MA (1975), je výzkumnou pracovnící ÚMV a odbornou asistentkou Katedry mezinárodního práva Právnické fakulty UK v Praze. Zaměřuje se na mezinárodní právo, zejména použití síly, mezinárodní humanitární právo, lidská práva, mezinárodní trestní právo a mezinárodní organizace (OSN).

Mgr. et Mgr. *Jan Blažek* (1986), je interním doktorandem Metropolitní univerzity Praha a ÚMV. Oblastí jeho zájmu jsou alternativní vize politické komunity v mezinárodních vztazích, migrace, etické teorie mezinárodních vztahů či teorie radikální politiky.

Mgr. Ing. *Petra Cibulková* (1977) je asistentkou Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka, Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze a doktorandkou mezinárodních teritoriálních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na region střední a východní Evropy – zejména Rusko, Ukrajinu, vnější vztahy EU a regionální spolupráci.

PhDr. *Ondřej Ditrych*, M.Phil., Ph.D. (1982), je výzkumným pracovníkem ÚMV. Zabývá se zejména americkou zahraniční politikou, diskurzem o terorismu, energetickou bezpečností, politikou na Kavkaze a dějinami myšlení v mezinárodních vztazích.

Doc. PhDr. *Jan Eichler*, CSc. (1952), je výzkumným pracovníkem ÚMV, působí i na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE v Praze. Dlouhodobě se specializuje na problematiku mezinárodních bezpečnostních vztahů (transatlantické vztahy, strategická kultura, ozbrojené konflikty, vojenský rozměr bezpečnosti).

Mgr. Ing. *Barbora Fialová* (1988) je interní doktorandkou na Katedře světové ekonomiky Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze, pracuje rovněž na Ústavu mezinárodních vztahů. Ve svém výzkumu se zaměřuje na teorie evropské integrace a vztah Velké Británie k EU.

Ing. *Rudolf Fürst*, Ph.D. (1958), je výzkumným pracovníkem ÚMV. Zabývá se oblastí Dálného východu, zejména Číny.

JUDr. *Vladimír Handl*, CSc. (1957), je výzkumným pracovníkem ÚMV, přednáší na Katedře německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na německou zahraniční a bezpečnostní politiku, česko-německé vztahy, českou zahraniční politiku a transformaci komunistických stran ve střední Evropě.

Ing. *Ondřej Horký-Hlucháň*, Ph.D. (1980), je vedoucím vědeckého oddělení ÚMV. Zabývá se zejména problematikou globálního rozvoje a rozvoje spolupráce.

Mgr. *Michaela Ježová* (1986) je doktorandkou Katedry politologie a mezinárodních vztahů Západočeské univerzity v Plzni. Zabývá se problematikou politického islámu v zemích Maghrebu, zaměřuje se na praxi v ultraortodoxních židovských a muslimských komunitách.

PhDr. *Zuzana Kasáková*, Ph.D. (1977), působí na Katedře západoevropských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na regionální politiku a strukturální fondy, devoluci, britskou politiku, evropskou integraci a nacionalismus.

PhDr. *Michal Kořan*, Ph.D. (1977), je zástupcem ředitele ÚMV a odborným asistentem Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Zabývá se tvorbou zahraniční politiky, středoevropským prostorem a filozofií sociálních věd.

Mgr. *Petra Kuchyňková*, Ph.D. (1979), je odbornou asistentkou na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Oblasti zaměření: vnější vztahy EU (post-sovětský prostor), vybrané problémy zahraniční politiky Ruské federace, společná zemědělská politika EU.

Mgr. *Lucia Najšlová*, Ph.D. (1980), působí v Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zabývá se legitimitou Evropské unie jako zahraničněpolitického aktéra, zejména v rámci politiky rozšiřování, sousedství a podpory demokracie.

PhDr. *Vlastimil Nečas*, Ph.D. (1980), působí v Centru pro mediální studia Fakulty sociálních věd UK v Praze a na Úřadu vlády ČR. Odborně se věnuje teoriím mediálních účinků a politické komunikaci, především oblasti nastolování agendy (agenda-setting) v souvislosti s českým mediálním, veřejným a politickým diskurzem.

Ing. *Jana Peterková*, Ph.D. (1971), je odbornou asistentkou Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Zabývá se oblastí diplomatických studií, zejména tématem veřejné diplomacie, otázkami mezinárodního vyjednávání a komunikace.

Mgr. *Kateřina Rudincová* (1985) je doktorandkou na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity a na Katedře historických věd Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Zároveň působí jako externí spolupracovnice ÚMV. Zabývá se především konflikty v oblasti Afrického rohu, politikou Africké unie a problematikou hranic a práva národů na sebeurčení v Africe.

Mgr. et Mgr. *Lukáš Tichý* (1982) je interním doktorandem Metropolitní univerzity Praha a ÚMV, přednáší na MUP a v rámci doktorského studia působí jako výzkumný pracovník v ÚMV, a dále na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové. Zabývá se problematikou vztahů mezi EU a Ruskem, energetickou bezpečností a teoriemi mezinárodních vztahů.

Mgr. *Eliška Tomalová*, Ph.D. (1979), je externí spolupracovnicí ÚMV. Specializuje se na evropskou integraci, teritoriální studia se zaměřením na západní Evropu, na francouzskou zahraniční politiku a kulturní diplomacii.

Mgr. et Mgr. *Petr Vilímek*, Ph.D. (1980), je odborným asistentem na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Odborně se zaměřuje na problematiku zahraniční a bezpečnostní politiky USA a Francie, problematiku jaderných zbraní, vojenské aliance a problematiku kontroly zbrojení a odzbrojení.

PhDr. *Lenka Vochocová*, Ph.D. (1979), je výzkumnou a pedagogickou pracovnící na Katedře mediálních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na oblast kritické politické ekonomie komunikace, genderová mediální studia a teorie veřejných sfér. V rámci výzkumné skupiny PolCoRe se aktuálně věnuje studiu politické participace v prostředí sociálních médií.

Doc. Ing. Mgr. *Štěpánka Zemanová*, Ph.D. (1975), je vedoucí Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Zabývá se mezinárodněpolitickými a ekonomickými aspekty ochrany lidských práv a věnuje se i problematice evropské integrace.

Přílohy

Přehled vyslání a přijetí zástupců Parlamentu České republiky a Ministerstva zahraničních věcí ČR v roce 2013

Afghánistán

12. 4. 2013–14. 4. 2013

Pracovní návštěva předsedy vlády České republiky Petra Nečase v Afghánské islámské republice.

Arménie

30. 1. 2013

Účast zástupců senátního Výboru pro záležitosti Evropské unie, Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí a Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost na slavnostním obědě na počest prezidenta Arménské republiky Serže Sargisjana.

8. 4. 2013–12. 4. 2013

Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

9. 4. 2013

Oficiální návštěva 1. místopředsedkyně Senátu PČR Miluše Horské na inauguraci prezidenta Arménské republiky Serže Sargisjana.

15. 4. 2013–20. 4. 2013

Oficiální návštěva Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny PČR (Arménie, Ázerbájdžán).

16. 9. 2013–21. 9. 2013

Přijetí delegace senátního Výboru pro záležitosti Evropské unie a místopředsedkyně Senátu Miluše Horské předsedou Národního shromáždění Arménie, předsedou delegace PS Rady Evropy a předsedou Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Ázerbájdžán

4. 3. 2013

Setkání ministra Karla Schwarzenberga s Intigamem Alijevem, letošním laureátem ceny Homo Homini.

15. 4. 2013–20. 4. 2013

Oficiální návštěva Výboru pro evropské záležitosti poslanecké sněmovny PČR (Arménie, Ázerbájdžán).

Bahrajn

19. 2. 2013–23. 2. 2013

Pracovní návštěva místopředsedy vlády Bahrajnského království Khalida Bin Abdullaha Al Khalify.

30. 6. 2013

Pracovní cesta náměstka Tomáše Duba v Bahrajnu.

Benin

6. 1. 2013–10. 1. 2013 Jednání náměstka MZV Tomáše Duba s partnery v Cotonou.

Bhútán

8. 11. 2013–10. 11. 2013 Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Jana Kohouta v Bhútánu.

Bosna a Hercegovina

2. 12. 2013 Setkání eurokomisaře Štefana Füleho a 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s politiky z Bosny a Hercegoviny.

17. 4. 2013 Jednání 1. náměstka MZV ČR Jiřího Schneidera s náměstkyní MZV Bosny a Hercegovinu Anou Trišić-Babićovou.

Botswana

2. 12. 2013 Přijetí Phandu T. C. Skelemaniho, ministra zahraničních věcí Botswany, ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Černá Hora

10. 9. 2013 Přijetí Aleksandra Andrije Pejoviće, státního tajemníka pro evropskou integraci MZV Černé Hory, ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Čína

15. 7. 2013 Setkání místopředsedy senátního Ústavně-právního výboru M. Škalouda a člena senátního Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost T. Kládívka se zástupci Mezinárodního odboru Ústředního výboru Komunistické strany Číny.

22. 7. 2013 Účast zástupce sekretariátu politického ředitele Pavla Fischera na neformálním zasedání Rady pro zahraniční věci.

29. 8. 2013 Přijetí představitelů české firmy Nafigate a čínské Guodian Technology & Environment Group náměstkem MZV Tomášem Dubem.

23. 9. 2013 Přijetí Hu Zhaominga, vrchního ředitele odboru pro evropské záležitosti MZV Čínské lidové republiky, náměstkem MZV Tomášem Dubem a jeho konzultace s vrchním ředitelem sekce mimoevropských zemí MZV Václavem Bálkem.

12. 11. 2013 Přijetí Song Tao, náměstkyně ministra zahraničních věcí Čínské lidové republiky a generálního tajemníka sekretariátu spolupráce mezi ČLR a zeměmi střední a východní Evropy (iniciativa 16+1), ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.
- Dánsko***
10. 3. 2013–11. 3. 2013 Účast místopředsedy senátního Výboru pro záležitosti EU na Meziparlamentárním setkání o úloze národních parlamentů.
- Dominikánská republika***
6. 11. 2013 Oficiální návštěva poslance parlamentu Dominikánské republiky Marcose Crosse Sáncheze v Senátu PČR.
- Egypt***
7. 4. 2013 Jednání delegace vedené náměstkem MZV Tomášem Dubem.
21. 5. 2013 Přijetí ministra průmyslu a zahraničního obchodu Egyptské arabské republiky Hatema Saleha v Poslanecké sněmovně PČR.
21. 5. 2013 Jednání náměstkyně MZV ČR Tomáše Duba s ministrem průmyslu a obchodu Egypta Hatemem Salehem.
- Ekvádor***
20. 3. 2013–29. 3. 2013 Účast členů Stálé delegace PČR do Meziparlamentní unie na 128. zasedání Meziparlamentní unie.
27. 6. 2013 Jednání náměstkyně MZV Tomáše Duba s Markem Albujou, náměstkem MZV Ekvádoru.
- Estonsko***
18. 4. 2013 Oficiální návštěva předsedy vlády Petra Nečase.
17. 5. 2013 Konzultace politického ředitele Pavla Fischera se Sanderem Soonem, politickým ředitelem MZV Estonska.
2. 6. 2013–4. 6. 2013 Oficiální návštěva delegace poslanecké sněmovny v čele s předsedkyní PSP ČR Miroslavou Němcovou.
6. 6. 2013 Jednání náměstkyně MZV Vladimíra Galušky s Lauri Bambusem, náměstkem MZV Estonska.

16. 9. 2013–19. 9. 2013 Účast delegace senátního Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost na jednání s partnerskými výbory Národního shromáždění Estonska. Přijetí státním tajemníkem ministerstva vnitra a na ministerstvu obrany.

Etiopie

9. 12. 2013–10. 10. 2013 Česko-etiopské politické konzultace náměstka MZV Tomáše Duba s delegací vedenou státním ministrem zahraničních věcí Etiopie Berhanem Gebre-Christosem.

EU

17. 1. 2013 Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na zasedání Rady pro zahraniční věci.

20. 1. 2013–22. 1. 2013 Účast 1. místopředsdkyně Senátu A. Gajdůškové a zástupců Výboru pro evropské záležitosti, Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu a Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí na meziparlamentní konferenci.

30. 1. 2013–31. 1. 2013 Účast zástupce sekretariátu politického ředitele Pavla Fischera na konferenci Global Cyber Security Conference a zasedání Rady pro zahraniční věci.

3. 2. 2013–4. 2. 2013 Účast vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta na zasedání Rady pro obecné záležitosti.

6. 2. 2013–8. 2. 2013 Účast české delegace, vedená předsedou vlády Petrem Nečasem, na zasedání Evropské rady.

6. 2. 2013 Účast generálního sekretáře Jaromíra Plíška na mimořádné schůzce státních a generálních sekretářů zemí Evropské služby vnější akce (ESVA) v Bruselu.

17. 2. 2013–18. 2. 2013 Účast zástupce sekretariátu politického ředitele Pavla Fischera na zasedání Rady pro zahraniční věci.

10. 3. 2013–16. 3. 2013 Účast politického ředitele Pavla Fischera na zasedání Rady pro zahraniční věci.

11. 3. 2013 Účast Jaroslava Kurfürsta, ředitele evropské sekce, na zasedání Rady pro obecné záležitosti.

14. 3. 2013–15. 3. 2013 Účast delegace České republiky, vedené předsedou vlády Petrem Nečasem, na zasedání Evropské rady.

25. 3. 2013–26. 3. 2013 Účast vrchní ředitelky sekce právní a konzulární MZV Jany Reinišové na zasedání Výboru expertů

25. 3. 2013 Konzultace náměstka MZV Tomáše Duba s evropským komisařem Štefanem Füleem.
2. 4. 2013–3. 4. 2013 Pracovní návštěva předsedy Evropské komise Joseho Manuela Barrosa.
3. 4. 2013 Konzultace náměstka MZV Vladimíra Galušky se Štefanem Füleem, evropským komisařem.
19. 4. 2013 Přijetí členů Evropského svazu podniků 1. náměstkem MZV Jiřím Schneiderem.
21. 4. 2013–23. 4. 2013 Účast politického ředitele Pavla Fischera na Neformálním zasedání Rady pro zahraniční věci a na zasedání NATO.
25. 4. 2013 Pracovní návštěva předsedy Evropské rady Hermana Van Rompuye.
29. 4. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera se Štefanem Füleem, evropským komisařem.
7. 5. 2013 Účast 1. místopředsedkyně Senátu A. Gajdůškové na konferenci pořádané Evropskou komisí.
15. 5. 2013 Účast náměstka MZV Vladimíra Galušky na mezinárodní rozvojové konferenci na nejvyšší úrovni k Mali v Bruselu.
20. 5. 2013–21. 5. 2013 Účast vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta zasedání Rady pro obecné záležitosti a Evropské rady.
22. 5. 2013–22. 5. 2013 Účast delegace České republiky, vedené předsedou vlády Petrem Nečasem, na zasedání Evropské rady.
22. 5. 2013–23. 5. 2013 Účast vrchního ředitele ekonomické sekce Ivana Jukla na EU High-Level Conference on Education and Development.
27. 5. 2013–30. 5. 2013 Účast náměstka ministra Vladimíra Galušky na zasedání rady pro zahraniční věci ve formátu ministrů pro rozvoj.
4. 6. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera a politického ředitele MZV Pavla Fischera s Patricií Florovou, zvláštní představitelkou EU pro Střední Asii.
14. 6. 2013–14. 6. 2013 Účast náměstka MZV Tomáše Duba na zasedání Rady pro zahraniční věci.
21. 6. 2013 Setkání politických ředitelů skupiny *like minded* zemí k Východnímu partnerství v Praze (účast představitelů MZV DE, FR, SK, LT, LV, EE, SE, RO, UK, HU).
27. 6. 2013–28. 6. 2013 Účast vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta na zasedání Evropské rady.

-
1. 7. 2013	Účast politického ředitele Pavla Fischera na Global Issues Directorate Meeting.
19. 7. 2013	Jednání vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s eurokomisařem Štefanem Füleem.
22. 7. 2013	Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na zasedání Rady pro zahraniční věci EU v Bruselu.
21. 8. 2013	Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera a politického ředitele Pavla Fischera na mimořádné neformálním zasedání Rady pro zahraniční věci.
11. 9. 2013	Setkání ministra zahraničních věcí Jana Kohouta s Lambertem Zannierem, generálním tajemníkem Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.
16. 9. 2013	Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s eurokomisařem Štefanem Füleem.
18. 9. 2013–19. 9. 2013	Pracovní návštěva prezidenta České republiky Miloše Zemana v institucích Evropské unie a NATO.
30. 9. 2013	Jednání 1. náměstka ministra Jiřího Schneidera s eurokomisařem Štefanem Füleem.
11. 10. 2013	Jednání ministra zahraničních věcí Jana Kohouta s evropským komisařem Karlem De Guchtem.
11. 10. 2013	Přijetí Tima Collinse (Director of Amazon's European operations), náměstkem MZV Tomášem Dubem.
24. 10. 2013–25. 10. 2013	Účast delegace České republiky, vedené předsedou vlády Jiřím Rusnokem, na zasedání Evropské rady.
4. 11. 2013	Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s eurokomisařem Štefanem Füleem.
6. 11. 2013	Účast politického ředitele Pavla Fischer na konferenci v Evropském parlamentu.
18. 11. 2013	Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na zasedání Rady pro zahraniční záležitosti.
18. 11. 2013–19. 11. 2013	Účast vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta na pravidelném zasedání Rady pro obecné věci.
20. 11. 2013–23. 11. 2013	Účast vrchní ředitelky sekce právní a konzulární Jany Reinišové na jednání Mezinárodního trestního soudu (ICC) v Haagu.
20. 11. 2013–22. 11. 2013	Účast člena Ústavně-právního výboru Senátu PČR Jiřího Dienstbiera na konferenci „Role justice v EU“.
27. 11. 2013–28. 11. 2013	Účast ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla na zasedání vrchních ředitelů členských států EU pro rozvoj.

13. 12. 2013 Jednání generálního sekretáře Vladimíra Zavázala s personálním ředitelem Evropské služby vnější akce (ESVA) Björnem Larssonem.
16. 12. 2013 Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na zasedání Rady pro zahraniční věci.
19. 12. 2013–20. 12. 2013 Účast delegace České republiky, vedené předsedou vlády Jiřím Rusnokem, na zasedání Evropské rady.

Finsko

19. 4. 2013 Pracovní návštěva předsedy vlády Petra Nečase.
6. 9. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s Jaakko Laajavou, státním tajemníkem MZV Finska pro bezpečnostní otázky.

Francie

6. 4. 2013–11. 4. 2013 Účast členky Stálé delegace PČR do PS Unie pro Středomoří na 1. summitu.
29. 4. 2013 Konzultace 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera a vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Jean-Michelem Casou, vrchním ředitelem evropské sekce MZV Francie.
13. 5. 2013–14. 5. 2013 Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na zasedání Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj k otázce přistoupení ČR.
14. 5. 2013–16. 5. 2013 Účast náměstka MZV Vladimíra Galušky na zasedání Výboru ministrů Rady Evropy.
27. 5. 2013–30. 5. 2013 Účast náměstka ministra Vladimíra Galušky na zasedání Rady Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj na ministerské úrovni.
23. 6. 2013–27. 6. 2013 Účast členů Stálé delegace PČR do PS Rady Evropy na pravidelném zasedání Parlamentního Shromáždění Rady Evropy.
8. 9. 2013–10. 9. 2013 Účast místopředsedy Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Pavla Lebedy na mezinárodní konferenci „Summer Defence Conference“.
4. 12. 2013–6. 12. 2013 Účast členky Stálé delegace PČR do Parlamentního shromáždění Rady Evropy na zasedání Výboru Parlamentního shromáždění Rady Evropy pro rovné příležitosti a nediskriminaci.

Ghana

7. 1. 2013 Účast náměstka MZV Tomáše Duba na inauguraci prezidenta Ghany Johna Dramaniho Mahamy.

17. 10. 2013–18. 10. 2013 Politicko-obchodní mise ministra zahraničních věcí Jana Kohouta.

Gruzie

15. 1. 2013 Oficiální návštěva ministryně zahraničních věcí Gruzie Mai Panjikidze.
9. 4. 2013 Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.
16. 4. 2013 Oficiální návštěva předsedy parlamentu Gruzie Davida Usupašviliho v Senátu PČR.
3. 6. 2013 Oficiální návštěva Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny ČR.
11. 6. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s Aleksi Petriašvilim, státním ministrem Gruzie pro evropskou a euroatlantickou integraci.

Chile

25. 1. 2013–28. 1. 2013 Účast prezidenta republiky Václava Klause na 1. summitu Evropské unie a Společenství latinskoamerických a karibských států (EU – CELAC).
1. 6. 2013–7. 6. 2013 Oficiální návštěva Zemědělského výboru Poslanecké sněmovny PČR.

Chorvatsko

7. 2. 2013 Konzultace politického ředitele Pavla Fischera s Vesnou Batistić-Kos, náměstkyní ministryně zahraničních věcí Chorvatska pro globální záležitosti.
20. 3. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Hrvojem Marušićem, náměstkem MZV Chorvatska.
8. 5. 2013–10. 5. 2013 Návštěva místopředsedy vlády Chorvatské republiky Nevena Mimici.
30. 6. 2013–1. 7. 2013 Pracovní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana.

Indie

2. 5. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera se Sudhirem Vyasem, náměstkem MZV Indie.
2. 5. 2013 Konzultace 1. náměstka MZV ČR Jiřího Schneidera s náměstkem MZV Indie Sudhirou Vyasem.
10. 11. 2013–11. 11. 2013 Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Jana Kohouta v Indické republice a účast na zasedání ministrů zahraničních věcí ASEM.

Indonésie

12. 3. 2013

Setkání předsedy Senátu Milana Štěcha se členy Právního výboru Senátu Indonéské republiky.

5. 11. 2013–9. 11. 2013

Účast náměstka MZV Tomáše Duba na zasedání 6. ročníku Bali Democracy Forum v Denpasaaru na Bali.

2. 12. 2013–7. 12. 2013

Účast náměstka MZV Tomáše Duba na ministerském zasedání WTO.

Irák

16. 3. 2013–18. 3. 2013

Návštěva ministra Karla Schwarzenberga a náměstka MZV Tomáše Duba.

Írán

30. 11. 2013–4. 12. 2013

Návštěva vrchního ředitele sekce mimoevropských zemí MZV Václava Báčka na MZV Íránu.

Irsko

13. 1. 2013–14. 1. 2013

Účast vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta na neformálním zasedání vrchních ředitelů MZV členských zemí EU.

20. 1. 2013–21. 1. 2013

Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta na zasedání Rady pro obecné záležitosti.

11. 2. 2013–12. 2. 2013

Účast náměstka ministra Tomáše Duba na Neformálním zasedání Rady pro zahraniční věci.

24. 2. 2013–26. 2. 2013

Účast místopředsedy senátního Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu J. Strnada na konferenci předsedů finančních výborů.

10. 3. 2013–12. 3. 2013

Účast místopředsedy senátního Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu na konferenci předsedů výborů pro zemědělství a rybolov.

22. 3. 2013–23. 3. 2013

Účast 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga na neformální schůzce ministrů zahraničních věcí členských států Evropské unie v Dublinu.

23. 3. 2013–26. 3. 2013

Účast předsedy senátního Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost na Meziparlamentní konferenci pro Společnou zahraničně-bezpečnostní politiku.

23. 6. 2013–26. 6. 2013

Účast místopředsedy senátního Výboru pro záležitosti EU na setkání předsedů výborů pro evropské záležitosti parlamentů zemí EU.

Itálie

25. 1. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Luigi Mattiolem, vrchním ředitelem MZV Itálie.
27. 2. 2013–28. 2. 2013 Účast 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí na Transatlantické večeři s ministrem zahraničních věcí Spojených států amerických Johnem Kerrym.

Izrael

6. 2. 2013 Konzultace vrchního ředitele sekce mimoevropských zemí Daniela Koštovala s Aharonem Lesho-Yaarem, zástupcem generálního ředitele odboru OSN a mezinárodních institucí MZV Izraele na téma lidských práv.
10. 3. 2013–16. 3. 2013 Návštěva politického ředitele Pavla Fischera na Herzlijské konferenci.
5. 5. 2013–6. 5. 2013 Vrcholná návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga ve Státu Izrael, Česko-izraelské fórum v Jeruzalémě.
6. 10. 2013–9. 10. 2013 Oficiální návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana ve Státu Izrael.
29. 10. 2013–31. 10. 2013 Jednání vrchního ředitele sekce mimoevropských zemí Václava Báčka na MZV Palestiny a návštěva rozvojových projektů.

Japonsko

30. 4. 2013 Jednání náměstka MZV ČR Tomáše Duba se státním ministrem pro ekonomiku, obchod a průmysl Japonska Kazujošim Akabou.
16. 9. 2013 Přijetí poslanců Ústavního výboru parlamentu Japonska předsedou Ústavně-právního výboru Senátu PČR Miroslavem Antlem.

Jemen

21. 5. 2013–22. 5. 2013 Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

Jihoafriická republika

15. 5. 2013 Jednání náměstka MZV Tomáše Duba s Mariusem Fransmanem, náměstkem ministryně zahraničních věcí JAR.
10. 12. 2013 Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na vzpomínkové akci za Nelsona Mandelu.

Jižní Súdán

5. 4. 2013–6. 4. 2013

Jednání delegace vedené náměstkem MZV Tomášem Dubem.

13. 10. 2013–14. 10. 2013

Politicko-obchodní mise ministra zahraničních věcí Jana Kohouta.

Jordánsko

9. 12. 2013–13. 12. 2013

Oficiální návštěva předsedy senátního Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Jozefa Regece na ministerstvu zahraničních věcí Jordánska.

9. 12. 2013

Účast náměstka MZV Karla Borůvky na jednáních delegace vedené 1. náměstkem ministra vnitra Lubomírem Metnarem v rámci programu Medevac.

Katar

6. 4. 2013–11. 4. 2013

Účast místopředsedy Senátu a zástupců Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu na jednání s představiteli Státu Katar.

Kazachstán

18. 11. 2013–22. 11. 2013

Oficiální přijetí místopředsedy Senátu Přemysla Sobotky a zástupců Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu předsedou Výboru pro ekonomický rozvoj a podnikání senátu Republiky Kazachstán Talgatbekem Abajdildinem.

Kolumbie

5. 3. 2013

Jednání náměstka MZV ČR Tomáše Duba s Monikou Lanzetta, náměstkyní MZV Kolumbie.

Kongo (DRC)

1. 10. 2013

Jednání náměstka MZV ČR Tomáše Duba s Célestinem Me Tunda Ya Kasende, náměstkem ministra zahraničních věcí Konžské demokratické republiky.

Korejská republika

28. 5. 2013–29. 5. 2013

Oficiální setkání zástupců Senátu ČR s místopředsedou Národního shromáždění Korejské republiky Beyond Seug Parkem.

15. 10. 2013–18. 10. 2013

Účast politického ředitele MZV Pavla Fischera na konferenci Cyberspace 2013.

Kosovo

15. 4. 2013–16. 4. 2013

17. 6. 2013

Pracovní cesta 1. náměstkyně MZV Jiřiny Schneiderové. Oficiální přijetí delegace Výboru pro evropskou integraci parlamentu Republiky Kosovo v Senátu PČR.

18. 6. 2013

Přijetí parlamentní delegace Výboru pro evropskou integraci Kosova 1. náměstkyní MZV Jiřinou Schneiderovou.

Kuba

4. 3. 2013

Setkání ministrů Karla Schwarzenberga s Yoani Sánchez, kubánskou disidentkou a novinářkou.

10. 5. 2013

Přijetí Bertu Soler, představitelkou kubánského hnutí Dámy v bílém, Karlem Schwarzenbergem, 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí.

3. 10. 2013

Setkání ministra zahraničních věcí Jana Kohouta s Rosou Mariou Payá, představitelkou kubánské občanské společnosti.

25. 11. 2013

Přijetí představitele kubánské opozice Guillerma Fariñase ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Kuvajt

19. 5. 2013–23. 5. 2013

Oficiální návštěva Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny ČR.

Kypr

21. 4. 2013–23. 4. 2013

Účast předsedy Senátu PČR Milana Štěcha na konferenci předsedů parlamentů zemí EU.

Lichtenštejnsko

20. 6. 2013

Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Martinem Frickem, politickým ředitelem MZV Lichtenštejnska.

Litva

25. 3. 2013–26. 3. 2013

Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Tomášem Gulbinasem, vrchním ředitelem sekce EU MZV Litvy.

16. 5. 2013

Oficiální návštěva předsedy vlády Petra Nečase.

4. 6. 2013–5. 6. 2013

Oficiální návštěva delegace Poslanecké sněmovny v čele s předsedkyní PSP ČR Miroslavou Němcovou.

7. 7. 2013–9. 7. 2013 Účast předsedy senátního Výboru pro záležitosti EU Miroslava Krejčí na setkání předsedů výborů pro evropské záležitosti.
30. 8. 2013 Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na zasedání neformální Rady pro obecné záležitosti.
4. 9. 2013–6. 9. 2013 Účast předsedy senátního Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Františka Bublana na Meziparlamentní konferenci pro kontrolu společné zahraniční a bezpečnostní politiky.
9. 9. 2013 Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na neformálním zasedání ministrů zahraničí EU.
16. 10. 2013 Účast místopředsedy Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR Jaromíra Strnada a místopředsedy Výboru pro záležitosti EU Senátu PČR Josefa Tábořského na Meziparlamentní konferenci finančních výborů parlamentů zemí EU.
24. 11. 2013–26. 11. 2013 Účast místopředsedy senátního Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Petra Gawlase na setkání předsedů výborů pro životní prostředí.
28. 11. 2013–29. 11. 2013 Účast předsedy vlády Jiřího Rusnoka a 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na summitu Východního partnerství ve Vilniusu.

Lotyšsko

17. 5. 2013 Oficiální návštěva předsedy vlády Petra Nečase.
30. 5. 2013–1. 6. 2013 Účast členů Stálé delegace PČR do Parlamentního shromáždění Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě na mimořádném zasedání PS Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Lucembursko

21. 4. 2013–22. 4. 2013 Účast místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga a politického ředitele Pavla Fischera na zasedání Rady pro obecné záležitosti.
16. 5. 2013–20. 5. 2013 Účast členů Stálé delegace PČR do Parlamentního shromáždění NATO na zasedání Parlamentního shromáždění NATO.
2. 6. 2013–6. 6. 2013 Oficiální návštěva Mandátového a imunitního výboru Poslanecké sněmovny ČR.
24. 6. 2013–25. 6. 2013 Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera a politického ředitele Pavla Fischera na zasedání Rady pro všeobecné záležitosti.

20. 10. 2013–22. 10. 2013 Účast politického ředitele Pavla Fischera na Neformálním zasedání Rady pro zahraniční věci.

Maďarsko

18. 1. 2013 Jednání vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Bálintem Ódorem, vrchním ředitelem evropské sekce MZV Maďarska.

30. 1. 2013–31. 1. 2013 Účast Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost na jednání zástupců zahraničních parlamentních výborů V4.

10. 2. 2013–11. 2. 2013 Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

23. 4. 2013–25. 4. 2013 Účast člena Stálé delegace PČR do Středoevropské iniciativy na zasedání Parlamentního výboru.

9. 5. 2013 Oficiální návštěva delegace zahraničního výboru parlamentu Maďarské republiky v Senátu PČR.

9. 5. 2013 Přijetí delegace Zahraničního výboru parlamentu Maďarska vedené jeho předsedou Mihályem Ballou náměstkem MZV Vladimírem Galuškou.

14. 10. 2013 Účast předsedy vlády Jiřího Rusnoka na setkání předsedů vlád států Visegrádské skupiny (V4).

30. 10. 2013–31. 10. 2013 Pracovní cesta ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na setkání ministrů zahraničí zemí Visegrádské skupiny (V4) a Středoevropské iniciativy.

11. 11. 2013–12. 11. 2013 Účast vrchního ředitele evropské sekce Jaroslava Kurfürsta na neformálním setkání vrchních ředitelů pro EU zemí V4 a Beneluxu.

25. 11. 2013–27. 11. 2013 Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na The 3rd Berlin Foreign Policy Forum a konferenci SWP Berlin: CFSP Review.

Makedonie

7. 4. 2013–11. 4. 2013 Oficiální návštěva Výboru pro zdravotnictví Poslanecké sněmovny PČR (Makedonie, Srbsko).

Maroko

4. 3. 2013 Jednání náměstka MZV Tomáše Duba s Lahcenem Haddadem, ministrem turistiky Maroka.

3. 4. 2013–6. 4. 2013 Účast člena Stálé delegace PČR do PS Rady Evropy Pavla Lebedy na zasedání Migračního výboru PS Rady Evropy.

9. 6. 2013–11. 6. 2013 Oficiální návštěva Abdelilaha Benkiraneho, premiéra Marockého království.

Moldavská republika

28. 2. 2013–1. 3. 2013

Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí ČR Karla Schwarzenberga.

20. 5. 2013

Oficiální návštěva senátní delegace Výboru pro kulturu, školství, výzkum, mládež a sport v parlamentu Moldavské republiky.

17. 11. 2013–18. 11. 2013

Návštěva 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera v Moldavské republice.

Mongolsko

27. 4. 2013–30. 4. 2013

Oficiální návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

Myanmar

16. 9. 2013

Přijetí Aun Schan Su Ťij, nositelky Nobelovy ceny míru ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

NATO

23. 2. 2013–26. 2. 2013

Účast členů Stálé delegace PČR do Parlamentního shromáždění NATO na pravidelném společném jednání výboru PS NATO.

23. 4. 2013

Účast delegace České republiky, vedené 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem, na zasedání ministrů zahraničních věcí zemí NATO.

3. 12. 2013–4. 12. 2013

Účast delegace České republiky, vedená ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem, na zasedání ministrů zahraničních věcí Organizace Severatlantické smlouvy (NATO).

Německo

9. 1. 2013

Pracovní návštěva prezidenta republiky Václava Klause.

1. 2. 2013–3. 2. 2013

Účast delegace, vedené ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem, na 49. bezpečnostní konferenci v Mnichově.

20. 2. 2013–21. 2. 2013

Pracovní návštěva předsedy vlády Petra Nečase ve Spolkové republice Německo.

5. 3. 2013

Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s delegací poslanců Německo-české parlamentní skupiny ve Spolkového sněmu.

6. 3. 2013–8. 3. 2013 Účast místopředsedy senátního Výboru pro záležitosti EU na konferenci „Národní parlamenty v RU: provádění víceúrovňové demokracie v Evropě“.
11. 3. 2013–12. 3. 2013 Účast na jednání na MF, MZV, HK DE a ministerstvu pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.
30. 4. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Michaellem Claussem, vrchním ředitelem sekce EU MZV Německa.
2. 5. 2013 Účast předsedy Saského zemského sněmu pana Matthiase Rösslera na pracovním obědě v Senátu PČR.
14. 5. 2013 Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.
3. 6. 2013–7. 6. 2013 Oficiální návštěva Výboru pro evropské záležitosti PSP ČR.
26. 6. 2013–27. 6. 2013 Oficiální návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana.
20. 10. 2013–21. 10. 2013 Pracovní návštěva předsedy vlády Svobodného státu Sasko Stanislava Tillicha v ČR.
24. 10. 2013 Oficiální návštěva předsedy Senátu PČR Milana Štěcha v Drážďanech, jednání s předsedou saského zemského sněmu Matthiasem Rösslerem.
- Nepál***
5. 9. 2013 Přijetí nepálské podnikatelské delegace náměstkem MZV Tomášem Dubem.
- Nigérie***
11. 6. 2013 Oficiální návštěva předsedy Senátu Nigerijské federativní republiky Davida A. B. Marka v Senátu PČR.
19. 11. 2013 Jednání náměstka MZV Tomáše Duba s ministrem vnitra Nigérie Abbu Patrickem Morem.
- Nizozemsko***
22. 1. 2013–25. 1. 2013 Návštěva delegace senátního Výboru pro záležitosti EU v Jednotkách EU pro justiční spolupráci a v sídle Evropského policejního úřadu. Účast na jednání s evropským výborem nizozemského Senátu.
2. 5. 2013–3. 5. 2013 Návštěva ministra zahraničních věcí Nizozemska Franse Timmermanse.

2. 5. 2013 Přijetí Uriëla Rosenthala, ministra zahraničních věcí Nizozemska, 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem.
2. 6. 2013–6. 6. 2013 Oficiální návštěva Mandátového a imunitního výboru Poslanecké sněmovny ČR.
19. 6. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Robertem de Grootem, vrchním ředitelem ministerstva zahraničních věcí Nizozemska.

Norsko

16. 1. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Elisabeth Walaas, vrchní ředitelskou sekce EU MZV Norska.

Nový Zéland

24. 4. 2013–25. 4. 2013 Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Nového Zélandu Murraye McCullyho.

OBSE

25. 11. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s Janinou Hřebíčkovou, vedoucí mise OBSE v Černé Hoře.

Omán

6. 4. 2013–11. 4. 2013 Účast místopředsedy Senátu Zdeňka Škromacha a zástupců Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu na jednání s představiteli sultanátu Omán.

Pákistán

25. 11. 2013 Jednání ministra zahraničních věcí Jana Kohouta s Khurramem Dastgirem Khanem, pákistánským ministrem obchodu, textilního průmyslu a privatizace.

Palestína

2. 4. 2013 Oficiální návštěva palestinského ministra zahraničních věcí Rijáda Malkího s delegací.

Panama

1. 12. 2013–7. 12. 2013 Pracovní návštěva náměstka Tomáše Duba (Panama, Peru).

Peru

2. 4. 2013–10. 4. 2013 Oficiální návštěva předsedy Ústavně-právního výboru Senátu PČR Miroslava Antla a členů výboru u předsedy Kongresu Peru a Komise ústavní a právní.
1. 12. 2013–7. 12. 2013 Účast náměstkyně MZV Tomáše Duba na zasedání UNIDO v Peru.

Polsko

18. 1. 2013–19. 1. 2013 Účast prezidenta Václava Klause na setkání prezidentů ČR, Slovenské republiky a Polské republiky ve městě Visla.
22. 1. 2013–23. 1. 2013 Účast 1. náměstkyně ministra Jiřího Schneidera na konzultaci náměstků ČR a Polska ve formátu 2+2.
19. 2. 2013–20. 2. 2013 Účast 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí ČR na setkání ministrů zahraničních věcí států Visegrádské skupiny, států Severské rady a Pobaltských států.
6. 3. 2013 Pracovní cesta předsedy vlády Petra Nečase a 1. náměstkyně MZV Jiřího Schneidera na setkání předsedů vlád států Visegrádské skupiny, za účasti kancléřky Spolkové republiky Německo Angely Merkelové a prezidenta Francouzské republiky Françoise Hollanda.
12. 3. 2013 Oficiální návštěva 1. místopředsedkyně Senátu a předsedy Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu Polské republiky.
8. 4. 2013 Oficiální návštěva předsedy Senátu PČR Milana Štěcha a zástupců výborů.
12. 4. 2013 Účast místopředsedy Senátu Přemysla Sobotky na zasedání předsedů parlamentů zemí V4.
13. 5. 2013 Návštěva předsedy vlády Petra Nečase při příležitosti česko-polských mezivládních konzultací.
17. 5. 2013 Pracovní cesta 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga na setkání ministrů zahraničí zemí Visegrádské skupiny, zemí Východního partnerství, Irska, Litvy a zástupců Evropské komise.
23. 5. 2013–24. 5. 2013 Pracovní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana.
26. 5. 2013–28. 5. 2013 Účast politického ředitele MZV Pavla Fischera na konferenci V4.

-
16. 6. 2013 Pracovní cesta předsedy vlády Petra Nečase na setkání předsedů vlád států Visegrádské skupiny a Japonska.
18. 6. 2013–19. 6. 2013 Účast generálního sekretáře Jaromíra Plíška na setkání generálních sekretářů MZV zemí V4.
2. 7. 2013–3. 7. 2013 Oficiální cesta prezidenta Miloše Zemana do Polské republiky.
11. 7. 2013–12. 7. 2013 Návštěva 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na High Level Reflection Group on CE in the EU.
2. 9. 2013–4. 9. 2013 Účast 1. místopředsedy Senátu Přemysla Sobotky na konferenci Evropa Karpat.
7. 9. 2013–10. 9. 2013 Účast delegace Výboru pro záležitosti EU na zasedání výborů pro evropské záležitosti parlamentů zemí Visegrádské skupiny.
21. 11. 2013 Konzultace 1. náměstka MZV ČR Jiřího Schneidera s náměstkyní MZV Polska Henrykou Mościcku-Dendys.
22. 11. 2013 Bezpečnostní konzultace 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera a zástupců Ministerstva obrany s polskými partnery.
- Portugalsko***
3. 6. 2013 Konzultace 1. náměstka MZV ČR Jiřího Schneidera se státním tajemníkem MZV Portugalska Miguellem Moraisem Leitaem.
- Rakousko***
20. 2. 2013–22. 2. 2013 Účast členů Stálé delegace PČR do Parlamentního shromáždění Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě na pravidelném zimbím zasedání PS OBSE.
11. 3. 2013–12. 3. 2013 Účast náměstka ministra Vladimíra Galušky na Bezpečnostním dnu ve Vídni.
22. 3. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Hubertem Heissem, vrchním ředitelem sekce pro koordinaci EU a hospodářské záležitosti MZV Rakouska.
23. 4. 2013–24. 4. 2013 Pracovní cesta prezidenta republiky Miloše Zemana.
14. 5. 2013 Oficiální setkání předsedy Senátu PČR Milana Štěcha s předsedou Spolkové rady Rakouské republiky Edgarem Mayerem.

14. 5. 2013 Přijetí předsedy Spolkové rady Parlamentu Rakouské republiky Edgara Mayera náměstkem MZV Vladimírem Galuškou.
31. 5. 2013 Jednání 1. náměstků MZV Jiřího Schneidera s Reinholdem Lopatkou, státním tajemníkem MZV Rakouska.
11. 9. 2013–13. 9. 2013 Účast delegace senátního Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice na jednání s ombudsmanem a zástupcem ministerstva školství.
18. 10. 2013 Pracovní návštěva prezidenta Rakouské republiky Heinze Fischera.
25. 11. 2013–28. 11. 2013 Oficiální setkání místopředsedkyně Senátu Miluše Horské a delegace Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice se zástupcem ministerstva školství, umění a kultury Rakouska.
- Rumunsko***
11. 3. 2013–12. 3. 2013 Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Rumunska Tita Corlăţeanu.
8. 5. 2013–12. 5. 2013 Jednání delegace senátního Výboru pro záležitosti EU s místopředsedou Senátu a partnerskými výbory Senátu a Poslanecké sněmovny Rumunska a s představiteli ministerstva zahraničních věcí.
23. 9. 2013–24. 9. 2013 Oficiální návštěva zástupců výborů Senátu PČR (Výbor pro záležitosti EU, Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku, Ústavně-právního výbor, Výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí).
14. 10. 2013–15. 10. 2013 Účast náměstků MZV Karla Borůvky na setkání národních koordinátorů k iniciativě Číny vůči 16 zemím střední, východní a jihovýchodní Evropy v Bukurešti.
29. 10. 2013 Pracovní návštěva 1. náměstků MZV Jiřího Schneidera.
25. 11. 2013–26. 11. 2013 Pracovní cesta předsedy vlády Jiřího Rusnoka na setkání předsedů vlád v rámci iniciativy Čínské lidové republiky (16+1) k šestnácti státům střední, východní a jihovýchodní Evropy v Bukurešti.
11. 12. 2013–12. 12. 2013 Účast náměstků ministra Tomáše Duba na jednání Rady pro zahraniční věci ve formátu ministrů pro rozvoj.

Rusko

18. 3. 2013 Oficiální setkání předsedy Senátu PČR Milana Štěcha s předsedkyní Rady federace Federálního shromáždění Ruské federace Valentinou I. Matvijenko.
15. 4. 2013 Slavnostní oběd v Senátu PČR na počest prezidenta Republiky Tatarstán Rustama N. Minnichanova.
13. 5. 2013 Přijetí delegace Výboru Rady federace Federálního shromáždění Ruské federace pro ústavní legislativu, soudní a právní otázky a rozvoj občanské společnosti v Senátu PČR.
26. 5. 2013–30. 5. 2013 Oficiální návštěva předsedy vlády Petra Nečase.
3. 6. 2013–6. 6. 2013 Oficiální návštěva Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny PČR.
5. 6. 2013–7. 6. 2013 Účast politického ředitele Pavla Fischera na konzultaci politických ředitelů MZV V4.
26. 6. 2013–29. 6. 2013 Účast 1. místopředsedkyně Senátu A. Gajduškové na mezinárodní konferenci na téma: „Žena – tvůrčí osobnost třetího tisíciletí“.
14. 10. 2013 Oficiální přijetí ministryně školství Permského kraje Raisy A. Kassinové v Senátu PČR.
23. 10. 2013 Přijetí ruské disidentky Natalie Gorbaněvské ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Rwanda

14. 10. 2013–16. 10. 2013 Politicko-obchodní mise ministra zahraničních věcí Jana Kohouta.
15. 4. 2013–16. 4. 2013 Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Alexandrou Papadopoulou, vrchní ředitelkou sekce EU MZV Řecka.
5. 12. 2013–6. 12. 2013 Účast generálního sekretáře Vladimíra Zavázala na setkání státních a generálních sekretářů členských zemí EU v Athénách.

Saúdská Arábie

18. 5. 2013–20. 5. 2013 Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.
27. 9. 2013 Přijetí ministra zemědělství Království Saúdské Arábie Fahada bin Abdulrahmana bin Sulaimana Balghunaima v Senátu PČR.

Slovensko

23. 1. 2013 Přijetí delegace zahraničního výboru Národní rady Slovenské republiky v čele s jeho předsedou Fran-

	tiškem Šebejem náměstkem MZV Vladimírem Galuškou.
26. 2. 2013–27. 2. 2013	Státní návštěva prezidenta republiky Václava Klause.
4. 4. 2013–5. 4. 2013	Státní návštěva prezidenta republiky Miloše Zemana.
5. 4. 2013	Konzultace politického ředitele Pavla Fischera s Lubomírem Rehákem, politickým ředitelem MZV Slovenska.
17. 4. 2013–19. 4. 2013	Pracovní cesta 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga na konferenci GLOBSEC (Global Security Forum).
24. 4. 2013–26. 4. 2013	Oficiální přijetí delegace Ústavně-právního výboru Slovenské republiky v Poslanecké sněmovně PČR.
15. 5. 2013	Oficiální návštěva předsedy Senátu PČR Milana Štěcha a senátní delegace na Slovensku (zástupci senátních výborů Mandátového a imunitního výboru, Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, Výboru pro záležitosti EU a Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí).
29. 5. 2013–31. 5. 2013	Oficiální návštěva Rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny ČR.
6. 6. 2013	Pracovní návštěva předsedy vlády Petra Nečase.
12. 6. 2013–13. 6. 2013	Pracovní cesta prezidenta republiky Miloše Zemana.
20. 8. 2013	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí ČR Jana Kohouta.
17. 9. 2013	Jednání vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla s Dagmar Repčkovou, generální ředitelkou sekce hospodářské spolupráce MZV Slovenska.
14. 10. 2013	Účast politického ředitele Pavla Fischera na EaP like-minded.
29. 11. 2013–1. 12. 2013	Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na „5th Chateau Béla Central European Strategic Forum“.
<i>Slovinsko</i>	
24. 1. 2013	Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s Igozem Senčarem, státním tajemníkem MZV Slovinska.
17. 9. 2013–18. 9. 2013	Konzultace vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Tadejem Rupelem, vrchním

	ředitelem pro bilaterální vztahy a problematiku EU MZV Slovinska.
<i>Spojené arabské emiráty</i>	
3. 2. 2013–6. 2. 2013	Účast vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla na prezentaci Country Focus Briefing on the CR a bilaterální konzultace.
23. 5. 2013	Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.
30. 10. 2013	Setkání ministra zahraničních věcí Jana Kohouta se Sultanem Ahmadem Al Jaberem, ministrem bez portfeje Spojených arabských emirátů.
<i>Srbsko</i>	
7. 4. 2013–11. 4. 2013	Oficiální návštěva Výboru pro zdravotnictví Poslanecké sněmovny PČR (Makedonie, Srbsko).
20. 5. 2013	Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s Verou Mavrić, státní tajemnicí MZV Srbska.
19. 9. 2013	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Jana Kohouta.
<i>Sri Lanka</i>	
27. 3. 2013	Přijetí vládní delegace Srí Lanky (Basil Rajapaksa, Susil Premajyantha, S.K. Rajapaksa, S.D. Rajapaksa) náměstkem MZV Tomášem Dubem.
29. 3. 2013	Oficiální návštěva ministra pro ekonomický rozvoj Srílanské demokratické socialistické republiky pana Basila Rajapaksy v Senátu PČR.
12. 6. 2013	Jednání náměstka MZV ČR Tomáše Duba ve Vídni s Gamini Lakshman Peirisem, ministrem zahraničních věcí Srí Lanky.
6. 11. 2013–7. 11. 2013	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na Srí Lance.
<i>Súdán</i>	
8. 4. 2013–9. 4. 2013	Jednání delegace vedené náměstkem MZV Tomášem Dubem.
7. 6. 2013	Jednání náměstka MZV ČR Tomáše Duba s Rahamtalem M. Osmanem, náměstkem MZV Súdánu.
<i>Sýrie</i>	
27. 6. 2013	Přijetí představitelů syrské opozice 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem.

Španělsko

21. 3. 2013

Konzultace politického ředitele Pavla Fischera se Santiago Cabanasem, politickým ředitelem MZV Španělska.

4. 6. 2013–7. 6. 2013

Oficiální návštěva Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj Poslanecké sněmovny PČR.

Švédsko

11. 2. 2013

Jednání 1. náměstka MZV ČR Jiřího Schneidera s Ewou Björlingovou, švédskou ministryní obchodu a severské spolupráce.

28. 5. 2013–29. 5. 2013

Oficiální návštěva delegace Poslanecké sněmovny v čele s předsedkyní PS PČR Miroslavou Němcovou.

9. 6. 2013–11. 6. 2013

Návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

Švýcarsko

20. 2. 2013

Účast ministra Karla Schwarzenberga na zasedání Rady pro lidská práva v Ženevě.

25. 2. 2013–26. 2. 2013

Účast delegace České republiky, vedené 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem, na zasedání na vysoké úrovni v rámci 22. řádného zasedání Rady OSN pro lidská práva.

9. 3. 2013–11. 3. 2013

Účast místopředsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky na vzpomínkových dnech na počest obětem Lidic.

9. 4. 2013–11. 4. 2013

Účast vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla na zasedání Evropské hospodářské komise OSN a bilaterálním jednání s WTO.

30. 5. 2013–31. 5. 2013

Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

17. 6. 2013

Přijetí ředitele sekce pro evropské záležitosti MZV Švýcarska Henriho Gétaze 1. náměstkem MZV Jiřím Schneiderem a bilaterální konzultace s vrchním ředitelem evropské sekce MZV Jaroslavem Kurfürstem.

30. 6. 2013–3. 7. 2013

Účast vrchního ředitele ekonomické sekce MZV Ivana Jukla na zasedání Ekonomické a sociální rady OSN.

Taiwan

29. 8. 2013

Oficiální návštěva místopředsedkyně Legislativního Yuanu Tchaj-wanu Hsiu-Chu Hung v Senátu PČR. Přijetí místopředsedkyně Senátu PČR Miluše Horské a zástupců Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí a Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu v Taiwanské ekonomické a kulturní kanceláři.

15. 12. 2013–21. 12. 2013

Tanzánie

20. 6. 2013

Přijetí starosty Dar es Salaamu Didase Massaburiho náměstkem ministra Tomášem Dubem.

Thajsko

4. 9. 2013–6. 9. 2013

Oficiální návštěva místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Thajského království Suraponga Tovichakchaikula v České republice.

Turecko

3. 2. 2013–4. 2. 2013

Oficiální návštěva předsedy vlády Turecké republiky Recepta Tayyipa Erdoğana.

20. 5. 2013–24. 5. 2013

Oficiální návštěva delegace Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR.

11. 6. 2013–13. 6. 2013

Jednání vrchního ředitele evropské sekce MZV Jaroslava Kurfürsta s Ahmetem Yücelem, náměstkem ministra pro EU, a Kayou Turkmenem, vrchním ředitelem pro EU MZV Turecka, v Ankaře.

Turkmenistán

25. 11. 2013

Konzultace náměstka MZV Tomáše Duba s turkmenskou delegací v čele s prvním náměstkem MZV Turkmenistánu Vepa Hadžijevem.

Uganda

3. 4. 2013–4. 4. 2013

Jednání delegace vedené náměstkem MZV Tomášem Dubem.

16. 10. 2013–17. 10. 2013

Politicko-obchodní mise ministra zahraničních věcí Jana Kohouta.

Ukrajina

29. 4. 2013

Přijetí delegace Krymských Tatarů 1. místopředsdou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem.

10. 5. 2013 Přijetí Vitalije Klička, předsedy ukrajinské politické strany UDAR (Ukrajinské demokratické aliance pro reformy) a poslance ukrajinského parlamentu, Karlem Schwarzenbergem, 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí.
13. 5. 2013–17. 5. 2013 Přijetí zástupců výboru senátního Výboru pro záležitosti EU předsedou Nejvyšší rady Ukrajiny, představiteli MZV a Rady národní bezpečnosti.
21. 5. 2013–24. 5. 2013 Oficiální návštěva Rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny PČR.
24. 6. 2013–27. 6. 2013 Návštěva zástupců Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny PČR.
25. 6. 2013 Přijetí zástupců Výboru pro vědu a vzdělání Nejvyšší rady Ukrajiny v Senátu PČR.
3. 7. 2013–8. 7. 2013 Oficiální setkání předsedy Stálé Komise Senátu PČR s vladykou Milanem Šášíkem a biskupem řeckokatolické církve.
10. 9. 2013–11. 9. 2013 Návštěva ministra zahraničních věcí Ukrajiny Leonida Kožary v České republice.
5. 12. 2013–6. 12. 2013 Účast delegace České republiky, vedené ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem, na Ministeruském zasedání Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

USA

29. 1. 2013 Setkání ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga s Davidem Halem, zvláštním vyslancem USA pro blízkovýchodní mírový proces.
5. 2. 2013 Konzultace vrchního ředitele sekce mimoevropských zemí Daniela Koštovala s Davidem Satterfieldem, generálním ředitelem MFO (Multinational Force and Observers).
17. 3. 2013–21. 3. 2013 Účast politického ředitele Pavla Fischera MZV na konferenci k Arms Trade Treaty (ATT) v New Yorku.
19. 3. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera s Carlosem Pascuaelem, americkým velvyslancem pro energetiku.
10. 5. 2013 Přijetí Alana B. Kruegera, hlavního ekonomického poradce prezidenta Baracka Obamy, Karlem Schwarzenbergem, 1. místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí.

13. 5. 2013–16. 5. 2013	Účast politického ředitele MZV Pavla Fischera na konzultaci politických ředitelů V4.
3. 6. 2013	Vstoupení 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga jako hlavního řečníka Globálního fóra Amerického židovského výboru.
4. 6. 2013	Jednání 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga v americkém Senátu a s poradcem prezidenta Baracka Obamy.
22. 7. 2013	Konzultace 1. náměstkyně MZV Jiřího Schneidera se zástupci State Department, USA.
6. 8. 2013	Přijetí R. Pina náměstkem MZV Tomášem Dubem.
6. 9. 2013	Jednání 1. náměstkyně MZV Jiřího Schneidera s Rose Gottemoeller, náměstkyní MZV USA.
17. 9. 2013–30. 9. 2013	Oficiální návštěva předsedy vlády Jiřího Rusnoka a ministra zahraničních věcí Jana Kohouta ve Spojených státech amerických a účast na zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů.
22. 9. 2013–23. 9. 2013	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Jana Kouhoutu v USA, účast na zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku.
25. 9. 2013	Účast ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na zvláštním zasedání OSN k Rozvojovým cílům tisíciletí (MDGs).
1. 10. 2013–5. 10. 2013	Účast 1. náměstkyně MZV Jiřího Schneidera na fóru USA and Central Europe Strategy Forum (CEPA) a bilaterálním jednání.
16. 10. 2013–21. 10. 2013	Oficiální návštěva předsedy Senátu PČR Milana Štěcha a předsedy Stálé komise Senátu pro kraje žijící v zahraničí Tomáše Grulichy.
25. 10. 2013	Setkání velvyslance Václava Bartušky s akademičkou Rebeccou Murray.
9. 12. 2013	Přijetí delegace krajanů z amerického Cedar Rapids zmocněncem pro krajské záležitosti Karlem Kühnlem.
 <i>Uzbekistán</i>	
9. 9. 2013–14. 9. 2013	Jednání náměstkyně MZV Tomáše Duby na MZV Uzbekistánu a dalších vládních institucích.
 <i>Vatikán</i>	
18. 3. 2013–19. 3. 2013	Pracovní návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga.

10. 6. 2013 Jednání 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera ve Svátém stolci.
14. 11. 2013 Přijetí předsedy papežské rady pro kulturu, kardinála Gianfranca Ravasiho, ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Velká Británie

5. 3. 2013–7. 3. 2013 Oficiální účast 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga na setkání Skupiny přátel Jemenu.
17. 4. 2013 Návštěva předsedy vlády Petra Nečase ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska.
30. 5. 2013 Přijetí britských poslanců náměstkem MZV ČR Tomášem Dubem.
3. 6. 2013–6. 6. 2013 Oficiální návštěva Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny PČR.
6. 6. 2013–8. 6. 2013 Účast 1. náměstka MZV Jiřího Schneidera na konferenci „THE FUTURE OF SCOTLAND“.
13. 6. 2013–14. 6. 2013 Účast předsedy Senátu PČR Milana Štěcha na zasedání Asociace evropských Senátů.
10. 9. 2013–13. 9. 2013 Jednání delegace senátního Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost na ministerstvu obrany, se členy bezpečnostního výboru Dolní sněmovny Britského parlamentu a přijetí delegace na ministerstvu zahraničních věcí.

Vietnam

9. 3. 2013–16. 3. 2013 Oficiální návštěva Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny ČR ve Vietnamu.
19. 4. 2013 Jednání vrchní ředitelky sekce právní a konzulární Jany Reinišové s Nguyenem Thanh Sonem, náměstkem MZV Vietnamu.
15. 8. 2013 Jednání 1. náměstka MZV ČR Jiřího Schneidera s náměstkem MZV Vietnamu Bui Thanh Sonem.
26. 10. 2013–1. 11. 2013 Účast místopředsedkyně Senátu Miluše Horské a zástupců Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku na jednání s partnerskými výbory Národního shromáždění Vietnamu. Oficiální návštěva ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí.
5. 12. 2013 Jednání náměstka MZV Tomáše Duba s delegací představitelů Ministerstva národní obrany Vietnamu a sektoru vietnamského zdravotnictví.

Přehled o diplomatických stycích České republiky k 31. 12. 2013

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Afghánistán	1937	1993	Kábul	Praha
Albánie	1927	1993	Tirana	Praha
Alžírsko	1962	1993	Alžír	Praha
Andorra	nebyly dipl. styky	1996	Madrid	Vídeň
Angola	1975	1993	Pretoria	Berlín (HK Brno)
Antigua a Barbuda	nebyly dipl. styky	1997	SM New York (HK St. John's)	není určen
Argentina	1924	1993	Buenos Aires (HK Mendoza, HK Presidencia Roque Sáenz Peña, provincia Chaco)	Praha
Arménie	1992	1993	Jerevan	Praha
Austrálie	1972	1993	Canberra (Konzulát Sydney, HK Adelaide, HK Hobart, HGK Melbourne, HK Perth)	Varšava (HK Praha)
Ázerbájdžán	1992	1993	Baku	Praha
Bahamy	nebyly dipl. styky	2005	Havana	není určen
Bahrajn	1990	1993	Rijád (HK Manama)	Berlín
Bangladéš	1972	1993	Dillí (HK Dháka)	Berlín
Barbados	1977	1996	SM New York	není určen
Belgie	1919	1993	Brusel (HK Antverpy, HK Lutych, HK Saint-Servais-Namur)	Praha
Belize	nebyly dipl. styky	1996	Mexico City (HK Orange Walk Town)	není určen (HK Praha)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Bělorusko	1992	1993	Minsk	Praha (HK Brno)
Benin	1962	1993	Abuja (HK Cotonou)	Berlín (HK Praha)
Bhútán		2011	Dillí	není určen
Bolívie	1935	1993	Lima (HK La Paz)	Videň
Bosna a Hercegovina	1992	1993	Sarajevo	Praha
Botswana	1968	1997	Pretoria	Londýn
Brazílie	1918	1993	Brasília (GK Sao Paulo, HK Fortaleza-CE, HK Joinville, HK Manaus-AM, HK Recife-PE, HK Rio de Janeiro, HK Salvador-BA, HK Victoria/Vila Velha)	Praha
Brunej	1992	1995	Jakarta	není určen
Bulharsko	1920	1993	Sofie (HK Varna)	Praha
Burkina Faso	1968	1993	Akkra	Videň
Burundi	1963	1993	Addis Abeba	Moskva
Cookovy ostrovy	nebyly dipl. styky	2008	Canberra	není určen
Čad	1967	1994	Abuja	Moskva
Černá Hora		2006	Podgorica	Videň
Čína (ČLR)	1930 (1949)	1993	Peking (GK Hongkong, GK Šanghaj)	Praha
Dánsko	1920	1993	Kodaň (HK Aarhus)	Praha
Dominika	nebyly dipl. styky	1996	SM New York	není určen
Dominikánská republika	1942	1993	SM New York (HK Santo Domingo)	Brusel (GK Praha)
Džibutsko	1977	1997	Addis Abeba (HGK Djibouti)	není určen
Egypt	1922	1993	Káhira (HK Alexandria)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Ekvádor	1935	1993	Lima (GHK Guayaquil, HK Quito)	Berlín
Eritrea		1993	Káhira	Berlín
Estonsko	1922	1993	Tallinn (HK Tallinn)	Praha (HK Brno)
Etiopie	1944	1993	Addis Abeba	Berlín
Fidži	1970	1996	Canberra	není určen
Filipíny	1973	1993	Manila (HK Cebu City, HK Davao City)	Praha
Finsko	1921	1993	Helsinky (HK Tampere)	Praha
Francie	1918	1993	Paříž (HK Lille, HK Marseille, HK Nantes, HK Strasbourg, HK Villers les Nancy)	Praha
Gabon	1976	1993	Abuja	Libreville
Gambie	1972	1993	Akkra (HK Banjul)	Brusel
Ghana	1959	1993	Akkra	Praha
Grenada	1979	1993	Caracas	není určen
Gruzie	1992	1993	Tbilisi	Praha
Guatemala	1927	1993	Mexiko (HK Ciudad de Guatemala)	Vídeň (HK Praha)
Guinea	1959	1993	Akkra (HK Conakry)	Berlín
Guinea-Bissau	1973	1993	Akkra	Brusel
Guyana	1976	1993	Brasília (HK Georgetown)	Londýn
Haiti	1943	2005	SM New York (HK Port-au-Prince)	není určen
Honduras	1930	1993	Mexico City (HGK Tegucigalpa)	Berlín (KÚ Praha)
Chile	1924	1993	Santiago	Praha
Chorvatsko	1992	1993	Záhřeb (KJ Rijeka 15. 6.–30. 9. KJ Split 15. 6.–30. 9.)	Praha
Indie	1947	1993	Dillí (GK Mumbai, HK Kalkata)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Indonésie	1955	1993	Jakarta (HK Makassar, HK Sanur-Bali, HK Surabaya)	Praha
Irák	1933	1993	Bagdád	Praha
Írán	1925	1993	Teherán	Praha
Irsko	1947	1993	Dublin	Praha
Island	1946	1993	Oslo (HK Reykjavík)	Videň (HGK Praha)
Itálie	1918	1993	Řím (HK Ancona, HK Cagliari, HK Firenze, HK Genova, HK Miláno, HK Napoli, HK Palermo, HK Udine, HK Venezia)	Praha (HK Brno)
Izrael	1948	1993	Tel Aviv (HK Haifa, HK Jerusalems, HGK Tel Aviv)	Praha
Jamajka	1975	1993	SM New York (HK Kingston)	Berlín (HK Praha)
Japonsko	1920	1993	Tokio (HK Kóbe)	Praha
Jemen	JeAR 1956 JLDR 1968	1993	Abú Dhabí	Praha
Jihoafrická republika (JAR)	1991	1993	Pretoria (Visegrádský dům Kapské město)	Praha
Jižní Súdán		2012	Addis Abeba	není určen
Jordánsko	1964	1993	Ammán	Videň
Kambodža	1956	1993	Phnompenh	Berlín
Kamerun	1990	1993	Abuja (HK Douala)	Moskva
Kanada	1942	1993	Ottawa (GK Toronto, HGK Calgary, HK Winnipeg)	Praha
Kapverdy	1975	1993	Lisabon (HK Praia)	Berlín (HK Praha)
Katar	1990	1993	Kuvajt	Budapešť

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Kazachstán	1992	1993	Astana	Praha (HK Hradec Králové)
Keňa	1964	1993	Addis Abeba	Haag
Kiribati	nebyly dipl. styky	2007	Kuala Lumpur	není určen
Kolumbie	1934	1993	Bogota (HK Barranquilla, HK Cartagena de Indias, HK Medellin)	Vídeň
Komory	1977	1995	Addis Abeba	Moroni
Konžská demokratická republika	1960	1993	Abuja (HK Lubumbashi)	Praha
Konžská republika	1964	1993	Abuja (HK Brazzaville)	Berlín (HK Praha)
Korejská lidově-demokratická republika (KJDR)	1948	1993	Pchjongjang	Praha
Korejská republika	1990	1993	Soul	Praha
Kosovo		2008	Priština	Praha
Kostarika	1935	1993	Mexico City	Berlín
Kuba	1920	1993	Havana	Praha
Kuvajt	1963	1993	Kuvajt	Praha
Kypr	1960	1993	Nikósie (HK Limassol)	Bratislava
Kyrgyzstán	1992	1993	Astana (HK Biškek)	Vídeň (HK Praha)
Laos	1962	1993	Bangkok	Berlín HK Brno
Lesotho	1982	1993	Pretoria	Řím
Libanon	1946	1993	Bejrút	Praha
Libérie	1972	1993	Akkra	není určen
Libye	1960	1993	Tripolis	Praha
Lichtenštejnsko	1938	2009	Bern	Vídeň
Litva	1922	1993	Vilnius	Praha (HK Brno)
Lotyšsko	1922	1993	Riga	Praha
Lucembursko	1922	1993	Brusel (HK Lucemburk)	Praha
Madagaskar	1976	1993	Addis Abeba	Moskva

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Maďarsko	1922	1993	Budapešť	Praha
Makedonie/ FYROM		1994	Skopje	Praha
Malajsie	1971	1993	Kuala Lumpur (HK Johor Bahru)	Praha
Malawi	1991	1993	Harare	Berlín
Maledivy	1975	1993	Dillí	není určen
Mali	1960	1993	Alžír (HK Bamako)	Berlín
Malta	1968	1993	Řím (HK Naxxar)	La Valletta (HK Praha)
Maroko	1959	1993	Rabat (HK Casablanca, HK Fes)	Praha
Marshallovy ostrovky	nebyly dipl. styky	2009	Manila	není určen
Mauricius	1976	1993	Pretoria (HK Port Louis)	Berlín (HK Praha)
Mauritánie	1965	1993	Rabat (HK Nouakchott)	Berlín
Mexiko	1922	1993	Mexico City (HK Guadalajara Jalisco, HK Monterrey, Nuevo León, HK Tijuana)	Praha
Mikronésie	nebyly dipl. styky	2004	Manila	není určen
Moldavsko	1992	1993	Kišiněv	Praha
Monako	nebyly dipl. styky	2008	Paříž (HGK Monte-Carlo)	Monaco (HK Praha)
Mongolsko	1950	1993	Ulánbátár	Praha
Mosambik	1975	1993	Harare (HK Maputo)	Berlín
Myanmar/Barma	1955	1993	Rangún	Berlín
Namibie	1990	1993	Pretoria	Vídeň
Nauru	nebyly dipl. styky	2007	Manila	není určen

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Německo	1920 NDR 1949 SRN 1973	1993	Berlín (GK Drážďany, GK Mnichov, Konzulát Düsseldorf, HK Dortmund, HK Frankfurt a.M., HK Hamburg, HK Norimberk, HK Rostock, HK Stuttgart)	Praha
Nepál	1959	1994	Dillí (HK Káthmándú)	Berlín (HK Praha)
Niger	1975	1995	Abuja (HK Niamey)	Berlín
Nigérie	1961	1993	Abuja	Praha
Nikaragua	1930	1993	Mexico City (HK Managua)	Berlín (HK Praha)
Nizozemsko	1919	1993	Haag (HGK Amsterdam)	Praha
Norsko	1921	1993	Oslo (HK Bergen, HK Sjøvegan, HK Trondheim)	Praha
Nový Zéland	1958	1993	Canberra (HK Auckland)	Berlín (HK Praha)
Omán	1990	1993	Rijád	Vídeň
Pákistán	1950	1993	Islámábád (HK Karachi, HK Lahore)	Praha
Palau		2003	Manila	není určen
Palestina	1983	1993	Ramalláh (styčný úřad s působností na Palestinských územích)	Praha
Panama	1929	1993	Mexico City (HK Ciudad de Panamá)	Berlín (HK Praha)
Papua-Nová Guinea	nebyly dipl. styky	1995	Kuala Lumpur (HK Port Moresby)	není určen
Paraguay	1936	1993	Buenos Aires (HK Asunción)	Vídeň (HK Praha)
Peru	1922	1993	Lima	Praha
Pobřeží slonoviny	1984	1993	Akkra	Berlín
Polsko	1919	1993	Varšava (HK Bydgoszcz, HK Częstochowa, HK Poznaň, HK Wrocław)	Praha (GK Ostrava, HK Brno)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Portugalsko	1920	1993	Lisabon (HK Faro, HK Funchal, HK Porto, HK Praia)	Praha
Rakousko	1920	1993	Vídeň (HK Graz, HK Innsbruck, HK Klagenfurt, HK Linz, HK Salzburg)	Praha (HK Brno, HK České Budějovice)
Rovníková Guinea	1970	1993	Abuja	Berlín
Rumunsko	1919	1993	Bukurešť (HK Timisoara)	Praha
Rusko	1934 (SSSR)	1993	Moskva (GK Jekatěrinburg, GK Sankt Peterburg, HK Chanty-Mansijsk, HK Nižnij Novgorod)	Praha (GK Brno, GK Karlovy Vary, HK Ostrava)
Rwanda	1965	1998	Addis Abeba	Berlín
Řecko	1920	1993	Athény (HK Heraklion, HK Pireus, HK Rhodos, HK Tessaloniki – dočasně pozastavena činnost)	Praha
Salvador	1930	1994	Mexico City (HK San Salvador)	Berlín
Samoa	nebyly dipl. styky	1995	Canberra	Brusel
San Marino	1991	1993	Vatikán	San Marino (HGK Praha)
Saúdská Arábie	nebyly dipl. styky	1995	Rijád	Praha
Senegal	1967	1993	Dakar	Berlín
Seychely	1976	1993	Addis Abeba (HK Victoria)	Brusel
Sierra Leone	1963	1993	Akkra	Moskva
Singapur	1973	1993	Jakarta (HK Singapore)	Singapur (HGK Praha)
Slovensko		1993	Bratislava	Praha
Slovinsko	1992	1993	Lublaň	Praha
Somálsko	1960	2002	Addis Abeba	Moskva
Spojené arabské emiráty	1988	1993	Abu Dhabi	Vídeň

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Srbsko		2003	Bělehrad	Praha
Srí Lanka	1957	1993	Dillí (HK Colombo)	Vídeň (HK Praha)
Středoafriická republika	1970	2008	Abuja	není určen
Súdán	1956	1993	Káhira (HK Chartúm)	Vídeň (HK Praha)
Surinam	1976	1993	Brasília (HK Paramaribo)	není určen
Suverénní řád maltézských rytířů	1939	1993	Vatikán	Praha
Svatá Lucie	nebyly dipl. styky	1996	SM New York	není určen
Svatý Kryštof a Nevis	nebyly dipl. styky	1993	SM New York	není určen
Svatý Tomáš a Princův ostrov	1975	1993	Pretoria	není určen
Svatý Vincenc a Grenadiny	nebyly dipl. styky	1995	SM New York (HK Kingstown)	není určen
Svazijsko	1991	1993	Pretoria	Brusel
Sýrie	1946	1993	Damašek (HK Aleppo, HK Lattakia)	Praha
Šalomounovy ostrovy	nebyly dipl. styky	1996	Canberra	Brusel
Španělsko	1919	1993	Madrid (HK Barcelona, HK Benidorm, HK Jérez de la Frontera, HK La Orotava /Santa Cruz de Tenerife, HK Oviedo, HK Palma de Mallorca)	Praha
Švédsko	1920	1993	Stockholm (HGK Göteborg, HK Malmö)	Praha
Švýcarsko	1919	1993	Bern (HK Basilej, HK Curych, HK Locarno)	Praha
Tádžikistán	1992	1993	Taškent	Berlín
Tanzanie	1961	1993	Addis Abeba	Berlín

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Thajsko	1974	1993	Bangkok (HK Chiang Mai, HK Phuket)	Praha
Togo	1960	1993	Akkra (HK Lomé)	Berlín
Tonga	nebyly dipl. styky	2007	Canberra	není určen
Trinidad a Tobago	1979	1997	SM New York (HK Port of Spain)	není určen
Tunisko	1959	1993	Tunis	Praha
Turecko	1924	1993	Ankara (GK Istanbul, HK Antalya, HK Izmir)	Praha
Turkmenistán	1992	1993	Taškent	Videň
Tuvalu	nebyly dipl. styky	2005	Kuala Lumpur	není určen
Uganda	1962	1993	Addis Abeba	Berlín
Ukrajina	1922	1993	Kyjev (GK Doněck, GK Lvov, HK Charkov)	Praha (K Brno)
Uruguay	1921	1993	Buenos Aires (HK Montevideo)	Praha
USA	1919	1993	Washington (GK Chicago, GK Los Angeles, GK New York, HGK Anchorage, HGK Atlanta, HK Boston/Wellesley, HK Buffalo/Clarence, HGK Fort Lauderdale, HGK Houston/West, HK Kansas City, HK Minneapolis/St. Paul, HGK New Orleans/Kenner, HK Orlando, HGK Philadelphia/Spring House, HK Pittsburgh, HK Portland/Lake Oswego, HK Salt Lake City, HGK San Francisco, HGK San Juan <i>Pozn. Očekává se oficiální otevření: HK Livingston, HK Ontario, v jednání je otevření HK Honolulu.</i>	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Uzbekistán	1992	1993	Taškent	Berlín
Vanuatu	nebyly dipl. styky	2002	Canberra	není určen
Vatikán	1920	1993	Vatikán	Praha
Velká Británie	1918	1993	Londýn (HK Belfast Newtownards, HK Cardiff, HGK Edinburgh)	Praha
Venezuela	1929	1993	Brasília (HK Maracaibo)	Praha
Vietnam	1950	1993	Hanoj (HK Hai Phong, HK Ho Chi Minh City)	Praha
Východní Timor		2002	Jakarta	není určen
Zambie	1965	1993	Harare	Berlín
Zimbabwe	1981	1993	Harare	Vídeň

Poznámky:

- 1) Stav k 31. 12. 2013.
- 2) Tabulka neobsahuje informace o obdobích, kdy byly diplomatické styky přerušeny.
- 3) Jako příslušné úřady jsou uvedeny nejvyšší rezidentní úřady. V závorkách jsou uvedeny příslušné generální konzuláty (GK), generální konzuláty vedené honorárními úředníky (HGK) a konzuláty vedené honorárními úředníky (HK), popř. konzuláty (K).
- 4) Uvedená data diplomatických styků odrážejí současný stav.
- 5) Tabulka nereflektuje rozdíly mezi navázáním diplomatických styků na úrovni vyslanectví a velvyslanectví.

Vedoucí zastupitelských úřadů České republiky k 31. 12. 2013

Zastupitelské úřady vedené na úrovni velvyslanců a chargés d'affaires

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Afghánská islámská republika Kábul	KOSEK Miroslav velvyslanec	20. 12. 2012	13. 2. 2013
Albánská republika Tirana	TOMÁŠOVÁ Bronislava velvyslankyně	20. 2. 2012	20. 3. 2012
Alžírská demokratická a lidová republika Alžír <i>působnost:</i> Alžírsko Mali	MATYÁŠ Petr CDA a. i.		
Argentinská republika Buenos Aires <i>působnost:</i> Argentina Paraguay Uruguay	KOPŘIVA Petr velvyslanec	7. 2. 2012 11. 6. 2012 29. 3. 2012	27. 9. 2012 21. 3. 2013
Arménská republika Jerevan	MIKYŠKA Petr CDA a. i.		
Australské společenství Canberra <i>působnost:</i> Austrálie Nový Zéland Cookovy ostrovy Fidži Samoa Šalomounovy ostrovy Vanuatu Tonga	PÍŠA Miroslav CDA a. i.		
Ázerbájdžánská republika Baku	MATULA Radek velvyslanec	6. 6. 2008	4. 7. 2008
Belgické království Brusel <i>působnost:</i> Belgie Lucembursko	ŠRÁMEK Ivo velvyslanec	16. 2. 2011 12. 3. 2013	12. 10. 2011 10. 10. 2013
Běloruská republika Minsk	DIDENKO NOVOHRADSKÁ Dagmar CDA a. i.		
Bosna a Hercegovina Sarajevo	SZUNYOG Tomáš velvyslanec	27. 7. 2009	7. 10. 2009

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Brazílská federativní republika Brasília <i>působnost:</i> Brazílie Venezuela Guyana Surinam	HAVLÍK Jiří velvyslanec	16. 4. 2013 29. 6. 2013 16. 7. 2013 27. 6. 2013	31. 10. 2013
Bulharská republika Sofie	VACEK Pavel velvyslanec	24. 1. 2011	15. 4. 2011
Černá Hora Podgorica	ŠMEJKAL Petr CDA a. i.		
Čínská lidová republika Peking	SEČKA Libor velvyslanec	4. 8. 2009	11. 1. 2010
Dánské království Kodaň	BRODSKÝ Jiří velvyslanec	14. 3. 2013	8. 10. 2013
Egyptská arabská republika Káhira <i>působnost:</i> Egypt Súdán Eritrea	KAFKA Pavel velvyslanec	11. 1. 2011 16. 3. 2011 30. 3. 2011	4. 4. 2011 18. 4. 2012 16. 2. 2012
Estonská republika Tallinn	KADLČÁK Richard velvyslanec	17. 5. 2012	17. 9. 2012
Etiopská federativní demokratická republika Addis Abeba <i>působnost:</i> Etiopie Džibutsko Madagaskar Keňa Burundi Komory Rwanda Seychely Tanzanie Uganda Somálsko Jižní Súdán Komise Africké unie Hospodářská komise OSN pro Afriku	LIBŘICKÝ Marek velvyslanec	29. 7. 2009 15. 10. 2010 <i>nezažádáno</i> 6. 5. 2011 14. 7. 2011 12. 12. 2011 14. 10. 2011 10. 12. 2012	22. 12. 2009 28. 2. 2011 19. 10. 2011 6. 12. 2011 20. 3. 2012 8. 11. 2012 19. 3. 2013
Evropská unie Stálé zastoupení při EU Brusel	POVEJŠIL Martin velvyslanec		

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Filipínská republika Manila <i>působnost:</i> Filipíny Palau Mikronésie Marshallovy ostrovy Nauru	RYCHTAR Josef velvyslanec	25. 8. 2009 31. 8. 2009 22. 9. 2009 27. 1. 2010 17. 2. 2010	13. 11. 2009 23. 3. 2010 20. 1. 2012 19. 7. 2010 29. 3. 2010
Finská republika Helsinky	TOMČO Martin velvyslanec	15. 10. 2010	17. 2. 2011
Francouzská republika Paříž <i>působnost:</i> Francouzská republika Monako UNESCO	CHATARDOVÁ Marie velvyslankyně	5. 5. 2010 16. 7. 2010	3. 12. 2010 18. 1. 2011
Ghanská republika Akkra <i>působnost:</i> Ghana Togo Sierra Leone Libérie Pobřeží slonoviny Burkina Faso Gambie Guinea Guinea-Bissau	MACHÁLEK Miloslav velvyslanec	26. 11. 2009 23. 2. 2010 16. 6. 2011 30. 4. 2010 14. 1. 2010 31. 3. 2010 15. 1. 2010 24. 1. 2011	11. 2. 2010 23. 11. 2011 22. 6. 2012 3. 3. 2011 4. 6. 2010 30. 11. 2010 27. 2. 2012
Gruzie Tbilisi <i>působnost:</i> Gruzie Arménie	SIDÓ Veronika CDA a.i.		
Chilská republika Santiago de Chile	KUBÁNEK Zdeněk velvyslanec	5. 11. 2007	26. 3. 2008
Chorvatská republika Záhřeb	KOŠATKA Martin velvyslanec	31. 5. 2012	18. 9. 2012
Indická republika Dillí <i>působnost:</i> Indie Bangladéš Sri Lanka Nepál Maledivy Bhútán	STAŠEK Miloslav velvyslanec	6. 1. 2010 9. 9. 2010 5. 3. 2010 3. 12. 2010 3. 2. 2010 28. 2. 2013	5. 8. 2010 19. 9. 2011 14. 2. 2011 15. 3. 2011 2. 3. 2011 15. 8. 2013

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Indonéská republika Jakarta <i>působnost:</i> Indonésie Brunej Východní Timor Singapur ASEAN	SMETÁNKA Tomáš velvyslanec	8. 6. 2011 10. 8. 2011 2. 8. 2011 29. 9. 2011	28. 10. 2011 4. 10. 2012 14. 12. 2011 29. 12. 2011 26. 6. 2012
Irácká republika Bagdád	LANGER Alexandr velvyslanec	28. 11. 2012	14. 2. 2013
Íránská islámská republika Teherán	ŠTĚPÁNEK Petr CDA a.i.		
Irsko Dublin	KAFKA Tomáš velvyslanec	28. 4. 2008	2. 9. 2008
Italská republika Řím <i>působnost:</i> Itálie Malta	BURIÁNEK Petr velvyslanec	25. 5. 2011 12. 5. 2011	12. 9. 2011 10. 11. 2011
Stát Izrael Tel Aviv	POJAR Tomáš velvyslanec	8. 12. 2009	27. 5. 2010
Japonsko Tokio	FIALKOVÁ Kateřina velvyslankyně	22. 7. 2010	13. 12. 2010
Jihoafrická republika Pretoria <i>působnost:</i> Jihoafrická republika Botswana Namibie Mauricius Lesotho Svazijsko Angola Sv. Tomáš a Princův ostrov	FAJKUSOVÁ Blanka velvyslankyně	9. 6. 2011 10. 11. 2011 14. 3. 2012 5. 7. 2012 13. 9. 2011	1. 2. 2012 20. 2. 2012 11. 7. 2012 24. 10. 2012
Jordánské hášimovské království Ammán	HLADÍK Petr velvyslanec	12. 3. 2013	3. 12. 2013
Kambodžské království Phnompenh	GAŠPARÍKOVÁ Jana CDA a. i.		
Kanada Ottawa	TRIPES Robert CDA a.i.		
Republika Kazachstán Astana <i>působnost:</i> Kazachstán Kyrgyzstán	KOPECKÝ Bedřich velvyslanec	13. 2. 2008 11. 4. 2008	5. 5. 2008 26. 8. 2008
Kolumbijská republika Bogota	KLIMENT Imrich CDA a. i.		

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Korejská lidově demokratická republika Pchjongjang	ŠTRAUCH Dušan velvyslanec	9. 8. 2010	
Korejská republika Soul	OLŠA Jaroslav, jr. velvyslanec	19. 3. 2008	4. 9. 2008
Republika Kosovo Priština	DOLEŽEL Jiří CDA		
Kubánská republika Havana <i>působnost:</i> Kuba Bahamy	ZAJÍC Jaroslav CDA velvyslanec	17. 8. 2012	1. 11. 2012
Stát Kuvajt Kuvajt <i>působnost:</i> Kuvajt Katar	VÍTEK Martin velvyslanec	16. 4. 2013 25. 4. 2013	
Kyperská republika Nikósie	KAVÁN Petr CDA a.i.		
Libanonská republika Bejrút	ČUMBA Svatopluk velvyslanec	31. 1. 2011	22. 7. 2011
Libye Tripolis	KOUTSKÝ Josef velvyslanec	26. 10. 2009	24. 2. 2010
Litevská republika Vilnius	PECH Radek velvyslanec	17. 8. 2009	1. 2. 2010
Lotyšská republika Riga	ŠEPELÁK Pavol velvyslanec	22. 9. 2011	29. 11. 2011
Maďarská republika Budapešť	BAMBASOVÁ Helena velvyslankyně	31. 5. 2010	27. 9. 2010
Makedonská republika/ FYROM Skopje	RAMEŠ Miroslav velvyslanec	16. 7. 2012	19. 9. 2012
Malajsie Kuala Lumpur <i>působnost:</i> Malajsie Tuvalu Papua Nová Guinea Kiribati	JARKULISCH David CDA a. i.		
Marocké království Rabat <i>působnost:</i> Maroko Mauritánie Senegal	FRONKOVÁ Michaela velvyslankyně	13. 2. 2012 26. 2. 2012 29. 3. 2012	2. 4. 2012 4. 2. 2013

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Spojené státy mexické Mexiko <i>působnost:</i> Mexiko Guatemala Belize Honduras Kostarika Nikaragua Panama Salvador	VÁLKYOVÁ Irena CDA a.i.		
Moldavská republika Kišiněv	KVAPIL Jaromír velvyslanec	18. 8. 2009	29. 1. 2010
Mongolsko Ulánbátar	GROLLOVÁ Ivana velvyslankyně	20. 6. 2012	19. 9. 2012
Myanmar/Barma Rangún	SVOBODA Michal CDA a. i.		
NATO Stálá delegace Brusel	ŠEDIVÝ Jiří velvyslanec		
Spolková republika Německo Berlín	JINDRÁK Rudolf velvyslanec	13. 10. 2006	11. 12. 2006
Nigerijská federativní republika Abuja <i>působnost:</i> Nigérie Benin Čad Kamerun Rovnicková Guinea Gabon Konžská dem. republika Konžská republika Níger Středoafrická republika	MIKEŠ Pavel velvyslanec	1. 4. 2013 3. 5. 2013 25. 6. 2013 25. 9. 2013 29. 5. 2013	10. 10. 2013
Nizozemské království Haag	HORÁK Jaroslav velvyslanec	4. 6. 2010	8. 9. 2010
Norské království Oslo <i>působnost:</i> Norsko Island	DUFEK Milan velvyslanec	26. 6. 2012 18. 7. 2012	1. 11. 2012 5. 2. 2013

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Organizace spojených národů stálá mise New York <i>působnost:</i> Antigua a Barbuda Barbados Dominika Dominikánská republika Grenada Haiti Jamajka Svatá Lucie Svatý Kryštof a Nevis Svatý Vincenc a Grenadiny Trinidad a Tobago	HRDÁ Edita velvyslankyně	14. 3. 2012 19. 7. 2011 5. 7. 2011 31. 3. 2011 24. 8. 2011 15. 3. 2011 22. 3. 2011 8. 7. 2011 18. 3. 2011 27. 3. 2013	24. 1. 2011 26. 11. 2012 25. 10. 2011 13. 6. 2012 12. 10. 2011 5. 3. 2012 20. 1. 2012 30. 1. 2012 20. 10. 2011 14. 6. 2012 14. 11. 2013
Organizace OSN se sídlem v Nairobi UNEP UN-Habitat	MANDYS Jaroslav stálý představitel ČR		
Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj Stálá mise při OECD Paříž	ROZSYPAL Pavel velvyslanec		
Pákistánská islámská republika Islámábád	KŘENEK Miroslav velvyslanec	17. 6. 2011	4. 10. 2011
Peruánská republika Lima <i>působnost:</i> Peru Kolumbie Bolívie Ekvádor	EISENBRUK Vladimír velvyslanec	24. 5. 2010 20. 1. 2011 22. 6. 2010 2. 2. 2011	2. 2. 2011 15. 12. 2011 13. 10. 2011 4. 5. 2011
Polská republika Varšava	SVÁROVSKÝ Martin CDA a.i.		
Portugalská republika Lisabon <i>působnost:</i> Portugalská republika Kapverdy	KLÍMA Petr CDA a.i.		
Rada Evropy Štrasburk SM	BOČEK Tomáš		
Rakouská republika Vídeň	SECHTER Jan velvyslanec	13. 9. 2013	11. 11. 2013
Rumunsko Bukurešť	ŠITLER Jiří velvyslanec	3. 6. 2010	14. 12. 2010
Ruská federace Moskva	KLUČAR Martin CDA a.i.		
Řecká republika Athény	ŠEVČÍKOVÁ Hana velvyslankyně	3. 6. 2010	3. 11. 2010

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Království Saúdské Arábie Rijád <i>působnost:</i> Saúdská Arábie Bahrajn Omán	HLADÍK Lubomír velvyslanec	6. 11. 2008 21. 12. 2008 6. 1. 2009	11. 1. 2009 20. 10. 2009 23. 11. 2009
Senegalská republika Dakar	POKORNÁ Lenka CDA a. i.		
Slovenská republika Bratislava	KLAUSOVÁ Livia velvyslankyně	11. 10. 2013	16. 12. 2013
Slovinská republika Lublaň	VOZNICA Petr velvyslanec	31. 7. 2009	6. 10. 2009
Spojené arabské emiráty Abú Dhabí <i>působnost:</i> Spojené arabské emiráty Jemen	LUDVA Jaroslav velvyslanec	28. 10. 2009 19. 5. 2011	17. 5. 2010 12. 2. 2012
Spojené státy americké Washington	GANDALOVIČ Petr velvyslanec	18. 4. 2011	7. 7. 2011
Republika Srbsko Bělehrad <i>působnost:</i> Srbsko Černá Hora	KYRIÁN Jiří CDA a. i.		
Svatý stolec Vatikán <i>působnost:</i> Svatý stolec Suverénní řád maltézských rytířů San Marino	VOŠALÍK Pavel velvyslanec	30. 4. 2008 30. 6. 2008 9. 7. 2008	27. 9. 2008 26. 2. 2009 3. 2. 2009
Syrská arabská republika Damašek	FILIPI Eva velvyslankyně	10. 6. 2010	7. 10. 2010
Španělské království Madrid <i>působnost:</i> Španělsko Andorra	BERAN Karel velvyslanec	27. 7. 2009 5. 8. 2009	5. 10. 2009 16. 11. 2009 biskup 22. 2. 2013 prezident FR
Švédské království Stockholm	HYNKOVÁ Jana velvyslanec	19. 10. 2011	8. 12. 2011

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Švýcarská konfederace Bern <i>působnost:</i> Švýcarsko Lichtenštejnsko	OPATŘIL Rudolf CDA a. i.		
Thajské království Bangkok <i>působnost:</i> Thajsko Kambodža Laos Myanmar/Barma	GREPL Vítězslav velvyslanec	5. 7. 2012 27. 8. 2012 20. 8. 2012 8. 10. 2012	11. 12. 2013 18. 12. 2012 18. 10. 2012 29. 1. 2013
Tuniská republika Tunis	SLABÝ Alexander velvyslanec	24. 7. 2009	19. 11. 2009
Turecká republika Ankara	HUBINGER Václav velvyslanec	30. 12. 2009	21. 4. 2010
Ukrajina Kyjev	POČUCH Ivan velvyslanec	5. 7. 2011	16. 11. 2011
Republika Uzbekistán Taškent <i>působnost:</i> Uzbekistán Tádžikistán Turkmenistán	PEJCHA Hynek velvyslanec	10. 7. 2012 2. 8. 2012 7. 6. 2012	18. 10. 2012 4. 10. 2013 15. 11. 2012
Spojené království Velké Británie a Severního Irska Londýn	ŽANTOVSKÝ Michael velvyslanec	7. 9. 2009	10. 12. 2009
Úřadovna OSN, OBSE a další mezinárodní organizace se sídlem ve Vídni Viedeň SM MAAE OBSE UNODC CTBTO UNIDO	GALUŠKA Vladimír velvyslanec		
Úřadovna OSN a ostatní mezinárodní organizace se sídlem v Ženevě Ženeva SM	SEQUENSOVÁ Kateřina velvyslankyně		
Vietnamská socialistická republika Hanoj	Klepetko Martin velvyslanec	24. 5. 2012	6. 11. 2012

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Zimbabwská republika Harare <i>působnost:</i> Zimbabwe Malawi Mosambik Zambie	STARÝ Petr CDA		

Generální konzuláty/konzuláty

Země	Generální konzul	Ve funkci od:
Spojené státy americké Chicago	HUŇÁTOVÁ Dana	25. 8. 2010
Spojené státy americké Los Angeles	SEDLÁČEK Michal	15. 1. 2011
Spojené státy americké New York	DVOŘÁK Martin	3. 9. 2012
Australské společenství Sydney/konzulát	STOLINA Hani	5. 9. 2011
Brazilská federativní republika Sao Paulo	PROCHÁZKA Pavel	23. 1. 2011
Čínská lidová republika Hongkong	KANTŮREK Jaroslav	10. 1. 2010
Čínská lidová republika Šanghaj	KUZMIAK Michal	4. 9. 2012
Kanada Toronto	RUML Vladimír	27. 6. 2011
Spolková republika Německo Drážďany	KREJČÍKOVÁ Jarmila	6. 1. 2010
Spolková republika Německo Düsseldorf/konzulát	OTEPKA Robert	7. 8. 2013
Spolková republika Německo Mnichov	HLOBIL Josef	7. 9. 2009
Ruská federace Jekatěrinburg		
Ruská federace Sankt Peterburg	CHARANZA Karel	6. 9. 2010
Turecká republika Istanbul	LAUFEROVÁ Ester	9. 8. 2012
Ukrajina Doněck	MORÁVEK Ondrej	1. 8. 2011
Ukrajina Lvov	KLÍMA Miroslav	17. 9. 2013

Konzulární jednání

Kjóto/Japonsko	Působilo pouze po dobu organizace předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
Bamako/Mali	Působilo pouze po dobu organizace předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
Bagram/Afghánistán	Působilo pouze po dobu organizace předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
Rijeka/Chorvatsko	Působilo během letní turistické sezony od 15. 6. do 30. 9. 2013
Split/Chorvatsko	Působilo během letní turistické sezony od 15. 6. do 30. 9. 2013
Barcelona/Španělsko	Působilo během letní turistické sezony od 1. 7. do 31. 8. 2013
Burgas/Bulharsko	Působilo během letní turistické sezony od 1. 7. do 6. 9. 2013

Zastupitelské úřady jiného typu

Úřad	Vedoucí úřadu	Ve funkci od:
Česká ekonomická a kulturní kancelář (ČEKK) Taipei	KOUDELKA Juraj vedoucí ČEKK	15. 1. 2010
Stát Palestina Styčný úřad Ramalláh	RUBEŠ Radek	3. 9. 2012

**Konzuláty vedené honorárním konzulárním úředníkem
(stav k 31. 12. 2013)**

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Andorra Andorra la Vella	TORRES PUIG Joan	4. 4. 2013
Antigua a Barbuda St. John's	THOMAS Arthur George B.	30. 10. 2009
Argentina Mendoza	MEILÁN Fabián Raúl	5. 4. 2002
Argentina Presidencia Roque Sáenz Peña	JURÁSEK Enrique Milán	11. 10. 2002
Austrálie Adelaide	SCHULZ Michael Zdeněk	18. 10. 1996
Austrálie Brisbane	CARROLL Francis Edward	29. 9. 2011
Austrálie Hobart	MILLS Milena Růžena	19. 3. 2010
Austrálie Melbourne	KANTOR Milan	20. 8. 1991 (ČSFR) 26. 4. 1993 (ČR) 30. 7. 1999 (HGK)
Austrálie Perth	CIHELKA Zdeněk	4. 12. 2001
Bahrajn Manama	ANTONIOU Georgios	19. 5. 2010
Belgie Antverpy	VAN DENBEMPT Paul	10. 11. 2000
Belgie Lutych	MANTOVANI Serge	13. 7. 2004
Belgie Namur	LOTHE Jean-Pierre	21. 2. 2008
Belize Orange Walk Town	LOSKOT Joseph Boris	16. 12. 2001
Bělorusko Brest	MIKULIČ Uladzimir Aljakseevič	10. 10. 2012

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Benin Cotonou	GLELE AHANHANZO Blaise Onésiphore	říjen 2007
Bolívie La Paz	REZNICEK Patricia	15. 5. 1996
Botswana Gaborone	CAVRIĆ Branko	4. 6. 2012
Brazílie Fortaleza	MARQUES VIANA Raimundo José	5. 2. 2009
Brazílie Recife	JODAS Jiří	2. 1. 2006
Brazílie Rio de Janeiro	SOBOTKA Diamantine	3. 6. 2008
Brazílie Salvador	ŮRMÉNYI Géza Lászlo	24. 11. 2008
Brazílie Vitória, Vila Velha	BORGES Odilon junior	13. 10. 2009
Bulharsko Varna	BOEVOVÁ Zdeňka	28. 5. 2004
Dánsko Aarhus	BRØCHNER Niels Aage	12. 2. 2004
Dominikánská republika Santo Domingo	GONZÁLES José Ramón Brea	6. 1. 2000
Džibutsko Djibouti	ABDALLAH Naguib Sadik	10. 3. 1999
Egypt Alexandria	ZAHRAN Mamdouh Mohamed	14. 10. 2000
Ekvádor Guayaquil	AGUILAR MORA José Miguel	12. 8. 1992
Ekvádor Quito	RÍOS DÍAZ Richard Rodrigo	3. 12. 2007
Filipíny Cebu City	CO GO Phillip	17. 9. 2008

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Filipíny Davao City	CO GO Gilbert	6. 7. 2001
Finsko Tampere	JOKINEN Antti	16. 4. 2002
Francie Lille	LEFORT Louis Arnaud	5. 12. 2002
Francie Lyon	De COURVILLE Raymond Bernard	6. 6. 2012, resp. 8. 11. 2013
Francie Marseille	ROBIN Pierre Paul	19. 5. 2009
Francie Nantes	GUÉNET Patrick	21. 9. 2010
Francie Strasbourg	SIMONNET François	1. 9. 2010
Gambie Banjul	SALLAH Adama Ahmadou	21. 6. 2004
Guatemala Guatemala	GUZMÁN SEGURA José Luis	27. 10. 2004
Guinea Conakry	DIA Hasmiou	11. 5. 2000
Guyana Georgetown	BARKER Lex	22. 1. 2008
Haiti Port-au-Prince	HANDAL Steeve	28. 3. 2008
Honduras Tegucigalpa	KAFATI SEGEBRE Johnny R.	12. 1. 2004
Indie Kalkata	PAREKH Utsav	18. 8. 2008
Indie Mumbai	JOLLY Rashmi	17. 4. 2012
Indonésie Bali	JAMES Graham	5. 10. 2000

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Indonésie Makassar	HAMU Alwi	14. 12. 2002
Indonésie Surabaya	KARTAJAYA Hermawan	3. 2. 2002
Island Reykjavík	ÓLAFSSON Jón	15. 6. 1994
Itálie Ancona	SCHIAVONI Giampiero	3. 12. 2008
Itálie Cagliari	OLLA Alfonso	15. 2. 2010
Itálie Firenze	DANI DEL BIANCO Giovanna	15. 7. 2002
Itálie Genova	APRILE Franco	19. 1. 2009
Itálie Milano	ALETTI Giorgio Franco	4. 5. 2010
Itálie Napoli	RUOPPOLO Angelo	1. 2. 1996
Itálie Palermo	MARCHIONE Andrea	23. 2. 2002
Itálie Udine	PETIZIOL Paolo	10. 5. 1997
Itálie Venezia	BOATTO Giorgio	16. 9. 2005
Izrael Haifa	GIPSZ Yaron	01. 9. 2002 povýšen: duben 2013
Izrael Jerusalem	HOFFMANN Tatiana	9. 6. 1992
Jamajka Kingston	JOSEPH James Mark	26. 1. 2009
Japonsko Kobe	TAKIKAWA Hiroshi	18. 5. 1999

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Jemen Sana'a	AL-AHWAL Abd Sarhán Ahmad	květen 2013
Kamerun Douala	YABÉKO Věra	27. 2. 2003
Kanada Calgary	JELÍNEK Jaroslav Jerry	30. 10. 2008
Kanada Montreal	ŽIKOVSKÝ Hynek	1. 1. 2013 /29. 4. 2013
Kanada Vancouver	FLORIÁNOVÁ Veronika	4. 10. 2013 / 11. 10. 2013
Kapverdy Praia	VALDMIRO Segredo	2. 5. 2004
Kazachstán Almaty	AITZHANOV Rustemovich Uzakbay	2. 10. 2010
Kolumbie Barranquilla	CAMPO BARTOSEK César Alejandro	28. 2. 2001
Kolumbie Bogotá	TARAZONA BERMÚDEZ Jaime Miguel	22. 3. 2012
Kolumbie Bucaramanga	CABALLERO GERARDINO Germán Iván	23. 3. 2012
Kolumbie Cali	FLÓREZ VÉLEZ Carlos Manuel	25. 3. 2012
Kolumbie Cartagena de Indias	PINZÓN RAMOS María del Socorro	1. 1. 1999
Kolumbie Medellin	SOTO MEJÍA Sergio Ignacio	28. 10. 2008
Kongo Brazzaville	MPOUNGUI Serges	8. 12. 2010
Kongo Kinshasa	RAWJI Murtaza	18. 5. 2011 (od 14. 5. 2009 v Lumumbashi)
Kostarika San José	MRÁZOVÁ Bianca	23. 4. 2013 /29. 4. 2013

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Kypr Limassol	ROLANDI-STRATI Melita	28. 4. 1995
Mali Bamako	KANÉ Tiécoura	3. 5. 2004
Malta Naxxar	CASAPINTA Tonio	8. 7. 1995
Maroko Casablanca	LEMZAH Ahmed	13. 1. 1998
Maroko Fes	MESKINI Mostafa	1. 2. 2006
Mauricius Port Louis	JUGROO Dhanylall Anand	22. 10. 1997
Mauritánie Nouakchott	EBNOU Limam OULD	3. 1. 2008
Mexiko Guadalajara	NECHYBA Yan Yaromir	20. 1. 1994
Mexiko Monterrey	TICHAVSKÝ Radko	19. 3. 1997
Mexiko Tijuana	GONZÁLES IBARRA José Antonio	13. 3. 2003
Monako Monte-Carlo	BRYCH Francois Jean	30. 5. 1996
Mosambik Maputo	SON Henderikus	31. 5. 2007
Německo Dortmund	FENNEKOLD Heinz	28. 9. 2006
Německo Frankfurt	FRITZ Robin Leon	1. 12. 2004
Německo Hamburg	BOUÉ Peter	1. 7. 2003
Německo Nürnberg	SCHMIDT Hans-Peter	29. 10. 2010

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Německo Rostock	SCHMIDT Helmut	15. 10. 2001
Nepál Káthmándú	AGARWAL Vishnu Kumar	15. 7. 2011
Niger Niamey	ABDOU NIANDOU Souleymane	13. 2. 2002
Nikaragua Managua	CÉSAR AGUIRRE Octaviano	6. 2. 1996
Norsko Bergen	STIEGLER Dag Astrup	1. 9. 1993 (od 1. 8. 1992 pro ČSFR)
Norsko Sjøvegan	JOHANSEN Arve Hjulstad	22. 9. 2009
Norsko Trondheim	KARLSEN Oddvar Kristian	1. 7. 2005
Nový Zéland Auckland	SHANAHAN Gregory	11. 7. 2001
Nový Zéland Queenstown	KENNETT Vlad'ka	14. 3. 2013
Pákistán Karachi	ANSARI Mohammad Ahmad	24. 7. 2008
Pákistán Lahore	MONNOO Kamal	20. 3. 2008
Panama Panamá	BERN PITTI Herman	1. 2. 2005
Papua-Nová Guinea Port Moresby	WONG Robert Lawrence	9. 11. 2005
Paraguay Asunción	CHYTIL BALLON Anthony Alfredo	1. 12. 2005
Peru Callao	ALTA TORRE DEL AGUILLA Raúl	3. 7. 2012
Polsko Bydgoszcz	ZIMNY Dariusz Piotr	21. 5. 2010

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Polsko Czestochowa	KRYKWIŃSKI Jaroslaw	10. 12. 2009
Polsko Lodž	SKOTNICKI Krzysztof	3. 12. 2012
Polsko Poznaň	MATACZYŃSKA Renata	29. 12. 1995
Polsko Wroclaw	IGNASIAK Arkadiusz Jan	7. 4. 2010
Portugalsko Faro	DOS SANTOS NEVES Paul Horte	3. 5. 2008
Portugalsko Funchal	ARAÚJO DELGADO Luis Carlos	24. 5. 2005
Portugalsko Santo Tirso	GONÇALVES AFONSO Horte	21. 2. 2013
Rakousko Graz	PENGG Ägyd Michael	13. 6. 1998
Rakousko Klagenfurt	SEEBER Gert	12. 11. 1997
Rakousko Linz	SCHARINGER Ludwig	20. 5. 1994
Rakousko Salzburg	HINTEREGGER Gebhard-Klaus	12. 10. 1992
Rakousko Wattens	SWAROVSKI Alexander	1. 2. 2012
Rumunsko Timișoara	MOTEC Stefan	14. 10. 2010
Rusko Chanty-Mansijsk	MIZGULIN Dmitrij Alexandrovič	29. 6. 2006
Řecko Heraklion	NISTAZAKI Maria	27. 5. 2000
Řecko Pireus	LIONIS Andrea	1. 6. 2000

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Řecko Solun	IGNATIDOU Margarita	17. 6. 2013
Salvador San Salvador	JUHASZ DE TESAK Ildikó Maria	22. 4. 2009
Saúdská Arábie Džidda	SHOBOKSHI Hussein	17. 7. 2012
Singapur Singapur	SEEN Kwee Liong	1. 7. 2010
Španělsko Barcelona	MARTÍN PUCHOL Jaime	8. 6. 2005
Španělsko Benidorm	UBACH MORA Luis	2. 12. 2003
Španělsko Bilbao	GARTEIZ-GOXEASKOA ELGUEZABAL Mikel	14. 2. 2013
Španělsko Oviedo	GARCÍA MARTÍNEZ Amalio	15. 11. 1999
Španělsko Palma de Mallorca	ČIAK Dalibor	3. 4. 2008
Španělsko Tenerife	ESCODA MARTÍNEZ Joaquín	14. 8. 2001
Spojené státy americké Anchorage	NOSEK Francis J.	10. 10. 2008
Spojené státy americké Atlanta	NOVAK A. George	15. 3. 1995
Spojené státy americké Boston	LUKEŠ Igor	17. 9. 2005 povýšen: 18. 5. 2012
Spojené státy americké Boulder	ERBEN Robert David	16. 7. 2012
Spojené státy americké Buffalo	ZAVREL John B.	6. 4. 1995
Spojené státy americké Fort Lauderdale	BECKER Alan S.	1. 12. 1995

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Spojené státy americké Honolulu	CHING Ann Suzuki	1. 3. 2012
Spojené státy americké Kansas City	VALASEK Sharon Kay	26. 9. 2003
Spojené státy americké Livingston	FREEMAN Lee Allen	1. 9. 2011
Spojené státy americké New Orleans	ZEZULKA H. Kenneth	2. 11. 1998
Spojené státy americké Orlando	INOCHOVSKY Roman	15. 12. 2010
Spojené státy americké Philadelphia	RAFAELI Peter A.	1. 9. 1994
Spojené státy americké Pittsburgh	HOCHMAN Carol	1. 3. 2007
Spojené státy americké Portland	AMICCI R. Marie	1. 6. 1995
Spojené státy americké Salt Lake City	TICHY Jonathon T.	15. 12. 2010
Spojené státy americké San Francisco	PIVNICKA Richard	27. 10. 1995
Spojené státy americké San Juan	GORDON Judith A.	3. 12. 2001
Spojené státy americké Seattle	JEHLIK Wayne	28. 6. 2013
Spojené státy americké West	SNOKHOUS Raymond J.	14. 10. 2003
Surinam Paramaribo	TJANG-A-SJIN Johan Joen Fat	26. 11. 2010
Sv. Vincenc a Grenadiny Kingstown	MAYERS Moulton Theophilus	6. 12. 2011
Švédsko Malmö	BÁÁTH Mats Gunnar	15. 5. 1992

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Švýcarsko Basilej	WALDMANN Andreas Egon	16. 10. 2007
Švýcarsko Lugano	MORIANI Riccardo	1. 6. 2010
Sýrie Aleppo	SAKKAL Joseph	22. 12. 2001
Sýrie Lattakia	ZEIN Walid	11. 6. 2009
Thajsko Chiang Rai	WONGYAI Prasan Pol. Gen.	20. 6. 2011
Thajsko Phuket	TANSIROJ Anorak	15. 5. 2007
Togo Lomé	HORÁČEK Milan	11. 11. 2005
Trinidad a Tobago Port of Spain	NARINESINGH Krishna	16. 11. 1998
Turecko Antalya	AKAYDIN Serdar	19. 6. 2002
Turecko Izmir	ÖZSOY Sabri Etem	17. 2. 2006
Turecko Mersin	BOZKAYA Ufuk	15. 2. 2012
Ukrajina Charkov	ČIGRINOV Oleg Vasiljevič	10. 12. 2010
Uruguay Montevideo	GOYENOLA Jorge J.	29. 9. 2010
Velká Británie Belfast	MLÁDEK Milan	11. 1. 2007
Velká Británie Edinburgh	MILLAR Paul	1. 9. 1999
Vietnam Ho Chi Minh City	CHUYEN Ngo Hong	22. 10. 2001

Přehled o účasti České republiky v mírových misích

Účast Armády ČR v zahraničních misích operací

Název mise	Vedení	Místo konání	Mandát pro účast AČR ¹	Stav účasti k datu			
				31. 03.	30. 06.	30. 09.	31. 12.
ISAF	NATO	Afgánistán	539	360	251	127	264
KFOR	NATO	Kosovo	10	10	10	8	8
ALTHEA	EU	Bosna a Hercegovina	3	2	2	2	2
ATALANTA	EU	Pobřežní vody Somálska	3	3	3	3	3
MFO (Multinational Force and Observers)		Sinajský poloostrov	3 + 13 ²	3+0	3+0	3+0	3+11
EUTM Mali	EU	Malijská republika	50 ³	0	34	38	38
DCM ⁴	NATO	Turecko	40 ⁵	4	0	0	0

Poznámky:

- ¹ Usnesením Vlády ČR ze dne 16. května 2012 č. 349, usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 12. června 2012 č. 1174 a usnesením Senátu Parlamentu ČR ze dne 13. června 2012 č. 630 k návrhu na působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany Č v zahraničních operacích v letech 2013 a 2014 s výhledem na rok 2015.
- ² Samostatný mandát – vláda a následně dne 9. října 2013 senát vyslovily souhlas s vysláním letounu CASA C-295M s obslužným personálem v celkovém počtu do 13 osob do mise MFO od 1. listopadu 2013 do 31. prosince 2014.
- ³ Samostatný mandát – vláda a obě komory parlamentu vyslovily (senát dne 13. 3. 2013) souhlas s vysláním až 50 vojáků do mise EUTM Mali od 1. dubna 2013 do 30. června 2014.
- ⁴ DCM – nasaditelný spojovací modul (Deployable Communication Module) – do operace NATO v Turecké republice – obsluha protiraketového systému Patriot.
- ⁵ Vláda schválila vzala dne 9. ledna 2013 na vědomí informaci o nasazení příslušníků nasaditelného spojovacího modulu do alianční operace v Turecké republice. Nasazení proběhlo v souladu s bodem I/7 mandátu (viz poznámka 1), který schvaluje vyslání příslušníků rezortu Ministerstva obrany působících ve strukturách NATO a Evropské unie v roce 2013 a 2014 do operací pod vedením těchto organizací mimo území ČR v počtu do 40 osob.

Účast České republiky v civilních misích

Název mise	Organizace	Místo konání	Účast ČR
EULEX	EU	Kosovo	6 za MZV, 30 policistů, 5 z MSp
EUMM	EU	Gruzie	9 za MZV, 3 policisté
EUPOL	EU	Afghánistán	2 za MZV, 12 policistů
EUPOL COPPS	EU	Palestinská samospráva	1 z MSp
EUBAM	EU	Moldavsko, Ukrajina	1 celník
EUCAP NESTOR Africký roh	EU	Džibuti	1 za MZV
OBSE	OBSE	Černá Hora	1 za MZV
OBSE	OBSE	Náhorní Karabach	1 za MZV
OBSE	OBSE	Bosna a Hercegovina	3 za MZV
OBSE	OBSE	Kosovo	1 za MZV
OBSE	OBSE	Moldavsko	1 za MZV
OBSE	OBSE	Arménie	1 za MZV
PRT Afghánistán – přípravný tým	NATO	Afghánistán	10 expertů
MONUSCO	OSN	Konžská demokratická republika	3 experti (vojenští pozorovatelé)
UNAMA	OSN	Afghánistán	2 experti (vojenští poradci)
UNMIK	OSN	Kosovo	1 expert (styčný důstojník)

Účast České republiky v pozorovatelských misích OBSE a EU

MISE – OBSE	VYSLANÍ – LTO	VYSLANÍ – STO
Arménie	1	5
Černá Hora	1	0
Makedonie	0	5
Albánie	1	5
Mongolsko	0	6
Ázerbájdžán	1	6
Gruzie	2	15
Tádžikistán	1	3
CELKEM	7	45

MISE – EU	VYSLANÍ – LTO	VYSLANÍ – STO
Keňa	1	1
Pákistán	1	2
Paraguay	1	2
Mali	1	2
Guinea	1	1
Honduras	1	2
Nepál	1	1
Madagaskar	2	3
Kosovo	1	1
CELKEM	10	15

* LTO – Dlouhodobý pozorovatel, * STO – Krátkodobý pozorovatel

Zástupci vyslaní MZV ČR do mezinárodních organizací v roce 2013

Civilní mise EU

EULEX Kosovo:	6
Patrik Janda	
Hana Klimešová	
Petr Koprnický	
Jindřich Kordík	
Jan Šebek	
Zbyněk Vaniček	
EUMM Gruzie:	9
Milan Bitto	
Daniel Bednář	
Hubert Kašík	
Marek Kubíček	
Zlatko Kožušník	
Jaroslav Petr	
Ladislav Procházka	
Miloslav Rokos	
Josef Vrchota	
EUPOL Afghánistán:	2
Libor Vaščík	
Vladimír Randáček	
EUCAP NESTOR Africký Roh:	1
Marek Gajdoš	

Sekondmenty v institucích EU

Petr Brandel	ESVA – DEU New York
Renata Brandstätterová	EK – DEU Peking
Kateřina Becková	ESVA – DEU Havana
Leoš Javůrek	EK – DG ELARG
Jiří Jílek	EK – TRGR Atény
Eva Kordová	ESVA Brusel
Jan Kubišta	ESVA Brusel
Zdeněk Laštovka	EK – DG HR

Lucie Lekešová	EK – DG EAC
Marie Mrázková	ESVA Brusel
Pavína Rehor	ESVA – DEU Vídeň
Jana Robinson	ESVA Brusel
Radka Sibille	ESVA – DEU Ženeva
Alice Soukupová	EK – DEU New York
Miloš Toušek	ESVA Brusel
Isabelle Wahedová	EK – DG DEVCO
Andreas Wild	EK – DG ENER

Úřady zvláštních představitelů EU (EUSR)

EUSR pro Jižní Kavkaz a krizi v Gruzii (Brusel)	Magdalena Grono
---	-----------------

OBSE

OBSE Černá Hora	Janina Hřebíčková
OBSE Náhorní Karabach	Jiří Aberle
OBSE Bosna a Hercegovina	Petr Korbel
Eva Kubíčková	Barbora Zámrská
OBSE Kosovo	Václav Valtr
OBSE Moldavsko	Jan Plešinger
OBSE Arménie	Radka Bzonková
Sekretariát OBSE ve Vídni	Hana Šnajdrová
.....	Zdeněk Hýbl
Pražská kancelář OBSE	Jiří Parkmann
Úřad vysokého komisaře pro národnostní menšiny v Haagu	Veronika Kristková
ODIHR	Aleš Hanek

NATO

Dobrovolný národní příspěvek (VNC) NATO

Veronika Matysová	Brusel
Tatjana Jakšičová	Brusel
Jiří Preclík	Gruzie

Laureáti ceny Gratias agit 2013

Osobnosti

- BASLER Helena, *Rakousko/Austria*

Helena Basler je předsedkyní Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku a šéfredaktorkou měsíčníku *Kulturní klub*. Spolupracuje s Konzultativní radou při Stálé komisi Senátu pro krajany žijící v zahraničí (PČR), zejména na pořádání Týdnů zahraničních Čechů v Praze. Podílela se na vydání dvojjazyčné publikace *Přišli jsme odjinud* a sborníku *Videňští Češi 1945–2005*. Organizuje přednášky, autorská čtení, výstavy a promítání českých filmů.

- BRADBROOK Bohuslava, *Velká Británie/Great Britain*

Dr. Bohuslava Bradbrooková se ve Velké Británii 22 let věnovala pedagogické činnosti, přednášela anglickou literaturu na welšské univerzitě v Bangoru. Založila Britskou skupinu Společnosti pro vědy a umění. Je autorkou sedmi knih, z nichž nejznámější je monografie o Karlu Čapkovi. Sestavila příruční slovník s profily 35 vybraných soudobých českých prozaiků. Autobiografickou knihou je *Británie – můj osud*. Do ČR se vrátila v roce 2008.

- ČILJAKOVA Adel, *Uzbekistán/Uzbekistan*

Adel Čiljakova prožila v Československu 25 let. Pracovala jako redaktorka v časopise *Fotografie revue* a odborná asistentka na Fakultě žurnalistiky Univerzity Karlovy. V roce 1989 se vrátila do Uzbekistánu. Založila Art Studio Svět a stala se jeho uměleckou vedoucí a režisérkou. V uzbeckém tisku publikuje články o české kultuře a historii a česko-uzbecké spolupráci. K inscenaci připravila svou hru podle Haškova románu *Dobrý voják Švejk*.

- DOKOUPIL Jiří Georg, *Česká republika/Czech Republic*

Jiří Georg Dokoupil odešel z Československa v roce 1968. Studoval v Kolíně nad Rýnem, Frankfurtu a New Yorku. Nyní žije a pracuje střídavě v Berlíně, Madridu, Praze, Riu de Janeiru a v Las Palmas. Jeho dílo zahrnuje přes 60 cyklů a více než 100 nově vytvořených technik či stylů, experimentuje i s nečekanými materiály. Představil se v uznávaných galeriích po celém světě, v Jízdárně Pražského hradu na jaře 2010 se svými velkoformátovými plátny.

- Mons. ThDr. ESTERKA Petr, *Spojené státy americké/The United States of America*

Mons. Petr Esterka byl pro své nábožensko-politické přesvědčení už jako student perzekuován; proto v roce 1957 odešel do zahraničí. V Římě byl vysvěcen na kněze a po získání licenciátu teologie poslán mezi krajany do arcidiecéze San Antonio v Texasu. V roce 1987 mu byl udělen titul monsignor a v roce 1992 čestný prelát. V současnosti působí při České katolické misi v Kalifornii a koordinuje duchovní službu pro krajany v USA, Kanadě a Austrálii.

- JAGODZIŃSKI Andrej, *Polsko/Poland*

Andrzej Jagodziński byl od roku 1976 spojen s polskou a československou demokratickou opozicí, včetně Charty 77. Spolupracoval s nezávislým polským tiskem i československými exilovými časopisy. Po roce 1989 byl redaktorem polského deníku *Gazeta Wyborcza*. Překládal díla M. Kundery, J. Seiferta, B. Hrabala, J. Gruši, J. Škvoreckého a V. Havla. Do roku 2001 byl ředitelem Polského institutu v Praze. Od září 2010 je ředitelem Polského institutu v Bratislavě.

- JANOTOVÁ Leonora, *Chorvatsko/Croatia*

Leonora Janotová je ředitelkou největší základní školy v Chorvatsku s češtinou jako hlavním vyučujícím jazykem. Je autorkou či recenzentkou řady učebnic. Pořádá odborné semináře pro učitele chorvatských českých škol a vlastivědné pobyty pro žáky v České republice. Plných 25 let působí jako předsedkyně Svazu Čechů v Chorvatské republice. Pořádá akce zapojující českou komunitu do společenského života. Je autorkou mnoha povídek, básní a dramatických textů.

- JETELOVÁ Magdalena, *Německo/Germany*

Magdalena Jetelová studovala na Akademii výtvarných umění v Praze a v Miláně. Politický kontext jejích prací nutně vyvolával konflikty se stávajícím komunistickým režimem. Až po odchodu do Německa v roce 1985 začala vystavovat v renomovaných galeriích a stala se součástí mezinárodní umělecké scény. Působila na akademických výtvarného umění v Düsseldorfu a v Mnichově. V Muzeu umění v Olomouci uvedla svou výstavu pod názvem *Des(Orientation)* 1982–2013.

- KOŽENÁ Magdalena, *Česká republika/Czech Republic*

Magdalena Kožená je mezzosopranistka světového jména. Vystupuje na prestižních operních jevištích a koncertních pódiiích mnoha zemí. Spolupracuje s významnými dirigenty a orchestry. Její úspěšnou kariéru odstartovala v roce 1995 Mozartova hudební soutěž v Salcburku, jíž se stala absolutní vítězkou. Je držitelkou celé řady uměleckých cen, první Češkou, která na prestižní Gramophone Awards získala titul Umělec roku.

- PETIZIOL Paolo, *Itálie/Italy*

Paolo Petiziol se podílel na významných ekonomicko-finančních iniciativách severovýchodní Itálie a zemí střední a východní Evropy. Byl spoluzakladatelem kulturní asociace Mitteleuropa, v jejímž rámci organizoval setkání mezinárodního významu s účastí diplomatů, vlád a hlav států středoevropských zemí. Působí ve správní radě kulturního festivalu *Mittelfest*. V roce 1996 byl jmenován honorárním konzulem České republiky pro oblast severovýchodní Itálie se sídlem v Udine.

- PROVAZNÍKOVÁ Marie, *Ukrajina/Ukraine*

Marie Provazníková žije ve Veselynivce v Oděské oblasti. V roce 1996 se zde ujala vedení obnoveného Nezávislého českého evangelického bratrského sboru. Zúčastňuje se kurzů pro kazatele v České republice, pořádaných Spolkem evangelických kaza-

telů. Jako žena – laická kazatelka si získala velkou vážnost u ukrajinských pravoslavných duchovních a veřejnosti. Byla předsedkyní krajaňského spolku ve Veselynivce, stála u založení folklorního souboru.

- **TAKÁCSOVÁ Dagmar, *Slovensko/Slovakia***

Dagmar Takáčsová patří k zakladatelům Českého spolku na Slovensku. Je předsedkyní košické organizace, jejíž činnost je zaměřena na uchování českého kulturního dědictví na Slovensku. Podílí se na organizaci každoročního festivalu Dny české kultury v Košicích. Organizuje vystoupení Ženského sboru Českého spolku, který vydal již čtyři kompaktní disky se svou tvorbou. Koordinuje webové stránky s informacemi pro krajaňy a vydávání časopisu *Stříbrný vítr*.

- **TOBING Leonard, *Indonésie/Indonesia***

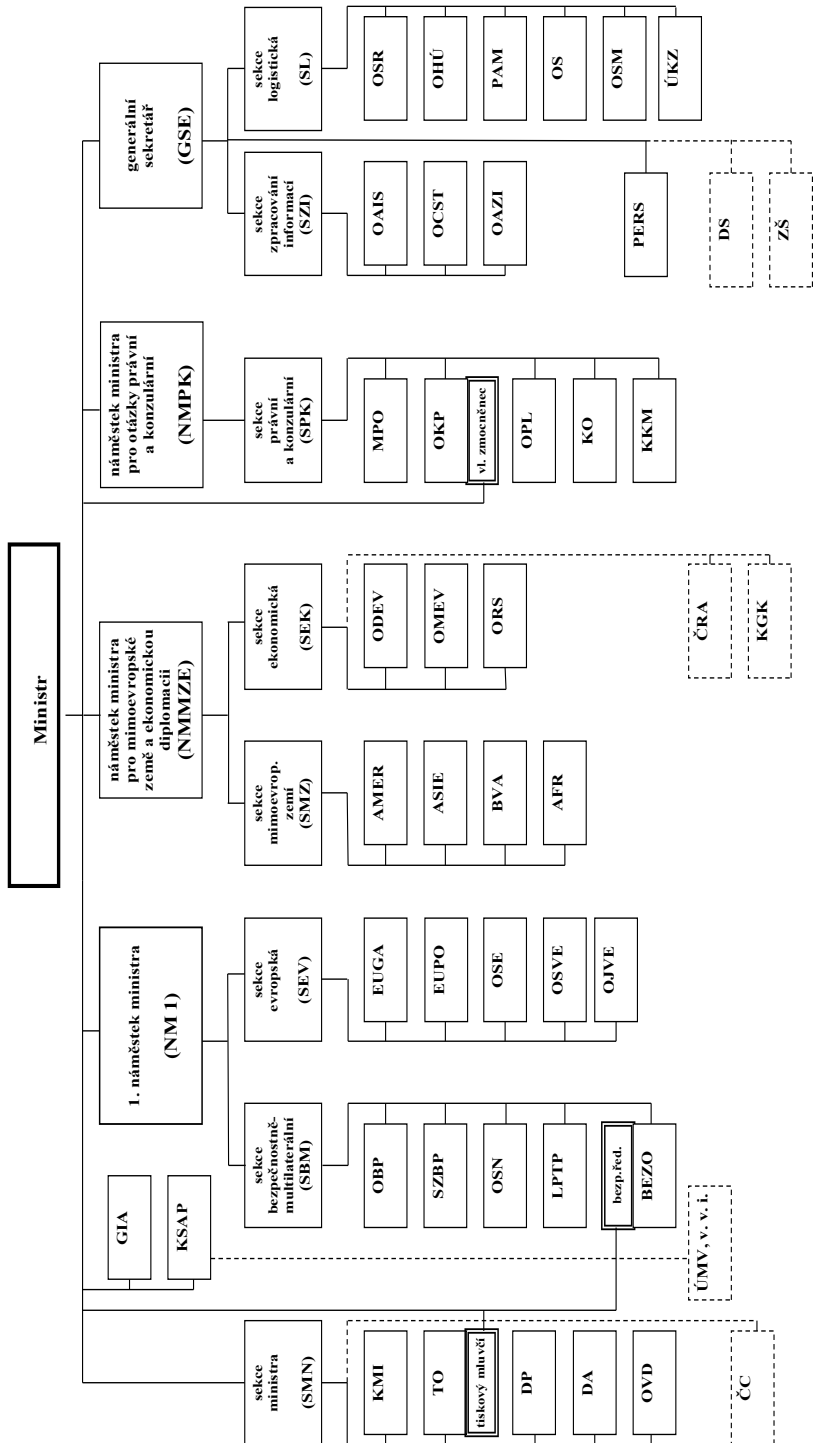
Leonard Tobing studoval na Vysoké škole ekonomické v Praze. Po návratu do Indonésie působil čtyřicet let jako kariérní diplomat na Ministerstvu zahraničních věcí ČR. Ve funkci velvyslance Indonésie v České republice v letech 1995–1999 se výrazně zasloužil o rozvoj česko-indonéských vztahů. Podílel se na přípravě rozvojových projektů České republiky v Indonésii v oblasti zemědělství a životního prostředí a navázání spolupráce České zemědělské univerzity s univerzitami na Sumatře.

Organizace

- **CHARITA Česká republika, *Česká republika/Czech Republic***

Jako největší nestátní poskytovatel sociálních a zdravotních služeb nabízí Charita Česká republika podporu všem, kdo se ocitají v nouzi či těžké životní situaci. V únoru 2013 si připomněla 20 let od zapojení do mezinárodní humanitární pomoci. Od té doby poskytovala pomoc ve 28 zemích zasažených ozbrojeným konfliktem či přírodní katastrofou. Za roky své existence si získala na mezinárodním poli vynikající renomé nejenom s ohledem na obsah své činnosti, ale také s ohledem na profesionalitu a nasazení, které svým projektům věnuje.

Organizační struktura MZV ČR stav k 31. 12. 2013

Většina autorů analýzy *Česká zahraniční politika v roce 2012* poukazuje na relativní klidnou kontinuitu české zahraniční politiky, na dotvoření konceptuální či programové báze a na snahu vyrovnat se s hospodářskou krizí. Zároveň však celkové shrnutí jednotlivých kapitol nabízí zajímavý argument, jehož platnost ovšem ukáží až následující léta, totiž, že česká zahraniční politika komplexněji než v posledních letech reagovala na globální či regionální procesy a výzvy a reflektuje je ve své výsledné podobě (byť v mnoha případech se zpožděním, a to i značným). Tento argument se však téměř netýká obecného politického a mediálního zázemí.

V politické sféře přetrvává obecný nezájem o zahraniční politiku, sebezahledenost české debaty a nelze říci, že by česká politická diskuse dodávala potřebné impulzy pro vlastní výkon zahraniční politiky.

Michal Kořan a Ondřej Ditrych (eds.)

Česká zahraniční politika v roce 2012

ANALÝZA ÚMV

Michal Kořan a Ondřej Ditrych (eds.)

Česká zahraniční politika v roce 2012

Analýza ÚMV

(váz., 360 stran, ISBN 978-80-87558-12-6, 295 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.

Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE